

శ్రీరాసు.

కంబరౌఘాయనావళి

(ఆంధ్రాసు వాదము .)

ప్రథమ పాఠము
(వాలకాండమునుండి కిష్కింధాకాండమువఱకు)

గ్రంథ కర్త:

పూర్వలక్ష్మణ శ్రీరాములరెడ్డి

చిహ్నము

శ్రీ దేవస్వామి సమగ్రాక్షరశాలయము ముద్రితము.

1950.

మూల్యము 12-8-0.

శ్రీః

విజ్ఞప్తి

కంబకవిచరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుమడగు మూడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండినతఁడు. (ఈ కులోత్తుంగుఁడు విక్రమచోళునికొడుకు. విక్రమచోళుఁడు రాజనరేంద్రుని కొడుకగు రెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుఁడు.) కులోత్తుంగుఁడు కంబకవి పాండిత్యమును కవితాచాతుర్యమునువిని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవిచక్రవర్తి బిరుద మొసంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుంచుకొనియెను. వీరిది క్రీ.శ. పండ్రెండవ శతాబ్ది నవరభాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున — అనగా శతాబ్ది తుదిని గం శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱుందురు. రాజునుగూర్చి కవి గ్రంథములందెచ్చటను ఒకవాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము.

కంబకవి తిరువళుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతరుండను పుణ్యపురుషునకు జనించెను. వీరిది వేలాళ (కృషికజీవి) కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలెనే కంబకవి చరిత్రమును విస్పష్టముగాఁ దెలియరాదు. సిన్ననాఁడే తలిదండ్రులు గతించుటచే తిరువెణ్ణెయ్నల్లూర నుండిన శడైయప్ప (జటప్ప) అను నతఁడితనిబెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులునేర్పి గొప్పపండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావునఁ దనపోషకుని నామము చిరస్థాయియగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను. ఇతనికిమారుండగు అంబికాపతియు మహాకవి.

కంబకవి వాల్మీకి ననుసరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథానుసరణము మాత్రమేకాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వర్ణనలు సంభాషణములు కథ పోకడలు సొంతములు. ఇతఁ డుపమలలోను వర్ణనా వద్దతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తిని పోతనను తలఁపించును. సంస్కృతాంధ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలుప్రాపంచిక నిత్యవ్యవహారమున కానవచ్చునవి యిందు లెక్కకు మీఱి కలవు. ద్విత్రి చతుష్ప్రాసము లితనికి మిక్కిలి యిష్టములు. దశరథుని మిథిలావ్రమాణమును మూడవందల వృత్తములతోఁబెంచి నాయుకా నాయకుల విహారలీలలు పుష్పాపచయము జలక్రీడ మధుపానము మున్నగు విషయముల కవకాశము గల్పించుకొని వర్ణించెను. దీనింబట్టియే కాఁజోలు! కంబరామాయణమున నెడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాతి దీర్ఘమైన దను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోవు.

ఇందెక్కువ భాగమితఁడు తిరువెణ్ణయన్లూరను కొంతభాగము తిరువట్రి యూరను వ్రాసెను. కంబకవివ్రాసిన దాఱు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సాలె కులమునఁ బుట్టిన వాణిదానుడను కవి రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తి గావించిన పిదప శ్రీరంగమునకేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్రవహించు శ్రీరంగ నాథస్వామిని దర్శించి నమ్మాళ్వారులపై నొకగ్రంథమువ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలోఁ దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను. అందలి పండిత సభకు రంగమనిపేరు. దానిబట్టియే లోకమున 'రంగమున కెక్కునా?' అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది (ముక్తపదగ్రస్తము) ఏరెఱ్ఱపదు (కృషిపై డెబ్బది) అనుగ్రంథములు కూడ నితనివే యందురు.

ఇతని కవిత్వము సరసము లలితపదాలంకార యుక్తము అర్థగంభీరము నండిత పామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నైనది. శైలి గంగావ్రవాహము ననుకరించును. రసస్ఫోరకముగా వర్ణించుటలో సీతఁ డద్వితీయుఁడు, అందులకుం దగిన ఘట్టములు కొన్నింటి నితఁడు కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము వినుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాఁడు. చూడుఁడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని వెంబడించిపోవుచుఁ గాంచినట్లు మిథిలాపురము వర్ణింపఁబడినది. అరణ్యగమనశ్రమము సీతకుఁ దోఁపకుండు నట్లుగా వృక్షపక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమంతుని సీతాన్వేషణ నెపమునను రాముండు లక్ష్మణునకుం జూపు నెపమునను లంక వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అటనట గొన్నికొన్నికలవు.

ముఖ్యము లగు మార్పులు .

శ్రీరాముండు మిథిలా రాజవీధిలో తమ్మునితో మునితో నేగుచు మేడ మీఁద నుండిన సీతఁగాంచుట, సీతయు రాముఁగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దళావర్ణనము, దశరథుండు దుఃఖావస్థయందు తనకొర్వదాహికములు భరతుండు చేయ రాదనుటచేఁ బదపడి వసిష్ఠుండు శత్రుఘ్నుచే జేయించుట, సీతారామలక్ష్మణు లగస్త్యా శ్రమమునుండి పంచవటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుఁగాంచి సంభాషించుట, రావణుండు సీతను పర్వ శాలతోడ భూమిని కెల్ల గించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుండు తారను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుండు రావణునకు హిరణ్యకశిపు వధముఁదెలుపుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుండు రామ లక్ష్మణ రోధనువులు గల్పించి చూపి సీతను బెడరించి లోఁగొన యత్నించుటకు మాటుగా మాయజనకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్నితులుచెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి పుగ్రీవ విభీషణులకంటె వానిని రావణుని కుంభకర్ణుని ఎక్కువగా గౌరవించెను.

తె నిఁ గి ం పు .

సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు సమాసములు అట్లులే తుదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అఱవ మునుండి యట్లుచేయుటకు వీలులేదు. తెనుఁగు సంస్కృతానుసారిణియైనది. అఱవ మట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయైనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము లర్థరూప భేదములులేక యున్నను ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధమం దఱవమున స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు భాషాభివృద్ధి కవకాశ మెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లనుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుఁగున నట్టి పద్ధతులు విరివిగాలేవు. అఱవమందలి విశేషణ పద్ధతి వింతగాఁ గాన వచ్చును. ఆపద్ధతి నా సహజకై లినిగూడఁ జాలచోట్ల మార్చివైచినది.

‘కంబకవియే పండితుఁడు; కంబకవి యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పును; అను నా నుడులకుఁ గారకుండైన యిమ్ముహూకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకైన నాంధ్రులు గ్రహింపఁగలిగినచో నాపరిశ్రమము సఫలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయు దొనఁగులు దొరలియుండవచ్చు. అట్టివి తెలిసి తెలివినవారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పింతును.

ఒ క క్రొ త్త మార్పు .

ద్రుతము స్వత్వరూపము వహించినపుడు దానిపై వచ్చు పరుషము సరళము కారాదు. ఏలయన స్వత్వమజంతము. దానికి ద్రుతకార్యముంచుట యెట్లు పొనఁగును? కావున నట్టిచోటులను సముచ్చయమగు నువర్ణము మీఁదను సరళాదేశము మానితి.

స హా యు లు .

తెనుఁగించునపు డాఱణ్యకాండమున ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ అయ్యాదొరాచార్యకవిగారును కిష్కింధాకాండమున విద్వాత్ శ్రీ మునిరత్నపిళ్లగారును నాకెక్కుడుగఁ దోడ్పడిరి. శ్రీ. జి. వెంకటస్వామి నాయుడుగారును విద్వాత్ శ్రీ సాంబశివ పిళ్లగారును శుద్ధప్రతి వ్రాసియిచ్చిరి. మిత్రుల ప్రేరణముచే ‘దక్షిణ’ యనుపేర కృతి కర్తృ (నా) జన్మాదికమును శ్రీ నాగనరసింహులు నాయునింవారు వ్రాసిరి. మైనూరు యూనివర్సిటీ ప్రోచాన్సలరుగానున్న డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు నాయందుగల యధిక వాత్సల్యముచే దీనికి అమూల్యమగు వీతిక వ్రాయుచున్నారు. అది రెండవసంపుటముతోఁజేర్చి పాఠకులకు సమర్పింతును. ఇట్లు నాకన్నివిధముల ప్రోత్సాహ మొసంగిన వీరిమేలు నా జీవితాంతమువఱకు ముఱవఁజాలను.

ము ద్ర ణ ము.

ముద్రణకార్యము పెక్కుచిక్కులకు లోనై ఆజేండ్లు కడచినవి. కాగితములు దొరకక కొంతకాలము, మితిమీరిన వెలలై కొంతకాలము, అనుకూలసూచనలతోచినపు డార్థిక దుస్థితి, ఇట్లుకాలము కడచిపోవుచుంట గాంచి నాబాల్య మిత్రులు భాషాప్రియులునగు శ్రీ బొమ్మయపల్లి అప్పాసామిపిళ్లగారు నాకంటె నధిక శ్రద్ధగై కొని శ్రమకోర్చి తిరిగి తమ పలుకుబడిని పూర్తిగా నుపయోగించి రాజపోషకులను పోషకులను ప్రోత్సహకులను చందాదారులను చేర్చి ధనము ప్రోవుచేసి ముద్రణ వ్యయమునకొనగి ముద్రితగ్రంథమును కన్నులగాంచ దీక్షగొని ప్రథమ సంపుటము పూర్తిగావించి యొక మహాయజ్ఞము నెఱవేర్చిన ట్లానందమందినారు. అట్టి సుహృద్రత్నమగు శ్రీఅప్పాసామిపిళ్లగారికిని వారికితోడ పాటుగా కార్యక్షేమమునహించి ముద్రిత గ్రంథమును కనులజూడగోరిన భారతపౌరాణికులు శ్రీ తిరువేంగడ పిళ్లగారికిని ఆనందా శ్రమస్థాపకులగు శ్రీ శాంతానంద స్వాములవారికిని గాండ్రపల్లి రామకృష్ణారెడ్డిగారికిని ఎఱ్ఱపల్లి గ్రామస్థులు శ్రీపుల్లూరి నారాయణసామిరెడ్డిగారికిని కాశిపాకుపట్నం శ్రీ లోకనాథపిళ్ల B. A. గారికిని తక్కినమిత్రులకును రాజపోషకులకు, పోషకులకు, ప్రోత్సహకులకు నేతత్కథానాయకుఁడు నిష్ఠదైవమునగు శ్రీ కోదండరామచంద్రుం డితోధికాయ రాఠోగ్య భోగభాగ్యము లొసంగుగాక.

ముద్రణభారము నాకొలదికి మీరినదని యెఱిగి తమ యశాదార్యము ప్రేమతోఁజూపి ధనసాహాయ్యము చేసిన గణ్యులు.

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ శ్రీ ముద్దుబంగారి శేషాచలపతిరాజులుంగారు, జమిందారు,
బంగారిపాఠెం. ... 216-0-0

శ్రీ శ్రీ రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి వీరబసవ చిక్కరాయ
యశోవంత బహద్దరు జమిందారువారు, పుంగనూరు ... 250-0-0

116 రూ. ఒనగిన రాజపోషకులు.

- శ్రీ T. మునిస్వామినాయఁడుగారు, మోటకాంపల్లి, కొత్తకోట.
- ,, N. చెంగల్ రెడ్డిగారు, మండీ, పాకాల.
- ,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
- ,, G. వెంగమనాయఁడుగారు, నలవెంగనపల్లి.
- ,, మద్దురి వెంకటరామయ్యగారు, పురోహితులు, పుల్లూరు.
- ,, రామస్వామిరెడ్డిగారు, కొత్తకోట.

- శ్రీ N. P. వెంకటకృష్ణయ్యనాయుడుగారు, చిత్తూరు.
 ,, N. P. చెంగల్రాయనాయుడుగారు, డిప్టి ప్రభోద్ద్రుపెసిడెంటు, చిత్తూరు.
 ,, మణియం శ్రీనివాసులు నాయుడుగారు, నల్గొండపల్లి.
 ,, మునిస్వామిరెడ్డిగారు, మొట్టుకూరు.
 ,, K. గోవిందరెడ్డిగారు, కల్లురుపల్లి.
 ,, మణియం గోవిందరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
 ,, V. శేషచలమునాయుడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, మణియం చెంగల్ రెడ్డిగారు, గుండ్లకట్టమంచి.

ఏబది రూపిక లొసగిన పోషకులు.

- శ్రీ B. L. నరసింహులు నాయుడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, Y, మొగిలరెడ్డిగారు, దండువారిపల్లి.
 ,, మునిమాదిరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
 ,, B. గోవిందరెడ్డిగారు, బుడితిరెడ్డిపల్లి.
 ,, B. పరదారెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, B. C. మునిస్వామిరెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, K. వెంకటమునిస్వామినాయుడుగారు, మండి, చిత్తూరు.
 ,, P. చిన్నమరెడ్డిగారు, పెరియంబాడి.
 ,, P. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, గాండ్లపల్లి.
 ,, P. మునిరెడ్డిగారు, కాళేపల్లి.
 ,, T. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
 ,, T. చిన్నికృష్ణారెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
 ,, M. గురుమూర్తిరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. రామారెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. రాఘవరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 శ్రీ ఆనందాశ్రమ భక్తులు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, V. సుబ్బానాయుడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, చ. సుబ్బానాయుడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, P. నారాయణరెడ్డిగారు, పల్లెచెలువు.
 ,, P. శంకరరెడ్డిగారు, పల్లెచెలువు.

ఇరువదియైదు రూపికల మున్నుగ నొసగిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ J. మునసామిరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
 ,, K. సుబ్బారెడ్డిగారు కల్లూరుపల్లి.
 ,, P. సుబ్బారెడ్డిగారు, మహానముద్రం.
 ,, మణియం. కుప్పిరెడ్డిగారు, మహానముద్రం.
 ,, B. పాపనాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, B. కస్తూరినాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, M. K. రామిరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
 ,, K. బాలకృష్ణపిళ్లగారు, గాజులపల్లి.
 ,, V. నాగమనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, V. చిన్న బోడయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, V. సీనయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, K. నల్లయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, మణియం. గోవిందరెడ్డిగారు, అరగొండ.
 ,, B. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, కొ. వెంకటపెరుమాళ్లరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం
 ,, K. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, భాస్కర రెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, గ. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, వ. లింగమనాయఁడుగారు, ముట్టుకూరు.
 ,, B. చెంగల్ రెడ్డిగారు, మత్త్యం
 ,, M. సుబ్బారెడ్డిగారు, మత్త్యం.
 ,, B. చిన్నవరదారెడ్డిగారు, మత్త్యం.
 ,, A. రామచంద్రారెడ్డిగారు, మత్త్యం
 ,, K. మురుగేశముదలిగారు, మురుకంబట్ట.
 ,, మునిరెడ్డిగారు, వావిల్తోట.
 ,, V. బాలకృష్ణారెడ్డిగారు, V. M. వావిల్తోట.
 ,, P. శ్రీరాములురెడ్డిగారు, వావిల్తోట.
 ,, T. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
 ,, T. రామచంద్రారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
 ,, P. రామలింగారెడ్డిగారు, కాళేపల్లి.
 ,, K. S. అణ్ణమలెపిళ్లగారు, గాండ్లపల్లి.

శ్రీ P. విశ్వనాథరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.

,, మారం. చిన్నమునసామిరెడ్డిగారు, పుల్లూరు.

,, ముప్పురి మునసామిగారు, పుల్లూరు.

,, సుబ్బరాజుగారు, డ్రిల్ మాస్టరు, అరగొండ.

,, K. సత్యనారాయణమూర్తిగారు, B.A., B.Ed., హెడ్మాస్టరు,
B. H. School, Puttur.

,, S. రాజగోపాలనాయుడుగారు, పాకాల.

,, M. లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, N. రంగయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, R. కృష్ణయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, M. రంగయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, కరణం మునిరత్నపిళ్లగారు, మొగిలివెంకటగిరి.

,, అరుణామలై రెడ్డిగారు, చెరోపల్లి.

,, మణియం మునిరెడ్డిగారు, తొడతర.

,, మణియం వెంకట్రామా రెడ్డిగారు, మల్లకుంట.

,, K. మునసామిరెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.

,, రంగారెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.

,, కరణం సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.

,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.

,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.

,, పెద్దబ్బనాయుడుగారు, మోదుగులపల్లి.

,, మణియం రామలింగారెడ్డిగారు, పాటూరు.

,, డాక్టరు రామస్వామిరెడ్డిగారు, చిత్తూరు.

మఱియు వాగ్దానముచేసినవారు కొందఱు గలరు. వారిపేరులు రెండవసంపుటమున ప్రకటింతును. వీరికెల్లరకును కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములతో సీప్రథమ సంపుటము సమర్పించుచు త్వరలోనే తక్కిన రెండవసంపుటమును అందజేయుదు నని విన్నవించుచున్నాడను.

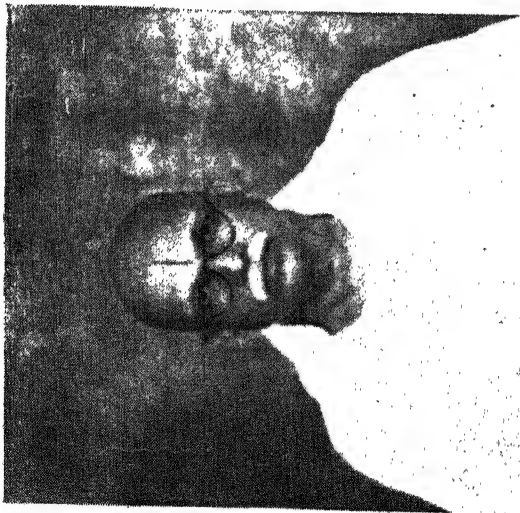
ఇట్లు,

సుజన విధేయుడు,

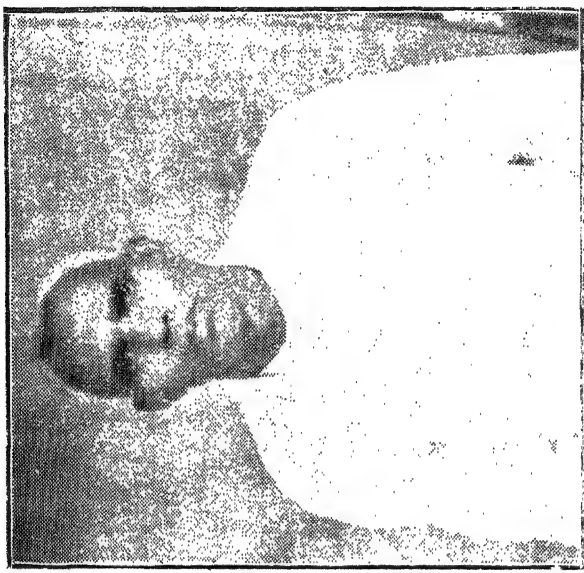
శ్రీ రా ము లు రె డ్డి .

క్రింది సవరణలను మున్నుగ గ్రంథమందు గావించుకొని
మఱి చదువఁ జదువరులు ప్రార్థితులు.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౭	౨౯	వచించు	వసించు	౧౯౪	౩	తమకు	దండి
౨౪	౨౩	గ్రవాద్య	గ్రవాద	౨౧౬	౧	౨	౭
౨౫	౧౫	రాజ్యబు	రాజ్యంబు	౨౪౨	౧౬	ణవి	ణీవి
౨౭	౨౨	పజలంబు	పజలజాబు	౨౪౫	౨	నొసగఁ	నొసగ
౩౦	౧	పోస	పోష	౨౯౪	౨౫	మంజిలి	మంజలి
౩౪	౧౫	౨౬	౭౬	౩౦౨	౧౩	నీరుగ	నీలుగ
౪౦	౩౦	సత్పురుష!	సశ్పురుష	౩౦౩	౮	రండనును	రండనుచు
౪౯	౧౪	డయ్యె	డయ్యె	౩౦౭	౯	బందువ	బందున
౬౩	౮	యవ్యాల	యవ్యాల	౩౧౬	౧౪	కుండు నే	కుండు నే
౬౬	౩	పస్త్రముల	పస్త్రములు	౩౨౬	౨౨	హృష్ట	దార్శ
౭౪	౨౪	నీతి	నీత	౩౨౭	౫	దోర్బల	దోర్బల
౭౯	౨౧	క్రొంవిరి	క్రొవ్విరి	౩౩౦	౨౭	పామ	పామ
౭౯	౨౩	మొగమ్మును	మొగమ్ములు	౩౩౭	౨	వాతండు	నాతండు
౮౭	౫	బొందె	బొంద	౩౩౮	౧౨	మదంబున	మదంబున
౯౩	౧౯	ఝుర	ఝుర	౩౪౫	౫	యెని	యెని
౯౪	౬	యొద	యొద	౩౪౬	౩	డండము	దండము
౯౬	౨౭	నిరర	నిరర	”	౧౯	పతివ్రతా	పతివ్రతా
౧౧౨	౧౨	నిర రిణి	నిర రిణి	౩౫౪	౨౭	రమ్మ	రమ్మ
౧౧౩	౨౮	గడలిం	గడలిం	౩౫౭	౧౮	కోఱలు	కోఱలు
౧౧౭	౧౬	నొంద	నొంద	౩౬౪	౨	లక్షణ	లక్షణ
౧౧౯	౧౪	దెనవెచి	దెనవెచి	౩౮౯	౨౮	దెల్పెడు	దెల్పెడు
”	౨౨	త్రోవలలో	త్రోవల	౪౦౦	౯	నవధానమిని	నవధానమిని
౧౨౭	౨	రామనందు	యశమనందు	౪౧౯	౧౧	బట్టుచు	బట్టుచు
౧౩౦	౪	నజ్జ	నజ్జ	౪౩౨	౩౦	కెగి	కెగి
”	౨౨	పూరిగ	పూరిగా	౪౩౪	౮	ధరజూప	ధరజూప
౧౩౬	౨౭	నరుణు	అరుణు	౪౩౯	౩౦	వసుధ	వసుధ
౧౪౨	౧౩	ఇరువులు	ఇరువురు	౪౪౧	౮	జామరి	జామరి
౧౪౯	౨౯	జానితో	జానితో	౪౭౮	౧౩	జెన్న	జెన్న
౧౫౭	౨౫	మణులతో	మణులతో	౪౮౧	౨౬	నిర రంబు	నిర రంబు
౧౫౯	౨౭	మేల్లుపు	మేల్లుపు	౪౮౨	౩౦	మేరు	మేరు
౧౬౨	౨౭	గోరెద	గోరెద				

శ్రాంతవర్మ
శ్రీరామకృష్ణారాధి

క. అప్పాసామిప్పిళ్ళ,
బొమ్మయపల్లి.

శ్రీ

దక్షిణ.

౧

ఉ॥ శ్రీమ దనంత కోటి గుణ + నేవితం డర్యమ వంశ సింధు పూ
హ్లామృత ధాముఁ డుజ్జ్వల శ + రాసన ధారుఁడు స్రావ్య డంబుద
శ్యాముఁడు జానకీ రమణుఁ + డౌ రఘురామ నృపుండు మద్గురు
స్వామి కభీష్ట సంపద లా + సంగి కృపామతిఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

౨

తే॥ స్రవ్యతి కల్యాణ మంటస + ప్రాక్త వాట, మందు పవడాలు పండు పు + ణ్యంపువేశఁ
జిలిసిచిలుకలుగానఁసు + లేయనాదు, తెలుఁగువనమునఁగ్రొంగ్రొత్త + తెలుఁగులేమొ?

౩

చ॥ మలయ సమీర డింభములు + మాటికి మాటికి రాలు మంచు చు
క్కల సుర పొన్న పూ లరుణ + కాంతల సానలు దీరి నెత్తిపై
జలజల రాలుచుండ నటఁ + జంద్ర శిలోపరిభాగ నిష్ఠయై
కలుముల కన్నె చందమునఁ + గన్నడు నాయమ యెవ్వరో కదా!

౪

ఉ॥ సీలమణి ప్రభత్ విరియు + నిర్మల నేత్ర సరోజముల్ జరి
మేలు మునుంగు నీడల ని + మాలనముం బొనరించి భావ సా
ధాలఁ జరించు నో నుచరి + తా! ఎవరమ్మ! నమస్త విశ్వమున్
బాలన సల్పు తీవి కను + పట్టు భవ న్ముఖి మండలంబునన్.

౫

తే॥ ఓ యపూర్వ వర్చస్విని! + ఒక్క మాట, చెప్పు మెవరవో నిన్ను చూచినదిమొదలు
నీదు చరణాలకడఁ జిన్ని + నినుఁగు పోల్కి, నాటలాడఁగ భ్రమ పుట్టె + నాత్మలోన

౬

తే॥ ఓసి! అమృత శకుంతమా! - ఒక్క ఊణము, నీమనోహరగానమ్ము + నిలుపు మింక
జాలు బాలుగఁ బుండరీ + కాలు విరియ, నాణి ముత్యాలు పండించు + నమ్మ యిపుడు

౭

తే॥ ఏమిటే తల్లి! ఎచ్చటి + దీ యపూర్వ, కాంతి వికసిల్లె విద్యుత్ప్రసాద + కాశమట్లు
తెలుఁగుఁడల్లివా! ధన్యోస్మి! + తెలియ నైతి, సైపుమపచారములునమఁపార్శవశతము

తే॥ అన్న దాంధ్ర భాషా ప్రపం ♦ చాధినేత్రి, మంచు టిరు లిన కరముల ♦ మాయు వేళ
నాడఁబోవు తీర్థం బెదు ♦ రయిన యట్లు, కానఁబడితివి కన్నుల ♦ కటపు దీట

ఉ॥ భావ పథాంబర స్థలికిఁ ♦ బందిరు లొడ్డిన సన్న జాజి పూఁ
దీవెల నీడలం దరుగు ♦ దెంచి భవ తృముఖమ్ముఁ జేరితిఁ
బోవుద మన్నదీయ గురు ♦ మూర్తి గృహంబున కింక రమ్ము నీ
కా విమలాత్ముఁ డీయఁగలఁ ♦ డచ్చపుఁ గప్రపు మంగళారతుల్

చ॥ తెలియదె నీకు నాదు గురు ♦ దేవుఁ డనంగ నలంతివాడె లాం
గలమున నుర్విఁ జీల్చి కన ♦ కంపుఁ గరుల్ల ను పెల్లగించు కాఁ
పుల యెకిమీఁడు కాడి పలు ♦ పుర్ ననలెత్తి నుమింప విశ్వమం
గళముగఁ బాడు నత్కవి పి ♦ క ప్రవరుండు త్రిలింగ భారతీ!

ఉ॥ మామిడి పూల చెల్వలకు ♦ మౌక్తిక సంతతు లిచ్చు కాముదీ
కామిని పాదమాన మృష ♦ గాదిది పూతలపట్టు రెడ్డి శ్రీ
రాములనంగ నొక్క కవి ♦ రాజు సుమా! విరియించె నెన్నియో
కోమల నవ్య కావ్య సుమ ♦ గుచ్ఛములక భవ దంఘ్రి పూజకై.

తే॥ అతఁడు కమ్మని కై తల ♦ నల్లకొనుచు, నభ్ర సంచర దమృత వి ♦ హంగమట్లు
పరమ పావన కవితా ప్ర ♦ పంచమందు, స్వేచ్ఛగా విహరించు వి ♦ శృంఖలుండు.

తే॥ పతిత సంఘము నుద్ధరిం ♦ పఁగ నతండు, మహిష శతక మిప్పటికలి ♦ మందలింపు
వ్రాసి సంస్కర్త యని పేరు ♦ వడసె నంత, నార్యు లభినవ వేమన ♦ యని పిలిచిరి.

తే॥ లాక్షణిక లోకమునకుఁ బ ♦ రీక్ష పెట్టి, వెట్టి మొట్టి వ్రాతల వెలి ♦ వేసి యతఁడు
తెనుఁగునకు రూపు రేకలు ♦ దిద్ది తీర్చి, ఆంధ్ర పాణిని యను బిరు ♦ దందినాఁడు.

తే॥ కవిత కొకనాఁడు కల్యాణ ♦ భవన మయిన, చంద్రగిరిలో నిటీవల ♦ జరిగినట్టి
పండితుల సభలోన “పి ♦ ద్వత్కవికుల, తిలక” మను బిరు దీతండు ♦ తీసినాఁడు.

మ॥ కవియై పండితుడై విమర్శకుఁడనై ♦ గాంధర్వ విద్యా రహ
స్య విదుండై మఱి గొప్ప లాక్షణికుడై ♦ సంస్కర్తయై మైఖలీ

ధవ భక్తుండయి తెలునాటఁ గల పె ♦ ద్దల్ తన్ను మన్నించి గా
రవ భావంబునఁ జూడఁ గర్వక కపిం ♦ ద్ర బ్రహ్మ రాణించెడిన్.

౧౩

తే॥ కవులు పండితు లెందఱో, గలరు కాని, తెలుఁగు మిన్నున వెలుఁగు రిక్కలకు నడుమఁ
బాల్కడలిబిడ్డ పూతల ♦ పట్టు రెడ్డి, అతని చరితము శ్రవణీయ ♦ మద్భుతంబు.

౧౪

తే॥ శిష్య వత్సలుఁ డాతఁ డా ♦ శీస్సు లిడఁగ, నతని శిష్యు లనేకు ల ♦ హర్షి శములు
తెలుఁగుఁ దోటలో వలపుల ♦ చిలుకలట్లు, పాడుచున్నారు మ్రోడులు ♦ పల్లవింప.

౧౫

తే॥ కమలినీస్వామి కరుణ న ♦ ఊత్ర నమితి, నీల వియ దంగణంబునఁ ♦ బూల తోట
నాటునట్టులఁ దచ్చిష్య ♦ కోటి యతని, కీర్తి కాముదులను వెలిఁ ♦ గించుచుండు.

౧౬

తే॥ వారి నడుమను చిన్నారి ♦ తార నేను, ద్రోణుఁ డర్జునునట్లు ము ♦ ద్దురుండు నన్ను
ప్రేమ దై వాఱఁ జూచి దీక్షించుచుండు, నాగనరసింహు లనియంద్రు ♦ నన్ను జనులు.

౧౭

తే॥ నాదు గురుదేవుఁ డిచటికి ♦ నన్ను పంపె, బోవుదము రమ్ము తద్దేహ ♦ మునకు, దారి
నడుమ నాతని చరితము ♦ నుడువువాడ, నాలకింపు మధ్వశ్రమ ♦ మడఁగునమ్మ.

౧౮

తే॥ చిలిపి చిలిపి వన్నెల ♦ చిన్నెలవియుఁ, జిత్రమయినవి క్రొత్తవి ♦ చెడనివియును
కావ్య భాషణముల ననే ♦ కముల నీకుఁ, గాన్కలిడె నిడుచున్నాఁడు ♦ కదలిరమ్ము.

౧౯

తే॥ కోహినూరును దలదన్ను ♦ క్రొత్త క్రొత్త, మణులు పొదింగిన సౌవర్ణ ♦ మకుట మొండు
కంబరామాయణంబునఁ గ్రాలు దానిఁ, గడఁక నిర్మించియున్నాఁడు ♦ కాంతు రమ్ము

౨౦

ఉ॥ కంబములే కవిత్వమును ♦ గానము సేయఁ బొనర్చినట్టి శ్రీ
కంబుని కబ్బమున్ దెలుఁగు ♦ గా నొనరించుట నోటిమాటలే!
అంబరవీధిఁ దారకలు ♦ సర్వముండున్ శశి వెల్లు దాడ ని
త్యంబయి తెల్లు నాటి చరి ♦ తంబున నాతని కీర్తి వెల్లదే!

౨౧

తే॥ లలితములుఁగోమలములునొ, తలఁపుటలలఁ, బూలపడవెక్కిరావమ్మ! ♦ పోవుదమిఁగ
దెడ్లు వేయుచు మద్గురు ♦ దేవు చరిత, కప్రమగతిఁ బాడుచుఁగలంబుఁ ♦ గడపువాడ

౨౨

ఉ॥ చూత వనంబులున్ శకున ♦ నూత్తులు శ్యామల సస్యముల్ సరో
జాత లన త్తటాకములు ♦ శాద్వల సీమలు ఘంటిక జ్ఞాపన నాఁ.

బోతుల అంకెలు గలిగి ♦ ముచ్చటఁ గొల్పుచునుండు నెంతయున్
బూతలప ట్టనంగ నొక ♦ ప్రోలల చిత్తుర మండలంబునన్.

౨౭

సీ॥ హలముచే వనుమతీ ♦ తలము వ్రయ్యలు నల్పి, వేదల కన్నంబు ♦ పెట్టువారు
గలముచే గమ్మని ♦ కావ్యముల్ రచించి, కవితకుఁ గంకణా ♦ ల్గట్టువారు
కత్తిచే బగవారి ♦ కంఠములను ద్రుంచి, మాతృదేశము కీర్తి ♦ మనుచువారు
కలిమిచే బెద్దమ్మ ♦ కథఁ గట్టువడఁ జేసి, శిబి కర్ణులను దీలు ♦ నేయువారు

తే॥ రెడ్డి బిరుదాంకితులు గడు ♦ దొడ్డవారు, నడమల చరిత్రు లనములు ♦ నడయమతులు
మేటి కాపులు నగు పాకనాటివారు, ప్రథమ గణ్యులు పూతల ♦ పట్టునందు.

౨౮

తే॥ చదల రిక్కలఁ గైరవ ♦ స్వామివోలె, బాకనాటి జేఁడులలోనఁ ♦ బ్రణతి కెక్కె
శ్రీనివాస పదాంబుజ ♦ ధ్యాన రతుఁడు, పూత చరితుఁడు శ్రీ పెద్ద ♦ బుచ్చిరెడ్డి.

౨౯

తే॥ అతని సహధర్మచారిణి ♦ యనుపమాంగి, భర్తృ సేవానుర క్తయకా ♦ పరమ సాధ్వీ
దీన జన హిత చింతనా ♦ ధీన హృదయ, అమలిన గుణాలవాల ల ♦ త్కృమ్మ యనఁగ

౩౦

తే॥ ఆయమకు నాతఁ డాతని ♦ కాయమయును, దగుదురని పిన్న పెద్దలు ♦ పొగడుచుండఁ
బరిమళ ప్రసవంబుల ♦ పగిది వారు, హాయిగాఁ గాపురమ్మును ♦ చేయుచుండ్రి.

౩౧

తే॥ కూటికిం గుడ్డ కింతయుఁ ♦ గొడువలేదు, కాని వారిని బిడ్డలు ♦ లేని కొఱత
యొకటి మాత్రము వేధించు ♦ చుండె నకట, నోచరాని నోముల నెల్ల ♦ నోచినారు.

౩౨

తే॥ అతఁడు పెదబుచ్చిరెడ్డిమ ♦ హాతపస్వీ, పుడమి తల్లిని పూజించు ♦ పుణ్యమూర్తి
సంతో లేదని దుఃఖత ♦ స్వాంతః డయ్యె, సుతులు లేనట్టి వారికి ♦ గతులు గలవె?

౩౩

చ॥ కలిగిరి మీఁద మేటి కన ♦ కంపుఁ గిరీటము నుంచినట్లు దే
వళము నొకండు గట్టి కడు ♦ భక్తిని వేంకట శైల నాయకున్
నిలిపి తదాలయంబుననె ♦ నిష్ఠమెయిన్ దప మాచరించె న
య్యలఘుఁడు రెడ్డి వంశ కల ♦ శాంబుధి చంద్రుఁడు సంతోకోనమై

౩౪

తే॥ బుచ్చిరెడ్డినల్పిన తపం - బునకు మెచ్చి, మంగళప్రదుఁ డలమేలు - మంగభర్త
ధయ నొనంగిన యట్టి పాం - దమ్ము లనఁగ, నతనికి జనించి రంతట - సుత లిరువురు,

తే॥ కొమరితలు పుట్టిరే కాని కొడు కొకండు, కలుగఁగారాదె యనుచువ్యాకలతనొంది
రామచ ద్రున కంత స్వః గ్రామముననె, యతఁడు గట్టించె నొక్క దే వాలయంబు

శా॥ ఆ దేవాలయమందు బుచ్చిన్మృత డా - హా! రామదానట్లు నీ
తాదేవప్రభు పాద పంకజ యుగః ధ్యానామృతాస్వాదనో
న్మాదుండై మఱిచెన్ బ్రసంచమును రా ధి మన్వాని తాబామ్మ కా
పాదిల్లెన్ నవ జీవన ప్రభలు త ధి ద్భక్తి ప్రభావ.బున్.

మ॥ కడలిం బుట్టిన వన్నెలాఁ డిరులలోఁ ధి గాల్పి చ్చేనున్న పా
ల్కడవన్ బ్రద్దలు గొట్ట వెల్వడు సుధా ధి కాంతుల్ వడిగ గల్వలన్
విడుగన్ జేసిన యట్లు రామ భజనా ధి వేశము తేనెల్ స్రవిం
చెడు కావ్య ప్రసవాల విక్ర-విరియిం ధి చెన్ బుచ్చిరాట్ హృల్లత్.

మ॥ శరదెందూదయ నిర్మల స్మితముతో ధి సర్వసహా మంగళం
కర దృష్టిలమణి ప్రకాశములతో ధి గై వేయ హారాళితో
ధరణీనందనతో రఘూత్తముఁ డెడం ధి దన్ నిల్చి కేల్పాఁచఁ ద
త్పరుడై కావ్యము లిచ్చె రెండుపదు లా ధి తం డెంత ధన్యాత్ముడో!

తే॥ తమన యొడ్డునఁ దృణ కుటీ ధి రమున మున్ను, రామకథలు పాడిన కవి ధి రాజు లీల
రామ మందిర ప్రాంగణ ధి నీమ నితఁడు, గాన మొనరించె దన హరి ధి కథల నెల్ల

తే॥ అనుదినం బాతఁడు వచించు ధి హరికథలను, వినుటకై వచ్చుచుండిన ధి వేలకొలది
జనులు భాగవత శ్రేష్ఠఁ ధి డనుచు నతని, విలుచుచుండిరి గౌరవ ధి విలసనముగ.

తే॥ గాజు బలుబుల విద్యు త్రప్త ధి కాశమట్లు, వలపు రసగుండలో దీప ధి కళిక లీల
జానపదుల నిర్మల మాన ధి సముల జ్ఞాన, కళలు విరియించె బుచ్చయ్య ధి కలితకీర్తి

ఉ॥ అన్యములన్ స్మరించక య - హర్నిశ మిట్టులు పెద్దబుచ్చిరా
జన్యఁడు జానకీ హృదయ - సారస బాల విక రనున్ జగ
న్మాన్యుని రావణాద్యసుర - మర్దను మానసమందు నిల్చి సా
జన్యముతో భజించె దివ - సంబులు కొన్ని గతింప నయ్యుడన్.

౪౩

ఉ॥ ఓ విమలామృతాక్షర మ ♦ హోజ్వల మూర్తి! త్రిలిజ్జ లోక మా
తా! వినవమ్మ! ఇట్లు నిర ♦ తమ్మును తన్న భజించు భక్తునికే
బ్రోవగ నెంచెనో రఘువ ♦ రుం డన బుచ్చయ ధర్మపత్ని నం
భావిత పుణ్యశీల శ్రిత ♦ వత్సల యంతటఁ దాల్చె గర్భముక.

౪౪

తే॥ పాదుశాహికి సామ్మును ♦ పాటవై చి, దాను చెఱ విడిపించిన ♦ ధర్మమూర్తి
బుచ్చిరెడ్డి కాంక్షలు దీర్చి - ప్రోవలేడె? నిమ్మళముగ లక్ష్మమ్మకు ♦ నెలలు నిండ్లె.

౪౫

మ॥ పరంగె వేయియు నూలు లెన్నిదియుఁ దొం ♦ బై రెంట నేప్రేలుకుకే
నరియకా నందన చైత్ర శుద్ధ నవమికే ♦ సర్వసహా పుత్ర) వా.
నరమం దద్దమరేయిఁ బుష్పమిని ప్రాం ♦ చ చ్చాప లగ్నంబునం
దు రఘూత్తంసు దయకే జనించెను సుపు ♦ త్త్రిం డంత లక్ష్మమ్మకుకే.

౪౬

తే॥ పెన్నిధిని హతాత్తుగఁ జూచు ♦ పేదలీల, బుచ్చిరెడ్డి మహానంద ♦ మున మునింగి
సహజగుణమగు తన కృత ♦ జ్ఞత రహింపఁ, బరవశుండయ్యె రఘురామ ♦ భజనవలన.

౪౭

ఉ॥ రాము వరప్రసాదమున ♦ రాముఁడు పుట్టిన పుణ్యవేళ నా
రాముని దేవశాలఁ గపు ♦ రంపుఁ బ్రభల్ వికసించునప్పు డా
రాముని భక్తుఁ డుల్లమున ♦ రంజిలఁ బుట్టిన కారణాన శ్రీ
రాములురెడ్డి యంచు నను ♦ రాగపుఁ బేరిడె నంత బిడ్డముక.

౪౮

క॥ తదనంతర మిరువురు సుతు, లుదయించిరి వారి వెనుక ♦ నొక సుత కలిగెకే
ముదితాశ్రుకణము లొల్కుగఁ, బెదబుచ్చయ రామచంద్ర ♦ విభుని నుతింపక.

౪౯

అ॥ వారలందు దొలి కు ♦ మారుండు మనమథా, బ్రమున శ్రావణమున ♦ బహుళమందు
అష్టమిని జనింప ♦ నతనిఁ గృష్ణారెడ్డి, యనిరి తల్లిదండ్రు ♦ లతి ముదమున.

౫౦

సీ॥ బాలకృష్ణుం డాంధ్ర ♦ భావలోననె కాదు, సంస్కృతాంగ్లంబులఁ ♦ జదువులయ్యె
అరయ సుద్యోగమే ♦ పురుష లక్షణ మమ, నార్యోక్తి బాటించి ♦ యన్నయట్లు
తానును చిత్తుర ♦ స్థానికొన్నత పాత, శాలాంధ్రపండిత ♦ స్థాన మందె
విద్వాంసుఁడయ్యెను ♦ విద్వాక్ పరీక్షలో, ను త్తీర్ణుఁ డయ్యె ను ♦ ద్యోగమునకు

తే॥ అతఁడు కవితా ప్రపంచ వి ♦ హాయనమున, రంగురంగుల భావ తు ♦ రంగమెక్కి
చివురు మోడాల మేడల ♦ చెఱుగులందు, కదము ద్రొక్కించు నేరుపు ♦ గలుగుదిట్ట.

౫౦

తే॥ అతని తమ్ముడు మునిరత్న ♦ మకలుమీతుడు, కల్ల కపటము తెలుగని ♦ కర్మయోగీ
పుడమి తల్లికి ముద్దుల ♦ పుత్రుల డగుచు, నాత్మ కర్పూర మంటించి ♦ హరితైత్తు.

౫౧

తే॥ పుణ్యపురుషుడు శ్రీపెద ♦ బుచ్చిరెడ్డి, కడుపుపల్లెగ బిడ్డల ♦ గాంచియటుల
వారి జదివింపవలయు నే ♦ రాటు చేసె, విద్యయే కదయు త్రమ ♦ విత్త మరయ.

౫౨

ఉ॥ వారలలోన జ్యేష్ఠుడన ♦ వద్య చరిత్రుడు నీతిమార్గ సం
చారుడు శేషయార్య గురు ♦ సన్నిధి నొచ్చెములేని శిష్యుడై
నేరిచె దేనె తెల్ల తవ ♦ ణిపుల నింపుగ బుట్టినంతనే
సారథ సంపదల్ నెరయ ♦ జల్ల వె కొన్ని రకాల కోరకాల్.

౫౩

తే॥ ఆతఁ డెద్దనపూడి వం ♦ శామ్యతాబ్ధి, హల్లకపతి శేషాచార్యుఁ ♦ డలఁతివాడ
పరమ వేదాంతవేత్త న ♦ తృప్తితుండు, శిష్యుని దనంత వానిగఁ ♦ జేయఁ గలిగె.

౫౪

తే॥ పూవువలన నెత్తావి నె ♦ త్తావివలన, బూవునం గౌరవంబును ♦ పొందునటుల
శిష్యువలన దేశికుడు దే ♦ శికునివలన, శిష్యుడును కీర్తిచేఁ బ్రకా ♦ శించినారు.

౫౫

తే॥ ఎన్న వయసున బిన్నలఁ ♦ బిన్నవాఁడు, విజ్ఞ తం జూడఁ బెద్దలఁ ♦ బెద్దవాఁడు
తండ్రి హరికథలెల్ల శు ♦ ద్ధ ప్రతులుగ, వ్రాయునంత రాములమదిఁ ♦ బాయవవియు

౫౬

క॥ మంగళకరం డగు రాముని, సంగీతముచే నుతింపఁ ♦ జను నని కొడుకుకొ
చెంగయ్యను గురునికడఁ, సంగీతము నభ్యసించ ♦ జనకుడు పనిచెకొ.

౫౭

తే॥ గానకళమీఁద ననురక్తుఁ ♦ డైన బుచ్చి, రాటుతుండును నాల్గు వ ♦ ర్షముల కాల
మభ్యసించిన సంగీత మట్లు నిలువ, గురుడు చెంగయ్య చేరెను ♦ పరమపదము.

౫౮

తే॥ పట్టుగొమ్మ తప్పిన తీవె ♦ పగిది నుండు, కొడుకుఁ గని బుచ్చిరెడ్డి వ్యా ♦ కులతనొంది
విమల గాంధర్వ విజ్ఞాన ♦ విదుఁడగు మఱి, యొక్క గురువు నన్వేషించు ♦ చుండునంత

౬౦

క॥ శ్రీరఘరాముడు పిలిచిన, కారణమున బుచ్చిరెడ్డి ♦ కై వల్సంబుకొ
జేరెను భగవంతుఁడె తా, నై రమ్మనఁ బోక తప్పు ♦ నా యెవ్వరికే?

౬౧

తే॥ పితృ వియోగ దుఃఖము పీల్చి ♦ పిష్టి జేసె, మేటి సంసార భారము ♦ మీఁద వ్రాలె
సరవి సంగీత విద్యకు ♦ స్వస్తి గలిగె, గీత మయ్యెను రాముల ♦ లేత యెడద.

౬౨

మ॥ పదునేడేడులు పూర్తిగాక మునుపే ♦ ప్రాప్తించునే యిట్టి యా
పద లాహా! యిది దే వచిత్ర మయినా ♦ బంగార మంగారిణి
బదునా ర్వన్నలతోడ వెల్వడు క్రియా ♦ బాలుండు శ్రీరాము లా
పదలక గ్రుంగియు రామ మంత్ర మహిమక ♦ భాసిల్లె దేజస్వియె.

౬౩

తే॥ ప్రకృతి శక్తులకెదుర్బొడ్డు ప్రాయముండె, ముఱియుచిత్తప త్తమారామ ♦ మంత్రముండె
కొంచెమో సంచెమా భూమి ♦ కూడనుండె, గళవళము పడ నేటికీ ♦ కాపుబిడ్డ.

౬౪

మ॥ సురలోకేంద్ర హరి న్నగార్గ తటినిక ♦ శోణాబ్జము ల్విచ్చు బం
గరు వేళక వడి నెడ్లు మున్నుచనఁ బ ♦ గ్గాల్ సీరముక దోత్రముక
బరమాసందమునక ధరించి వెనుకక ♦ బర్వెత్తి ధాత్రీ శుభం
కరమా కర్మక సార్వభౌమ పదవిక ♦ గై నేసె నెంతేనియుక.

౬౫

మ॥ లలికా ముగ్ధ సువాసినీ మణులు మొ ♦ ల్క న్నవ్వులక మంగళా
రతు లీయక దరుశాఖలక బులుంగు బే ♦ రంటాండ్రు మేల్కొల్పు ల
ప్రతిమానంబుగఁ బాడఁగాఁ బ్రకృతి నా ♦ రాధించె దత్వాననా
మృతమూర్తిక హృదయాన నిల్పుకొని నె ♦ మ్మిక గర్వకోత్తంసుండె.

౬౬

ఉ॥ వెన్నెల వెల్లులక సగము ♦ విచ్చిన గడ్డి సుమాల నీడలక
గన్నులు మూసి ఝల్లికలు ♦ కంఠము లెత్తి మనోహర శ్రుతుల్
పన్నగ నెడ్ల నీడ్చుకొని ♦ బాన గుభిల్లు మున్నవేసి రా
మన్న పదాలతోఁ గపిలె ♦ నాతఁడు తోలె నిశీధ వేళలక.

౬౭

తే॥ ఎండ కెండి గాలికి సహి ♦ యించినాఁడు, వానలకుఁ దడిసి చలికి ♦ వణికినాఁడు
మఱియు రాత్రుల నిద్దుర ♦ మఱచినాఁడు, కర్మకునకు విరామంబు ♦ కలదె చూడ?

౬౮

సీ॥ ముంగారు ముత్యాల మురుపు చిన్నులు గాలెఁ, బుడమి పచ్చిక చేల మున్ను ధర్మించె
బసుపు పూసికొనిన ♦ పగిది తేలలు పూచె, జింతమృ బంగారు ♦ చివురుతైత్తె

వాఁగుల విరి తలఁ ♦ బ్రాలు కాన్లు వోసె, మఱ్ఱికాయలఁ గుంకు ♦ మము రహించె
శుకము లేడాకుల ♦ జొన్నపై దండెత్తె, జీండ్రపుల్లులు గొంతొ ♦ చించుకొనియొ
తే॥ జండ్రకల నాటలాడిరి ♦ జానపదులు, మొలక వోసిరి కుంపట్ల ♦ ముద్దరాంధ్రు
మాధవమున ద్వితీయార్థ ♦ మధ్యమందు, పూజ్యమయి వచ్చె మొలకల ♦ పున్నమంత

౬౯

క॥ ఆ మొలకల పున్నమ నెల, రాము లొకానొక దినంబు ♦ రాముని మదిలో
నేమఱక స్మరించుచు దన, భూమికడఁ బను లొనర్పఁ ♦ బోయిన వేళకా.

౭౦

తే॥ కలకలారవములు నల్పు ♦ ఖగ కులంబు, జొన్నచేల గువ్వలఁ దోలు ♦ కన్నియలును
లేత యెద నెట్టి యూహల ♦ కూత లిడినొ, గనిమపైఁ గూరుచుండె నాకాపుబిడ్డ

౭౧

తే॥ అపరదిక్కాంత యలఁదిన ♦ యట్టి పనుపు, డాలుచే సితమేఘ ఖం ♦ డాలు విమల
కాంచన సుమాల విరిసె వృ ♦ డముల నీడ, లంతకంతకు దీర్ఘంబు ♦ లగుచునుండె.

౭౨

తే॥ అంబరంకషమగు నశో ♦ కంబుమీఁదఁ, గూరుచుండి బూడిద బెళ ♦ గువ్వ యొకటి
రుచిర కంఠ విపంచి తంఁత్రుల బిగించి, యపుడు 'శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ!' యనుచుఁ బాడె

౭౩

తే॥ అటకు దూరాన నెచటనో హలికుఁ డొకడు, కనవుమోపెత్తుకొని యింటి ♦ దెనకుమరలి
పోవుచుండెను దేహము ♦ పులకరింపఁ 'బదవె భద్రాద్రి' కనుపాట ♦ పాడుకొనుచు

౭౪

తే॥ గాలి కల్లాడు కానుగు ♦ పూలగొమ్మ, పైని వ్రాలి పూనల బెళ ♦ వాయి యొకటి
కొసరి ముత్యాల నెట్టిని ♦ కొట్ట లడిగె, నెచట విత్తుటకో యేమొ ♦ యెఱుంగరాదు

౭౫

సీ॥ బంగారు పిచ్చిక ♦ మంగళాచరణాన, బులుబులు తారలు ♦ పొదలి మ్రోసె
కొండకోడి సిపాయి ♦ కూజితంబులలోన, వీణానినాదంబు ♦ ప్రిదిలి చిందె
పికిలిపిట్ట నెలంత ♦ పిక్కిలిక్కులలోనఁ. గంచు పిల్లనఁగ్రోవి ♦ కదలి పలికె
కొంజు కన్నియ మిన్న ♦ కప్రమ కంఠములోనఁ, గిన్నెర రవములు ♦ మిన్ను ముట్టె

తే॥ పసుల పోలయ్య రివ్వనఁ ♦ బయికి లేచి, పల్ల ట్టిల్లాట్టి యొక యీల ♦ వై చినాఁడు
తరణి యస్తాద్రి కేగు నా ♦ తరుణమందు, రాగ రంజిత మయ్యెగ గ ♦ ర్న కుని మనసు.

౭౬

తే॥ చివురు టాకుల మెసవిన ♦ చెలువయొకతె, ప్రకృతి పులకింప నొక చిన్ని ♦ పాటపాడె
పరిమళము లూరు బంగారు ♦ విరులవేళఁ, గర్జక కుమారు నెద నెవో ♦ కళ్లు విరిసె

౭౭

తే॥ శ్యామలములగు నమృత సన్న్యముల నడుమ, వికసితములగు గోరంట ♦ విరులనడుమ
నల్లి కుమారుని సంగీత ♦ మూలకించి, హాళికుని కంఠమునఁ బూట్టె ♦ నేలపాట.

తే॥ క్రొంచ మిథునము దుర్గతిఁగొంచి నాఁడు, పుట్టఁబుట్టువు హృదయానఁబుట్టెఁగవిత
కరము ప్రకృతి సౌందర్యమ్ము ♦ గొంచి నేఁడు, కర్షకు సుమనః జేత్రానఁగలిగెఁగవిత

తే॥ రాఁ! రామన్న! యనుట నాఁరంభమయ్యె, రామ! రఘురామ! యనుటతోఁర క్తిగట్టె
చిలుక విరిఁబోణి యొక కొంతఁచేయొసంగ, రామ! రాఘవ! రఘువీర! రామ! యనియె.

సీ॥ గౌరవంక దొరసాని ♦ గొనబు పల్కులనుండి, సీనంపు గుంఫనల్ ♦ చెంగలంప
నెమ్మి వేలుపు చాన ♦ నీటు పాటలనుండి, యాటవెలఁదీ సొంపు ♦ లతిశయింప
తేనె దొంగల జేని ♦ కూని రాగమునుండి, యుత్పలంబుల మధు ♦ వుత్త్రవింప
మలయానిల కుమారు ♦ మందగతులనుండి, మత్తేభ గమనంబు ♦ మల్లడింప
తే॥ మంజరులు నవ్వు వలపుల ♦ సంజవేళఁ, జంపకంబుల నెత్తావి ♦ చౌకళింప
భావ సుమ హారమును కవి ♦ తా వధూటి, బాల హలికు మెడలోనఁ ♦ గీలుకొల్పె.

తే॥ ప్రవిమలంబగు రామమంత్తము జపించి, హాలికుఁడు పోతన కవీంద్రుఁడయ్యె నాఁడు
హాలికుఁడురాములుఁగవీంద్రుఁడయ్యెనేఁడు, హయరే! రామమంత్తముఁమహిమయెంతో!

ఉ॥ ఓ మధురాంధ్ర వాఙ్మయ మ ♦ హోజ్జ్వల సుందర దివ్య రూపిణీ!
ఏమని పల్కుదున్ రఘుకు ♦ లేంద్రదయన్ గవితా లతాంగి శ్రీ
రాములురెడ్డి నట్టులను ♦ రాగమునన్ వరియింప నాతఁ డెం
తో ముదమంది మైమఱపు ♦ తోఁ గయితన్ వినుతించె రాఘవున్.

శా॥ ఆడెన్ గజ్జెలు గట్టి తె యనుచు నా ♦ హ్లాదంబు నిండారఁగన్
బాడెన్ దంబుర గోట మీటుచు శ్రుతు ♦ ల్పాటించి శ్రావ్యంబుగన్
వేడెన్ గండశిల ల్లినించునటులన్ ♦ వెన్నున్ బ్రభున్ రాఘవున్
వీడె బాల కవీంద్ర చంద్రుఁ డనఁ గ ♦ ల్పించెన్ బ్రబంధంబులన్.

తే॥ అమ్మ ముచ్చటపడి కోరి ♦ సందువలన, బుచ్చిరెడ్డి గతించిన ♦ మూఁడు వర్ష
ములకెప్పెండి యెయ్యండె రాఁములకుఁగాన, వ్యయమురాబడికన్న హెఁచ్చగుచువచ్చె

తే॥ అతని యర్ధాంగి నారాయ ♦ అమ్మ సాధ్వీ, సంప్రదాయ కుటుంబ సంజాత మణియు
నత్త కుపచారములు సేయునమల శీల, మఱుదులను చాలఁమన్నించుఁమధురవాణి

తే॥ రాము లాయమతో నను ♦ రాగ మొదవఁ, జల్లఁగాఁ గాపురంబును ♦ సల్పించుంత
దినము లొకకొన్ని యిటుల గఁగింపె నంత, గ్రహగతులు మాటి రోజులుఁగడ్డలయ్యె

౮౭

తే॥ కవిత వరియించినట్టి ల ♦ గ్నం బదేమొ, కష్టములమీఁదఁ గష్టాలు ♦ గలుగసాగె
ద్యంధ్యముల కిక్కయైన ప్ర ♦ పంచమందు, వెన్నెలతె యెల్ల కాలము ♦ వెలుంగఁగలవె?

౮౮

తే॥ చెల్లెలికిఁ బెండ్లి యొక్కటి ♦ చేయవలసె, దమ్ములకును నివాహము ♦ ల్దప్పవయ్యె
నడిమి రకపుఁ గుటుంబాలు ♦ నడపువారి, సిలుఁగు లవి శత్రులకునై న ♦ వలదువలదు.

౮౯

తే॥ తాను కవిచంద్రుఁ డయ్యెనే ♦ కాని యాంధ్ర, భారతికి భార్యికి పొత్తు ♦ పడఁగలేదు
పంటవలఁతి సౌభాగ్యమ్ము ♦ కుంటువడియె, బెద్దతల్లి కవీంద్రుని ♦ ముద్దులాడె.

౯౦

తే॥ ఆంధ్రకవుల చరిత్రమ్ము ♦ నందుఁ గంచు, కాగడా వేసి వెదకినఁ ♦ గానఁబడఁడు
కవిన దార్భాగ్య పతితుఁడు ♦ కాని నుకవి, కవితకును లచ్చి కెందుకీ ♦ కానితనము?

౯౧

సీ॥ తిక్కన్న మెడఁబట్టి ♦ తిండికై మనుమ సి, ద్ధి హజారమందు మం - త్రిగ నొనర్చె
శ్రీనాథు నింటిలోఁ ♦ జేరి యిల్లాలుగా, నల్లగుం డెత్తుకొ ♦ నంగఁ జేసె
సూరన్న దాపునఁ ♦ జొచ్చి నంద్యాల కృ, ప్తనకు విద్దియ నమ్ము ♦ కొనఁగఁజేసెఁ
కవిరాజ రాజశే ♦ ఖరుండై న వేంకట, కవి రఘునాథు చెం ♦ గటికిఁ దార్చె.

తే॥ చతురు లగువారికే యిట్టి ♦ గతులు గూర్చు, పెద్దతల్లి రాముల నెట్లు విడువఁగలదు?
గుడులనే మ్రొగుదానికి ♦ గోపురములు, లక్ష్మీమే యెంచిచూడ ని ♦ లాతలమున?

౯౨

తే॥ పేదటిక మెంత యోర్పు నే ♦ ర్చినదొ కాని, కలఁతఁ జెందఁడు సుంతయు ♦ నులికిపడఁడు
మహితమగురామమంత్రము ♦ మఱవఁబోఁడు, మఱియుఁగవితాక థానేప ♦ మానఁబోఁడు

౯౩

తే॥ పదియఁ జొమ్మిది వందల ♦ పైఁ బదియును, తొమ్మిదగు కై) సవశకవ ♦ ర్నమ్మునందు
పరఁగఁ బాకాల మధ్యమ ♦ పాఠశాల, నాంధ్ర పండితుఁడుగఁ జేరె ♦ నాతఁ డంత.

౯౪

ఉ॥ మేలును గోరి చెప్పు తన ♦ మిత్రులతో బదు లాడలేక నాఁ
గేలిని మూలనై చి యరి ♦ గెల్ బారుగూరికిఁగాని యక్కటా!
కాలము చాలిరానపుడు ♦ గాజుల బేరము భోజనానికే
చాల దటన్న సామెత ని ♦ జంబయి తోఁచె గవీంద్ర మాళికి

౯౫

ఉ॥ ఏనుఁగు నెక్కలేదు ధర ♦ ణీశులు మ్రొక్కఁగ నిక్కలేదు న
స్మానము లందలేదు గరి ♦ మన్ సభలన్ గనకాభిషేకముల్
గానఁడు కాని యేమిటికిఁ ♦ గాఁ గవితా లలితాంగి యీతనిన్
బూని వరించెనో నిముస ♦ మున్ బడఁబ్రాణు దదెట్టి నాధ్వయో!

౯౬

ఉ॥ ప్రేమముమీఱఁగా హృదయ ♦ వీరమునం దిలువేల్పు శ్రీరఘు
స్వామి పదంబులక నిలిపి ♦ నల్పదొడంగె ద్రిలిజ్జ వాఙ్మయా
రామములోని మోడు లవు ♦ రా! ననలెత్తి నుమించునట్లు శ్రీ
రాములురెడ్డి కోకిల తె ♦ అంగునఁ గ్రమ కవిత్వ గానముక

౯౭

క॥ జనకస్మృతి యనుకావ్యం, బును మఱి విజయాపజయము ♦ బుచ్చయ కర్పిం
చెను తదనంతరము రచిం, చిన కబ్బంబుల నొసంగె ♦ శ్రీరామునకుక

౯౮

తే॥ తేనె లొలుకు పల్కులచే ను ♦ ధీమణి యను, నవలయును కీరవాణి య♦ నంగఁ బద్య
కావ్యము నొకండు మఱి వన ♦ కన్య నాఁగ, నాటకంబును రచించి ♦ నాఁడతండు

౯౯

తే॥ కష్టపడి వ్రాసెనే కాని ♦ కావ్యములను, లేమిచేత నచ్చొత్తించ ♦ లేకపోయె
న్నహితుల బల్మి లక్షణ శిక్షణమను, వ్యాకరణము మాత్ర మృచ్చుపడియె నెట్లా

౧౦౦

తే॥ వనధి గంధీర గర్భస్థ ♦ వజ్ర మలల, వలనఁ దీరంబునకు నెట్టఁ ♦ బడినయట్లు
గ్రామమున మాటుపడియున్న ♦ కవియశస్సు, పండితులనాల్కొనలెక్కి ♦ వ్రాఁక సాగె

౧౦౧

తే॥ పల్లె పాకాలలోనుండి ♦ పట్టణంబు, చిత్పరమునకు మాఱువు ♦ చేయఁబడియెఁ
దావి కలిగిన విరజాజి ♦ పూవుగాన, కవి యశోజ్యోత్స్న దిక్కులఁ ♦ గడలుకొనియె.

౧౦౨

తే॥ బాలవిజ్ఞాన మభివృద్ధి ♦ పఱచునట్టి, వి యగు సుజ్ఞానబోధిని ♦ విజయ వాచ
కములు బాల వినోదిని ♦ గడఁక వ్రాసి, యచ్చు వేయించె ననుభవ ♦ మచ్చుపడఁగ

౧౦౩

తే॥ అరయ సౌభ్రాత్ర రాఘవం ♦ బభయ రాఘ, వంబు మఱియు విక్రమ రాఘ ♦ వంబనంగ
రామకథ వచనంబున ♦ వ్రాసి యవలఁ, జ్రౌఢ శై లి విశ్వామిత్ర ♦ వ్రాసినాఁడు.

౧౦౪

తే॥ నూత్న పద జాలములతో విఁనూతనముగఁ, గల్పవృక్షముఁబోలు నిఁఘంటువొండు
సంఘటించుట సార్థక ♦ జన్మఁ డయ్యె, నరయ శబ్దార్థ కల్పకం ♦ బనఁబడు నది.

౧౦౫

మంజరి॥ భారత కథ నై దు ♦ భాగంబులుగను, పాండవంబు లనంగ ♦ వచన కావ్యములు
శ్రీకృష్ణుఁ డనువేరఁ, జెన్నారు గద్య, కావ్యంబును రచించె ♦ గమనీయగతుల
రమణఁ బ్రశోన్ని త్రర ♦ రత్నావళియును, గుణమణి శతకంబుఁ ♦ గూర్చి విద్యార్థి
శతకంబు మహిష పం ♦ చాశతి మంద, లింపు నిప్పటి కలి ♦ నింపుగా వ్రాసె
సరసి సాహిత్య ప్రచారిణి గ్రంథ, మాలలో నవి కును, మంబులై విరిసె.

౧౦౬

తే॥ సలలితముగఁ బురాణ గా ♦ ధలు రచించె, నఱవలకు వేదముంబోలు ♦ కుఱఁకుఁడెనుఁగు
బాసలోన రచించె ద్రి ♦ వర్గ మనఁగ, ద్విపద కావ్యమ్ముగాఁ దేట ♦ తెనుఁగు నుడుల

౧౦౭

తే॥ కవికుల గురుండు మాన్యుండు ♦ కాళిదాసు, వ్రాసినట్టి కుమారసంభవముఁబదియు
నేడు సర్గలు తెనిగించె ♦ నిందు గొంత, భాగ మల తెన్నుతల్లి లోఁ ♦ బ్రకటితంబు

౧౦౮

తే॥ తగఁ జతుష్పది యభిధాన ♦ దర్పణమును, ప్రీతిమై సూక్తిసుధయును ♦ సీతి గుచ్ఛ
మును సుభాషిత భండార ♦ మును కలిగిరి, వేంకటేశ మాహాత్మ్యము ♦ వేడ్కవ్రాసె

౧౦౯

తే॥ కాఱు కూఁతల కై తలు ♦ గట్టువడఁగ, భావ కవితా ప్రదీప్తులు ♦ పరిధవిల్ల
త్వత్సదంచిత శుభచరి ♦ త్రమును వాసె, డెనుఁగు సందేశ మనుషేరఁ ♦ డెనుఁగుతల్లి!

౧౧౦

తే॥ తేత్రముల దున్ని పండించు ♦ సేవ్యగుణుండు, రాము లీనాఁడు సత్కవి ♦ రాజు తల్లి!
కవులఁ బోషించు తేఁడులు ♦ గలిగిరేని, పగులవే కంచుధక్కలు ♦ బద్దలుగను.

౧౧౧

తే॥ అతని కావ్యగుచ్ఛములెల్ల ♦ నచ్చువేయఁ, బ్రేమఁజేయూతయొనఁగిన ♦ శ్రీయుతుండు
కొత్తకోట రామస్వామి ♦ కొలఁదివాఁడే? బంధువుం డౌట మన కవి ♦ భాగ్యముకద!

౧౧౨

తే॥ తిట్టినం దిద్ది తానును ♦ తిట్టఁబోఁడు, కొట్టినం దిద్ది తానును ♦ గొట్టఁబోఁడు
నిర్మలాత్ముండు తొనఁగని ♦ నిండుకుండ, రెడ్డలోన నపూర్వుడీ ♦ రెడ్డిచూడ.

౧౧౩

చ॥ అతని కుమారుండుఁ జనకు ♦ నంతటి వాఁడనిపించుకొన్న ధీ
యుతుండు నిగర్వి శాంతుండు బు ♦ ధోత్రముఁ డంచిత సత్కవాది శ్రీ
పతి పద భక్తుఁ డర్థజన ♦ బంధుండు వేంకట రామరెడ్డి సం
తతముఁ గవీంద్రుఁ డండ్రిగతిఁ ♦ దాసును ప్రేముడిఁ జూచు నెంతయుఁ

౧౧౪

క॥ ఆ తండ్రి కొడుకు లిరువురు, నాతతముగఁ దన్ను ప్రేమ ♦ నవలోకింపఁ
బూతలపట్టు కవీంద్రుండు, చేతో మోదమున వ్రాయఁ ♦ జెలఁగుచునుండుఁ

౧౧౫

మంజరి॥ కూర్మి నెచ్చెలి యగు ♦ నార్మగ పిల్ల, యొకనాఁడు నాకడ ♦ కొగి నేగుడెంచి
మన గురుదేవుండు ♦ మాన్యశీలుండు, నిను దోడితెమ్మని ♦ నను పంపినాఁడు
కదలి రమ్మని పిల్వఁ ♦ గానిమ్మటంచు, నిరువురు మాయన ♦ యింటి కేగితిమి

మాగురుదేవుండు ♦ మము సాదరమునఁ, గూర్చుండుఁ డని పల్కి ♦ కుశలంబులడిగి
కంబ కవీంద్రుని ♦ కావ్యంబుఁ జూపి, యీ పవిత్ర చరిత్ర ♦ నెవ్వారు గాని
తెలుఁగు సేయరు కాన ♦ దీనిని మనము, తెలిఁగింపఁ దలపోసి ♦ పిలిచితి మిమ్ము
మీ శక్తు లకొలంది ♦ మీరు నీకార్య, మందు పాల్గొనుఁ డంచు ♦ బొందుగాఁబల్కె-

౧౧౬

తే॥ అప్పటికిఁ దల లూఁచితి ♦ మంతె కాని, పిదప నామాటయే తల ♦ పెట్టలేదు
తుదకు మద్దురువర్చుడే ♦ మొదలు పెట్టి, కంబరామాయణముఁ బూర్తి ♦ గా రచించె

౧౧౭

క॥ భారత భాగవతముల ప్ర, కారము పలు విధములైన ♦ కై తలతో నిం
డారక కంబుని కబ్బము, శ్రీరామ కవీంద్రుఁ డొకని ♦ చే విలసిల్లె

౧౧౮

మ॥ కవులుం బండితులున్ విమర్శకులుఁ బె ♦ క్కండుండ నీ యాంధ్ర కా
వ్య విశాలావని నన్ను పోలు నొక య ♦ ల్పజ్ఞుండు శ్రీరామ రా
ట్కవితా సంపదలన్ సమీక్ష నలుపం ♦ గాఁ బూనుటల్ క్షీర సిం
ధువుఁ గవ్వంబునఁ జిల్కు పోల్కి యగుఁగా ♦ దో! దివ్య తేజస్వినీ!

౧౧౯

తే॥ కావ్య పుత్రికలే కాక ♦ కలిగి రతని, యాత్మసతికి సుధీమణి ♦ యాదిగాఁగఁ
గ్రమతఁ గోమలవల్లి సఠరస్వతియును, రుక్మిణియు నాఁగఁ గూఁతు లాఠిరూఢమతులు.

౧౨౦

క॥ మనమును గవ్యస్థానం, బును చేరితి మక్షి పర్వ ♦ ముగ గాంచుము రా
మునిభజనఁ బుసితంబై, తనరెడు మద్దురు గృహంబుఁ ♦ దల్లి! యింకన్.

౧౨౧

క॥ లోనికి దయచేయుము న, న్మానములన్ గొను మతండు ♦ నమిత హృదయుఁడై
నానావిధ కృతి భూషల, చే నిను గైసేసి రుచిర ♦ సేవ లేర్పయ్యె

౧౨౨

మ॥ వర నారాయణ పాద పంకరుహ సే వా ♦ లబ్ధమై త్వత్కృపా
భర దృగ్దోహదమై శుభంకరమునై ♦ వర్ధిల్లి యన్న త్కవి
త్వ రసాలం బానకైన్ ఫలం బొకఁడు శ ♦ శ్వత్కీర్తి దీపింప నో
గురుదేవా! కొనుమయ్య! దక్షిణగ నా ♦ కున్ జాలు మీ దీవెనల్.

శ్రీ కృష్ణ!

రంగమనాయని నాగనరసింహులు,

తుంబకుష్మము.

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము.

పీఠిక.

శా॥ శ్రీ కల్యాణ గుణాకరుండు రఘు వం ♦ శీయుండు సీతారమా
లోక ప్రాభవహృష్టచిత్తుండు కృపా ♦ లోలుండు ధర్మక్రియా
లోకాదర్శ విశిష్టమూర్తి గుణపా ♦ లుం డిష్టదైవంబు ది
వ్యాకారుండిడు నిత్యభక్తియు నభీష్టార్థంబు లెల్లప్పుడుక.

మ॥ జగతీతేమము కోసమై విపుల క ♦ వ్యవ్రాతముల్ సైచి లో
కగణేయంబుగ సాధ్యమిన్నయను వి ♦ ఖ్యాతిం బుర్రాశించి భ
ర్తృ గుణశ్రేణికి వన్నెగూర్చిన ధరి ♦ (త్రీ పుత్రి) శ్రీరామ హృ
త్సగుణధ్యేయ త్రిలోక మాత యిడుంగా ♦ తక మాకు నిష్టార్థముల్ ౧

తే॥ ధరణి జాతా హృదానంద ♦ దాత దైత్య, వంశ నూతన శమనుండు ♦ భక్తవరుండు
సాంద్ర సుశ్లోక యుతుండు జి ♦ తేంద్రియుండు, పావని యొసంగు గావృతః ♦ బట్టుదలను

తే॥ భీషుకుండయ్య సర్వదా ♦ భీష్టదాత, ప్రేత భూవాసి యయ్యః బ ♦ విత్రమూర్తి
భూతమిత్రుండయ్యను భయ ♦ త్రాతయైన, శివుః షోనంగుత మాకున ♦ చ్చివములెపుడు

తే॥ శూలి హాలాహలము గ్రోల - జాలి నొంది, సర్వదోషంబులక మాన్చి ♦ శంకరత్వ
మొనర నిల్పు నపర్ణావ - ధిని సతంబు, ధ్యాన మొనరింతు నారోగ్య - దానమునకు

చ॥ జగముల సృష్టితో భవము - సార్థము గాదని నద్గుణాళి బొం
దుగఁగలిగించి వాని నెడ - ద్రోచి చరించు జనంబుగాంచి యి
మ్మగు మదియిచ్చి దానికి మ - హాంచిత విజ్ఞత తోడునేయు న
త్యగణిత చిత్రయంత్రవిదుః - డబ్బ భవండు ప్రసన్నుడయ్యెడుక.

చ॥ జగమునఁ బ్రాణి కోట్లు పలు - చందములై యలరార వానికిక
మొగముల నొక్కటొక్కటికీ - బోలికలందు విభేదపద్ధతుల్
తగవుగఁ జూచితేయను వి - ధాతకు నాదవిభేద లీల ప
ల్పగలయియుంటఁ జూడుమను - భారతి యిచ్చుత మాకు వాగ్విధుల్. 2

ఉ॥ నిక్కిన వేడ్కఁ దొండమున - నీరధి తోయముఁ బీల్చి చిట్టునక
మక్కువతోడఁ జిమ్మగ న - మర్దులు భీతినికాంచి యయ్యరో!
యెక్కడినీర వేడజగ - వేడ చరాచర కోటి? నిల్చవే
గ్రక్కున నన్న సంతసీలు - గంధ గజాస్యుడోపంగు భద్రముల్. ౩

క్షీరసాగర మథనము	...	౫౬
గంగావృత్తాంతము	...	౫౭
విదేహదేశవర నము	...	౬౦
అహల్యా కావము క్తి	...	౬౧
౧౦. మిథిలాదర్శనపటలము	...	౬౩
సీతారామాల పరస్పర వీక్షణము	...	౬౪
సీతాసంతాపము	...	౬౫
సూర్యాస్తమయము	...	౬౬
చంద్రోదయము	...	౬౭
విశ్వామిత్ర చరిత్రము	...	౬౮
శునశ్శేపుని వృత్తాంతము	...	౬౯
౧౧. వంశమహిమానువర్ణనపటలము	...	౭౦
౧౨. కార్మకపటలము	...	౭౧
శివధనువునగుని పలువురు పలువిధములుగఁ దలంచుట	...	”
సీతావృత్తాంతము	...	౭౨
రాముఁడు శివధనువుకడ కేగుట	...	౭౩
సీతచింతనము	...	౭౪
మాలినియను సఖి సీతకు మారధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట	...	౭౫
౧౩. ప్రయాణపటలము	...	౭౬
రాజపత్నుల ప్రయాణము	...	౭౭
౧౪. చంద్రశైల పటలము	...	౭౮
తరుణీ తరుణుల విహారము	...	౭౯
౧౫. పుష్పావచయ పటలము	...	౮౦
౧౬. జలక్రీడా పటలము	...	౮౧
౧౭. మధుసానపటలము	...	౮౨
౧౮. ఎదురుకోలు పటలము	...	౮౩
౧౯. విహార పటలము	...	౮౪
౨౦. అలంకార పటలము	...	౮౫
౨౧. కల్యాణ పటలము	...	౮౬
సీత తన తన	...	”
రాముని యుత్సాహము	...	౮౭
పురాలంకరణము	...	”
దశరథాదులు వివాహ మంత్రపము చేయుట	...	౮౮
రాముఁడలంకరించుకొనుట	...	”
౨౨. పరశురామ పటలము	...	౮౯

అ యో ధ్యా కాం డ ము.

౧. మంత్రపటలము	...	౧౪౫
౨. మంథరబోధన పటలము	...	౧౪౪
౩. కై కేయీ పటలము	...	౧౬౨
౪. నగర విముక్తిపటలము	...	౧౭౩
దశరథుడు కాసల్యకుఁ దనపూర్వకాపముం దెబ్బపుట	...	౧౮౧
లక్ష్మణునికోపము	...	౧౮౫
పురజనుల దుఃఖము	...	౧౯౧
రాముడు సీతయున్నమందిరమున కరుగుట	...	౧౯౬
౫. తైల గుప్తి పటలము	...	౧౯౮
౬. గంగాపటలము	...	౨౦౭
గుహుడు రాముని గానవచ్చుట	...	౨౧౦
౭. వనప్రవేశ పటలము	...	౨౧౬
రాముడు భరద్వాజు నాశ్రమముచేరుట	...	౨౧౮
౮. చిత్రకూట పటలము	...	౨౨౧
లక్ష్మణుడు పర్ణకాల నిర్మించుట	...	౨౨౫
౯. దహన పటలము	...	౨౨౬
భరతుడు కోసలమణిచేరుట	...	౨౨౭
" కైక గృహంబునకేగుట	...	౨౨౯
" కైకను దూషించుట	...	౨౩౧
" కాసల్య గృహమునకేగుట	...	౨౩౪
" శపథములు నేయుట	...	౨౩౫
దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు నేయుట...	...	౨౩౬
౧౦. ప్రయాణపటలము	...	౨౩౮
౧౧. గుహ పటలము	...	౨౪౪
౧౨. పాదుకాపటలము	...	౨౫౧
భరతుని పైన్యముంగని లక్ష్మణుడు కోపించుట	...	౨౫౩
భరతుడు రాముని డాయవచ్చుట	...	౨౫౬
" రాముం బ్రార్థించుట	...	౨౬౦
వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	...	౨౬౨

ఆ ర ణ్య కాం డ ము .

౧. విరాధ వధ పటలము	—	౨౬౫
విరాధ యుద్ధము	—	౨౬౭
విరాధుడు రాముని వినుతించుట	—	౨౭౦
౨. శరభంగ ముక్తి పటలము	—	౨౭౨
రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	—	౨౭౩
ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	—	౨౭౪
శరభంగు డగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వత పదంబు నొందుట	—	౨౭౫
౩. అగస్త్య పటలము	—	౨౭౬
శ్రీరాముడు మనుల కథయ మిచ్చుట	—	౨౭౭
సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీక్షణం గాంచుట	—	౨౭౮
శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురుపచ్చుట	—	౨౭౯
అగస్త్యుడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	—	౨౮౦
౪. జటాయు దర్శన పటలము	—	”
జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట	—	౨౮౩
౫. శూర్పణఖా పటలము	—	౨౮౬
సీతారామల గౌతమీ తీర విహారము	—	”
శూర్పణఖ రాము నందము గాంచుట	—	౨౮౭
శూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట	—	౨౮౯
శూర్పణఖ సీతను కాంచుట	—	౨౯౦
శూర్పణఖ సంతాపము	—	౨౯౩
శూర్పణఖ సీతను పట్టుబోన లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు నెవులు కోయుట	—	౨౯౫
చుప్పనాతి మరల రాముని బలిమాలుట	—	౨౯౮
౬. ఖరవధ పటలము	—	౩౦౦
ఖరసేనాపతులు పదునల్వరు రాముచే మడియుట	—	౩౦౨
శ్రీరాముడు యుద్ధ సన్నద్ధుడగుట	—	౩౦౬
అకంపనుడు ఖరునకు దుర్నిమి తములు లేలుపుట	—	౩౦౮
తిశిరుని సంగరము	—	౩౧౨
దూషణుడు దురమునఁబాటు నేనలఁ ప్రేరేచుట	—	౩౧౫
రాముడు దూషణుని వధించుట	—	౩౧౬
ఖరునియడమ్ము	—	౩౧౮
౭. మారీచవధ పటలము.	—	౩౨౦
శూర్పణఖంగాంచి రక్కసులు వాపోవుట	—	౩౨౨
పౌరస్త్రులు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట	—	౩౨౩
శూర్పణఖ రావణుతో మొఱుడుట	—	౩౨౪
శూర్పణఖ సీత చెలువముం బ్రశంసించుట	—	౩౨౭
రావణుడు సీత పదము విని విరాళిచేఁ బరితపించుట	—	౩౨౯
రావణుని విరహ తాపము	—	౩౩౧

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట	—	332
రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట	—	335
మారీచుడు రావణునకు నీతి కఱపుట	—	340
మారీచుడు మాయాకురంగమై చనుట	—	341
లక్ష్మణుఁడది రాక్షసమాయ యనుట	—	343
రాముఁడు మాయాహరిణము వెంటనంటుట	—	344
౮. జటాయు మోక్షణ పటలము	—	342
లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట	—	”
” రామునికడ కేగుట	—	345
రావణుఁడు తాపసియై సీతకడకు వచ్చుట	—	346
” కోపముతో నిజరూపము తాల్పుట	—	343
సీత రావణుం బదరుట	—	”
రావణుఁడు సీతం గొనిపోవుట	—	348
జటాయువు రావణు నడగించుట	—	349
లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గొనఁబోవుట	—	350
శ్రీరాముఁడు సీత లేమికిఁ జింతిలుట	—	351
రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁ బోవుట	—	353
జటాయువుంగాంచి రాముఁడు చింతిలుట	—	354
జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట	—	355
శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకగొనుట	—	358
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గ ర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుడగుట	—	359
౯. అయోముఖి పటలము	—	320
రాముఁడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట	—	”
నీరు జేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి అయోముఖి కామించుట	—	323
లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట	—	324
౧౦. కబంధ పటలము	—	325
కబంధుచేఁ జిక్కిన రామునకు లక్ష్మణుఁడు ధైర్య వాక్కులు పలుకుట	—	326
కబంధుఁడు కాపముక్తుఁడై రాముని వినుతించుట	—	327
” క ర్తవ్యము తెలుపుట	—	328
౧౧. శబరీమోక్షణ పటలము	—	329

కి ప్పి ం ధా కౌ ం డ ము .

౧. పంసా పటలము	—	352
శ్రీరాముఁడు జలపక్షుల తీరుగని సీతం దలంచికొని చింతిలుట	—	354
” సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట	—	355
౨. సాలభేదన పటలము	—	356
మగ్గీవుఁడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిలుట	—	”
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయట	—	”

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట	—	౩౯౪
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట	—	౩౯౬
రామ సుగ్రీవులు మైత్రిసేయుట	—	౩౯౮
హనుమ శ్రీరామునకు వాలి వృత్తాంతము తెలుపుట	—	౪౦౦
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట	—	౪౦౪
సప్తసాల వర్ణనము	—	౪౦౫
సాల వేధనము	—	౪౦౬
3. మందుభి పటలము	—	౪౦౭
౪. ఆభరణ దర్శన పటలము	—	౪౦౯
సుగ్రీవుఁడు రాముని సితికి సంతాపించుట	—	౪౧౧
శ్రీరాముని నిర్వేదము	—	౪౧౨
హనుమంతుఁడు కర్తవ్యముం దెలుపుట	—	౪౧౩
౫. వాలివధ పటలము	—	౪౧౫
తార వాలికి సీతతోకులు చలుకట్ట	—	౪౧౬
వాలి తాప శ్రీరామసుణయు లభివర్ణించుట	—	౪౧౭
వాలి సుగ్రీవుల సమీక్షము	—	౪౧౮
రామ బాణముచే వాలి నేలఁగూలుట	—	౪౨౧
వాలి శ్రీరాముని నిగడించుట	—	౪౨౩
శ్రీరాముఁడు వాలి కుత్తరమిచ్చుట	—	౪౨౫
వాలి శ్రీరాముని త్షమింప వేడుట	—	౪౨౮
అంగద విలాసము	—	౪౩౦
౬. పట్టాభిషేక పటలము	—	౪౩౨
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు తెలుపుట	—	౪౩౫
7. వర్షర్తు పటలము	—	౪౩౮
శ్రీరాముని విరహ సంతాపము	—	౪౪౪
శరత్కాల వర్ణనము	—	౪౫౧
౮. కిష్కింధా పటలము	—	౪౫౩
తార లక్ష్మణుని సమాధాన పఱచుట	—	౪౫౯
సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట	—	౪౬౩
౯. కపిసేనా సందర్శన పటలము	—	౪౬౯
౧౦. అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము	—	౪౭౩
సీతా సౌందర్య వర్ణనము	—	౪౭౬
౧౧. బిల నిర్గమన పటలము	—	౪౮౧
కవులు స్వయంప్రభ మేడను కాంచుట	—	౪౮౪
౧౨. మార్గాన్వేషణ పటలము	—	౪౮౯
౧౩. సంపాతి పటలము	—	౪౯౫
౧౪. మహేంద్రశైల పటలము	—	౫౦౨

శ్రీ రామ.

కంబరావూయణము.

పా ల కాం డ ము

శ్రీ రామాయణకావ్య సిద్ధివిధయే సంభావయేయం ముదా
వల్మీకోద్భవ కంబముఖ్య కవి వాక్కునార్చితాంఘ్రిద్వయమ్
మానుష్యాతిగ వీరకార్యఘటనా సంజ్ఞాపిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలాంగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్.

అ వ తా రి క .

మ॥ అరుదై యూహల కందరానిక్రియ లో ♦ కాళ్ళల్ విస్మయించి యో
గిరముంగూర్చి తుదిక హరించుట మహా ♦ క్షీణావినోదంబుగాఁ
బరఁగు నైజముగాఁగ నెవ్వనికి నా ♦ బ్రహ్మాండ భాండోదరుం
బరమేశుర గరుణామయుక్ మది నదా ♦ ప్రార్థింతు నిష్ఠారినై.

౨

ఉ॥ జ్ఞానులు సైతమెవ్వని ని ♦ శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు ♦ణామయు సద్గుణరాశి వర్ణనల్
పూనియొనర్ప నాతరమె? ♦ పూతచరిత్రుని సర్వమంగళా
నూన గుణాబ్జిలో మునిఁగి ♦ యోలలొసర్తము రండు భక్తిమై.

౩

మ॥ హరి ఓమ్మొచ్చుదొలొందుదిం బలుకుచున్ ♦ సాంగంబుగా వేదముల్
సరవిన్ నేర్చిన పెద్దలుం, బ్రథిత భా ♦ స్వద్భోగ భాగ్యంబులన్
ధరణిం గ్రక్కిన కూడుగాఁ దలఁచు వి ♦ ద్వాంసుల్, సదా నిత్యమో
క్ష రమాదాయక దివ్యపాదములఁ ద ♦ క్కం జూడ రస్యంబులన్.

౪

ఉ॥ బేల గుణంబుగల్గు నొక ♦ సిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమైఁ
బాల సముద్రముం దఱిసి ♦ పట్టుగ నిందలి పాలుమొత్తముం
గ్రోలెదఁగాక యంచుఁబని ♦ గొన్నవితంబున రామచంద్ర లీ
లా లలిత ప్రభావ విపు ♦ లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్.

౫

ఉ॥ శాపముచేతఁబోలె దరు ♦ సప్తముం దొల చేసినట్టి యా
పాపమీదూరు సత్కథ స ♦ పార మనోహరలీల వ్రాసెమున్

దాపసి తద్వహోఽమృతముఁ ♦ ద్రావిన యీ మనవారి కీప్లు నా
చాపల బుద్ధిచే నదియ ♦ చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనితిన్.

౬

తే॥ అపయశం బందఁగా లోకు ♦ లపహసింపఁ, గడఁక దీని వాయఁ గతంబు ♦ గలదె వేఱు
తపసి వాల్మీకి వాఙ్మహా ♦ త్వమున పేర్చి, యందఁజెఱుఁగంగ నగునను ♦ నాసగాక.

తే॥ బహుచతుర గతుల్ వాల్మీకి ♦ పద్యతతులు, వినిన చెవుల నొప్పించు నా ♦ వెగటుకై త
వీణనాదంబు విని చాల ♦ వేడ్కఁజెందు *నశునపఱ్ఱి నపస్వర ♦ మలఁచినట్లు.

౮

తే॥ ‡త్రివిధ భాషానిశేషముల్ ♦ తెలియు నిబుధ, వరుల కొకమాటచెప్పెద ♦ వసుధయందు
భక్తులును మూర్ఖులును పిచ్చివాండ్రు పలుకు, పలుకులెల్ల విమర్శింప ♦ భావ్యమగునె?

తే॥ గదులుగా నాటపట్టులు ♦ గాఁగ గీచు, పడుచు గీతలఁగని కోప ♦ పడునె శిల్పి?
తాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత ♦ జాడలేని, నాకవితఁగని విబుధులు ♦ నవ్వవారె?

౧౦

తే॥ సంస్కృతమ్మున నీరామ ♦ చరితఁదొలుత, వ్రాసినట్టి ¶మున్నరయందు ♦ ప్రణతిగన్న
చతుర వాక్యఁడౌ వాల్మీకి ♦ సరణిఁబూని- వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని ♦ ద్రవిడభాష.

౧౧

తే॥ దశవిధావతారముల ను ♦ త్రమ యదంబు, నయచరిత్రంబు ను త్రమ ♦ నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ ♦ యుతుఁడనగుచు, వ్రాయఁదొడఁగితిఁ †బూతల ♦ పట్టునందు

సీ॥ భూరిరాక్షససేన ♦ బూదిగాఁ గావించి, విజయమాలను దాల్చి ♦ వెలయునట్టి
కోదండమను విల్లు ♦ గొనబుగాఁ గరమున, విలసిల్లు శ్రీరాము ♦ షీక్రమములు
వినుతించు వారికి ♦ విరివిగా వలసిన, కోరికలెల్లఁ జే ♦ కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తులు ♦ విస్తరిల్లుచు నుండు, భుక్తియు భక్తియు ♦ ముక్తి దొరకు.

తే॥ నతని యర్ధాంగి వికచ ప ♦ ద్మాననస్థ, నిఖిల జగదేకమాత ప ♦ హ్నిప్రహృత
సీత కరుణాకటాక్ష వి ♦ శేషదృష్టి, వారిపైఁ బ్రసరించు న ♦ నారతమ్ము.

౧౩

౧ నదీపటలము. (౨౦)

చ॥ అతికలుష స్వభావ చప ♦ లాంతములై చను నింద్రియాళియన్
శితవిశిఖంబులున్, మణి వి ♦ శేష విఘ్నరణ నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్రలీక్షణ వి ♦ చిత్రశరాళియు ధర్మమార్గసం
గతిని చరించు కోసలము ♦ నన్ సరయూనదిఁగూర్చి పల్కెదన్.

౧౪

* అపస్వరము నిన్న నెంటునే వెలచెలిపోయి ప్రాణముల విడుచునది అశునపఱ్ఱి.

‡ ఇయల్ (సాహిత్యము), ఇకై (సంగీతము), నాటకము.

¶ వాల్మీకి, పసిఠ్యఁడు, బోధాయనుఁడు అని అజపవ్యాఖ్య.

† జటప్ప పసింపు తిగుచెల్లెయ్ నెల్లూరున కంబకవి వ్రాయ మొదలిడెను.

చ॥ పరగ విభూతిధారియగు ♦ భర్గునిదేహముఁబోలి మేఘముం
బరముననేగి యుండుధిని ♦ మానుగఁదోయముఁ ద్రాని చందనా
కరకుచయైన లక్ష్మీసేద ♦ గాటపుఁబ్రేమను మచ్చయుంబలెన్
మురువుగఁదాల్చు నిష్ఠువును ♦ పోలి చరించును తత్పురోపరిన్. ౧౫

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసెఁ దన ♦ గాదిలిమామను సూర్యుఁడింకనే
జలకము లార్చి తాప ముప ♦ శాంతి వహింప నొనర్తునంచునా
జలధి తలంచియత్తుచున ♦ సాంద్రతరంబుగ నావరించె నీ
లలిసననొప్పి యవ్వలిమ ♦ లన్ జలదంబులు గప్పు నిచ్చలున్. ౧౬

ఉ॥ వారనిపేర్ని స్వర్ణమయ ♦ భాసురకాంతి హిమాద్రియొప్పుగా
సీరసమూని త్రవ్వటకు ♦ నెత్తిన కావ్యపు గడ్డపాట లన్
తీరుఁగ, జుచలారతతిఁ ♦ దృష్టిని దాసమునేయు గౌరవో
దారుని పోల్కి మేఘములు ♦ ధారలవీడుచునుండు నచ్చటన్. ౧౭

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును ♦ మన్ననచేయఁచు నీతిమార్గముం
బూనిన కాజకీర్తివలెఁ, ♦ బొల్బుగుజ్ఞాన పథానుసారులై
మానుగవేదచుఁల్ చమవు ♦ మాన్యుల కిచ్చిన యిగివోలఁబెం
పూనుచునుండు వెల్లువ ల ♦ యోధ్యకుఁజేరిన దేశమంతటన్. ౧౮

క॥ తల నడుము కాళ్ళు దడవుచు, నిలుకడ లేకించుకంత ♦ నిలుచుచు భూభృ
త్కుల సంపదఁగొల్లగొనుచు, వెలచెలువలఁబోలి నడచు ♦ వెల్లువ లచటన్. ౧౯

తే॥ కనక మగురువు నెమిలి యీఁ ♦ కలునుమణులు, గండపుంజెక్కలునుగంధ ♦ గజరదాళిఁ
గొంచుఁబోయెడి వెల్లువ ♦ లెంచిచూడ, వర్తకులఁబోలె నడచు న ♦ వ్యసుధయందు ౨౦

తే॥ పూలగుత్తులు పుప్పొడున్ ♦ పుష్పరసము, కరుల మదజలమును హాట ♦ కంబుఁగఁటిసి
వడిగఁబాఁడు గొప్పప్రవాహవితతి, యంద్ర ధనువులఁబోలి యొ ♦ ప్పైనఁగుచుండు

చ॥ తరువులఁగూల్చుచున్ గిరులఁ ♦ దారొ-ని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్మలన్
బరువడిగాఁగ వారుకొని ♦ పర్వులువాఁడు వెల్లువల్గనన్
గరడులు వాఱు సంద్రమును ♦ గట్టఁదొడంగిన నాటి మేటి వా
నరుల కడింది వెల్లువల ♦ నానెపుఁబద్ధతి తోచు, నయ్యెడన్. ౨౧

తే॥ ఈఁగలును తేట్లు ముసరఁగా ♦ నెల్ల మీఱి, పొంగి నరుగులతో లోన ♦ ముఱికిపాటి
పడుచు లేచుచుఁ దీయని ♦ వారితోడ, దొరలు వెల్లువల్ త్రాగుఁబో ♦ తులనుపోలు

తే॥ తీగపడగలతోమద ♦ నాగచయము, తోడఁ బలుకాల్పాడలతోడఁ ♦ దొలఁకు దొనుల
తోడఁ బలుకెంచు వెల్లువల్ ♦ దుడుకు తోడఁ, గడలితోడ డివొనవచ్చు ♦ కరణిదోఁచు

సరయూ మహిమము.

మ॥ ఇనపంశోద్భవులైన రాజతతిచే ♦ నెల్లప్పుడు మేటిపా
లనమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లీ ♦ లంబూని వర్తిలి పం
బిన యావాహిని తల్లి పాలవలె నొ ♦ ప్పెన్ సర్వదా సర్వధా
వజ్రతాసన సృష్టియందమరు జీ ♦ వశ్రేణి కన్నింటికీ. ౨౫

తే॥ కుంకుమము గందవొడి కోవ్వు ♦ గోగువేగి, పొన్న చందన మేలకుల్ ♦ పునుగు వట్టి
వేరు చెల్లద మగురు కురు ♦ వేరు తేనె, గలుగుటంజేసి నది యీపు ♦ గాలివీచు. ౨౬

చ॥ నిలుకడసేగి వర్షమున ♦ నెవ్వడి బోయతల్లెల్లగేలఁ గ
డ్వులనెద బాఁదుకొంచుఁ బరు ♦ వుల్లోనిపాటుచు విండ్ల నమ్ములన్
బిలపిలమూఁగి వారుకొను ♦ వెంటల నారయ నెల్వలొప్పే మేల్
గెలుపును గొన్నయుబ్బునఁ ద ♦ లిచ్చెడి భూవిభు వెల్వలోయనన్ ౨౭

ఉ॥ పాలుపెరుంగునేయి కడ ♦ వల్లల యుట్టను వారిమింగి ప్రే
గోలల వల్వలం జవిరి ♦ కొంచును మద్దులఁగూల్చుచేగు నా
లీలలఁగన్నఁగాలియ బ ♦ లిష్టఫణావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలలంబలెనె ♦ భాసిలుఁ దత్సరయూ ప్రవాహముల్. ౨౮

చ॥ కలకలమంచుఁ గాఁపులు క ♦ కాకికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల ♦ వాకిభులం బడద్రోచి పైరులం
గలఁచుచుఁ దుమ్మెదల్తోలుచు ♦ గంట్ల మణిపీఠాలుచుండఁ గ్రే
వల నెనరేగుచుం గరము ♦ పాటు గజంబులఁబోలి వెల్లువల్. ౨౯

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట ♦ పల్లమునుగ, సమము వాఁగుగా వాఁగును ♦ సమముగాఁగ
సకలమును తారుమాటుగా ♦ నలుపుచుండు, వెల్లువలు కర్మఫలముల ♦ వీరఁదోఁచు

ఉ॥ కాల్యాలయందు వెల్లువల ♦ గర్జవినం బరువెత్తు కాఁపులా
కాల్యాలజూడఁగా నెనఁగుఁ ♦ గంబుకణంబులు పొన్నుముతైముల్
వెల్వడ వీచికావితతి ♦ వీఁగఁగ నొక్కటి పెక్కుతాచుఁబా
యల్వడి పాటు వంశము మ ♦ హాద్భుతవృద్ధి వహించు పోలికన్ 3౦

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి సము ♦ ద్రేశానుతోఁద్రేమ సం
గమముండేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా ♦ గణ్యంబులై నట్టి వే
దములుం దెల్పఁగలేనిబహ్మమనఁ దొ ♦ ల్తన్ మూలమందొక్కటై
భ్రమచేఁబెక్కునంతంబు లందిన బుధ ♦ ప్రామాణ్యముం బోలెడిన్ 3౧

మ॥ మకరందంబులు చిందు సద్వనములం ♦ బద్మాకరశ్రేణిఁ జం
పక సౌగంధిక పుష్పవాటికల ర ♦ మ్యంబైన గుంజాలతా
దిక వేలాయుత పూగ పుంజములఁబొం ♦ డెక్ వెల్లువల్ జీవుఁ డై
హిక కర్మాచరణంబునం దనువులె ♦ న్నేఁజెందు చందంబునన్.

33

౨ దేశపటలము. (౬౧)

మ॥ సరసోక్తుల్ విరివారుచుండ విబుధుల్ ♦ సమ్మోదముంబొంద మున్
వర మాధుర్య కవిత్యరీతిఁదెలిపెన్ ♦ వాల్మీకి యెద్దాని స
ప్సరమోదారముఁ గోసలంబు నిపుడే ♦ వర్ణింప మేకోటిఁబ్రే
మ రసంబన్ మధువాని మూఁగ కడఁకన్ ♦ మాటాడు చందంబునన్. 34

సీ॥ పొలముల గనిమలం ♦ బాలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం ♦ ఖములరాశి
కాలువ దరుల బం ♦ గారు గడ్డలు నెను, ములు పొర్లు పలులఁ ♦ గలువ వనులు
చదునై సదోట్లఁ బుం ♦ జములై స పగడముల్, వరిమళ్లలో హంస ♦ వరచయంబు
బీటినేలఁదేని ♦ పెరల సమూహముల్, తోటల యందెల్లఁ ♦ దేటి గములు

తే॥ ఇంపు సొంపార నారీతి ♦ నెనఁగుచుండ, సంపదలపెంపు నిడనిట్టి ♦ సరణిదంచు
వర్ణనముసేయ నరుదని ♦ వాసికెక్కె, భాసురంబగు నమ్మహా ♦ కోసలంబు. 35

సీ॥ పల్లంపునేలల ♦ యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గావించు ♦ పెనుర వంబు
కాపులు చెఱకుల ♦ గానుఁగ లాడంగ, నగు కిక్కు రొద లెడ ♦ యదలుపులును
ఆగానుఁగలనుండి ♦ యధికంబుగా వెలు, వడి కడవలఁబడు ♦ పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి ♦ నెఱయుచుఁదిరుగాడు, సంకు పుర్వుల కీచు ♦ సందడియును

తే॥ నీటుగాఁ గోడె లటనటఁ ♦ బోటులాడు, ధ్వనులు ఁకెల బెడిదంపు ♦ నివదములును
జలములందెనుములు పడు ♦ నులివుఁగలిసి, వింతఘోషంబునెగడు న ♦ వీటియందు

సీ॥ సందసంబును పోలు ♦ నుందర ననుల, నమఘలు పురివిచ్చి ♦ నాట్యమాడ
జలము సమృద్ధిగా ♦ వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి దివ్వెలు ♦ వెలుఁగుచుండ
నీల ఘనాఘన ♦ నికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ ని ♦ స్వనముసేయ
విరివిగా నెడయక ♦ తెరలుచు నుండెడి, తెరటాలు రంగుల ♦ తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా నినాదంబు ♦ మాడ్కిఁదేటు, లింబుగా నచ్చటచట గా ♦ నంబుసేయ
మెచ్చి నల్ల కల్వలు కను ♦ ల్విచ్చిచూడఁ, దనిసి నిండు కొల్వొందుఁ గే ♦ దారవిభుడు

సీ॥ ఇందిదిరంబులు ♦ నింపు పెంపొందించు, నిందిరయును తమ్ము ♦ లందు నిలుచు
వెలయాడఁచూపులు ♦ విరివిఁటితూపులు, కమన యువకుల వ ♦ యముల నిలుచు

వారాశి దొరకు ప్ర ♦ వాళనకాక్షిములు, మొగుళ్ళులయందును ♦ మొససినిలుచు
సత్యవాక్యంబును ♦ శాస్త్రధర్మములును, జనముల నాల్కల ♦ కొనల నిలుచు
తే॥ శాస్త్రపులయందు ప్రియులందు ♦ సంచరించు, గోపమనియెడియొకదొడ్డ ♦ కొడిమెగుణము
జేర! ఎవరికే వర్ణింప ♦ సలని యగునె? కొనలంబందు చెలువంది ♦ కొఱలుతీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్, తరుల ♦ చాయల బట్టెలు, మూలందు తేఁ
టులు, జలజమ్ములకొనిరి, కు ♦ డంగములం గమతమ్ము, లిండ్ల వా
ములఁ దెలిపిట్టలుకొ, దరుల ♦ ముత్తియముల్, వసులకొ మయూరముల్
పొలుపుగ గుంపుగుంపులయి ♦ పొల్పును కోసల భూమి నెల్లెడకొ. 3౯

సీ॥ మడకలు దున్నఁగా ♦ నెడనెడలేచు బం, గారుపెళ్లలును శం ♦ ఖములు విడుచు
ముత్యాలరాసులు ♦ మునుమిడి చదునైన, పొలముల రత్నరా ♦ సులును వడ్లు
నిండఁగాఁ బచ్చనై ♦ నెఱయు వెన్నులు మీలు, మానుగా రొదనేయు ♦ మధువవితతి
మృదుల పత్తములతో ♦ మెఱయుచెఱకుతోట, లల్లితామరలును ♦ నల్లగలువ

తే॥ తెల్లనిలసిల్లి యెచ్చట ♦ నేని చూడఁ, గాఁపు పడుచుల మొగముల ♦ కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండువు ♦ గలుగఁజేయు, సర్వజననతమైన కో ♦ సలమునందు రం

సీ॥ వినఁగ వీనుల కింపు ♦ నెనయించు కుఱుచ వీ, ణియల వాయించు వై ♦ ణికులు, తేట
కలుద్రావి మెట్టుల ♦ కడనొక్కియింపుగా, వాయించుపాటలు ♦ ప్రతిదినంబు
వెండినాఁడెల్ల నై ♦ వెలయు సౌధముల లే, యెండలుగాయు ప ♦ సిండి చుప్ర
మంచములందు ర ♦ మాకుమారుని సంగ, రంబునఁబెనఁగి వి ♦ శ్రాంతి గొన్న

తే॥ నీలనయనముల్ మెఱుఁగారు, నెమలిచాయ, కుందరదనముల్ పొలుచున, క్కొమరు నెలఁత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దర ♦ యెడయలేపు, చుండును ప్రభాత మారుత, మొలయువేళ

సీ॥ చెఱకుగానుఁగ నోటఁ ♦ జెదరి బయల్బడు, తేనియవంటి తీ ♦ పైన రసము
తెంకాయ పాళలఁ ♦ బొడంబుగాఁగాఱి, వెల్లువలై బయ ♦ లెడ్డలు రసము
ఉన్నతవనముల ♦ నొప్పారుతరువుల, ఫలములు వ్రయ్యఁగాఁ ♦ బాఱురసము
మానుగాఁబొడవగు ♦ తేనెపెరలనుండి, మదిచవి గొనఁ బాఱు ♦ మధురసంబు

తే॥ యవతులునుయువకులుకాంక్ష, లూరఁదాల్చు, పూలసరములనుండియు, బాలుచురసము
మేరమీఱి వెల్లువలయి ♦ వారిరాశి, జొరఁగఁద్రావియందలి మీలు, చొక్కుచుండు.

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాఱి ♦ కానంగనగు చొంగ, పొక్కులు వెలయుకాఁ ♦ పులు కడంక
సంగీతముంబోలి ♦ చవులూరఁజేయు ప, ల్కులువల్కు తమ వెలం ♦ దుల విశాల
నయన వదన చర ♦ జాకరాది కంబుల, కుపమలై జగమున, ♦ నున్నతిగొని
యొప్పారు తమ్ములు ♦ నుత్పలాదికములు, దక్కఁదక్కినకల్పు ♦ తనదగ్గంట

తే॥ యెఱిగి తీసివై వగవారి ♦ యెడదయొప్ప, కట్టులిట్టు లూరక తిరు ♦ గాడుచుండ్రు
యువకులొకయపుయువతుల ♦ యొప్పుప్రేమ, బడసిరేనియుమఱిత్రోయ ♦ విడువగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీట జల ♦ కంబులుసేయు పడంతు లొప్పుగా
జడలధరించు పూ లగురు ♦ చందనగంధమె వీచునన్న న
క్కడి వలకాండ్రు వాలు కడ ♦ కన్నులఁజూడగరేపు తేనె ప
ల్కడరు మెఱుంగుఁబోండ్ల పాలు ♦ పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే? ౮౪

ఉ॥ ఆమనిఁ గామినుల్ జలక ♦ మాడిన నీటి మహత్త్వమెన్నఁగా
నేమగుఁ? దోటలుక బాలము ♦ లెచ్చటఁజూచిన జిడ్డువాటి యా
చామ లలందినట్టి మృదు ♦ చందన పంకము వేరినట్టి త
దూఱమిని తేంట్లు గుంపులయి ♦ మూఁగును తేనియ నానునానమై. ౮౫

చ॥ పోలముల వాలుగంటులను ♦ పోలి చరించెడి రాజహంసులి
మ్ముల జలజంపుఁబానుపులఁ ♦ బొల్పుగ నుంచిన పోతకమ్ము, లం
దులఁ జరియించు బట్టియలు ♦ దూడల నెడ్డఁదలంచి చేపఁ జా
ళ్ళు గొను పాలఁద్రావి నెల ♦ లుక మఱివై చుచుఁ గప్పగంతులక. ౮౬

చ॥ పికవిత్తుల్ వినోదముగఁ ♦ బెండిలిసేయఁగఁ, గన్నుద్రిప్పుపొం
దిక గలస్త్రీల నర్తనపు ♦ తీరులకంటె మయూరసంఘముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలర ♦ రాజ మరాళము లబ్జశయ్యఁ గూ
రికివిడ, మేలుకొల్పులు ద్వి ♦ రేఫతతుల్ దగఁబాడుచుండెడుక. ౮౭

నీ॥ కులధర్మముల కను ♦ గలమగు పడుచుల, వెదకి పెండిలి నెఱ ♦ వేర్పువారు
గ్రద్దతో న్వచ్చాయ ♦ గదలు కరణివచ్చు, పాటల సుఖములు ♦ పడయువారు
దేవామృతము కంటె ♦ దీయనౌ సద్ధర్మ, విషయంబు లడుగుచు ♦ వినెడువారు
అతిథుల మోముల ♦ సరసి యన్నంబిడి, యత్యధికానంద ♦ మందు వారు

తే॥ కినుకయూరక మదిగాని ♦ కనులకంటె, దామ్రమగు జుట్లఁజూపి యు ♦ త్సాహమునగా
వీరగుణగుప్తి నునుతేని ♦ వీడుకోళ్ళ, బోరరేచుచు గెలివిమై ♦ బొదలు వారు.

చ॥ పరువపుమన్నలొండొకటి ♦ భగ్గుఁగోపము గొన్నపిడ్గులక
నెరవునఁ దాకుచుక బగయుఁ ♦ బెచ్చుపెరుంగఁగ నెల్లచోటులక
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు ♦ వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేఫముల్ నెగసి ♦ యార్వ, ముడుల్విడ నార్పువారలుక. ౮౯

చ॥ మొలచుచు నున్న తామరల ♦ మొల్కలు నల్లఁ బసిండి ముత్తెముల్
మోలఁగఁగఁద్రోచి రత్నవిత్ ♦ తుల్ చందరం దెలివయపురుషులు

బలవరమొందఁగాఁ గమత ♦ వర్గము మోడ్పుగొనంగఁ జాళ్లఁజేఁ
వలు కడుద్రుళ్ల దున్నలను ♦ వార కదల్తురు కాఁపు లచ్చటన్. ౫౦

ఉ॥ పాడియెఱింగి యాననిడి ♦ పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిఁబొంది జన ♦ కోటికి మేలొనరించి కీర్తి ప
ర్వాడెడు తేఁడు కావ బరు ♦ వంతయు నీఁగుచు నూర్చుభూమినా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి ♦ యొందు విరామము నుప్పళ్లంబులన్. ౫౧

ఉ॥ కోసినయోదె లాశసముఁ ♦ గూడఁగ వాములనేసి పెద్దవా
ర్చేసిన బోధతో నుఱిచి ♦ చేరిచి కళ్లపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ ♦ విందుల తోడ భుజింప బండ్లకుం
బోసి ధరిత్రిక్రంగఁ గొని ♦ పోదురు కాఁపులు ధాన్య మిండ్లకున్. ౫౨

ఉ॥ తీఁగలఁగాచు కాయలును ♦ తీయని వాసనగ్రమ్ము తోటలన్
గాఁగల పండ్లు కందములు ♦ కాయల ధాన్యము మళ్ల నుండియున్
రాఁగల ధాన్యముల్ నిలువ ♦ రంబుగఁ బూవుల నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగల తేనెపొక్కిదగఁ దెత్తురు ♦ మెత్తఁగఁ గాఁపు లిండ్లకున్ ౫౩

సీ॥ ఎచ్చోటఁగాంచిన ♦ నింపుసాంపారంగ, విప్రులు తమయిండ్ల ♦ విందులుగను
బంధువులును గాఁగ ♦ వచ్చినవారితో* ముత్తెఱంగుల పండ్లు ♦ ముందు గొనుచు
బలువగల్గె నట్టి ♦ పప్పులతోవాని, నింపి వెల్లువ వోవు ♦ నేతితోడ
గడ్డపెరుంగుతోఁ ♦ గండచక్కెరతోడ, నడుమ నడంగు న ♦ న్నంబుతోడ

తే॥ వృదులప్రియవాక్యములతోడ ♦ ముదముతోడఁ,దనినిదీఱనిదేవామృ ♦ తంబుఁబోలె
భోజనము చేయుచుపూర్ణి ♦ పూర్ణ మగుచు, నెప్పు డొప్పారు నప్పురి ♦ చొప్పు గొప్ప.

తే॥ కాఁపు చెలువల వదన పం ♦ కజములందు, వెలయు కాటుకకన్నుల ♦ లలితరీతి
నొప్పు నాఁడుఁదేట్లనిభ్రమ ♦ గప్ప వలచి,కడఁక మాగాణిఁ దిరుగాడు ♦ గండుఁదేట్లు.

తే॥ కెరలు చూపుల మారుని ♦ గెలిచినట్టి, పంట పడఁతుల గబ్బిగు ♦ బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను;నట్టిమళ్లప్రక్కఁ, బాళకలుద్రావి మదియించు ♦ వాలుమీలు.

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు ♦ నికరమసఁగఁ, జల్లనీటను దిరుగాడు ♦ నల్ల యెనుము
తెదలఁగ్రేపులఁదలఁపఁగాఁ ♦ బొదుఁగుచేఱి, పాలుగాఱ గోముగ వరి ♦ పైరు పెరుఁగు.

అ॥ నిండుబాసనములు ♦ నినదింప వార్చిన, కడుగునీటిచాళ్లు ♦ క్రమక వనము
లందు చొచ్చియచట ♦ సమరంగ నాటిన, యెఱ్ఱవడ్డపైరు ♦ నెలమిఁబెంచు. ౫౪

అ॥ తామ్రమాడములు ప ♦ దంబులఁ జిదిఁగిత్రో, యంగవైన కుప్ప ♦ లందు మెఱయు

మణుల జీనువాలు * మిణుగురుబుద్ధుల, చెంచి గూండ్లలోన * నించుచుండు, ౧౯

ఉ॥ చేతుల సంకుగాజులును * చేరక గవ్వములాడు సవ్వడుల్
చేతముఁ జల్లఁజేయఁగను * చెన్నగుకొనులు వీఁగియాడఁగా
వ్రేతలు పెద్ద చిల్లుదురు * వేసలు లూడఁగ మైచెమర్వఁగ
బ్రేతమనస్కులైన తమ * పిల్లలు నిద్దర వీడి లేవఁగ. ౨౦

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకుఁ * జెన్నగఁ బండిన కొఱ్ఱచేలలోఁ
బులుఁగుల పిల్లలుం బలుకు * భూజ నికుంజములకొ మనోజ తక
గొలఁకుల తేటలుం బలుకు * గుమ్మని వాసన వీచు తమ్ములకొ
గలకల నువ్విపాట లెన * కంబుగ దాతలయిండ్ల నిండెడుకొ. ౨౧

క॥ కోసిన వక్కలనేరిచి, త్రోసినయని దొంగ చూపు * తూటని పడుచుల్
చేసిన యిండ్లకు మంటెలఁ, బోసిన తఱిఁ జిందినవియు * ముత్తైములె చుమి! ౨౨

తే॥ కొదమ గొఱ్ఱలు గాంచిన * బెదరులేని, గుండ్ర మెలికల కొమ్ములఁ * గొటలుతగరు
లుఱుము కరణిని పిడుగుల * సరణిఁదాఁచు, ధ్వనులకంజ గిరుల నీర * దములుమెఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుఁగుల * వీడి మదావళ రాజుఁ బట్టఁగాఁ
బల్లులు ద్రవ్వినట్టి వన * భాగములకొ మలక్రిందినేలం
దుల్లసిలంగ నున్న జను * లొక్కటఁజేయు మహానినాదముల్
మెల్లఁ గొలంకులం దిరుగు * మేటి మరాళములం గలంచెడుకొ. ౨౩

చ॥ గెననులు త్రవ్వచో నడుమఁ * గేలికిఁదాలు మణుల్ విదుర్వగా
మునుకొని వ్రేలు మాపులను * ముట్టుడు సందలి తేనె తుంపురుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ * జెన్నరు పుప్పొడి పైఁడిపోల్కిఁబై
నెనసిన పొన్నమంజరుల * నింపుగఁ గూరుకు సంచగుంపుపై ౨౪

ఉ॥ కాపుచెలుల్ కరంబుల ర * కంబుగఁగూర్చి వినోద లీలలకొ
జూపుచుఁ బాడు పాటలు వి * శుద్ధిగ* రెండువిధాలవేఱువుల్
చాపుచుఁబట్టు గొల్లమొగ * సాలలఁ గట్టిన యాలదూడలకొ
జోపుచు లాలిపాటలలిఁ * జొప్పుగ నిద్దరపుచ్చు హాయిగాకొ ౨౫

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు * కోమలులు వి, నోద రీతిని పాడు వి * నూర్న గాన
మలరఁ జిఱు ధాన్యములు పండు * నట్టి పాలము, గాచు నక్కఱలేకుండఁగా ధ్వనింతు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి * గాడఁగఁ గొండలనుండి పెకా ఫణుల్
వ్రేలిన రీతి గ్రొమ్మధువు * వెల్లువ ధారలు పాటి చెందొవల్

* కణ్ణులలోఁజేయఁబడినవి, పెదురులోఁజేయఁబడినవి.

- గ్రాలు కొలంకుల న్నైఱిసి ♦ కాలువ తూములఁ జొచ్చి బైట రాఁ
గ్రోలి మొగమ్ము ముడ్చుకొని ♦ స్రుక్కును శంఖపుఁబుర్వ లయ్యెడన్
- తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రొ ♦ న్నైల నొనళ్ల, కలుకులకు విద్యయుఁజెడని ♦ కలిమిగలుగ
నొచ్చి వచ్చువారల కోర్కు, లిచ్చుటయును, అతిథిపూజయుఁబనిగాక ♦ యస్యమేది?
- తే॥ వంచనములేని సత్రముల్ ♦ వఱలుచోట్లఁ, గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్ల ♦ గోసి కుప్ప
గూర్చుకూరగాయలు పప్పుకుప్పలు వెలి, ముత్తైముల వంటి బియ్యపు-మూటలమరు
- తే॥ కలము లొనఁగుఁగాఁపులకుఁగా ♦ వలయుధనము, భూమిదేవి యొసంగును, పూ రిపంట
గనులొనంగును మేటిచూ ♦ మణులనమితి, కులమొసంగును మేలై న గొప్పపడత. 2౧
- తే॥ దొనఁగులేమి సకాలమ్మ -త్యువులులేవు, మదిని మదిమదియుంటఁ జే ♦ రదు చిరాకు
పూని చేయు ధర్మోతర ♦ ములును లేమిఁ, గడకు దుర్గతి యన్న శం ♦ కయును లేదు
- తే॥ క్రమముదప్పివెల్లువలె య♦ క్కడఁజరించుఁ, గుంకుమాంకభుజంబులే ♦ గుఱుతుదప్పుఁ
జెలుల నడుములె యట నన్న ♦ గిలుచునుండు, వాసనలు గలయవి కేశ, సాశతతులె.
- క॥ లగురుపొగ బాసనంబుల, పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు ♦ పొగయును వేల్చిం
బాగతోఁగలియుచుఁడత్తురి, మొగుఱులవలె నెల్లయెడల ♦ ముసరుచునుండున్. 2౨
- తే॥ కలికిమైచాయబోలి కే ♦ కులు చరించు, కలికి స్తనహారరుచివోలె ♦ గాయనెండ
కలికి నెఱిఁగి వోలె మే ♦ ఘములు క్రమ్ము, కలికి చూపులవలె వాలు, గలునువెలయు
- మ॥ కలఁగంబాఱి జలంబు పొంగ నులియం ♦ గం గొను లీఁదాడు కాఁ
పుల పూఁబోఁడుల యెఱ్ఱనొపదవులం ♦ బోలెన్ విరాజిల్లు చెం
గలువల్ విచ్చును మళ్లలో; మడవలం గంజాత్తులంబోలి హం
సలు మెల్లన్నడతెంచు; వారిమొగమా ♦ సన్ విచ్చు నీరేజముల్ 2౩
- శా॥ కేరున్నారల యోరచూపు వ్రతులన్ ♦ గ్రేడించి యూడించుచున్
గేరున్ వారిసడల్ కరోఁబుల చ ♦ క్కింగించి యెంతేనియున్
గేరున్ నీరజకుట్మలంబుల పసం ♦ గేల్పించి వడ్డోజముల్
కేరుం బూర్ణ శశాంకు నొప్పిదపు భం ♦ గిన్ వారి ముగ్ధాన్యముల్ 2౪
- అ॥ చెదరియున్నమణులు ♦ బెదరించునినుకాంతిఁ, గొబ్బెరలను గెలుచుఁ ♦ గొమల చనులు
వారి వలువలెల్లఁ ♦ బాలునురువు గెల్పు, వాద్యములు మొగుల్ల ♦ ధ్వనుల నోర్పు.
- తే॥ జలదమ్ములుపెద్దతోఁటల ♦ చాయఁబోలుఁ, బొన్నుమల యటఁగనవువా ♦ ములనుపోలు
జలధు లచ్చటిపెనుకొలఁ ♦ కులనుపోలు, స్వర్గపురి పలునిధుల కో ♦ సలముఁజోలు. 2౫
- ఉ॥ రాసుల వడ్లు లేనియెడ ♦ రాజులు నచ్చపుటాఁగి ముత్తెపు
నాసులు లేనిచో నుదక ♦ రాజిని కూర్చిన తెల్ల యుప్పుపె

నానులు, లేనిచో నదులు • రాయచుద్రోయుచుజేర్చుపెన్నిధి
ల్యాసిగ నవ్వి లేనియెడ - భాసిలు మాక్తిక పై కతంబులున్

ఉ॥ చందనపున్ వనంబులొకొ? ॥ సంపెంగతోటలొ? చెప్పనొకొ? ॥
కందుక కేళిసల్పు కుల ॥ కన్యలు కానగవచ్చు నిక్కువల్
నుందర నందనంబులొకొ? ॥ చొక్కపుగుండవనంబులొకొ? ॥ యూ
స్కందునిపోలు వారలెల ॥ నంబున విద్దెల నేర్చు తానముల్

౧౧

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెదీయనయి - జానగుబాలల తొక్కువల్కులం
జొక్కిపికాళినేర్చు బలు - సూటిగ; వారలన రనంబు లిం
పెక్కనెమిళ్ళునేర్చు; నల - యింతుల సొంపు రదాళిఁబోలు మేల్
చొక్కపు ముత్తియాలు విడు - చుక్కరహింబర్వపు టాడుశంఖముల్. ౧౨

తే॥ కల్లుగీతురమ్రెడివారి - పిల్ల వాండ్రు, నేద్యమొనరింతు కాంపుల - చిన్నవాండ్రు
వైణికుల పిల్లలును వీణఁ - బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్రర - వంబు నిండు
తే॥ మలయుహారముల్ సోనగా - మధువునొసఁగు, వలయుమణికనకంబులఁ - గలము లొసఁగుఁ
బొలయుమలయానిలంబె తుం - పురుల నొసఁగు, గలయఁ జెవిచవు లప్పుటి - గాధలొసఁగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ - వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్
ఘనకుచ బంధనల్ నడనఁ - గాఁదమి వారల పోల్కిగాంచి యిం
పెనయఁ గలాపిపాళి తమ - యింతులెకా! యని కోడెకాండ్రన్
మృగములఁబోలె గంధసుమ - మండనయుక్తల వెంబడించెడిన్. ౧౩

తే॥ ఎఱుగఁరా దీవిమహిమ పే - దఱిమిలేమి, నరయరాదు శౌర్యమహిమ - యరులులేమిఁ
గనఁగరాదు సత్యమహిమ - కల్లలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద - వినమిలేమి. ౧౪

తే॥ కొఱ్ఱులుద్దులు పెనలు నూ - గులును జొన్న, లులవలును తవిదలు చామ - లున్న బండ్లు
బురదనేలల నుప్పును - మోయు బండ్లు, త్వరితగతినేగ నొండొంటి - నొరయుచుండు

తే॥ నద్దతులనొంద నత్కర్మ - జరుపకుండు, నరులు వొందు పల్లతుల జన్మ - ములమాడ్కి
బెల్లమును తేనెచక్కెర - పెరుగు కల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న - వ్వీటియందు. ౧౫

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనించు - వీధులందు, నదులు నదులును డీకొన్న - పదురుదోవ
యజ్ఞముల కుత్సవములకు - నరుగుజనము, గుంపుగుంపులై యొండొంటి - గూడుచుండు

తే॥ ఊడనునట్టి శంఖాదుల - యులివు మఱియు, దట్టి వాయించు చర్మవా - ద్యములధ్వనులు
కట్టలంగొట్టు భేర్యాది - కముల రవము, నట్టల నదల్చు కాంపు సం - దడుల నడఁగు. ౧౬

తే॥ రక్షగల జూమ్ములంజొల్లు - రమణఁగాఱు, పిల్లలకు నన్నముఁగుడువు - తల్లులమర
ముఠుచుకెంగేలు వెన్నెల - ముడిఁగినట్టి, యెట్టదామరలంబోలి - యెనుకమెనఁగు.

- తే॥ కుదిరెనందంబు తమమంచి - గుణము వలన, అమలమగుసీతినిలిచె స-త్యంబు వలన
పెరిసె ధర్మంబు మగువల - ప్రేమవలన, దనరెడఱివాన క్రొత్తడి - తనమువలన. ౯౨
- తే॥ పెక్కువనములు చుట్టిన - పెద్దదేశ, మెఱిగియల్లలగని పల్క - నెవరి తరము?
ఒత్తువెల్లువల్లల సర - యూనది పలు, బాగులం దారియుం గన - నేరదయ్యె.
- తే॥ ప్రళయకాల వాయుపులచే - వనధీరేగి, పొంగి వచ్చిన నాశంబు - బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు - కొఱలు నింక, నరయుదము నగరంబు తీ - రబ్బు వఱకు.

౩.నగర పటలము. ౭౫

- మ॥ లలి మాధుర్యము నర్థపుష్టి సరసా-లంకారరీతుల్ ధ్వనుల్
గలయంబల్కు - మహాకపింద్రులకు శ్లా - ఘ్యంబై యజాండస్థ జీ
పులు దుస్సాధ తపఃఫలాదికముచే - బొందంగనై దివ్యులం
దలి జన్మంబున కాన సేయగ నయో - ధ్యాపట్టణంబొప్పడిక్ ౯౫
- మ॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో? తిలకమో? తన్నేత్రమో? దివ్యసుం
దర భద్రాయత సూత్రమో? కుచతటో - దంచన్మణి హారమో?
వర జీవన్మమో? రమావసతి యశా - పద్మంబో? శ్రీనిష్ఠపే
రురమో? కాన్తుభ పేమ వేడికయో? దే - వాశంబుపైలోకమో? ౯౬
- మ॥ ఉపమానం బొకటేని నెమ్మనములం - దూహించి యిన్నాభుగా
త్రిపురద్వేషియు బ్రహ్మయుక్ హరియు సా - ధింపంగలేరై రి య
య్యుపమంగాంచ నడంపరాని తమితో - నులంబు ప్రేరేపగా
నిపుడుక్ తెప్పలు వాల్చ కంతరమునం - దీక్షింతు చంద్రార్థముల్. ౯౭
- మ॥ అమరాధీశ ధనేశ పతనము ల - భ్యాసంబుచే నై నయ
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనె య - త్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారగ సృష్టిచేసిన యయో - ధ్యంగాంచి సంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర కారువుల్ మఱచుచో - వర్ణింపగా శక్యమే? ౯౮
- ద్విపద॥ పుణ్యాత్మకులకు నర్థ-మున సుఖంబనుట, గణ్యామాశ్రతుల వా - క్యంబద్ధి నిజమ
తపము ధర్మంబును - ధరణి ఫలింప, నుపకరించిన ప్రభుం - డొక్కరాముండు
తక్క - మతెవ్వరా - తామరసాక్షుఁ, డిక్కగాఁ గొనియేలె - నెల్లలోకముల
నన దీనికంటె ను - ఖానుభవమునఁ, దనుపు తలంబు భూ - తలమునఁగలదె? ౯౯
- ఉ॥ తోరపు ధర్మముక్ గరుణ - తోడి జితేంద్రియతఁ భజించి పెం
పాదు తపంబుచే నెఱుక - యబ్బిన వాతలకుక్ శరణ్యమా

శ్రీరమణుండు పుట్టియట - జెల్వగ నొప్పెను సీతతోడ నూ
తాటుల యెండనంగ దివి - నైనను దాని నమంబు గల్గునే? ౧౦౦

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు - గల్గును గల్గు నమూల్యరత్నముల్
కలవు మదేభముల్ హరులు - కాంచనమున్ భువి గల్గు నన్నియుం
గలవు మునీంద్రయక్షసుర - కాండము వచ్చుచు సంస్తుతించు న
స్మైలవున కొక్క మేలుపమ - నేర్పునఁ దెల్పఁగ నుండినం గదా? ౧౦౧

కోట గోడలు.

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియు - జక్కందనంబును పెద్దకొండలం
గుదురపు గాన నావనిడి - కోటలకున్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబుగల - చాడ్పునఁ గట్టిన వానిచెల్వ మే
పొదవు మహాన్నతంబుల మ - హాన్నతమై పెనుతెల్వికై వడిక. ౧౦౨

సీ॥ శిల్ప విజ్ఞానంబు - చే దుదిఁ గాంచమి, వేదమూలంబోలె - విస్తరిల్లు
భువిమీటి దివిజేరి - పొలుపారు చుంటచే, దేవతలంబోలె - దేజరిల్లు
నతి బలివ్యంబులై - యడరు నింద్రియముల, నడచుటచే మునీం - ద్రాళిబోలు
నెల్లప్పు డేమట - కెనఁగి కావలి గాచు, కర్జంబుచే దుర్గ - కరణి వెలయు

ఆ॥ శూలమును ధరించి - శోభిల్లు చుంటచే, గాళిబోలి భీతి - గానిపించు
నమిత గౌరవమున నన్నింటి బోలుదు, ప్రాప్తపమగుట దేవు-భాతిబోలు ౧౦౩

సీ॥ నెలవంకలంబోలి - పొలుపారు నఖములు, చెందామరల బోలి - చెలఁగుకాళ్లు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి - యసియాడు మధ్యంబు, లెడనీటి కాయల - నెనయు చనులు
వంచిన వంగు లే - మించు వెదురు వోలె, లావులై మృదువుతో - లలితభుజము
లింపుసాంపుగ రుచి - యించు తేనియఁబోలు, సరస సుశ్రావ్య వ - చస్సు లమరు

తే॥ యువతులెల్లడఁ గాంచిన - నొప్పుమిగిలి, సిండియున్న ప్రాకారంపు - నెలవుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంఠెను సాగ - సరయఁ గలదె? అమృతభుక్తులు వసియించు - నమరపురిని

సీ॥ ప్రజలచేఁ గొలువంగఁ - బడుటచే శత్రురా - ణ్యకుటంబు లురలించు - మహిమచేత
శాస్త్రపద్ధతిఁ జను - చక్కందనముచేత, దేటి చూడఁగరాని - దిటవుచేత
నధిక బలంబు పెం - పారుచుండుటచేత, నాయుధాభ్యసన వి - ఖ్యాతిచేత
గురు తంత్ర యంత్రముల్ - కుదిరియుండుటచేత, జయపతాకా విలా - సములచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాతిశ - యంబుచేత, రాజవక్రంబు నడపు న - త్రమముచేత
రాజరాజులకై వడి - దేజరిల్లు, గరిమ గల్గిన యచటి ప్రా - కారచయము. ౧౦౪

చ॥ అతిశిత ఖడ్గతోమర శ - రాసన శూల గదాది సాధన

ప్రతతులు గల్గి తార్జ్యని ప్ర - భంబును దోమల మాచనంబు నే

వితమునఁ జెంగనీయక విభేద మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుండునన - మిక్కిలి చెప్ప నికేమి యుండెడున్? ౧౦౬.

చ॥ తొడవులకంటె గీరితియె - దొడ్డు గుణంబనియెంచి జీవో
ఘ్రేడరుల నొందనీక జగ - తీశుల దండము నాధికార్యమున్
దడయక స్వర్గమున్ దిశల - దాటియుఁ గాంచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సారుగావెలయు భూషణమాత్ర మనం దొనంగొకో? ౧౦౭

సీ॥ బంగారువెలగాఁగఁ బడయువేళ్ళలమది, వితములోతయి నీచ ధృత్తి యడరి
యల్పకవిత్వ మ ట్లమరి స్పృహలేక, లోని యర్థము దురా ధికమగుచుఁ
గులకన్యకల వలె ధోరె యెవ్వరి కంట, రాని యత్యధికమా రక్ష గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్కనంద్రంబు మాడ్కి బ్రా, కారంబుఁ జుట్టి య - గడ్డయొప్పు.

తే॥ మంచిత్రోవలఁ బోనీక-మార్చిచెడుగు, దారులం దోర్పు నింద్రియ-తతిని పోలి
యెడఁద కడలును గూర్చెడు-బెడిదములగు, క్రూరమకరముల్ మిక్కిలి-కొఱలునందు

చ॥ తిరలెడు గుంపుగల్గిన ప్ర-ధాన పయోధము మేరమీటి య
య్యరగ జగంబు లోతు విరి - వొప్పు నగడ్డను పోలఁ గాంచి భీ
కరమగు నబ్ధియంచుఁ గడఁ కక జలమానుచులేచి యుప్పురం
బొరసిన కోటఁగాంచి గిరి - యూహను వర్షమునించు దానిపై. ౧౦౮

తే॥ పరిఖయందున జనియించి - విరిసి పరిమ, శంబు వీచు పంకేజి వ - నంబుచూడ
మున్నుమగువలసాగనుమో-ములకు నోడి, బలములేర ముట్టడిగొన్న-వలను దోచు

ఉ॥ ఆరసిచేసినట్టి పలు యంత్రచయంబుల తోడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజుట్టి నిండిన య గడ్డ మునుంగుచు లేచుచున్ మహా
కారతనొప్పు నక్రములు ధంధని మత్తగజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడుకలఁ గూడి చరించు విధానఁ దోచెడున్. ౧౦౯

చ॥ క్రకచముఁజోలు వాలమును ధృక్కులకార్పుచు లేతచందురున్
వికటమునేయు కోటగవ యెల్వడి భాసీల నోరువిప్పి ని
ప్పుక లెనఁ గన్నులం దురలఁ బోరొనరించు మొనఁగ్లు కిన్నమై
జకచక రక్తనుల్ కసిమ ధంధి పెనంగెడు భంగి నొప్పెడున్. ౧౧౦

సీ॥ ఈవల కావల కీదుచు విహరించు, రాయంచ లాతప ధృత్తిములుగాఁ గ
వింతలా మొనఁగులు వినువీధి గ్రహములు, తిరుగు మేరువుఁజోలు కరులుగాఁ గ
చలిత నాశములతో వెలయు తమ్ములతోడి, తరఁగల్గుంపులు తురగములుగఁ
గెరుచుఁద్రుట్లుచు మెఱయు మర్మ్యంబులు, ఖడ్గాది బహువిధ కరణములుగఁ

తే॥ జూడజూడ గంభీరమై ♦ చూడ్కికడలు, నించి తుదిమొదల్ నడుము గాన్పించుకుండ
నల్లనల్లన గదలు పై ♦ స్వంభో యనగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు ♦ గొప్ప పరిఖ.

తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే ♦ నొప్పి లోని, పైండి తేకుల ప్రక్కన ♦ బడిక తాలు
పొదుగఁబడఁగ నగడ్త నీరిది యటంచు, దెలియఁ జూపుదు నునుట టి ♦ వ్యులకు నరిది

తే॥ పరవి లోఁతైన పరిఖయక ♦ వనధిచుట్టు, బలసి బలిసిన యడవినాఁ ♦ బరఁగు వనము
కదలకుండు నిరులగుంపు పొదలె ననుచు, గోటకొక నల్లనగ యంచు ♦ జాటవచ్చు

గోపుర ద్వారములు

మ॥ నలుదిగ్విధుల నిల్కడన్నిలిచి యుం ♦ టంజేసి నల్లిగజం

బులఁబోలుక హరి స్వర్గముం గొలుచుచోఁ ♦ బొల్పారు పాదంబు క

న్నలలిక వర్ధిలి సర్వజీవులకు న ♦ నార్గంబు తాఁజూపుటక

నలువేదంబుల మాడ్కినొప్పు నగరిం ♦ దద్దోపుర ద్వారముల్. ౧౧౬

తే॥ పొలఁతఁబిల్చియు రామి గో ♦ పురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నా ♦ ప్రియయుఁ గినుక
గూకిపైఁబూని తపసులు ♦ కోరిచేరు, నమరపురిలోని సందన ♦ మందు డాగు

సీ॥ మలిచినతాల న ♦ మర్చి ముందర స్ఫటి, కపురాలగట్టి పైఁ ♦ గాంతిగల్గు
బంగారు దూలముల్ ♦ రంగారఁగా నిల్పి, పై వెండిదంతలు ♦ పరపి వాని

పైని వజ్రాల కం ♦ బంబులు సవరించి, పచ్చలబోదెలు ♦ పరఁగ నునిచి

రీతిమా రత్నచి ♦ త్రిత సింహముల మీఁదఁ, బనుపు రాల్కాయ్యలఁ ♦ బాదుకొలిపి

తే॥ యేడుజగముల వార్నిల్వ ♦ నెంచినట్లు, పెద్దయంతస్తులేడుక ♦ ల్పించు గోపు
రములు శిఖరాల నొప్పారు ♦ రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శీర్షక ♦ ములను పోలు

మే డ లు .

క॥ నల్లనిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లఁదనమునొంది నంకు ♦ వెల్లయడరు నా

తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి ♦ తరఁగలఁబోలుక. ౧౧౭

క॥ సాగనగు పనిగల బంగరు, తగటి కొణిగలక విటత ♦ తండములు కడుక

నెగడినమేడలు కైలా, సగిరిక లేయండఁగాయు ♦ సరణి వెలుంగుక. ౧౧౮

క॥ వెలి మణి కంబంబులఁ బ, చ్చుల బోదెలపై న శిల్పి ♦ పతురిమ వెలయం

గలమేడలఁ గని తమరథ, ములె యని యమరులును బ్రమలఁ ♦ బొందుదురచటక

తే॥ పటపుగా నెలతాలను ♦ పటపిపై న, చందన స్తోభములు వరు ♦ సలుగ నిలిపి

పగడపుం బోదెలుంచి శి ♦ ల్పంబమర్చు, మణుల బొమ్మలమేడలు ♦ మలయుఁగోట్లు.

తే॥ బెడఁగుపనినేర్పుగలతాండ ♦ యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయు క్తి ను ♦ రూపగరిమ

దర్శనీయ శిల్పంబు మధ్యంబు బయలు, పై తథుకుల మేడలు పోలు ♦ బణ్యవతుల

ఉ॥ లోపలజొచ్చువారు తమ ధోచనముల్ దగనార్పకుండి సం
దీపితదేహులై నురల ధీరువహింపంగ, దివ్యలెక్కిమేల్
తోడికతో విహారములఁ దోచు విమానచయంబుబోలి యె

తై పరపై నమేడలు వి యచ్చరలోకమునంటి భాసిలున్. ౧౨౪

తే॥ కుందరదనతో చెలులు న రిందములగు, వీరవరులు యాత్రలుచేయ యెడలియున్న
గనక రత్న గేహమ్ములఁ గ్రమము చెడక, ప్రాతధర్మపద్ధతు లెడ పడక నడచు

తే॥ మింటినంటఁబెరింగి మితి విమాణుకలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు నలరుమేడ
లందనిద్య ధర్మప్రభు లట్లువిభవ, యుక్తులగుచు నుదారులై యుండుజనులు

చ॥ ధురములఁబోలి ముతైముల జాలరు లొప్పు మొగుళ్లు గుంపులన్
దొరసి ధ్వజాలియున్, మణుల తోరపుధానులు, హేమరాసులుం
బెరిసి మయూరనంఘమన మెల్లలు రాజులుమేడ లారయన్
గిరివర సంచయంబనఁగఁ గీరితికెక్కు మహోన్నతంబులై. ౧౨౬

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచే బొగచూరి పై మొగుళ్లులందు, గలిసిపోయిన కేతనా గ్రములనున్న
శూలసంతతి కాంతుల జాలుకొనుచు, బగటిపూటనె మెఱుపుల పగిదిమెఱయు

మ॥ సనభారంబును మోవలేనిపగిదిన్ జవ్వాడు లేఁగొనుతో
వనితల్ కాళ్లులయందియల్ మొరయఁగా - వర్తించు తద్గేహకే
తనవస్త్రాంచల వాయు ధురణ పత తల్పప్రసూప్తజం
బనువందం గయిసేయు తోరణ విధం బై యందు రాజ్యలైడిన్. ౧౨౯

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కదళికా కీర్ణ వనమ్ము, పగిది గ్రహమండలమునంటు - ధ్వజపటంబు
లొరయుటంజేసి ఖన్నత్వ మొందిత్రుంగి, ప్రతిదినంబును శశి కృశ త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము.

చ॥ కలవటఁబై యి చప్రములై కాక సుమంబుల మండపంబులున్
గలవటఁ గొల్పుకూటములై కాక మహోన్నత మందిరంబులున్
గలవటఁ గృత్రిమాఁది తతి గాక మణీమయ కుట్టిమంబులున్.
గలవట వట్టి ముంగిళ్లులై కాక సుమాక్తిక కాయమానముల్. ౧౩౧

తే॥ వన్నెమీఱిన బంగారు పనితనంబు, లభికముగఁ గల్గి పే రొందు నయ్యయోధ్య
మెఱుపనఁగ దీపమన సూర్య కిరణమనఁగ, జోక వెలుగ న్వర్గము హేమలోకమయ్యె
మ. హరికాంతుల్ తొలివేళఁ దక్కువయి మ ధ్యాహ్నంబునంజెక్కువై
చర మాహ్నంబునఁ గ్రుంగఁబొలుటకు నా చాంపేయ మాణిక్యసం

భరిత శ్రీ పుర మోహనాంగి తను శో ధం బొందు భేదంబులే
తిరవూ కారణ మయ్యెనంచుదగ ను ధేప్రిక్షింతు విద్యత్కవుల్.

ఉ॥ అందపు మేఖలల్ నడుము ధరించిన స్త్రీలు మేడలం
దొందగవేయు ధూపముల నొడ్డుగ లోగొను మేఘపంక్తి యొ
య్యందిగినట్టి యబ్ధియె మ హాద్భుత వాసన గుప్పు నన్నచో
దండడి నచ్చటం గురియు ధారల గంధము నేల చెప్పగలకొ? ౧౩౪

ఉ॥ వేణురవంబుఁబోలు ముడి వేయని కన్నెల తొక్కుపల్కులుల్
వీణరవంబుఁబోలు నలి వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులుల్
జాణల ప్రౌఢ వాక్కులు ప సందుగ మద్యము నమ్ము వాడలకొ
గాణల నృత్యగీతయుత క్రమ రవంబును పోలు నెల్లెడకొ. ౧౩౫

తే॥ కనుల మిడుంగుఱుల్ రాత్నెడు కలభసమితి, నేలద్రవ్వఁగా ననువుగా బాలురాడు
వ్రంతలగుచుండు నటులాడు వానియందు, వారియొడలి గండపుబొడిపడుచు నిండు

తే॥ తరుణు లొక్కటఁజెండ్లాట తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వారలనుప్రోత్స
హించు చెలులవ్వలికే ద్రోయనించుకాంతి, చల్లనై వెన్నెలలు మీఠి వెల్లివిరియు

చ॥ తరుణులు నృత్యశాలల ము దంబున నాడుచు నుండు వారి సుం
దర విచల త్కటాక్షశర ధాటి విటాలి యెదం గరంచు నా
నరసుల ప్రాణముల్ చెలుల సన్నని కౌనువలెం గృణించుఁ బైఁ
బెరిగెడి బాళి మాత్రమది వీడదు వారి యుర్రోజపద్ధతికొ. ౧౩౬

తే॥ కొన్ని వసము గ్రొందేసె గురియుచుండు, మలయపవనంబునఘటొప్పు మందగతుల
నంద్య విహరింప విరహ తా పాగ్నినుడుకు, వారి మైదీవలు కృశించి వాడు వాఱు

అ॥ మకర వీణరవము మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ జెలువు నించు
జెలుల తోడ నించు పలుకాడు చిలుకలు, వినుచు గనులు మూసి కునుకుచుండు

తే॥ అరయ గనయంపునొసలు బింబాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రణయంపుటలుకనొంది
మృదుపదంబుల దన్నఁగా మేటి పీఠ, వరుల భుజదండములు జాజా వాఱుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేఱుపడు పద్ధతి గానమి పాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల సందగి వెల్లెడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితుల ద్రిప్పనిచూడ్కులఁ జూడనేమొ? వ్రా
యఁగఁబడు కుడ్య చిత్రములు నయ్యరె! వ్రాల్పపు కంటిరెప్పలకొ. ౧౩౭

చ॥ జలజ గృహంతరస్థయు న చంచల లీల వచించుమేడలం
జెలఁగుచు గాంతం లీనుచును చీకటులం దొలఁగించునట్టి వం

దుల గల నేతి దీపముల * తోరపుఁగాంతులు గావు రత్నదీ
పుల నికరంబు; కానియెడఁ * బొట్టుల మేని మెఱుంగు వన్నియల్. ౧౪౩

ఉ॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి * తానముతోడగు శాస్త్రపద్ధతి
గాల జతు ల్లదించి నట * నం బాసరింతురు నూర్పుచుకావనల్
శీలన చేసి యాజతులఁ * జెల్వగఁజూపుచు నుండునట్టి వ
క్కాళ్ళుల మువ్వలందియలె * కావు హయంబుల కాళ్ళ గజ్జెలుక ౧౪౪

చ॥ చిటు నగ వంతురించు నది * చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బఱపును కాముకావళికే * బాటలగంధుల కౌనులెప్పుడుం
దఱుఁగుచు నుండఁగాఁ దఱిఁగి * తాఱ నురోజము లుబ్బరించుచుక
మఱిమఱి హేమ తార మణి * మాలికలక ధరియించు బర్హుగక. ౧౪౫

చ॥ నడ బెడఁగై న లేవయను * నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు సం
గడులగు గండుఁదేలులును * గంధ గంబులె కావు తానమా
డెడు పువుఁబొండ్ల నేత్రముల * లెక్కగు చూడ్కులు నొత్తరించి యుం
పడర వెలుంగఁజేయు * జలజాకర సంతతులక రకంబుగక. ౧౪౬

చ॥ కనలున నెఱునొకనులు * గల్గు మృగేంద్రము లొప్పు కందరల్
పనపడ నున్న శైలముల * వంటి మదేభనికాయముల్ బయల్
గొను మదధారలం గురియ * లోఁతుగ భూమిని పంకమేర్పడుక
గొనకొని వానిలోన ధ్వజ * కూటము రాజులు తేర్లు పూడెడుక. ౧౪౭

చ॥ పడఁతులు క్రొవ్విరుల్ ముడువఁ * బాఱఁగ నూడిచి నైచు ప్రాతపూ
వడములు వీధులం గునిసి * పాడె మూవుల కాళ్ళగట్టి యూ
పెడిని; పునారతంబుఁ దల * పెట్టు వెలందులు గల్చిగుబ్బలం
దుడిచి విదుర్చు పంకములు * త్రోవను పొయెడి వారి జార్చెడుక. ౧౪౮

తే॥ అశ్వములు గిట్ట లఱుగంగ * నవనిఁ ద్రవ్వ, వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ * వెలుంగకుండి
ధారణిశ్వర పుత్త్రులు * తాల్చుమేటి, విరిసరులతేనె చిందఁగా * వెలయు నపుడు. ౧౪౯

ఉ॥ వీచును వేగిగంద మెడ * వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
వీచును కల్వగంద మెడ * వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
వీచును మేటికాంతలెడ * వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీచును పూలగంద మెడ * వీడక క్రొవ్విరిబొండ్ల క్రొమ్ముడుల్. ౧౫౦

చ॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి * మోక్షద పట్టన సప్తకంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణముఁ * గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చటకొ?

మొససి సమస్తవస్తువులఁ ♦ బూర్తిగఁ గల్గు నయోధ్యవీధులం
గనిన యనంతరంబ యల ♦ కాపురి యోటమిన్ పైఁ బూర్తిగఁ. ౧౫౧

ఉ॥ రాజకుమార మండలుల ♦ రంజుల మ్రోఁగును వీరమద్దియల్
తేజముమీఱు ఖడ్గముఖ ♦ దీధితు లెండలు గాయు సర్వదా
భ్రాజులు రత్నభూషలును ♦ వాసిలుఁ గన్తురి, తారహారముల్
రాజులు, మాలలకొ మధుక ♦ రంబుల గాన మనూనమై చనుక. ౧౫౨

తే॥ శంఖకాహళ కిన్నరీ ♦ స్వసము తోడ, సుషిర వీణా మృదంగ విఁస్ఫురిత రవము
మఱియు జహావిధవాద్యముల్, మట్టుమీఱి, డంబుమై సభి ఘోషముఁడంచుచుండు

సీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజుఁ గొప్పించు కప్పముల్, కానుకల్ లెక్కింపఁ ♦ గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలాసార్థమై సృత్యంబు, లలవాటు లొనరింపఁ గలుగు చోట్లు
రాజ కుమారకులొ జ నాయుధ విద్యఁ, దెఱఁగుగా నభ్యాస ♦ పఱుచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు ♦ నిడువక వల్లించు, నిపులచేఁ జాలఁవెలయు చోట్లు.

తే॥ చదివి తర్కించి మఱి విమర్శనముచేసి, యెఱుంగఁదగిన శాస్త్రంబులఁ నెఱుంగుకొఱకు
ననువుగాఁగ విద్వద్గోష్ఠులనయుచోట్లు, దండిగాఁ గల్గు నాయయోఁ ధ్యాపురమున

చ॥ పాలుచు జగామణుల్ తరణిఁ ♦ బోలిప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీధులను ♦ పొందికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యలుపములై కనంబడును ♦ హస్తి మదాంబుర్పురుల్ గనకర్పురుల్
కొలఁదిగఁ దోచు గుఱ్ఱముల ♦ గుంపులకుకొ జలధుల్ కొలందులొ. ౧౫౩

చ॥ తమ శిఖరాలిచే మొగులు ♦ దాఁకెడు తోరణ పాదవీధులకొ
రవణుల యాస్యబింబములు ♦ రాజుల దోచు వెలుంగు లీనుచా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ ♦ జూపుల తూపులు దోచు నవ్వొ సిం
హములను పోలు వీరుల హృదంతరమందునఁ గ్రుచ్చిచొచ్చెడుకొ. ౧౫౪

ఉ॥ బంగరుతేరి నిస్వనము ♦ వాజులగంటలు కింకీరీధ్వనుల్
రంగరు వీరమద్దియల ♦ రావముతో నెదురొడ్డిమ్రోఁగు; హే
మాంగుల పాదనూపురము ♦ లల్లన మ్రోయఁగఁ గన్యకాళి ప్రే
మం గలఁగించు డిగ్గియల ♦ మానుగ హంసలు మాటు కూసెడుకొ. ౧౫౫

మ॥ సరసోక్తుల్ పవరించుటకొ గినియుటకొ ♦ సాంగత్యముల్ నేయుటకొ
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటకొ వినుట మే ♦ ల్పన్నీట నీరాడుటకొ
తరువల్లి ఫల పుష్పవాటికల మోదంబొప్పఁ గ్రీడించుటకొ
విరుల్గంగోయుటఁ దాల్చుటకొ దినములకొ వైల్లింతు స్త్రీలచ్చుటకొ. ౧౫౬

తే॥ గిరులఁ బోలిన కరులపై ♦ హరులపై న, స్వందనములపైఁ గ్రీడలు ♦ నలుపుటందు
యాచకుల కష్టములు తీఱునరయుటందు, బ్రాద్ధవోవుఁ గొందఱకు నాపురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ బోరించుటఁ ♦ గార్మకంబు, లభ్యసించుటఁ గ్రొత్తహా ♦ యమ్ములెక్కి
తిరుగుటఁ బంతుయాట మొగ్గరముఁగూర్చి, చర్చచేఁ గొందఱకుఁబ్రాద్ధుఁజరగునచట.

తే॥ విరులఁగోయుట హరిణుల ♦ కరణిఁజేరి, ప్రియులతో నీదులాడుటఁ ♦ బెడవియెఱుపు
వదల మధువునేవించుటఁ బగడసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రాద్ధవోవుఁ బ ♦ త్తనమునందు.

క॥ పరవిన మొగుళ్ళు కడలిని, తఱుచుగ జలమానుక్రియ ను ♦ ధాహర్యములఁ
జెరిగిన ధ్వజపటములు తని, వఱ న్వర్గంగాజలంబు ♦ నలలుఱఁ ద్రావున్. ౧౬౨

చ॥ గొనబగు తోరణాల్ గలుగు ♦ గోపురముల్ మఱి పైఁ డికోటలున్
బానుపుగ న్వర్గముం గడచి ♦ పోవఁగఁ జోటటలేక నిల్చెనా
నెనసి మహావనీపతుల ♦ యీఱమివాఱిన కీర్తిరాశిఁ బో
లినవయ నిర్జరావళుల ♦ లీలఁగ సిగ్గిలజేయుచుండెడున్. ౧౬౩

చ॥ దొరువులు సానువుల్ దొనలు ♦ తోటలు కొండలవాఁగు లంబుజా
కరములు శాద్వలంబులు న ♦ గడ్డులు పంటలచేలు గొప్పయు
పురిగలు వేళిముతైముల ♦ పందిరు లొందికగల్గు తావులం
దరవిరి పానువుల్ తలిరు ♦ టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగన్. ౧౬౪

చ॥ కడలియుఁ దేటనీరుగల ♦ కారుమొగుల్ దిగులాండ దుందుభుల్
జడియుచునుండు వీధుల ని ♦ జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిఁ ద్రవ్యరాసులకు ♦ నద్దికమే కనరాదు దాళలు
గ్గడువుగఁ గీర్తికెక్కరొనఁ ♦ గం గొనువారలు లేకయుండుటన్ ౧౬౫

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి ♦ చక్కఁగ నేర్చితిమన్న వారలుం
బాదలరు చూడఁ బొండితిని ♦ పొందనివారునులేరు సంపదల్
పొదుపుగ నన్నిమార్గములఁ ♦ బాల్చుటచేతను బీదవారలున్
వెదకినఁ గానరారు పెను ♦ విత్తముగల్గినవారు లేరటన్. ౧౬౬

చ॥ చదువను విత్తు మొల్కఁగొని ♦ శాస్త్రచయశ్రుతిపేరి శాఖలు
గదిరి తపాబులన్ ననలు ♦ క్రమ్మి తలిర్చుచుఁ బ్రేమ మొగ్గలం
బాదలి యపారధర్మమను ♦ పూవులుపూచి సుమాళిమన్ ఫలం
బాదవఁగఁ గొన్న యానగరియొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదున్. ౧౬౭

౪. పరిపాలన పటలము. (౧౨)

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు ♦ ధర్మముతోఁ బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల మ ♦ హామహిమంబుగఁ జేసినాఁడు పె
స్మన్నన గొన్న యీశధకు ♦ నాయక వీరుని గన్నతండ్రి పు
ద్విన్నరనాథ నాథుండు వి ♦ తీర్ణ సురారి చమూ సముద్రుండుకొ. ౧౨౮

ఉ॥ సత్యము ధర్మముకొ దయయు ♦ శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు సం
స్తత్యబలంబు దానమును ♦ తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యములేమిఁ బొచ్చెమయి ♦ కానఁగనొక బెరరాజులం దహా
నిత్యపథానువర్తులయి ♦ నిల్పును తన్నగరాధినేతకుకొ. ౧౨౯

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతలమునకొ ♦ సత్కిర్తిపాత్రంబుగా
నతులొదారుని స్వచ్ఛదాచ సలిల ♦ వ్యాప్తంబు గాకుండు హ
స్తలంబే నహి వేదచోదితమహా ♦ ధాత్రింద్ర దుస్సాధ న
త్కృతు సంతానములెల్ల నావిభుండు ముకొ ♦ గావించి యున్నట్టివే. ౧౩౦

ఉ॥ ఆవిభుఁ డెల్ల వారియెడ ♦ సర్మిలీఁ బూనుటఁ దల్లిబోలు మే
లే నిలసిల్లఁ జేయుటను ♦ హెచ్చుతపంబునుపోలు ముఖ్యుడై
భావుక సద్గతులగలుగఁ ♦ బాల్పుడుచుండుటఁబుత్తుఁబోలు శి
క్షావిధి నొపదంబగును ♦ జ్ఞానముబోలును ధర్మవిజ్ఞతకొ. ౧౩౧

సీ॥ అధికమై యుప్పొంగు ♦ సర్ధివారాశిని, దానమకొ తెప్పచే ♦ దాఁటినాఁడు
చూడ నలవికాని ♦ 'సూక్ష్మధర్మాంబుధి, నెఱుకయకొ నొకచే ♦ నీఁదినాఁడు
వీరశత్రూద్యేగ ♦ భీకరాంభోరాశి, ఖడ్గమకొ నావచే ♦ గడచినాఁడు
సంపల్ల సీత మహా ♦ సౌఖ్యసముద్రంబు, తనివియకొ కలముచే ♦ దఱిసినాఁడు

తే॥ వెల్లువల మృగములబఱి ♦ వితతిఁ బణ్య, సతుల మనముల నొకరీతిఁ జక్కనడపె
జతురుడధివేష్టితావసీ ♦ చక్రమందు, స్థిర యశుండగు దశరథ ♦ క్షీతివరుండు. ౧౩౨

తే॥ చక్రవాళగిరీశేణి, సాలములుగఁ, గడలి గంభీరమైన య ♦ గడ్డ గాఁగ
క్షైలములు రత్న రాసుల ♦ సాధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక ♦ యోధ్యుబోలు

తే॥ రాజుచేతి ఖడ్గము త్రుప్పు ♦ రాలిపోవ, వాడిగా సానఁబట్టుటవలన నెఱుగు
విభుల రత్నకీరీటాగ్ర ♦ వితతి పడుట, మాత్ర నతని బంగరు వీరమదై లెఱుగు. ౧౩౩

తే॥ పృథివి సర్వమలమి జీవ ♦ వితతికెల్ల, జల్లనీడ నొనఁగ నిరుల్ ♦ సాగఁదోలఁ
జక్రి గొడుగను జాబిల్లి - చాలియుండ, నాకసంబున శశియుండు ♦ టధిక మగును.

తే॥ వజ్రకవచి సింహబలుండు ♦ ప్రభుండు ప్రేమఁ, బ్రాణముంబోలె శీవల ♦ సరసికావ

భువిఁ జరాచరకోటికిఁ భూవిభుండు, ప్రాణములకు నిమ్మైన దేహంబుఁబోలు. ౧౭౬

చ॥ గిరినిభ పీన దీర్ఘభుజు ♦ గెల్పునె పొందెడి యాజ్ఞచక్రము
గ్రరుచుల భానుమండలము ♦ కై వడిఁ గ్రాలుచు నున్నతస్థలిం
బారయుచు నిల్చి నిల్చి యెన ♦ వొందనిదై భువనంబులెల్ల సం
చరణముచేసి జీవులను ♦ చల్లఁగఁ గాచు విశేషపద్ధతిక. ౧౭౭

ఉ॥ తెమ్మని బీరముల్ పలికి ♦ లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రవుల్
కిమ్మనలేమిఁ దీట యడఁ ♦ గింపఁగరాక యెలర్చుచున్ మృదం
గమ్మును పోలు బాహువులు ♦ గ్రాలుప్రభుండు సమస్తభూతలం
బిమ్ముగఁగాచెఁ జిన్నపొల ♦ మేర్పడఁ గాచెడు బీదపోలికక. ౧౭౮

౫. అవతార పటలము. (౧౩౮)

ఉ॥ భూవరుఁ డొక్కనాఁ డజని ♦ పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కియో
దేవ! మదీయ సూర్యకుల ♦ దీపకులా తొలివార లెల్లరున్
భావనచేసి మీచరణ ♦ పంకజముల్ భజియించుచుండు మా
దైవము మోక్షసాధన వి ♦ ధానము ధర్మనిధాన మీరెకా! ౧౭౯

తే॥ తెలియ మాపూర్వలినకంటెఁ గులము మిగుల, వెలుఁగ దుష్కీర్తి లేకపుష్పిని భరించి
రిపుడు మేరలేని ధరణి ♦ నే భరించు, తెల్ల మీకరుణామృత ♦ వృష్టిఁగాదె? ౧౮౦

తే॥ వెడలె నింతకు నటువది ♦ వేలయేండ్లు, శత్రుల నడంచి యేలితి ♦ జగతిన్లె
నాకు వెన్క సరాజక ♦ మైకలంగు, నేమొ? యనుచింత యొండెనా యడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతపోధనులును భూమి ♦ సురులు దుఃఖి, మనుటయేలేక యిన్నాళ్లు ♦ మనినవారు
నావెనుకఁ గష్టములు వారిఁ నలఁచునేమొ? యనెడి యొకచింతయేచాలఁ నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరులెల్ల ప్పాడు ♦ విన్నంటఁమ్రోఁగెడు, నగరి వాకిలియు ర ♦ త్నాలనరుల
పెనుకీరీటమ్మును ♦ విలసిల్లు రాజ్యులు, పలికిన యంత నా ♦ బ్రహ్మనుతుఁడు
క్షీరాబ్ధి నడుమను ♦ శేషశయ్యపయిని, యోగ నిద్ర వహించు ♦ యోగినుతుఁడు
హింసయే వృత్తిగా ♦ నెనఁగు రక్కసుల యు, పద్రవంబులు నశిం ♦ పఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచ్చు మితిమీటి వెలగూర ♦ నలఁగి దీన, వదను లెయున్న నిర్జర ♦ వరుల కవిన
పలుకు లపు డాను పూర్విగాఁ దలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య ♦ దృష్టివలన.

తే॥ అమరు లసురులవలనఁ గ ♦ ప్తముల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల ♦ నాశ్రయించి
తెలుప వారల్కఁజూప నా ♦ వలన వీలు, కాదనుచు వారితోఁ దానుఁగడచి నడచి.

తే॥ మేరుశిఖరి నడుమఁ దేట. మెఱుంగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి-బ్రహ్మకృతుడు.

వందనముచేసి దానవ - ప్రతతి సేయు, పిడుగు వంటిదు శ్చేష్టల-వించినారు. ౧౮౫

ఆ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక - కింద్రజితైగిన, నాఁడు తాన యతని - వీడుచు కథ
పద్యజుండు చెప్పెఁ ♦ బార్వతీశ్వరునకు, మొదటినుండి యాను ♦ పూర్విగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివిచెడిన పంక్తి - కంకుం జంప
గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుఁడే వానిఁ దునుము - నని వారలతో. ౧౮౬

తే॥ పాలకడలిఁ బరుండి తే - వత్సమొందు, మరకతాద్రిని పోలిన - మాధవునకు
గేలుమోడ్చి వినతిచేసి - కీర్తనంబు, నలుప, ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు - కలుషహరి.

చ॥ కమలవసంబు పూచి శశి ♦ కంజవినోదుల రెండుప్రక్కలం
దమరికఁ జేర్చుకొంచు జగి ♦ యారిన బంగరు కోడెనెక్కిన
ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి ♦ లాసముతో సిరితోడఁ దార్చునె
క్కిమధువిరోధి ప్రేమ తుల ♦ కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై. ౧౮౭

ఆ॥ గరళకంధరుండుఁ - గమలాసనుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంతభ - మాదరముల
నిలిచి పొగడి పొగడి - నెగడునానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి - మ్రొక్కిరపుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద - జలజములకు, మ్రొక్కి రక్క-సు లప్పుడే-ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక ప్రేమ మధువునాని - యెడలు మఱచి, పాడిరాడి రిట్టట్టులు - పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ - బాటు పయోదమమోలె లోకమా
యంగడఁబావువాఁడు వెల - య౯ మముగాచెడు తార్చునుండి మిం
టం గొనదాఁకు మండపము - డాయుచు డిగి మనోహరాకృతిఁ
సింగపుఁ బైడి గడ్డెపయి - చెన్నలరార వసించి సంతట౯. ౧౮౮

ఆ॥ రాజమూలి యబ్బు-రంబంది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు -లంతఁ గదిసి
పాపదైత్యులెల్లఁ - బనివడిగావించు నెడరులెల్లఁ దెలుపఁ - దొడఁగినారు ౧౮౯

వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిప! రావణుండును వాని ♦ తమ్ములాది, గలుగు బలియరచేత స్వ-ర్గమును భవియుఁ
జలుపఁదగు తపంబులు చేయఁ - జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు-వదలినారు

ఆ॥ అమరు లట్లు పలుక-నప్పుడు జాబిల్లి, రేలపూలు జడధ ♦ రించు భవుఁడు
సంజ చేసి వారిఁ - జాలింపుఁడని విష్ణు, వదన మట్టెచూచి ♦ పలుకఁదొడఁగె. ౧౯౦

తే॥ పద్మనేత్ర! రక్క-సులు మా -వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి,ముంచినారు
ఐంకనె న వారల వధి ♦ యింపకున్న, జటికలో జగద్ధ్వంసంబు - చేయఁగలరు. ౧౯౧

క॥ అనిహరుండు విన్నవించగ, వివతులగుచు నమరు లెల్ల - వినుతింపగ న
వ్వనమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలద్రుంతు - నడలకుం డింక. ౧౯౭

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెదఁనవధరింపు, డమరులెల్ల గ్రోతులు గాఁగఁనడవులందు
గొండలందునఁ బుట్టుండు - కూటములుగ, ననుచు గరుణమో మలరంగ - ననియెనిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవితముల తోడ, మాటులేని యస్త్రములచే ఁ నీటుచేయ
జలధిఁ బోలిన చతురంగ ఁ బలము గలుగు, నాజిం గుమారుడనయి ఁ యవతరింతు.

తే॥ వలమురియుఁ జక్రమును బడ, బాగ్ని నేని, మాడ్చువినముతో విరివియాఁమ నక్తములు
గలుగుశేషుండు నాకుం ద - మ్ములుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యాపుర - వరమునందు.

క॥ అతఁడెట్లు పలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ దాల్చు - శ్రీవరుఁ డిపుడే
హితముగ ముము గాచె ననుచు, గుతుకంబున నాడిపాడిఁ కునిసిరి వేల్పుల్. ౨౦౧

ఉ॥ కష్టము వీడెనంచు సుర - కాంతుండు మిక్కిలి సంతసించె నా
ప్రప్తయు శ్రీగళుండు నమ - ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడె హీనదశ - లెల్లను నేడె తొలఁగె నంచు సం
తుష్టిని పొందె దార్జ్యవడి ఁ తో భువనోదరుడెక్కె లీలమై. ౨౦౨

తే॥ మాప్రభుండెట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుండు భల్లూకఁజంభభేది
పుట్టె నాయంశమున నల్లఁపొలుపుతోడఁ, బుట్టు డనియె నిర్జరులకు - మొదటివేల్పు.

-తే॥ అంగదుండు వాలి నావార - లనుచు వేల్పు, తేడనంగ నావాండు సుఁగ్రీవుడనుచు
నర్కుండు వచించెనగ్నినా - యంశమునుచు, నీలుఁబేర్కొన నమ్మహా - నిలుండుచూచి.

తే॥ ఆంజనేయుండునాయంశ - మన్నయంత, హరుండు నాయంశమాతడే - యనియెఁబిదవఁ
దక్కు - వారలు భువిబుట్టఁ - దలఁచినారు, వారిలెక్కె యింతని యిడ - మేర కలడె?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా - క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యరవిందానన శంకరాదులు న్వకీ ఁ యాంశంబులందెల్వఁ భీ
కర కాంతార గిరింద్ర కందరములం - గ్రవాద్య నాశారమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం ఁ బొచ్చెన్ వెనక్ నాకముక్. ౨౦౩

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ - మని వసిష్ఠ, ముని మసంబునఁ దలఁచి, భూ - పునకుంబలికె
లోకములఁగాచు పుత్తుల సీకొనంగు, జన్న మొసరింప మదిని కఁప్టంబు తొలఁగు.

తే॥ అని వసిష్ఠుండు పలుకఁగా ఁ నవని విభుండు, కేలుమోడ్చి మునీంద్ర మీఁపాలఁబడిన
నాకు దుఃఖములలవె? జ ఁ న్నమునకింక, వలయువానిందెల్లంబుగఁ - దెలుపుండనుడు.

సీ॥ శితికంఠుచేతను - స్తుతియింపఁదగువాండు, వేదశాస్త్రములందు - వినుతిగొన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు - నచ్చగిత్తము విన, యంబు మున్నగువాని - యందు విబుధ

- విఖ్యాతుడగు తండ్రి - విధమునఁజనువాఁడు, పరిశుద్ధులైన దే - వతలతోడ
దనుజుడై త్యులఁగన్న - తండ్రికాశ్యపునకు, కొడుకు విభండ కా - ఖ్యుండు తనకు
తే॥ నతని దయనొంది పెరిగిన యమలగుణుఁడు, సర్వశాస్త్రార్థవేత్తని - శ్చలుఁడు బ్రహ్మ
సముండు లోక విజ్ఞానలే - శంబు లేని, వాఁడు హరిణ శృంగము తలక - వఱలువాఁడు.
- సీ॥ శేషుని పడగలఁ - జెలువారు భూమిపై మెలఁగు మనుష్యులు మృగములెయను
బుద్ధిగలాఁడు త - పోధనుం డారయ నబ్జానన త్రిపు - రారి వినుత
శాంతాదినద్ధుఁ - సంయుతుండగు ఋశ్య, శృంగునిచే వేల్చి - యెనకమెనఁగఁ
బూర్తి గావించినం ♦ బుత్తులు నీకుఁ గ, ల్లదురని యమ్ముని ♦ నదయుండగుచుఁ
- అ॥ బలుక నతని పాద ♦ పద్మంబుల కెఱంగి, యాతఁడిప్పుడెచట ♦ నలరు? నిటకు
నెట్లువచ్చు గృత్య ♦ మెయ్యది? యనిప్రభుఁ, డడుగ మానివర్చు ♦ డనియె నిట్లు.
- ఉ॥ పూని ధరం భరింపఁదగు ♦ పూజిత నత్త్వండు ప్రేమ సత్కృపా
నూన పదాన్వదుండు సమ ♦ యోచిత బుద్ధిగలాఁడజయుఁ డు
త్రానపదాఖ్యుఁ డొప్పు మను ♦ ధారణినాథు కులంబువాఁడు తా
మానిత రీతి రోమపదుమాన్యు వదాన్యుని గాంచె బుత్తుఁగార్. ౨౧౧
- తే॥ అతఁడు పాలించు నంగరా ♦ జ్యబునందు, చాలకాలము గాఁగ వ ♦ రంబులేమి
జనులు పలుకప్టముల నొందఁమనుజవరుఁడు, మునులఁబిలిచి కర్తవ్యంబు విసఁగఁగోరె
- ఉ॥ వారలు ఋశ్యశృంగముని ♦ వర్చుని దెచ్చితివేని వర్షముల్
మేరకు మీఱివచ్చునన ♦ మేదినినాథుఁడు చింతనొంది యీ
ధారణి మానవావళి నె ♦ దక మృగజన్మము లంచునెంచు పెం
పాతు తపోధనాధ్యు నిట ♦ కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారనక ౨౧౩
- సీ॥ అర్ధచంద్రాకృతి ♦ నలరారు నొసఁగులు, నీలంబుతొ దీర్ఘ ♦ నేత్రములును
అరుణాధరములు చం ♦ ద్రాభమా వదనంబు, లాణి ముతైములపొం ♦ దమరుపండ్లు
బలిసిన బటువై నవక్షోజ యుగళంబు, తనరు రోచెలులఁ గొం ♦ దఱటలేచి
భూమిశ! మేమా త ♦ పోధనాధ్యుని దెత్తు, మనిన వారల పల్కు ♦ లాలకించి
- తే॥ అంత కీరు తగర? హరి - ణాత్ములార! యంచు వస్త్ర భూషణ వారి ♦ నాదరించి
పొండు కృతకృత్యలై వేగ ♦ రండటంచు, బంప వారలు తేరెక్కి ♦ బయలుదేఱి.
- తే॥ వగల జిగులుల్ వెలయాండ్రు ♦ మిగులదూర, మేగి ఋశ్యశృంగుఁడువసి యించు నెలపు
యోజనం బున్నదని యెంచి యొక్కచోటఁ, బర్ణశాల యందుండి తా - పనులఁబోలె
- తే॥ ఆవల విభండకుఁడు లేని - యదను చూచి, ఋశ్యశృంగుఁడేరంగ నా ♦ ఋషివరుండు
తన్నుపోలు మెకములంచుఁ - దలఁచి వారి, కుచితరీతిఁ బ్రియముమీఱు ♦ నుపచరించె
- తే॥ అర్హుపాద్యాదు లర్పించి యాసనమిడి, విశ్రమింపుఁ డనఁగ వారు ♦ విశ్రమించి

కప్ర మృదులోపచార వాఃకృములు పలికి, వడిగఁ దమ యాశ్రమమునకుఁ వెడలినారు.

తే॥ అవలఁ గొన్నినాళ్లఁగాఁనరుగు దెంచి, భువన మోహినుతా వెలఁపూవుఁబోలు
లమృత రుచికంఠుఁ దీపై నఁయరఁటి పనన, మావిపరడ్లను దిననిచ్చి యనను గూర్చి.

క॥ మా యాశ్రమంబునకు వి, చేయుండని ప్రార్థనంబు యేయఁగ నతఁడు
వాయై త్తి మాటుపలుకక, రోయాంధ్రుర వెంబడిక మ యుల్కాని చనియె.

చ॥ తమ మదివోలె విభ్రమము యత్తయుఁగూర్చు సమర్థురాండ్రు మో
దమున నిదేయిదేయనుచు యదారిని చూపుచు నేగుచుండ మే
లమకము తోడ నమ్ముని వ యదాన్యుడు వెంబడిబోయి యంగదే
శమునట డాయమున్నె పడె యజాలిన వర్షము భూమి శాంతిలక. ౨౦

చ॥ వరవలు పెక్కులై వఱలు యట్టులు గల్గుకొలంకు లేళ్ళు
శరధులఁబోలె నిండ గిరి యచాపుని కంఠమునంటి మేఘముల్
కురిసెను కుంభవృష్టి; యన యఘండగు రా జదియేమి యంచు న
చెరువున జింతచేసి తెలి యెకదగు హేతువు నెమ్మనంబునక. ౨౧

సీ॥ పంకజాన్యములు బింబఫలోష్ఠములు ముత్తై, ములవంటి రదనముల్ యాగను పోలు
నీలంపు నెఱికురుల్ యెగడారు జిగిదేఱు, నెలచెలు లనువైన యెరవుచూచి
మరపించి తేరఁ గా యుక్రోధమోహ ర, హితుండైన యాబుశ్య యశృంగచూని
నెరువ వచ్చెగా యని యెంచి యొడలు పూ, రింపఁగా నయ్యంగ యనవరుండు.

ఆ॥ వేదవేత్తలై న యిపులతోఁ బరి, వారసమితి తన్ను యబలసిరాఁగ
వాద్యవిత్తి మ్రోగఁవై భవోపేతుండై, నడచె రెండు యోజనములు మున్ను ౨౨

ఆ॥ ఇట్లులేగి తావియించు వేలులుగల, వారసతుల నడుమ యబలు తపంబు
రూపుగొన్న కొండ యూపున నేతెంచు, ఋశ్యశృంగ మునిని నృపుఁడు గాంచె. ౨౩

మ॥ అమితానందము నొంది డెందమున నే యత్రాబంబులక మోద బా
వ్పము లొక్కుమ్మడి వెల్లివాఱు మునికొక యసాప్తాంగ దండప్రణా
మము లర్పించి; మహాత్మ జీవములతో యమన్నారమంచుక సుదుః
ఖములం దీర్చితి రంచు రోవెలఁదులక యెన్నాఁడు డగ్గింపఁగక. ౨౪

మ॥ పనివారల్ మునివర్యులక బహుజనుల్ యపార్థివృత్తోఁ జేరఁ గాం
చినయాతండ్రి వంచనంబనుచు యో యచింపక సుపర్యాజులక
ముని కొంపంబున కంజ, నొప్పె నతఁడ యబ్బామీశు సంప్రార్థనక
ఘనమర్యాద సతిక్రమింపని తరం యగ శ్రీయుతాంభోధి నాక. ౨౫

మ॥ తోలొలుయందు వజ్రనిభ యదుర్దమ ఖడ్గముఁదాల్చినటి భూ
పాలుఁ డనింద్య శీలుఁడుగు యబ్రహ్మ సముక దగఁబెక్కుసార్లుగా

గేలు మొగిడ్చి వేడి తమ ధీడు తొలగిన తీరు తెల్పుగా

జాలి మనంబునం దవులఁ ధి య్యన నమ్ముని శాంతుఁ డౌటయున్. ౨౨౬

తే॥ మోహమడచిన సుజ్ఞానిఁమునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్కమై ధి నృపవరేఁబ్యఁ
గరుణ దీవించి యుపదేశ ధి క ర్తవ్య న, మునులతో రథమెక్కి య - ప్పరికి నేగె. ౨౨౭

క॥ నగరము కయినేసి జనులు, మొగి నెదురు కొనంగ రాజ ధి ముఖ్యుఁడు మునితో

నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాసనము మీఁద ధి నాతని నునిచెడ. ౨౨౮

తే॥ చెప్పఁదగిన దేదియు వేటు చిలుపు లేని, యట్లు తోచఁగ నర్హుపా ధి ద్వాదివిధుల
నర్చనముచేసి తనకూఁతునతుల శాంత, శాంత నొసంగి వివాహంబు ధి నలిపివైచె.

ఆ॥ వఱపు దీట మేఘ ధి పంక్తి వర్షంపఁగా, నంగదేశకష్ట ధి మంతరించె

శాంత యుపచరింప ధి నమ్మని తృప్తుడై, యొప్పుమీఱ నచటఁనన్నవాఁడు. ౨౩౦

సీ॥ నావుడు మునివరు ధి నకు వందనంబాచ, రించి నేడే వెల్చి ధి ఋశ్యశృంగుఁ

దోడితెత్తు ననుచు ధి దొరకొని సామంత, నృపులు నుమంత్రాదు ధి లిప్తజనము

లైన పండిత వరుల్ ధి మానుగఁ గొలిచిరా, దశరథేశ్వరుఁడు ర ధి ధంబునెక్కి

దుఃఖనంతతి నేడే ధి తుదముట్టె నని సుర, వరులు పూవులవాస ధి కురియ నడచి

తే॥ కాహళాదిక రావముల్ కడలికంపె, జెలఁగి ఘోషింపఁ బెద్దలా ధి శీర్షదంపఁ

దలిరుఁ బోఁడులు విజయగి ధి తములు పాడ, నరుగుడెంచి తా నంగరా ధి జ్యంబుచేరె.

చ॥ స్తుతయశుడై న యాదశర ధి ధుం డరుడెంచుటెఱింగి యంగభూ

పతి మది నుత్సుకుండగుచు ధి భ్రాజితభూషులు వంది మాగధుల్

నుతులొనరింప బాంధవ జ ధి నుల్ పరివారము గొల్చిరా, మహా

తత విభవాధికుండగుచు ధి దవ్యగ నేగెను తా నెదుర్కొనన్. ౨౩౨

ఉ॥ వచ్చిన రోమపాదుఁగని - వారనిప్రేమను కోసలేశ్వరుం

డచ్చుగ న్యందనంబు డిగ - నాతఁడు పజ్జలంబుపై బడన్

హెచ్చుగఁ గొగిలించుకొని - యింపగు మాటల నాడుచుండఁ బె

నృచ్చిగతోడ నంగపతి - మానుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లనున్. ౨౩౩

చ॥ నిలుకడగాఁగ నర్లమును - నిల్చి యశంబును గాంచు మిత్రమా !

తలఁపని యట్లు మీరిట క - దాటున వచ్చుట చూడ నాతఁఁ

ఫల మొకొ? మాప్రజల్ నలుపు - భవ్య తపఃఫలమా? మతేదియో?

తెలియఁగదయ్య యంచుఁ దన - తేరునఁ దోడ్కొనిపోయె నియికిన్. ౨౩౪

ఉ॥ అంగవిభండు హటక మ - యంబగు పతిపురంబు లోపలన్

రంగరు రత్నమండప వరంబున రాజులు సింహపీఠపై

సంగతి నుంచి మన్ననలు - నల్పుచు విందులు పెట్టి ప్రేమను

ప్రొంగుచు వచ్చు హేతువును - మోదముతోఁ దెలుపంగఁ గోరినక. ౨౩౫

తే॥ తానువచ్చిన కార్యంబు - తగినరీతి, దశరథుండు దెల్పు, రోమ పాద ప్రభుండు
వినుత శిలుని ఋశ్యశృంగుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తునన రాజు-వెడలె మరలి

తే॥ వేదములు మూర్తిమంతమై-వెలసెననగ, నొప్పు మునిజేరి యంగరా-జొక్కవరము
వేడ, నతఁడేదియో తెల్పు-తేడ! యనగ, నాతఁ డిట్లని పలికె న-యంబు మీఱ.

ఉ॥ పావుర పిట్టకె కరుణ - పారము ముట్టగఁ ద్రాసునెక్కెనే

భూవరుఁ డట్టి నత్కుల వి - భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తి డై

త్యావళి నాజుఁ దున్ని దివి - జాలయ మెప్పటి నిల్పె నా యయో

ధ్యావని నాథుఁ డేలు పురి - కర్మలి మీఱఁగఁ బోయి రంధనక. ౨౩౬

ఉ॥ మంచిది తేరు తె మ్మనగ - మానవనాథుండు మిత్రు ణోరికల్

మించి ఫలించె నంచు నెన - మీఱిన సంతసమంది తేరు తె

ప్పించితి బాలచంద్రనమ - విస్తృత భాల రమాసమాన ప్రే

మాంచితమూర్తి శాంత యరు + దారఁగఁ దో నరుడేర లెండనక. ౨౩౭

తే॥ మనుజుపతి కేలుమోడ్చి న-మన్మరింప, మునులు వెక్కండ్రు తనచుట్టు-మొనసి రాఁగ
శాంతతో ఋశ్యశృంగుండు-సంతసమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు-రాణనేగౌరవం

తే॥ తమ్ముగాల్చి హింసించెడు-దనుజువరుల, నడవ విష్ణుండు భూమిపై-నవతరించు
ననుచు ధర్మదేవతయు నిం-ద్రాది సురలు, వాద్యములు మ్రోగ మంచిపూ-త్వైవినారు

క॥ దూత లయోధ్యాపురమున, కేతెంచి మునీంద్రురాక-యెఱిగించిన నా

భూతల నాథుండు మీఱిన, కౌతుకమను సాగరమ్ము-కడలులఁ దేలెక. ౨౪౦

క॥ అరదము చొర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్లు-ఘోషించె; మునుల్

విరివిగ దీవన లొనఁగిరి; విరిసెను మొదలంటఁబావ-వితతులు భూమిక. ౨౪౧

సీ॥ పుడమి యదరువుట్ట-బెడిదంపు భేరుల, మ్రోతలతో దశరథ - భూమివరుండు

తన మదింగల దుఃఖ-మను పర్వతంబు ను, గై నది యనియుబ్బి - మానితముగ

గొప్ప తవములెల్లఁ - గూటువలై యక, లంకరూపము చాల్చు - లలివెలింగి

జింకతో లును నార - చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కవ్వముల్ - దీటయజ్ఞ

తే॥ కర్మము లొనర్చు నేర్పధి - కముగ వెలయు, వానిబ్రహ్మాదండం బాత-వత్త్రమును క

మండలువు గలవానిని - పండుతపము, గలుగువానిని కన్నులఁగాంచె విభుండు. ౨౪౨

తే॥ రథము దిగి విభుఁ డతని చ-రణ సరోజ, ములకు మ్రొక్కఁగఁ బ్రాణదు-వులను తీగ

లెమింబ్రాత మాణాకు నా-వెలయునతఁడు, చెలగి యర్థవద్యాక్కుభా-శీస్సులొనఁగె

ఉ॥ ఆ ఋషితోడ వచ్చిన మ-హర్షులు దీవన సేయఁ దోయము

గౌరవఁ బోలు దానజల - ధారలఁదోఁగు కరంబుల న్నమ

స్కారముచేసి భూపుడు వి-శాల మనోహర నేత్రయుగ్మ మొ

ప్పారెడు శాంతితోడ రథ - మందునఁ దోడ్కొనివచ్చె నాతనికా. ౨౪౩

తే॥ రత్నమకుట విరాజచ్చి . రస్కుండంతఁ, గమలవదనలు విజయగీతములు చదువఁ
జెవులు వాద్యఘోషములచే - జిల్లులువడు, నగరముం జేరె దా ముని - నాథుతోడ

తే॥ పాపమూలంబులౌ చెడు - పనులుచేయు, దొంగలైదుగురం దుంప-దూల్చినట్టి
మునివరుఁడు వసిష్ఠుఁడువేద-మూర్తి ఋశ్యశృంగుఁడును రాట్నభవెలుంగఁజేరినారు

క॥ ఇహమునఁ బ్రాజదువులవలె, మహిమగలుగు ఋశ్యశృంగ-మానివరుని దా
బహుమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యుపచారములఁ గ్ర - మంబుగఁ దేర్చెకా.

తే॥ ధర్మమును తపస్సును మేను, దాల్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తి ! మీఁలలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక ♦ వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెలకొనె నాతఁడపము ఫలించె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను ♦ ననఘ! నీవు, వరతపోధను సాయంబు ♦ వడసినాడ
వమల కార్యంబులే చేయ ♦ నరయువాడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజులందఱేని?

క॥ గిరి నిభ చాప భుజా! నను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపు, కార్యము శ్రేయ
స్కరమగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య ♦ మనుజేంద్ర! యనకా.

క॥ కడగానని పెక్కేడులు, పుడమిని పాలించి వినుగుఁ ♦ బొందితి సుతులకా.
బడయనయితి రాచతగవు, తడవి నడపు తనయు నాకు, దయచేయుము నాకా. ౨౪౪

క॥ భువిమాత్రమే? పదునాలుగు, భువనంబుల నేలజాలు ♦ పుత్తుల నొనఁగం
దవు మఖము నిప్పుడే యిటఁ, దవిలి నడపు మనుచు ముని ముందంబువఁ బలికెకా.

పుత్రకామేష్టి.

అ॥ జన్మమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, విరివిగాఁగ దెచ్చి ♦ వేర్చినారు
చక్రవర్తి శుద్ధ జలమున నీరాడి, శాస్త్రయుక్తి నమరు ♦ సాలఁజేరె. ౨౪౫

తే॥ విధియుతముగమూడగ్గులు, వేల్చియాహు, తులనొనంగుచుఁ బండెండు, నెలలుజరప
దేవదుందుభుల్ మ్రోసెను, దివిజాలెల్లఁ, బై నిలిచి తృప్తుల మనుచుఁ బలికినారు. ౨౪౬

తే॥ వదనములు వికసింప దే, వలెలు కల్ప, పుష్పముల దూసిచల్ల న- మ్ముని వరుండు
సుతుల నొనఁగంగఁ దగిన యా, హుతులవేల్చె, నగ్నికుండంబునందు శా, స్త్రానుసరణి

తే॥ అంతఃజాటి మండెడు వహ్ని, యనఁగనొప్పు, వెండుకలు నెట్టని కనులు! వెలయు భూత
మొండు సుధఁబోలు, వత్తుంబు, నిండుగఁ గల, స్వర్ణ పాత్రముతో నటఁ ♦ బైకి రేచె.

తే॥ లేచి యాపాత్రమట నుంచి * లీలతోడ, నందె మఱుంగయి పోనన * య్యతివరుండు
దశరథుంగాంచి యీయమృతంబు నీడు, భార్యలకుఁ దగు రీతిగఁ బంచు మనియె.

తే॥ అతని యాజ్ఞాప్రకారమా * యవనివిభుఁడు, వేశల విసీల గురుకేశ * పాశమును వె
లుంగు మోము బింబాధరం * బంగుమీఱు, చుండు కొనల్య కొకభాగ * మొసఁగినాఁడు

తే॥ కొలఁకులును నదులును వనములును హంస, పిండుఁగల కోసలమునకు విభుఁడు పిదప
మొదటి పద్ధతినే చేత మొనయు దాన, నగము కై కేయి కొనఁగె ని - ర్జరులు పొగడ.

తే॥ శత్రు భీకర బలయుత - చక్రవర్తి, నగమొనఁగె సుమిత్రకుఁ దొంటి - చందమునను
శత్రువులు నశించిర యంచు శచివిభుండు, తన్ను పోలు దివ్యులతోడఁ దవలి యార్వ.

క॥ ఎడమ దెన శత్రువితతికి, గుడిభాగము తక్కు జీవ - కొటికి నదరఁ
గడమయు సుమిత్రకే వద, పడి యొనఁగె బ్రభుండు ప్రజయు - బరితోపింపఁ.

తే॥ తురంగమేధ యజ్ఞులకుఁ బు - త్రులకుఁ జేయు, జన్నమును సక్రమంబుగా - జరగు పిదప
జగములం గాచు బలశాలి - చక్రవర్తి, జనము స్తుతియింప నయ్యాగ - శాల విడిచె.

చ॥ క్రమముగ శాస్త్రపద్ధతిని - కార్యకలాపము పూర్తి కాఁగఁ గ
ష్టములఁ గలంగు ప్రాణులును - సంతనమందెను వాద్యఘోషముల్
తుములముగాఁ జెలంగె గుణ - ధుర్యుండు కోసల భూవిభుం డపా
రముగ్ధఁ గృపాతరంగములు - రాజుల నిల్చెడు కొల్లు చేరఁగఁ.

ఉ॥ చేయఁగఁ దగ్గ పద్ధతులు - చెప్పెడు శాస్త్రవిధిఁ విరుద్ధముల్
దాయనిరీతిఁ జేయఁగఁ గ - డంగి రమావతికి సురాభికి
దేయముల హవిస్సుల ను - దీర్ణత నిచ్చి మహీసురాభికి
పాయక హేమవర్షము న - పారముగాఁ గురియించె నిమ్ముగఁ.

తే॥ రాజులకుఁ బాలనము తోడ - రథ గజాశ్వ, ధనవిభూషణాంబరములు - తగినరీతి
నిచ్చి వాద్యంపు మ్రోతతో - నేగి షరయు, వందు పెంపార నవభృథ - మాచరించె.

నీ॥ భేరులు శ్రేణులై - విన్నంట మునుమ్రోగ, బహువిధ వాద్య రావములు చెలఁగ
ముత్యాల గొడుగులు - ముదమొప్పులై నిల్చి, నినుపారఁ జల్లె ని * నీడ నొనఁగ
వెలుపురు రాజులు - బలసి నల్వంజల, గొలువ వెలలి రాచ - కొలువుచేరి
బ్రహ్మయు సిగ్గిలు - ప్రాజదువులగని, యగు గురుపదములు - తగ భజించి

తే॥ దీవనలుగొని గొప్పకీ - తిని వహించు, మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁ గే - ల్మోగించి దేవ!
యే గృతార్థుడఁ నిక నా * కేమి వలయు? నంచు నింపుమాటల గార - వించి మఱియు.

చ॥ పరమ తపోనిధి! భవద - పారకృపా మహిమంబుచేత దు
స్థుర గురు దుఃఖరాశి కడు - దవ్వలకేగఁ గృతార్థుడైతి. స॥

చరమరలేక పల్కిన ధ - రాధ్యున కప్పు వికాసమానసుం
దురు గుణుడౌ మునిప్రవరు - డొప్పుగ దీవన లిచ్చె (బ్రీతిమై. ౨౧౯

ఉ॥ తక్కుముసీంద్ర సంతతి యు - దారగుణుండగు రాజు భ క్తిమై
మొక్కగ దీవనల్ సలిపి - మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కటఁ గూడి పై నమయి - రొప్పుగ భూపతి చాలదవ్వు పెం
పెక్కగఁ బోయి వీడ్కొలుప - నేగె న్నదేశము ఋశ్యశృంగుడున్. ౨౨౦

తే॥ అవలఁ గొన్నినా శ్లఘగంగ - సతని సతులు, గర్భములు ధరియించి విక్ల మము నొంద
మోములేకాక తక్కుంగ - ములును సొంపు, నూనఁ జంద్రసమానలై - కానఁబడిరి. ౨౨౧

శ్రీ రామ జననము .

సీ॥ ఉద్వికి రోమాంచ - మోదవఁ బునర్వసు, కటకముల్ మిన్నంది - గంతు లిడఁగ
మానరాజము చైత్ర - మాసంబుగాఁగ న, వమి తిథులకౌ శౌర-వంబు నొంద
సౌమ్యవారము చాల - సార్థక్య మొందంగ, శుక్ల పక్షము మఱి - శుద్ధిగాంచ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ - గంధర్వ కిన్నర - సాధ్య విద్యాధర - సముదయములు

తే॥ నిత్యనూరులు శ్రేణులై - నిలిచి యుత్స, హించి కోలాహలమునేయ - నెడఁదలోని
కలఁగిడి ధర్మదేవత - యలరు చుండ, జీవకోటి సంతసమునఁ జెలఁగుచుండ. ౨౨౨

సీ॥ సకల పద్మణఖని - నన్నుత చారిత్ర, జననుల మేటి కా - సల్యగనిదె
నొకకాలమునఁ దన - యదరంబునందు భు, వసముల నణఁగించి * కొనెడివాని
నాల్గువేదములకు - నలువకు మునులకు, మౌనుగా నెఱుంగంగ - రానివాని
గాటుక క్రొమ్మెగుల్ - నీటు చూపుచును తే, జోరూపుడై వెల్లు - సొగసుకొని

తే॥ అఖల శుభలక్షణంబుల - కావవాలు, దుదిమొదలు లేక యెఱుకకు - దోచుశీలు
రాక్షస కులాంతకుని భ క్తరక్షణాధ్య, ధర్మసంస్థాపకుని మహా - దార గుణుని ౨౨౩

ఉ॥ మోదముతోడ నార్వసుర - ముఖ్యులు దిక్కుల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగ్గిశులు న్నమితు - లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బార - పొచ్చెముగాంచని కైకపుష్పమిక.
గాదిలినూను నొక్కరుని - గాంచెను లగ్నము మోసమొప్పగక. ౨౨౪

మ॥ ఋతుధర్మోత్థిత వృక్షరాజయత భూ-భృద్వార దుర్వార ప
క్షతులంద్రుంచిన యింద్ర ముఖ్యదివిజుల్ - కై వారముల్ సేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనివృద్ధి సుతు నొ - ప్పంగాంచె నాశ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పావసముగా నసంపూజ్యమానంబుగక. ౨౨౫

చ॥ పలుపడగల్ ధరించిన కృ - పాశుండు శేషుండు మోచు భూమియున్
చెలంగి నటించ వేదములు - చెచ్చెర నాటకమాడ గీర్తి రా
జల హరిరాశికి మఖకు - శీలగుణాన్విత నీలనేత్ర పె
వలరు సుమిత్రగాంచె సుగు. కాకరుడౌ మఱియొక్కపుత్త్రున్. ౨౭౬

ఉ॥ ఆడిరి మేనకాదు లను - రావళి సీలై నటించు నుబ్బుచున్
బాడిరి కిన్నరుల్ మధుర - భావములన్ సుధాబోలు పల్కులన్
దీడిరి పెక్కువాద్యములు - ది వ్యలు వ్యోమము బూరటిల్లగా
వేడిరి దైవమున్ భయము - వీడి చరించిరి దేవమానవుల్ ౨౭౭

చ॥ చెలువలు పాటివచ్చి ప్రభు - శేఖరుతో సుతజన్మ వృత్తముల్
పలికిరి సంతసంబునను - సాడిరి యాడిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
దెలిసిరి జన్మలగ్నములు - దేరిన సత్ఫలముల్ జగంబునన్
గలిగిన కష్టసంతతులు - కష్టములొందెడి నంచు నుబ్బుచున్ ౨౭౮

తే॥ ధర్మ భాల పట్టముగల - దంతిబోలు, రాముజన్మంబు మేవ్నచె - త్రంబు శుద్ధ
నమమితిథి పునర్వసువుల - గ్నంబు కటక, ముచ్చగతులు నల్వర్లు పదు - నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్ధతిఁబరికించి - తక్కుముగుర, రీతి జాతకములు పైడి - జేకులపయి
వ్రాసి దేవగురుండును - ప్రస్తుతింపఁ, జదివినారలు తత్సభా - స్థానమందు. ౨౮౦

తే॥ చక్రవర్తి సంతసమున * నరయువునకు, నరిగి స్నానంబుచేసి ధా *న్యంబు ధనము
నమితముగనిచ్చి భవ్యవాద్యములతోడ, గురునితోనేగి కొమరులకొమరుగాంచె.

సీ॥ కాంచియుప్పొంగి రోమాంచుడై యేడేడు, లుర్వికిఁబన్ను లే కుండుఁగాక!
బొక్కనంబుల తలు * పులు తీసివేయుండు, యుద్ధంబు లింక లే కుండుఁ గాక
భూమిభుల్ తమదేశ * ముల కేగుదురుగాక! ధర్మక్రియావృద్ధి * తనరుఁగాక!
తిరునాళ్ల చే దేవ * తృప్తి యొప్పెడుఁగాక!, మూండువేళల పూజ * మొనయుఁగాక!

తే॥ అగ్రహారముల్ చదుకములాలయములు, వేడ్కవనములు క్రొత్తవి * వెలయుఁగాక!
అనుచుఁ జాటింపఁ జారుల * కాజ్ఞయొనఁగె, నెల్లమీఱిన యెలమి ని * లేశ్వరండు. ౨౮౨

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల * వరులు మంచి, యేనుఁగులనెక్కి తుడుముల * సిద్ధికొట్టి
దేశమందెల్లఁ జాటించి * తెలిసినారు, పురుషులును స్త్రీలు సంతోష * శరధి మునుగ.

చ॥ క్రమముగఁ బ్రేమమీఱఁగఁ బ * రంపరలై చెలరేగెఁ గేడ లొ
క్కమొగిఁ జెమర్చి మేలు పుల * కంబులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవా రెదురు * దార్కొను వారి కొనంగిరెచ్చుద్ర
న్యము; భగవంతుడే జనన * మందుట వారియెదల్ గ్రహించెనో? ౨౮౪

చ॥ విరివిగ వీధులొప్పు నల ♦ వీట వెలందులు చేటికల్ చెలుల్
తరుణులు పౌరులుం దమియె ♦ లర్పగ నూనెయుఁ జందనంబుఁ గ
స్తరియును నేయి గంధవోడి ♦ చొప్పడ వీధులఁ జల్లి మ్రుగ్గులన్
మురువుగఁ దీర్చి పండుగలు ♦ మోదముతోఁ గొనియాడి రత్తటిన్. ౨౫

తే॥ ఇట్లు పౌరులు మదినిండి యెల్లమీఱి, వెల్లివిరియు మోదముతోడ వీరి యుబ్బి
తనువు లెఱుంగక పండ్రెండు దినములుండ, శిశువులకుఁ బేరువెట్ట వశిష్ఠుఁ డెంచె.

నామకరణము.

తే॥ మొసలి పొరుటచే డస్సి పూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేంద్రుం డాది మూల! యనఁగ
వచ్చి యపుడె కాచిన నిత్య వస్తువునకు, రాముడను పేరువెట్టె దూరంబు చూచి.

తే॥ ప్రతములందెల్పు వేదశాస్త్రములయందు, నిత్యవస్తువు నఱచేతి ♦ నెల్లి బోలె
నెఱిగిన ముసింద్రుఁ డవ్వలి చిఱులవాని, కిడియె భరతుడన్ నామంబు నెడఁదనెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వంచకుల్ పొలిసినారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు ♦ ధరణి సేగె
ననుచుఁ గాంతి సాగను బల మమరు బుడుత, కమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సార్థముగ వెలయె

తే॥ ముత్తెములె యొకబిడ్డ రూపును వహింప, సందు చెందామరలు విరి యంగ నొప్పు
సాబగు గల్గు నీజ్యోతిచే సుక్కునెల్ల, పగ లటంచు శత్రుఘ్నుడన్ ప్రఖ్యాయుంచె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును ♦ పొందని పుణ్యుడు వేదపథతిన్
బిల్లల పేరువెట్టె బృథి ♦ వీరతి చేతులనుండి దానమన్
వెల్లవ లుప్పతిల్లి తగ ♦ నిర్మల నిర్గుణ నిత్య తత్త్వముం
జల్లగఁ గాంచు మానస వి ♦ కాల తరాబుల నించె సత్తటిన్. ౨౬

ఉ॥ సల్లని కల్వ లెఱ్ఱ నలి ♦ నంబులు నోజ లిఖించు తీరునం
జెల్లు మనోజ్ఞ తం దనరు ♦ జ్యేష్ఠనియందె మహిశ్వరేశ్వరుం
డెల్లకు మీఱుప్రేమము వ ♦ హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లపు వేఱువేఱుగ నొ ♦ కొక్కటి నిల్వఁగ నన్న చెన్నునన్. ౨౭

మ॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కుపల్కులు బెడం - గౌ తప్పటద్దల్ క్రమం
బమరంగా నలవాటు గొంచుఁ దమి వా ♦ యం బుట్టు నాదిత్యు చం
దమునన్ శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే - దప్రక్రియ భూమి డే
వి మనస్సంకటముల్ సశింపఁగ వెనం - బెంపొంది రప్పత్రికుల్. ౨౮

క॥ నెలతొల్పుఁ బోల్వసిష్ఠం, డలరుచుఁ జౌలంబు నుపన - యశము బరపి యీ
కొలఁది యనరాని నిలుకడ, గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును - క్రమముగ నేర్పెన్.

సీ॥ హరుల నెక్కుటయును - కరుల నెక్కుటయును, తేరుల నెక్కుట - నారనేర్చి

తక్కిన విద్యల - దగు పద్ధతుల నేర్పి, పగట జయింప వీ - లగు శరణ
నాది వివిధ సాధ - నాళిఁ బ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాటు - పటచుచుండ
నాదిదేవుని యంశ - మగు రాముఁ డనుజుల, తోడ వర్ధిలుచుండఁ - నొడరి మునులు.

అ॥ భూమిదేవి సురలు + పురవాసులును తమ, వ్యథలు దోలఁగెఁ బుణ్య + పాపరూప
కర్మమెల్లఁబొలిసెఁ + గడఁతతో నీ చోటు, వదల మనుచు నటకు + వచ్చుచుండ్రు

సీ॥ భూదేవి నోచిన + పుణ్య ఫలంబుల, నెల్ల వారలు కాంచి + యెఱుంగునట్లు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్ + చిత్తముల్ రంజిల్లఁ, గ్రోవి లంతువువోలెఁ + గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్ + నడయాడు వనముల, విహరించుచుందురు + వేడ్క - మెయిని
భరత శత్రుఘ్నులు + వరమైత్రి జట గూడి, కడలేని విద్యలఁ + గఱచునపుడు

తే॥ స్వందనాశ్వగజారోహ + నాదులందు, విహరణాచలందు భుజించు + వేళలందు
నొక్కక్షణమైన నెడఁబాయ + కుండువారు, కడఁక మమ్మెలు రామలక్ష్మణులఁబోలె

చ॥ పరిమళవాయువుల్ పరపు + ప్రాంత వనంబులకేగి చల్లనా
కరుణవసించు సన్మనులఁ + గాంచి ప్రమోదమెనంగ సంజలఁ
మరలుదు రాయయోధ్యకుఁ గు + మారులు సల్వురు వారిఁగాంచి త
త్పరజను లుల్లసిల్లుదురు + పొంగుచు వాసను గాంచు పైరునాక. ౨౯౩

చ॥ అబలలు వారి దొడ్డ చను + లట్లు వెలుంగు బలంబుగల్గు వీ
ర బలులు, వారిచుట్టములు + రంజిలి వారి యెడండ్లందు ప్రే
మ బలియనుండు దైవముల - మాటికి వేడుచునుండ్రు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల + వర్ధిలఁగాఁ వలదండ్రులంబలెక. ౨౯౪

చ॥ శ్రుతి నికరంబుచే నయినఁ + జూడఁగ చుర్ల భండైన రాఘవుం
డప్రినిని వెంట నంటి తిరు + గాడెడు లక్ష్మణుఁడుకొ చరించుచో
రతనపుఁ డెంకియుకొ మొగులు + రక్త కుశేశయ పంక్తిఁబూచి దే
వతల నగంబుతో నరుగు + వైనమ యచ్చముగాఁ గనంబడుకొ. ౨౯౫

చ॥ నెనరుస మమ్ముగాచు నవ + నీవతి రాముఁడు సప్రసాదముతోఁ
దనకెదురై న పౌరుల ము + దంబునఁ గాంచుచుఁ గృత్యమేది? యె
ప్పని చెమగేదియుకొ మదిని + బాధ యొనర్పదుగా? సతీమణుల్
వినయ గుణాఘ్నితా సుతులు + వేడ్క - మెయి కొ సుఖులే కదా యనకొ.

ఉ॥ మామక పుణ్యరూప! నిను + మాప్రభుగాఁ బడయం గొఱంత యొం
డేమియులేక యుండుటరు + దే? వచియింపఁగ నేల? మా యను
స్తోమము నేడు దీపులుగఁ + జొప్పడు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామిని పొఖ్యదాయివయి + పమ్మతిఁబెక్కగు బ్రహ్మకల్పముల్... ౩౦౧

చ॥ అని యిటు తత్పూరిజనము ♦ లర్మిలి నాతని క్షేత్రి నిండఁ గీ
 ర్తనములు సల్పఁ దమ్ములు వ ♦ దమ్ముల చాయ వసించి సంస్తుతుల్
 పొనరువ సర్వలోకులకుఁ ♦ బూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులకై
 దనదగు నాజ్ఞ సద్బుగూణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలెక. 30౨

తే॥ రాజరాజగు దశరథ ♦ రాజమాళి, ధరణియెల్ల నేకాతప ♦ త్త్రింబు సీడఁ
 దనర జయభేరిమ్రోత రో ♦ దసియునిండ, మునులు పొగడ నానందాబ్ధి, మునుఁగుచుండ

౬. అర్పణ పటలము. (౨౪)

చ॥ ననలుతలిర్చు కల్పక వ ♦ న ప్రభ మించెడు స్వర్గ పత్రనం
 బున వసియించు నెల్లరును - పొందికఁ జేరెడు శంక గొల్పి నె
 మ్మనమున కూహకందక య - మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం
 బొనరిన రత్నమండపము ♦ పొల్పు వహింప నరేంద్రుఁ డుండఁగక. 30౪

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం ♦ హాసనమున, రమణ నుండు భూవతిని చాఁరబులుగాంచి
 యింద్రుఁడని తొట్టతొలి సంశ ♦ యించి పిదప, వేయికనులు లేవని శంకఁ పీడినారు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట.

చ॥ జగములబ్రాహ్మణులకై సురల ♦ సారసగర్భునితోడ వేఱుగా
 నెగడ సృజింప నెమ్మదిని ♦ నిట్టలుకకై మొనకట్టివట్టి ప
 ద్దుగలుగువాఁడు బ్రహ్మజుషి ♦ దుర్దమ సింహపరాక్రమాధ్యుఁ బు
 ణ్యగుణ విభూషణుకై దశరథ ♦ ధావని నాథుని గాన వచ్చినక. 30౬

చ॥ గురుమతిఁ బద్మసంభవుని ♦ కూర్మి నెదుర్కొను నింద్రుపోల్కి, భూ
 పరుఁ డురమందు దాల్చిన ప్ర ♦ భా మణి హారము సూర్యబోలె నం
 బరమును కాంతిమంతముగ ♦ మార్పఁగ వై శ్రమలేచి, యమ్మునీ
 శ్వేరు పద పంకజంబులకుఁ ♦ జాఁగిలి మ్రొక్కె నభక్తికంబుగక. 30౭

ఉ॥ మ్రొక్కి యనామయం బడిగి ♦ భూరిమణీమయ సింహాపీఠిఁ బెం
 పెక్కఁగ నుంచి పాదముల ♦ నిచ్చ భజించుచుఁ గేలుమోడ్పుతో
 స్రుక్కె మదీయ పాపములు ♦ శుద్ధ చరిత్రులు మీరు వచ్చుటకై
 నిక్కము నేను ధన్యుడ ము ♦ నిప్రవరా! సరివారిలోపలక. 30౮

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి ♦ మ్రొక్కుటకుఁ దగునట్లు మీర లేం
 తో దయనిట్లు రాఁగతము ♦ యోచనచేసిన దేశభాగ్యమా?
 కాదు; మదీయనత్కృతులు ♦ కారణమా? యనఁగాదు నాదు; వం
 శోదిత పూర్వభావరుల ♦ యుత్కట పుణ్యఫలంబె యయ్యెడుక. 30౯

సీ॥ అనుచు భూవరుడు ప్రి॥ యంబు లాడిన గాధి, నందనుం డిట్లను॥ నయము మీఱ
శత్రు విమర్దన॥ శాత కృపాణ ద, ఊణహస్త! ననుబోలు॥ మునివరులును
త్రిదివవాసులు నొక॥ దెప్పరంబును పొంది, రేని నిక్కము వచి॥ యింతు వినము
హసిత సమస్త మ॥ హాది విలాసంబు, వెల్లని చల్లని॥ వెండి కొండ

తే॥ పాల సంద్రంబు పద్మజ॥ పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ॥ ర్లంపు నగరి
యింపు గులుకు మేడలుగల॥ యీ యయోధ్య, తక్క వారికి నేతొక్క॥ దిక్కు గలదె?

సీ॥ రాజ శిరోమణి!॥ రమణీయ కిసలయ, ప్రచయ సుందర సుర॥ పారిజాత
వృక్షంబు గండంబు॥ వీ చుచు మధుకణం, బులు బొట్టు బొట్టుగా॥ నొలుకుచుండఁ
జల్లనా నీడ వి॥ శ్రాంతిఁ జెందుట వీడి, నీ యెక్కటి గొడుగు॥ నీడఁజేరి
తమ కొఱంతలఁదెల్పి॥ తగు సాయ మర్థింపఁ, గులగిరి నిభభుజ॥ గ్రూరచరితు

తే॥ శంబరాసురుఁ గులముతోఁ॥ జావఁ బొడిచి, వశము గావించికొని నాడు॥ వాసవునకు
నీ వొసంగినదే కాదె॥ నేడుగూడ, నతఁడు పాలించుచున్నట్టి॥ యమరజగము,

కొశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

చ॥ నలువుగ భేరి వాద్యము ల॥ నారతముం జగడించుచుండు మో
సల గల భూవిభుండు ముని॥ చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము
జ్జలధి మునింగి పొంగి ఋషి॥ సత్తమ! రాజుగనుండి పొందు న
త్ఫలమును గంటి నింకఁ జలు॥ పందగు దాని విధింపుఁ డర్మిలిక 3౧౨

చ॥ అనవుడు మోని యిట్లను జ॥ నాధిప! నేనొనరించు జన్నముకొ
బనివడి యోగి వర్చ్యుల త॥ పంబున క య్యరిషట్కముంబలెకొ
దనుజులు విఘ్నముల్ చలువఁ॥ దార్కొను వారలు, దాని మాన్పు నీ
తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము॥ దంబున నా వెనువెంటఁ బంపుమా. 3౧౩

సీ॥ బిని ప్రాణమర్థించు॥ యమునికై వడి వేడి, తపియింపఁజేసిన॥ తపసి పలుకు
నెఱుఁగు నాటంగ నీకె॥ నెఱవిన పుంటిలో, గొఱవిదూర్చిన యట్లు॥ గ్రుచ్చి చెవులఁ
గాడినయంతన॥ కాలదండముఁ బోలు, నాయుధపాణియూ॥ నవనిభర్త
మనసునఁ బొడవిన॥ పెనుచింత పట్టి వె, ల్పలికెఁద్రొబ్బంగ ప్రియ॥ ప్రాణ వితతి

అ॥ ఉదరి డోల కరణి॥ నూగగఁ జనుమాంధుఁ, డెడను నేత్రములను॥ పడసి మరల
నవియ నవసి కుములు॥ ననువున మిగుల నం, తాపమొంది కుండె॥ దల్లడిల్లె. 3౧౪

సీ॥ పెర యూర్మక్రియఁదేనె॥ కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన ప్రభుఁడొక విధముగఁ
జింతను మది నడం॥ చి కొని కొశికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్య!॥ యితఁడు బాలుఁ
డకృతాస్తుఁ డిదియ మీ॥ యాజ్ఞ యేని నినుండు, గంగాధరుండును॥ కమలభవుండు
నిర్జరేశ్వరుండును॥ నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియు॥ నూర్చునట్టి

- అ॥ విఘ్నతతికి మాటు విఘ్నంబుచేసి ని, ర్విఘ్నముగ నొసర్తు * వేల్చి మీకు
బాలు మాట మాని * బయలుదేలుండు మీ, వెంట సేపుడ సేస * వెడల వత్తు. ౩౧౫
- సీ॥ పరమేష్ఠి సృష్టికి * ప్రతిసృష్టి చేసిన, కాశీకుండలం నా * కృష్ణునినుచు
బెను కిన్నతో లేవ * విబుధులు ప్రళయ మం, చును కాదనుచు శంక * జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ * రంబున మఱుంగయ్యె, గలతనొందినవి జ * గంబులెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు * నిక్కి-కావులు గప్పె, గుల పర్యతంబులు * చలనమొందె.
- తే॥ మునికి గనుబొమలోనొసటిపై * ముడులునడియె, బెదవు లదరెను జేగులు * బెరసి కనుల
నిప్పుకలు రాలె సభయెల్ల * నిలుకడ చెడె, తోడనే సప్త సైతము * దోచెనంత.
- తే॥ ఇంతయును వసిష్ఠుడుగాంచి * శాంతిబొందె, డనుచు గాధేయవేడి జ * నాధ్యుతోడ
బలుకు సుతులకు బొందింప * సలవికాని, మేల్గు వచ్చుకాలము నాచ * మేరయగునె?
- తే॥ వానకురియంగ వెల్లువల్ * పదుపులెత్తి, యంబునిధి జేరుచందాన * సలవిలేని
యఖిలవిద్యలు తమయంత * సరుగుదెంచి, నీకుమారు జేరెడి వేళ * నేడు కలిగె.
- తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు * లాలకించి యాజి విజయశీలుం డాజ * యరిగి రాముఁ
బిలువుడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వర్యు డరుదెంచి * పొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కొశికువెంటఁ జనుట.

- ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చు గుణ * ధాముని రాముని చూపి మాని ర
త్నమ్మ! మదీయ పుత్తులకుం * దండ్రుని మేలగు తల్లివీవే ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని * మానుగఁ గావుండు వీరిచేత మీ
కెమ్మెయి కార్యముల్ వలయు * నెల్లను గైకొనుం డంచు నిచ్చినె. ౩౨౦
- చ॥ విమలచరిత్రుండైన ముని * వీరుండు భూవరుఁ డొప్పగించు నా
సుమతులఁ గాంచి మున్ను మది * జొన్నిన కొపము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిగొని దీవనల్ సలిపి * దగ్గటి పుత్త్రకులార! మేటి జ
న్నము మన మూని పూరితి యొ * నర్తమ? యంచు జనం దొడంగినె.
- చ॥ జగములఁ గాచు రాముండు ని * శాత కృపాణము సవ్యపార్శ్వమం
దు గడకఁదాల్చి గొప్ప మల * దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ర్మగమున సత్యధర్మముల * యొప్పు వహించి కొఱంతకాని యా
శుగ యుత తూణముల్ చెరివి * నూటిగఁ దాల్చె జయిష్ణు చాపము.
- తే॥ తన్ను పోలిన తమ్ముడఁ * దాను జనకు, తీప్తిప్రాణముల్ వెలి బైలు * దేలు కరణి
నియతు గాధేయ వెన్నంటు * నీడ వోలె, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ గడచి చనియె.

చ॥ పరములు వెల్లివోవక త ♦ పం బొనరించెడు వారు చేరు ని
 ర్జర సగరంబులుకొనవతు ♦ రాని పురంబును దాటి సృత్య మం
 దిర నట దంగనా పద వ ♦ నేజ రట ద్వర కింకిణీ సమా
 భ్యురు రుత హంసయుక్త సర ♦ యూనది జేరి వార లంతటక. 328

సీ॥ చెఱకులు గాఁగి ♦ నొరయఁ దగిలి పోడ, మాకులఁ గాఁగిన ♦ మధురసంబు
 గనిమలఁ బొరలు మా ♦ గానులఁ దిరుగాడు, హరిణాక్షులును కృశో ♦ దరలునై స
 పొలఁతులు పొలుచుర ♦ ముడిచి యల్లిన దీర్ఘ, కుంతలములఁ బోలుకొమరుఁ దేల్లు
 వసియింప నిరవైన ♦ వసమొండు గని యందు, తడసి యారాతిరి, విడిసి యవలఁ.
 తే॥ జెనుమొగుత్త తండములు కొ ♦ ముననుగలిగి, ముఖపటముగల దంతినా ♦ మొనయు నుదయ
 శిఖరి శిఖరంబు మీఁదికి ♦ జిలుకరంగు, వాజు లేడెక్క నది దాటి ♦ పయనమైరి.

చ॥ క్రతుభజులెప్పు నాలుకలఁ - గైకొను నాచూతినేయ నిమ్ముగాఁ
 గ్రతుముఖమందు లేచు పొగ - క్రమ్మిన యొక్కవసంబుఁ గాంచిన
 మృతీ బురుషోత్తమోత్తముఁడు - త్మౌపతి పుత్తుఁడు రామచంద్రుఁడో
 యతివర! యీవసం జెవరి - దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పనే. 329

2. తాటకవధ పటలము. (౨౬)

కవిరాజ విరాజితము.

అనవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁడొ - కప్పుడు మోహనబాణము నీ
 శుని పయి నేయఁగ నాతని నిప్పులు - జొచ్చిలు నేత్రమునుండి మహా
 శని క్రియ లేచిన యగ్నిదహింపఁగ - సౌరగు వాని శరీరము మం
 డిస యదికోలె నసంగుఁడె యయ్యెఁగ - డింది మగండగు కంతుఁ డిటక. 330

తే॥ భవుడు మదనుని దహియింప ♦ వానియొడలు, బూదియై యిటఁ జిదుటఁ ♦ బొలిచె నిద్ది
 యంగదేశంబనెడివేర ♦ సార్థకముగ, విశ్వవినుత సుగుణచయ! ♦ వేదనిలయ! 331

ఉ॥ ఆశయుఁబాశముకొ మొదలి - కంట నశింపఁగ జన్మదుఃఖముల్
 నాశమునొంద యత్నమున - నారత చింతనసేయు జ్ఞానులే
 యీశు భజింతు రట్టి యగ - జేకుఁడె యిందు తపించె నన్న నీ
 దేశ మహత్త్వసంపద ను - తింపఁగ నెవ్వరికేని శక్యమే? 332

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చటికి ♦ నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం
 బున నెదురెస నచ్చరిత ♦ ముఖ్యధనంబుగఁ గల్గు మానులక
 గని మది సంతసించి గుణ ♦ గణ్యులతో నట నాడు వచ్చి వే
 యినుఁ డుదయాద్రి నెక్కుతటి ♦ నేగి మరుస్థలిఁ జేరి రొక్కటక. 333

మరుభూమి వర్ణనము.

మానిని॥ భానుడు మేదిని సారము పూర్తిగ - బాగుగ లాగఁ దలంచి పనిం
బూని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు ♦ పోడిమి గ్రీష్మమె కాక మఱి
దేని ఋతుస్థితి లేమి నిటక జ్వలి ♦ యించు హఠాశనుడే మొగి నా
హీన పరిస్థితిగాంచ నెదం దపి - యించును సీర్విడుచుం గనులక. 33౧

కవిరాజ॥ ఉడుకును జిహ్వయు నచ్చటి వేడిమి ♦ నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినచో
నుడుకును పర్విన చీకటి, యండము - లుప్పర మారట మొందును వే
యుడుకును సూర్యుడు పుట్టినచో మఱి - యుక్కును మించులు పిడ్డులు పై
నుడుకు నమస్తము నన్న మతెయ్యది ♦ యుత్తల మందక యుండు మహి? 332

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమున - ఖడ్గ శరాదిక సాధనంబులం
బాదలుచు బాణ వర్షమునఁ - బోరెడి నేరుపు లేని వంచకుల్
గదురుచు కుటచేఁ బరువు ♦ గర్వముఁ గోల్పడు వీరవర్షు నె
మ్మది బలె దాప మాఱకయె ♦ మండుచునుండు నశంబు నచ్చటక 333

ఉ॥ అవ్వన భాగమం దరయ ♦ నాకులు రాని మొదట్లు, భూతముల్
సవ్వడి నోరు విప్పుకొను ♦ చాడ్పునఁ జీలిన వృక్షరాజముల్
చివ్వున వంశముల్ ప్రిదులఁ - జిందిన ముతైములున్ ఫణిస్ఫటల్
నెవ్వడి ప్రిల నివ్వటిలి ♦ నిండిన కెంపులు నుండు దండిగక 33౪

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల దెటులుక ♦ దత్థాసముక్ పిడుచుం
బరువుల్ వాఱ దరణ్యదేవతయు నా - భంగంబులంబొందు నం
బర వీధిక రవితేరు పాఱ దటఁ బ - ర్వం జాలవుక మేఘముక్
నెరయంజాలదు చల్లగాలియు ననం ♦ జిత్రంబు కాదయ్యడక 33౫

ఉ॥ ధారణి బీటవోఁ గనుల - దంష్ట్రలనుండి విపాగ్నిఁ గ్రక్కనే
పోరగ శీర్ష రత్న కలి - క్తోత్కర కాంతులు బీటనుండి తొ
ల్కారు మెటుగు లట్లు వెడ - లం గనుపట్టె ధర్మిత్రి దేవీకిం
దీఱని మేనిపుండ్ల వెలి - దేఱెడి యెఱ్ఱుని సీచుకె వడిక 33౬

చ॥ అడఁపఁగరాని యాకట మ - హవ్యధనొందెడు పెద్దపాము తా
నెడముగ నోరువిప్పగ, ది - నేశుని తీక్ష మయాఖివాళిచే
నుడికిన దంతియొండు తల - నొక్కట దాఁచుకొనం దలంచి పే
రడలున గీకఁజెట్టుచుఁ ద - నంతఁ జొరంబడు నీడ య నృతిక 33౭

చ॥ అనుపమ తీక్షణ మూర్తియగు - నగ్ని మహాశయుడేలు నయ్యెడ
రిని గల కాకముక్ కరులు - వ్రేలుచు నాశిలి సల్లబాగుటె

పొనుపడి యుండుటల్ గనఁగఁ - బోలు సభస్థుల మెల్లఁ బర్వయే
ర్చిన బడబాగ్నిఁ గాలి యిలఁ - ద్రెల్లిన మబ్బుల తున్నలో యనఁ 33౮

ఉ॥ అమ్మరుభూమి సంచరిలు - సట్టి మరీచిక గుంపు లారయఁ
గ్రమ్మిన వేడి యందడరి - క్రాసి సభస్థుల మంటునేని స్వ
ర్గమ్మును మాఁడునంచు నను - కంప సురావళిపైఁ గదించి తా
నిమ్ముగఁ బశ్చిమాధిపతి - యేవున డిగ్గిన రీతిఁగన్పడుఁ 3౩౯

ఉ॥ వేడిమి నుండి తోఁచి పెను - వీఁకను పర్విన యెండమావు లా
పాడరి మండుచున్న వన - పాలుండు వేసఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోడిమిఁ జర్చచేసి వడిఁ - బూన్చిన బంగరు కోడు లెత్తుగాఁ
గూడిన స్ఫాటికాసనము - కోరిక నిల్పిన శేవ దోఁచెడుకొ. 3౪౦

చ॥ కడు వగ నింప హేతువగు - కర్మములం దిగఁద్రొచి యవ్వలం
గడవఁగరాని ముప్పగఱ - గండగు కోటలదాటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది - భౌతిఁ బసిండి పణంబు గోరు రో
పడఁతుల శూన్య మానసము - వైఖరి ధారణి సారహీనమా. 3౪౧

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కుతాల్లెనసి - బీటలు వాతిన యాయెడారి పా
తాళము దాఁక త్రోవవడి - తక్కుక పెద్దగఁ గానవచ్చుటకొ
వాలిన యెండఁ దాళుకొన - భారము దోపఁగ రాగరత్న భో
గాలి చెలంగు శేషు నిల - యంబు చొరం దగియుండు నెప్పుడుకొ. 3౪౨

అ॥ ఇట్లు సెగలులేచి - యెడరిచ్చు మరుభూమిఁ, జేరినంత మఱాని - వీరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు - సౌకుమార్యము గల, వారు గానఁ గట్టపడుదు రనుచు.

అ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ - నింగితజ్ఞులు ముని, యంశ్రీ పంకజముల - నాశ్రయింప
బ్రహ్మస్మృప్తియైస * పరమనిద్యలరెంటి, వారి కప్పుడు నేర్పె * వాంఛతోడ. 3౪౩

క॥ మనమున వానిని వారలు, మనసం బొసరించు నంత * మరుభూమియుఁ జ
ల్లని తేటసిట నడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడిట్టు * లను నన్మునితోకొ. 3౪౪

ఉ॥ కౌశిక పశానిచంద్రమ! త్రి * కాల విమండవు తెల్పుమయ్య యీ
దేశము రేలపూవులను - దివ్యనదికొ జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీశుని యగ్ని నేత్రమున * నిట్టులు పాడగునేమి? దుష్ట భూ
మీశుని నేల కన్న నిది * యెక్కువ నాశిల హేతువేదొ కో?. 3౪౫

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁ గోశకుండు రఘు - నాభుని ప్రేమను గాంచి యిట్లునుకొ
భూవరపుత్ర! సత్పురుష! * ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి చేయి నా

గావళి చేవగల్గి జము ♦ కంట భయంకర రూపమొంది దు
రాభవముతో జరించు నొక పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పెదన్.

౩౪౭

చ॥ జగములు వింతనొందు బల శాలి కుబేరు కలంబువాడు మ
త్తు గలుగ కండువాడు గజ ♦ దోర్బల యుక్తుడు వహ్నివంటికి
స్కగలుగువాడు జంకు వయి ♦ నం బనకంప యొకింతయేని లో
నగపడకుండువాడు భువి - యందు సుకేతుడనం బ్రసిద్ధుడౌ.

౩౪౮

అ॥ సంతలేని చింత ♦ మంతనమ్మున సుకే, తునకు నలము కొనఁగఁమొనసి మూఁడు
మూర్తులందు మొదటిమూర్తిఁ బద్మానను, గూర్చి చేసెఁ దపము, కోరి తడవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుత సంపన్న! సజ్జనాభి, రామ! ప్రాఁ జదువులగని ♦ బ్రహ్మ యతని
యెదుటి కేతెంచి సీకోర్కె, యేది యనినఁ, బుత్రహీన దుఃఖమును దీర్చుమని వేడె.

చ॥ కొమరులు నీకుఁ గల్గె రొక ♦ కూతురు గల్గును లేతనెమ్మి మై
కొమరు వహించి లక్ష్మీవలె ♦ గోమున నొప్పుచు వేయి మత్త నా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజగంబులఁ బేరువహించు సంచు నా
కమలభవుం డొనంగి మఱు - గం జనియెదన యిమ్ము చేరఁగన్.

౩౪౯

చ॥ వనజభవ ప్రసాదమున - వానికిఁ గల్గిన పుత్రి లక్ష్మీదే
వను క్రమరీతి గోముగను - వర్ధిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుండెవ్వఁ డబ్బునని - పేరిమి నారసి తండ్రి, సుందుడన్
తనకులమందు మేటి గుణ - ధన్యున కచ్చెలిఁ బెండినేసినన్.

౩౫౦

తే॥ మేటి రితి మన్మథులఁ బోలు. మిథున మిద్ది, యనఁగ సుందుఁడు మోహిని. నెనయునుదలి
తాటకయు రేయుఁ బవలు మొదలు తుదియును, లేదనఁగఁ గూడి తేలిరి. మోద జలధి.

తే॥ చాల దినములు గడవ నా. చామయంతఁ, గాంచె మారీచు బలుమాయ. కాని నవల
బడసె గిరి నిధ బాహు సు. బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు - భీతి నొండ.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును - వంచయున్ దులలేని యుద్ధ స
చార చణత్వమున్ గల్గి - చాతురిఁ దల్లికిఁ దొమ్మిదంతలై
మీఱినవారికే నెఱుంగ - మేవడి చాలనిరీతి వర్ధిలన్
దేఱిన మేటి సుందుఁడు మ - దించెను సంతసమంది యుబ్బుచున్.

౩౫౧

చ॥ చెడుగులు మేరమీఱి వెనఁ - జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలముట్టుగను - దోరఁగ నంబుధి తోయమంతయుం
బుడిసిటఁ బట్టి త్రావిన త - పోధను నాశ్రమవాటిఁ జేరి య
క్కడి తరుణాలము లైవడికి . కానట బీనట చేసి యంతటన్.

౩౫౨

ము రమణీయ స్థితిగూర్చి వాటికి ముసీం - ద్ర ప్రేమకుం బూర్ణ పా
త్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రురు సా - రంగాదుల సాధు జీ
వములం జంపి భుజించి సుందర తరు - వ్రాతంబు భంజింపఁ గో
పమునం గుంభజుడై చూడ నతడుకొ - భస్మంబయై నాశితకొ. ౩౫౭

తే॥ సుందుఁ డీల్లుట మాతని - నుదతియైన, తాటక యెఱింగి యగ్ని వి - ధాన మండి
యమ్ముని వినాశమొనరింతు - ననుచునుతుల, బిలుచుకొంచుఁదదాశ్రమ - స్థలికిఁజనియె

చ॥ పిడుగుల తో లయాగ్నియును - భీకరవాయువు బెగడిలఁగా
వడఁగి సురాళి మోములును - వాడ రవీందులు త్రోవఁదప్ప మిం
చడఁగు మొగుళ్లు సంచలన - మంద ధమి యని యండగోళముల్
బెడియుచు బీటలైత వడి - బేర్చుచు నార్చుచు డాయనంతటకొ. ౩౫౯

ఉ॥ ద్రావిడమకొ నముద్రము ను - దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
పావక సన్నిభుండు నిడు - పాటు క్రుధాగ్ని మిడుంగుఱుల్ వెనక
గ్రోవుల పోల్కి వెల్వడిచి - క్రూరులు మీరలు దైత్యులై చెడం
జావుఁ డటంచు వజ్రనిభ - శాప వచస్సుల నాడినంతటకొ. ౩౬౦

ఉ॥ రాగి కరంగి వెల్వడిన - రాణ బయల్పడు కోపవహ్నితో
నేగి జగంబులం గలఁచి - యేర్చి నరాసురకోటిఁ గూల్చుచుకొ
సాగి నమ స్తజీవులను - చంపి భుజించుచుఁ గ్రూరకర్మలై
క్రాంగి చరించు నీచులగు - రక్కసులైరి రయాన మువ్వరుకొ. ౩౬౧

తే॥ లట్టు లమ్మునిశాపంబు - సధిగమించి, క్రియకుఁ బ్రతియొనరించు శ - క్రియును లేమి
నేగి వారు సుమాలితో - నేము నీకుఁ, జెలిమి కొడుకులమని వాచి - చేసికొనిరి.

ఉ॥ తప్పుడు చెయ్యలం జలుపు - తాటకపుత్తులు వానితోడఁ జెం
పొప్ప రసాతలంబునన - యుండి, దశాస్యుండు గాంచి కూరిమిం
గుప్పచు మామ లంచుఁ దము - గొప్పగ మిక్కిలి గారవింప, వా
రెప్పటి హింసతోడ భ్రమ - యించిరి పెక నుడిగాలి పోలికకొ. ౩౬౩

తే॥ గొప్ప బలవంతులగు కొడు - కులను వీడి, ముని కినుక నెంచి మండెడు - మనసుగలిగి
త్రోవలెల్ల జ్వాలాగ్నికి - తావులై న, యివ్వనముఁజేరె దాటక - యేపుతోడ. ౩౬౪

.. ఇలయెల్లఁగినుకతో - నెత్తంగ వలసిన, జలధి నీటిని - వలసిన యెడఁ
గోరి స్వర్ణముఁజేలఁ - గొట్టంగవలసిన, జేసి ముగించు నా - చెడుగు జోట
ఎన్న నలవికాని - హింసలు ముద్దయై, యురువొందె నన నొప్పు - నువిదమేను
రెండుకొండల తోడ - మండెడు మముతోఁ, బిడుగుల మించు న - ల్కుడులతోడఁ

తే॥ బ్రళయ వహ్నితో నర్థ చంద్ర ద్వయంబు, నొంది నడతెంచు కడలి యొందుడునేని
బెడిదముంగూర్చు నద్దాని యొడలితీరు, కొంత యూహింపఁబోలు నీ కువలయమున

సీ॥ కాంచీ పురుషులుం - గామినీత్వముగోరు, భుజ సుందరత్వంబు - పౌనఁగు రామ!
బెడిదంపు శూలంబు - పెనుపాచ కడియంబు, చేచాల్చియుండు నా - చెడుగుజోటి
యివ్వసంబున వసి - యించుచు నుండు నా, టకటాంకుపేరు తా - టక యటండు
మనసున బంధ మీఁగని లోభ మొక్కటి, మాత్రముండిన లెక్క - మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు - సలుపుకరణి, నలవి యిడరాని కొడిమ బు ధుల వలంతి
చెడని పంటలుగలుగు నీ క్షేత్రభూమి, పట్టి మరుభూమిగా మార్చి పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందరచేహ! సీరవాహు!, రావణాజ్ఞ చే గాచేయు - క్రతువు నెపుడు
పర్వత బలంబుతోవచ్చి - పాడుచేయు, నంగదేశ వంశంబు ల - డంగఁ దిరుగు. ౩౬౩

చ॥ జగములఁగాచి ధర్మమునఁ - జాగెడి జీవులఁదన్ను పోలఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూపసుత! - బూటక తాటకఁ గూర్చి నీకుఁ బె
క్కుగఁ బలుకంగనేల? యిటు - కొన్ని దినంబులు సాగెనేని యీ
జగతి నమస్త జీవులను - చంపును నింపును పొట్టలోపలక.

౩౬౪

తాటకవధ.

తే॥ ముని యిటులు పల్క - విని శంఖ-ముక ధరించు, చేత విల్లుదాల్చినవాఁడు - చిందులేనె
గండ మలరు మాలిక సిగఁగదలుచుండ, నెట వసించు నయ్యది వచి-యింపుఁ డనియె

చ॥ అనవుడు చకాని మకాళి విజి - తాక్షముఁ డిట్లను హస్తయుగ్మముం
గొనిన గిరిందముక వయసు - కోడెను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
వచమగు దానికెల్ల యని - పల్కియుఁ బల్కక మున్నె మండుచుక
దనుజయు నంజనాచల వి ధంబున వచ్చె ధరితి దద్దఱక.

౩౭౦

ఉ॥ కొండలు గజైలం జొనిపి కూర్చి కౌశ్య ధరక దిగంబడక
గండుగఁ ద్రొక్కి లొక్కివడు కాలములందు పయోధి తోయముల్
నిండఁగ నిప్పుకల్ చెరుగు - నేత్రముల్కొప్పు జముండు భీతిమై
గొండ గుహల్ చొరక గిరుల - కూటమి తన్నెయిడక గడుక పడిక.

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి ధంబు బొమ్మల్ నెలవఁబోలు ధం
ప్తులు పెనుమూతగల్గు గుహ క చాడ్చున నొప్పిన బాకి నోటితోఁ
బొలఁతుక నిండు సంద్రమునఁ క బొల్చిన వార్యపుటగి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ క నగ్గి బయల్పడి పచ్చెగన్నులక.

౩౭౧

ఉ॥ తోరపు మత్త దంతలను • తొండము తొండముతో ముడించి మేల్
పేరుగఁ దాల్చుటం గదలు • పెన్నడుముం గల దైత్య గట్టిగా
నాటిచె నన్ని లోకములు • నన్ని దిశల్ మఱి యన్నిచోట్లు దా
ర్మాటయి కాడ్పడఁ బిడుగు • రావముసైతము పుల్లగిల్లఁగన్. 323

తే॥ పిడుగు వానలఁ బోలిన • బెడిదురాలు, గర్జనముచేసి వారిని • గాంచి వగుచు
వాడి శూలమ౯ కాలుని • పాటఁజూచి, పండ్లుగీటుచు గుహాబోలు వాయిదెఱచి.

చ॥ కడివి నజేయమా బలము • గల్గిన నా యురు రక్షణ సల్పి
గడఁగ నమస్త జీవులను • గ్రచ్చుటఁ జంపితి నార! మీరతో
కడుకొని వచ్చినార లిటఁ • గమ్మని మాంసము నాకు లేమికో?
చెడువిధి త్రోవఁ జావనొకో? • చెచ్చెర నం చదలించి సవ్యమ౯. 324

ఉ॥ అంబుద సంఘముల్ నుఱుము • లై పడఁ గన్నులు విచ్చి చూచి యు
ల్లంబును మండ గొప్పమల • లం బొడియె పడఁ గాలఁ దన్నుచు
డంబగు బాలచంద్ర మొన • డాల్లల కోటలగీటు చార్చుచు
బంబిన కిన్క తొమ్ములను • వ్రచ్చెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్. 325

చ॥ అరిది తపోధికుండు ముని • కద్ది యభివృద్ధమయ్యు నద్దనా
కరుడగు రాముడా వనిత • కంఠము ద్రుంచెదనంచు వింటవే
శరమును పూచ్చుడయ్యెఁ దము • చంపుటకే బెడిదంపుఁ జెయ్యుల౯
జరపుచునున్న దయ్య నది - చానగదా యని యెంచె జాలిమై. 326

ఉ॥ వెల్లని పండ్లు నెఱ్ఱనగు • వెండ్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
న్నెల్ల విధంబులం బొడువ • నెంచి త్రిశూలము గొన్నఁ జంపగా
నొల్లకయున్న రాఘవుని • యుల్లము దిట్టమెఱింగి వేదవి
త్తలఁకఁ డిట్లనుకొ మదిని • తత్తఱ మందుచు రామచంద్రుతోన్. 327

చ॥ ఇలఁగల పాప సంఘముల • నెల్ల నొనర్చి రసంబులేని ప్రా
ణుల మని నిశ్చయించి మము • నుగ్గుల నూచముచేసి మ్రొంగఁగా
దలకొన కుడ వీడినది • తా నొనరింపక వెలియె యిదే
కల దిశ నేమనం గలదు • కామిని యే యన దీనిఁజెలునే? 328

మ॥ శ్రవయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం • తా మాత్రముం జంపగా
నపహాన్యంబగుఁగాని వీర్యబల శౌ • ర్య సైర్య తేజోయతుల్
వివరీకృతి నొందువా రతివ పే • ర్విన్నంతనే భీతులై
చెప్పుమా యెచ్చుట బొరువంబు నిలువ • జేరెడు నీమీఁదటన్? 329

తే॥ మఘవుడోడె సైన్యంబులు • మడియ దేవ, దైత్యులోడిరి దీనిదో • ర్దండయుగము
మందరముఁ బోలునన నిడ • మగతనమున, మగలయందు దీనికి భేద • మగునయేమి?

క॥ ఇడ నీకుఁ దెప్పవలసిన, దొకటిగలదు వినుము • రఘున • లోత్తనమ! ము
న్నొక కాలంబున నడచిన, ప్రకటక్రమ నిద్రియనుచుఁ • బలికె మరలకా. ౩౮౨

చ॥ భృగుముని భార్య ఖ్యాతియను • పేర్లల వాలుగకంటి మానసం
బుఁ గరచు ప్రేమనూని దిలి • పుత్తుల కొక్కెడ గొప్పసాయ మొ
ప్పుగ నొసరింపఁగా నెఱిగి • పూర్ణమతిం దన చక్రధారచే
దెగఁ గొనె నామె ప్రాణములు • తెంపున దైత్య విరోధి యయ్యెడకా. ౩౮౩

తే॥ దేవ భూలోకములగల • జీవనమితి, యెల్లఁదనకు నోరెంబని • యెంచు కుమతి
కుమతియనునెరిదాని న • య్యమరభిభుఁడు, కుశిశ్రధారచేదలఁద్రెంచి • కూలఁద్రొవె.

తే॥ అఖిల జగదభిరామ! క • ల్యాణధామ!, రామ! విష్ణువునకు దేవ • రాజునకును
వర్ణనీయమా కీరితి • వచ్చెఁగాక, దాన నొకనిండ గలిగినే • తలఁచిచూడు. ౩౮౪

ఉ॥ నీరజలోచనా! నిమల • నీరజమిత్ర కులాభిచంద్రమా!
సారమతికా నిజంబుగ వి • చారణసేయ బుధాభిఞో మహా
వై రమునూని ప్రాణివధ • పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశముకా
దారుచు దానికికా మగత • నంబును గావలెనే వచింపుమా? ౩౮౫

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నసి - హస్తమునం గల వీర! బ్రహ్మ యే
ర్పఱచిన యాయువుం దెలిసి - పాడి యెఱింగి సమీక్షతోఁ గృతం
బరయుచు జీవసంతతుల - నావలి లోకము చేర్చువాఁడు గా
కెఱచికి దీనిబోలఁ బసి - యెద్దొనఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే? ౩౮౬

తే॥ పెక్కుప్రాణులఁదనపొట్టఁ - బెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁజెడుగేది - దొరయగలదు
జడగలది మీనలేనిది - మడఁతి యనుచు, దీనిఁ దలఁచుట యవివేక - మే నిజంబు.

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని - యుద్ధృత ధర్మము చెప్పినాడ నే
దీని పయిం జలంబుగొని - తీరుగఁ జెప్పెడివాఁడఁగాను నీ
మానవమందు జాలివని - మానుము చక్కటికాదు రక్కసికా
మానిని నాక యింకఁ బరి - మార్పుమ యంచు మునీశ్వరుం డనకా. ౩౮౭

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు - ముఖ్యుఁడు వాకొను సత్యరూప! మీ
మనమున నందియంబు లీడ - మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞ యిడ - సర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్మిని పొనరింపు లేకధ చ • లింపని ధర్మవధంబు మాకగుకా. ౩౮౮

ఉ॥ భామిని రూపుదొల్చి దవ - వహ్నిని పోలిన తాటకాఖ్య గం
గా మధురము పానన జ - గంబగు కోసలదేశమేలు రాట్
సోముని పుత్తులయత్నిము క - దుక మదిగైకొని కిన్నులగ
బ్రామిడి దూతు మంటలును - రాజుగ శూలము దిప్పివైచినక. ౩౯౦

ఉ॥ క్రొత్త యముండసం దగిన • కొమ్మ మనం బెరియంగ వైవగా
నెత్తిన శూల నామక ల • యాగ్ని కడంక ముసింద్రు నాజచే
జిత్తము నిశ్చలత్వమున • జెందంగ నిల్చిన రామచంద్రుపై
కెత్తున నిండు చంద్రుపయి • కేగెడు రాహువు పోల్కి నేగెగక. ౩౯౧

చ॥ ఇసుకులవీరుఁ డా యదన - నే శరమెత్తుట కూర్చుటల్ శరా
ననమున నారి లాగుటయు - జయ్యనఁగాంచిన వారులేరు కా
లుని కడనుండి లాగికొని - లోంగక తాటక యేసివట్టి ము
మ్మెనలు గలట్టి వాలు పలు - ముక్కలఁ జూచిరి నేలపై బడక. ౩౯౩

తే॥ ఇరులుమొగులును గలరంగుఁపరంగు పడఁతి,యొక్క పలుకాడు సంతలో - నుదధినిండఁ
జేయు పెనురాలవాన వ - ద్దించె నదియు, రామ కోదండముక్త వ - ద్దమున నడఁగె. ౩౯౪

శా॥ నీలాంభోదనిభుండు రాముఁడు వడి - నిర్మిద్రతక ఘోర శా
పాలాపంబును పోలు శాతశర మే - యక వజ్రశైలాంతర
సూల ప్రస్తరరీతి నొప్పు చెలి వ - థ్రోదేశముం జూచ్చి వె
పాలాలీలను డుస్స మూఘలకు జ్ఞా - నీంద్రోహదేశక్రియక. ౩౯౫

చ॥ కంక నగేంద్ర ధీరుడగు - కార్మకవీరు నిశాతసాయకం
బునఁబడి తాటకాఖ్య భువి - బ్రుంగుట దోచె యుగాంతకాల సం
జనిత మరుత్తతుల్ వినర - జంతు లయంబుగ నాకసంబు గ్ర
మ్మిం పెనుమేఘముల్ పిడుగు - మించులతో భువి బడ్డకై వడిక. ౩౯౬

నీ॥ దుమ్మునిండిన యవ్వ - నమ్మెల్లర కప్ర, వాహమ్ము లతిశయిం - సంగఁ బడిన
మొఱుపులకై వడి - మొఱుపెడి కోటలు, బోట నోరును గల - తాటకాఖ్య
భువన విజయుడయి - పోలుపొందు రాక్షసే, శ్వరునకు మొదటి దు - శ్శేకున మగుచు
నా దినంబున భూమి - పైఁ దెగిపడ్డ సాం, పైన జయధ్వజ - మనఁగ నొప్ప

తే॥ అడవి మార్పడి కడలియా - నట్లరమున, శరముగాడి దూసిన త్రోవ - జాటి నల్ల
సంజనెట్టనొ మిన్నాత - జాటి యవని, ఒడినదియుఁ బోలె వచమెల్ల - బర్వెనపుడు.

నీ॥ కలికి క్రొవ్విరిదమ్మ - గద్దెనెక్కిన వాని, బోలు కాకిననాజ్ఞ - బూని నడపు
రత్నకాంచన భూషి - రాముని కన్నె క, య్యమున సాయుధహస్తు - లైన దనుజ

కులమువారల యనుఱుల నానభయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాన - చిగురులైత్ర
 బ్రమయుచు నుండిన జముడను నాడొక, మాత్ర చొక్కపు రుచి - మరగినాడు
 తే॥ మానివాసంబులు మరల - మాకుడక్కె, క్రతువు నీకగు దివ్యాత్మ - తతు లితని
 కిమ్మనుచు మునితో వచి - యించి సురలు, దండి గురిసిరి విరులు కో - దండిపైని.

౮. యాగపటలము. (౩౯)

ఉ॥ తీరగు దీవనల్ సలిపి - దేవత లేగగఁ బుష్పవృష్టిచే
 మీఱి ప్రశాంతమై మరు - మేదిని దాటుచు లేమి మందనం
 బేరు వహించు దానగుణ - పీరు సమోఘ మహారయు క్త వా
 గ్దారకు దీటుగల్గు విశి - ఖంబు లొసంగెను చకాని వారికిన్ ౩౯౯

ఉ॥ శాంతుడు జ్ఞాని కౌశికుడు - సన్మతినిచ్చి దివ్యబాణముల్
 సంతత శుద్ధ మానసుడు - చక్కటిజేసి నత్యంతంబు జ
 న్మాంతరమందు రోసి తన - యంతట వానిని చేరునట్లు ను
 స్వాంతుని రాఘవుంగదిసె - జయ్యన వేడ్కమదించి పైకొనన్. ౪౦౦

శా॥ వీరాక్రేసర! నిన్నుచేరితిమి ని - స్వీడంగలే మెప్పుడున్
 గారామార విధించు కార్యములు చ - క్కంజేసి నెయ్యద్దకే
 చేరన్ వచ్చెడు నీదు తమ్ముని క్రియన్ - జేయంగ నూల్కొందు మం
 చారం బల్కు మహాస్త్రసంతతుల శ్యామాంగుండు నెమ్మింగొనెన్. ౪౦౧

తే॥ అంతరేంద్రామడలు వార - లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ - గురు గుణుండు
 రాముడిది యేమి యనగఁ గర్మములు నీగఁ, దప మొనర్చిన మునిపల్ల - దానిగూర్చి
 తే॥ మానసమున బాడమి సర - యూడి యన, నొప్పి నిర్దర్శినితుల - నొందు దానఁ
 గలియు గోమతి రవమని - పలికి యవలఁ, నడచి భవహరియగు నొక - నదిని చేర. ౪౦౨

—:కౌశికీనది వృత్తాంతము:—

సీ॥ దేవతాస్తుత్యమై - తెలివోందు నినది, వృత్తమేమని రఘు - పీరుఁ డడుగఁ
 గౌశికం డిట్లను - గమలగర్భుడు తొల్లి, పొందిన గౌరవం - బును జయంబు
 గొనిన రారాజగు - కుశుడు న్వపత్నియం, దమరంగ సల్వరు - క్కొమరులగనె
 వారు కుశంబుడు - ప్రథితుడౌ కుశనాభుఁ, డా ధూర్జజుడు వసు - వనెడువారు

తే॥ అందుకొశాంబియందుకు - శాంబుడుండె, నమరెగుశశాంకుడమహోద - యంబునందు
 అలరె నాధూర్జజుండు ధ - ర్మాటచిని గి, రివ్రజంబున వసువు కో - రికను నిలిచె

సీ॥ ఆ భూపతులఁ గుశ - నాభునకుంగల్గి, రలరెడు లలితవా - క్కులు ప్రవాళ
 సుందరాధరములు - పొందిన సద్గుణ, వతులు నూర్గురు ప్రియ - సుతలువారు

* తిరువెణ్ణయ నల్లారి శబ్దయిచ్చు వాక్యములను పోలిన యస్త్రములను - అని మాలము.

గోముగా వర్ధిల్లి - కొమరు ప్రాయమునొంది, యొకనాఁడు విహరించు - సత్కుశలను
చెలులతోడ వనంబు - జేరి క్రిడింప వా, యువు వారిఁగని మోహ - మొంది కుంది

తే॥ మావి పిందె బోల్కొన్నుల - మగువలార!, మరుని గుడుసుపడిన పింటి ♦ మార్గణంబు
మదిని గాఢి నొప్పించె నే, మఱుగు చుంటి, బెండ్లి యాడుఁడి మిమ్ము నే వేడుచుంటి

సీ॥ అని వేడఁగా వార ♦ లా సమీరణుఁగాంచి, మాతండ్రి వేడుము ♦ మమ్ముతాను
దానపూర్వకముగా ♦ దయచేసెనని నీ, కొరిక యపుడొందు ♦ భార మనఁగ
గంధవహుండంత ♦ గడఁతతో వారి వీ, పుల గూను గావించి ♦ పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుట ♦ కాంతులొలయ నడ, వఁగలేక వారలు ♦ పడుచులేచి

తే॥ తండ్రికడకేగి యమ్మతంబు ♦ దన్నునట్టి, గొనబు పలుకులతో నోరు, కొతుకువడఁగఁ
బోలఁజెప్పఁగ నోదార్చి ♦ చూలి కొడుకు, బ్రహ్మదత్తున కతఁడు వా, రల నొసంగె.

మ॥ చెలులక వేదిక బ్రహ్మదత్తుఁ డెలమిం ♦ జేపట్ట నక్కన్నైకల్
లలితాకారము దాల్చి రాతని తపో ♦ లాభప్రభావంబునక
జెలఁగక సూనుఁడు లేమి కి స్పృహఁడెదం ♦ జింతించి పు త్తేష్టి మా
నులచే వేల్వఁగ నందు గాధి కలిగెక ♦ బ్రోద్యత్తురంగులితో. ౪౦౭

చ॥ సలువుగ రాజ్యమెల్లఁ గుశ ♦ నాభుఁడు గాధికి నప్పగించి య
క్కుల నిధి నాకలొకమున ♦ కుం జన గాధి మహోదయంబు న
ద్బలయుతుండై ప్రపాలన ము ♦ దారమతిక జరుపంగ గాధికిం
గలిగితి మంతఁ శాశికియు ♦ గాదిలి పుత్రుఁడు నేఁ గ్రమంబునక. ౪౦౮

తే॥ అవలమాతండ్రి భృగుపుత్రుఁడైన ఋచికు, నకుఁబొసంగఁగుమారి, గా, జికినొసంగఁ
గొన్నియేండ్లు తివర్గముం, గోరి తనిసి, తపముచే, సత్యలోకం బు ♦ తండు చేరె. ౪౦౯

చ॥ పతి గగనంబు త్రోవ నడు ♦ వక విరహంబు సహింపలేక త
త్పతి సదిరూపుఁగొంచు భువి ♦ దారిని వెన్దవులంగఁ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూజనల ♦ బాధలఁ దోలుచునుండు మాపగా
కృతిఁగొని యంచు నాజ్ఞయిడి ♦ యేగె విరించినదంబు చేరఁగక. ౪౧౦

ఉ॥ సోదరి నిమ్మగాకృతి వ ♦ సుంధరయంబె వసించె నంచు న
త్యాదర మొప్పుఁ గౌళిక మ ♦ హాముని పల్కుఁగ నిన్నయంబు న
మోదము సెంది రాఘవులు ♦ ముచ్చటఁ గొంత పథంబుపోయి యం
భోదముఁగ్రమ్మియుండు వన ♦ ముం గని యెవ్వరి దంచు వారనక. ౪౧౧

వామనచరిత్రము

సీ॥ మాని యిట్లను భువి ♦ లోన మానినులకుఁ, బతికంటె గొప్ప దై ♦ వంబు లేద
యనెడు పత్నివత ♦ మనసుఁబోలిన పరి, శుద్ధ యమిది ♦ శ్రద్ధవినుము

వేద సంతతికిని ♦ విబుధుల బుద్ధికి దక్కినవారి కం ♦ దక్షయె యుండు

గమల నాభుడు కొంత ♦ కాలంబు దుష్కర, తప మొనరించిన ♦ తానమిది

తే॥ అమరులునుభూజనములుబంధములసేగ, వాని శ్రీనామమే నోటః బలుకుచుండు
వాని కపటనాటక మెన్న ♦ వశముగాదు, అపని నుతియించు ఫలము శక్యంబైతెలియ.

తే॥ కడక దపియించె నూలు యు ♦ గంబు లిచట, నాదినంబుల భూగోళమమరు దంత
ములనుగల పోత్రిజోలిన ♦ బలియుడైన, బల్లివశము చేసికొనియె దివంబు భవము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక ♦ జరగు దాత, యరు తపశ్శాలి సురలకు ♦ సరిది యైన
మఖము నెఱవేర్చబూని సమస్త భూమి, నేల వేలుపులకు నీయ ♦ నిశ్చయించె. ౪౧౪

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిగి నిర్జరులు హరిని, గలిసికే లోడ్చి ప్రార్థించి బలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలగించి చేకూర్చు నుఖము, శాంతి యన నతడటుచేయ, సమ్మతించె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుడుకా మహిత - సాత్త్వికుడైన రమేశుడంతః ద

త్వామలవేది మూడు సమ - యంబుల చర్య తెఱుంగువాడు దై

త్వామర తాత కశ్యపున - కర్మలి పుత్రికుడై జనించి తా

వామనుడయ్యెకా వింత దలఁపక వటబీజము న్యాయ మొప్పగక. ౪౧౬

సీ॥ ఒప్పారుచేష్టలు - ముప్పరి జందెంబు, మొలయందు మహాంజయుఁ - గలుగువాడు
వేదముల్ విస్మయ - విధి బల్కు నాల్కాయుఁ, గరమునం దగ్నియుఁ - గలుగువాడు
జ్ఞానులకే యెఱుఁ - గం దగ్గ తనదు చి, ద్రూపాభమా నొక - దూపుదాల్చి
యరుడెంచు వామను - నాగమనంబును, త్రిభువన జేతయు - ధీరుడు బలి

తే॥ యెఱిగి యచ్చెరువంది మున్నెదురువచ్చి, కొంచు బోలు పూజించి నద్గణగరిష్ఠ!
నిన్ను పోల్చివులును లేరు - నన్ను పోలు, ధన్యులును భవితేరని - తనియఁ బలికె.

తే॥ అంత నమిత వివేకియై - యలరు గుఱు, యూచకులు కోరుకంటె న - తృప్తిక మొనఁగు
దీర్ఘభుజ! నీకడకు నేగు - డెంచునట్టి, వారె భాగ్యయుక్తులు; రాని - వారు కారు.

తే॥ అనుచు వచ్చింప నలరి యా-దనుజరాజు, వలసినది యేది తెలియంగఁబలుకుడనిన
నెనరు కలదేని ముయ్యడు - నేల వలయు, సనిసయంత నిచ్చితి నని - యనుట తోడ

చ॥ కవి కొడు కిట్లు పల్కునిది ♦ కైతవవేషము నమ్మబోకు దా

నవ కుల చంద్ర! భూసురుడు - నల్లని మేఘముఁ బోలు నొక్క మా

సప్తదని గుఱురూపని య - నం జన దెల్ల యజాండ గోళమున

తనిలి యొకపు తుందమున - దాల్చిన యాతఁ డెఱుంగుమా యనక. ౪౧౭

తరల॥ దనుజదేశిక! మత్కరంబది - తద్దయం బయ్య గ్రాలఁగా

దనుకు నొప్పనిసీ మిక్కిలి ♦ తాటి యుండున ధన్యుగా

నన యెటుంగని నీలవర్ణుని ♦ యిందిరేశుని శ్రీకరం

బనంగ నాకింక సంతకంబు మ - హత్మ! మేలెది చూడుమా!

౪౨౧

తే॥ వలయువారలు వలవని - వారటంచు, గనక నిర్ణయించిన యీవి. ఘనుల కొనంగఁ
దగినదని ధర్మ తత్త్వవే - త్తులు వచింతు, రితనికి సమాను లధికు లెం - దేని గలరె?

ఉ॥ ఒత్తుగ మేన వెల్లడన - మొందిన వాడవు గాన నంటి ని
ట్లుత్తములైన దాతలకు - నొప్పుగ నీయంగరాని వంచునే
పొత్తమునందు గల్గు నెని! - బొందిని తీయని ప్రాణమైన దా
నెత్తిడి వేడు తెగు మఱి - యిచ్చుట లగు తలంచి చూడుమా!

౪౨౩

ఉ॥ చచ్చినవారు లోకమున - జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్
నొచ్చి నగంబు చచ్చి కయి - నూల్కొనఁ జూచుచు వేడువారలే
చచ్చినవారు నిక్కముగ - జచ్చినవారలు లేచిరారు పై
నిచ్చినవారు గాక యిల - నెవ్వరు సుస్థిరులో వచింపుమా.

౪౨౪

ఉ॥ పెచ్చు నిరాపనిందలను ♦ పెంచెడువారలు కారు శాత్రువుల్
ఇచ్చెడు వారిఁజేరి తగ ♦ నీయకుడి యను వారె శాత్రువుల్
నిచ్చలునట్టిరే తమకె ♦ నిక్కము చేకొనరించు కొన్న వా
రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి ♦ హెచ్చగు పాపములేదు ధారణిక.

౪౨౫

ఉ॥ పెద్దల వాక్యముం దలంచి ♦ పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా
నెడ్డడి నొచ్చువారలకు ♦ నిచ్చి యశంబు గడించి ధర్మముం
దద్దయు నాచరించి భవ ♦ ధన్యతఁగాంచెడు వారిఁ జేరి పే
రొడ్డిక లోభముకొ విడకు ♦ డో యను దుష్టులె దొడ్డశాత్రువుల్

౪౨౬

తే॥ సయములేని యాచార్య! దానమును చెఱుచు, కృపణ! యొక్క రొకరికె త్తి యిచ్చుచుండ
భంగవఱుచుట దగునె? నీ బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక యు ♦ ల్లాడుఁగాక!

౪౨౭

తే॥ అని పలికి మంత్రిదుర్గుణుఁడనుచు నెంచి, యాతనిని లెక్కఁగొనక మూఁడడుగులలను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి ♦ నీటిధార, బలి త్రివిక్రము చిన్ని చే ♦ తులను విడిచె.

చ॥ విమల సరో జలంబు బలి ♦ వీడిన ధార బిరాన చిన్నిహ
స్తములను పడ్డమాత్రం దలి ♦ దండ్రులె సవ్వంగదగ్గ గుఱ్ఱ త
న్నమరంగఁ జూచువారలు భ యంబును విస్మయముకొ భజంప ను
త్తములకుఁ బ్రేమతో నొనఁగు ♦ దాన ఫలంబు విధాన వర్ధిలెక.

౪౨౮

ఉ॥ ఊనిన పాదమొండు విపు ♦ లోర్విని నిండుచుఁ బిన్న దిద్దియం
చే నిజ మవ్వలం గడచి ♦ యేగదు; మిన్న సమస్త మెక్కటక

బూని యడంచి స్వర్గ పద * ముం గొని దానిని దాటి యవ్వలకా
మానిత రీతి నేగుటలు * మానెను సుంతయుఁ జోటు లేమిచేక. ౪౩౦

ఉ॥ రెండు పదములకా నెలువ * రించి సమస్త జగముఁ గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు మూడవ ప * దాశ్రయ మెచ్చట లేమి దానికీ
నిండు ప్రియంబు గలు బలి * నెత్తియె తావలమయ్యె వింటె కో
దండ ధరాగ్రణీ! ప్రథిత * దైత్యవిరోధియుఁ బిన్నవాడెకా! ౪౩౧

ఉ॥ నల్లనిసామి యింద్రునకు * నల్వగుఁ గా కని యీ జగత్ప్రయిక్
జల్లంగ మేటి యేలుబడి * నల్పనొసంగి జగంబుఁగొల్చి రా
జిల్లి శ్రమించు పాదములు * చేత రమాసతి తాఁకు ర క్తిమకా
జెల్ల మహా గభీరము * చెందిన పాల్కడలికా బరుండెదాకా. ౪౩౨

చ॥ అరుదగు కర్మపాఠి మొద * లంట నశింపఁగఁజేయు రామ! యీ
శరమ పవిత్రహా వనము * బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖ రహితులై చెలంగుదురు * కాంచుమ వేద వచోనుయ్యకి నా
కిరవుగ యాగముం జలుప * నిద్రియె యిమ్ము మఱొండు లేడికకా. ౪౩౩

శా॥ ప్రారంభించెద జన్న మివ్వనమునకా * రండంచు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విప్పుముల్ దొలఁచి త * ద్యజ్ఞంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామలక్ష్మణుల బ్రే * మ న్నిల్చి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంచుఁ దొడఁగెకా * మాసింద్రుఁ డుదూభితిమై

యా గ ర త్త ణ ము .

అ॥ మన్నుమిన్నుఁగాచు * మన్నీని కొమరులు, విన్నవారిఁగూర్చి * యెన్నఁజేయ
సరిదియైన వేల్చి * నాటు నాళ్ల రసిరి, గన్నుగాచు తెప్ప * కరణి గాచి. ౪౩౪

తే॥ తిరుగుచున్న సగంబుల * తెఱఁగుఁడెలుపు, రాఘవులలోనఁ బెద్ద, న * ర్యజ్ఞుడైన
గాధిజుం గాంచి యావిప్పు * కారులైన, యసుర లెప్పు డిటకు వత్తు * రనుచు నడిగె.

తే॥ మానియె జటి మాతాడఁ * బూనడయ్యె, వీరవరుఁడురాముఁడుమ్రొక్కి * వినతితోడ
వెనుదిరిగి మిన్ను చూడంగఁ * బిడుగు మ్రోత, బిడియపడ వినవచ్చెను * వికటరవము.

తే॥ గుప్పిరేసిరి వినరిరి * నిప్పునీరు, గురిసి రద్రులఁబెకలించి * దొరలవైచి
రఱచి రదలించి తిట్టిరి * మొఱకులపుడు, పరశువులవైచి మాయలు * పఱవినారు.

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా * నెఱచి కఱచు, కొనినయాయుధములుకాఁగ్మోగుభ్యుగురియ్య
కరణి వనమెల్ల విరియరా * కాను లంతఁ, గదలి ఘోషిఁగప్ప ననఁగఁ గ్రమ్మినారు.

చ॥ మొఱసెడి కత్తులుం గదలు - మిక్కిలి వైచుచుఁ బెక్కువాద్యముల్
మొరయఁగఁ జేయుచున్ బిడుగు - మొత్తములంబలెఁ గంటగింపుగా
నఱచుచు దైత్యులేచుట యు - గాంతమునన్ మహి ముంచ నెంచి మి
న్నొరసి పగిల్చి కొంచుఁ దగు - నుద్ధతివచ్చు మొగుల్లు నాఁ దనెన్. ౪౪౦

ఉ॥ కోటల జంటలొప్ప మిడి - గ్రుడ్లను ద్రిష్టచు ర క్తరోమముల్
ఘాటి వెలుంగ నొడు బిగి - మేనొన నిప్పులు గ్రక్కజూచుచున్
బాటుచు వచ్చువారు ముని - వంద్యుఁడు పల్కిన వారె యంచు నా
మోఱకులన్ రఘూ త్తముఁడు - మున్నొని తమ్మున కొండఁ జూపఁగన్. ౪౪౧

ఉ॥ కాంచిన లక్ష్మణుండు కడ - కన్నుల నిప్పులు రాల మింట ను
గ్రాంచిత రీతిఁజూచి తన - హస్త శరాసముఁ గాంచి రాఘవా!
మించిన క్రూరరాక్షసుల - మేనుల కండల తుండ్లు గండ్లు గా
న్నించఁగఁ గొండలై పడుట - నిక్కము చూచెడుగాక యియ్యెడన్. ౪౪౨

ఈ అనుడు సీతలఁ బట్టిన - యసురవరులు, వైచు ర క్తమాంసములు - పడఁగనీక
కాండముల నేసి పైకప్పు -గప్పివైచె, నిండుగా రాముడా హామ - నుండమునకు.

ఉ॥ హాలహలంబు పొంగి జగ - మంతట మాపఁగ రేగునంతలోఁ
జాల వడఁకి నిర్జరులు - చంద్రధరున్ శరణంబు నొందు నా
పోలిక మానుతెల్ల భయ - ముం గొని నద్గుణధాముఁజేరి యో
సీలశరీర! యెట్టులును - నీవె శరణ్యము వేఱు లేదనన్. ౪౪౩

చ॥ మదిని కలంక నొందకుఁడు - మానిజనోత్తములార! యిష్టె యి
య్యది తొలఁగితు నంచభయ - హస్త మొనంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియఁగ లాగి రక్తమయ - కంధిగ భూమి నొనర్చి వీరతన్
గుదులుగఁ గూర్చి రాఘవుఁడు - కూల్చె నిశాచర మూర్ధై లముల్. ౪౪౪

ఈ కమలనేత్రు దివ్యాస్త్రంబు - కఱకు బెడిదు, రాలు తాటకగన్న పుః త్రోకులలోన
నొకని సంభోధిలోవైచె - నొకనిఁబట్టి, విందుగాగఁ గాలాంతకు - వీటి కనిపె. ౪౪౫

మ॥ వసమాలా ధరుఁడైన రాముఁడు వడిన్ - బాణావలిన్ దక్కియు
న్న సరాశి ప్రకరంబుపై విడువ నా - నారాచముల్ మిన్నుగ
ప్పినఁ గారుత్థులు పీను కొండలపయిన్ - వేయెక్కి చంపం గలా
రని చెల్లఁచెదరయ్యె దైత్యబలముల్ - ప్రాణంబులు గాచుకోన్. ౪౪౬

ఈ విడుగుల వలె బెడిదములై, విడువక రామాస్త్రవిఠతి - వెన్నంటంగా
విడియించు మొండెము లాడెను, గడువొన గ్రద్దలు పిశాచ - గణము నుఠించెన్.

ఉ॥ ప్రబ్బిన పుష్పవృష్టియట - గ్రద్దల పందిరి జీల్పు కొంచు బ
ల్లోబ్బిన రాలె నంబునిధి - ఘోషణముంబలె దూర్యరావముల్
మబ్బలు మోగె బాకబల - మర్దన ముఖ్యులు గుంపుగూడి పే
రుబ్బిన వచ్చి రామునకు - నున్నతి నిచ్చిరి మేటి దీవనల్. ౪౪౯

చ॥ పరమ పునీతులై న ముని + వర్యులు గంధ సుమాక్షతంబులకొ
ళిరముల జల్లి దీవనలు + చేసిరి తద్వన వృక్షజాలముల్
విరులను రాలె మూని జన + వీరుడు కౌశికు డంత యజ్ఞమున్
గురుతర శాస్త్రపద్ధతిని + గోరిక దీర ముగించి యిట్లునకొ. ౪౫౦

చ॥ అఖిల జగంబులకొ మొదట + నాదరమొప్ప నృజించి పిమ్మటకొ
నిఖిలము కడ్పులోపలనె + నించుచు జెంచెడు నీవు పూని యీ
మఖమును గాచు తెచ్చగునె? + మన్ననతో నిటకేగు దేర నా
సుఖితర భాగధేయ మది + చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితికొ. ౪౫౧

చ॥ అనవుడు బుష్పముల్ ఫలము + అందము గూర్వంగ వృద్ధి బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ + జల్లనయైన వసంబునకొ మహా
మునులను గూడియున్న గుణ + పూర్ణుడు రాముడు మూని కౌశికుం
గని యిడఁ జేయఁగాఁ దగిన + కర్జము మాకెది తెల్పుడి యనకొ. ౪౫౨

ఉ॥ నే నరుదన్నవే యయిన + నీ కరుడైనది యొండు భూమి లే
దైనను గొన్నియున్న యని + యావలఁ జూతము నీటియేర్వ మా
గానియె చూడ నెల్లడలఁ + గ్రమ్మిన యమ్మిథిలా పురావసీ
జాని యజించువాఁ డతని + జన్నము చూతము రండు లెండనకొ. ౪౫౩

౯. అహల్యా పటలము. (౮౬)

సీ॥ మంచి దనఁగ వార + లంచిత గతి మువ్వ, రును మిథిలాపురి + త్రోవఁ జనుచు
సమల రత్నశ్రేణి + యగురు చందనము గం, దంబాప్పు పులిస త + లంబు లనెడి
వక్షోజములును లేఁ + బ్రబ్బలి తీగలకొ, మధ్యంబు నూత్న సు + మప్రతాన
మనుమేఖలయు గొనఁ బగునెల్ల యిసుకయకొ, కొమ్ముడి కై లంబుఁబ్రమ్మివచ్చు

తే॥ కాల్వలను గజైల రొదలు + గలుగు కాళ్ళు, చెలఁగి చెలువంబుచేతనఁ + చెచ్చెరువు గొలుపు
శోణనదియను తెఱవను + చూచివారు, మేరమీఱిన రహి దరిఁ + జేరినారు; ౪౫౪

సీ॥ అంత భాస్కరుఁ డుద + మాన నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు + తలపు గలిగి
జీవులఁ దపియింపఁ + జేసిడి తనమేని, వేడిమి తగ్గించు + వాడవోలె
నరుణుని నయనంబు + లరుగుట కంటెను, ముందంజ వై చుచుఁ బోవు హరులఁ
గట్టిన యొంటి చ + క్రవఁ జేతో నేగి, పడముటి కడలిలోపల మునింగె.

తే॥ జల్లనగు నీటివట్టుల ♦ జలజగ్రహము, దళములను తలుపులు మూయఁదలరి గండుఁ
దేంట్లు పెంట్లతోఁగూడి యే ♦ తేర ననువు, వెలయు నొక తావి ననమున విడిసినారు

ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము

తే॥ ఈ వనం బేరిదని రాముఁ ♦ జలము నడుగఁ, గడఁగి గురు తపోఽనల దగ్ధకర్ముడనియె
మున్ను దితియను కశ్యపు ♦ ముదిత యిచటఁ, దన కుమారులకై కుంది ♦ తపమొనర్చె

శా॥ ఈ లోకంబుల కావలక వెలసి మ ♦ స్మరింపారఁగా నేలు మా
లోలుం డున్నెడఁ జేరి నన్నియతిమై ♦ లోలాక్షి విద్యాధర
స్త్రీలం దోర్లు భజింపఁగా నిలరుచుక ♦ శ్రీలక్ష్మీ ప్రత్యక్షమై
రోలంబ ధ్వని యొప్పు పుష్పనరమా ♦ ప్రోహులి కిచ్చెన్ రహిన్. ౪౫౭

ఉ॥ ఆ సుమమాల వీణియకు ♦ నాదటఁ జుట్టి విరించి లోకముం
డాసినఁ గాంచి కట్టెదుట ♦ డయ్యని కిన్నకం దావలంబు దు
ర్వాసుఁడు లక్ష్మీ నన్నిధిని ♦ శ్రావ్యసుగీతము లాలపించు నం
చా నకి కంజలిం జలిపి ♦ హర్షముతో నినుతింప నామెయున్. ౪౫౮

ఉ॥ లోకమాలక నృజించి కృప ♦ లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమందున వ ♦ సించి సమస్తముఁ గాంచు తల్లి య
స్తోత్ర మొదంబునక జడను ♦ చుట్టిన మాలిక నా లతాంగి వే
కై కొనఁమంచు నామునికి ♦ గారవ మార నొసంగి నంతటన్. ౪౫౯

ఉ॥ వేడుక లోకమాత తన ♦ వేణిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిమి దొడ్డదగుఁ గొని ♦ మోదముచే గరుపాఱు మేనితో
బోడ జటక ధరించి భవ ♦ ముల్ సొనుఁగొంది విముక్తిగాంచు మే
ల్జడ యిదంచు వేడ్క-మెయి ♦ స్వర్గపురంబును డాయఁబోవుచో. ౪౬౦

సీ॥ రజతమయంబయి ♦ రాజిల్లు సుందర, సగముపైఁ గురియు కా ♦ ర్మొగులు వెలసి
చెందామరలు వేయి ♦ చెలువుగా వికసింప, నెఱ్ఱని వెలుంగుల ♦ నెనయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ ♦ గ్రాలుచుఁ బాలుపారు, తనువుతో నై రావ ♦ తంబు నెక్కి-
చెఱుగు రుచినినేని ♦ చేదుగా నొసరించు, లలితవాక్కులుగల ♦ లలనలైన

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు ♦ కుంభకుచలు, చిత్తజని శరావళుల వ ♦ రించు తూణ
ముల నెనయు పడకినల నూ ♦ పురములులియ, నాడుచును పాడుచును మ్రోలనరుగుచుండ

సీ॥ బలు నీలగిరి కిరు ♦ వలఁకుల నిలసిల్లు, జ్యోత్స్నానా నొప్పారు ♦ సురలు లొలయ
బాబిల్లి దిగివచ్చి ♦ జానొందె ననఁజెల్లు, ధవ శాతప త్రంబు ♦ తనరుచుండ

పటహాకాహళ శంఖః పణవాది రవములు, తఱచయి వందిగీః తముల ముంప
వేద చతుష్టయః నాద ముప్పొంగెడి, యంబుధి ఘోషంబుః సనుకరింప.

తే॥ జగములను మ్రింగ వచ్చెడుః పగిదిదోచు, సుతనవ ప్రాభవముఁగాంచియుల్బి యబ్బు
రంబు గొని తానుదెచ్చినః ప్రసవమాల, కేలఁగొని హరికియ నుంకించునంత. ౪౬౦

తే॥ దానిదోటితోఁ గొనుచుఁ జొదంతి మెడను, సగవిభేది వైచుడును పున్నాగమంతఁ
దాడిఁ బోలిన కరముతోఁ దాని లాగి, కాలితోఁ ద్రొక్కి పేడయాఁ కరణి నలఁచె.

ఉ॥ మున్నె కటూగ్రకోపితసః ముందటనే యటు తాటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల నిప్పుకల్ వెడలఁ గ్రక్క సజాండచయంబు బూదియై
చెన్నెలు నంచు విచ్చి పఱఁ చెక్ సురసంఘము సూర్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పు గప్పె దమిఁ దిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్. ౪౬౪

ఉ॥ ఊరుపులుదునుండి పొగఁ లొక్కట లేవఁ బురారి యట్ట హా
సారవ వీల నార్చి సగె, యానసమందు బామ ల్బుడు ల్వడఁ
బారలుగాఁగ నాలుకలుఁ పర్వెడి యుజ్జ్వలితాగ్నిగ్రక్కు ను
ద్ధోర కతోర నేత్రములఁ తోఁ బురుషూతుని గాంచి యిట్లనెక్. ౪౬౫

శా॥ ఓరీ క్రూర! సురాధమా! తులువ! నీ యుద్వేగవం బెంత? లో
కారాధ్యుండును లోకనాయకుండు లో కథారుఁడొ విష్ణు వ
క్షోరంగంబుసనుండు లక్ష్మీ జడలోఁ సాంపాండు నిమ్మల నే
నారం. బొందితిఁ బూర్వ జన్మ గురు పుఁ బ్రాప్తి గర్వాంధుఁడా! ౪౬౬

ఉ॥ నీ యురు వైభవంబు గనిఁ నీకిది తగ్గది యంచు నేడు మో
దాయత బుద్ధినై యెసఁగఁ నంత యలశ్చ్యము చేసినాడవే
మాయురే! నీదు పెన్నిధులుఁ మంగళ సంపద లెల్ల నంబుధిక్
మాయును గాతఁ గుంది యిడుఁ మల్లడు నొందుదు గాక దుర్మతి! ౪౬౭

మ॥ అని దుర్వాసుఁడు శాప మిచ్చుడును రంఁ భాద్యప్పరోషరమున్
బెను లిబ్బుల్ వెలి మాపు కామగవియున్ వేగంటి చొదంతి స్వ
ర్వస భూజాదికముల్ సమస్తమును నంఁ రంభంబుతోఁ జేరె బో
ఘస విస్తార తరంగ ఘోష యుతమాఁ గంభీర వారాన్నిధిక్. ౪౬౮

మ॥ కడు కిన్నం గల వశానిశాపమున స్వఁ ర్గంబాది లోకంబు ల
ట్లుడికెక్ లేవడి చీడ పట్టినటులై యుగ్రత్వముం జూప స
ప్పుడు నాకొకను లద్రిజారములు నంఁ భోజననుం గూడి పా
ల్కడలిం జేరిరి మాధవుం గని మొట ల్గవింప ద్వైత్యంబుతో. ౪౬౯

తే॥ కమలజాండును త్రిదశులు ♦ కశినుఁడైన, మునివలన నైన కవ్యముల్ ♦ వినిచి మాకు
నీచరణము లే శరణముల్ ♦ నీరజాక్షి!, యనుచు వేడఁ ద్రివిక్రముఁ ♦ డనియె నిట్లు.

క్షీరసాగర మథనము.

చ॥ కలఁగక మందరంబు తగు ♦ కవ్యము నానుకీ త్రాడు నిండు జా
బిలి తరిగంబమై తగుర ♦ వేటుగ వేటుగ దేవ దాసవా
వలి యిరు ప్రక్కల న్నిలిచి ♦ పాల్కడలిక జలుకుండి యోషధుల్
దళముగ వైచి వెన్నపడు ♦ దాఁకను పూనిక వీడకుండఁగె. ౪౭౦

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి ♦ మీరు బిరానఁ బదండి యంచు ల
క్షీమహిళా మనోహరుఁడు ♦ మేకొని పల్కఁగ నింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాతెనని ♦ యానిన నమ్మికచే ముదంబు నె
మ్మొములఁ దోఁప వేలుపులు, పోయిరి పాడుచు నాడుచుక రహిత. ౪౭౧

ఉ॥ లీలగ మందరంబుఁ బెక ♦ లించిరి నానుకీ జుట్టినారు జే
జేల పసాదము న్నిలువఁ ♦ జేసిరి కంబముగా మహాషధుల్
కేలను గెల్లగించు కడ ♦ లిం బడవైచిరి చిల్కి రంబుధి
నేల చలించె కేఁపుడును ♦ నెమ్మొయి గుంచె నహంచలేమిచే. ౪౭౨

చ॥ అరయగ ధర్మ సీన హృద ♦ యంబుల జేరని కేశపుండు మం
దరమును వీఁపుపై దిరుగఁ ♦ దాల్చి బలిష్ఠ ధులీంద్ర రూపుఁడై
గిరి నిలువంగ మోచి వెయి ♦ కేలు గడల్కొనఁ జేసి వహాని యిం
టరమునఁ బోయి పట్టివె క ♦ డంక ఫలింపఁగఁ జేసె నత్తటిక ౪౭౩

చ॥ మఱిగిన సంపదల్ మరల ♦ మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
దొరకఁ బరస్పరంబు వగ ♦ దోచె సురాసురకోటి కంత శ్రీ
వరుఁ డొక మోహిసీ రమణి ♦ వాలక మూని సురారులక భ్రమం
పఱపుచు మోసపుచ్చె సుధ ♦ వారక మెక్కిరి వేల్పు లంతటక. ౪౭౪

చ॥ బెడిదపు టాలముక శశిని ♦ భిమునకుక సురభూరుహంబుతో
బెడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి ♦ భేదికి దక్కిన సంపదల్ ప్రియం
బడర సురాళి కిచ్చి కమ ♦ లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మై
వడిఁ గయి కొంచు మాధవుఁడు ♦ పైనము చేసెను వై నతేయుపై. ౪౭౫

ఉ॥ అంత దురంత చింత దితి ♦ యందుచు నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన ♦ హస్తములక ముకుళించి నా సుతుల్

వంతల నొంది కుంది వసి + వాడి సశించిరి దేవనంచనఁ

బంతముతోడ వారిఁ జెలు + పం దగు పుత్రుని నాకొసంగవే.

౪౭౭

చ॥ అనవుడు కశ్యపుం డను డ + యామతి నీకొక సూనునిచ్చితిఁ

బనిగొని భూమి కేగి వెయి + వత్సరముల్ తపచూచరింపు మ

ట్లానరిచితేని నీదు వర + ముత్కటరీతి ఫలించునున్నఁ బ

త్యనుమతి నామె భూమిని మ + హా తపముం బూనరించె నిష్ఠమై.

౪౭౮

చ॥ అది విని వానవుం డడలి + యామెకు నేవ యొరప్ప నేగి వే

కుదిరి తదీయకార్యమునఁ + గొండొక దోసము గాంచి మెల్లఁగా

నుదరము చొచ్చి యాకరుపు + హోయస 'మారుద' యంచు నేడు తుం

డ్లదయతఁ ద్రుంచి తున్మలకు + నౌల మరుత్తు లనంగఁ బేరిడెన్.

౪౭౯

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ + హేశ్వరునకుఁ, బార్వతికిఁ గల్గి వాయువు + వలన గంగ

వలన భరియింపఁగా రానిఁబలియుఁడు గుహఁ, డడరు శరవణ మది యని, నుడువుచుండ

చ॥ యమ తను కాంతులం దెగడు - నచ్చవుఁ జీకెటులం దొలంచి లో

కములను గాచు వేవెలుఁగు - కాంచనచేలని నాభియందు మొ

ట్టమొదట బ్రహ్మ యుప్పతిల - డంబుగఁ బుట్టిన తిమ్మివోలె సం

దము గల తేరితో విలస - నంబుగఁ బుట్టెను సీల సీరధిన్.

౪౮౦

సీ॥ పొనఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ - బోలిన గాధిజ, రామలక్ష్మణు లంత - రయము మీఱఁ

గదలి యెఱ్ఱని కనుల్ - గల వృషభేశ్వరు, నెక్కిరింతగ మఱి - టెక్కెముగను

పడసిన శంభు క - పర్వంబునుండి నిం, డిన మకరందంబు - చినుకు రేల

పూల నీడ్చుకొనుచుఁ - మోఁడుచు నిరుదరుల్, వృద్ధిచూ కతనఁ గా - వేరిఁ బోలి

తే॥ విమల జలపూర్ణ మైన యా - విన్నువాడఁ, గాంచి దీని చరిత్ర నా - కల్యముగను

దెల్పవే యని రాముఁ డ - ర్థించిఁగో, నిట్టులనియె విశ్వామిత్రుఁ - డింపు నింప.

౪౮౧

గంగా వృత్తాంతము.

సీ॥ మీవంశమునఁ బుట్టి - మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా - నగరమందు

నెగడు విజయశీలుఁ - డగు సగరునకు వై, దర్భియా లోలి కళ - త్రంబునందు

జనియించు ననమంజ - సున కంశుమంతుండు, కలిగె రెండవభార్య - భగ కులేంద్ర

సోదరి సుమతి యన్ - సుదతికి నుదయించి, రఱువది వేపుర - త్యధిక బలులు

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికి - దనిసి పూని, గొప్ప యశ్వ సేధంబు బా - గొప్ప జేయఁ

గినిసి సుమనసుల్ దారి జి - ఘ్నచక్రుఁడెలుపఁ, గపిలు వెనుక యాగాశ్వంబుఁ - గట్టెనతఁడు

తే॥ హయమువెంటఁ బోవుచు నున్న - యంశుమంతుఁ,

డెడఁ గలఁగి యిందు మోసంబు - నెఱుఁగలేక

చెందొవ కంటి యిష్టపడి - చెడ్డ యొనర్చిన పాకివైరికి

గ్రంధుగ వేయి కన్ను లిడు - గౌతమ పత్ని యహల్య నా జనుక. ౫౧౩

ఉ॥ కంజడ బుల్ల సిల్లు ముసీ - కేసగి యట్టులు నిల్లు - నిన్న (శ్రీ)

కంజనివాసినిపతి పతి - స్వర పద్మ దళాడుఁ డిట్లునొక

నెంజిలి యిట్టులొట తన - నెక్కిను పుచ్చ కృతాపరాధమా?

యంజకి యప్పు డొప్పిన న్న - యంకితమా? యెఱుంగంగ బల్కువే

చ॥ అన విని భూరి జ్ఞాడగు - నమ్ముని యిట్లు సద్గుణాలయం!

విను మును వజ్ర యూర్ధ్వగతి - నీర్యుడు గౌతమఁ డిట్లు లేని వే

శను హరిణాక్ష చంద్రముఖ - లాంత్ర లక్షణ లక్షితాంగి యా

వనిత యహల్యతో గలఁడు - వాచి వహించె మనంబులోపలక. ౫౧౪

చ॥ తొలగ నహల్య చూపులను - తూపులు నూర నిశాత సాయకం

బులు మది గాడ పిజ్జితయుఁ - బోవ మదిం గల యారటంబుచే

నలయుచున్న యంద్రుఁ డొక - యప్పుడు సాహసవృత్తి నాగృహ

స్థలకు వియోగముంగొలసి - చొచ్చెను గౌతమవేషియై యటక. ౫౧౫

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మను - నింపగ నానవ మానుచుండు నా

తటి నితఁ డింద్రుఁ డంచెటిఁగి - ధర్మ మధర్మము మానసంబునం

దరయక సమ్మతించి చెలి - యంగజ సౌఖ్యములందు దేలె న

త్తరుణమనక మునశ్వరుండు - తత్తల వచ్చె గృహంబు చేరంగక. ౫౧౬

చ॥ విలు పని లే కమోఘముగఁ - జెంజుఁ దిట్ట వరంబు లిచ్చి నే

ల్పుల యెకిమీనిఁ జేయఁగల - ప్రోడఁడు గౌతమ మాని యాయ రా

దలఁగన లోక మెల్లడ న - డా చెడకుండెడు నిద గొన్న య

వ్వలఁది వడంకి నిల్చె బల - భేది చనం బొడంగక బిడాలమై. ౫౧౭

చ॥ అనుపమ నీతిశాలి యగు - నమ్ముని కన్నుల నిప్పు లుర్లగాఁ

గని కత యంతయుఁ దెలిసి - కార్ముకపిర! భవ త్కృత్యుతో

గ్ర నిశిత కాండముం జెనయు - ఖండిత వాక్కులతో శపించె వ

జ్ఞిని పది నూర్ల యోనుల క - గీరము నొందుమ యంచు సత్తతిక.

తే॥ షణ్ణములో శాప ఫల మొంది - జంభభేది, యెల్లిదంబగు లజ్జతో - నేగు పిదపఁ

జెలువఁ గని వెలవలఁది చే - వ్వులను నొంది, సట్టి సీవును శిలవగు - మను శపించె ౫౧౮

సీ॥ మాని కాళ్లం బడి - మడఁతి యోమునినాథ! మన్నింపు మీ తప్పు - నన్ను గావు

పిన్నుల తప్పుల - బెద్దలు పైఁచుట, తగునని నీతివే - తలు వదిలు

రని వేడఁ జావలల - నార్పు రుద్రుని - పోతఁ, గ్రుద్ధుఁడై కనుముసీ - ద్రుండు నంత
నతియెడఁదయతోఁ బ్ర - నన్నుఁడై వనమాలి, రాముని శ్రీపాద - రజము సోకఁ

తే॥ నీయథారూపమొందుదో - నలఁతయనియె, నింద్రుఁగొని నిలింపులుముని - యెడకువచ్చి
వేడఁ నతని యోనుల మాన్చి - వేయి కనుల, నిచ్చి పంపె నహల్య రా - యిగను పడియె

నీ॥ ఇది గత వృత్తాంత - మింక లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా - బ్రతుకుఁ గాక
దుఃఖ కారణమును - దొరయునే? జగములు, నీవు చే విల్లాని - నిలిచి యుండ
కర మహిమంబును - గంటి నచ్చట నంజ, నాద్రిబోల్ తాటక - నడఁచి నపుడు
శిల యాచు దిక్కుతే - కీల బడిన యహ్యల, మనుప నిచ్చట సంక్రి - మహిమ గంటి

తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుఁడు ప - త్నినది వినుచు, దల్లి! పతి కరుణింప నా - తని భజింపు
గతముదలఁచిచింతింపక - బ్రతుకుమనుచు, నామెకెఱఁగెరాముఁడు, వార - లవలఁదరలి.

నీ॥ ఘన తపోధనుఁడగు - శౌతము నాశ్రమ, స్థలిఁ జేరఁ దత్త్వవి - జ్ఞాని యంత
నతిథులఁ గని విక - సిత మనస్సుఁడయి, యెదురేగి తెచ్చి న - మ్ముదముతోడఁ
గావింపఁ దగిన న - త్కారమ్ము లొనరింప, గాఢేయుఁ డాతని - గాంచి పలికె
నంజనాచల లీల - రంజిల్లు మైగల, శ్రీరాము పన రజ - శ్రీ వహించి

తే॥ మాలతీ లతఁ బోలిన - మధ్య మొప్పు, నా యహల్య పూర్వాకృతి - నందె నీవు
నెద దొనఁగి లేని సతిని గ్ర - హింపు మనఁగ, బమ్మఁ బోలిన యమ్ముని - నమ్మతించె.

చ॥ తమి గొను సద్గుణాళియు ను - చారతయుం గల రాముఁ డంత శౌ

తమున పదాబ్జముల్ శిరము - డాకఁగ మ్రొక్కి - ప్రదక్షిణించి యు

త్తమసతి నా యహల్య ముని - తల్లజ కై వనముం బొనర్చి మో

దమున యతీంద్రుతోడఁ దన - తమ్మునితో నటనుండి పోవఁగన్.

౧౨౮

౧౦. మిథిలాదర్శన పటలము. (౧౫౭)

ఉ॥ లక్ష్మణ లక్ష్మ్య యైన నమ - లాసతి కంజము పీడి నా తనం

బక్షయమై నలంప నట - కర్కశి వచ్చి జనించె గాంచు మో

రాక్షసవై రి! చేకొనఁగ ? రమ్మని య మ్మిథిలా పురంద్రి సం

నిష్క్రిత రీతిఁ జూచు తన - చేతులనం జలియించె డెక్కెముల్

౧౨౯

చ॥ ఇతరు లనర్హు లంచుఁ దగ - వే తగ డాత్యము నేయ లోక సం

స్తుత సుగుణాకరన్ భువన - సుందరి జానకీ బెండ్లియాడ నం

చిత నినుఁడై న రాముఁ డిటు - చచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్

జితనడుమన్ నటించుక్రియ - సాధములందు ధ్వజంబు లాడెడిన్.

౧౩౦

చ॥ హరి కేరణంబులున్ మఱుంగు - లై గగనంబును ఊరవార్ధి యన్

పరుసున గానరా సుపరి - భాగములందు పటంబు లొత్తుగా

గొఱలుచుఁ దెల్లనై మొగులు * గుంపులఁ దాడుచు నాని తేమయై
హరువగు ధూప సంతతుల * నాఱుట వారలు గాంచి రయ్యెడక. ౫౨౨

చ॥ అమృతముఁ గుంచె నద్దుకొని * యంగజుఁ డంగములకొ లిఖించు నే
ర్పమరక చూచి చూచి భ్రమ * మందుట దక్కగ నెగలేని పా
రమరిన జానకీ బడసి * నందున లక్ష్మీ వసించు తమ్మి చం
దమున వెలుంగు న మ్మిథిల * దాసిరి లోనికిఁ జొచ్చి రంతటక. ౫౨౩

చ॥ నుడువుల తీ రెఱింగిన ఘ - నుండగు కుంభజుచేతఁ ద్రావఁగాఁ
బడిన మహాబ్ధి చందమున - భంబులు పర్వ సభంబు చాడ్చునక
బెడఁగు శశాంకఫాలలును - వీరులు వేసటఁ బాఱునై వఁగాఁ
గెడసిన భూషణాళి గల - గీముల వీదులఁ బోయి రంతటక. ౫౨౪

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క * ణంగని కొండలఁ బోలు నేనుఁగుల్
విడుచు మదాంబుధార లొక * వెల్లువయై తురగాల నుద్వచే
వడి నొక మార్పు చెంది రథ * వర్గము లెప్పుడు సంచరింపఁగా
నడుసయి దుక్కియై బహు ద * శాంతరము ల్గొను రాజవీధులక. ౫౨౫

చ॥ నడచిరి రెండు ప్రక్కల ఘ * నంబగు ప్రేమ మొకింత త్రెంపు లే
కడరి యనంగసంగరము * నందు పెనంగి యలంగు బోట్ల కై
వడినె వియోగ బాధ గల * పల్లవపాణులు కిన్నఁ ద్రెంచు పూ
వడములఁ దేనె యోడిగిల * పంకము నొందిన రాచవీధులక. ౫౨౬

సీ॥ కర పల్లవాంగుఘ - లొరయ జనించిన, వీణారవము చెవి - విందు నేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు - సరసిజాతుల గీతి, కా భావములు మది - గరఁచు చుండ
గంభీరమగు మృదం - గ ధ్వనుల్ పొందికఁ, జెలఁగి మిక్కిలిగ ఘోషించుచుండ
హస్తాభినయమున - కనువుగా నయనాభిఁ, నయము నయంబుగ - నడచుచుండ

తే॥ సయన నటన కుద్దిగను మ * నంబు వోవ, భావ గతులును జెన్వొంటఁ * బరుగులాడ
నున్నవో లేవో యను కౌనులూఁగి యాడ, లలన లాడెడు నాట్యశా * లలను గనిరి.

సీ॥ పగడాలఁ బోలిన - జగడాలు గెలును, మరకత చ్ఛాయల - వఱలు బోడె
లరిన పోడి ప్రమా - కులలోనఁ బొడవుగా, ప్రేలాడుచుండు ను - య్యాలలండు
పాపజన్మముఁ బోలి - వచ్చుట పోవుట, యెడతెగ కుండఁగా - నడరు చుండ
బడతుల సన్నని - నడుములకో యన, భ్రమరముల్ ముసరుచు - బరితపింప

తే॥ యువకుల మనస్సు లట్లె యు - ట్టాతె లూఁగ, నాకవనితలఁ గాల్చివ్వు - నయముదోప
మింటికిం గాల్చి చాచుచు - మిఱి యెగసి, యూఁగు వారల బాగోగు - లోలిఁ గనిరి

ఉ॥ మేరకు మీఱు రత్నములు - మేలికడానియు నాణి ముత్తైముల్
వారణ దంతముల్ చమర - వాలము వీలియుఁ దావి కఱ్ఱలుక
వారి కృషీవలుల్ గనిమ - వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా
వేరిని పోలు నంగళులు - పెక్కులు గాంచిరి వారు ముందరన్. ౫౩౪

ఉ॥ కామశరంబు కన్వము ర - కంబునఁ గాడ నసూక్ష్మరంబు బోల్
స్రేమ గలట్టి కాముకుల - రీతిని భూమిధర ద్వయం బనన్
సామజముల్ పరస్పరము - సంధిలి తొండము లెత్తి కిన్కతో
దీమన మొప్పు బోరుటలు - తేడవఁ గాంచిరి వార లంతటన్. ౫౩౫

సీ॥ పడుచులు వాడి గో - శ్లడరు చిగురుఁ గేలు, నొవులఁగ వీణియ - చెవులఁ బట్టి
యొడిసిని కల్లు నా - నొప్పు నరమ్ములు, చాఁగఁ దంత్రుల శ్రుతి - చక్కఁ గూర్చి
హస్తాంగుళుల త్రోవ - నక్షులు వోవంగ, నక్షుల దరి హృద - యంబు చనఁగ
వెలిదంతముల కాంతి - వెలువడ శ్రవణపే, యంబుగఁ దేట భా - వంబుతోడ

తే॥ జలికి గానామృతంబు వ - ర్షించుచుండ, వశము దప్పి యెదలు పర - వశత నొంద
గర్ణ పుటముల సంతృప్తి - గనక త్రావి, నడచి ర మ్మువ్వరును రావ - నగరి వీధి

సీ॥ కుమ్మరిచే వడి - నిమ్మగూఁ దిరుగు చ, క్రము వోలె గుండన - గాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతోఁ జేయు - పేరిమి చెలిమి నా, నడుమంతరంబునఁ - గడక విడక
జ్ఞానుల తలఁపుల - చందమ్ముగా గురు, మతి నిశ్చలత్వ మే - మఱక గలిగి
బ్రహ్మంబుభాతిఁ జ - ర్మంపుఁ జతువులకు, నిట్టిట్టిదని సుంత - యెఱుంగ రాక

తే॥ పైఁడి కన్యెముల్ మొగముట్టు - పట్టు జీను, పిగిలి కుచ్చులుమున్నగు - సాగనులొప్పు
నురుగు లూడ్చుచు నేడైఱ - బరుగువాఱు, మేటివారువములఁగాంచి - మించిచనుచు

ఉ॥ తొచిన యీఁతలుక వలపు - రాయని విండ్లు శిలీముఖ ధ్వనుల్
మోచిన సీల కుంతలము - లుక నులి కౌనులు దాల్చి యెప్పుడుక
సైఁచిన కందు నీఁగి మణి - సౌధ గవాక్షములందు సొంపుగాఁ
దోఁచిన చంద్ర బింబములఁ - దూకొని కాంచిరి వార లత్తణిన్. ౫౩౬

కవిరాజ॥ పటికపు గిన్నెలఁ బోసిన క్రొత్త సు - వాసన వీచెడు తేట కలుక
దిటముగఁ ద్రావి బయల్పడు నవ్వునఁదీరు తడంబడు పల్కులతో
స్ఫుటమయి డాగని నెయ్యపు టల్గును - పొల్పుగఁ దెప్పడి చూడ్కి వగల్
పటువగు కైపు వెల్గార్చు బెడంగు - పద్మనికాయముఁ గాంచి రొగిన్.

మానిని॥ కాయ సుఖంబు సమంబుగఁ జెందియు - గాముక పాలి విమోహితులక
జేయుచుఁ బై వెలయుం గొను వేశ్యల - చిత్త మనన్ స్ఫటికం బనఁ

సౌ యెలనాఁగల కాటుక చూపుల ♦ నచ్చము నల్లనివై కయిఁ గెం
జాయఁ దనర్చుచు రంగుల మార్పుల ♦ జానగు బంతులఁ గాంచి రొగిన్.

కవిరాజ॥ కడియము లుంగరముల్ మణి చేరులు ♦ కమ్మలు వీణలు వస్త్రముల్
బడలుగఁ బందెము లుంచి సువాసిత ♦ పాశము లూఁగఁగఁ గుక్కమొగం
బడరెడు స్ఫటిక శారులు రక్తిమ ♦ నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడమగు నీఁతెలఁ బోలిన కన్నుల ♦ కన్నెక లాడుట గాంచి రొగిన్.

చ॥ నలినము లుత్పలంబులును ♦ నాఁచును తీవియ లాకు లెఱునౌ
ఫలములు సైకతంబులును ♦ వాలుగ బేడిస మీలుఁ గోకముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు ♦ వేఱుపమల్ తగ లేని యంగముల్
గల చెలు లీందు డిగ్గియలఁ ♦ గాంచిరి పెక్కులు వార లత్తఱిన్ ౫౪౨

చ॥ అతి చపల స్వభావమయి ♦ యచ్చటి కిచ్చటి కీడ్చు నింద్రియ
ప్రతతికి లోఁగి పర్వులిడు ♦ భావము భాతిఁ జలించి వింతతా
గతులఁ జరించి మై నలందు ♦ గందపుఁ బూత రవంతయేని సం
చ్యుతి గననీక కత్తు లను ♦ పొందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్. ౫౪౩

చ॥ ఇన సమ తేజలక్ గొతుక ♦ కిచ్చెడి పారల భర్త కంటి ని
ప్పునఁ బడి లక్కయై కరఁగి ♦ పోవని మారుల విల్లు చాల్చు నె
ఱ్ఱని కరముల్ గలారి నుడు ♦ రాజ నిభాస్యల యల్కు దీర్చు ప
ట్టఁగఁ గడు నెఱునౌ తలము ♦ దుల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్ ౫౪౪

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ బోలిన వ ♦ చమ్మలు చిల్కలతోడఁ బల్కుచున్
మిక్కిలి సిగ్గు నొంది దివి ♦ మెల్తులు వెత్తెలఁ బాట నూనముల్
చక్కటిఁ గోయుఁ కేకి మయి ♦ చాయ లతాంగుల కంచ లోడి లో
స్రుక్కఁగఁ జూచి తేటి గమి ♦ క్రోల్చు వనంబులఁ గాంచి రొక్కెడన్ ౫౪౫

చ॥ అమరులకున్ నసింపఁ దగు ♦ హరి హిరణ్మయ సౌధపాళి య
చ్చమరిన నీడలో దివము ♦ సందము నచ్చటఁ జూపి గంగ చం
దమున గభీరమై యరి వి ♦ దారుని యంతిపురంబు చుట్టు కు
డ్యముఁ బరి గొన్న కంజకము ♦ సంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౬

ఉ॥ పూవుల తావి మేల్ సవురు ♦ పొన్ను మెఱుంగును తేనె తీపు సం
భావిత సత్కవిత్వ పరి ♦ పక్వ రసం బుపమిల్లు కాజక
న్యావలి యున్న యోవరుల ♦ హంసలు గుంపులుగా నటంప సొం
పె విలసిల్లు ముంగిళ్లు ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౭

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగుచో బలుకు + బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదీగఁ
మిగిలిన సత్కవిండు లుప + మించి వచించెడు లక్ష్మీయే స్వయం
బుగ విజయంబు చేయఁ దగ్గ + పోణిమిఁ బల్కఁగ నామె దక్క నే
ఱుగ నుపమాన మారసి యె + ఱుంగఁ దరంబె? నుతింప సాధ్యమే? ౫౪౫

మ॥ గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వలుకొ దలలు కే + లీలించి మొక్కంగఁ ద
గ్గ రహి + సద్గుణరాశి మహా జనక రా + ట్కున్యా విలాసంబు ని
ర్జర వర్చ్యుల్లికించి సార సౌలిమే + రం గాంచఁ గాంక్షించియే
తెఱగంతైతిమి రెండు కన్నులును బ్రాచ + తిం గానలేపొందు నూ ౫౪౬

సీ॥ హరిణంబుఁ గూల్చి పే + రందిన కుంతంబు, కొల యలవ్వాపైస + యలుఁగు వాలు
వెనుదీయ నాలుగలే + వెఱగొండఁ జలియించు, కను నొందు జానకి + కవ్వపు మల
తిరుగఁ గో యని యార్చు + వర దుగ్ధ వార్ధిలోఁ, గాక యా శుద్ధాంత + కాంత లచటఁ
గాంచిన యమృతంబు + కరణి నొప్పినయది, యిక్కఁడ్య బోలు వే + తొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు మటంచు సురలు వేఁడినను బ్రహ్మ, వలస నికనై న నృప్తింప + వలనుపడునో?
అమృతభుక్తులు బతిమాల + నభియేని, యిచ్చు సుధ దక్క నేతెద్ది + యాయఁజాలు?

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు న + ప్సరస లెల్ల, సీత మేనియందము గాంచి + సిగ్గుపడుమఁ
కంది కుందిరి వారి మొగంబు లనెడి, యబ్జ మండలములకు నె + ల్ల పుడు వగలె ౫౪౭

తే॥ ఇమ్మగువ పంకజమునుండి + యిలకు రాఁగ, ఘోర తపమాచరించిన + వారు సురలో?
జగమో? విప్రులో? స్వర్గమో? తగవో? యెదియో? దీనినిజము నిజంబుగ + జెలియలేము

చ॥ అరయఁగ వేఱు వేఱు పను + లందని నుందరు లండ నిల్చి యో
వర మృగనేత్ర! తల్లి! మధు + వా! యరుదా నమృతంబ! యంచు సం
బరమున దూరపుం బువులఁ + బజ్జను హర్షుగఁ జల్లి నిల్వన
వ్విరులపయి + గమించు నలి + వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్ల నక ౫౪౮

చ॥ మృదులపదంబులకొ బసిడి + మించులు గజ్జలు దాల్చి కానునకొ
పదులుగ మేఖలకొ మెడను + నాఁడెవుఁజేరులు పూల మాలలుకొ
ముదితలు కూర్చి కాంచ మెఱు + ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
ప్పిదముగ మించు రాణి ప్రభ + వించె ననం దగి సీత యొప్పెడకొ ౫౪౯

ఉ॥ చంపెడి కుంతముకొ శమనుఁ + జక్కఁగఁ గెల్పును గెల్పునంచు బీ
రంపు నుడుల్ వచింపఁ దగు + రాణ వెలింగెడి కన్నులొండె వ
ర్ణింపఁగ వీలు కాని వవి + నిల్వనఁ గాంచిన ఘర్వతగులుకొ
బెంపగు గుండ్లు గోడలును + పిల్లుఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగుకొ ౫౫౦

కా॥ ప్రేమానందము గూర్చు నేత్రములకుఁ ♦ వీక్షింపఁగాఁ బండునై
యామోదంబును పెంప నెల్లరు జలే ♦ జాక్షుల్ గనం గౌతుకం
బీమాడ్కిం గలిగించుటకై జెలులకే ♦ యింపొ సుధం బోలు కాం
తా మత్తలిక నీత రామునకు ♦ నే తాత్పర్యముం గూర్చునో? ౫౫౬

ఉ॥ భూషలు కుండలాదు లవి - మున్నె సువరముఁ బోలి శైత్యముం
బోషణ చేయు చూపు గల - పొలులతో సలవడ్డ వై న నీ
యోషలమిన్న ధాత్రినుత - యుష్పతిలక భవి సేమరత్నయు
గ్భూషలు మేటి భూషణముఁ - బొందినవై విలసిల్లె నెంతయుక ౫౫౭

తే॥ ఊహ కర్మదై న-సౌందర్య-మొందు నీత, యిట్లు నిలువ నిర్వృత కన్ను-తనసి యొకటఁ
గలిసి యిర్వృత తెలుపులు - కలఁకవాఁజ, గాంచె రాముఁడు నీతయుఁ - గాంచె నతని

చ॥ జనకజ చూచు చూపులను - శౌణ విఘ్నక్షణ కుంత యుగ్మమా
ఘన బలుడైన రాము భుజ - కాండములకై దగ వ్రాలె ఘల్లనక
ధ్వనిగాను వీర మద్దియలు - దాల్చిన రాముని చూపుఁదేట్లు వ్రా
తెను జలజాత నద్మలవ - లీ లలితాంగి ముఖాంబుజంబుపై ౫౫౮

చ॥ వలపు వహించు చూపు లను - పాశముచే నిరు మానసంబులుక
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ - భాను కులాంబుధి సోము మానసం
బల జనకాత్మజాత యెద - యందు వసించెను నీత మానసం
బల రఘురామచంద్రు నెద - యందు దగుల్కొనె జిత్రవైఖరిక ౫౫౯

చ॥ కన నడు మింత లేని జన - కప్రభు పుత్రియు శుద్ధ మానసం
డనఘుఁడు రాముఁడుం గలిసి - యంచితమైన తను ద్వయంబునం
దునిచిన యొక్క ప్రాణమన - నొప్పిరి; మున్ను సుధాబ్ధి శేష శ
య్యను జత వీడి యిప్పు డరు - దండఁగఁ జేరుటఁ దెల్ప శక్యమే? ౫౬౦

ఉ॥ అంతము లేని సుందరత - నందిన రాముని గూడలేని హృ
చ్చింతను గుంది నీత యొక - చిత్రపటంబును పోలి యుండఁ బే
ర్వంతఁ దలంపు బెట్టు చెలు - వంబును దార్ద్రము వెన్నడక మహీ
కాంతుని పుత్త్రుఁడుకై దపసి - కౌశికు వెంటఁ జనెక మఱుంగుగాక ౫౬౧

నీ తా పం తా ప ము.

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱుఁగై నయంత, నెడఁదయను మదద్విరదంబు-దృఢత యనెడి
యంకు శముఁద్రోచివై చె స్వేచ్ఛానువృత్తి, నీత యాఁడుఁడనం బెట్టి-స్థితి భజించె?

చ॥ తనకు రఘూత్తముం డెదురు - దార్కొన నీత మనంబు మేను ప
ల్చునిధను పోగ్గు వంటి తన - జానగు కౌనును పోలె న్నూఁగఁగఁ

దనుకుచుఁ గాల్వవంటి కను - దమ్ముల జ్రోవను లోనికేగి ప
ర్యేను మరుబాధ దుగ్ధమున - వీడిన చేమిరి పర్వ కై వడిక ౫౬౪

ఉ॥ నొచ్చును రానురాను గడు - నూల్కొని వర్ధలు కామవేదనం
బచ్చుగఁ జెప్పలేక యెడ - యంచె తలంచి కలంగ, మారుండుక
హెచ్చుగ మండు కండమున - సింధనముల్ మఱి వైచు పోలిక
బుచ్చెను వాడి పూ ములికి - పూర్తిగ నామె మనంబు గాండగ ౫౬౫

తే॥ నేయి పూయక నిప్పున - నేయకుండు, వాడి యీరెను పోలి శ్ర - వములఁ దాచు
కనులు గల సీత వలువతో - మనసు నలంగ, వహించి బడిన పూలతహోల - వాడి పోయె

తే॥ ఉలియు మేఖలను ధృతిని - వలయములను, వాడు మనసును తెలివిని - పపువనన్నె
దొరంగి జానకి, వేల్పులు - తరవ నెల్ల, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి - పేద యయ్యె ౫౬౬

చ॥ నగలునువీడ నాకామగు - నానయునూడ నొయార మందముం
దొగడుగఁ బూడ మారు విరి - తూపు న్ననాంతర మందుగాండఁ దీ
పగు ననువుల్ తపించి యురి - చూడ మొగంబున్లు వాడఁ గాంచి వే
మగువలు జానకిం గొని శ్ర - మంకడి లోనికి నేగి రంతటక ౫౬౭

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గమ - కంబున వచ్చిన మీలఁ బోలు నే
త్రమ్ములు గల్లు జానకి ప - దమ్ములఁ గేలను పోల్చివుళ్ళ మొ
త్తమ్ముల నొత్తుగాఁ బఱపి - దండిగ గొజ్జగి నీరు చల్లి శై
త్య మ్మొకదొట్టు పానువున - నెల్లనఁజేరిచి రంత మెథిలిక ౫౬౮

చ॥ గిరిసేనఁ బోలి మంచునకు - గీడ్పడు తూండ్లు గలట్టి క్రొత్త తా
మర కొలఁకుక, గటారి కెన - మాఱని రాహువు మ్రింగినట్టి చం
దురు సరి పోల్చుగాఁ దగిన - తోయలి మెథిలి తాచి విచ్చు క్రొం
వ్విరి తలిమంబునం దొడలు - వేసటఁ జేర్చెను వెచ్చ నూర్పుచుక ౫౬౯

చ॥ చినుకులు పర్వతాగ్రమున - జిందిన సంచునఁ జూచుకద్యయి
గనుఁగవనుండి ముత్తైముల - కై వడి బొట్లుగ నశ్రు బిందువుల్
చినికెను; వింటికోపు లలిం - జెన్నగు నెన్నుదుటక జెమర్చి క్రా
గు నెనటినుండి లేచు పొగ - కోవగు నూర్పుల మాధెఁ బిమ్మటక ౫౭౦

చ॥ నిలుకడయై బలిష్ఠమగు - నెన్నుది గల్గియు వేటకాని తూ
పుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని - పోలిన యాయమ క్రాగుచున్న లో
పలి మదనాగ్నిమండి పొగ - వాఱఁగ మిక్కిలి వాడి వత్తె
మలఁగెడు పూ లతంబలె శ్ర - మంబున గ్రుంగి యెఱంగఁ బాన్పుపై ౫౭౧

చ॥ పొటుకునఁ బాన్పు క్రొవ్విరులు - బొందిని గ్రుచ్చుకొనెం జాటుక్కునక
జిటవటఁ దత్కలావసును - చిట్టి మిడుంగులు లట్లు రాలె ను
త్కట మదశాగ్నిచే సరుల - దారము తాటి తెగెం బటాలునక
బొటపొట నశ్రువుల్ చెదర - బొగ్గులె యయ్యెఁ బ్రసూన దామసుల్.

తే॥ దాదులును తల్లులును చెలుల్ - సోదరులును, మిగులఁ జింతించి మనసులు - నొగుల నేమి
వేడ్ర మిది యని తెలియక - విరి వనంత, మునను దృష్టి తీసిరి మీఁదు - మొనసి కట్టి.

క॥ ఆలావ ర్తమున నినరు, గాలియుఁ గామాగ్ని వృద్ధి - గావెంపఁగ భూ
పాలి విరిసరులు మాండఁగ, బాలికయుం గరగుఁ పైఁడి - ప్రతిమం బోలెక. ౫౭౫

చ॥ విరివడముక ధరించి విరి + విం గొను చీడటి కాన రెమ్మొక్క? నుం
దరతర మైన స్తంభములొ? తద్భుజ యుగ్మమొ? కాకయున్న పెక
మరకసి పర్వతంబులొకొ? మంజుల సద్వయ్యుగంబొ? కన్నులొ?
యురువు వహించి విల్లు గొని + యర్వికి డిగ్గిన మేఘమొ? యనుక ౫౭౬

ఆ॥ మదిని చొచ్చి చిటపు + మానినీత్వంబును, కరచి జీవములను + గలఁచు వాని
మలల మాఱు మనలఁ గల + భుజంబున నొప్పు, విల్లు చూడఁ జెఱకు + విల్లుకాదు

ఆ॥ స్త్రీస్వభావమైన + సిగ్గు పందంబు నా, మనసులోనితెలివి - మఱిగి పోయె
గాల్లు నొవ్వ నేలఁ + గదలిన యాతఁడు, కనుల త్రోవఁ జొచ్చు + కన్నగాఁడుగిరె

తే॥ ఇంద్రసీలంబులంబోలి + యిరులు గ్రమ్ము, కురులు నాజానుబాహువుల్ + కొమరుమోము
కప్పు తాల భుజమ్ములే + కావు; స్మితము, మొనసి నాజీవముల లాగి + కొనుచుబోయె

తే॥ చూచు వారల యనుఱులఁ + జూఱలాడు, సరపువత్తుమ్ముడుగుఁదా + మరలెకావు
మదపు పేన్గు వొలెఁ జనిస + మంద గతులె, నాయెడఁదఁజొచ్చి నెలవుకొ + న్నవి నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకుచో ననిమేఘఁ + డతఁడు కాఁడు, విరియుచెందమ్మికన్నులు + కిఱుకువాఁడు
కట్లు గల విల్లు దాల్చిన + ఘన భుజండు, జన్మిదమ్ముండె నిజము రా + జన్మసుతుండె.

తే॥ సహజ సద్గుణములుదీమ + సంబుద్ధత, యంత్రములుగాఁగఁదిరుగుక + న్యాత్మవనెడి
ప్రహరెఁబడఁ గూల్చునుందర, బాహువులను, మరలజీవముల్ విడుమున్నె - యరయఁగలనె?

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచునిటువంటివేపెక్కు - లనుచునిదిగొ, యెదుటఁదోఁ తెంచెనదిగొపోయెనెయటంచు
ఉడుకు మదిని వలపుచేత - నొకటిగాక, పెక్కుదలఁచుచు మలయుచు - వేగుచుండ.

ఆ॥ హంసయాన కై న - యంగజ తాపాగ్ని, తన్ను గాల్చు నోర్వ - దలఁకు కరణి
పొడవు కరము లడఁగ - ముడిచి వేడి వెలుంగు, పరుగు వాటి మునిగె - బల్చిమాడ్చి

చ॥ విరిసిన పూలపైఁ బడుచు - వీచెడు పయ్యరత్రాడు, సంజయు
 ప్పరమను నెట్టి వెండ్రుకలు - మైకము చేసి స్మరాగ్నిలోపలక
 బెరుగఁగఁ జేయు మబ్బనెడి - పేరిణ నల్పుమెయిక్ వహించి యు
 ధ్ధరగతి రాత్రియొక జముడు - తోచె విదేహ నృపాల కన్యకుక. ౫౮౫

ఉ॥ పైస ధ్వనించు పక్షులర - వంబులు వాద్యముగాఁగ ఘోషముం
 బూనిన యబ్ధియే యడుగు - మువ్వలుగా నెఱ మిన్నె రక్తపుం
 బాసముగాఁగఁ జీకటియె - ప్రబ్బిన కంచెలగాఁగ సంజ యొక
 చాస మహోద్ధతిం బరంగు - శాకిని భూతము వోలె వర్ధితెక. ౫౮౬

సీ॥ కొలఁకులనెడి యగ్ని - కుండంబులంబడి, విరియు పువ్వులనుండి - విసము గొనుచుఁ
 బచరించు దక్షిణ - పవనుండు మారుండు, వ్రయ్యనేయఁగ నైన - వ్రణములందు
 తూతి లో నేగఁగా - దూసిల్లు తెలివీయ, మేలైన స్త్రీత్వంబు - నెలఁగలియ
 సంభ్రమించెడు సీత - సంజను గని యిది యా? మన్నిగొన వచ్చు - యముని రూపు!

తే॥ కడలియో! కాలమేఘమో! సిప్పు మలయో! యెడరు గలిగించి కన్నెల - నేడిపించి
 చూపిడియు మఱేదియో - యనుచునామె, మలయ ననురవన్నియ ముని-మాపువచ్చె

సీ॥ గగన సీలిమయు ఋషి షుములను విష దంష్ట్ర, లును తెమ్మెరను నూర్పు, లును విశాల
 మగు జేవుఁ డాకన + మను విషధృతి యెప్పు, జగ నోరు గలిగిన + సంజ పామ!
 నాలుకతో లాగి + జాలిఁ బూన్చుట యేల! అమ్మెయు నించు విల్లమరువాఁడు
 కొంచెమైనను చేయి + క్రిందికి దింపఁడ, ఉన్నది నా కొక్క + యునుతె సుమ్ము

తే॥ తప్పి బ్రదుకఁగ నేనుండ + గొప్పరట్టు, పూన్చి యిట్టులు నన్నాడి + పోసికొనఁగ
 నేమి యపరాధ మొదవెనా + యెడ? నిదేల, మెర భావంబు న స్వలవంత పటుప?

ఉ॥ క్రమ్మిన మబ్బురూపు నిటు + గైకొని హాలహలంబు పొంగెనో?
 యిమ్మెయి నబ్ధిపొంగెనో? ర + మేశ్వరు మేని హూరంగు నెల్ల పా
 రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది + యే యిటుపర్వెనో? కాలునల్పు తో
 రమ్ముగఁ గాటుకక మెదిసి + రాచిరొ మింటికి మంటి కెవ్వరేక. ౫౮౭

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి సతల + డా మఱుఁగై చనె నడ్డు పెట్ట నొ
 క్కరును గనంగ లేర యొక + కన్నెకి యెల్లిద మైన దంచు లో
 నరయక మబ్బున న్నిలిచి + యమ్ములనేయు ననంగుఁ డిట్లు సీ
 కిరవుగ నేర్వెనో? యిదియు + నే నొనరించిన సాస రూపమో? ౫౮౮

ఉ॥ అంకిలి నొంది సీత యిటు + లంగడఁ గ్రుంగుచు వెమ్మఁ గాంచ న
 భ్రంకప సాధమందు నెల + తా జగ తిన్నియ చుట్టు నాజ్య

పాంకురముల్ మహాష్మ మని + యవ్వలఁ ద్రోయుచు రత్న దీపముల్
పొంకముగా నిసిం బవలు + పోలికగా నొనరించి రా సఖుల్. ౧౬౦

చంద్రోదయము.

చ॥ వలమగు మందరంబు ఫణి + పాశమునక బిగియించి సంద్రముక
జలుకఁగ లేచు రత్నములు + చిన్నులు రిక్కలకంటె మిక్కిలిక
వెలుగ సురాసురుల్ తరచు + వేళ సుధామయ హేమ పాత్ర వే
నెలిన లీలఁ దోచెఁ గడు + నెల్లని జాబిలి నల్లయంబుధిక్ ౧౬౧

చ॥ అజఁ దోస తేటియై చదువు - లంగముతోఁ బఠియింప విచ్చె నం
బుజ మొకఁ డద్ది మున్ను వటు + భూజ దళంబున బండి యాకటక
గజవిజి గొన్న కై వడి జ + గంబుల లోఁగొను నాని నాభియం
దు జుల మందె నంచుఁ బగఁ + దోయధి యబ్బని గాంచె నాడగక ౧౬౨

ఉ॥ చుక్కల గుర్తు లుంచు క్రియఁ + జుక్కలు మిక్కిలి పిక్కిటిల్లె న
ల్లిక్కలఁ గ్రమ్ము నిర్లఁ గఱ + లించిన వెన్నెల గుంపు ల్లపు తొ
ల్చుక్కి నెనంగు వెండి కల + శంబున స్రక్కను పోక పాళ నా
నిక్కను నీత కియ్యదియ + నెజలి నెంతగఁ గూర్చునో కదా? ౧౬౩

తే॥ రక్తి గల సంజ యను చేయి + రమణ జూచి, యిరులమ్రుంగివెన్నెలలెల్ల + యెడలఁబర్యే
*దళిత పాపుడై నిరతాన్న + దాత యై, విభుని నిలసిత సత్కిర్తి + విధము నంది ౧౬౪

చ॥ కడలి తరంగలం బొడము + కల్వల జేఁ డను శిల్పి వెలులక
పొడవగు కేలు సాచి మును + పోషణ చేసెడు వెన్నునాభిలోఁ
బొడవిన యండగోళములు + పోయెను ప్రాతగ సంచు జ్యోత్స్న యక
డడమగు నెల్ల వేయ క్రియఁ + దానొనె నెల్లడఁ గొముదీ తతుల్ ౧౬౫

చ॥ నిడక వసించు లక్ష్మియును + సే రులివుం గల తేంట్లు పడఁగా
ముడిఁగెను వాడి కేకులును + మూత వడంగ సరోజ పండముల్
విడిగఁ దొగల్ మహా ప్రభువు + పృథ్వి సయంబుగ నేలి స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర + పాలకు లొదల లెత్తు కై వడిక. ౧౬౬

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు + లెల్ల మ్రుంగి, నటలు పల్ల నివ్వన లేచు + బాడబంబ !
మాయయగు వనమాలి మై + చాయ కోడి, యడలు కడలికి నాకును + చెడుగవై తె?

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితిని చెడు + గరివి కావ, అంబుజాలయతో నమ్మ, తంబు లోడ
జనన మొందితి వెవరిని + చంపకుండి, నన్ను కాల్తువే యని సోత + నలిననేత్ర. ౧౬౭

తే॥ వెన్నెల నెడి సమ్మెట నీల ♦ వేణిచనుల, పైఁబడఁగ వేడి నిప్పున ♦ బడిన హంసి
వోలె నోర్వక చెందవట్టి పూల పాన్పు, మీఁదఁ బడి పొరలుచు నుండఁ మోదము చెడి

తే॥ దొందడిగఁ గ్రమ్ము వెన్నెలల్ ♦ తూటి తాఁకఁ, దల్ల డిల్లి యుడికి సామ్మి సిల్లఁ బాన్పు
వాడి చెందమ్మి జోకులు ♦ మాఁడిపోయె, గీరవాణి దేహము చాల ♦ మాటిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలపంబు పైఁ జేర్చునంత, నీత మతి యింత యుడుకుచు ♦ జేదట గొనె
ఏవ ఏవ గుచంబుల ♦ వేడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేడి మందు మహిని? ౬౦౨

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని - యుబుకుచుండఁ, గినలయములు పుప్పొడి చిందు -
వేసివాడఁగా వానిని దీసివై చి, మార్పుచుండిరి తల్లి ప్రేమంపుఁ జెలులు. ప్రసవములును

తే॥ సుందరంబైన శుద్ధాంత ♦ మందు విరుల, శయ్యపై నీత యారీతి ♦ శ్రమల నొండఁ
గలికి మించు మైసంచును ♦ గాంచినట్టి, రాముఁడెటులుండఁజూతము ♦ రండుపొదము

తే॥ అట్లువారుమువ్వరుచని, యధిపుఁగాంచ, సతఁడు సత్కృతు లొనరించి ♦ యమరనాథు
సదనముం బోలు చాంపేయ ♦ సౌధమందు, విడిది చూపగ ముదముతో ♦ విడిసిరచట

తే॥ అచటి కేతెంచె నతి బలుఁ ♦ డైన రాము, పాదధూళిచే దొలిరూపు ♦ వడసి నట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకున ♦ మస్త తపము, లొక్కరూపొందెనని చెప్పి నొప్పువాఁడు

అ॥ కానిపించు మునిని ♦ గని మహోదారుండు, మ్రొక్క-సుగుణధనుఁడు ♦ పెక్కు శుభము
లొనర దీవలు న ♦ మున్నతి గావించి, గాధిజనుకు నెఱిగి ♦ గారవమున. ౬౦౩

క॥ గౌతమ పుత్రుఁడు కాశీకుఁ, గౌతమమునఁ గాంచి మీరు - కడఁక నిటకు రా
నే తపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మాని - నాథా! యనఁగన్. ౬౦౪

క॥ చల్లని పద్మాసనమున, నల్ల నీలు పితామహుండె - యుపమకుఁ దగి రా
జులు శతానందుని ముని, తల్ల జుండగు కాశీకుండు ము - దంబున బలికెన్. ౬౦౫

క॥ ధీరచరిత! వినుము - మహా, దారుండి దారకుండె - తాటక యనుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప - మదిదిగఁ దీర్చెన్. ౬౦౬

క॥ అరసి యిటు పల్కు కాశీకు, నరసి శతానందుఁ డిట్లు ♦ లను మునిచంద్రా!
అరుదగు నీ దయ గలుగఁగ, నరు డెయ్యది విజయ శీలు - డగు రామునకున్. ౬౦౭

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల - గమియు నల్ల, గలువ లుపమగా నొప్పి - కన్పటాడలు
గలుగు రాముని వదన మండలముఁగాంచి, యిట్టులను సహల్యా పుత్రుఁ డింపునింప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమావీ! యిమ్ముని మును, జనపాలుం డగుచు పెక్కు - సంవత్సరముల్
మను నీతి దప్ప కేలేను, దన కెదు రెద్దియును లేని - తాత్పర్యమునన్. ౬౦౮

తే॥ ధర్మమార్గానుసారియై - ధరణి నేలు, చుండి యొకనాడు వేటాడ - నుల్ల మందు
కడక జనియింప దట్టంపు - టడవి కేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠాశ్రమ - మునకుఁ జనియె.

సీ॥ అమ్ముని యంతన - తృధికాదరంబున, నాతిభ్య మొసంగి జ - నాధినాథ!
ఇచట నేటికి వసి - యింపు మనఁగ సీతఁ, డట్లే యనుడు నాతఁ - డలరి సురభిఁ
బిలిచి యిప్పుడు రాచ - వీరుల కింపైన, యమృతముం బోలు నా - హార వస్తు
నిచయంబుఁ బిడుకుము - నీవని నియమింప, నదియు నవ్వారిగా - నపుడ కురిసె.

తే॥ షడ్రుచులతోడి యోరెంబు - పై న్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమొఁ గొనుము మ - స్మిడ! యనిన
నందఱు భుజించి విరిసరుల్ - చందనంబు
తమ్ములము గొని శ్రమదీతి - తనిసి యుండ.

సీ॥ కాశికుండు వసిష్ఠఁ - గాంచి యిట్లు ను ముని, జనగణ్య! నీవు లే - చినది లేద
యీ ధేనువే మాకు - నెల్ల పై న్యములకు, నిష్ట మృష్టాన్నంబు - లిచ్చు కతన
కలుష దూరులు శాస్త్ర ధ కర్తలు మును 'రత్న, హారీతు పార్థివ' యనుట కతన
నీ కామధేనువు ధ నీకుఁ దగ్గది కాదు, నా కిమ్మనవుడు మా ధ నంబు గొనుచు

తే॥ ఊణము సేపుండి యమ్మునిఁ చంద్రుండనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హస్తా! తపస్వి
వల్కులని వేద నే నీయఁవలఁతిఁ గాను, ఈవ కొనిపొమ్ము వచ్చు నశ్లేని దీని.

తే॥ అనినఁ గౌశికఁ డట్టులే ధ యనుచు లేచి, పసిని బంధించి యీడ్వ నపుశువు కట్లు
త్రెంచికొని మునిఁ జేరి నఁన్నప్రవరునకు, నిచ్చినాడవే యన నతఁ డిట్లు లనియె. ౨౧౭

సీ॥ నేన యొసంగలే ధ దీ నరపతి జయ, చ్చత్రంబు గలవాడు ధ సరభ సముం
బలిమిమొఁ గొనిపోవు ధ వాడన నందిని, యితని బలంబు నే ధ నిపుడ చెఱతం
నని కోపమున దేహ ధ మల్లార్ప రోమ కూ, వంబుల బోయలు ధ బర్హరులును
చీనులు జోసకుల్ ధ వేనవేలుగఁ బుట్టి, జననాథు బలము నాశంబు సేయ

తే॥ రాజపుత్రులు మునిరాజుఁ ధ గ్రమ్మి కినుకఁ, బశుబలమ్ము గాదిది వీనిఁవంచనమొ
పాడుపుడనియార్చనాబుష్పిఁపుంగవుండు, నుజిమిచూడ వారలు మండిఁయుర్విబడిరి

మ॥ తన పుత్రుల్ మడియంగఁ గౌశికుండు క్రుధన్మూర్తి దుర్వీక్ష్యుడై
ధనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్ ధ దంభాళి దోషార్థతక
మునిపై నేయ వసిష్ఠహ నియును వే ధ భూపాలుపై వైచె జే
తను దాఁ దాల్చిన బ్రహ్మదండమును త ధ ధాత్రీశుండు న్నవ్వంగ. ౨౧౮

మ॥ వర దివ్యాస్త్రచయంబుఁ దొట్టి తన య ధ భ్యాన ప్రపుష్టంబు లా
శరముల్ విడుచునుండ దండము మహా ధ శ్చర్యక్రియక మ్రింగ భూ

వరుడంతం గనకాద్రి ధన్విని మదిం ♦ స్రాగ్ధింపగా మెచ్చి యా
స్మరశత్రుం డొసఁగెన్ నరేంద్రున కసా ♦ మాన్యంబులొ నస్త్రముల్.

చ॥ అతఁ డవి యేసె నప్పు డమ్మ ♦ తాంధసు లవ్వడి సూచి లోకముల్
హుతవహు నోటఁ బడ్డవని ♦ యుత్తలమంది వడంకి రెప్పటికే
యతిపతి హుమ్మటం చతని ♦ యస్త్రము లెల్లను మ్రింగి యుగ్ర తే
జిత తనుడయ్యె నిట్లు శశి ♦ శేఖరు నస్త్రము లెల్ల వమ్ముగాక.

చ॥ కుశికనుతుండు కాంచుచు న ♦ కుంతితేజము సత్తవస్వికే
వశమగుఁగాని తక్కుఁగల ♦ వారికి నుండుట కల్ల; లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది ♦ యచ్చపు సత్త్వము గాద యంచుఁ దొ
ల్లిశకుఁ జనెన్ మహా తపము ♦ తేఁకువఁ జల్చ వినిశ్చితాత్ముడై. ౬౨౨

ఉ॥ రాజగు కౌశికుండు ముని ♦ రాజు వసిష్ఠు జయంబు తీరు తా
నోజఁ దలంచి యంతఁ గడు ♦ నుగ్రముగాఁ దపియించి నిష్ఠమై
రాజిత శక్తినింద నమ ♦ రావతి నాథుఁ డెదన్ భయంబునన్
*దేజు దొఱంగి యచ్చరలఁ ♦ దేఱు తిలోత్తమ నంపె బెంపునన్. ౬౨౩

చ॥ నృపతి తిలోత్తమా తను వి ♦ నిర్మల సౌమ్య మొప్పుఁ గాంచి తాఁ
జపల మనస్కుడై మరుని ♦ సాయకముల్ హృదయానఁ గాడఁగాఁ
దపము కృశింప నాచెలికిఁ ♦ దద్ద వశుండయి చాలకాల మ
ట్లు పఱవ మేలెఱింగి వెగ ♦ టుం గొని నవ్వె మనంబులోపలన్. ౬౨౪

తే॥ ఇంద్రు వంచన మిదియని ♦ యెఱిగి కినుక, నవని మానిసివై పుట్టు ♦ మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చోటు వీడుచు ♦ ది గధిపతుల, సత్త్వవంతుడొ జముడెన ♦ సరగఁజేరె.

తే॥ ఇచ్చమెయి నటఁ దపము వహించుచుండ, శక్తిమ దయోధ్యయందు త్రిశంకువనెడు
|వభువు పాలించుచుండి తద్వంశ గురుని, ముని వసిష్ఠుని గాంచి యి ♦ ట్లనుచు నడిగె.

మ॥ మయితో స్వర్గముఁజేరఁ గాంక్ష వొడమెన్ ♦ మన్నించి యిక్కార్థమై
మెయి నై నం బొనరింపుఁ డన్ననతఁడున్ ♦ మేనోమియుం గాంచి యా
షయి నేనెవ్వరిచేతనై న నొనరిం ♦ పం జూతు నన్నంతనే
సయిరా! నాకపచారముం దలంచి యా ♦ చార్యుం బరుం డెత్తువే? ౬౨౫

ఉ॥ ఆలము చేసియిట్లు మరి ♦ యాద దొఱంగితి గాన నీవు చం
డాలుడ వాడు వంచు ముని ♦ నాథుండు తిట్టుడు సూర్యుండుం బ్రకా
శాలి రహింప హేతువగు ♦ సట్టి నృపాలక తేజ మాఱుగా
శేలి యొవర్చుగాఁ దగిన ♦ కీడ్పడు రూపము జేనికేర్పడెన్. ౬౨౬

ఉ॥ హరిములు గిరిటమును ♦ హరి విభూషలు లోహభూషలై
జారు పటంబులు మెడను ♦ జండెము తోళ్లగ మాటి దేహమున్
పేరిన నల్లనై చెడంగ ♦ వీడని చింత నృపాలుఁ డింటికిన్
జేరంగ నెల్లవారచట ♦ నీయని రోయంగఁ బోయెఁ గానకున్. ౬౨౯

తే॥ ఒక్కనాఁడు విశ్వామిత్రుఁ ♦ డురు తపంబొ, నర్చు వనమున కేగఁ జం ♦ డాలుడవగు
నీవెవండ విటకువచ్చి ♦ తేలయన్న, మునికిఁ దన వృత్తమెల్ల భూ ♦ పుండు వచించె.

చ॥ అదివిని గాధిపుత్త్రిఁ డిది ♦ యాకథ! యంచు హసించి యజ్ఞమున్
వదలక చేసి పంపెదను ♦ స్వర్భువికంచు వచించి మౌనులన్
ముదమునఁ బిల్వనంప భయ ♦ ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరున్
బదరి వసిష్ఠ సూను లిటు ♦ పల్కిరి గర్వము కందళింపంగన్.

ఉ॥ మాలాఁడు యజ్ఞయంత! మఱి ♦ మాల పురోహితుఁ డంట రాజు! చా
ల్చాలును నమ్మతింప మన ♦ సన్నుని కాశీకుఁ డంత నుగ్రుండై
యాలముచేయు కట్టిడి దు ♦ రాత్ములు నీచపథానువర్తులై
మాలుదు రంచు శాపమిడి ♦ మానక మాగము పూర్తి చేయుచున్. ౬౩౦

ఉ॥ వేలుపు లార! రండనుచు - బిల్వంగ వారలు మింట నిల్చి యీ
మాలని కగ్ని కార్యము క్ర - మంబుగఁజేయుచు మమ్ము పిల్చు నీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహ - సింపంగ నిమ్ముని కిన్ననూని దా
మేలితపంబుచే నమర ♦ మేదిని జేరమ యంచుఁ బంపంగన్. ౬౩౧

చ॥ మనుజవిభుండు వేచని వి ♦ మానమునన్ దివిజేర నిరరుల్
చను మిటరాకు మాలాఁడవు ♦ చక్కటియే యిది యంచుఁద్రోవ, వో
మునివర! కావుకావు మని ♦ భూవుఁ డభోముఖుండై పడంగ రా
ముని నిలునిల్వమం చశనిఁ ♦ బోలె నొనర్చె మహాట్టహాసమున్. ౬౩౨

సీ॥ నన్ను లెక్కింప కి ♦ ట్లున్నత గర్వలై, యవమతి గావించు ♦ నమరవరుల
పెను వై భవముకంటె ♦ బేరిమిగాంగ రెం, డవ త్రిదివంబు క ♦ డంగి యిపుడ
కావించుఁ గమలాస్త ♦ కమలారులును ఋక్ష, తతియును గ్రహములుతవిలి పొడుపు
వలదెన యందును ♦ వడకడఁ గ్రుంకును, గలిగి సంచారంబుఁగాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొనఁగి తా ♦ నంతఃబాళ, సురల డిక్పతులను చరా, చర వితాన
ములను స్పృహింప బూనె నిఁమ్మునివరుండు, భువన నముదయములు భీతిఁబొందివడఁక

సీ॥ కల్పకవనమునఁ ♦ గాంక్షమై విహరించు, నెఱదంట నలువయు ♦ నీలగళుండు
తక్కునిలింపులు ♦ తల్లిదండ్రులై వచ్చి, శాంతింపు ఘునివరా! సెఁపు నింపుడు

శరణ మందినవాని * కరము వీడక కాచు, తగవు నీకమరుట * మిగులలెన్న
ఈత్రిశంకుండు న * ఊత్రసంఘము తోడ, నుస్వరంబునఁగూడి * యుండుఁగాక

తే॥ ఐదురిక్కలు వలదెన - యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి - నెగడుచుండు
నీవురాజ్ఞరివై యొప్పు - దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల - కరుగు నంత. ౨౩౬

శునశ్శేపునివృత్తాంతము.

సీ॥ కడలి రాయనిదెన - నడరు నడవికేగి, కాశికముని నల్పై - ఘనతపంబు

ఆకాలమునఁ జతు - రంగ బలాధిపుఁ, డంబరీషుండను - నవని విభుండు

ప్రాణివర్గములకుఁ - బ్రాణనమానుండు, సుధఁబోలు పలుకుల - చొప్పువాడు

కొలచేసి జన్మంబు - సలిపెడు నరమేధ, మొనరింపఁ బిన్నవార - డొనరకునికి

తే॥ సరయుచుంబోయి ఋచికుని - మాశ్రమంబు, చొచ్చి యడుగంగ మువ్వరు - సుతులలోనఁ
బిన్న సీజాల ననియెను - కన్నతల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువార - డనియెందొడ్డి.

తే॥ మధ్యముండు నవ్వి విభుఁగాంచి - మానవేంద్ర! ప్రేమఁ గని యెత్తిపెంచిన - పితరులొందు
పేదటిమివోప ద్రవ్యము - వేడినంత, యిమ్మనుచు వారలకు మ్రొక్కి - యెక్కెదేరు.

తే॥ ఇసుండునడుమింటిక్కంగ - మనుజనాథుఁ, డొక్కచోటమాధ్యాపిక్ - మొనరుపంగ
నిలువ నాశునశ్శేపుడు - నియత కృత్య, ములను దీర్పంగ మఱియొక - కలని కరిగి ౨౩౭

ఉ॥ అచ్చట నన్మసింద్రుఁ గుశి - కాత్మజుఁ గాంచి యడన్ నడల్కొనన్

జెచ్చెర పాదపద్మముల - శీర్షముఁ జేరిచి మ్రొక్కి యేడ్వఁగా

ముచ్చట నక్కుమారుఁగని - మూడిన యాపద చెప్పుమన్న వాఁ

డచ్చముగాఁగఁ దెల్పెఁ దన - యమ్మయు నయ్యయుఁ జేయుకార్యమున్. ౨౪౦

తే॥ అక్కయును బావయును సుతు - నమ్మికోనుట, దెలిసి చింతించియతఁడు చింతింపవలదు
నీదుప్రాణముల్ గాచెద - నేనటంచు, దనకుమారుల నతనికై శ్రవణఁగఁ బనుప. ౨౪౦

చ॥ కొడుకులు సమ్మతింపమికి - గోపమునం గను లెఱ్ఱజేసి దుం

దుడుకున రోమకూపముల - దూఱఁగఁ బ్రస్ఫుట విస్ఫులింగముల్

వెడమతులార! నాపలుకు - వెడ్డటికంబున మీఱినారు మీ

రడవులలో బులిందులయి - మూలట మందుండి యంచుఁ దిట్టుచున్. ౨౪౧

చ॥ మునుపు వసిష్ఠుకోపమున - బ్రుంగని నల్వరు శాపయుక్తులై

చనఁ దనయల్లునే పిలిచి - చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్

మొనసి పఠించితేనియుఁ ద్రి - మూర్తులు వేల్పులు వచ్చి జన్మమున్

ఘనుత్తురు నిన్ను గాతురని - మన్ననతో యగ్ర నంపె నాతనిన్. ౨౪౩

చ॥ ముని వచియించిన ట్లతఁడు - మున్నోని మంత్రములం బరింపఁగా
వనజజ విష్ణుశంభులు ను - పర్వులతో సటకేగి యక్కుమా
రుని యనువుల్, విధిక్రమత - రూఢిగఁజల్పిన రాజువేలిమిన్,
గ్రొనకొనఁ గాచి రంతఁ జనె - గోరిక గాధినుతుం డుదీచికిన్. ౬౪౪

సీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ ఁడధిక నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగుభుల ముక్కు - మైన నునిచి
ఇడను పింగళతోడ - నెనయించి మనమునఁ, బ్రణవజపము బహు - వత్సరములు
నియతిమై నొనరించి - నిశ్చలుఁడై నిల్వ, మూలార్చి వలనఁ గ - పాల మంత
భేదిల్లి తమనంబు - విరిసిన యనువున, ధూమంబు లోకముల్ - తూలునట్లు

తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వధించితోలు, గప్పకొన్న చెన్నున మొగుల్ - కమ్మరహిని
జగములం బర్వ భానుతే - జంబు మాసె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ - మొగిచికొనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ ఁ బొగలునిండ, జంగమ స్థావరంబులు - సంచలించె
దిక్కు లెల్లఁగ గావులు - తివిరి కప్ప, దివ్యులును వెలగందిరి - తేటిచూడ. ౬౪౬

తే॥ పద్మజుఁడు సద్మనేత్రుండు - పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ - ర్వాణాసమితి
యచ్చటికి వేటువేటుగా - వచ్చిచేరి, ఘన తపోధనుఁ గౌశికు - గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రమాళియు వసమాలి - జలజభవుఁడు, గాధిజం గాంచి పరమ త - పోధనాఢ్య!
వేదపారగుల్ నిను మించి - వేటులేర, అని వచించిరి యెడ నంది - యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నడువుల వీనులువిచ్చి - విన్నయతఁడు, శిరమువంచికోత మొగిచివాం - ఛితఫలమ్ము
లానర నేటికి నేను ధ - న్మండ నైతి, ననుడు వారు స్వస్థలముల - కరిగినారు. ౬౪౮

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది, యితనికి సములైన తపను - లిలలేరు మహా
స్తత నియతుఁ డితని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీకు - నరిదియుఁ గలదే?

క॥ అని గౌతమ పుత్రుఁడు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరువును - వేడ్కయుఁ గొని య
మ్మునికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెన్ స్వకీయ - భవవంబునకున్. ౬౪౯

క॥ మునియుం దమ్ముఁడుఁ దమతమ, కనువగు నెజ్జలఁ బరుండి - రంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁ డును రే, యును శశియును దాను సీతఁ యునుగా నొప్పెన్. ౬౫౦

క॥ జీమూతంబును వీడిన, యామెఱవే యిట్లు నెలఁత - యంగముఁ గొనెనో?
యేమో? యెఱుంగఁగ రాదిది, నామదిఁ గన్నులనుదాని - నపురే తోచెన్. ౬౫౧

క॥ విమతాదార్య కరాజము, లమరిన వెన్నుఁడు పరుండు - నల్లి నెనయు నే
త్రములు గల రమణి నాహ్వా, త్కమలంబున నిలిచెఁగాన - గమలయె యగునో. ౬౫౨

చ॥ నెన రెడ లేని దయ్యుఁ దమి - నెక్కినఁగాఁ గడుబేడిదంపు వే
దన మిడు నంజగల్గు కను - దమ్ములచే నను లోఁగొనంగ నా

కనులకుఁ గానవచ్చెడు జ ధిగంబునఁ గల్గు చరాచరంబు లె
ల్లను వనితా నువర్ణమయ ధిలాలిత సుందర రూపమే గొనెన్
చ॥ పరవి నగల్ చలింపఁదగు ధిబంగరుకుండలు పేర్చితేని నా
యరమున నాటకుండినను ధిజ్యోత్స్ననుపోలిన మందహాసమున్
బొరపఱు మోవి దొండయును ధిభూషణుగాఁ బెనుపొందు నా మనో
హరి ముఖచంద్రమండలము ధినారయ నింకొకసారి గల్గునే? ౬౫౬

ఉ॥ అంచిత మేఖలంగలుగు ధిస్యందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
త్రాంచల యుగ్మమున్ గనుల ధికబ్బని వీనకుచద్వయంబు లోఁ
గ్రుంచెడు మందహాసము న ధికుంతిరీతి వహించుచుండు లె
క్కించగ నిన్నికావలయు ధినే సమవర్తికి నాయుధావళుల్?

తే॥ తావిగల పైడిబొమ్మయా-తలరుఁబోడిఁ,దలఁచు మాత్ర నాపై నించు-విలుతుఁడిట్లు
బాణవర్షంబు గురియించి - పఱిచె ననఁగ, బలమనెడి యాగుణంబేరి - వలస నిలుచు?

తే॥ పుడమిఁ గొల్ల వెట్టుటకయి-పొంగిలేచు, పాలకడలి వెల్లువవోలె - బరపు చంద్ర
కాంతి నాయునులులఁ దీయఁ - గడఁగు కతనఁ, దెలి వినంబొండు కలదను-తీరుదోఁచు.

క॥ చరియింపఁదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము నిజము - చక్కెర పలుకుల్
పరఁగునని పడుచెయగునని, పరితాపం బగలముగఁ - బడుచుండు నెడన్

తే॥ చెల్లఁ గాలంబు రేఱిని - తెల్ల గొడుగు, పడుటఁబోలె బల్బిమ దిశా - వనిత నొసల
నడరు గుండ్రని పతకంబు - వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంతన - స్తమయ మందె

తే॥ ప్రేమపతి చంద్రుఁడేగ నా - శామ్యగాఱు, లెల్ల వల్ల భుఁ డలఁదిన - తెల్ల కలప
మునుమనోవ్యథఁదుడిచిరో-యనఁగ మున్ను, పరవియుండినవెన్నెలల్-మఱుగుపడియె

సీ॥ పొడవై న తోమాల - పొలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్విధమునఁ - గాముబాధ
నివ్వటిలఁగ నొచ్చి - నిద్దర లేకయె, సంతాప మొందుచు - జరపె రాత్రి
చెదరిన మదిలోనఁ - జింతించు చెందామ, రలను చెల్వల మొగ - మ్మును చెలంగ
విరివిగాఁ దఱుచుగాఁ - బరవిన యిరులును, గుహలకుఁ జేతి మై - కుదుచు కొనఁగ

తే॥ ఎట్టుచుక్కల మొగమొప్పు - నేన్దు చర్మ, మొనఁగగప్పినయదయాద్రి-యనెడురుద్రు
నొసటిపై నగ్నిమయమయి-యెసక మెనఁగు, మూఁడవదియగుకన్నునా-మొలచె నినుఁడు

సీ॥ వడియు సత్త్వముగల్గు-పచ్చనిగుఱ్ఱాల, గిట్టల తాకునఁ-గెరలుధూళి
విప్రుల యర్ఘ్యంపు-విరులఁగూడిన నీటి, చేదెమ్మగాఁ బూర్వ-శిఖరి మీఁదఁ
బూర్వదిగ్గంతి మో - మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పె - జలజహితుఁడు
వచ్చువేళఁదెలిపి - పగఱపై నేగిన, ప్రియులు తేరెక్కిరాఁ-బ్రీతిఁగాంచు

తే॥ తహతహంగల్లు క్రొత్తడి-తరుణుల ముఖ, కమలములు విచ్చుక్రియను వి-కాసమందె
సరసిజాకర ముఖసరో-జంబులెల్ల, సూర్యకిరణంబు లెల్లడ-జొచ్చినిండ. ౬౬౮

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు - తిన్నగాఁ గానింప, జనములు భక్తిమై - సంస్తుతింప
మునులు విప్రులువేలు-పులు కరములు మోడ్చి, గడలియు మద్దెలఁ - గా ధ్వనింప
గగనరంగమ్మనఁ-దగిలి సర్తించు భా, స్కరుడను రుద్రు బం - గారు జడలు
విరిసి భూతలమునఁ - బరవిన యనిపోలె, కిరణ జాలంబు క్రి-క్కిఱిసి పరవ

తే॥ విల్లుపూని చక్రంబు చే-విడిచి నతఁడు, పాలకడలి వీడి విచార - వనధి మునిఁగి
తరణి లేఁగరంబులఁ బాద-తలము లొత్త, రాత్రియను వార్ధితిరంబు-రమణనొందె.

ఉ॥ కల్పము దోరినట్లు లోక - కైవడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము వీడి ప్రాత రుచి - తక్రియల న్నెఱవేర్చి మేటి సం
కల్పముతో ముసింద్రునకుఁ - గైముకుల్గించి యనుంగుడమ్ముతోఁ
బొల్పుగఁజేరి నాజనకు - పుణ్యసువేటికి యజ్ఞ వాటికిఁ. ౬౬౯

ఉ॥ అమ్మిథిలాధినాథుఁ డట - యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణమ్ములు దిమ్ములెత్తు శుభ - రావములొప్పగ రత్నమంటప
మ్మిమ్ముగఁజేరి యింద్రుని వ - హిం మునితో ననుజన్ముతోడ వి
ల్లమ్ములుదాల్చుమేటి సుగు - జాకరుడున్ వసియింప నొప్పుచున్. ౬౭౦

మత్త॥ కూరుచుండిన రాకుమారులఁ - గూర్మిమోముల యంద మిం
పారఁగ్రోలెడు పోల్కిఁగాంచి మ - హాత్మ! యెవ్వరు వీరనన్
వీరు నీమఖమున్ గిరీశున - భేద్య చాపముఁ జూడఁగాఁ
గోరి వచ్చిరి మేరుధీరులు - కోనలేంద్రు కుమారకుల్. ౬౭౧

౧౧. వంశమహిమాను వర్ణన పటలము. (౨౯)

సీ॥ జలజాప్త కులజుండు - తొలి చక్రవర్తి యా, మనువు నెఱుంగని - జనులు ఘనులె?
ప్రాణివర్గము గొద - వడి చెడకుండఁ బృథ్వి విడికిన పృథు - వినవె నీవు?
వ్యాధులూడఁగ శత్రు - బాధలు మాడఁగఁ, పెద్దకాలంబు త - పించి శేష
శయను వెలుంగు రూపు - జనులెల్లఁ గాంచ శ్రీ, రంగవిమానము - ర్వరకుఁడెచ్చు

తే॥ ప్రభువు నిత్యాకు నెఱుంగని - వారలెవరు? ఇంద్రుఁడెద్దయు తనుమోవ - నేగి యసుర
వరుని తలఁద్రుంచి న్వర్గంబు - బలవిరోధి, కొనఁగినకకుత్స్థుఁడెలియని-యొకఁడుగలఁడె?

తే॥ సరపు ముడుతలు వృద్ధత్వ - మరణములును, వఱలకుండ ధీరాబ్ధిని - తరచి సుధను
వేల్పుల కొనంగి తనకీర్తి - విశ్రుతముగఁ, బరపి నాతఁడి వంశసం - భవుఁడొకండు.

చ॥ కదసమునందు గెచ్చి యొఱు - గాంచెడి ఖడ్గము దాల్చుభూప! యొ
ప్పిదముగ మూఁడులోకములు - వీరత నేలిన నద్గుణాకరుల్
పొదలిన వీరివంశమున - భూపుండ్ర జంకలు బెబ్బలుల్ పగల్
వదలుచు నొక్కరేవుననె - పానము సేయఁగ నేలె నొక్కటన్ ౬౨౧

చ॥ అరి నరపాల పూజిత ప ♦ దాబ్బ! సురాసురు లొక్కయడ్డ సెం
గర మొసరింప నాకులకు ♦ ఖడ్గము విల్లును దాల్చి పాడి దే
వరవలె బాసఁపై నిలిచి ♦ పట్టుగ రక్కనులన్ జయించి యా
సురపురిఁ గాచినాఁ డతఁడె ♦ సూ ముచికుందుఁడు వీరివంశ్యుడే. ౬౨౨

చ॥ మెఱపును నవ్వు కాంతిగల ♦ మేటి నరాజుని దాల్చురాజు! కా
ల్లోటసెడు వీరమద్దియల ♦ నూనిన సూర్యకులంబువారు పెన్
దెఱకువ జీవరాసులకుఁ ♦ దియ్యని జీవమువోలె నేలి ర
త్రైఱుగను శిబీంధ్రుఁ డండజముఁ ♦ దేకువఁ గావ శరీర మీయఁడే? ౬౨౩

చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ ♦ రేగు కరాసి ధరించుభూప! యీ
విపులకులంబువారు పృథి ♦ వీధరముల్ కొనకాలఁద్రోయు చి
ప్పవగిది దొర్లఁజేసి మఖ ♦ వాజికినై జలరాశిఁద్రవ్వె ర
న్నపు డిఁకఁ జెప్పఁగావలెనె ♦ యానృపవర్యుల వీర్యసంపదల్. ౬౨౪

చ॥ పగఱ దశల్ గ్రహించు కర ♦ వాలము గల్గినతేడ! శేషుడే
తగ వివరింపలేడనఁ బ ♦ దంపడి నేఁ బలుకన్ వలంతినే?
సిగముడి రేలపూల నెలఁ ♦ జేర్చిన శంభునిపొందు నిర్జరా
పగ నిల కానయించిన నృ ♦ పాలుఁడు వీరల వంశజుండెకా! ౬౨౫

ఉ॥ కుండెటి మచ్చలేని నెల ♦ కున్ సరివచ్చెడి యెల్లిగల్లు రా
జేందుడ! వీరిపూర్వుఁడొకఁ ♦ డేడ్డెఱ వార్ధిపరీత భూతలం
బంది జయేంద్రుఁ గరత - లామలకంబుగఁ జేసికొంచుఁ బే
రొండఁగ నశ్వమేధ శత - మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజంగన్. ౬౨౬

ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును - శర్యు జయించినవాఁడు దూపుచే
దుందువుఁ గూల్చి నాతఁడును - తోఁచిన భాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవవిభు - నోరిచి యెన్నిది దిక్కులన్ జయం
బంది యనర్గళంబగు ప - రాక్రమ మొప్పుగ నేలె లోకమున్. ౬౨౭

చ॥ ధనువను మందరంబు గొని - దర్పిత శాత్రవ రాజులన్ సుధా
వననిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయ - బంధుర సుందర మందహాసముల్

ననుచుచు నుండు నిండుమతి - నాజను నిందిరఁగాంచి పద్మనా
భునిబలెఁ దద్భుజాళి సజ - భూపతి భూషగఁ దాల్చెఁ బెంపుమై. ౬౨౮

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము - మానుగ మ్రోఁగు నజారమొప్పు భూ
పాంగ! జగంబునకొ దశర - థావని నాథు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమి? వారి కొమ - రుల్ గుణవీరులు వీరి నేరు పా
రంగ వచింప నల్వకుఁ ద - రంబె? యెఱింగిన యంత పల్కెదక. ౬౨౯

చ॥ సిలుగులు లేక ప్రాణి తతి - శ్రేయము లొంది భువిక నుఖంప వే
వెలుఁ గివముంబలెక విమత - వీరుల దూల్చి జగంబుఁ గాచు వాఁ
డిల మనువు న్నయంబున జ - యించినవాడు ధనుస్సహాయుడు
జ్వలిత సుధర్మవర్ముఁ డజ - పట్టి కుమారులు లేని చింతచే. ౬౩౦

సీ॥ వింటికోపుల వంటి - వెడఁద నొనల్లును, తొక్కుపల్కులఁ బోలి - నిక్కునుడులు
నింబై న బింబాధ - రంబులు నీలవి, శాల నేత్రంబులు - సంకుమెడలు
నులియు మధ్యంబులు - వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు పణ్యస్త్రీల - నరసి కుచము
లను కొమ్ములను గల్గు - నడవిమెకంబులు, గానెంచి వారితో - గడలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచేచింత * లీఁగఁదలచి, దుర్భగుడ నాకుఁగొమరులు * దోవరైరి
నేలమొత్తము నామెన్ - నేలఁదగిన, తనయుల నొనంగుమనుచు నా * తనికీమొక్కె.

తే॥ మ్రొక్కనమ్ముని యుత్సాహమున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల - భువనమెల్ల
నేలుపుత్రుల నీకిత్తు - వేలిమికిని, వలయు వాసిని సమకూర్పు - పార్థివేంద్ర! ౬౩౧

తే॥ అనుడు వస్తువుల్ సమకూర్పు * సనఘుండంత, బుత్త్రకామేష్టి సాగించి * పూర్తిచేసెఁ
గనక కలశంబునకొ సుధా * కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం * డందు వెడలె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు * ననుమతమున, తన్నుతాఁబోలు దశరథ * ధరణిధవుండు
మువ్వ రథేందు నిటలల * ముదముతోడఁ, బిలిచి నాలుగుపాళ్లు గా * వించి యిచ్చె.

శా॥ పండంబాటి పగుళ్లు పుట్టిన మహా * పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంబాటి న వేదచోదిత లస * న్ని త్రిక్రియాసిద్ధిచే
దొండంబాటిన నోరుగల్గిన సదా * తుష్టాత్మకౌసల్య యీ
దండ నిల్చు నలేఖ్యమందరు జగ * త్కల్యాణ దాయం గనెక. ౬౩౨

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను * తోరపు టేఱులు వచ్చిచేర లోఁ
త్రైయలరారు సద్గుణవ * యంబను సద్ధి ననింద్య సద్గుణా
మేయ మనోహరత్వముల * మేలుగ నీతనిబోలు పుత్రుఁగ
కేయి గనెక మహామృదుల * కీర్తిరతుక భరతుక సుధీరతుక. ౬౩౩

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపు ♦ నందుచు ధర్మము పాఠోనర్చునే
 ర్పరులగు దానవేంద్రుల భ ♦ రంబును ధీతిని ముంచు శూరులక
 వరధనువుల్ ధరించి నిలు ♦ వం గనకాద్రిని కాన్యశైలముక
 స్ఫురణకుఁదెచ్చువారి నిరు ♦ బొట్టెలఁగాంచె దగ్గఁ సుమిత్రయుక. ౬౦౭

మానిని॥ నాలుగువేదములంబలె నొప్పిన ♦ నల్వరుపుత్తులు సూక్ష్మమతిక
 జాలి సరస్వతికిం బయివారయి ♦ చక్కటి నాలవ వేదమొగిక
 దాళక లొంగిన శాస్త్రపుకై వడి ♦ దాన్యముసేయఁగఁ బూర్ణ నిశా
 పాలుఁడుపుట్ట ధ్వనించుచు బొంగెడు ♦ వాద్ధులకై వడి వర్ధిలఁగాక

సీ॥ బటలోనె నిద్రించు ♦ చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిథిలాధీశ! ♦ తెలియ వినుము
 కాన్యలతోఁ గూడఁ ♦ కడఁగి రాజన్యలు, వచ్చి మొక్కులిడఁగఁ ♦ బాత్రమగుచు
 వీరమద్దియలచే ♦ వెలుగొందు పాద ప, ద్మంబు లొప్పారిన ♦ దశరథేశు
 కొడుకు లనెడు పేరొ ♦ కొండు మాత్రమె యుప, నయనంబుగావించి ♦ నయమునేర్చి

తే॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రునం ♦ తతులఁదెలిపి, యెల్ల కర్జంబులెల్ల పృథ్విధుల
 జరపిపోషించి నాతఁడు ♦ గురుతపస్వి, చూల్చి బ్రహ్మనిభుఁడు వసిష్ఠుండె చుమ్ము.

ఉ॥ ఏనొనరించు జన్మము న ♦ హింపక పాఠోనరించు క్రూరులక
 బూనికతో వధించు తలఁ ♦ పుం గొని యీసుకుమారపాదులక
 దోనడపించుకొంచు గుణ ♦ తోయధి! నావనమందు చేరితిక
 బూనితిఁ బూనిపూజకయె ♦ ముందుగఁ దాటక మమ్ము దాక్కొనెక

చ॥ జడనిధిఁబోలు రాఘవుని ♦ శౌర్యము సుస్థిర శీల మందమై
 పొడవగు దోర్మగంబు బల ♦ ముకగనఁ జాలెదుగాకఁ యమ్మొకం
 డడరుచు మండుకన్నుగవ ♦ నార్చెడు తాటకఱామ్ముదొల్చి వెక
 దొడరి మహీధ్రముల్ తరులు ♦ దొల్చుఁచు దూతెను భూమిలోషలక.

చ॥ ఎఱుపగు మిన్ను వన్నెయయి ♦ యేరుపుఁబోలిన కేశమూర్ధముల్
 గుఱికిని గుప్పతిప్పలుగఁ ♦ గూలె నొకమ్మునఁ గాలుబ్రోకిక
 బటచె నుబాహు, వింకికఁడు ♦ వడనలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
 గొఱతలులేక చేసికొని ♦ కూరిమితో నిటకేగుడెంచితిక. ౬౦౮

చ॥ నృపవర! బ్రహ్మయేనెఱుంగ ♦ నేరని రాము మహత్త్వ సత్త్వమీ
 విపుడె గ్రహింతుగాక! జగ ♦ మెల్లను కాలిచి బూదినేయు నే
 రువుఁగల తూపులక మునుపు ♦ రూఢతపంబునఁ బొందియిచ్చు నే
 ద్రవగొన నయ్యవీతనికి ♦ దాన్యముచేయుచునుండె నిచ్చులుక. ౬౦౯

ఉ॥ ఈతని వీరమద్దెలు వ ♦ హించిన పాదసరోజ ధూళియే
గౌతముపత్నికి మొదలి ♦ కాంతిని రూపము నిచ్చె బ్రేమ సం
గౌతము మెండు ప్రాణముల ♦ కంటెను రామునియందు నాకును
రీతిలనాథ! యంచతని ♦ వృత్తము వీనుల విందుచేయగన్. ౬౯౮

౧౨ కార్ముకపటలము. (౬౬)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్ముకము ♦ నుంకువ చేయుటచే దలంపు పెం
పొరయ ఫలింప కుండగ మ ♦ జూండు వచింపగ నేమి యుండు? నీ
వరగుణుఁ డీశు చాపమును ♦ వారక యెక్కిడి లాగెనేని నా
వరము ఫలించు జానకి త ♦ పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగున్. ౬౯౯

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలంచుట

క॥ అనిపలికి మునియు సీకొన ♦ జనకుండు తన భటులఁ గాంచి ♦ శంకరు ధనువున్
గొని తెండు వేగ పొండన ♦ ధనుర్నహము చొచ్చి వారు ♦ దానిం గనుచున్. ౬౯౬

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్డ దృఢ ♦ కాయులు కొండలఁ బోలు బాహువుల్
వెలి మెలి వడ్డ వా రయిదు ♦ వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
డెల నెలకొల్పి క్రిందుగ వ ♦ డిక్ భుజ మూర్ధము లాన్ని మోచి పా
టల గతి తప్ప కడ్గులు త ♦ డంబడకండగఁ దెచ్చుచుండగన్. ౬౯౭

సీ॥ విపులయా ధర తన ♦ వీరపు నొప్పిని మాన, మేరువు లజ్జను ♦ మించి పూన
వచ్చుచుండగ వార్ధి ♦ వంటి విశాలమా, పురమున జనులు గుం ♦ పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లోకంబునం దెల్లడఁ, జోటు లేదన వచ్చి ♦ చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రమ్ములు ♦ జానుగఁ దాలించి, మగ సింగముం బోలు ♦ మాధవుండు

తే॥ గాక వేణువ్వరీ వింటిఁ ♦ దాఁకు వారు!, నేడు రాముఁ డీ ధనువు గు ♦ ణీకృతంబు
చేసెనేని శుభాంతమై ♦ సీతమెండ్లి, పొనరు నని యొక రొకరితో ♦ ననెడివారు.

సీ॥ కార్ముకం బనుటెల్లఁ ♦ గై తవమే యగుఁ, గనకపర్వత మిది ♦ యనెడివారు
ధాత చేతుల తోడఁ ♦ దాఁకి చేయగలేదు, ఘన తపోబలముచే ♦ ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి ♦ తన కువయోగించు, కొనినవాఁ డెట్టిఁడో ♦ యనెడువారు
మేరువునే యిట్లు ♦ మెదిపి చేసిరొ వార్ధి, మునుచిల్కు కొండయో ♦ యనెడువారు.

తే॥ చిలువతేఁ డిది యంచు వ ♦ చించువారు, వారిదమునుండి యింద్ర చా ♦ పంబు జాణి
పడెనా మేదిని పయి నని పలుకువారు, పడుచు చూచెనే యిదియని నొడువువారు.

సీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె ♦ ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ, డాజ్ఞ యెందులకిచ్చె ♦ ననెడివారు
ఘటి చెడి వచ్చివ ♦ మన్నీం ద్రైవండ్లని, కలరె యిందని నగఁ ♦ భల్లుకు వారు

పూర్వ తపఃఫలం ♦ బున నై న నొకవేళ, కూడదో? యనుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు
 ఏత ధనుర్విము ♦ క్తేషువునకు లక్ష్మ్య, మై యమరున దేవో ♦ యనెడువారు
 తే॥ సీత పెండ్లికె దీనిని ♦ చేసిరనుచు, జక్రీ బోలిన రాముడు ♦ చారు తనుడు
 వీగ కెక్కిడునే యని ♦ విధివిధించు, చెడుగులిట్టివే యని జనుల్ ♦ నొడువుచుండ
 తే॥ భటులుహరువిల్లుగొనిపోయి ♦ ప్రభునియెదుట, బుడమి వీపునెటుక్కున ♦ నడంగి పల్ల
 మడర నుంచి రా చాపంబు ♦ నరసి నృపులు, తెచ్చిరే యని కేలు వి ♦ దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని ♦ కాయము నందము గాంచి వేదనకా
 గొలిపెడు వింటి గాంచి తన ♦ కూతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
 ట్టిలకునిగాంచి గౌతమ జ ♦ టిప్రభు పుత్రుడై మండపంబునం
 గల నృపరాజు గాంచి నయ ♦ గారపుఁ బలుల మించి యిట్లనె. ౭౦౨

సీ॥ మేరువు విల్లుగా ♦ మెఱయు శంభుడు తన, సామేన వసియించు ♦ సతికి దండ్రీ
 యవమతి యొనరించె ♦ నను కారణమున ను, పొంగి లేచెడు కిన్నె ♦ బూని యప్పు
 డీ విల్లు గొని వెన ♦ నేగి దక్షుని యాగ, శాలఁ జేరంగ న ♦ చ్చటః గలట్టి
 కొందఱ పండ్లూడె ♦ గొందఱ కరములు, విఠిగ వేలుపులుచు ♦ విచ్చి పాఠి

తే॥ పోవరానిచోటులకెల్ల ♦ బోయి డాగి, రగ్నులునశించెముక్కంటి ♦ యలుకతోలంగ
 దనదు విల్లిచ్చె సీవంశ ♦ మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా ♦ దేవుఁ డపుడు ౭౦౩

తే॥ నేను శివ ధనుర్బలము వ ♦ ర్ణింప వలెనె? చంద్రమాళిఁ బోలిన ముని ♦ చంద్ర! సీవ
 తెలియఁ దగు వాడె వింక సీ ♦ కలికి సీత, జనన వృత్తాంతమును విను ♦ సాంగముగను

సీ త వృ త్తాంతము .

సీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ ♦ శృంగముల్ బలితంపు, టఱ్ఱులు గలకొడ ♦ లమరఁ బూన్చి
 బంగారు మడకకు ♦ వ్రజంపు గఱ్ఱును, రత్నాల నొగయును ♦ రంజిలంగ
 స్ఫటికంపుఁ గాడి యొ ♦ ప్పగఁ గూర్చి జన్నంబు, నకు నమపఱుపంగ ♦ నొకపొలంబు
 మును దున్నఁగాఁ గఱ్ఱు ♦ మొననుండి బాలభా, స్కరుఁ బోలు కాంతులుగలిగిభూమి

తే॥ దేవి వెలుపడె నన నొప్పి ♦ తేజరిల్ల, పాల కడలిలో నుధతోడ ♦ దేలినట్టి
 సిరియు దీనయై యొదుఁగు మే ♦ ల్పాలుపు గలుగు, కలుకులకు రాణి యీ సీత ♦ గానిపించె

సీ॥ రమణి గుణంబుల ♦ రమణ యేమన నగు!, నవియ తమంతఁ ద ♦ న్వంగి జేరి
 మేలుపడఁగఁగోరి ♦ మీఁదుమీఁదుగఁద్రోచి, కొనివచ్చియొండొండు ♦ పెనఁగుచుండు
 జెలువు నెలవు గోరి ♦ బలు తపంబొనరించి, పూజోడి నెమ్మేని ♦ బొందినయది
 బలువు కమ్మల కొమ్మ ♦ ప్రభవించినది మొదల్, మిగిలిన వుగ్గునలు ♦ మేల్మీ తఱిగి

తే॥ వేల్పుటే టుప్పరమునుండి * పృథ్విజేర, దక్కు నదులెల్ల బెంపునఁ దఱిగినట్లు
లై రనఁగఁ జాలదే యెక్కు * వైతి యగునె? మాని నక్షత్రగణరాజ! మహిత తేజ!

తే॥ విమల కర్తవ్య విజ్ఞత * చిధి కృతంబు, వేఱుగా నుండ లక్ష్మీని * వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు సీతను నృపు ల్ * గోరినారు, దీనిఁ బోలిన చిత్రమెం * దేని గలదె? 202

చ॥ గురు మద దంతిఁబోల్పులు * ఘోషము గొల్పు చమూ సముద్రులై
యురవడి వచ్చి పెండ్లి పలు * కొప్పుగఁ బల్కిన యెల్లవారికీ
సరణి వచ్చి నార మల * శర్వుడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుడు వంచువాఁ డతఁడె * పోవరు డయ్యెడు సీత కియ్యెడఁ. 203

ఉ॥ శాప శరంబుచే జగముఁ * జక్కుగఁ జేయ వలంతి యైన యో
తాపనవర్య! యీధనువుఁ * దాఁచఁగ లేక ప్రసూన సాయకం
బోవఁగలేక పర్వత స * మున్నత చాపముతోడ వచ్చు నీ
తా పరిశుద్ధమూర్తి గని * తత్పరతఁ నృపరాజ పోరఁగఁ. 204

తే॥ అలరుకీ రిఁగోరునుదారు * కలిమి పోల్కి, జనకుసైన్యంబు తఱిగియుఁ * బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయుతనుమవేణిపై * భ్రమవహించు, ప్రభులసైన్యంబుతమయాన * వలె నెవితీగె

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు * వేల్పులు సత్త్వవరిష్ఠుఁ డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ * బల్కుటచే నగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి సేనల రు * టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి ఘూ
కముఁ గని పాటు కాకముల * కై వడిఁ బాటిరి సేనతో నరుల్. 205

ఉ॥ అప్పటినుండి నేటివఱి * కప్పుడు పాటిన వారలేని వే
తెప్పడమిశులేనియు ను * మేళుని చాపము డాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లి యగు * తేర్పడదా? యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పుగ నెక్కు వెట్టిన న * హో విత చెందదు సీత యందముఁ. 206

ఉ॥ అమ్మని పల్కువార్తఁ దగ * నారసి కెంజడ లాడఁ గొళికుం
డిమ్ముగ మూర్ధ మూచి యని * కేడ్డెఱఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మునఁ గానవచ్చు రఘు * రాముని మోమును గాంచె జిత్రరూ
పమ్మును పోలు మేను గల * పార్థివ పుత్తుఁడు గాంచె సింగిణిఁ. 207

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండినింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిఁ * బోలె లేచె
విజిగె హర ధను వని వేల్పులఱచినారు, విజితకామాది రిపులు దీ * ణించినారు, 208

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ డబ్రేరితుఁ డగు, రాముఁ డా వింటినారి గూ ధ్వంగమున్నె
నుందరుల మనముల నేయఁ నూన బాణు, డెక్కు వెట్టెను పూన్కిమైఁ బెక్కువిండ్లు

- సీ॥ కసఁబడు పెనువిల్లు ధ కాలి బలిమిఁ బోలు, నని యగ్గ లికఁ బల్కు ధ లాడువారు
సిగ్గరియకా సీత ధ చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలు గూ ధ ర్వబడదేని
పుట్టువుల్ సఫలతఁ ధ బొందె వనెడివారు, నివకులుఁ డిప్పు డె ధ క్కిడఁడయేని
అలివేణి సీతతో ధ నలఁతలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశిత ధ మనెడివారు

తే॥ దాతయకా మిథిలేశుండు ధ సీత పెండ్లి, చేయఁ గోరువోఁ గొను మని ధ యియకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యిప్పిన్న ధ వానిముందు, నునుచు తెంతయు నవివేక ధ మనెడివారు

తే॥ మునికి లబ్ధ లేదనువారు ధ జనకుకంటె, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేడను ధ వారు రాముఁ
డి ధనువు వంప లేడేని ధ యింతి జీవి, తంబు ధరణిపైఁ జాలవ్య ధ ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైచాయ మగువ లీఁరమణఁ బల్కుక, సాధువులు వొంగ విబుధులుఁ సంతసించఁ
బై డిక్కొండ యేనుఁగు పెను ధ కోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుండు వింటిఁకడకు నడచె.

తే॥ కనక కంకణములు నంకు ధ గాజు లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నంబుఁ ధ బోని సీత
మెడను వైవ నెత్తిన విరి ధ వడ మనంగ, నెత్తె రాముండు మేరువు ధ నెనయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విఘ్నముల్ నలుపు ధ తొంగలి తెప్పల వాల్చుకే నభా
స్తారులు చూచుచుండినను ధ సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపముక
వారక కాలఁద్రొక్కుటయు ధ నారి తగుల్చుట గానరై రి చే
నారఁగఁ జూచి రంత విని ధ రారవ మా విలు తున్ని కూలుటల్. ౭౦

చ॥ అమరు లజాండ గోళమె ర ధ యంబున వ్రేలె నిఁకేరి మర్దు చొ
త్త మని వడంకినా రసఁగ ధ ధారణి వాసుల బీతు చెప్ప వ్య
ర్థమ యగుఁ దల్లివేరువలె ధ ధాత్రిని మోయుచునున్న శేష సా
గము తన నెత్తిపైఁ బెడుగు ధ గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్కుతెక. ౭౧

చ॥ గురు భయ దాసిచే జయము ధ గొన్న విడేహ మహేశు పుణ్య మి
ప్పరునునఁ బండె నంచు విరి ధ వాన సురర్ గరియించి రంబుధుల్
గురిసెను రత్నముల్ మిగుల ఘోషము నేయుచు సంబుదంబులుక
గురిసెఁ బసిండి వాన ముని ధ కూటము దీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై. ౭౨

సీ॥ అమృతంబుకంటె నిం ధ పైన వివిధ వాద్య, ములునిండి యెల్లడ ధ మ్రోగుచుండ
విరుల సరంబు లా ధ భరణముల్ చందన, మును గందవొడియును ధ పునుఁగు కడలి
ముత్తెముల్ రత్నముల్ ధ పొన్నును నన్నని, వలువ లొండొరులపై ధ వైచికోనఁగ
నగరంబు పర్వంబు ధ నక వారిరాళి ఘో, పించుట వోలె ఘోఁ పించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నెఁ డిల్ల మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకర వీ ఁ ణలనువూని
యులివు తేనెలు గురియఁ గుం ఁ డలము లాడ, నగలుతళతళమెఱయంగ ఁ నెగడిరపుడు

ఉ॥ బమ్మెర గొల్పు నానవము ఁ పానము చేసినవారిఁ బోలె నే
త్రమ్ముల కెప్పు గల్గు వని ఁ తామణు లంగద సీగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుంగిలించి రల ఁ కంధి జలంబును ద్రావు మబ్బు నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని రెద్దడి ఁ బీదలు రాజు ద్రవ్యమున్.

తే॥ వై ణికులయు నటకులయు ఁ వై ణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి ఁ మాఁగ వినిన
దేవ మనుజ దేహము లొక్క ఁ తీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర సమముగ నిలిచె వి ఁ చిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి ఁ రావము విన్న సుపర్య భామినుల్
ప్రేమను తద్భుజంబులను ఁ వీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను ఁ పాటల నాటల భిన్నతల్ గనం
గామిని కౌంగిలించుకొని ఁ కన్నుల నార్ప భ్రమించి రవ్వలన్. 2౨౬

సీ॥ దశరథ పుత్రుఁ డి ఁ తం డను వారును, కమలాక్షుఁ డనువారు ఁ కారు మేఘు
మనువారు పువ్రవంటి ఁ తను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కాఁ ఁ డనెడువారు
చొఱమీలు దిరుగాడు ఁ వర కలశాబ్ధిలోఁ, బండు విష్ణుండని ఁ పలుకు వారు
మనుజ దేహుం డంట ఁ మరులెపో యనువారు, నవని తపము చేసె ఁ ననెడువారు

తే॥ మేని యందము గనుఁగొన ఁ మెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న ఁ బ్రియతాక్ష
సారు గన నాతనికి నల్లె ఁ వీరి నిటకుఁ, దెచ్చు మునికి మ్రొక్కుండని ఁ తెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్న తెయూతని ఁ యనుజుఁ గాంచుఁడనుచు నుండ నచ్చట సీత ఁ యవలఁజూడఁ
గోరు నానచే నుసుఱులుఁకొంత నిలువఁ, బొరలుచుండెను పరితాపఁమునఁ బగంట.

స్థితచింతనము.

సీ॥ ఉట్టూత లూఁగెడు ఁ నుసుఱులతో వసి, వాడిన పానుపు ఁ వీడి చెలులు
ప్రస్మిరూఁ బద్యాక ఁ రము దరి స్ఫటిక హ, ర్మ్యంబున నెలతాల ఁ యరుగుమీఁదఁ
బన్నీరు చల్లిన ఁ పానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున సనుఁ దమ్మి ఁ తీగలార!
అబల కీటులు గల్గె ఁ నని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప ఁ త్రములఁ జూప

తే॥ మ్లానతను వీడు చుంటిఁ బల్ల వముఁ బోలు, నా యెడలి రంగు గొనిపోవుఁనంటుకాని
కనుల రంగు మీ విరులచేఁగొనఁ జేసి, నాదు ప్రాణముల్ దీయఁ బూ ఁ నంగఁదగునె?

సీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి ఁ తాటి సిగ్గిలు మేరు, వును పోలు విలుదాల్చి ఁ గొనముతడవు
దోన్మంభ యుగ్మంబు ఁ తూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్నిదమును ఁ వై జయంతి

పొరలెడు వక్షంబు ♦ మరలఁ గాంతున యేని, కాన నోపుడు నాదు ♦ ప్రాణములను
గగన సంచారి యా ♦ తొగల రాయని తోడ, మధుపముల్ రొదనేయు ♦ మాలలుగల

తే॥ శ్రొమ్ముడియుఁ గల్గి పెనునిల్లు గూడఁ దాల్చి, రెండుకన్నులుగలమబ్బా ♦ కండునాదు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి ♦ త్రొవ్వెచె, నది యెడఁద నిపు డున్న డె ♦ ల్లపుడు నుండు

ఉ॥ తుంటరి మస్మధుండు నను ♦ దూదిని గాల్చెడు నగ్నివోలె తొ
మ్మంటగ వేడి తూపుల ర ♦ యంబునఁ గాల్పగఁ జంచలించు నా
వంటి నుకాసికిఁ బ్రదుకు ♦ పద్ధతి వచ్చి “భయంబు మాను నే
నుంటి” నటంచు దాపు గన ♦ నొప్పని దెప్పిధి పారువంబాకో? 23౧

మ॥ అడఁగంబాఱని యో పయోధరము లా ♦ రా! పైపయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యొనర్చి నార లిఁకనే ♦ పాటైన వే పొంది యె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలించిన ధా ♦ త్రీశాను వక్షంబు నే
ర్పడ నాటం గయి కూడునేని తప మొ ♦ ప్పం జేయుఁడీ వేఁడెదక 23౨

చ॥ అడరుచు నామదిం గల య ♦ సంగుఁడు నై చిన సాయకంబుచేఁ
బాడమిర చింత వర్ధిలుచుఁ ♦ బోసె నురోజ యుగంబుపై వినం
బెడవక యీతఁ డెవ్వఁ డిటులేచెడు రాత్రులఁ బీడ సేయు చుం
ద్రుఁడో? నడుమం గలంకమును ♦ తోఁపదు వీఁ డట నుండి వచ్చెనో? 233

మ॥ మనమా! భావజుఁ డెత్తి వచ్చి యెడఁదక ♦ మాఁడించి నాటించు తూ
పను సంజెంతొ కలంపఁ గ్రాఁగక యెటో ♦ యూపై బయల్దేటి న
ల్ల ని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ ♦ పట్టింపుగాఁ బట్టి యీ
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ మరలి వం ♦ తం గుండ రా నేలొకో? 23౪

ఉ॥ మింటను తోఁచు పెన్మొగులు ♦ మించులతో దిగి వచ్చెనన్న తీ
రొంటిన తొమ్మనక మెఱయ ♦ నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని డాయు రాకొమరుఁ ♦ డెవ్వఁ డటం చెఱుఁగంగనై తి నా
కంటఁ జరించు నప్పుడును ♦ కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యెదక 23౫

ఉ॥ పెక్కు లొసంగి దాత యని ♦ పేరు వహించిర పాలవెల్లిలోఁ
బొక్కముగాఁజనించి యొక ♦ చో మఱి పుట్టని మందు పొందికక
జిక్కిన హేమకుంభమును ♦ చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కనివానిఁ జేవిడిచి ♦ జాలిని బొందెద మాట లేటికిక! 23౬

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు ♦ మానిని కందుచు వెచ్చ నూర్పుచుక
వనరుచు నుండఁ జల్లని స్వ ♦ భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్నభను ♦ మేదు నిభంబగు విల్లు తున్నటల్
గని తనలోని వేడ్కనడ ♦ కంబుగ నుంచగలేక చేచ్చెరన్

232

—మూలిని యను సఖి సీతకు హర ధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట:—

తే॥ కలువకంటి మూలిని యను ♦ కాంత తనదు, హారములు కుండలంబు లిం ♦ ద్రోయుధంబు
వోలె వెలుంగంగ ♦ వస్త్రముల్ మాలికలును, చెదర మెఱుపుతీగియ వలె ♦ బదరిపాతె

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట ♦ మ్రొక్కకుండ, నలవి మీఱిన కుతుకాన ♦ నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి ♦ నెఱుంగఁ బలుకు, మనిన సీతకుఁ జెలి యిట్టు ♦ లనియె దుదకు23౯

సీ॥ చతురంగ బలములు ♦ చాలఁ గలుగువాఁడు, సర్వ విద్యావేది ♦ చతుర గుణుఁడు
మొగులు నాఁ గురిసెడు ♦ పొడవు చేతులవాఁడు, దశరథుఁ డనెడు భూ ♦ దారవరుఁడు
త తనయుండు మ ♦ దను కంటె సుభగుండు, సాలంబులను పోలు ♦ కేలువాఁడు
వై కుంఠుఁ డనుశంక వదలనీయనివాఁడు, శ్రీరాముఁ డనుపేరఁ ♦ జెలఁగువాఁడు

తే॥ తమ్ముతోడఁ గౌశికుఁడను ♦ తపసితోడ, మనపురికి శివ ధనువును ♦ గనఁగ వచ్చి
యమ్మునొందు నానతిని చా ♦ పమ్ము డాసి, జేలికగ నెత్తె నాతఁడు ♦ లీల మెయిని.

చ॥ క్షణమున వింటి నొక్కకొనఁ ♦ గాలను ద్రొక్కఁ జివుక్కుమంచు సిం
గిణి యటు లేవఁ బట్టికొని ♦ కేలను ము న్నలవాటుపడ్డ దీ
త్రిణయను చావ మం చచటి ♦ ప్రేక్షకు లాడఁగ నెక్కు వెట్టి త
ద్గుణమును లాగుడున్ వితిగెఁ ♦ దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దఱన్. 2౪౦

చ॥ అనిమిషు లెల్ల రుం బొగడి ♦ రాడిరి పూవులు చల్లినార లో
జనకజ! యంచుఁ బల్కు విని ♦ నన్నుని వెంబడు మేఘమంచుఁ దొ
ల్ల నవలఁ బంకజాక్షుఁ డనఁ ♦ దాపముఁ గూర్చిన వాడె యంచుఁ గా
మిని మది శంక వీడెఁ డెగె ♦ మేఖలయున్ జఘనంబు లుబ్బఁగన్. 2౪౧

చ॥ కలదని లేదటంచుఁ బలు ♦ కం దగు కౌనును గోమలంబులై
బలియు పిఱుందులుం గలుగు ♦ బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లలనయుఁ జేటి చెప్పిన వి ♦ లక్షణముల్ గమనించి నిక్కమా
లలితుఁడె, కానిచో ననువు ♦ లం దొలగించెద నంచు నెంచుచున్. 2౪2

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా ♦ జనకరాజు, వేల్పు శిల్పి నిర్మించిన ♦ విల్లు విఱుగు
నులివు విని మేర మీఱిన ♦ యుబ్బు గలిగి, కౌశికునితోడ నొక్కవా ♦ క్యంబు పలికె.

—క్షణమునివర్య! ప్రేమ చిగు రొత్తగ నీ వెనువెంట వచ్చు శ్రీ
రాముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ ♦ రన్ నెఱవేర్చుట మీకు నిష్టమా?

యీ మహిఁ జాటి యీ దశరథ ధీశునకుఁ వినిపించి యందఱుఁ

బ్రేమను గూడి చేయుదమ? వే వివరింపవె యన్న నాతఁడుఁ. ౭౮౫

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుట ధీశునకుఁ నటంచు, దెలుప జనకుండు నానందజలధి మునిఁగి
నడచు వృత్తాంత మెల్లఁదెల్పుడి యటంచు, దూతల బంపె శుభలేఖతోడనపుడు

౧౩. వ్రతానాపటలము. (౮-౨)

చ॥ వడిఁ జనఁజాలు దూతలును ధీశునకుఁ పాద బలంబున గాలి పోలికఁ
నడచి మృదంగ కాహళ నిధానము రెచ్చు నయోధ్యఁ జేరి య
పుడమి నృపాలు దర్శనము ధీశునకుఁ రాణ్యకుటంబు లెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి ధీశులఁ గాంచుచు బోయి యయ్యుడఁ ౭౮౭

చ॥ ధరణిపు నాజ్ఞ నొంది యుచి ధీశునకుఁ బాద బలంబున గాలి పోలికఁ
నడచి మృదంగ కాహళ నిధానము రెచ్చు నయోధ్యఁ జేరి య
పుడమి నృపాలు దర్శనము ధీశునకుఁ రాణ్యకుటంబు లెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి ధీశులఁ గాంచుచు బోయి యయ్యుడఁ ౭౮౭

తే॥ అమిత సుగుణ భూషణ! యిదియదియ యనుచు
జదువ నియమింపఁబడిన విధానము దవతంసు
చేతి కొనఁగంగ లేఖఁ బుచ్చి కొని యతఁడు
చదివె నెల్లరు విన రాజు ధీశునకుఁ ముదల నొంది.

ఉ॥ వీనుల సగ్ర పుత్రు విలు ధీశునకుఁ సమర్థత యన్ సుధారసం
బాసిన యంత రాజునకు ధీశునకుఁ సంగదముల్ వదనంబు విచ్చి బీ
టూని ధరిత్ర వ్రాలు క్రియ ధీశునకుఁ వజ్ర భుజంబు లుబ్బె ము
న్పూనిన యాగ సత్సలము ధీశునకుఁ భుజించు తెఱంగు దోహదగఁ. ౭౮౯

తే॥ ఖండపరశువు దక్షయూ ధీశునకుఁ గంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ ధీశునకుఁ
బలితపు న్విల్లు రాముచేభగ్నమైన, ధ్వనియకా నెంత మన మద్భుతమైన రవము. ౭౯౦

తే॥ ఎప్పు డెప్పు డెట్టెట్టుల ధీశునకుఁ ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు ధీశునకుఁ బలుకు
దూతలకుఁ గయి కొండనిదోర్చులుండు, సగలు నుడువులు మఱి మఱితగ నొనంగ.

చ॥ మునుపటి సూర్య వంశజుల ధీశునకుఁ పుణ్యఫలంబున బుట్టినట్టి య
మృతసంజముల్ ధీశునకుఁ పుర ధీశునకుఁ బుట్టి దళంబు రాజులు
మును నడచుండు బంధు హిత ధీశునకుఁ మఱియు రంధ్ర ధీశునకుఁ ప
తనమునఁ జూడఁ జేయుడని ధీశునకుఁ నాథుఁ డనుజు చేయగఁ. ౭౯౩

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును ♦ చక్రీ త్రివిక్రముఁ డైనవేళ నీ
జగతికిఁ దద్విధం బరయ ♦ శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారవం
పు గమి కడల్గు గల్గు పుర ♦ భూమి సుధాంబుధి చుట్టి వార లే

నుఁగుల పయి న్నగారుల ధ్వంసుల్ చెలఁగెన్ వడిఁ జాటి రంతటన్. ౭౫౮
క॥ చాటెంపు వినక మున్నే, పాటించి కుమారతతి, ప్ర ♦ భంజనుఁడు వడిన్
దాటించిన జలనిధివిట, తాటం బగునట్లు పురము ♦ తడఁబడఁ దిరిగెన్. ౭౫౯

తే॥ అవనిఁ జోటు రవంతలే♦దవగఁ నిండి, వృషభ గంభీర యానుని ♦ వీర సమితి
విలయ వాయువు వీవఁగా ♦ జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందానఁబోలిచి నడచె

తే॥ జగము చిన్న దె యనఁదగి ♦ స్వందనములు, వెలిఁగెఁ బ్రభులచే భానులఁగలవి పోలె
రత్నముఖ పట కాంతి ద్విధరద చయంబు, వెలసె నింద్ర ధనుర్మృక్త జలద భాతి. ౭౬౦

ఉ॥ అంచలు పాలవంటి తమ ♦ యచ్చపు జెక్కల విచ్చి విన్నుపై
నించిన చందమై విరిసి ♦ నిండెను కాడలతోడి చుట్టువుల్
మించిన కేతనావళియు ♦ మిన్న సమస్తము చర్మ మొల్పఁ గా
న్పించిన సంచునన్ వెలసి ♦ నిండె నభస్థుల మెల్లఁ బర్వచున్. ౭౬౧

తే॥ దానధారలు గాఱు మాతంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లడఁ ♦ గప్పి నీరు
త్రావ దిగు శరన్నేళు సంతతులఁ బోలెఁ, బరవి చలియించె దెల్ల నిధ్వజపటములు.

చ॥ తొడుగులు దాల్చియుండునెడ ♦ దోరని వెన్నెల గాయు వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి ♦ గుబ్బతిలున్ మఱి యవ్వ మేళుపుం
బెడఁగు చెడంగఁ బై విరిసి ♦ వేరిమి నెల్లడ నిండు, మబ్బులున్
విడివడి వోవ దుందుభుల ♦ భీకర రావము మీఱి మ్రోఁగెడున్. ౭౬౨

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను ♦ గజైల గుఱ్ఱము లంచపిండులన్
వెరవున మోచు నాపగల ♦ విన్న నువొందుఁ; బసిండి సొమ్ములున్
చిరుసు కుచంబు లల్లికల ♦ వేణులు గల్గిన స్త్రీలు మించనన్
వఱలఁగ వారి మోచు మద ♦ వారణముల్ జలదాళి నాఁ జనున్. ౭౬౩

తే॥ పథుచు లేచుచు నిటుకుట ♦ వలన రాలు, నఖుల వక్షోజ కుంకుమ ♦ సంకుమదము
యువకు లలఁచిన చందన ♦ మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని ♦ పడకఁ బోలె.

చ॥ మృదు మధురోక్తు లొప్పెనఁగు ♦ మెల్లల పైఁటలలో మఱింగి క్రొ
వ్విడమయి మిత్తిఁ బోలెఁ జెడు ♦ వేదన గూర్చెడు చన్నదోయిపైఁ
బొదలెడు తారహారములు ♦ పొల్పుగ వెన్నెల గాయు, రత్నముల్
పొదెఁగిన భూషణంబులు న ♦ మున్నతి వీచును లేత యెండలన్. ౭౬౪

ఉ॥ దోసములేని మానినులు ♦ దొడ్డ భుజంబులు గల్గువారు సం
వాసిలు క్రొమ్మడుల్ గలుగు ♦ వారలు ధన్యులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్టుమారకులు ♦ భార్యల వెంబడి బోవుచుండి సం
తోసము తోడుతం బిడుల ♦ తో జను గంధ గజాళి కై వడిక. ౭౬౪

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు ♦ మబ్బులలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పలఁ దగిలించు కామినుల ♦ ముద్దుల మోములు కానవచ్చుటకొ
బెలుచనఁ బూర్ణ చంద్రములు ♦ పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జెలు తెక్కు పల్లకులు ♦ భాసిలుచుకొ దగఁ బోయె న త్తటిక. ౭౬౫

చ॥ పరవి మదంబు కాట నగు ♦ పంకమునం గయినేత గల్గు పె
ద్దిరదము లంబుధిం బలె రు ♦ తిం బొనరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరంగు కరంబు లె త్తికొని ♦ పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పెది
క్కురుల మదంబుచే నెదురఁ ♦ గా జతనంబునఁ బోవు కై వడిక. ౭౬౬

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికఁ ♦ బ్రావ పడక లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచుకొ ధరణీఁ ♦ దాడియుఁ దాడక రోవెలంది చి
త్తంబు గతికొ సుపర్వుల వి ♦ ధంబున మింటన పోవుచుండె వా
ర్పంబులు గ్రద్దనకొ గనిన ♦ వారలు దేవ హయంబులో యనక. ౭౬౭

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల ప్రియఃపరమణు లొకటఁ, జూచిచూడక బొమ్ముడిఁచూపువిడక
యూర్పుచలరులుక్రొవ్వెదఁసుంచుకొనక, ప్రియులయునుఱులెయనడాసిఁవెలలుచుండి

మ॥ ఝుర సంకాశ మద్రప్రవాహ తటముల్ ♦ నద్య త్స్పృణీ శామ సం
స్మరణామర్షకముల్ మదావళ తతుల్ ♦ స్ఫర్ధిత్వ చింతారతికొ
దరులకొ మోది మహా తరూత్కరములకొ ♦ దాటించుచుకొ గూల్చుచుకొ
విఱుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండె దటినీ ♦ వేగోద్ధర ప్రక్రియకొ

చ॥ అనదల కూతఁయకా నినకు ♦ లాఘ్యండు కాలు గదల్చు డంతలో
నన నున్మగింజ వై వ భువ ♦ నంబునఁ జోటు గనంగ లేదహా
మునుచను సై న్యమందు గల ♦ ముందటి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాంచిత వి ♦ శాల విదేహ పురంబు చేరువక. ౭౭౦

తే॥ పలు వగల నలంకృతములై ♦ వెలలు బండ్లు, చూచు వారల మనములఁజూటలాడు
నీలవేణుల ముఖముల ♦ లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁతులు ♦ నాఁగ నొప్పె. ౭౭౧

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి ♦ చనవు పలన, వెంటఁబడు నంటుకానిఁ గ్రీఁగంటఁ జూడ
నా కట్లాడుంబునందలి ♦ యంజనంబై, యతని కమృతంబు వోలె సాఁఖ్యంబుఁ గూర్చె

- క॥ హరిణాక్షిం బెడఁబాసిన, తరుణుం డొకఁ డేగుచుండు ♦ దారిం బద్మా
కరమున వేడ్కఁ దిరిగెడి, వరటా మిథునమ్ముఁ గాంచి ♦ వనటం బడియెన్. 223
- క॥ చిందములు భేరు లబ్దము, చందమ్మున నులియ బెరయు ♦ చామరములచే
తం దెలి గొడుగులచేతన్, మందాకిని బోలె దండు ♦ మలసిన తలముల్. 22౪
- క॥ ఇంపు పలు కాడు వారు ని, లింప నతులఁ బోలు వారు ♦ లికుచ కుచలు చూ
పంపఱు బురుషుల యొద నొ, ప్పింపఁగ నది నమరభూమి ♦ విధమై తోఁచెన్. 225
- తే॥ నెరసె స్తంభంబులంబోలు ♦ నెఱి భుజములు, మెఱసె నాయుధ కాంతులు ♦ మెఱపులట్లు
విరిసెఁ బాద సంప్రతులు తా ♦ మరల కరణి, బెరసెఁ గాల్చుల మచటఁ గేసరులనరణి
- క॥ చెలువ పయోధరములపైఁ, గొలిపిన కను లట్లె యుండ ♦ గ్రుడ్డియ పోలెన్
జెలువుఁ డొకఁడు చని చని యొక, కలభము డీకొనియె జనులు ♦ కలకల నవ్వెన్. 22౬
- క॥ వర జాతి తురంగ మొకటఁ, గెరలి పఱవ నిలువలేక ♦ క్రిందఁ బడెడు తా
మరసాక్షి నొకఁడు చేతుల, ధర దింపక బెదర కనుచుఁ ♦ నడపుచు నిలిచెన్. 22౭
- తే॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం ♦ బడిన వచ్చి, కంటి తూపుల నొప్పించు ♦ కలువకంటిఁ
గూర్చి పీన సుందర కుచ ♦ కుంభిఁ గట్టఁ, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే ♦ దనియె నొకఁడు
- తే॥ తుఱుముక్రోమ్ముడిమధుపంబు ♦ లఱచుచుండ, నడక మదపు లేనుఁగుబోలు ♦ నంటాకండు
వనితకన్నులఁగనిచాల ♦ వాడిగలవి, యనుచుఁ దన యీఁకె నొకకంటఁ ♦ గనుచునుండె.
- చ॥ అలలను పోలు వంకరలు ♦ నందము దీర్ఘము లైన కేశముల్
జలజముఁ బోలు పాదములు ♦ జానుగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్
గల చెలిఁ గాంచి యొక్కరుఁడు ♦ క్రమ పయోధరలార! మీరు మీ
యులిసెడు కౌసులన్ మఱచి ♦ యుంచితి రెచ్చటఁ జెప్పరే యనెన్. 2౨౮
- తే॥ తీక్షణ దృష్టులఁ దక్క వా ♦ తెఱఁ గదల్చి. పలుక కేగెడి పడఁతితోఁ ♦ బలుకు నొకరుఁ
డింతి! బిగి యింత యున్న ని ♦ న్నేటి నీటఁ, జేతులం బట్టి దాఁటించు ♦ శీలి యెవఁడో?
- తే॥ దింపఁగా రాని బరువు నె ♦ త్తికొని పోవు, నొంటె యింపగు చివుఱులఁ ♦ దింట వీడి
వేప మున్నగు వానిని ♦ వెదక సాగె, బాలు విడిచి కల్ద్రావు న ♦ ప్రాజ్ఞు నట్లు. 2౨9
- తే॥ ఎఱుని కనులు నల్ల ని ♦ యిరులఁ బోలు, మేను లొప్పు బర్పరులు న ♦ మ్రోటలు పాఱ
లూనిత్రో పలునమముచే ♦ యుచునుమూఁపు, లందుగావల్ల మోయుచు ♦ నరుగుచుండె.
- తే॥ పిచ్చి పట్టిన యేనుఁగు ♦ పెనఁగి కరిణి, పై నఁ దుండ మూనఁగ దాని ♦ పై ని తరుణు
లదరి కను మూయఁ జేతుల ♦ కణఁగకుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖింబున ♦ మఱిగిరపుడు
- తే॥ రత్న మేఖలా యుత లైన ♦ రమణులకెడఁ, జారునద్య దుత్ఫుల్లకం ♦ జవనఘండు
కమఠముల విఱాది గోదరు ♦ కప్ప లనఁగ, హస్తినులపై న కుఱుచువాం ♦ డ్దరిగినారు

తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ ♦ మావొకండు, పాదములు వంచి పవన జవంబుతోడ
బొటుచుంటఁ జూడఁగ నీమె ♦ పాకవైరి, కర్ణురాలని కొనిపోవు ♦ నట్లు దోచె. ౭౦౭

తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ ♦ ధనువుదునిఁగె, ననుచుజనులాడవినతో ♦ యలులుపరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల ♦ ముడుచుకొనక, తెగిన మొలనూలుచిందఁగా ♦ దెలిసికొనక

తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ ♦ గూర్చి పట్టి, ముక్కు-మూసినవేళ్ల టె ♦ మొగిడియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ ♦ జరుగ నిష్ట, పడని మనివరుల్ మెల్లన ♦ నడచినారు

తే॥ తావి పూవులు తుఱిమిన ♦ తరుణులు లేమ, కనుల నశ్రువు బురల న ♦ ల్క- గొనిచన్న
ప్రియులు గానరా వ చ్చుట ♦ వేడ్క-యేని, వచ్చి తేరెక్క- డని సన్న ♦ లిచ్చువారు

తే॥ అంగమైన శతాంగమా ♦ తంగముల తు, రంగముల మురజానుల ♦ రావ మెల్ల
యెడల నిండి షర్వంగ నట ♦ నెవ్వరేది, నుడువ వినలేక మూకయై ♦ నడచె జనము.

తే॥ సాలె పురుగులు నేసిన ♦ నూలు నేత, వంటి సన్నని పలువలఁ ♦ బడెతు లుడిచి
యందుకారావములతోడ ♦ నరుగుతుటుము, కలకలంగూయుపులుగుల ♦ కొలఁకుఁబోలె

క॥ తెరటములు తెరలు కలశాం, బురాశిఁ జనియించు లక్ష్మీకా ♦ బోలు మృగాక్షుల్
తెరచీరనుండి చూడఁగఁ, బురుషుల కను లుల్లసిల్లి ♦ పొలుపుగ నార్చుకొ. ౭౦౩

క॥ నెఱుకులఁ దాడఁగ నాలెడు, కఱికన్నల సకుల యందు ♦ కంబులు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించుం దోడుగ, ఖరువుల సకిలింప లొప్పు ♦ ఘన గర్జలలికా. ౭౦౪

క॥ ధర పులకరింప నరిగెడు, తరుణుల కాంతి గల మోము ♦ దమ్ముల నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు, లిరవుకొనియెఁ గాంచి మరుఁడు ♦ నెడ ముదమందక

తే॥ అగపడని కాను పగడంబు ♦ పగిది నోరు, ఫలరసము వంటి పలుకులు ♦ గలుగుచెలుల
కోల యెలనీటికాయల ♦ బోలు చనుల, నుండి రాలు గందవొడియె ♦ యుర్వి నెఱసె.

క॥ తలఁప నరుడైన చిత్రం, బులు గల యరదములనెక్కి ♦ పురుషులు స్త్రీలుకొ
బలువురు దారి నెరసి పే, రులివునఁ జనుజెంచుచుండి ♦ రొప్పారంగకా. ౭౦౭

తే॥ వారువంబులు తేరులు ♦ వీరవరులు, నేల నడవఁగ నెగసిన ♦ ధూళి నెరసి
మొగులునీరు వెల్వడు ద్వార ♦ ములనుగప్పె, గొప్పె దిగ్గజ దాన మాధర్మములఁగూడ

సీ॥ కాలియందెలు ఘల్లు ♦ ఘల్లున నడ తెంచు, చిలుకల కొలుకులఁ ♦ జెలువు గనుచు
డాలు దాలిచియున్న ♦ డాకేల వాడియై, తళ తళ లాడు ♦ కత్తుల ధరించి
రత్న కంకణములు ♦ రాజులు వలకేల, దరుణుల మృదువుగాఁ ♦ దవిలిపట్టి
మదగజ ధారల ♦ పదనుచే దడిసి పం, కంబైన యాత్రోవఁ ♦ గడవలేక

తే॥ చేల యొక్కింత పైకొనఁ ♦ గేలఁబట్టి, నడచు తమవారి మెల్లన ♦ నడపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నడకల నప్పుడే ♦ వేడ్కఁజూపు, కరణి జలలుగాఁ బురుషులు ♦ కదలు చుండెడి.

తే॥ పొలములందు మడుఁగులందు ♦ కొలఁకులందువిరియు రకరకములగు తా ♦ మరలు
వదన కర నయనాదులఁపదురు చూపఁ, గోసి యిండని కొందఱుఁకొరెనారు. [త్రోవలు

ఉ॥ చూపుల కొప్పు గుఱ్ఱముల ♦ జోటులు దిగుచునుండి కుంజరం
బేవున డాసెనంచు నగ ♦ లెల్లడ రాలఁగఁ గేశపాశముల్
వీపునవేల వస్త్రములు ♦ వ్రేలఁగఁ బ్రాణము మానమేఁచఁగా
దాపలి కేలఁ బట్టికొని ♦ తాటిరి పాటిరి కేకులంబలెన్. ౮౦౧

చ॥ గొడుగులు నేనుఁగుల్ పికిలి ♦ కుచ్చులుఁ డెక్కిపు గుంపు లొత్తుగం
దొడరికఁ బర్వి యెల్లయెడఁ ♦ దోరపుఁ జీకటి నిండఁజేయఁగాఁ
దొడవుల నాయుధంబులను ♦ దోచిన యీజుపుటెండ గాయ న
య్యెడ నొకవేళ యందొకట ♦ నేర్పడె వింతగ రేయియుం బవల్. ౮౦౨

తే॥ వదన కంజంబులందున్న ♦ వాఁడియులుఁగులెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చుదొలంగుఁడెడగనను
దొలంగకేతెంచు కుంభ స్తఁసులకుఁదొలంగి, తాఱుదురుసూర్యతేజులాశూరవరులె. [చుఁ
సీ॥ తొలఁగ శక్యముకాని ♦ త్రోవలో నిఱుకుచేఁ, జిక్కితునిగి ప్రకా ♦ శించుచుండు
రత్నముల్ ముత్యముల్ ♦ రాలిగుచ్చుకొని చా, లఁగ బాధవెట్టుఁ గలాపములను
దాచిచి నట్టి నుం ♦ దరుల పాదంబుల, యందెలు దురపిల్లు ♦ నట్టు లులియఁ
దడఁబడి కోమలు ♦ లడుగిడలేక యం, దంద నిలుచుచుండి ♦ రవలఁబోక

తే॥ ఉత్కటంబుగ వాద్యంబులులియ నులికి, బండ్లయెడ్లు చానలుపాటఁ, బరుగులిడుచు
భారములు పాశములు వీడి ♦ యడుచునుండ, మానులంబోలె నవియు శ్రమంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁకులగన్న యేనుగులు ♦ కూరిమిలో దిగి మావటిండ్ర యుం
డల గణియింప కంగపల ♦ డంబగు గుబ్బలఁబోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుండెలియఁ ♦ బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలె న్నిలిచె ♦ వేతట మెక్క నీటిలోపలన్. ౮౦౩

తే॥ సారుమీఱిన గాయనీ ♦ జనముతోడ, వైణికలు మాపులెక్కి శ్రా ♦ వ్యముగ మేఘు
రంజితంబు పాడుచు నను ♦ రాగమెనఁగఁ, దరలి నారలు కిన్నర ♦ దంపతులన. ౮౦౪

చ॥ నిమిరిన యంకుశంబునకు ♦ నిర్భరశైలముఁబోలు నేనుఁగుల్
క్రమముతోలంగి పర్విడఁగఁ ♦ గాతరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిమిగల తెక్కలొప్పు మధు ♦ లిట్టులు తత్సలినుండిలేచి స్త్రీ
ల ముడులఁ జేరి యాలఁ బిడు ♦ లంబడి పోవుచునుండె వింతగన్. ౮౦౫

రాజవత్సుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నమ చందమామ తగఁ ♦ బుట్టఁగ మ్రోఁగు సముద్రమట్టులు

ద్య న్నయవాద్యముల్ మొరయ ♦ దారి శతాంగ తురంగముల్ కరుల్

మున్నుగ నేగ రక్తకణ ♦ ముత్ గల కుంతముఁ బోలు కన్నులూ

పున్నవలల్ చనంగ గరు ♦ వంబున లేచిరి రాట్కళత్రముల్. ౮౦౮

తే॥ అరయ విరిదమ్మికోలఁకునఁహంసి యనఁగఁగై క వేపురు వెలయాండ్లు ♦ గలిసికొలువ

వేల్పుటిల్లాండ్లు సిగ్గిల ♦ వెడలసాగె, చెన్నుమీఱిన రత్నాల ♦ శిబిక నెక్కి. ౮౦౯

సీ॥ కారణ రహితమై ♦ కనులెఱ్ఱగలచెలుల్, కంచుకులును వేత్ర ♦ కరులు గూడి

యాశ్వికులై నేల ♦ సరుగువారయి తడఁ, బడు నొడుపులుగల ♦ వారలగుచుఁ

బట్టంపుదేవుల ♦ పాదముల్గొలుచుచు, వినయ ముట్టిపడఁగ ♦ వెడలుచుండ

వేసడంబుల నెక్కి ♦ విరిభాండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁ గవల పి ♦ ల్లలను గన్న

తే॥ యలనుమిత్ర కాఁగ్మయిలున ♦ వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కిన ♦ నాణెమైన

శిబికయందు గూర్చుండి వి ♦ శిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులార ♦ వినుచు వెడలె. ౮౧౦

తే॥ సప్త సాగర వేష్టిత ♦ జగతియందు; నవల లిఁకలే రనఁగఁజెలుల్ ♦ నమలి హంస

చిలుక గొరవంక ప్రతిమలు ♦ చేధరించి, చామరలు పీచు చంచల ♦ జరుగుచుండె. ౮౧౧

చ॥ తెలి రదనాభితోఁ గళలఁ ♦ దేఱిన మోమును గాంచి చంద్రుడం

చెలమిని ఋక్షనంఘములు ♦ నేవలు సేయఁగఁ జేరెనన్న చె

న్నలరిన రత్ననంఘటిత ♦ మా శిబిక రఘురాముతల్లి వే

ల్పులు నుతియింపఁగా వెడలె ♦ బొల్పుగ గాణలు పాడుచుం జనన్. ౮౧౨

తే॥ గూనుముట్టి కాఘలవారు ♦ కుఱుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లని ♦ మాపు లపుడు

హంసలం బోలి నడవఁగ ♦ నలరుఁబోఁడు, లోలి నిరుడెన బిడినడఁబోలి చనిరి. ౮౧౩

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బ లడరిన ♦ ముగుడ లబ్బ, నిలయకంఠెను సుందరుల్ ♦ నీటుగాఁగ

పలు వగల మణుల్ పొదిఁగిన ♦ బండ్ల నెక్కి, ప్రతిమలం బోలి కొనల్య ♦ బలసి చనిరి. ౮౧౪

సీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు ♦ పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రామృత ♦ పాయలై న

వారు త్రివిష్టవ ♦ వానులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్ ♦ తుష్టిగాఁగఁ

జేతులతో మంత్ర ♦ పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని ♦ వేలమంది

తనచుట్టుఁ గొలిచిరా ♦ ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ ♦ బరిధవిల్లి

తే॥ నెలవెలుగుగాయుగొడుగుల ♦ నీడలోనఁ, గొఱలు ముత్యాల శిబికలోఁ ♦ గూరుచుండి

వేదపాఠ రవంబులు ♦ వేడ్కవినుచు, సతి యరుంధతితో వసి ♦ వ్యముని కడలె ౮౧౫

సీ॥ మొండొడ్డి పోరాడు ♦ శుండాల యూధముల్, వాయువేగంబొప్పు ♦ వారువములు
దేవ విమాన దీ ♦ ధతులొప్పు తేరులు, వీరమద్దెలు చాల్చు ♦ వీరవరులు
సాగరం బొకమహా ♦ శైలంబుజుట్టిన, వడువునఁ దము చుట్టి ♦ వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మీ నిలుచు వ ♦ ఊంబులు గలవారు, దివ్యాంబకంబులు ♦ దివ్యధనువు

తే॥ లమరు కరములుగలవార ♦ లతిరథులుగు, భరత శత్రుఘ్ను లమ్ముని ♦ వరు వసిష్ఠు
వెంటఁజనిరి విశ్వమిత్ర ♦ వెంటఁజన్న, రామలక్ష్మణులంబోలు ♦ రాణయొప్ప.౧౮౬

సీ॥ ముత్యాల రత్నాల ♦ భూషణొప్పిన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు ♦ నియతించిర్చి
నారాయణునిపాద ♦ నలినంబులకు మ్రొక్కి, నిప్రోత్తములకు నం ♦ ప్రీతితోడ
భూరి హిరణ్య గో ♦ భూ రత్న దానమ్ము, లొనరించి భవ్యము ♦ హూర్తమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం ♦ భములఁజేదాల్చి ప్రాచ, బలుకులు చదివి దీ ♦ వన లొనర్చి

తే॥ గణికతో నీరుప్రోక్షింప ♦ గరిమ మ్రొక్కి, రత్న మేఖలల్ చాల్చిన ♦ రమణులింపు
పల్కులను వంశగీతముల్ ♦ పాడుచుండఁ, ప్రభుఁడు దశరథన్మహాళి ♦ బయలుదేతె

సీ॥ మురజ శంఖాదులు ♦ మ్రోఁగుచుండెడినంచు, బ్రహ్మణ భేరి ర ♦ వంబటంచు
భూజానివెడలె గాఁ ♦ బోలు నక వారలై, బలసిన రాజులు ♦ ప్రబ్బినచ్చి
మముచూడలేదని ♦ మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాటి ♦ క్రుంగె ననుచు
నికరాజుడాయట, యెట్లాకోయనుచు నొం, డొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం ♦ దరకు జరగి

తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడ్గముల్ ♦ వెలయుచుండు, భూప కరములకా కెందమ్మి ♦ మొగ్గలెల్ల
మొగుడ మణుల శేరెక్కియా ♦ భూవిభుండు, ప్రభల రెండవఁబునుడునా ♦ బయలు వెడలె

తే॥ పైఁడిగాజుల చెలు లెక్కు ♦ పసిండిగజై, లులియు తేజలు చుట్టును ♦ బలసికదల
జలజములు వికసించిన ♦ జలధియలల, తోడఁగదలిన చందంబు ♦ దోచెనపుడు.౧౮౭

తే॥ దుమ్ము మినుదాకె దిక్కులఁ ♦ దూటిమూసె, గన్నులగవడకుండఁగఁ ♦ గ్రమ్మె నంతఁ
బోక సాగరవైరంబు ♦ పూనె సనగ, కడలిలోఁజొచ్చి జలముల ♦ నడునుచేసె. ౧౮౮

సీ॥ పణవ కామాళ శంఖ ♦ పటహ భేరి మహా, రావంబు లశని వ ♦ ర్షముల నడఁప
నాలవట్టంబులు ♦ వీలి జాలరులు ఛ, త్రంబు లాదిత్తుని ♦ ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతప త్త్రింబు ♦ తనరుటఁగాంచి జ, క్కవగొంగ సిగ్గిలి ♦ యవలికరుగ
నమరుల యెదలు ది ♦ గృహిమనొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ ♦ విభుఁడు విప్ర

తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ ♦ చర రవంబు, వంది మాగధ కీర్తనన్ ♦ వరుస మీఱ
వేత్రహస్తల సందడుల్ ♦ విరియ గీత, హేషలును దెనల్నిండఁగా ♦ నేగుదెంచె. ౧౮౯

తే॥ తాను గాంచు ధిక్కులనెల్లఁ ♦ దన్నె కాంచు, నరవరులు విరికేలు దా ♦ మరలు మోడ్చు
బొంగి యొండొండొరయు చతుఃకరంబలము, నెగచురజమున మిన్ను మిన్ను గనొనర్చె

ఉ॥ తేరులు వీరులుం గరులు ♦ తేజాలు నిండిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి ♦ తెల్లగ వేఱొక భూమియున్న దే?
ధారణి వీఁపువంగి దిట ♦ దప్పి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
ధారణి భారమిఁగెనని ♦ తథ్యముగా వచ్చియింప నెట్లగున్? ౯౨౩

చ॥ ఇనుఁ డటు రెండుయోజనము ♦ లేగి పథమృగఁ జంద్రశైలమున్
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ ♦ గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గచ్చిగుబ్బలును ♦ బాలనమీరముఁ చందసెంబు భూ
పుని పెనుసేనయుం దిగియెఁ ♦ బ్రాద్ధను పోయెను పశ్చిమాద్రికిన్. ౯౨౪

౧౪. చంద్రశైలపటలము. (౭౭)

సీ॥ మేరువు నోడంగ ♦ మెండ్లోడ్డి నిలుచున, వునుఱులఁ దీయంగ ♦ నునలు నవియు.
మరునకు నిరవుగా ♦ నెరయునవియు ముత్తై, ముల సరుల్ గలవియకా ♦ మొగ్గచనులు.
గొరవంక పల్కులు ♦ కొమరొందు నబలలు, ప్రియుల భుజంబులఁ ♦ బెనఁగవై వ
నుప్పరం బందుచు ♦ నుండెడు వటశాఖ, లిలను విఱిగికూల ♦ నిలుచునవియు
తే॥ సరసులం గోరు నవియు మేల్ ♦ చాప ధరులఁ, గంతుఁ గేరెడు వీరులఁ ♦ గలవియైన
దంతు లట దేవదారు చం ♦ దన మహీజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శృం ♦ ఖలల తోడ

ఉ॥ పేర్చి యడంపరాని యరి ♦ వీరుని నీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొనను న ♦ రాధిపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
డాల్పుచు మేఘమండలము ♦ నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగల్చికొంచు నడ ♦ చెన్ వడి నొక్క గిరింద్రముంబలెన్.

చ॥ బటువగు కాండముల్ బలుపు ♦ వాఱిన కొమ్మలుగల్గు మద్దు లొ
క్కట మొదలంటఁ గూల వెను ♦ కం బడి దొర్లుచు వచ్చు తోటితోఁ
దటపటఁదోగు కృష్ణాక్రియ ♦ దంతి యొకం డిరు దేవ దారువుల్
కటపెటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ ♦ గట్టిన గూటము ప్రీతి వెంటరాన్. ౯౨౭

తే॥ కినుక యడఁగ మచ్చిక బుజ్జ ♦ గించివశము, పటచుకొనఁజూచుపరికాఁడు, ప్రగడఁబోలె
మంత్రి హితముపదేశింప ♦ ముదినిగొనక, స్వేచ్ఛవ ర్తించు నృపుఁబోలె ♦ నిభమొకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర ♦ వం బొనరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేభ మొక్కఁడు సృ ♦ ణిం గణియింప కరణ్య హస్త ముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడిని ♦ దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మరుద్గతిన్
దెగటునఁబోయె మున్నుచను ♦ తెన్నున వెల్లువ వోవుకై వడిన్

చ॥ కరిఘట లొక్క చోటుననె ♦ గట్టఁగ లేచు మదంపు వాసనతో
పొరయఁగ నొక్క దంతి సిడి ♦ పో టసి వోవఁగ మీఱిరేగి యా

తెరువునఁబాటి యొక్క వడిఁ ♦ ద్రెంచుచు ముందటి కాళ్ల రాచుచున్
సురుముగఁజేసి వైచె నొక ♦ సుందరసాలము పాల వృక్షమున్ ౮౩౦

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ ♦ లేపము నొందిన వారణంబులున్
జిక్కిని చెంద్రము న్నుదుటఁ ♦ జేరిచి దిద్దిన హస్తీ తతుత్
మిక్కిలి గున్నలున్ గలిగి ♦ మీఁన తద్వనయాధముల్లు పెం
పెక్క దదీయ చంద్రగిరి ♦ యేపగు యూధపుబోలె నయ్యెడన్.

తే॥ పెద్దలగువారు పిన్నలయొద్దఁజేర, వారి చెడుపద్ధతులు మార్పు ♦ వారలనుట
నిజము రథముల బంగారు ♦ నేమి దొరలి, నల్లతాళ్లకు తనదు వర్ణంబు నొనఁగె

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులనుకవ్వొయెలయననుచు, దొండపండుఁబోల్ నోళ్లను ♦ తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద ♦ మరయు పూన్కి, బ్రమయచందానఁదిరిగెను ♦ నెమఱులచట

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలుల్ ♦ హంస లట్లు, నడచి లేఁజెట్ల నీడకు ♦ బడలి చేర
వారి నగలపు తళతళ ♦ ల్వాటుచుండ, పూచి యున్న లతలఁబోలి ♦ పొలిచి రచట

తే॥ మాలికల నున్న తేంట్లు తా ♦ మరలటంచు, కలికిపదములమొగములఁ ♦ గ్రమ్ముకొనఁగ
నఖులు నిక్కంపు టాడలికై ♦ శంక నొంద, పటిక బండలపై వారు ♦ పండినారు ౮౩౧

చ॥ మెఱుములతోడి మేఘములు - మేదినిఁ జేరఁగ నున్నవంచుఁ జూ
పఱు దలఁపంగ హస్తీనుల - పైఁగల రామలు డిగి ధక్కనా
నిఱు కగు మధ్య మొప్పెనఁగ - నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వఱలిన మాడ్కి నూపుర ర - వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చుటన్. ౮౩౨

చ॥ పలు విషయంబులందు గొనఁ - బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలోప్పి పే
రలుకును గూర్చు హేషలు గ - లట్టివియున్ గయి సేతయున్ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగు - వార్వములం దగు మేలేవెట్టి భూ
లలన యురః కలాపమన - లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాన్ ౮౩౩

చ॥ తరంగల నిల్పు పొల్పునను ♦ దందడిగాఁ జెరలెత్తి కట్టిరా
శరధులఁ గూర్చు మచ్చునఁ బ ♦ సారపు వీడు లమర్చి నారు పెక్
శరద చయంబు చేర్చులలి ♦ సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార ల
క్కరువలి బారు నిల్పు వహిఁ ♦ గత్త శలన్ దగ నిల్పి రత్తటిన్ ౮౩౪

తే॥ నటన మొనరుచు నెమిఱు ల ♦ నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు ♦ నట్లు నిట్లు
లరసి ధ్వజములవలన భ ♦ ద్రారవముల, వలన నెఱిఁగి డాసిరి తమ ♦ ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుగుబోలిననన్న ♦ వలువలఁగొని, యువకులొడలినంటినదుమ్మ ♦ నూడ్చితుడువఁ
జిత్రకాఠంధూచిత్రముల్ ♦ చికిలిచేసి, యుండుక్రియ నుల్గి సిల్లిరి ♦ యునతల లఘు,

తే॥ రాకుమారులున్నత శిఖరస్థ హరులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల ♦ దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చామరల్ ♦ పరవ నేగి, చేరి రందమై వెలసిన ♦ శిఖరములను. ౧౪౮
తే॥ పెక్కెములుగలతెల్ల కు ♦ టీరములను, పద్మ గంధుల మొగములు ♦ పరిధవిల్లె
విమల చంద్ర బింబము లల ♦ లలరు తేట, నీటందోచిన కైవడి ♦ నీటుగాంగ. ౧౪౯
తే॥ పొరలి లేచి నల్లని ధూళి ♦ యురల దులిపి, తెల్ల తావరజం బొక్క ♦ దెసను దాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు ♦ కాలకంఠు, మాడ్కి నొప్పారె నటనొక ♦ మదగజంబు
తే॥ దుష్ట జనులతో న్నేహించు ♦ శిష్ట జనులు, వారి స్థితిగొంచి పిమ్మట ♦ వదలు నట్లు
తురగములు నన్న దుచ్చునఁ ♦ బొరలిలేచి, చెదర విడలించి కొనుచు నిల్చినవి పిదప

తరుణీ తరుణుల విహారము .

సీ॥ అన్నాన మన్నాన ♦ పొన్నాన, యనియెడు, ముప్పురి త్రాటిని ♦ మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంబుచే ♦ దమ్ము తామెఱిగి యి, య్యలఁగాంచి కర్తవ్య ♦ మెఱుకపడంగ
నత్పథంబునఁ జను ♦ సాధుల చందానఁ, దత్తడుల్ ముప్పురి ♦ త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచే ♦ జేతలఁదెలిసి య, నంతర మిలఁగాంచి ♦ యడఁగి మరలె
తే॥ కలదిదాచక యొనఁగు దా ♦ తలనుపోలి, నదులు వెల్లువ లడఁగియు ♦ వదలకొనఁగఁ
దోడఁగాఁ దోడఁగా లోనఁ ♦ దోచుతేట, నీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ ♦ వారికొదవ.
తే॥ మంచుబోలిన తెరలు చ - లించునపుడు, లోన నచ్చనగండ్లాడు - చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁ బొరలు వాలు, మీలనఁగ నొప్పి మినమిన - మినుకుచుండు
చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ విరిసి - నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న
ట్టరమున రత్న హారముల - నొప్పిన వీరులు క్రొత్తవాసనల్
పరపు గుడారులందు చొరఁ - బాటిరి ధీరత సింగముల్ గుహం
తరమునఁ జొచ్చులీల నము - దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచుక. ౨౪౨
సీ॥ మత్తసారగముల్ - మావటిండ్లు తెలుపు, సూచనల్ గ్రహియించు - వొప్పువీడి
చుట్టుపట్టులనున్న - చుట్టంపు శేనుఁగుల్, చేరఁగఁ దీరంబు - చేరఁబోక
పెద్దలు చెప్పిన - బుద్ధివినక చుట్ట, పక్కంబు లదలింప - లెక్కగొనక
వెలయాండ కలయిక - కలవాటుపడిన ముం, డల మార్ల బోలె వి - డంబనమున
తే॥ నెఱవెండ్రుకల్ కోఱలు - నెఱ నొసలు, నీఁటెలును గంటరిదలొప్పు - నిభచయంబు
వెల్లువలఁ గాడుపఱిచె ముక - విడక కలశ, జలధిఁ గలఁచిన మధుకైట - భులను పోలి.
తే॥ స్త్రీలు పురుషులు రవికాంతి, తెలియరాక, ప్రావుల నుంచు నగురుకట్ట ♦ పొగలుగ్రమ్మ
గరనములేని మొగుళ్ళు ♦ కడఁకడిగిన, పఱపుకడలిని పోలె నా ♦ ప్రాతఁవోటు. ౨౪౩

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు ♦ భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులెల్లఁ దమ్ముడను ♦ యక్కము పక్కము విస్మరించి ట్కో
ణీధవు వర్గముంగనుచు ♦ నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యీధరఁ దప్పిదారి వసి ♦ యించె ననందగె వై భవోన్నతిక. ౮౫౦

చ॥ రమణులు మున్నగానె దిగి ♦ రంజలు తత్త్వియపాళియొద్ద బిం
కము నపు రింపు నింపు నలు ♦ కక బికముంగని ముచ్చటించుచుక
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు ♦ వల్కెడి కొండలతోడఁ బల్కుచుక
నెమిటుల లీలఁగ్రుమ్మరిరి ♦ నెమ్మెయి చాయల నెల్లఁ గప్పుచుక. ౮౫౧

చ॥ పురుషులు, వీరమద్దియలు ♦ మ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుతమొనర్ప ఖడ్గరుచి ♦ వింతగఁగ్రేవవెలుంగ నంగద
స్ఫుర దురురత్నకాంతి మెఱు ♦ పుల్ మెఱయక దమ కేలవంటి య
గ్గిరిగల యొప్పిదంబుఁ బరి ♦ కించిరి సింగములట్టులేగుచుక. ౮౫౨

తే॥ వనధి మేరువుగదియఁ జు ♦ ట్టివవిధమున, ట్కోణీధవునేన శైలంబుఁ ♦ జుట్టిపిడిసె
భూపులును రాణులునువారిఁపు త్ర కులును, నెఱయఁజంద్రశైలముదర్శనీయమయ్యె

తే॥ తేంట్లుగ్రమ్మిన కల్పక ♦ దీప్త శౌఖి, కలను తాటిమ్రాఁకుంబోలు ♦ కరమసాచి
చివుఱులంద్రుంచి ప్రాణంబుఁపనిదినుండు, కరిణులకు నందియిచ్చెనుకరిచయంబు.

తే॥ కొమరు గల్గిన యచ్చటి ♦ కొఱవతలకుఁ, చెలువుగాఁ బురోహితవృత్తిఁచేయువేగి
పూల వినుగొందు భ్రమరముల్ ♦ పొన్నగుత్తు, లనుచు రిక్కలపై వ్రాలునవ్వుడపుడు.

సీ॥ ఋతుంబు లనెడిక ♦ రేణువులం గూడి, వఱలు రేరా జను ♦ వారణంబు
వంపైన క్రొన్నెల ♦ వంకయక దంతాగ్ర, ముస మిన్ను గ్రుమ్మగా ♦ పొదలిపాఱు
తేనియ మడవలఁ ♦ ద్రిప్పి మాఱిచికట్టి, కొఱచేల్గాచెడు ♦ కొఱవ లపుడు
చదలేటి నీరు వి ♦ చ్చలవిడి పాఱించి, వరిపై రు పెంతు ర ♦ వ్వారిగాఁగ

తా॥ తొలగి పోవలేక ♦ నిలిచిన చందురు, నొక్కప్రక్క నచటి ♦ యువతులు గని
తను యలంకృతులను ♦ దగదిద్దికొండ్రు రం, భాదు లవలిప్రక్క ♦ నల్లెకాంత్రు.

తే॥ కొలిమిఁబడక నేయి చిలుముఁగినకయునుఱు, లూడ్చు బల్లెంబనెడికను, లోపలచెలుల
నొసఱులంగాంచి యర్థేందుఁ, బొనఁగఁగొలిచి, పోలికలఁగనుగొందురు ♦ పురుషులచట.

తే॥ సింగపుంట్ల లేన్లు ని ♦ నుంగు లచటి, ముంగిళ్లఁ జెఱలాడును ♦ ముదముమీఱ
వంకగలిగిన లేనెల ♦ వాంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁగూడితిరుగులాడు. ౮౫౩

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర ♦ ప్రాంతంబులక గిన్నరే
శ్వర విద్యాధర నీలకేళ విలసత్ ♦ ప్రాగ్భార మూర్ధంబులక

గరియూధంబులఁ జంపు సింహవితతుల్ ♦ గాఢుంచు నంకంబులున్
దరుణే ల క్తక యుక్త సిక్త ప్రదచి ♦ హ్నంబుల్ ప్రకాశించెడున్. ౧౦౩

సీ॥ వాలుగలంబోలు ♦ వాలిక కన్నులు, చెవులనఱకునేగి ♦ చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు ♦ వెన్నెలకాయక, గ్రొమ్ముడుల్ విడి యొడల్ ♦ గ్రమ్ముకొండ
రంగారు కనుబొమల్ ♦ రాణించి నిక్కక, కరరవమును కంఠ ♦ వర రవంబు
పరంగనొక్కటిచేసి ♦ నరములమోటి య, మృతమూర రమణులు ♦ కృతులుపాడ

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షులే ♦ వెఱుగువడును, వారికుంకుమ పంకమొ ♦ ప్పారు పటిక
దొనలు కల్లునించిన కెంపు ♦ మణులగిన్నె, లట్లు విలసిల్లుచుండు నం ♦ దన్నియెడల

చ॥ పొలయలుకన్ వహించు పువ్వు ♦ బోణులు కాటుకతోడికన్నులన్
నులుముచు నంటుకాండ్రు మ ♦ నోవ్యథ హచ్చంగఁ దత్తఱింపంగన్
వెలలుచుఁ గ్రొవ్వెదల్ తిగిచి ♦ విచ్చి చెదర్పంగ రాలినట్టి పూ
వులు వసినాడుకుండ మధు ♦ వుక్ విడకొప్పెడి నచ్చటచ్చటన్. ౧౦౪

ఉ॥ మావిదివుళ్ల రంగడరి ♦ మై మెఱుఁగెక్కిన చెంచుకన్నెకల్
పూవడముల్ ధరించి తమ ♦ పోలికచూతురు వేల్పుకాండ్రో
దేవనఖిమణుల్ మణుల ♦ దీధితు లొప్పిన గాజులూడ్చి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ ♦ దాలిచి పోలికగాంత్రు వారితో. ౧౦౫

ఉ॥ అమ్మగలట్టి వింటి నెన ♦ యంగల కంటిబొమల్ నటంప గా
నమ్ములు వీణతోజలిసి ♦ నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి న్వ
ర్గమ్మున మేనకాదు లటఁ ♦ గ్లాంతిని వీడిన హారసంచయం
బిమ్ముగ వానరాలి ధరి ♦ యింప ముదంపడు నాఁడుకోతులున్. ౧౦౬

ఉ॥ చందనవృక్షమున్ పెరుఁగు ♦ సానువులం గల కావితాలరా
పుం దగఁగొన్న హస్తీనులు ♦ పోలును కుంకుమ లిప్తదేహాలన్
పొందికఁ బద్మరాగ రుచి ♦ పూరము గప్పంగ నాకనంబు కెం
పుందనమంది నంజయను ♦ పొందిక నొప్పును సర్వకాలమున్. ౧౦౭

తే॥ భూమిదేవికి దొడవగుఁము త్రియములు, చెదరి హరుమీదఁ బడు వియఁన్నదిని పోల
హేమముంజేరి పడు సెల, యేళ్ల వరుస, యలత్రివిక్రము నుత్తరీ ♦ యంబుఁబోలు ౧౦౮

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల స ♦ మున్నతిఁగూరిచి తొల్పువారలుం
గ్రన్నన దేంట్లఁదోలి మక ♦ రందము పొందికఁద్రావు వారలై
కిన్నరపక్షులందు దిగి ♦ కిన్నరవోలె రహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లల్కదీక్షి తమ ♦ కించి చరించుట గాంచి రయ్యెడన్. ౧౦౯

. చ॥ యువకుల తొమ్ముతాఁకెడు ప ♦ యోధర యుగ్మముఁబోలు కర్ణికా
ర వితతి చెంతఁ గొనుల తె ♦ అంగున నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి వసించుపెట్లు తమ ♦ దట్టపుఁ గ్రొమ్ముడిఁ గండుఁదేలులున్
గవగాని క్రొత్తపెండ్లి పనిఁగాంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడన్

. చ॥ పటిక దొనల్ గనంబడఁగ ♦ బండలె యంచు భ్రమించి సుందరుల్
తటుకునఁ బోవ వస్త్రములు ♦ దావణులుం దడియంగ రత్నయు
క్కటకములొప్పు మాస్తముల ♦ గట్టిగఁదట్టుచు వీరమద్దియల్
బటువుగ గాళ్ళదాల్చు నెఱ ♦ బంటులు నవ్విరి కేకవెట్టుచున్. ౮౬౮

సీ॥ నూచిరి పెక్కింటి ♦ సొంపుపూఁబాన్పుల, బంగరు సరుల నా ♦ రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరహగ్నిఁ ♦ గ్రాఁగి మాఁడిన కిస, లయములు గలుగు త ♦ ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు ♦ లనుపోలు తలబలఁ, బారాణి యంటిన ♦ పటికజ్జాలఁ
జిదిమి సరులుగూర్చి ♦ చెదరవై చిన వాని, నొరపిడిచేఁ దావి ♦ పొరయు తరులఁ

తే॥ బనయె లేదనివెలయాండ్రు ♦ వదలుచిటులఁ, బోలె సుందరుల్ మితిమీఱి ♦ పుష్పరసము
త్రావి పాఱినై వఁగఁ బడిఁక్రాలుచుండు, కప్ర మధునాత్రములు పెక్కు ♦ గాంచెరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు క ♦ న్నులు మిక్కిలిచలింపఁ, బగడంపు నోటఁ జి ♦ ర్నగవు తొలక
కనుదోయి కింపైన ♦ చనుదోయిపైఁ దార, హారముల్ లేచుచుఁ ♦ దారుచుండ
ముఖచంద్రుఁ గబళింప ♦ మొసయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి ♦ వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ ♦ గునిసియాడఁగ వేల్పు, గరిత లుయ్యాల లూఁ ♦ గంగఁగనిరి

తే॥ నినులు పగలుగ మార్చెడి ♦ నేర్పుగలుగు, పటికబండలపై మరు ♦ పనులుపూని
బడలి నిర్జరకాంతలు ♦ విడిచినట్టి, కల్పమాలికల్ తొడవులు ♦ గాంచి రచట. ౮౭౦

సీ॥ కరతలంబు వలె వి ♦ కానమొందెడు కుట్టు, లాంగ మలరు నాగ ♦ లింగముఁగని
పడగపామని బ్రమ ♦ పడి శూలములఁబోలు, కనులనుముకుళించు ♦ కొనెడువారు
మగజ్జాలలో నీడ ♦ దగఁగాననగు పూలఁ, గోసియిండ్లని ప్రేమఁ ♦ గొనరువారు
కంగేలి చిగురులఁ ♦ గెంగేల గోళులఁ, జిదిమి వక్షముల నుం ♦ చికొనువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ ♦ బఱచువారు, వివిధ వర్ణముల్ నవరత్న ♦ వితతి వలన
నడరు మలయందు మలయుచు ♦ నంచలట్లు, మొనసిదొడ్డదొనలలోన ♦ మునుఁగువారు

ఉ॥ కాంత! చలింపవెల్లు సహ ♦ కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతిచలింపవెల్లు సహ ♦ కార సువర్ణదళంబులే యగున్
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడన్
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ సీమలె కొమ్మ లయ్యెడన్

క॥ శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ ♦ నివహము లేవక

శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ ♦ నివహము లేచుక

౮౭౩

• క॥ తావుల గోరంట కొమలు, తావుల గోరంట కొమలు ♦ తనివి చెలంగక

మావుల మురువైన పరువు, మావుల మురువైన పరువు ♦ మన్నించి రోగిక. ౮౭౪

తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబున ♦ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల ♦ పొలుపు లడంగ

రాజముఖ దర్శనంబున దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల ♦ పొలుపు లడంగ

క॥ తిన్నని యామోద మలర, బున్నాగ చయంబు లచట ♦ బొలుపుగ వెలయక.

దిన్నని యామోద మలర, బున్నాగ చయంబు లచట ♦ పొలుపుగ వెలసెక. ౮౭౬

ఉ॥ శ్రీరమణీయ సీతి మహి ♦ పీయతి స్యందన వాహి సింద్ర భూ

దార విహార భాసుర ము ♦ దస్థితి చామర ఖడ్గభౌతి వం

శీరుతి యూధ సంహతి వి ♦ శేషక ధాతు పరాగరక్తి సాం

పారు ద్విజనగ్రీతి గన ♦ నవ్వని పొల్చె నృపాలు వీడు నాక.

౮౭౭

క॥ విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ ♦ సురుచిర మయ్యెక

విలసిత గణికాతతి సర, సులసుమనోమోద గరిమ ♦ సురుచిర మయ్యెక. ౯౭౮

క॥ భోగి హరి నాగ నద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ ♦ భూభృద్వరుడుక

భోగి హరి నాగ నద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ ♦ భూభృద్వరుముక. ౯౭౯

తే॥ భవ్యసురసాలములు వర ♦ ఫలములొనఁగు, కతన నందన సరణి బ ♦ ర్వతమువెలయు

శీత లాంబుశీకర ఝరి ♦ శీర్షకంబు, నగుచు హరకపద్మమువోలె ♦ నంద మొందు. ౯౮౦

తే॥ పొంగుచున్న తేనెనుద్రావఁబువులలోన, ముసరు మధుపంబులంబోలి ♦ మూఁగిస్త్రీలు

పురుషులుంగూడి చూ గిరి ♦ చరియలందు, వీడ మదిరాక క్రీడించి ♦ రాడిసాడి. ౯౮౧

తే॥ దిగుట దలంచిన గొప్ప పీడగను దోచ, దాని మాని చూ గిరి వీడి ♦ తరలరైరి

స్వర్గ సుఖమును గోరు స ♦ జనులవలెఁ ద, దేక మానసులై వీడి ♦ రితర చింత. ౯౮౨

తే॥ మొగుభులొప్పునస్తాది యేఁనుఁగునుపోలె, గమలమిత్రుండుదుముకుసిం ♦ గమునుపోలె

గజవిరోధి క్రుమ్ముటచేతఁ గాఱునైత్రు, కరణి నాకనమెఱునై ♦ కానిపించె. ౯౮౩

తే॥ మావి ప్రాచులెఱ్ఱని కాంతి, మలయనొప్పె, గొఱతలేక క్రొంజిగుభులు, కొఱలుసరణి

తన యొడలు మొత్తమా కాంతి ♦ తనరుకతన, రత్న ఖచితహారహినిపార్వతముమెఱసె

తే॥ కనుల పండువౌ తద్దృశ్య ♦ కాంతివలన, వెలుఁగు శిఖరముల్ పెక్కులు ♦ కలిగియుంటఁ

జందనం బురంబు పయి న ♦ లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్ముల ♦ వెలసె నపుడు. ౯౮౪

‘కాంత! చలింప’ అను పద్యమునుండి వినిమిది పద్యములు మూలమునకు శేష శబ్దాలంకార ప్రధానములైయుండుట జేసితిమనదింపఁబడక స్వతంత్రంబైనవి.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్టు లొం ♦ జొరులు ప్రేమ, గలుగువారలుసింగముల్ ♦ గజములేణ
ములును తమతమ పెంటుల ♦ గలిసి వెడలు, విధమున వచ్చి మలక్రింద ♦ విడిసిరంత.

ఉ॥ వేడి మయాఖ జాలమను ♦ విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపగాఁ
బోడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి ♦ ముఖ్యుఁడు నాఁ జను నొంటికల్లు తే
రేడు గుతాల జోడు పగ ♦ లేలిక క్రుంకుడుగట్టు చేర నా
బాడ యెఱింగి దంతులన ♦ సాగి బయల్పడె మబ్బు తెట్టువల్. ౮౮౭

సీ॥ మందారమును మించు మకరంద గంధంబు, పరపు దామము దాల్చు ♦ ప్రభువరేణ్యు
వాహిని యను పెను ♦ వారాళి యందెల్లఁ, జెంజామరలు పూచు ♦ చంద మొంది
దీపముల్ వెలింగె నిఁ ♦ పే పార జనముల, మనముల రంజించు ♦ గొసము తోడ
యచ్చంపు టినుకలో ♦ నాణిముతై ములీని, శంఖంబు చరియించు ♦ సరణి సమరి

తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ ♦ చెదరఁజేయు, నలల నడుమను వెలువడి ♦ చలువజోతి
వేల్పుమూఁకల విందు విఁస్పిడిఁదోఁచెఁ, జక్కలెల్లను గొలుచుచుఁ ♦ జట్టియుండ.

తే॥ పొలసునీచు వీచెడినల్ల ♦ జలధి తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచగ నది యోర్వఁ ♦ జాలనట్టు
భూపవాహిని మాసినీ ♦ ముఖమలనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను ♦ వేలకొలది. ౮౮౮

చ॥ వెడలిచి రత్న హారముల ♦ వేడుకఁదాలిచి తారహారముల్
నడలిచి కేశపాశములు ♦ చక్కనితావి పొగల్ దగిల్చి ముఁ
ముడిచిన చల్లఁదేనెగల ♦ మొల్లసరంబుల నిచ్చలేమిచే
విడిచి మృగాక్షులంతఁ దమ ♦ వేఱులఁ దాల్చిరి జాజిమాలికల్. ౮౮౯

సీ॥ నటకులు నటించు ♦ సర్వ స్థలముల, వెలులు మృదంగ గుంఁడిల రవమ్ము
నతివల పాటల ♦ నలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోచు ♦ మల రవము
లయవై చు కరతాళ ♦ లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పొం ♦ పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు ♦ గూర్చి పాడెడుధ్వను, లమరులు వెఱుంగంద ♦ సతిశయిల్లెఁ

తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శబ్దములు నతుల, కమరు రొదలును కరులగీఁకలును హరుల
హేషలును గూడి యేదియు ♦ నెఱుంగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ ♦ గలయఁ బర్యే.

సీ॥ పాలుపుగాఁ బూర్వంబు ♦ భుజియింపఁబడనిను, ధంబోలు మదనశా ♦ స్త్రునిషయంబు
లనుభవ విజ్ఞాన ♦ మొనరుట చేతను, దొరకక దొరకక ♦ దొరకినట్టి
యమృతంబుఁబోలు ల ♦ తాంగుల హృదయంబు, నం బుట్టు ప్రణయకోఁసంబు వోవఁ
బలు పాట్లువడి యూఁ ♦ డిలఁజేయు చేతలక, గ్రొత్తమట్టులఁగొని ♦ కూర్చుపదము

తే॥ పాడుఁ డనుచు వెలందుల ♦ వేడికొనుచు, వారు పాడఁగఁ జెవి చవు ♦ లార వినుచుఁ
దత్తుము గ్రహించి కనుల న ♦ ర్తనముచేసి, రంజిలుటచేతఁ దెలియక ♦ రాత్రి కడచె

౧౫. పుష్పాపచయ పటలము. (౩౯)

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాఁజెలఁగు ♦ రేయను రాక్షసరాజుఁగూర్పుగా
వెక్కినమైన వెల్లులను ♦ వేయికరంబులు మీఱఁజూచి ప్రా
ద్విక్కుధరం బనం జను ను ♦ దీర్ఘ కహరిముసందు దోఁచెఁ బెం
వెక్కిఁగ భానుడకొనర మృ ♦ కేంద్రుఁడు సర్వజగంబు మేల్కొనక ౧౯౩

మ॥ ఇన రాజస్య విశిష్టఁడౌ దశరథుం ♦ డింపారఁ గాల్యంబులకొ
బాసరం దీరిచి తన్ను చుట్టి జనముల్ ♦ భూపాలురుం గొల్పి స్వం
దశమందెక్కి వనంబులుం దొరుపులుం ♦ దన్వందఁగా నొప్పుశో
ణనదిం జేరె దినేశ్వరుండు నడు మిం ♦ టకొ జేరె నవ్వేళకుకొ ౧౯౪

తే॥ రాజులును రాకుమారులు ♦ రాణువయును, తమ వరాంగులతోఁ గూడితనియఁదిరిగి
సమములం గోయ మఱములుత్తున్నత నొంద, సొంపుపెంపారునసములఁజూచ్చిరంత

చ॥ బొమలు శరాసనంబులుగఁ ♦ బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
యము లొనరింతు రఁచుఁ జను ♦ నంగమునం ♦ జనె బ్బొ సంగముల్
ప్రమదల పల్కులకొవిని త్ర ♦ పం గొని చిల్క లొదింగె గాల్నడకొ
బ్రమసి బిడెంబు నొందు క్రియఁ ♦ బాటుచు నండె మరాళ సంగముల్.

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ ♦ నిండ ముసరు, తుమ్మెదలురొదనేయ నీఁదుటలుచూచి
హితులు పతులు లతాంగుల ♦ లతలనుండి, యెఱుంగలేక మిణకరించి ♦ రెంతో నేపు.

ఉ॥ కోయిల లయ్యడకొ మణులు ♦ గూర్చిన భూషణముల్ ధరించి రా
గాయిత వాక్చమత్కృతుల ♦ నందిన యక్కలకంకు లుబ్బుచుకొ
కోయని యార్వ బెగ్గడిలి ♦ కూయక యుండగ లేదు సిగ్గుచే
వాయి గదల్చి వల్పులు ను ♦ వక్తల నన్నిధి వా మెదల్తురే? ౧౯౫

తరువోజ॥ వినముకంటెను మించు ♦ వెడద కన్గవల, వేడ్క నమృతమనఁబ్రేమించిచూచి
యొనపరుల్ కేల్దిష్ట ♦ నొందగ వంప, నున్నతంబులయి పూఁలొప్పిన లతలు
కుసుమ కోమలములొ ♦ కోమల పాదములఁ, గూరిమిఁ బువ్వులు ♦ గురిసియడంగె
గొనరక సుమలతాంగులకడ నుఱిది, క్రుంగ నప్రములుగాక కొఱులువారెవరో.

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలు నిందుముఖు ♦ లిమ్ముగఁ దాఁకగఁ గేలు దమ్ములకొ
నుందర పీస వక్షములు ♦ శోభిలు విక్రమ సింహ దొర్గిరుల్
చెందిన యున్నతిం గుదిసి ♦ చిక్కి వినప్రము లొచు నుండ న
న్నందన మొందు పూలతలు ♦ సప్రము లొటఁ దలంప నబ్రమే? ౧౦౦

చ॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్రశస్త వనేజ కువాలయంబులకొ
దిరవడఁ జంద్రవంక గల్గి ♦ తీవలు పూవగఁ గాంచి తుమ్మెదల్

వెరవున వచ్చి మూఁగి మఱి ♦ వేసరి తోలిసఁ బోవకుండఁ గ్రొ
త్త రుచులఁ గోరువా రొకట ♦ దక్కిన వానిని వీడువారలే? ౯౦౧

చ॥ శిలలనఁజెల్లి చేవమెయిఁ ♦ జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు వీ
రుల కడఁ జేరు కేకి నపు ♦ రుం గల చామలఁబోలెఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి ♦ వంగి యడంకువ నొప్పెఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందవును ♦ వంగపు కిన్నడు వారికై వడిక. ౯౦౨

ఉ॥ పూవులు కోయఁగా లతలు ♦ పోడిమి మాయుటఁ గాంచి బొమ్మలకొ
కై వడి నొప్పు కప్పురపు ♦ గందులు కాంతుల కిన్ని యెవ్విధికొ
మైవడి గూర్చునంచు మణి ♦ మండనముల్ కయినేసి నన్ననొ
తీవలఁ గాంచుచుండి రటఁ ♦ దేకువఁ జల్లని తూపు చూపులకొ. ౯౦౩

ఉత్సాహ॥ అలరు విరులఁ దేనె ద్రావు ♦ సఖులు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె ♦ లందుల జడఁ జేరి ముకొ
వలచు పువులఁ దలఁప ♦ వయ్యఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగడం
బులు పొసంగు చోట సుఖము ♦ పొందువారలే గదా? ౯౦౪

ఉ॥ అందముచేత నిందిరకు ♦ నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాస్య కంజము క ♦ యిం గదియించి పలుంగు బండ్ల నీ
డం దన బింబముం గని యె ♦ డంద తడంబడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంధి నాప్రియు ని ♦ జంబుగ లోఁగొనె నంచు నెంచుచుకొ ౯౦౫

చ॥ పాలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి ♦ పూసరముం గొని యొక్క భూపుఁ డి
మ్ములఁ బ్రియఁరాలి కంఠమునఁ ♦ పూన్పుగఁ గాంచిన చెల్వ యోర్తు పే
రలుకను మోము వాడె నయ ♦ నాశ్రులు ముత్రైము లట్లు గల్పి గు
బ్బల పయిఁ జింద నేడ్చెను; న ♦ పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల? ౯౦౬

చ॥ ప్రియుఁడగు నొక్క రాజు తన ♦ ప్రేముడి కాంత మయూర లీలలకొ
గయికోని రాఁగ నామె మది ♦ గానఁగ నొక్క లతా నికుంజముం
బయికోసి డాఁగ రామ చొరఁ ♦ బాతీ మనోహరుఁ గానలేమికొ
మయి తన ప్రాణముకొ వెదకు ♦ మాడ్కి మఱింగె సురింగెఁ జెంగటకొ. ౯౦౭

ఉత్సాహ॥ కాటుక గల కట్టి కనులఁ ♦ గావి రంగు గానరా
మీటి యీఁటెఁ దాల్చి యున్న ♦ మేటి పై ని యీసునకొ
జోటి యొకతె యందకుండు ♦ సుమముఁ గాంచి కోయుమా
వ్వాటి కొందు ననుభుఁ గేలు ♦ మడిచి వేడెఁ గోకిలకొ, ౯౦౮

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను ♦ ప్రియుడు గాంచి, పడతి గుబ్బల బోలు నీ ♦ ఫల మనంగ
నే పడతి గుబ్బలని మది ♦ యెరియ నేడ్చె, వెక్కె వెలవెల పోయెను ♦ వెలది యొకతె.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ జెల్లుబ్బు ♦ నద్ర భుజని, పుష్పములగోయు స్మరనిభుఁ ♦ బూవుబోణి
నీలవేణి కోకిలవాణి ♦ కేలగనులు, మూసి, యెవరస నిట్టూర్చె ♦ మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ములఁ ♦ బోలు కేలు, చాచి పూలు గోరిన తన సకులఁ గాంచి
ననల నొసంగక యొక్కఁడు ♦ నడుమ నిలిచె, దాచ కీయకుండెడు లోభి ♦ దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుడు పొరపడి వేతొక ♦ పేర బిలువ, నూడఁ దీసిన చురియ నా ♦ నుతిమిచూచి
పరువు తలవంపఁ బూవుతో ♦ వై చెనొకతి, అదియు నిట్టూర్చుచే నల్ల నయ్యె మాడ్చి.

తే॥ కులసతులువిరిదమ్మిమో ♦ ముల వెలుంగు, కటికనులఁజూచి కాంక్షతో ♦ గలయఁదిరుగ
మదజలముద్రావమధుపముల్ ♦ మలయఁదిరుగుమదపుటేనుఁగుబోలెను ♦ మన్నెఁజొకఁడు

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హాసు గల ♦ భూవరుఁ డొక్కఁడు సంజఁ దోచు రే
నెచ్చెలి వంక వంటి నయ ♦ నెన్నుదు రొప్పు లతొంగికి మదిక
మెచ్చినరెంచు వేటు చెలి ♦ మిన్నకు సాముగఁ బంచ పువ్వులక
జెచ్చెరఁ జమ్మి పోయి రటఁ ♦ జీడఱతోడఁ గలాపపాళితో. ౧౧౦

సీ॥ నైజ గంధమునొందినలువుగా విరిసిన, తులుము నెప్పటి యట్ల ♦ తులుముకొనక
జాతిన పయ్యంట ♦ సవదరింపక త్రోవఁ, జెదరిన ముత్యాల ♦ చింత గొనక
తాను వెదకునది ♦ తనలోని ప్రాణమో?, యేదో? యనగ నెల్ల ♦ యెడలఁ దిరిగి
మకరంద బిందువుల్ ♦ రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల నెదకె నుం ♦ దరి యొకర్లు

తే॥ ప్రియుడు ముదమున వచ్చుచో ♦ బిట్ట బిగిసి, పలుక కాతండు వేసరి ♦ తొలఁగు పిదపఁ
దహతహంపడి దయితుని ♦ దారి నిలువఁ, జిలుక నఁపి తానును వెంట ♦ వెలలె నోర్తు.

తే॥ విరుల సరములుదాల్చిన ♦ పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా ♦ విచ్చి తూటఁ
గృత్యమెఱుంగక మాధవీ! యాయఁగలవె?, మంచిమందారసుమమని ♦ మనలునొకఁడు

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కోప ♦ మాట కేడ్చి, వెదకి చేర్చి కూర్చిన తాచి ♦ విరి సరంబుఁ
దాల్చి యద్దంబు గని భర్త ♦ తడసి యున్ని, కడలుగొని చిడిముడిపడఁ ♦ మడఁతి యొకతె

చ॥ యమునకు నోరె మిచ్చు గుణ ♦ మందిన కుంతముఁ దాల్చు నాప్రియుం
డమిత ముదంబు నందు నను ♦ నానను దాల్చగలే దలంకృతుల్
తమి గొని యీ శరీరమునఁ ♦ దాల్చును జీవము లంచు భూషలక
గ్లమమున నూడ్చియిచ్చె నొక కామిని ♦ కోర్తి వియోగ వేదనక.

ఉ॥ చెంగటి యీటమందు తన ♦ చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలక
లొంగక బూరటిల్లిన వ ♦ లుండ చనుగవ మోవలేమికిం

గ్రుంగి వడంకు నెప్పుడుము ♦ కూడని నొప్పివహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగరు గిన్నెఁ బట్టికొని ♦ పర్విడు నొక్కవరాంగి కుందుచున్. ౯౧౯

ఉ॥ అంచను గాంచి దాని నడ ♦ యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుట గాంచి మైత్రికరు ♦ దెంచె సటంచుఁ దలంచె దోడుగా
నెంచెను నిన్ను గాంచు నను ♦ తెంచరె యందము లేని దంచు నీ
కించెడి భూష లిత్తు ధరి ♦ యింపుమ యంచొక ముద్దరా లనెన్. ౯౨౦

చ॥ విమల శిరోమణిం గదిసి ♦ వ్రేలెడి కీల్జడఁ గాంచి పెళ్ళభుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను ♦ పం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబునం బఱచి ♦ యప్పటి కుండిన కిన్న వీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ ♦ దానె ననుంగు నొడిం దటాలున్. ౯౨౧

చ॥ అసదృశ సుందరాంగి యొక ♦ యర్మిలి కాంతను పైఁడిబొమ్మ! యిం
పెనఁగు మరందమా! ప్రియన ♦ ఖి! నను గన్గొను మంచుఁ గన్నులన్
బాసఁగఁగ మూసి కోయఁదగు ♦ పుష్పలతా నికటంబు చేరి యో
హాసపరి! రోసి కాంచు మని ♦ యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్. ౯౨౨

తే॥ వింటి నారి లవంగ తీనియలఁ జాట్టి, పంకజముఁ బాల్చి యువక దర్శకుఁ డొకండు
నీలవేణుల వదన వ ♦ నేజయులకు, నుదయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె నొప్పు మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడుసిగ్గిలు ♦ చెలువ మమరు, మగలు కొందఱు తరితీపులెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి సల్కులకు ♦ శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు నలెన్ వ్యాఖ్య సలుపువారు.

తే॥ భ్రమర గీతముల్ నంత ర ♦ వమ్ము గాఁగ, సనమ శరఁడనువ్రేడు లత్త్యమ్ముచూపఁ
గదుపు నడుమను కోడెలు ♦ గదలు కరణి, గలువ కంటలు చుట్టిరాఁగదలువారు.

తే॥ మది గడంకచే మునులు మఁగ్గధుని విటి, గలుతు రనుకొంట వట్టి మాటలె నిజంబు
చిన్నిలతలబ్రసూపముల్ ♦ చిమము నీమె, కనుబొమలెవారిలోంగింపఁగలవుచూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రియుని, యెన్నికలో నెక్కినిలిచె ♦ నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానలేనిం, దిన్నగ గురు కుచల గెలిచి ♦ తిరుగం గలరే? ౯౨౩

తే॥ దేవతలచేతనేని చి ♦ త్రింసరాని, సుషమ యంద తలంపును ♦ చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండినపురుషుఁ డొకడు, మొగ్గులును చిగురులుగోసి ♦ ముగుడకొనఁగె

తే॥ గదను పోలిన భుజములు ♦ గల యొకండు, ప్రియసఖిని గాంచె నాయలివేణి బింబ
ఫలముఁబోలునోటదుడుకుపలుకువలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁ గలతనొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్యలం గల, వనితలు పురుషులును గూడి ♦ వసమున విరులన్
దనియఁగఁ గోసిరి వేసట, గొని జలముల నాడ నిచ్చు ♦ గొసిరి మృనములన్. ౯౨౪

౧౬. జలక్రీడాపటలము. (౩౩)

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తు లక ♦ లంకులు దేవ గణంబు సిగ్గిలక
బాలసి శిశిముఖంబులు ప్ర ♦ పుల్ల సరస్సులనుండి ఝంకృతుల
నలుపుచు మూఁగి లేవ విల ♦ స ద్వనవాటులనుండి పెంటులం
గలిసి మదేభముల్ చను ర ♦ కంబున నేగిరి స్త్రీలతోడుతక. ౯౩౧

తే॥ కొలకులం దిగి క్రిడింప ♦ వెలయు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని ♦ గనలి తిట్ట
నతని సంపద యప్పర ♦ సుతులతోడ, గడలిఁ జేరిన దృశ్య మ ♦ య్యడలఁ దోఁచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె ♦ కల్వలు పూచెను కల్వలంబలెక
జెలువల కన్నుదోయి విక ♦ సింఁచెను కోకనదంబులెల్ల న
వ్వెలఁదుల మోముదమ్మి వలె ♦ విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్లసిల్లు క్రియ ♦ జానుగఁ బొందె వికాస సంపదక. ౯౩౩

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని ♦ జేశుల తొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేలు జత ♦ గూర్చి జయేందిర నాఁగ నుండ్రి పైఁ
గొందఱు పాళ విచ్చుక్రియ ♦ గొట్టములం గొని నీరు చిమ్మిరం
దందుల మీలు త్రుళ్ల భయ ♦ మందిరి చేరిరి వారి కాఁగిలిక. ౯౩౪

తే॥ గందవొడిసొండ్వొరులుచల్లఁ ♦ గడఁగువారు, విమలజలమునోభులఁబట్టి యుమియువారు
అంజలులఁ దోయములు చల్ల ♦ లాడువారు, కుచములంటవిరులు పడఁగుందువారు.

తే॥ మెఱుపుఁబోలినమధ్యముల్ ♦ మెఱయువారు, వెదురుఁబోలినభుజముల ♦ వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల ♦ మఱుంగు పఱువఁ, జేరి క్రిడింప నంచలఁజేరువారు. ౯౩౬

సీ॥ పగడంబు డంబు బిం ♦ బంబు రాగంబు ప, దృంబు నింబారు మొ ♦ గంబు లలర
కువలయ సయనముల్ ♦ చవులించు నించు సం, చున మించు మించిన ♦ సుందరాంగు
లడరి జడమ్ముల ♦ నడుమను నడయాడు, వాలుగ మీలను ♦ లీలఁ గనుచు
నీతటాకంబుల ♦ కెల్ల ను కన్నులు, కలవె యంచు హితులఁ ♦ బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ ♦ దడవు పూన్నిఁ, దరుల నున్న మయూరముల్ ♦ విరిసిపాఱు
గుండసప్రం గుండలమ్ములు ♦ గునిసి యూడ, దరులఁ జేరువారలు నైరి ♦ తరుణు లపుడు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన ♦ నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితంబైన ♦ నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వనది నా ♦ నెచ్చెలి యని, గబ్బి గుబ్బుల సర మీయఁ ♦ గడఁగెఁ బ్రీతి.

తే॥ అచటఁ బాసఁగిన దాసఁగేదొ ♦ యరయరాదు, మీలఁబోలియెఱునిచాట ♦ పాలుకనుల
నెఱుఁజేసి సంకజములం ♦ దిమిడి నిలువఁ, జెలువ మొగమేర్పఱుప శంక ♦ చెందెఁ బ్రయుఁడు.

చ॥ తలిరులవంటి హస్తములఁ దాల్చిన కంకణముల్ శిలీముఖం
బుల రొదతోడ నార్వ జలఁ పూరమునం జొరఁబాట పేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్లఁ బెనఁ గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వల గొని కడవ మొందిరి వి భీత మృగాక్షులు కొందఁ జత్తతీక. ౯౮౦

చ॥ తొలి కలశాబ్ధి ద్రచ్చునెడఁ దుర్లుటచూ సుధతోడఁ దోచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ బొల్పుగు మందరమట్టు లంగడం
బులు కడియంబులుక వెలయుఁ పుష్ట భుజండగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జలఁ కంబుల నాడుచునుండె వేడ్కమై. ౯౮౧

ఉ॥ కంకణముల్ ధరించు కరఁ కంజములుక జిఱునవ్వు కవ్వు రా
గాంకితమైన మోవులు ధ్వఁ జాంచలలీలఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువ్వుఁ బోడలలోనఁ జెలంగు రాజ మీ
నాంకుడు తోచె నిర్ఘరిణిఁ హస్తినలం గల హస్తకై వడిక. ౯౮౨

ఉ॥ కారు నెమిళ్ల క్రొవ్వు లడఁ గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేరిన కేశ పాశములుఁ గీల్కొను చిక్కుల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్కతేడు విలఁ సిల్లె సురాపగ తీరనుండు పెం
పారిన ఋక్ష సంచయ సఁ మాశ్రిత పూర్ణ శశాంకుకై వడిక. ౯౮౩

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యనఁ మాన్తునకుక వల పొండె కాక యం
పఱయు నొసంగు దృష్టి గలఁ మానిని యొర్తు నఖి జనం బలం
కరణము గూర్పఁ జెల్వల నిఁ కాయమునక వెలసెక మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునక. ౯౮౪

తే॥ చెలులు పలువురు తన చుట్టుఁ నిలిచియుండఁ బ్రమద యొక్కర్తు విరిసినఁ ప్రసవనికర
వల్లు లొకకొన్ని యొలయఁగాఁ బాల వెల్లెఁ బొడమినట్టి కల్పకవల్లిఁ పొడవు నూపె.

సీ॥ గురు రథంబుల నుండిఁ కొన్న నితంబముల్, కొబ్బరి ప్రాకరలఁ గొన్న కుచము
లేరి యొద్దను గొనఁ నేరని యనవద్య, సౌందర్య మొప్పారుఁ నన్ను తొంగి
కంచెలలోన విఁ గించిన వక్షోజ, ములును వెలికి దూకఁ మునిగినంత
విమల జలంబులఁ వెలుగు రాకా చంద్రు, ప్రతిబింబ మన మోముఁ పరిశీలె.

తే॥ వలుడ భుజములు వలువలఁ వెలికి నులుకు, నుజ్జిదిపిఱుదులుకుంభవఁ యోధరమ్ము
లొండొకటి మీఱి క్రమ్ముచుఁ నుంటఁ జేసి, వెల్లువలు తటముల మీఱి విరియఁబాటె

తే॥ ఎఱ్ఱ నోరు తెల్లగ గనుఁ తెఱ్ఱగాఁగ, దావి గండము తొలగ వఁ ద్రుములు నలగ
జలజ వదనలు మునిగినఁ కొలఁకు చూడఁ బ్రేమ మీఱగఁ గవిసినఁ ప్రియునిపోలె.

తే॥మాన్యులంగూడితిరుగు సామాన్యులేని, మాన్యులొట యుక్తమకదా? మత్స్యములును
దరుణుల యొడఁగ్ల తావులఁ బరిమళించె, బెర నిదర్శన మిడ దీని కరయ వలెనె?

క॥ తరుణుల చందనములతోఁ, దరుణుల కుంకుమము గలిసి తగ నిండిన యా
సరసి నొకచోటు నీలపు, శరదమ్మున నెఱ్ఱ మొగులు చంద మ్మయ్యెన్. ౯౪౯

క॥ అలఁదిన యొడలి యగురుతోఁ, గలిసిన కలపంబు నీటఁ గడుగం బడఁగాఁ
దులకించు మెఱుంగుఁబోలులు, విలసిల్లిరి సాఁద దేఱు పెను మణులనఁగన్. ౯౫౦

క॥ చెలువుని భుజమున నంగన, చెలువుగ గందమున వ్రాయు చిత్రము సరసీ
జలములఁ దుడువఁబడుట తాఁ, దెలియక కను లెఱ్ఱఁజేసి తీక్ష్ణతఁ జూచెన్. ౯౫౧

తే॥ వలుఁద పిఱుఁదులు దర్పక జ్వరము కలుగు, నతివ యొక్కతె కలపంబు లలరుదేనె
క్రొవ్విరులు పుప్పొడియుఁ గొలఁ కున జలంబు, తోడ సలసలనుడికెను ధూమమెగయ

క॥ వనజ నివాసిని బ్రాంతిని, దన కరమున జలక మార్చు దంతిం బోలెన్
వసమాలా భుజఁ డొక్కఁడు, తన కరముల నీర మెత్తి తరుణిం దడిపెన్. ౯౫౩

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప మెలఁత లుంచు, మృదు పదములఁ బోలిన వన నెదలఁ గనలి
త్రొక్కులాడుచున్నవియన, దొట్రుకొనియె, నలినములమీఁదియంచపిల్లలు నయారె

తే॥ చందనము వోవఁ దేటయై పారు గొనుచు, హేమ కుంభంబులంబోలి యెసకమెనఁగు
గబ్బి గుబ్బులఁ గని దర్ప క జ్వరమున, నడలు కాముకు లెందఱో నుడువఁదరమె?

క॥ ఏలిక విరిసిన తామరఁ, బోలిన కేల్పాఁచి బాడ పొలపము దెలుపన్
లోలాక్షి చేటి కన్నుల మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞఁ బోడిమిఁ జేసెన్. ౯౫౬

తే॥ అలలు త్రోయుచుఁ బరువిడియలముకొనఁగ, నురలు నీట మునుంగు రక్తాత్పలములు
హరిణనేత్రల మోమంద మందలేమి, మదిని సిగ్గిలి డాగిన మాడ్కి నొప్పె. ౯౫౭

క॥ ఈరీతిం గ్రీడించిన, వీరులు మానిసులు సరసి వీడుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం, కారంబులు దాల్చి రెల్లఁ గాంచిన తనివిన్. ౯౫౮

ఉ॥ కోరిన వట్టు నీరములఁ గ్రుంకి పదంపడి వీడినట్టి కా

సారము లొప్పె రిక్కలును చంద్రుఁడు వీడిన మిన్నువోలె నిం

డారఁగ విచ్చియున్న జల బావళి యెల్లఁ దొలంగి దోపు వో

గారము దక్కి కుంది మదిఁ గంది యలండురు పేద చందమై ౯౫౯

క॥ హరిణాక్షులతోఁ బురుషులు, బెరసి జలము లాడుచుంట వీక్షించిన యా
తరణి యటులాడఁ గోరిన, కరణిం జని చాయతోడఁ గడలిఁ గ్రుంకెన్. ౯౬౦

క॥ బలహీనుఁ డగుచు నోడియుఁ, జలమున మఱి యరులపైకిఁ జను నృపుఁ బోలెన్
మెఱదుల మొగముల కోడిన, నెలయు మరలఁ బైకి నెక్కి నెలకొను కడిమిన్.

౧౭. సుధుపానపటలము. (౬౭)

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ దేటగు పాటలు హుపుతో నిటుల్
చెల్లె ననంగ, నుల్లమునఁ జిక్కని మోహము నిండిపోర్లి యీ
వెల్లువ యయ్యె నా వెలిసి ఁ పెల్లుగ వెన్నెల లెల్ల నేత్రముల్
చలన గాఁగ నెల్లడలఁ సాంద్రముగాఁ బరవెఁ జగంబునన్. ౯౬౨

చ॥ కలిసినవారి చేతలకుఁ దగల్గుచుపోలి వియోగ మొందు పా
రల యును తాను దుర్విష వ ఁ రంబయి నెయ్యపుటల్కు బూను క
ల్కులకును గూర్పు దూతీయయి ఁ గొప్పగ విప్పుగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవెఁ మరుండు తనఁ పూన్కికి బానట గోర వచ్చె నాన్. ౯౬౩

అ॥ నదులు గంగలయ్యె సుదధులు పాల సం, దరములయ్యెఁ బర్వ ఁ తంబులెల్ల
వెండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లిద, మంగవింతు శేషు ఁ సంగవచ్చు? ౯౬౪

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిక్షించయ ఁ మెల్ల పదార్థము లుల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లని వాటచేత జగ ఁ తీ తల మెల్ల వెలింగె దొల్లి యు
త్ఫుల్ల సరోజ బాణుడిలఁ బుట్టిన నాఁడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లిగఁ బాటు సమ్మదము ఁ పేరిమిఁ గప్పిన వెల్ల యొల్లె నాన్. ౯౬౫

మ॥ పొలఁతుల్ చేరిరి చుక్కలఁజైనఁగు మే ఁ ల్ముత్యాల పందిళ్లనీ
డల సంచార పయోధముల్ దిగెడు ద ఁ ట్టంశా వనాంతంబులన్
జెలమం దేతిన నీరువోలు స్ఫటిక ఁ స్ఫీత స్ఫుర ద్వేదికా
స్థలులం బుష్పిత కాయమాసముల ని ఁ ప్టాగోష్ఠి గ్రీడింపఁగన్. ౯౬౬

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి ఁ పూల సెజ్జ, లందు కాలంబు వుచ్చెడు ఁ నానఁ బురుషు
లమృతముంబోలి తేటయై యలరు మధువు, హైమచక్షకంబులం గొనిఁ యానిరపుడు.

తే॥ అమర గంధర్వ విద్యాధ ఁ రాజ్ఞముఖులఁ, గేరు సౌప్తవ మొప్పు న ఁ క్కీరవాణు
లలరులం దేంట్లు తేనియ ఁ లాను లీలఁ, జప్పరించి రానవమునుఁ చవులు వాఱ. ౯౬౭

తే॥ చంద్రికను పాలఁ బోలిన ఁ చపక మూను, చేతికాంతిచేఁ జెలువారి ఁ జేగుటయ్యె
సుదతి యానిన సుర్రాగ ఁ సుధను పోలె, నింతి కనుఁగవ యప్పుడ ఁ యెఱ్ఱఁ బాఱె.

తే॥ అగురుపొగగ్రమ్ము క్రొమ్ముడిఁ యవఘళించు, మగువ త్రానిన తెల్లనిఁ మధువువహిన్
కుండమున నేనువోసిన ఁ కుదురుదాల్చి, యల్లమున నున్న కామాగ్ని నొలుకఁజేసి.

చ॥ విలసిత ఫాల యైన యలి ఁ వేణి యొకర్తుక పైఁడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడ్డఁ గాంచి చెలు వా! మధు వానుడు రమ్మ, యంచు వే

పిలిచె; వినంబు బోల్కనుల ♦ వేడిమి వాక్కుల నబ్ధి వెన్నయున్
నెలయు మనోజ్ఞరాండ్ర యవి ♦ వేకపు దీటు మహాండు గల్గునే? ౯౨౦

చ॥ అలుకంగ దగ్గ కాను గల ♦ యంగన యానవ పాత్ర మందు వే
నలియును కెంపు మోవి చిటు ♦ నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత పీ
క్షలు గల నీడఁ గాంచి వెఱి ♦ చానరొ యేమి యొనర్తు వద్దియెం
గిలి యిదిక్రొత్త త్రావు మని ♦ కేరెను కుట్టుల దంత కాంతితో. ౯౨౧

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను ♦ నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాడి మేల్
రత్నపు గిన్నెఁ గాముది చొ ♦ రంబడఁ గల్గని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ ♦ సంగన లెల్లరు కేరి కామినీ
రత్నముఁ గాంచి నవ్వ నల ♦ రామయు శీర్షము వంచి సిగ్గితె. ౯౨౩

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లఁగ్రోవికొద ♦ వించెను శ్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాణముగా వచింపఁదగు ♦ నారి యొకర్తుక కల్వ తావి కల్
నాకెప్పుఁ బాత్రఁ బట్టి నయ ♦ సంబుల నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బొమల్ వెలుంగఁ దొలఁ ♦ గల్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమున్ భ్రమన్.

తే॥ కైపు మిక్కిల ఘూర్ణిల్లుకనులతోడఁ, గల్గునం దిందు బింబంబుఁ ♦ గాంచి యొకతె
యీపురాహుభయంబునఁ నిచటాడఁగి, యుంటె? యడలకుమభయంబుఁ నొనఁగితి నను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు పడఁతి పూల సంది ♦ రందలి జ్యోత్స్నాన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిఁబడి గిన్నియకుఁ బట్టఁదొడఁగెం దోడ్తో. ౯౨౬

తే॥ మించు సంచుఁ జలియించు ♦ మించుబోడి, సుధను పోలిన పలుకులఁచొప్పుచెడఁగ
రళన నూడిచి విరుల సఁరంబు చుట్టె, శిరసునం గట్టె బంగారు ♦ సరిగ చీర. ౯౨౭

తే॥ కల్లుపాత్రలోఁ దనమోముఁ గాంచి యొకతె, నిందుఁ జానఁగ వచ్చెనంఁచెదఁ దలంచి
చంద్ర! పొలయల్కు వేళలఁజల్ల నగుదు, వేని యీ కల్లు నీ కిపుడిత్తు ననియె. ౯౨౮

తే॥ ఒక్క తిలనాన ముంజేయి ♦ త్రొక్కులాడ, నాననముపయి నొలికించి ♦ యానవంబు
మైకమున నెఱుంగక మఱి ♦ మధువు నాన, గిండి కెమ్మోవిపై బోర ♦ గించె మరల.

చ॥ పిసిని ధనంబుకై యరిగి ♦ వేచిన యాచకు లట్లు తుమ్మెదల్
ముసరి రవాళి సేయ నొక ♦ ముగ్ధ ముఖాబ్జము విచ్చి యానవం
బెసరఁగ నాన నానగొని ♦ యింబుగఁ గోరను నానవైచు నా
బీసమున జాఱుసాగె నలి ♦ వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగల్ ౯౨౯

ఉ॥ వాలుగ మీలు బెట్టు చెడి ♦ పాట నొఱున్ వెలివాటు కత్తి నా
వాలికలైన కన్నులును ♦ వాల్చడయున్ మృద బర్చి చాయయున్

గ్రాలు లతాంత కోమల యొ ♦ కర్తు ప్రియుండు సురక్ష గ్రహింపడక
మేలి గుణంబుతో నదియు ♦ మేకోన దానంగ నుత్సహింపదుక. ౯౮౧

తే॥ ఒకతె కోపాభినయ మూనునొటపు దోఁవ, గన్ను తెఱుపొందనొసలు వక్రతభజింపఁ
బండ్లు గొఱుకుచు సులలిత ♦ పల్ల వముల, తిము రడఁచు కర తలములఁ ♦ ద్రిప్పుచుండె

చ॥ చలనమునొందు మోవియను ♦ జానగు నెఱ్ఱని దొండపంటిపైఁ
దెలి నెల కాతులంగినిసి ♦ తేజిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచుక
దొలఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ ♦ దోఁగిన ప్రాసముఁ బోలు కన్నులక
జిలుకక చూచు చెల్వ మయిఁ ♦ జెమ్మట గ్రమ్మెను చిందు కల్లునాక౯౮౩

ఉ॥ పండిన మోవి దొండవయి ♦ భాసిలు రక్తిమ రెండుకన్నులక
నిండఁ, దలంచు టొక్కటియు ♦ నేర్పునఁ బల్కుట యొక్కటైన యా
యండజయాన మో మనెడి ♦ యబ్జములోఁ గల కన్ను బామ్మ కో
దండము వంగెఁ గంపనము ♦ దాల్చెఁ జెమర్చెను భాలచంద్రుడుక౯౮౪

ఉ॥ బూరుగపూవు నీవి గల ♦ మోవి మెఱుంగునువీడఁ బండయం
దూరిన సీరు తేనెవలె ♦ నొల్కంగ, తొమ్మున తైకతోడుతక
జీరయు జాఱ, వేనలియుఁ ♦ జిక్కయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమము ♦ నానవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై ౯౮౫

తే॥ అనమశరునిచే వలవంత ♦ నందుచున్న, యోర్తి ప్రియఁ దేరఁ జేటిక ♦ నొగిని పంప
నెంచియొచ్చెలీ! నీవునా ♦ యెడఁదవలెనె, యచటనేయుందో? మరలుదో? యనుచుఁ బలికె

క॥ హరిజాతీ యొకతె తనప్రియ, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల ♦ వరుసగఁ బంపెక
దరువాత వారిమెటనె, తరలె నొకరుకయె తాను ♦ దయితుని కడకుక౯౮౬

క॥ వలచు విరి సెజ్జపై దరి, దెలియని మోహాబ్ధి మునుఁగు ♦ తెఱవ యొకతె నీ
పొలయఁగ వల్ల భు పేరులఁ, బలుకు చిలుకఁ గొంగిలించెఁ బ్రాంతి, తొలంక౯౮౭

క॥ వనజాతీ యొకతి శయ్యను, దన తోడగు చిలుక నలమి ♦ దయితుఁ బిలువ కే
మనియెదు? జిక్కవతో నీ, వును తాము గూర్తె? యనుచు ♦ బోరున నేడ్చెక౯౮౮

క॥ తన సవతి పేర దయితుఁడు, తను పిలువఁగ నవ్వ వచ్చెఁ ♦ దరలాక్షికి పెం
టనె కనులనుండు వలపల, మని బాష్పకణంబులురలె ♦ నలుకయుఁ దొలకక౯౮౯

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయుప్రియుండు, నెనరుదోఁవఁ, బిఱుందు మొలనూలిపైఁ గేలుఁ
దరుణికన్నులనశ్రుము ♦ కములునెల, జిం దెఁదెగుమేఖిలామణులఁ చెదరుమున్నెఁ బ్రియనంతఁ

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డిటకు ♦ నచ్చిక బుచ్చిక సేయ వచ్చినక
కలియుదునా యెడఁ గలుగు ♦ కంఠుని వంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ + భావ విశిష్టత వీణ మిటుచుక
దెలుపుదునా మనోవ్యథను + తేటగ నంచొక యింతి చింతితెక. ౯౯౨

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కును, సకులకుఁ దెలుపకయె వీణ, చయ్యనఁ గొని హ
స్త కమల మెఱ్ఱన యగునటు, సుకముగఁ దన మదిని గలదిఁచొక్కగఁ బాడెక ౯౯౩

క॥ కాంచును శకునం బొకసతి, కాంచిన యపు డెల్ల ననువు + గానని వగచే
నించు విలుతు నేటుల నను, అంచితముగ వెడలఁ బాటు + నన నిట్టూర్చుక. ౯౯౪

తే॥ కందుకమున కందం బిడు + సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటి నం + పినది యంత
లోన వచ్చె నన్నంతఁ దల్పులను మూసె, నామె తలఁపేమొ యెఱుంగశఁక్యంబుగాదు

క॥ అమరిచిన పానువునఁ జెలి, యమరముఁ దొలంచు త్రోవ + యరయని దయతుక
విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమరున సీలుగుచు నడిగెఁ + దిన్న గడియత్ ౯౯౬

క॥ పదరి యొకతె లత్తుక గల, పదమునఁ దాఁపగఁను నిండు + వపువను చేనక
వెడ వేయఁగ వల మొలకలు, పొదలె ననక గగురుపాటుఁపుట్టెఁ బ్రియునకుక ౯౯౭

తే॥ పగఱ నోరిచి మరలిన + బంటొకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం + చుటను గాంచి
పొంగి తన్ను మించిన ము + దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులుఁ మీటనిలిచె

తే॥ లలిత సుందరుఁ డొకఁడు త + ల్పంబుఁ జేరి, కంతు నంపఱ యెల్లడఁ + గప్పి యున్న
పగిది నొప్పు పానువు మీఁదిఁపల్ల వములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్భ్రామంబునొడె.

తే॥ కలన ముడుకు తాపము గల + కదనవిజయ, వరునకుంబ్రియురాలిబొం + గరపుఁజనులు
తనకు నభిషేక మొనరింప + ఘనులు నిలుపు, కనకపూర్ణ కుంభములనుఁగరిమఁగాంచె

ఆ॥ కనక లతిక ప్రియుని + కడఁ జేర నుంకించి, గజ్జయలును రశన + కంకణములు
దొలఁగఁజేసి పొరపు + గల చందురుని మదిఁ, గనలి యుఱివి చూచి + కడఁక మానె.

క॥ నవ మదనున కొక్కర్తుక, తవిలి పువులు కోసి చుట్టి + తార్చిన సరికిక
బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువు సరము బలంబు నేము + పొగడం దరమే?

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోనిఁకుములు దెలుప, మస్మధుని గాంచి తన చెలిక + మరలఁగాంచె
నింతియుదేశమునుగ్రహిం + యించినఖయు, సుందరుఁడుచను త్రోవనుఁచూడఁదొడఁగె

తే॥ రాజవీరుని కడ కొక + రమణి వెల్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ + నంబుఁ గలఁచు
మధువా?మా రుతమా?మా పా?మరుఁడా?యేమొ?అరసిపలుకంగ నేరికి + నయితిగాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు + లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనుల బా + మ్మములు రాల్చ
నేమి మూఁడెనె యని హితుం + డెదుర నవ్వ, నవ్వి సిగ్గు వీడిన దెలఁనాఁగ యోర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటి గల + లేమి కనలు, ప్రబలఁ దడవిన చేతి న + వ్వలికిఁ ద్రోచె

ద్రోచునాచేష్టయాప్రియుఁ ఁఁ మృగనందు, కుంతముం గ్రుచ్చుటంబోలెఁగఁములఁజేసె
అ॥ చెలిమి కలిమి గలుగుఁ జెలి చేయి దడవుచుఁ, జెలువుఁ బిలువుమంచుఁజెప్పఁబూను
దన యెడంద సిగ్గుఁ తలయెత్తఁ జెప్పకో, రంతప్రాద్దు నిలిచియలమటించు. ౧౦౦౧

అ॥ నుడిసి వలపు పైకిఁ బొడుచుచుండ నొకర్తు, బయలి ప్రాణమైనవలపుకాని
చేష్టలెల్ల సఖికిఁ జెప్పంగ నుంకించి, బిడియమంది వేలుఁ నుడువు లాడె. ౧౦౦౨

తే॥ ఒకఁటుయల్లముల్ ప్రాణముఁబొకఁటునిండు, ప్రేమయొకఁటిచేయెనఁప్రియుడుఁబ్రియయు
నొడవు లొకటి చేయఁగఁ బోలుఁనొత్తిబిగియఁ, గొఁగిలింఁచికొనిరివారుఁకాంక్ష లూఱ

క॥ నుందరుఁ డెదు రగుడు మఁను, ముందేగె మఁంబుఁ బోలుఁ మొగమును మ్రొక్కె
నుందరునకు నది క్రొత్తగు, చందముగా సిగ్గు పూచెఁ జానకుఁ బోలె. ౧౦౦౩

చ॥ పొలయలుకం జనించు వలఁ పుం గొని దత్తుల మూహ సేయు చా
పలమతి యొ రి కొంటిమెయిఁ వల్లభుఁడెరకఁ రేయివోలెగ
ర్వలివలెఁ జేటి చేరఁజనిఁ బంధురదేహ! యిదేటి తీరు? పైఁ
జాలుకఁదనమ్ముగావె? యనిఁ నూక్తులు పల్కెను తల్లి పోలిక. ౧౦౦౪

తే॥ సంజదయ్యము దాఁకినఁ సరణి నొప్పు, వలఁది యొకర్తు తల యెత్తునిలుచుఁ జూచుఁ
బలుకునదియొమొయెఱుంగదుఁచెలుపుఁబిలువఁ, బంపుదూతితోఁదన తెల్విఁసంపెనేమొ?

తే॥ జననమరణచక్రమువోలెఁనంచలించు, మనసుతో మొయిలునఁ దోఁచిఁమరలమఱుంగు
మించువలె బయటికి వచ్చిఁ కాంచుఁ బిదప, నేగుచుండు లోనికినొకఁయించుఁబోణి.

తే॥ మకరికా యోగ్యుఁడ చనుఁములల మీఁద, కంతుతూపులు తొలిచినఁగాయములను
కేల నదుము నేడుచు వ్రువఁగినుకఁ జింత, వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతిఁవేడు నొకతె

తే॥ సంభవము నార్తినెఱిగినఁ జనులయొద్ద, జెప్పికొనుటలు వృథయనిఁచెమ్మరించి
యుడికి కృశీయించి పడకపైఁ బడుచు నోర్తు, ప్రక్కనిలిచిన చేటినిఁ పాఱఁ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకాఁ లికిని మించి, బ్రమయుచున్నాడు మదులందుఁపచ్చెకాని
కరఁజొచ్చివారుద్రావుఁకల్లుతేటఁ, ద్రావెఁగాఁబోలుఁబూన్కిఁగంధర్వుడిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రశన లంబరము లూడ్చి, తొలఁగఁజేసిరి వల్లభుల్ఁ తుడుమువంటి
వారలేనియు వెలి వఱుఁపంగఁ దగని, చెయ్యిలొప్పార దగ్గఱఁ జేరఁ దగునె? ౧౦౦౫

తే॥ బయలి మేఖలల్ వలువలుఁవదలఁ జేయు, టబ్రమేయోర్తు బిడియంబునవలఁద్రోచె
నాద పథిలంబు గలుగు సన్నాస్యిని వలెనె, తన్నునన్న్యసిండుటయు నిఁ త్తఱిని గలదు.

తే॥ తరుణుఁ డొకఁ డొక తరుణి కంధర్వ కదన,మందు సముత్తరి హెచ్చుతగ్గరయరాక
యిరువుర తలంపుల్లాపిదులేక మయ్యె, నన్నచో నెవ్వరందు గెల్పందుఁబాడు. ౧౦౦౬

తే॥ ఒక్కరుండొకరమునందనఁ యురముమూయ, నెదనువనియించు ప్రాణనాఁ యికకుఁబోటు
గలుగు నని వంచనమ్మునఁ గరతలమున, మూయుచున్నాననుచు నొకఁముదిత కసరె.

తే॥ పగడపు మోక్షో వక్షోజఁ పర్వతములు, మృదుల హస్తముల్ భల్లంబుఁ నెనయుకనులు
గలుగు నతియోర్తు వలపుల, కడలియై, ప్రియున కట రంభవలె మేటిఁ ప్రేమ నొనఁగె.

తే॥ వలపు క్కాని యసత్య వాఁ క్కులఁ దలంచి, మేర లేని కోపముగొని, మార కదన
మందు మగపోడిమింజేసి, యడఁగి యున్న, యానయేగల్వ నొకచామఁ యతిశయిల్లె

తే॥ హింస సాధనములు రూపఁ మెనసి నట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలి తనఁ యెఱుపుకాని
నలమి గుబ్బలి గెలుచు గుఁ బ్బలు కడింది, విభు నురము దూసి చనెనని ఁవీపుమాచె.

క॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాండ్రు భజింప గంధఁ పంక మురలె వే
నలు లూడె గాజులందెలు, గలగల మనె నంచలించెఁ గటి నూత్రంబుల్. ౧౦౨౮

క॥ కలువల దాయ యివము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతెఁ వడి నొడికముతో
బలు కల్ల నిద్దురం గొని, కల సాకున నొరిమకానిఁ గొంగిటఁ జేర్చెన్. ౧౦౨౯

తే॥ ఇందు బింబాస్యయునుతనఁ హితుఁడుఁజేరు, త్రుణమబ్బుటచేదానిఁ దలఁగఁద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁ బై నవైచిఁ మెడయిక నెద, నరయరై రియుదయఁ పూటఁ యరయరై రి

ఆ॥ కాంక్షలూఱునుత్సఁ కత వరులకు. వక్ర, కుంతలలకు రతులఁ గూర్పురేయి
వలుఁద చనుల మోయు, బలిమిఁ గాంచని మధ్య, ములను పోలి కార్వ్యఁ మునుభజించె

ఉ॥ పున్నె పుగ గర్జముల్ తొడఁగి, పూర్తి యొసర్పని వారి సంపదన్
చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు నఁ కించెడు రీతి కధుండు క్రుంకె బై
వెన్నుని తొమ్మునం బరిధఁ విల్లడి కౌస్తుభ రత్న లీల వా
రాన్నిధియందు దోచె గ్రహఁ రాజు జగంబులు తెల్వినొండఁగన్ ౧౦౩౦

౧౦. ఎదురుకోలుపటలము. (౩౪)

సీ॥ చెడు నీతి త్రోవలలోఁ జెల్లక ధర్మ శా, స్త్రాసుగుణ్యంబుగఁ నరుగు నెఱుక
నయము దప్పని పాలఁ నము గల్గు దశరథ, చక్రవర్తియు గొప్పఁ సామజముల
మద జల ధారలఁ నదులు పాఱుచునున్న, సేనా సముద్రంబుఁ చేరి కొలువ
నాగలోకంబునుఁ బొగుగాఁ గనఁబడు, పరిశుద్ధ సైకతఁ ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపథగం జేరఁగా నాయుఁ ధీయమైన, సైన్య వారాశి తజ్జలఁ నమితిఁ గ్రోలె
దానిఁ గాంచిన యుప్పు నం ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రావెడు నానఁ దీటుకొనఁగ

తే॥ పృథ్వల కేదార వేష్టితఁ మిథిలఁ జేరు, నంత దశరథు రాకకుఁ నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహోదారుండుఁ వార్ధి వలెనె, పొంగి యెదురుకోల్వచ్చెన్ విభుతవైలుంగ

మ॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మద సా ♦ రం గంబులు దేరులు
విబుధశ్రేణి తురంగపాళి బలయన్ ♦ వీరావళుల్ గొల్వ న
వ్యిబుధేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోసల విభున్ ♦ వీక్షించి తోడ్డర ధీ
ర బలుండొ జనకుండు వోయె రవిఁ జే ♦ రం బోవు చంద్రుండు నాన్.

శా॥ గంగా స్థావిత భూ విభూ త్తము చమూ ♦ కాండంబు షడ్వారిధుల్
తుంగోద్వీచుల శంఖ నాదములతోఁ ♦ దోతేర శ్రీలక్ష్మీ నా
రంగం గాంచు సుధాబ్ధి సంతసమునన్ ♦ బ్రతుల్లదమంబైన జో
కం గన్యామణి నీతఁ గాంచు జనక ♦ త్మౌపాలు డేగెన్ వడిన్ . ౧౦౩౨

తే॥ పరంగ నశ్చిత్త దళ రూప ♦ భల్ల సమితి, యడరు దశరథుసేనకు ♦ నబ్ధి సప్త
కంబు చతురంగ బల రూప ♦ గరిమ నొంది, జగము పరవంగ నదియ పోసాటియగును

తే॥ జాలరులు జాలువారు మ ♦ త్యాగ గొడుగు, లోలి పీలి కుచ్చులు గప్పఁనుప్పరంబుఁ
బగలు మఱిగి యిరులు గ్రమ్మఁబ్రభుని సేన, రంగు పూవుల పద్మాకఁరంబుఁబోలె

మ॥ కిమలాదేవీకిఁ గాణయాచి విపుల ♦ త్మౌపాలు టెక్కెంబో? వ
క్షమో? కోటిర మో? నిస్తులీ కృత వళ ♦ క్ష చ్ఛత్రమో? నత్కుల
క్రమ సుపాదిత రాజ్యమో? బహుళ సం ♦ ఖ్యం బొల్చు సైన్యంబో? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ ♦ శక్యంబె యెవ్వారికిన్? ౧౦౩౫

సీ॥ కంచుకాపూర్ణ కు ♦ చాంచితోరన్మల, నీలవేణికలండు ♦ నిండుతేంట్ల
ధ్వనులనే పోలు నా ♦ దస్వర సప్తస్వ, రారావములు బహు ♦ వ్యాప్తి గనియె
రథనేమి రవము వా ♦ రాశి ఘోషముఁ బోలె, గజ ఘ్నికృతులు మేఘు ♦ గర్జన బోలె
జగతి పరిఖయైన ♦ జలధి మెరకగాఁగఁ, బెంధూళి నిండి యా ♦ పిదప బైన

తే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి యెనఁక మెనఁగె, ననుట తేలిక మాటయాననురవైరి
జగములం గొల్చు పాదము ♦ చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబులెల్లఁ బ్రాకె. ౧౦౩౬

తే॥ పరపు గొడుగులవరుసలు, పురముగప్పు, గలుగునిరులందొలంచుట ♦ సులభమె యగు
మణి విభూషలు వెన్నెల ♦ మరపు దెచ్చు, గొరడువై చు నెడయుఁగాయు ♦ మెఱుపు మెఱయు

తే॥ కోసలేకుండు రా జన ♦ కుండు గరిమ, నెదురు వచ్చు పథము లెల్ల ♦ హేమరజము
గందవొడియుఁ బుప్పొడి పచ్చ ♦ కప్పరంబు, పెక్కు వగల తావుల ధూళి ♦ బెరసియుండె

తే॥ పునుఁగు కస్తూరి కుంకుమ ♦ పువ్వనగురు, కలిసి చల్లఁగా నైన పం ♦ కంబుతోడఁ
గరుల మద జలధారలు ♦ గలిసి ఫాఱ, నైన బురదలే వీధులయందు నిండె. ౧౦౩౭

తే॥ నీడ లన్నియుఁ బరిమళ ♦ నీల కచల, కనక రత్న భూషల తాంఠి ♦ గలుగు నవియు
విజయ చిహ్న వత్సాకలు ♦ విరియు మేలు, కట్టు గొడుగులు గప్పుగాఁ ♦ గలుగునవియు.

తే॥ దశరథుని సేనతోడ నుత్కంఠమెయిని, జనకు సేనయుఁ గలిసె ఘోఁ + షణమునిండ
ఘన తరంగాకులారావఁకంధియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు విఁన్నాణమొప్పు. ౧౦౮౧

తే॥ జనకుఁ డుత్సాహమున లోకఁజనకుఁ డనఁగఁ, దగిన దశరథు రథమును + డాయవచ్చె
రథివరులతోఁ దన మనో, రథమువంటి, రథముపై నానఁ బోలినఁరయము మెఱయ.

అ॥ డాసి తేరు డిగి + మీసరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను + వెడలు నతని
దశరథుండు కేలు + తగఁ జాఁచి యరద మె, క్కించికొనియెఁ గాఁగి + లించికొనియె.

తే॥ పులియెదుటి సింగముం బోలిఁపురుషవరుఁడు, చెలిమి బంధు మిత్రాదులఁసేమమడిగి
ముందు జరుగ నిమ్మన ముదఁమంది యెల్ల, వారు మిథిలాపురంబునుఁచేరినారు. ౧౦౮౨

అ॥ ఇట్టులింపుపెంప + నిరువు రేగుచునుండ. తన్ను దాన పోలు + ధన్య గుణుఁడు
శివుని ధనువు విఱుచు + శ్రీరామచంద్రుండు, జనకు జనకు నెదురు + కొనఁగ వచ్చె

అ॥ విబుధ మనుజ నాగ + వినతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు + గొలిచి రాఁగఁ
దమ్ముతోడఁ దాను + తపసియ రథమెక్కి, వచ్చిచేరె దండ్రీ + వాంఛవోలె ౧౦౮౩

తే॥ దశరథేశు నెదుర్కొనఁ + దరలుసేన, లోన నేనుఁగులో? పిడు + లో? హయముచా?
తెక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమృద్ధిని పలుక శ + క్యంబె తెలిసి? ౧౦౮౪

సీ॥ నీలోత్పలమ్ముఁ ద + మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబుఁచెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన + యడుగుదమ్ములు గల, పిన్నవాడగు రామఁవిభుఁడు మున్ను
వదలిన ముఖ్య జీవమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కరణిని + చేరి యంతఁ
దక్కువారు తనకు మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాదఁకమలములకు

అ॥ వినతుఁ డగుచు లేవఁమనువనఁ దగు దశ, రథుండు గాఢముగ నుత్తరమ్ముఁ జేర్చి
యలవికొనియెరుద్రుఁవిలుద్రుంప మున్నేగు, మహితబాహు గిరులుఁమఱుఁగువడఁగ

అ॥ తొలఁగ వీలుకానిఁదుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత + త్మో విభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు + లక్ష్మణుఁ గ్రుచ్చిక, వ్రంగిలింఁచికొనెఁ గ + రంగుప్రేమ. ౧౦౮౫

అ॥ భవుని ధనువు ద్రుంచు + నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లులకు న + మన్మరించె
వారి యెడఁదఁ బాడమిఁపారమ్ము మీఱిన, సంతనంబు దెలుపఁశక్తు లేవరు? ౧౦౮౬

తే॥ మేటి భక్తి యతిశయించి + తేట యైన, కరణిఁ గన్నీటి కణముల + సరము లురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రీఁమున్ను తడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీవములఁబోలె.

శా॥ శ్యామాకారునితోడ వచ్చు ఘనుడౌ + సామిత్రయుక్ విస్ఫుర
త్రేమాకారునితోడ వచ్చు గుణవ + ద్వీరుండు శత్రుఘ్నుఁడు
ప్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై + పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్క జేర్చొని రా + మోదంబుతో ఘోరముల్

తే॥ నీతికరుణలే విభునిని ♦ ఖ్యాత ధనము, లని యెఱింగిన తమ తండ్రి ♦ ననుగమించి
యనుప మాగమోక్త క్రమమనుసరించు, సుతులుసలువురుచూపఱు, సుమాడ్కిగొనిరి

ఆ॥ సాక్షి యనఁగఁ దగ్గ ♦ సత్ప్రసాదన, మడరఁ దల్లిబోలె ♦ సమరువాఁడు
దశరథుండు పిదపఁ ♦ దనయుని వీక్షించి, వై భవంబుతోడఁబదమ యనియె. ౧౦౫౮

తే॥ కరులఁ బోలిన యవ్వీర ♦ వరుల ప్రేమ, మెంతదో? వారికౌతుక ♦ మెంత పొడవో?
కనఁగలేము కుమారులు ♦ కదలునంతఁ, బరిజ నోత్సాహ మాతండ్రి ♦ పగిదిఁ బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు తమ్ములు ♦ క్రేవలందు, సముద్ర వేడ్కతోఁ దురంగములమీద
రాఁగ నున్నత రథముపై ♦ రాముఁ డేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ ♦ బోరు కొనఁగ

తే॥ పరవి యభ్రంక పోతుంగ♦ భర్మ హర్ష్యములనుచిత్రాకృతులఁబోలు♦ పాలతిగముల
విసము నిండిన ట్లుండిన ♦ వీక్షణములు, పుష్ప వర్ష మె యస నొప్పు ♦ బురము సాచ్చె.

సీ॥ అందంపు మేడల - యందెల్ల కర కంక, ణంబులు మొరయ వే - నలులు విరియఁ
జెందమ్మి పాదమ్ము - లం దాల్చు నందె లా, గమ పద్ధతుల తాళ - గతులు దెలుప
కుంభి కుంభంబుల - దంభంబు చెడ డంబు, నింబారు వక్షోరు ♦ హంబు లొప్పు
సన్నతాంగులు గల - సౌధంబు లెల్లను, నర్తనశాల లే - నాడుఁ గావు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామ♦ భావరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రాణ ♦ మరసిమరుండు
ప్రేరణము సేయ వారు గా♦ వినుచు చేత, లెలమి నవధరింపఁగఁ గుతూహలులుగండు.

౧౯. విహార పటలము. (౫౪)

సీ॥ పూలచేఁ దరియు క్రొమ్ముడు లొప్పు పడఁతులు, జింకలగుంపులు♦ చేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు ♦ భ్రమియించుటం బోలి, ఋక్ష బృందము తేజరిల్లు కరణి
మెఱుపుల రామలు♦ మెఱసిన కై వడిఁ, దుమ్మెదల్ జమ్మని♦ క్రమ్మి యార్వ
జాఱిన క్రొమ్ముడుల్ ♦ నవరించుకొనకయు, మొలనూలు తెగుటయుఁ ♦ దెలియకుండ

తే॥ పైఁటలుంజాఱినవదరిం♦ పకయుఁగొను, లులియలెక్కింపకయుడాసి♦ తొలఁగుతోలఁగుఁ
డనుచు మధువు గ్రోలఁగ వచ్చు, నశ్వలయట్లు, సరభసంబున మునరి రు♦ త్సాహ గరిమ

సీ॥ కనులతోనే ప్రేమ♦ యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యో♦ కాంతలార!

ఈ నాతి జన్మంబు♦ చే నొందఁ దగు ఫలం, బీ నాఁడె కందమో♦ యింతులార!

రాతికిఁ దొలిరూపు♦ రమణఁ గావించిన, పదములఁ జూతమో♦ పడఁతులార!

కను బరువైన శ్రీ♦ కంఠ విల్వితచిన, కరము లీక్షింతమో ♦ కలుకులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు - హరిణ చయము, విమల జల పూరముం గన్న-విధినిపల్ల
ముఖఁగఁ బాటు జలముఁ బోలి-మనసు పఱవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చంద్రావళి- బరుగు లిడిరి

ఉ॥ నూనుగఁ జేరిపై నగర - మార్గమునం జను రాముఁ డప్పు త
న్నే నయనంబు లార్పక ర - హించి కనుంగొనుచున్న యట్టి కాం
తా నికరంబు కన్నులనె - దప్ప కెఱుంగఁగఁ జేసె నుత్తమ
జ్ఞానులు తన్ను కృష్ణుఁ డను - నామమనం గల యర్థ మంతయున్. ౧౦౬౧

చ॥ తలఁపును మించి యీతని ర - ధంబు రయంబునఁ బోవ కిచ్చటన్
నిలుచునుగాక యంచుఁ దరు - ణీ మణు లెల్లఁ దపించుచుండఁగా
నిలను దివంబుఁ గొల్చిన ర - మేశుని రాఘవు నెల్లఁ గంటి తొ
ప్పల కటు దాటసీక నిలు - పం దగు మానిని యెంత ధన్యయో? ౧౦౬౨

చ॥ వలఁతి యొకర్తు స్త్రీత్వమును - నల్వయఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
ఛేలివి తెఱంగు తేటయును - తేజము లజ్జయు మానసంబు న
త్కులము బలంబు గౌరవము - గోలతనంబును గాత్రమున్ స్వజీ
వ లవము దక్కఁ దక్కినవి - పాయఁగ నిల్చెను పుత్రికాకృతిన్. ౧౦౬౩

తే॥ కమ్మలం దాటి వెలుగొందు - కనులయందు, మబ్బువోలె నీరోడియంగ - మరుశరమ్ము
తడము లే కెద గాడఁగ - వడఁకె నొకతె, మొగులు లేని మించనఁదగు - మొలనుపోలి

మ॥ అలిసీలాలక లెల్ల తొప్ప లిడ కా - శ్యామాంగు మై యందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా - కన్నుల్ తగం బొందెనో
కలుకుల్ కాటుక కన్నులన్ విరిసి యు - త్కంఠన్ విలోకించుటన్
నలుపై యొప్పెనొ రాము మేను తెలియం - గా రాదు సుంతేనియున్.

మ॥ చిగురుం బోడులు రాముపై విరులు వ - ర్షింపంగఁ గందర్పుడౌ
పగిదిన్ వారలమీఁదఁ బుష్ప శరముల్ - వర్షింప నొక్క రనున్
జగతీనాథుని చండ శాసనము నీ - శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిన్
దగవు న్నేరక భీత నేత్రలకు బా - ధం గూర్చు వీ డెవ్వడే? ౧౦౬౬

చ॥ లలిత వరాంగి యొక్క తె య - లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
వలువ యొకండు మాత్ర కర - పల్లవ మందునఁ జిక్కఁబట్టుచున్
మలఁగుచు నిల్చె శిల్పకుండు - మాటలఁ బ్రేమల దాటి నిల్చు పెన్
వలపునె ముద్దచేసి చెలు - వంబుగఁ దీర్చి చిత్రమో యనన్. ౧౦౬౭

ఆ॥ గలుపు హింస గలుగు - క్రింగంటి మాపుల, చెలువ యొర్తు నొసలు - చెమ్మరింప
మనసు సొక్క నిలిచి - మఱి యొండు గానక, రాముఁ డొంటి యున్నె - చామ! యనియె.

ఆ॥ మనసు కరంగి యున్న - మగువ యొక్కర్త యీ, వంచకుం డెడంద - వచ్చి పోచ్చి
వెనుక కేగకుండఁగను త్రోవ మూసితి, పెజ్జ గదికి బోడు - చేటి యనియె. ౧౦౬౮

- ఆ॥ ప్రతిమఁ బోలు నతివఁ రతిపతి శరములు; గణన గొనక రశనఁ కంచుకంబు
ప్రీలవచ్చి నిలిచిఁ ప్రేమమై రాము మై, యొప్పుగాంచు వారిఁ నుజిమి చూచె. ౧౦౭౦
- తే॥ ఉత్సుకతతోడ నేతెంచి యువతి యొకతె, దీర్ఘ చపల నేత్రంబులఁ దేజి చూచి
తృప్తిపడి ప్రేమ గొని యెడఁతెఱపి లేని, లోని సంతాప మడరంగఁ లోనికేగె. ౧౦౭౧
- ఉ॥ తోరపుఁ గేశపాశములు ఁ దొడ్డ కుచంబులు బల్ పిఱుందులున్
దూఱఁగనీక దట్టమయి - తోఁపఁగ, గన్నలఁ జూడలేక య
వీర్వుని సారు గాంచు తమి - ప్రేరణ నేయ శుభాంగి యొ రి యిం
పారఁగ వారి కౌనుల బ - యల్ల నె వంగుచుఁ గాంచె నత్తటిన్. ౧౦౭౨
- చ॥ మదనుని నూన బాణములు - మానసముల్ గలఁపంగ వీధులం
జెదరిన భూషణావళులు - చిందిన గండము జాఱు మేఖలల్.
కొదరిన తారహారములు - క్రొమ్ముడి జాఱిన పూసరంబులున్
బొదలిన చోట్లు దక్క మఱి - పుట్టదు వేఱగు తా వొకింతయున్. ౧౦౭౩
- నీ॥ భుజములఁ గనువారు - భుజములే కాంచిరి, పదములఁ గనువారు - పదులె గనిరి
అజాను బాహుల - యందంబు గనువారు, వానినే తొప్పువాల్కుయె కనిరి
వాడి కన్నులు గల - వారిలో రూపంబు, పూరిగాఁ గాంచిన - పుణ్యు లెవరో?
తమ మతానుష్ఠాన - ధర్మంబు చొప్పున, చెప్పంగఁ బడు మహా - చిద్విలాసు
- తే॥ పెక్కురూపులుతోఁపనొక్కొక్కరూప, మొనరనదృక్కిఁగాంచునొక్కొక్కమతము
వారిఁ బోలిరి వీక్షించు - వారలెల్లఁ, జారుతరమూర్తి రామ వి - హారవేశ ౧౦౭౪
- క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, కనువుగ నతఁ డామె యెడఁద - నడఁగె జగములన్
దన కుక్షి నడంగించిన, ఘనాఘన నిభాంగుకంటె - ఘనులెవ్వారల్? ౧౦౭౫
- క॥ చెలి యొకతె తేర్చి తొడివని, గలగల మనఁ బూవు రెమ్మ - కరణి నరిగి యా
వల వలవల నేడ్చుచుఁ జె, ల్వల చేతులతోన మరలె - భవనంబునకున్ ౧౦౭౬
- క॥ గిరి నిభ ధనువును విఱచిన, కరణిఁ జెఱకు విల్లు విఱిచి - కావఁగఁ దగదే?
వరవీర! దాసి ననియెన్, బిరుసు మనము గల యొకర్లు - బింకము చెడగన్. ౧౦౭౭
- క॥ చెలి యొకతుక యనియెఁ దపః, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు - బండిం దిగి క
న్నుల యెదుట నిఱుకు త్రోవ, న్నిలిచిన యీ చేత కలయె? - నిజమొకపటమో?
- క॥ కనకాంగి యొకతె మదినే, తన దూతిగఁ గొనుచు నునుఱు - తలరెడి చింతన్
వనజాక్షి జఱునందిని, మును ఘన తపములను చేసె - బూనిక ననియెన్. ౧౦౭౮
- క॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, టచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి - యడలి బడలుచున్
పొచ్చెల్! యీ దృశ్యము మరు, డచ్చముగా వ్రాసి యుండు - నగ్రనేయనియెన్

క॥ హరిణాక్షి యోర్తి యారయ, నరునకు నీ లక్షణములు - నలువొందునె? శ్రీ
వరుఁ డితఁడు నిక్కమియ్యది, యరయఁగలరు కన్నులార - ననియెఁ జెలులతో.

క॥ వనజాక్షి తోడవు లూడఁగ, మనసు కరఁగ వాడి యితఁడు - మన పురమునకుం
జనుదెంచుట తొలిన జేసిన, జనుకు తపఃఫలమె యంచుఁజక్కఁగ బలికె. ౧౦౫౨

క॥ కను లశ్రులు రాల్చ నొకతె, తన యెడ లొడికంబు వీడఁ - దపియించి యితం
డనుఁగులు మునులును విడివడ, వనట దొలఁగఁ గలనునేని - వచ్చునె? యనియె.

క॥ జలదమ్ముఁ గాంచిమురియు నె, మలిబోలెం గనక లతిక - మది వల దాచం
దలఁచె, నది మారుఁ డెఱిగెను, తలఁపుల మది దాచినట్లు - దాచునె మోమున?

అ॥ వాలుగంటి యొకత - పూల పానుపుఁ జేరి, పిడుగు న్రోత విన్న - పడగదారి
చాడ్పు మిట్ట యిటుకు - చన్నులు చెమరింప, బుద్ధి చెడఁగ నూర్చు - పుచ్చుచుండె

తే॥ చెంగలువఁ బోలి యమృతంబు, చెంగలించు, సధరబింబి లిట్టులు లోననలయుచుండి
నీత చేసిన వ్రతములు - చేయకుండు, వార లెటు లుండఁ గల రార్తి - వడయకుండ.

తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాణంబు, లుడుకు నొకతె, విమలుడగురాముఁడింటేని, ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడఁయుబ్బు గొనఁడ, వలపునుంటేని మదిలేని, వాడో? యనియె.

చ॥ పురమునఁ గలు పైదలులొ - పూర్తిగ లెక్కకు మించినారు దా
శరధి శరీర సౌష్ఠవము - చాఁగురె! యెల్లయె లేనిదయ్యె నె
చ్చిరి చిరి కాతు మాత్ర మిశఁ - జేయునదేమి? కరంబునందు పూ
శరములు వట్టిపో వయిచెఁ జియ్యన మొగ్గ కటారి దూయుచున్ ౧౦౫౩

తే॥ భువిని వెలదులకే గాక * దివిని గలుగు, నారులకుఁ గూడఁ గలిగెను * మారు పోరు
లిచట నుండిన మన మద్ది * యెఱుంగ లేద, ఇచట విడిచిన శరములే * యచటఁ దాఁకె.

తే॥ మోహమునఁజిక్కి భ్రమియించు * ముగుదలింద, టుండనొక తెనేనిగొనమి, యొప్పునేమి
ఇతఁడునన్నాసియో? కాఁడు, నతులపాలి, చెడుగుకొలకాడనుచునొక * చెలువపలికె

తే॥ మఱుంగు తాపము గల తను * మధ్య యొకతె, కాలు నేతులు తూలగా * పోలి పడియె
కనిన వార లయ్యో పాప * మనుచు బ్రదుకు, గాక! యనివచించిరి మి త్తి * తాఁకెననుచు

తే॥ యువతియొక్క తెయ్యెల్ల * యూడ వోలె, గాళ్లుకాయలుగాయ న * క్కమలనేత్రు
వెంటఁబడి కొంత దవ్వేగి * పిదపమరలి, చేరె యింటి కిడవ్వరు * చేయు తీరు?

తే॥ ఉత్కటంపు మనోభ్రమ * మొప్పు మగువ, లందొక తెమ్మటియొక గోల * నరసియచట
నా మనముఁగూడఁగాంచితే, నాతి! యనియె, దలఁపుమితిమీఱునెడన్గొనిలుచు నేమి?

క॥ ఇ న కులము వారు శరణం, బనఁ గాచిన వార లొసఁగి * యనువులనేనిక

వనితల యునుజులఁ గొనుట, తని కెట్లబ్బె నని యొక్క + తరుణి వచించెన్. ౧౦౮

ఆ॥ సిగ్గుచేత నెలవు + చెడిన చంద్రదానన, హరుని ధనువు నితఁడు + విఱుచు తెన్ను
నీతకొఱకుఁ గాదు + చేపడు విలువిడై, వలఁతి తనము చూప + వలచి యనియె.

ఆ॥ మేలి ప్రాణ వితతి + తూలు నొక్కర్తుక, ఘోర ధనువు దాల్చు + వీరు నెదుట
మారుఁ డిట్లు మమ్ము + మారాము సేసెడి, నెంత బల్లి దుండెఁ యీతఁ డనియె. ౧౦౯

ఆ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు + వలవంత పాలుఁగా, విమల మానసుండు + వినుత గుణుండు
చేరెఁ గొళికుండు వ + సిఘండు నృపవరుల్, కూడియున్న కొలువు + కూటమందు.

ఆ॥ రాముఁ డంత మెఱపు + భ్రమియించు తీరున, హరి వితతి చలన + మందు చుండ
కాలమేఘ మొండు + నేల న్రాలు కిరణి, చాఁగి కిరము వంచె + సన్నునులకు. ౧౧౦

తే॥ ధర్మమును గావఁ బుట్టిన + తాటకారి, మ్రొక్క దీవించి వారు కూర్చుండు మనఁగఁ
బుష్ప శిల్పంబు గల యొక + పొన్ను గడ్డె, దమ్ము లిరుగడ నిల్వ మ + ధ్యముననొప్పె.

క॥ నక్షత్రములు భజింపఁగ, ఋక్షేశుండు మిన్ను వెలుంగ + నేతెంచ క్రియన్
బక్షముల విభులు గొలువ న, పేక్షన్ మండపము దశర + ధేశుండు చేరెన్. ౧౧౧

తే॥ చేరి మునుల పదంబులు + కొరె మ్రొక్కి, భూసురాశీపదములతోఁ + బుష్పవృష్టి
గురియ నుచితాసనంబునఁ + గూరుచుండె, నగవిభేదియు సిగ్గిలి + మొగము వ్రాల్చు.

సీ॥ గంగరాజులును కాళింగులు వంగులు, నంగభూపులును కు + లింగవరులుఁ
బొండుద్యులు చోళు లా + వంతికుల్ చేరులు, మాళవుల్ మాత్యులు + మాగధులును
శకులు కొంకణులు సోమకులుచీనులుపులింగ, దులుతు రుష్కులును చై + ద్యులునుపౌర
వులు కఱినాటి వృ + పులు తెల్లదొరలును, యాదవుల్ నేపాలు + రాదిగాఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గవి + యంగఁబడిన, కడపటిది యగు పృథివిపైఁ + గల సమస్త
రాజు లెల్లఁ గిరీట వి + భ్రాజమాను, లగుచు వచ్చిరి పెండిలి + కలవి లేక. ౧౧౨

ఉ॥ చక్కెరబొండ్లు వీచు వెలి + చామరముల్ భువనంబు లెల్లడన్
నిక్కిన క్తిరి వృక్షమున + నెక్కిను పల్లవ పం క్తియో యనన్
మిక్కిలియు న్నెలింగె; బహు + మేదుర వంశ రుతంబుఁ బోలి పె
షెక్కిన వంశగీతు లె + యించిరి ముగ్ధులు తత్పభాస్థలిన్. ౧౧౩

క॥ తన వంశంబునఁ బుట్టిన, జనకజ పెండిలిని నంత + నంబునఁ గాంచం
జనుదెంచు చంద్రుడో యనఁ, దనరెన్ దశరథుని గొడుగు + ధవళిమ మీఱన్.

ఆ॥ ఉన్నచోటనుండి + యొదుగంగ స్థలము లే, కునికిఁ జేసిగొప్పఁయుదధిఁ బోలి
జనము చేరి నిలువఁజనకు రాజ్యం బొక్క, వట్టనంబె యైన + పగధి నొప్పె. ౧౧౪

తే॥ జనకరాజు కాతుకమున ♦ సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ ♦ జానకి యెడ
రామునెడ బీదలందును ♦ రాజులందు, రామునందును సమముగా వ్యాప్తి నొందె.

౨౦. అలంకార పటలము . (౪౩)

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన ♦ పాటిగఁ గ్రేవల రాణు లొప్పు నా
తత విభవేంద్రుడౌ దళరథ షీతిపాలుఁడు సంతసించు నా
తతని వసిష్ఠుఁ డారసి ను ♦ ధా మధురోక్తుల నిట్లు వల్కె నీ
సుత నికక బిల్వసంపుము య ♦ శోనయశౌర్యధనాభ్య! మైథిలా! ౧౧౦౭

క॥ అనవుడుఁ బ్రియ మానందము, తొనడఁగ జనకుండు చెలుల ♦ తోఁ బృథ్వీజం
గొని తెండన వారలు వడి, జని దాదుల కత్తెఱంగు ♦ జానుగఁ దెలుపక. ౧౧౦౮

ఉ॥ ఆరుచు తెప్ప లతులకు ♦ నందము గూర్చ నొనర్చబడ్డ యా
తీరున భూషణంబు లవి ♦ తేటగు రూపముఁ గప్పునంచుఁ దా
మారయలేక తీయఁదన ♦ మంబుధివెన్నకుఁ గూర్చు కై వడిక
సౌరుకు సౌరు గూర్చిరి; వ ♦ సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా! ౧౧౦౯

తే॥ రామచంద్రుని మై వన్నె ♦ రామ యెడఁద, నెరసి తీఁగలువాటి పై ♦ విరిసె ననఁగ
నొప్పు కప్పుఁ గొప్పునఁ బూర్వులొందఁ జెరివి, రంబుదంబున మందురా యందమంద.

తే॥ చుక్క లెల్ల ను తొగఁజేనిఁ ♦ జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపబబ్బాట్లు ♦ నెత్తి కట్టి
యబ్బుఁ డనుక్రేపుఁగన్న మఁబ్బు నెడివశువు, చాఁచునాల్కనాఁగఁ దురాయిఁసవదరించి

మ॥ హర కోదండ నిఖండనుం డయిన వీ ♦ రాగ్రేనరుం డౌన? ము
న్నరవౌ ప్రాణములుక దశింప వలచే ♦ నుజ్జూట లూరించి నా
తరుణీత్వంబు గ్రహించువాడని యెడం ♦ దం జిత గావించు నుం
దరికిం దాల్చిరి యూఁగునట్టి మది చం ♦ దం బందు తాటంకముల్. ౧౧౧౦

మ॥ బలజాతాతుల కెల్ల భవ్యమగు ల ♦ జం గల్లు కంతంబులం
దిలకంబై తగు నీమె కంతమునకుక ♦ దీప్త ప్రభా భూషణుం
గలవే? మాపతి దాల్చు శంఖమె యిటం ♦ గల్యాణ రూపంబుతో
సలరె న్నాఁ జను కంతమం దిడి రమ్మా ♦ ల్యంబైన హారావళుల్

ఉ॥ పన్నుగ మింటి రిక్కలను ♦ ప్రావగఁ గూర్చిన కోవ యందమా?
వెన్నెల జేనిఁ జీల్చి తటి ♦ వెట్టి కుదిర్చిన మాల యందమా?
ఛెన్నగు లజ్జతో నెనఁగు ♦ చిన్నపు వెన్నెల వర్ష నందమా?
యెన్నఁగఁ దారహారము న ♦ యించిన పొందిక నేమనదుమో? ౧౧౧౧

ఉ॥ చిన్ని పదంబులక మఱుంగు + చేరిన తమ్మికి రాగ మిచ్చు నా
యన్నులమిన్న మేనఁగల + యందము చందము సారు మీటి పే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల ప + యిందగు హఠము దాల్చినంతనే
మున్ను వళక్షమై పరఁగు + ముత్తెము లెఱ్ఱన యయ్యె నయ్యెడక. ౧౧౧౫

3॥ అంగదంబులు దాల్చిన + హస్తములకు, జెప్పలల్లార్ప మిఱుమిట్లు + గప్పు పద్మ
రాగములు ముత్తెములు గూర్చఁగ్రాలుపట్టి, వెదురు గల్గిన సమత నొప్పి కొనవచ్చు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలు దమ్మి రఘు + రాము భుజంబులఁ దాఁక నోచి త
ద్రాగము నొండఁ బాత్రమయి + రాత్రులలో ముకుళింపవంచు బా
గోగుల నెంచి చంద్రముఖు + లొందగ మానికముల్ ఖచించుటక
జేగుఱు మీఱు గాజులను + చెల్వంగఁ దాల్చిరి సీత కంఠటక ౧౧౧౬

చ॥ నెలఁత కుచద్వయం బనెడి + నీలమణుల్ గల కుందనంపుఁ గుం
డల పయిఁ బుష్పవల్లి రతి + నాయకు చాపము నేణనాభి సం
కలితముగా లిఖించి కడఁ + కం బరమార్థముఁబోలె శంకచే
గలదని లేదనం దగిన + కానును నొవ్వంగఁ జేసి రెల్లరుక. ౧౧౧౭

తే॥ రంగు లీనెడు పట్టు వశ్రుంబు గట్టి, రత్న ఝల్లరుల్ గల మొలుత్రాప చుట్టి
వివిధ కాంతు లొడలి నుండివీచుచుండ, చెలులె భ్రమియించి నిలిచి రీక్షింపలేక.

తే॥ లక్ష్మకము లేకయే రాగలహరి వీచు, పదములు శిరీషములకంటె + మృదువులగును
వాని యందిడునందెలు, వరుసవ్రాము, మృదువులే మృదువులె మఱి, మృదువులె యని

చ॥ సారిది విషంబు మధ్యమునఁ + జాట్టు సుధం గొని కర్ణ మూలముల్
నొరసియు వంచకత్వమును + దొంగఱికంబును లేక గోముగాఁ
జెరిగిన కన్నుదోయి నలి + వేణులు నించిన యంజనంబో? శ్రీ
వరుఁ డగు రాము మేని నును + వన్నెయొ కాంచఁగలేము నల్లనక. ౧౧౧౮

సీ॥ అందమై విరిసిన + చెందమ్మిలోన నిం, దీవరద్వయ ముప్ప + తిల్లునేని
వానిపైఁ గ్రొన్నెల + వంక నిల్చునయేని, తన్మధ్యమునఁ జక్క + తనరునేని
యెన యగు నని వచి + యింపంగఁజెన్నారీ, త్రిభువన కన్యకా + తిలకమైన
జనక కన్య నుదుట + జానైన కస్తూరి, తిలకంబు దిద్దిరా + తెఱవ లంత

తే॥ వివిధ మధు పాళి మునరిన + వివిధ వర్ణ, కుసుమ నిచయంబు మాలికల్, గూర్చియుంచి
తుఱిమి చెరివిరి మెత్తిరి + మురువుగాఁగఁ, బొన్న పుష్పెడి బోలిన + పొన్న ధూళి.

తే॥ నేతి దీపంబు చుట్టి ప + స్నీరు పువ్రలు, చల్లి కుల దేవతల మ్రొక్కి + తెల్లయావ
పొడి నొనట నుంచి మారతి + బడిపి వైచి, రక్ష కట్టిరి సీతకు, రాజ ముఖులు. ౧౧౧౯

తే॥ చిల్కలకుఁ బల్కులను నేర్పు నీత చెలువ, మఱులవలె, నాని చెలువలేవలపుగొనిరి
ఏమి చెప్పుదు నావిత యెంచి చూడ, యువతులకు యువకుల కుల్ల మొండె కాదె?

చ॥ చెలువలు జానకీ రమణి యెల్లను పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి; జ యుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పొలఁతుల కొక్కొకంగమె ప్ర యూర్ణ మనోహర రీతి నొప్పు నా
చెలువములెల్ల నొక్కయెడఁ జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే?

ఉ॥ సంకు ధరించియుఁ గమల యసద్గుణు నొందియు నెల్లవారి హృ
త్పంకజమందు చిత్రగతిఁ బర్వితలంచిన యెల్లచోటులం
బొంకముగాఁగఁ గానఁబడి యూరుష వర్ణుని రాముఁ బోలె నా
సాంకవగంధి నీత యింకఁ జక్కఁగ వర్ణన చేయు టెట్లగు? ౧౧౨౬

చ॥ పరవిన మేఖలలే వసిడి యపవటంబు మొగంపు టందియల్
కరములఁ గంకణంబులు ర కంబుగ మ్రోఁగఁగఁ గీరవాణు ల
పురసలఁ బోలు నుండరులు సారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్భర కుతుకంబు తో జనక రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రా. ౧౧౨౭

తే॥ గుఱులును గూనివారు స యులును బలయ, మణుల మేల్కట్టునీడ నామగువమిన్న
చుక్కలందునఁ జందురు సొంపు దాల్చి, నవయకుండు జోతం బోలె నడవసాఁగె.

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా తన్ని మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్పు తన మేటి నగల డాలు, ముందు పరవఁగ నీత జా నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తనయాన మునకు నోడి, పడుచు లేచుచు జను తెలి యపకుల వలె
నిరు గెలంకుల వెల్ల చా మరము లొలయ, బర్హ కాంతిలో జను బర్హి భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి యిగురు బోండ్ల, కంటి పాపయై యొప్పు నీ కన్య హాపుసు
చూడ రామ వంశాద్వంద్య సూర్యుడె దిగె, నాఁగఁజచువితానము నీడనడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు చుట్టును మలసి వెలుఁగ, నడుమ దేహకాంతి మిగుల నారుచూప
మండలాకృతి వెలయంగఁ గుండలములు, కొను చలియింప నడచె న క్కలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు మెఱుపు కాంతి, చందనపుఁ జల్లఁదనమును పొందియంచ
లచ్చరలు నుధ సిగ్గిల నవని పతులు, వఱలు రత్న ఖచిత మండ పమునఁ జొచ్చె.

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా గమ మనంగఁ దగిన వలుఁద పాలిండ్లోప్పు మగువఁ గాంచి
స్త్రీలు పురుషు లెల్లరు వట్టి చిత్రములను, పోలి రాక్షస యూర్షక తూల పోక

తే॥ ఆమెయో? కాదో? యని శంక నందుచున్న, ఇనకులేశ సందను డామె నెదుటఁ గాంచె
భవము పుట్ట నిర్వృద్ధిఁచి వెనుక నమ్మత, ముద్దు విల్ల హర్షిలు పురుషులూతు రీతి ౧౧౨౮

తే॥ ముదురు చవి నుధఁ బెరిగిన ♦ పుణ్యఫలమె, నాఁగఁ దగిన బింబాధర ♦ నా యెడంద
యేందకాక వెల్పులను పెం ♦ పొంద నున్న, యదియొ! యని తలపోసె నీలబ్ధ తనుడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః ♦ ఫలము పలన, మహిని రాముఁడై పుట్టెను ♦ మాధవుండు
అతని ప్రేముడి పత్నియా ♦ నజ్జ నిలయ, నీత యని వసిష్ఠుండు సంతః సింఁచె మదిని.

తే॥ కోసలేశుండు జానకి ♦ కొమరు గాంచి, యేడు దీవుల నేలిన ♦ వాడ నైన
నేడు తత్ఫల రూపంబు ♦ నియతితోడ, దైవ మొనఁగె నం చమిత మోదంబునొందె

ఉ॥ నైవళీభోజ భోలు బలు ♦ నాణెపుఁ బల్కులు గల్గు నీత యా
త్రోవను పోవఁగా దశర ♦ ధుండు మహర్షులు తక్కుఁ దక్కు వా
రా వనితామణిం గనిన ♦ యంతన మ్రొక్కిరి వారి డెందముల్
దైవమ యంచు నెంచె;దను ♦ ధర్మ మెడందకు లోతువేకదా! ౧౧౩౯

చ॥ విసివి నరోజమున్ విడిచి ♦ వేడ్క విదేహ గృహంబుచేరు నా
వసుమతి పుత్రి మానులకు ♦ భక్తిని వందన మాచరించి పెం
పెనఁగఁగఁ గోసలేంద్రునకు ♦ నిచ్చను మ్రొక్కి యనంతరంబు సం
తనమున బాష్పముల్ వదలు ♦ తండ్రికడన్ వసియించె గద్దియన్ ౧౧౪౦

తే॥ ఈమె లక్ష్మీయే యగు నిజ ♦ మితఁడు గిరిశు, వర శరాసన మననేల?వలయునేని
యేడు కొండల విటువంగ ♦ లేఁడె యనుచు, నిరుసు వంటి వసిష్ఠ ము ♦ సింద్రుఁడెంచె

ఉ॥ వేడుక వింటి నెక్కిడుట ♦ విర్చుట చెప్పఁగ నాలకించియున్
బోఁడిమి యందె సందియము ♦ పొందిన సుందరి శంక వీడి లో
వీడని రూపమున్ గనుచు ♦ వెల్పులి రూపము కంఠంబులన్
వాడుకచే గుదిర్చెడు నె ♦ పంబునఁ గాంచె గటాక్షవీక్షలన్. ౧౧౪౧

తే॥ లీలఁ గ్రేఁగంటి చూపుల, డాలు వోయి, బ్రాంతి రాముఁడన్ జలధి జీవనముగొనియె
దక్కునుధ పూరిగఁదానె, త్రావినట్టు, లొడలుపొంగారె మెల్లన, నూర్పువెడలె. ౧౧౪౨

చ॥ తన మది నున్న వంచకుఁడె ♦ తథ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనకజ లోని దుఃఖమును ♦ చయ్యన వీడెను జన్మ దుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు ♦ జ్ఞానముచేఁ దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తి నొందు క్రియఁ ♦ జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయున్

తే॥ విమలకీర్తియా దశరథ ♦ విభుండు వేద, విదుని కాశికుఁ గాంచి యో ♦ వినుతచరిత
జానకీ రాములకుఁ బెండ్లి జరుగఁదగిన, శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో ♦ చూడుఁడనఁగ

సీ॥ పాలుగల్ మిడియుచుఁ ♦ బాఱఁగ్రుమ్ముటచేత, శిఖరి మత్స్యంబులు ♦ చేరి దుముక్
నేనుముల మెడదను ♦ పృష్ఠముల్ ప్రీలంగ, కొఱుమీలు పాళలు ♦ విరియ దుముకు

చుండు సుత్రేత్రముల్ ♦ దండిగా, గలిగిన, కోనల జననాథ! కొఱతలేని
శుభ ముహూర్తము రేపె ♦ సాంపారు నని గాధితనయుండు పల్క-గూఁదగు నటంచు
తే॥ తేఁడు తెల్లరు మ్రొక్క-గాఁ ♦ వీడుకొలిపి, భూరి వాద్య ధ్వనులు భువిభోరు కొలుప
మునులకుఁ మ్రొక్కి వారలయనుమతిఁ గొని, దళరథుండు లేచి విడిదికిఁదరలెనంత
ఆ॥ అంచయాన నీత ♦ యరుదుగా నెడఁబాయ, హేమ సాధమునకు ♦ రాముడరిగె
విభులు మునులు వారి ♦ విడుదుల కేగిరి, మేరువున మఱింగె ♦ సూరుఁడంత ౧౧౮౭

౨౧. కల్యాణపటలము. (౧౦౪)

క॥ సిర యశుండు మిథిల నాయకుఁ, డరు దారఁగ నుపచరింప ♦ నాబాల ధరా
వర మొడలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన భాతి మోద ♦ ముం బొందె నట ౧౧౮౮

నీ త త హ త హ .

క॥ భరియింపరానివెరవున, విరివిగ దగ గొన్నవారు ♦ వెడకి జలేజా
కరము గని త్రోవ లేమిఁ, నురుగు దళం బొందె నీత ♦ సుడివడు మదితోఁ ౧౧౮౯

క॥ కొలమీఱు రాతిరీ! యబ, లల వంచన నేచు వారి ♦ లం గలరొక్కో!
తెలవాఱుఁ బ్రియుండు రాఁడో!, తెలవాఱుము దుఃఖ జలధిఁ ♦ దేర్చుము నన్నుఁ.

క॥ మునితోడఁ గూడి చను రా, మునితోడంబోయి మరలఁ ♦ బాడగానవ యా
తనితో వత్తువే? మనమా!, మనుతోడుఁ నదలియుంట ♦ మరియూడయొక్కో. ౧౧౯౦

క॥ తాడివయి చక్రవాకీ!, యేడు సముద్రములఁ బోలు ♦ సీరాతిరి నా
కీడునఁ జనదే? యాఱడి, గూడుదువే యొంటిఁ బటిచిఁకొఱమాలి యయో! ౧౧౯౧

క॥ వాఁడిమి కొడిమల పోడిమి, వేడిమితో నగ్గలించు ♦ వెన్నెల! దోసఁగే
నాఁడు గన కాత్తిచే నా, నాఁడుం గృశియించు వారి ♦ నలఁచుట తగవే? ౧౧౯౨

క॥ తావికి జల్లఁదనమునకుఁ, దావలమగు మలయ గుహను ♦ తారు పయిర య్
మూవన్నె మెకమ! యెరకై, వే వచ్చితే? కొఱ లనెడి ♦ వెన్నెల విరియ ౧౧౯౩

క॥ తెరువునఁ దిరుగుచు నొకరుండు, నెరవిన పెను కాల మేఘు ♦ నిభ దేహుండు నఁ
బఱిచె నిసి పగలు వీడక, వర వంశ్యులు కన్నెల కడ ♦ వజలుట తగవే? ౧౧౯౪

క॥ ఎడ నమ్మఁదగని పనులక, దుడుకుండు నిర్దయుండు వాని ♦ దోర్మగళంబు
దడవఁ జనఁ దగదు; నల్లని, కడలి యపారంబు; రాత్రి ♦ కడవను నొక్కో? ౧౧౯౫

తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లేదు ♦ పగలు రాదు, కూరుకా లేదు నిసి వోదుఁకొర్కివిడదు
నుల్ల ముననొప్పివదలదు, నునులుచునదు, నిట్లు కుండుట విధియేమోయెఱుంగరాదు.

తే॥ అమలజలధి! నీవును కంఠఁబాములు జాఱఁ, బడుచు లేచుచు గార్వ్యంబువడసియెల్ల
వేళలందు నిద్దర లేక ఁవేగుచుందు, కన్యవో నీవు? మరునిచేఁగలఁగినావో? ౧౧౫౮

రామునియుత్కంఠ.

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నొగులుచు సామ్యునిలుచు ఁముగుద యటుండఁ
ఘన నిభుండగు రాముఁడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు ఁమల్లడి గొనుచున్.

తే॥ మున్నె కాంచి వీడక రెండు ఁకన్నులనెడి, వ్రాత కలములు నామదిన్ ఁవ్రాసె; మరలఁ
గనియు నుషమాంబునిధి దరిఁగాననై తి, మించుఁగనువారుమఱియొండుఁగాంచుటెట్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైనఁచలువ తేడ! కామ బీజంబుఁ బండించుఁకలువ తేడ!

యేమి యీకార్య వద్దతి? ఁయింత యెఱుఁగ, వేల? నాయెడ బంధువై ఁయెఁగరాదో?

తే॥ ప్రాణముల నెలువడ నీడ్చుఁరామ కనుల, కరణి నిరులును పర మెనుఁకొఱఁతవడక
విభుఁడు రణభూమి మరణింపఁవిఱిగి పాఱు, వీరవరుని యపఖ్యాతిఁవిధము దోపఁ.

చ॥ వన హరిణంబుఁబోలు వర ఁవర్ణనితోఁ జను మానసంబ! పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని ఁయెంచవదేలొకొ? దారిదవ్వో? మ
న్నన గల చోట నిల్చుటలు ఁన్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిల్చు టెల్లదము ఁచెల్లనె నన్నట విస్మరించుటల్. ౧౧౬౩

ఉ॥ కన్నులనుండి నిప్పుకలు ఁగ్రక్కు భుజంగము కోఱలన్ విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్క మది ఁయెల్లెడఁ దెల్లమ మున్నె యిష్టా నా
కన్నుల చూపులందు నెన ఁకంబుగ మానసమందుఁ బర్వీ నన్
బన్నుగ నేచుచుండునది ఁభామిని కన్నుల చూపులోనిదే. ౧౧౬౪

శా॥ లీలోద్యానములున్ బ్రకల్పిత గిరుల్ ఁక్రీడా విరామ స్థలుల్
కేళాకూళులు చంద్రశాలలును లె ఁక్కింపంగఁ బెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా ఁల్లభ్యంబుతో నామదిన్
వాలాయంబు వసించుచున్నది మతే ఁవస్త్యంబు నిచ్చింపదున్. ౧౧౬౫

తే॥ రాముఁ డిట్లు లుల్లమున విఁరాళిఁ గొనుచు, నుండ సీతా వివాహమఁహోత్సవంబు
కేవ నగరమెల్ల నలంకరింపుఁ డనుచు, తీవి భేరి రవములఁ జాఱింపఁ బడియె. ౧౧౬౬

పురాలంకరణము.

అ॥ ఘోషణంబు వినుచు ఁగుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు స్త్రీలు ఁవేగిరపడి
పరుగువాఱువారు, పనిచేయువారునై, యపుడు పురము కడల్కిననుకరించె. ౧౧౬౭

అ॥ రామవిభుఁడు జనక ఁరాజపుత్రిని పెండ్లి, యాడు టెఱిఁగి చూడ ఁనరుగుదెంచె
ననఁగ నిరుల తెరనుఁ మొనసి గెట్టుచు నినుం, డేచక్ర రథముఁ నెక్కి వచ్చె. ౧౧౬౮

సీ॥ తోరణ స్తంభముల్ ♦ తోర నాటువారును, వానికే గై సేయఁ ♦ బూనువారు
మంగళ పూజ కుంభంబు లెల్లడ నిల్పి, వలువలు నవరించి ♦ యలరువారు
మందిరాంగణములఁ ♦ జందనాదులు చల్లి, కవచముల్ కై సేయఁ ♦ దివురువారు
విప్ర దీనానాథఁ వితతికే జెట్టంగఁ, జెలఁగుచు వంటలు ♦ సేయువారు

తే॥ ముత్తైములభూషలనుదాల్చి-మురియువారు, మణులతోడవులధరియించి-మలయువారు
పై డి సాముల వహించుచు-పడుచువారు, పూలచే నలంకారముల్ - పూనువారు.

సీ॥ చందనంబు నగురు-గందంబు వీధులఁ, జల్లుచు నందంద - జరుగువారు
విరులఁ జల్లుచు వేడ్క-దిరిగెడువారును, సామ్రాణి పొగవేయ - సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ - ముంగిళ్లఁ గట్టువా, రనటి మాఁకులఁ గట్ట - నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులు విసంగ మూఁగెడువారు, మణిదీపములఁ గాంచఁమలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికల్ ♦ దిద్దువారు, రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ ♦ చెక్కువారు
మించుఁ బోలు దీపంబుల ♦ నుంచువారు, దీపములకుఁ గై సేయంగఁ ♦ దివురువారు.

అ॥ వజ్రమణులు వెలుఁగు ♦ పచ్చల మేడలఁ, డెక్కెములను వెలయఁ ♦ జెక్కువారు
బండ్లపై న విరులఁ పల్లవంబులు పండ్లు, నిండఁ గొంచుఁ దెచ్చి నింపువారు ౧౧౭౧

సీ॥ కలపంబులను మేనఁ నలఁదుకొనెడువారు, విలువయా వలువల ♦ వెదకువారు
తుఱుములందు విరులు ♦ తుఱుముకొనెడివారు, తిలకముల్ నొనఘల ♦ దిద్దువారు
మాలికల్ మెడలందు ♦ తాలుచువారలు, నధరంబులకుఁ గావి ♦ యద్దువారు
కనులకు సొగసుగాఁ ♦ గాటుక యిడువారు, లత్తుక పదముల ♦ కత్తువారు

తే॥ కుండలము లెండ గాయఁగాఁ గొఱవ యాట, లాడువారును కైసేయుఁ నపుడుఁ బ్రణయ
కోపముం గొను వేళలఁ గొదరి విద్రుచు, వానిఁ గొని వీధులం బాఱ ♦ వైచువారు.

తే॥ ఏనుఁగులకుఁ గై సేయంగ ♦ నెలయువారు, తేజులకు బాగు సేయంగఁ ♦ దివురువారు
స్యందనంబుల కందంబు ♦ నలుపువారు, బిరుద చిహ్నంబులం దాల్చి తిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ ♦ వజులువారు, వేద ఘోషల విప్రులు ♦ వెలయువారు
వైణికుల గాన సుధఁ గ్రోలఁ త్రేణులై న, వారు వెల వెలందుల యాటఁ గోరువారు.

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న ♦ రాజు లొరసి, కంఠ తారహారంబులు ♦ గదిసి రాలు
మణుల పొంధూళి యచ్చటి ♦ మండపముల, నగరి వాకిటఁ గుప్పలై నెగడుచుండె.

అ॥ అరిగ లెండగాయ ♦ నసులు వెన్నెల గాయ, ద్వీరదములను పోలి ♦ తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్యఁ సించువా ర్చిఱునప్పు, చేత జీవములను చిద్రుచువారు. ౧౧౭౨

తే॥ అమిత కాంతుల నగపడుఁ ననియుఁగానఁ, బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి ♦ పుడమిజనులు
నమరులుం గూడ సురపురి, యదియొయిదియొ, యనుచు భ్రమగొనిదిక్కులఁ నరయువారు

ఉ॥ తేరులమీఁద బండ్లపఁచుఁ ♦ దేజులపై మణి దీప్తు లొప్పు నం
బారుల లోనఁ గాల్చుడను ♦ బల్లకులందు జనంబు లెక్కకుఁ
మీఱి నరోజునేత్రలు స ♦ మృద్ధ సుధాధరలుఁ సుమధ్యలుఁ
సారవచోవిలాసినులు ♦ సామజ యానలు చేరి రొక్కెడఁ. ౧౧౭౮

తే॥ తారహారముల్ ధరియించువారు రత్న, హారముల్ విచ్చి వినరెడు ♦ వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁ గ్రుచ్చి ♦ పెక్కువగల, చీరలం గట్టు వారలునైరి స్త్రీలు.

తే॥ మిథిల నిండిన సంపదఁ మేదినిపయి, నొక్కచోఁ గాంచఁగా నిట్టులొప్పు టరిది
పాశశాసను పట్టాభిఁ పేక వేళ, నమరపురిఁ బోలె నొప్పారె ♦ నవ్వరంబు. ౧౧౮౦

దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట.

తే॥ ఎల్ల యెఱుంగంగ నరుదయి ♦ హిమగిరివలె, నున్నతంబయి మైథిలి ♦ యుద్వహమున
కెల్ల సామగ్రి నిండినఁ హేమ రత్న, రచిత మండపంబును దశరథుఁడు చేరె. ౧౧౮౧

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వెఁన్నెలలు గాసె, నించు మించు నగల రాసుఁలెండ గాసెఁ
దేంట్ల గములు గీతమ్ములుతివిరి పాడె, దురగ ఖరధూళి యెగసి యంబరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోలె మంగళఁ భేరు లులిసె, శంఖములు మ్రోసెఁ గాహళఁసమితి మొరసెఁ
బ్రాఁజదువుల ఘోషణములుఁరాత్రివేళఁ, గొఱలుచుండు పారావారఁఘోషమీఱె

తే॥ కరి తురగ రథ నికరముల్ ♦ వరుసదీరి, నడచుచుండఁగ సామంతు ♦ లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలునియతి నరుగ, నింద్రునేవించు వేల్పుల ♦ యెనక మెనసె.

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస ♦ లాధిపుండు, రత్నమయ హేమ పీఠపైఁ రమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండిరిఁజనకుఁ డపుడు, బంధు వర్గంబుతో మంటంబుంచేరె.

క॥ నృపులును మునివరులును వే, లుపులు జనులు హంసయాన ♦ లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము, విపులంబగు మేరు శైలఁవిధమున నొప్పె. ౧౧౮౨

తే॥ మేఘములుగ్రహతారకల్ ♦ మెఱుములుఱుము, లొకటమండలయుగళంబునొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసిన యండగో ♦ శమ్ము నెనసె, మయవినిర్మిత తన్మణిఁ మండపమ్ము. ౧౧౮౩

క॥ మునులును నృపులును విబుధులు, జనములు నడఁగంగ నచటి ♦ సభ బ్రహ్మాండం
బును లోఁగొని యడఁచిన విష్ణుని నల్లని కడుపువోలెఁజూడఁగ నొప్పె. ౧౧౮౪

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం, బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ ♦ బొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడటవలన భు, జగ శయనము వీడు నత్తని ♦ చరితము వినుడీ.

రాముఁ డలంకరించు కొనుట.

తే॥ సప్తసాగరములనుండి ♦ సప్తనదుల, నుండి తెచ్చిన నీట శా ♦ స్తోక్త విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి ♦ మహిత రీతి, బీత చీన వస్త్రము రాసుఁవిభుఁడు తాల్చె

తే॥ అజాఁడు మొదలుగఁ దృణముపర్యంతమెల్ల, జీవులు దవులు పెన్నాయఁ జీల్చియవల
మరలిరాకుండు పరవ్వుమ్మఁ దొరయఁజేయు, తనదుతిరునామమునుదుటఁ దానుఁదాల్చె

క॥ యతివరులకు నాకర్ణా, యతనేత్రల నొనఁగి పెండ్లి యమరిచి తపముల్
స్తతమతిఁ జేసిన యిసకుల, పతులు గొలుచు మొదటి వెలుగు యభక్తి మ్రొక్కె

క॥ పొనుఁగువడు తపము ధర్మము, పునరుద్ధరణమ్ము నేయఁ బొడమిన కరుణా
తనుఁడు తన మేన జలదము, నెనసిన వెన్నెలనఁ కలప మింపుగ నలఁదె.

తే॥ కడలి మంగళ కర పూర్ణ యకళలు గలుగు, తొగలత్రేనిఁ బూచిన దనఁ దగిన పగిది
సిగను క్రొవ్విరుల్ చుట్టి ప సిండి నరులు, పూలమాలిక లెనకంబు పొనఁగఁ బెట్టె

క॥ రేయిం బగటం బడు మరు, దాయము గని యిందుఁ డినుఁడు యాత్మము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం, బోయి తెలుపు చెలువు నెయు యోగులఁ దాల్చె

తే॥ శ్రీగళుఁడు పెనుజడయందుఁ చిన్న చంద్ర, కలనుధరియించె నదియేటిఁ కార్యమనుచు
పూర్ణ దివ్యకాంతినమితిఁ పొలుపు మిగుల, దిద్దె నన వీరపట్టంబుఁ తిలకమూనె.

తే॥ చక్రమును వెను దవలిన యశంఖ మనఁగఁ, దగిన కంఠమునందు ము త్యాస నరులు
సీత మందహాస రుచులు యచేరి మదిని, వెలికి నుబికిన వన నొప్పి వెలయుచుండె.

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు యవళులుచుండ, పద్మరాగ దీప్తులు వహిం వలె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద యాద్రుఁ జుట్టి, నట్టి కవ్వపుఁ దరిత్రాటి ననుకరించె.

తే॥ ఆణి ముత్యాల ముప్పేట యహఁమొప్పె, జగము రక్షించు దీర్ఘ భుజముల నడుమ
ముజ్జగంబుల కీతఁ డాది మూర్తి యనుట, కొప్పినట్టి యభిజ్ఞానముంచురీతి.

తే॥ వచ్చి వేడిన వారికి యిచ్చుకొఱకు, గల్పకంబు కాంచన రత్న కంకణములఁ
బూవుఁ గొమ్మల నుంచిన పొందు దోచి, దర్శనీయములై న హస్తములు వెలిగె

ఆ॥ కమల నిలయ లచ్చి కాణాచి యగు నుర్రో, తరమునందు మెఱయు సరులచయము
మెఱుము లడర నొప్పు మేఘంబు నడుమను, దోచు నింద్ర ధనువుతోయమందె.

ఉ॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ జెల్లిన విజ్ఞుల తెల్వి పోల్కి బైఁ
జేరిన యుత్తరీయ మెదఁ జిందు దయాకృతి కంఠమందు పాం
పారిన తారహరి నిభ మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి
స్తారముగాఁగ లక్ష్మీకి వ శంబగు తొమ్మున దోచె బేరిమి.

తే॥ చెనయరాని ప్రభాకరు యెన్నుదాల్చి, యున్న తొమ్మున ముప్పేట జన్నిదంబు
త్రిదశులును దెల్పలేని మూర్తిత్రయంబు, రూపమిదియెఱుఁగుండనితోపనొప్పె.

ఉ॥ అక్కము పక్కముకొ మిగుల ♦ నంగగు బంగరు రంగు లీనగా
నక్కటి రత్న బంధనము ♦ సందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే
ఱొక్క జగంబు దాని కజా ♦ డొక్కడు వెల్వడ నాభియందు న
మృక్కనకాంబుజంబు పొలు ♦ పండగఁ బూచిన దన్న సంచునక. ౧౨౦౪

ఆ॥ అలవి దెలుపఁ గాక ♦ యమిత గంభీరమా, నీల వారి రాశిఁ ♦ గేలు సాచి
సాల కడలి యలమి ♦ పట్టిన నిధమునఁ, దెల్ల పట్టు వలువ ♦ తెలియఁ గప్పె. ౧౨౦౫

తే॥ ముత్తైముల నీలముల కాంతిఁ, మురువునూపఁ, బసిడికాసియలోఁగత్తి ♦ పరఁగఁజెక్కి
ముత్తైనరముల గుత్తులు ♦ కత్తిపక్క, బాల భాను కాంతుల సీన ♦ వేల విడిచె. ౧౨౦౬

తే॥ రత్న కాంతులు, కాంచు నే ♦ త్రముల కాంతి, నిండఁగ, ననూనశిల్పము ♦ నెరయుమకర
ముఖముగల దంతపుంబిడి ♦ మొనసిమెఱువు, లలినిమెఱసిదిక్కులయెల్లఁ ♦ గొలిచిచూపె

చ॥ పరవెన రూపముం గలిగి ♦ పద్మజు నండము గొల్పు టింక నె
ట్లురవగు సంచు నొక్కొకటి ♦ యుం దగ విఘ్నము గూర్చు పోలిక
మొరయుచు నేరు నారసి క ♦ నుంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బొరసిన వీరమద్దియలు ♦ పొందగు నందెలు కాళ్ల శోభిలెక. ౧౨౦౭

తే॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ ♦ వెలుగు భుజగ, రాజు సెజ్జను యోగని ♦ ద్రను సురాభి
వేడ వీడిన రాముఁ డి ♦ నిద్వధము తన్నె, పోలు నొక యలంకారంబు ♦ పూనె నపుడు.

మ॥ అరవిందాసన ముఖ్య మూర్తులకు నా ♦ ద్యంబై ముసీంద్రాళికిం
బరమ ప్రావళమై జగజ్జనకమై ♦ భవ్యంబు సేవ్యంబునై
నిరతా నంద మయంబునై యెనఁగు నా ♦ నిత్యాత్మయై వచ్చి యీ
సర రూపంబునలంకరించి కొన న ♦ న్నా! తెల్పు శక్యంబాకో? ౧౨౦౮

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా ♦ నాదికములు, సజ్జనులకు బీదలకును ♦ సరసులకును
విరివిగా నొనరించుచు ♦ వేద ధనులు, వినుతి సేయ రాఘవుఁడు స్వం ♦ దనమునెక్కె.

తే॥ గుండు బంగరు టిరుసును ♦ వెండి చక్ర, ములును వజ్ర మయంబులై ♦ వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్ ♦ ప్రజ్వలించ, రాము రథము మార్తండుని ♦ రథముఁజోలె

తే॥ మంచి లక్షణములు నూత్న్య ♦ మతిని తెలియఁ, దగుజవంబుబలంబునం ♦ దముమెలంకు
వొలయఁబురుషార్థములఁజోలి, వెలయుతురగ, ములుజగత్ప్రభు తేరికె ♦ బూన్పబడియె

తే॥ నరుణు కై వడి నొగలపై ♦ భరతుఁ డెక్కి, మోద బాష్పంబుమిశ్రితముఖముతోడ
కళను చేకొని రథ చోడ ♦ కత్వ మూనె, నిరు దెసల నిల్చి కవలు చా ♦ మరలు వీవ.

చ॥ అమరిన పొందికంగలుగు ♦ నందముచే నటు లయ్యెనేమొ? శాం
త మనసుచే దలంచుటను ♦ తప్పక యప్పదు రొప్పె నేమొ? న

త్యము నెఱుంగంగ లేము తగి ♦ నట్టుల యయ్యెడుగాక! యయ్యెడం
దమి గొని చూడ నెల్లరు స ♦ దా యనిమేషత దాల్చి రిమ్ముగ్గ.

తే॥ జగములను హింస సేసి నాశంబు గనక, యున్న పొలనుదిండులపాటులొబ్బిడయ్యె
నేడె యని వేల్పు కూటంబు ♦ నిండు వేడ్క, నచ్చరలఁ గూడినటియించెనిచ్చకొలది

తే॥ పుర పురంధ్రులు విరులను ♦ గురిసినారు, పసిండి వలువలు రత్నముల్ ♦ వినరినారు
రాము చెలువంపు సుధఁ బ్రేమఁ ♦ ద్రావిశేమొ? వారి చేతకు వేతేది ♦ కారణంబు?

ఆ॥ తమకుఁ గల వొనంగి ♦ తాల్చినయియు నిచ్చు, వారి తీరుగా ను ♦ దారుఁ గన్న
నారు లమిత మొనఁగి ♦ నార లందపు మేనఁ, గలుగు సొమ్ము లూడ ♦ నిలిచినారు.

ఆ॥ నృపులు మద కరీంద్ర ♦ నిచయంబువలెఁ జాట్టి, నిలువ దశరథుండు ♦ నెలవుకొన్న
కూటమందు చేరె ♦ గోదండపాణి మే, రువును చేరు సూర్యురూపు దోఁప. ౧౨౧౯

చ॥ వరదుండు తేరినుండి దిగి ♦ ప్రక్కలలో నిరుగేలు ప్రేమమై
భరతుండు లక్ష్మణుండు దయి ♦ వాఱఁగొనక నముదీర్చులొ ముసి
శ్వరుల కెఱంగి తండ్రి వద ♦ పంకజముల్ దల సోక మొక్కి యం
దఱకును మేని యందము ను ♦ దారత విందులు సేయుచుండఁగ్గ. ౧౨౨౦

సీ॥ పై నొక్క ధనువును ♦ వాలుగలను క్రిందఁ, గలిగి పూర్ణేందు మం ♦ డలముఁ దాల్చు
నెఱ్ఱని సుమలత ♦ యింపై నస్తనకుట్టు, లములతోఁ దేరిపై ♦ నమరి తూర్పు
దెనఁ బుట్టినదివోలఁ ♦ దేజరిల్లెడు సీత, తొల్ల సుధాంబుధిఁ ♦ దోఁచి మరల
ధరణి సవతరించి ♦ తరునాత నొకమల, యొద్దఁ బుట్టిన దన ♦ నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు ♦ మగువఁ గాంచి, మరల రాముని గని సుధా ♦ మధన వేళఁ
బొడము లక్ష్మీ వెన్నుని మెడఁబూల మాల, వై చునాటికంటెనుసొంపు, వఱలెన్నరి

తే॥ జగతి జనములకంటె ని ♦ ర్జరులకంటె, నాగలోక వాసులకంటె ♦ నాణె మొంది
వెలుగు జానకి పెండిలి ♦ నిభవ మెల్ల, వాప్తికినైన వర్ణంప, వలచు పడునె? ౧౨౨౧

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మిటి ♦ కేసుదెంచె, భవుండు చనుదెంచె దనిలి ♦ భవానితోడ
బ్రహ్మయేతెంచె బ్రాహ్మితోఁ ♦ బ్రమదమంది, జానకీ రాముల వివాహాసరణిచూడ

క॥ వడుగులు వై దికులును పెను, కడలి కరణిఁ జాట్టి రాఁగఁ ♦ గార్యంబును ప్రా
వడువున నడవ వసిష్ఠుండు, వశి నువకరణములతోడ ♦ వచ్చె ముదమునక. ౧౨౨౨

ఆ॥ తండులములు పఱపి ♦ దర్బల నుంచి స్థా, సమును శాస్త్రవిధుల ♦ నమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి, పూజించి హోమాగ్ని, నిరవు గొల్చి కార్యమెల్ల జరపె. ౧౨౨౩

ఆ॥ పెండ్లి వేదియందు ♦ ప్రేమంపుఁ దోడగు, భూమిజాతతోడ ♦ రామ విభుండు
కూరుచుండ కూరుకొమరొందఁ గలిసిన, భోగ యోగములను, పోలియుండెడి. ౧౨౨౪

తే॥ శ్రీవరుండు లక్ష్మీతోఁ బోలెఁ జలంగి నీవు, నీతతోఁ గూడి భువి చిరం ♦ జీవి వగుచు
సమ స్సుఖంబుల ననుభవిం ♦ పుమ యటంచు, జనకరాజు రామునిచేత ♦ జలము విడిచె

క॥ విప్రాశీరావములు వ, ర ప్రమదా విజయ గీత ♦ రవములు రాజేం
ద్రప్రవరవంద్యులగు విబు, ధ ప్రకరాశీస్సుతోడ ♦ దరములు మొరసెన్ ౧౨౨౮

తే॥ వేలుపులు కురియించిన ♦ పూలవాన, పుడమిపతులు చల్లిన పైఁడి ♦ పూలవాన
తక్కువారలు విసరు ముత్యాలవాన, గలిసి యాభూమి గగనంబు ♦ కరణిదోచె ౧౨౨౯

తే॥ రాముఁడప్పుడు శ్రద్ధ మం త్రము పఠించి, యగ్ని కాహుతిగాఁగ నా ♦ జ్యంబు విడిచి
జానకీ మృదు కిసల హా ♦ స్తంబు తనదు, దీర్ఘబాహువు చాచి మో♦దించి పట్టె. ౧౨౩౦

తే॥ తివిరి హోమకార్యము తీర్చు ♦ దీర్ఘ భుజని, వెంట నగ్నిని వలగొను ♦ వేళ గోల
నీత మటు పుట్టువునయందు ♦ జీవమును శ, రీర మనుగమించిన యట్టి ♦ క్రియను దోచె.

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రియ ♦ ముప్పురి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్గిరి భుజుండుక విచేహ జన ♦ కీర్తిత కన్యయు హోమకార్యముల్
హరువుగఁ దీర్చ జానకీ న ♦ యంబుగఁ ద్రొక్కుచు నన్నె కంటి నం
దిరవుగఁ బూజలం గొని ర ♦ హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్.

తే॥ చేయఁదగువానిఁ బూ ర్తిగాఁ జేసి సంత, నంబు నొందిన మునులకుఁ ♦ జాఁగి తెలచి
దశరథుని పదంబులకు న♦ధ్యక్షి మ్రొక్కి, నీతతోడ శ్రీరాముండు ♦ చేరె మేడ. ౧౨౩౩

తే॥ చిందములు మ్రోసె, భేరులు చలంగె వేద, గోష్ఠి వెలసె శాస్త్రములు పెక్కులు పఠింప
బడియె వందిమాగధనుతి ♦ బలిసె సురల, కలకలంబులు మిన్నం దెఁగడలి పొంగె ౧౨౩౪

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకంఠెఁగడు, బ్రియమునఁ, దన్ను గాంచు కైకేయి హా ♦ దముల కెఱంగి
జనని చరణంబుల శిరంబు ♦ చాచి మ్రొక్కి, నిమలమతి నుమి త్రకడను ♦ వినతుండైన

తే॥ ముగుర పాద పద్మంబులు ♦ మూర్ధమనకు, భూషణంబులుగా నీత ♦ మ్రొక్కునంత
వారిఁ గని వార లుబ్ధి రీ ♦ వారిజాన్య, రామునకు మేటి తొడవుగాఁ ♦ గ్రాలు ననుచు

క॥ కొఱుకెను గొంగిలి గొనితమ, కొమరునకుం దగిన దార ♦ కువలయమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచుం, దమ మనములు కనులు దనియఁ ♦ దడవిర్చి ప్రేమన్

క॥ అలవి యట నిమ్మముల్క వలు, చలు దానీజనము నగలు ♦ వర దేశంబుల్.
వెల్లందుల దేవత యగు నీ, యలి కేళిని పొందుంగాక ♦ యని యిచ్చి రొగిన్ ౧౨౩౮

తే॥ నీలాంబుభోనిధి భోలు నొక్క కరుణో - నిద్రాబ్ధి శాస్త్రాంబుధిఁ
వేణు గాఁగిన విజ్ఞ వాక్రమమునన్ ♦ బ్రేమాంబుధిఁ గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మీం గల పూర్వపుంగళశవా ♦ ర్థిన్ శేషశయాభవహా
లిలా తల్ప గృహంబు చేడె బెనుబాళిన్ సర్వభాషాత్మకంబున్

తే॥ మీనమానంబునం దుత్త - రానుషంగ, దినమునందు సహస్రాభి - ధేయ సింహు
పెండ్లి నడపి వసిష్ఠుండు - వేన విధిని, మంగళంబు వర్ధిల్లు హా - మంబు చేసె. ౧౨౮౦

తే॥ నెవములేని పిజయశీలి - నృపవరుండు, నాదు తమ్ముని బిడ్డల - మోదమలర
రాము తమ్ముల కిత్తు మా - రాములేక, యనుచు నడిగినప్పుడ నిశ్చ - యంబుచేసె. ౧౨౮౧

తే॥ జనకుండు కుశధ్వజుడొసెమ - మున నొసంగ, *లక్ష్మణాఖ్యుడూర్తిభను కే - ల్వైభభదతుం
డుద్వహం బాడె మాండని - నుత్సహించి, కొనియె శ్రుతికీర్తి శత్రుఘ్నుడను - గుణముగ.

తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన - యవల దశర, భుండు కూర్చియుంచిన తీర్తి - యొందుదక్క
దక్కు - రూపవస్తువులెల్ల - ధారవోసె, గోరువారు కోరిన వాని - గోరినంత. ౧౨౮౩

చ॥ నరపతి యిట్లు దానము లొ + నర్చి యమేయ ముదబ్ధి మునియే
ర్వఱచిన శాస్త్ర విశ్రుతియు + బాధతపంబును గలుగ నన్యునీ
శ్వరులఁ గుమారులం గలిసి + బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
పురమున మెల్ల మెల్లగనె + పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చటక. ౧౨౮౪

౨౨. పరశురామ పటలము (౫౦.)

తే॥ సీతయునురాముండును సముచితసుఖంబు, లొందుచుండఁగొకమునిఁడెంద మలరఁ
గని యమోఘ వాక్యముల దీ + వన లొసంగి, కృత మనోరథుండై హిమ + గిరిని చేరె.

క॥ ఒకనాఁడు దశరథుండు కౌ, తుకమునఁ బురి కేగఁదలంచి + తోడనెసేనా
నికరమున కాజ్ఞ యిడిరా, జకులము సేవింప బయలు + సాగె రథమునక. ౧౨౮౬

చ॥ బలియుండు కోనలేశ్వరుండు + బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
నలుపురు పుత్రులొందమ జ + నంబులతోఁ బరివార సంఘమున
గొలుచుచు రా విదేహ జను + కూటము ప్రాణము వీడు దేహముం
బలైఘన దుఃఖవార్ధిఁ బడు + మార్గము వట్టె గుతూహలంబుతో. ౧౨౮౭

తే॥ తండ్రి ముందేగ జనుల డెం + దంబు లెల్ల, దన్ను వెన్నేంట నడంపాను + తన్ను పోలు
ననుజాల్గు జేరి రా మించునంద మొందు, జానకిం గూడి రాముండు + వసుచునుండె.

చ॥ నడవఁగ నెమ్మి మున్నగు వ + నద్విజముల్ కుష్టివక్త వచ్చె న
తైడమను ముందుగాఁ జనుచు + నెడ్డము వచ్చెను వాయసాదు ల
వృడుపు గ్రహించి దారి నొక + పాటి నిరోధము గల్గవలచు భూ
పుండు తన యున్న తంపు రథ + మున్నిలుపక సెలవిచ్చియత్తెక. ౧౨౮౯

తే॥ ఒక్కడై వజ్రాపారితీయున్న రూపు, నొత్తి పలుకు మనంగ నై + యిత్తికుండు
భూవరేణ్య! నట్టక కొండవోలె వచ్చి, మంచువల్ల వీడి శుభమగునమ్మక బట్టికె.

చ॥ త్తిరులను పాఱుదోలు జిగి ♦ నెట్టు జడల్ గలవాడు గొడ్డలిక
గరములఁ గల్గువాడు నడ ♦ కల్ గల మేరువుఁ బోలువాడు చి
చ్చురలు కను ల్గలఁ డశని ♦ యొప్పుగు పల్కులవాడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన ♦ కంబుగ మూపునఁ గల్గు నాతఁడు ౧౨౧

తే॥ ఉదధిలోఁ బ్రభంజన హతి - నురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ - వడఁక దిగ్గ
జమ్ము లట్టులై స్తంభించి - సొమ్మసిల్లి, జలధి లోలో నుడికి పొంగి - నిలుక దప్ప.

చ॥ నురలు కకావికల్ వడ వ - సుంధర నింగికి బైన నిల్చినో?
ధరణి నమ స్త జీవులను ♦ దండధ రాననమందు చొప్పినో?
దురుసున నింగిఁ గూల్చినో? - దొడ్డ వ్రణంబు ముఖంబు వ్రీల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు - దోచి వెలింబడ హేతు వేమెనో?

చ॥ సమరమె ముఖ్యవృత్తిగ భు - జస్థలిఁ గ్రాలు పరశ్వభాగ్రధూ
మము వినుగప్ప భాన్కురుడు - మార్గ మెఱుంగక రిచ్చవోవ సం
ద్రమునఁ గలట్టి బాడబ ము - దగ్రత నుప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది సేయు గమ - కంబున వేడి వెలుంగు పర్వగళ. ౧౨౪

ఉ॥ జానువు లంటు బాహువులు - చాఁగి దిశ ల్గొలువక వలంకులం
దాని తుఱంగలించెడు జ - టాగ్రము మిన్నునఁ జెంగలించ న
చోచ్చి నెలయుక గనంబడ వ - సుంధర తోయము వహ్నిగాలి వి
న్నునములై నశింపఁ బ్రళ - యోధత రుద్రుని భంగిఁ బొంగుచుక.

మ॥ చతు రంభోధి పరీత భూతల మహః ♦ సామాజ్య ధౌరేయుఁడా
కృతవీర్యాత్మజుఁ డక పృథూత్కట తరు ♦ శ్రేష్ఠం బుదంచద్బుజా
యత సాహస్ర సుశాఖముక విదళన ♦ వ్యాపారముం జేయు నా
తత విఖ్యాత కుతారముక గురు భుజస్తంభంబునం బూనుచుక. ౧౨౫

తే॥ నింద నొందిన భూలోక ♦ నృపకులంబు, నిరువదొకమాటు ఖండించినియదిఁ బాడి
పొలమునందలి కలుపును ♦ దొలఁచి ర క్త, నదుల నొంటిమై మునుగుబెట్టిదపుజెట్టి

ఉ॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ ♦ నొప్పు తపంబును మండు నగ్ని నా
సేరన గల్గువాడు తన ♦ యెట్టెదురక బుయిలోడి ప్రక్కకుక
దాటు కుమారుపైఁ గనలి ♦ దర్పితుండె విహగాళి యిమ్ముగాఁ
దూతెడు నట్లు కొంచమలఁ ♦ దొల్చిన ముల్కుతెరింగి నట్టిడుక. ౧౨౬

తే॥ ధరణిధరములు క్రుంగ సంధ్రములు పొంగఁ, జేయు వలతి భార్గవుఁ డటఁ జేరునంత
నకుదుగా రాముఁ గన్న యన్నరవరుండు, కతిను రాకకుఁ గల మెఱుంగక తపించె,

తే॥ సేన భయపడి తడఁబడి + చెదరి పఱవ, బొమటు ముడివడఁ గనులని + పుకలు రాలు
బిడుగువోలె గర్జించి గంభీరుఁ డైన, రాము చెంతకు విచ్చె భౌగ్రవుఁడు కడఁగ.

చ॥ అతులిత భక్తి సంభ్రమ నయంబులు తొల్కఁగ జామదగ్న్యు నా
క్షితిపతి యాతిధేయము రచింపఁగ డాసి తదీయ పాద సం
గతముగ శీర్ష మూన్చినది - గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దత భయద స్థితిఁ సుగుణ-ధాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్. ౧౨౬౧

చ॥ ఎఱుంగుదు భగ్నమైన గిరి - జేతుని చాప బలంబు పూర్వమే;
యెఱుంగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ - హీశ్వరపుత్రక! యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి - మిక్ మునుక్షుత్రియ కంఠనాళముల్
తఱిగిన మద్భుజంబులఁ దొ - లంగదు తీటయు రాఁ గతం బిదే. ౧౨౬౨

చ॥ అనవుడు భూవుఁ డిట్లను భ - యంబున నుల్లము గ్రుంగ భారణిఁ
మునుమిడి గెల్చి తిచ్చితివి - పొందుగఁ గశ్యపహాని కో మహా
మునివర! నీకు లక్కయె త్రి - మూర్తులు? మర్త్యులనంగ నెంత? ఈ
తనయుఁడు నాదు జీవములు -దప్పక ని న్నభయంబు వేడెడున్. ౧౨౬౩

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు - చేసిన దుష్టులు వధ్యు లాదు రీ
బుడత ముదాతిరేకమున - బుద్ధి చెడఁ గొఱగామి చేసెనే?
పుడమి బలిష్ఠుతోఁ దవిలి - పోరినఁ గీ రి లభించుఁ గాక యీ
బడుగులతోడఁ బోర బల - వంతుల చేప ఫలంబు గాంచునే? ౧౨౬౪

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కశ్యపున - కుం దయచేసి జగత్ప్రపాలక
త్వమ్ముభరింప వీడిన కృ - పాకర! వీడుమ యిట్టిచేత నే
మమ్మున మాననావళిని - మానుగఁ గాచెడు తోడ్పట్లఁ గో
పమ్మును మానితీవు పిదపన్ వహించుట పాడి యానొకో? ౧౨౬౫

చ॥ పలువురు కేలినేయ నొక - పక్షము నూని గురుత్వ మొందు నా
బలము ఫలం బొనంగునొకొ? - పాడియె యయ్యది? ధర్మపద్ధతిఁ
నిలిచి వహించు నయ్యశమె - నిర్మల సత్త్వ మనంగ నొప్పు; శూ
రు లనఁగఁ దగ్గ వార యొక - రున్ బల మందురె దీని నెయ్యెడన్? ౧౨౬౬

చ॥ పగఠోఁడు కాఁడు వీఁ డితని + ప్రాణము వోయినఁ జుట్ట పక్కముల్
వగగొని పొరులున్ మిగుల + వందరి యెల్లరు వెంబడింప నే
నెగులున జీవముల్ విడుతు + నిక్కము కింకరు నన్ను నాకులం
బగులక కౌపు మార్యవర! + యంబలితో శరణంబు వేడెడన్. ౧౨౬౭

చ॥ అని యిటు వేడు కోసల జ + నాధిపు పల్కులు తెక్క సేయకే
కనుల మిడుంగులుల్ చెదరఁ + గట్టలుకఁ వడిదేటి చూచి రా
ముని కడ కేగఁ బ్రాణములు + మొత్తము తావులు దప్ప మించుఁ గాం
చిన భుజగమ్ము లేవఁ బతి + చేయున దెయ్యది లేక యుండఁగఁ. ౧౨౬౮

తే॥ మానియగు దశరథుఁ డిట్లు మతిచెడంగఁ, దనకు నాగతి కానుంట + దలఁప లేక
హర ధనువు బలహీనత + నందు చరిత, పల్కుదొడఁగె రామునితోడ భార్గవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁ + గేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విఱువంగరాని
చేవ గల రెండు విండ్లను + చేసె మున్ను, తేర్చి విశ్వకర్మ యనెడు + చేవ శిల్పి. ౧౨౭౦

తే॥ ఒక్కచాప ముమాపతి + యొగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముండు వ + రించికొనియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ + లీయ మనుచుఁ, ద్రిదశులందఱు చేరి వి + రించి నడుగ

క॥ జలజాసనుడును వేల్పుల, తలఁపు గొప్పదనుచుఁ దలఁచి + తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బొడ మించి యాధను, వులఁ గొని కడు నలుకఁ బెద్ద + పోరఁగఁ జేసెన్.

తే॥ ఇరువుఱును రెండు చాపంబు + లెక్క వెట్టి, జగములెల్ల నిలుక దప్పి + బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ + పర్ది విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది + శివుండు కినుక.

తే॥ మరలఁ గలసికిఁ గడఁగ ని + ర్జరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట + నీలగళుండు
తన శరాసన మింద్రు హ + స్తమున నునిచె, ఋచిక ముని కిచ్చెఁ దనవిల్లు + శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ డొనఁగ మా తండ్రికి ప్రియముతోడ, నతండు నాకిచ్చె నీవంటి + నమర నీవు
వంచితేని నీ సదృశు లె + వ్వరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు + మాను వాడ.

చ॥ మొదటనే చేవ వోయినది + మూలను పడ్డది త్రుప్పు పట్టి ప
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు + టుక్కునఁ ద్రుంచుట దొడ్డ చేతయే?
పదరక్కదీని నెక్కిడుము + పాయదు ప్రాత చలంబు నామదిన్
మదేమది నున్న శౌతనిధి + మజ్జనకుం బొరిమాల్చు దుష్కృతిన్. ౧౨౭౬

చ॥ ఇరువది యొక్క మాఱులును + హీలట మొలను చుట్టి గాజులన్
చరఖండి గొడ్డట స్థాతికి + తద్రుధిరమ్మున శౌత్రు పదతిన్
జరపి పితృక్రియల్ పదవ + శౌతి వహించితి నీడ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు వాడు; మది + నుత్తల పెట్టితి విల్లు బాలకా!

చ॥ కలుగుల గెల్చి యిమ్మహిని + కశ్యపమ్మాని కొనంగితిన్ విజ్ఞో
ధుల కుల మార్చితిన్ గొలఁది + దోషుని పెంధవ మావరించితిన్
బలువిడి భూలి చావుమును + భగ్న మొనర్చిన మ్రోత నాశ్రమం
బుల్ల బోరఁ గిక్కు వచ్చితిని + పోటరివే నిది వంపు పోరెన్. ౧౨౭౮

చ॥ అనుటయు మందహాస రుచు ♦ లానన మందొక శోభఁ గూర్చు న
య్యనకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు ♦ శ్రీశుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్నుని హృదయంబు భీతిమెయిఁ ♦ గ్రుంగ న్నదోర్బలమొప్పు వంచినో
పనుఁ డగు మాని గాంచుచు న ♦ పార కృపారస ధాముఁడిట్లున్. ౧౨౭౯

ఉ॥ రాచకులంబు మాలించిన ♦ రక్కసి వై నను మేటి బోడకుం
దోచి తపస్వి వేషమును ♦ దొడ్డితి గాన వధింపఁబూన నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ ♦ అంగిన నూరక పోవ దింక నీ
వే చెపుమా బిరాన గుటి ♦ యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనన్ ౧౨౮౦

చ॥ ఎఱుంగ కొనర్చు దోషము న ♦ హింపుము కావుము దేవదేవుఁడం
చెఱిఁగితి నెల్లప్రాణులకు ♦ నీశుడ వాది వనాదివై న నీ
కుఱపుఁగ నిందుమాళి ధను ♦ వ్రంకువ సేయఁగ నెత్తునంతలో
విటుగుట యబ్బురంబె? యది ♦ వేడుకఁ బట్టుటకేని చాలునే? ౧౨౮౧

తే॥ పురుష మోహన! నీవీటు ♦ భువన రక్ష, పొంటె నవతరించుకతనఁ ♦ బొందె జగము
నెమ్మదిని నే నొనఁగినఁ నీదు విల్లు, నీ బలంబున కుఱపు గా ♦ నిదియె మమ్ము. ౧౨౮౨

తే॥ కూర్చు నాశుగమ్మునకు నాఁగొప్ప తపము, నాహుతిగ నొసంగితి నన ♦ నపుడుచేయి
వదులు విడువ నస్త్రం బేగిఁపరశురాము, తపముపూర్తివారుకొని య♦ త్తఱిన మరతె

తే॥ నీల జిమూత నిభ గాత్ర! నిగమ వినుత, పాత్ర! పరిశుద్ధ మగుణ చంద్రిత్ర! నీవు
తలఁచుకార్యంబులొనఁగూడఁగలవునాకు, నెలవెయనిభార్గవుఁడు మ్రొక్కిఁ♦తలఁగెనచటు

తే॥ అంత రాముండు పంచేంద్రి ♦ యక్రియాలి, తొఱిగి సోలిన తన తండ్రీ ♦ దఱిన తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున ♦ మునిఁగియున్న, యతనికిం జూపె నమ్మోదఁ♦మనెడు వేల

అ॥ తెలిసి తేటి వంత ♦ దొలఁగ నిబ్బరమగు, నుబ్బు గలిగి లేచిఁ♦యర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలధి ♦ దరిఁజేరి దరిలేని, మోద నార్థిలోన ♦ మునిఁగిపోయె. ౧౨౮౩

అ॥ కటికి పరశురాము ♦ కార్ముకంబును గొని, యతని నోర్చి నిలుచు ♦ నఘ విరాము
రాము నలమికొని శి ♦ రంబు మూర్ఛిని నమ్ము, చాక్ర కుంభ వారి ♦ నాడఁ జేసె.

చ॥ నయమునఁ చిన్ననాటనె యె ♦ సర్పిన యద్భుత పౌరుషోచిత
క్రియల జగత్రయం బొకవ ♦ రిం గమకించినఁ జేయఁగూడునే?
అయమనయంబులం జలుపు ♦ ప్రాణులకుం దగిసట్టు లీతఁడి

• మ్మయి మఱుమై యెసంగెడు ర ♦ మాపతియే యని యెంచె నెమ్మదిన్.

తే॥ నిరులవాసతో వచ్చిఁ, విబుధులందు, వరుణుఁ గని క్రూర ఘోర చా♦పంబుగాఁచు
చుండుమని యిచ్చి తన వారఁబూర్వహించి, బలయ రాముఁ డయోధ్యకుఁ♦వచ్చిచేరె.

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వ ♦ సింఘచుండ, దశరథుం డొకనాఁడు మో ♦ దమున భరతుఁ
గాంచి దై వవశమున ఘ ♦ టించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలి ♦ పింపదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత క్షేయ ♦ ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడు ♦ నెమ్మిలోడ
పోయి రమ్మని యానతి ♦ సేయ సతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ ప ♦ ద్ధముల కెఱిగి

తే॥ మొనసి రాము పాదములకు ♦ మ్రొక్కి యతని, కన్న వేటు ప్రాణంబు లే ♦ కున్న కలన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మువ్వలికిఁ బోవు, విధిని భరతుండు రాముని వీడిచనియెఁగఁగఁ

తే॥ మేనమామతో భరతుండు ♦ మేనితోడి, నీడవంటి శత్రుఘ్నుండు ♦ లోడ రాఁగ
స్వందనం బెక్కి యేడు వా ♦ సరము లరిగి, యరయ సొంపైన క్షేయపురము చేరె.

చ॥ భరతుండు చన్న పిమ్మట స్త్ర ♦ పాలుండు ధర్మపథంబునఁ జనుల్

జరుగఁగ దగ్గ పద్ధతిని ♦ సత్పరిపాలన సల్పుచుండఁగా

సురల మహా తపః ఫలము ♦ చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా

జరిగినదెల్లఁ దెల్పెదము ♦ శ్రద్ధమెయిఁ వినుడీ మహాత్మకుల్ . ౧౨౯౪

బా ల కాం డ ము స ం పూ ర్ణ ము .

శ్రీ రామచంద్రార్పణమస్తు.

కంబరామాయణము - అయోధ్యాకాండము

౧. మంత్ర పటలము. (౯౯)

సీ॥ రాజు రెండవ భార్య ♦ రాముని పినతల్లి, కుబ్జహూ మంధర ♦ కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య ♦ రణ్యంబు సేరి స, ముద్రంబు దాటి స ♦ న్ముని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు ♦ మలు తీర్చు శ్రీపాద, ములు గల శ్రీరామ ♦ భూవరుండే
మూలప్రకృతి దోచి ♦ భువనంబులందు వ్యా, స్తిం బొందు పాంచ భా♦ తికములై న

తే॥ జంగమ స్థావర పదార్థ ♦ సమితి యందు, మేను ప్రాణముల్ ప్రాణ వి ♦ జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులోవెలిచి♦గూడియుండు, నాత్మయనిపల్కుచుండ్రు మ♦ హాత్ములెపుడు ౧

తే॥ రాజవర! నీవు భూమి పుత్త్రకున కొనగి, దుష్కరతపంబునేయంగఁ♦దొడగఁదగిన
కాల మిదియని చెవిజేరి ♦లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర ♦ గాన నయ్యె.౨

తే॥ ప్రాణికుంటకుండైన రా ♦ వణుండు సేయు, పాపఫల ముప్పు పలితమై ♦ వచ్చిచేరె
ననగ నరసిన నరపు న ♦ రాధివరుండు, ముకుర మందున నొకనాఁడు ♦ మొనసికాంచె

ఆ॥ శంఖ కాహళాది ♦ శబ్దంబు లంభోద, లీల మొరయఁ జామ ♦ రాలు బెరయ
మానవేశ్వరుండు ♦ మంత్రాంగ నభకేగ, మనము సంచలించి ♦ మలఁగుచుండ. ౪

ఆ॥ ఏగి పిదప నృపుల ♦ నెనలేని చుట్టాల, సంగడిండ్రఁ బ్రేమ ♦ సాగనంపి
యొసర జగము గావ ♦ యోగనిద్రవహించు, విష్ణువనగ నొంటి ♦ వెలసియుండె. ౫

ఆ॥ పూర్ణ చంద్రుఁ బోలు ♦ ముక్తాతపత్ర మా, కనమునంట విభుతఁ ♦ గ్రాలుభూపుఁ
డమర గురునిపోలు ♦ ననదృశ మంత్ర వృ-ద్ధులను నభకు నంతఁ ♦ బిలువఁబనిచె. ౬

తే॥ అవని విభునకు రక్షచే ♦ నాజ్ఞ చేత, దైవమనుచు భావింపంగఁ ♦ దగిన వాఁడు
మూర్తులందున నాలవ♦మూర్తియనగఁ, దగు వసిష్ఠుండు రాజ స ♦ దంబు చేరె.౭

సీ॥ వంశమూలంబైన ♦ ప్రాతదనంబును, విద్యానవద్యత ♦ వెలయువారు
కార్యఫలంబును ♦ కడు చెడు గొనరిన, మాధ్వస్థవృత్తి నే ♦ మఱినివారు
కోపాదులం దెగఁ ♦ గోసీ కడిందియూ, సద్ధర్మ పద్ధతి ♦ జరగు వారు
జరిగిన యదిగొని ♦ జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు ♦ శాగ్ర మతులు

తే॥ అదియుఁ గర్మానుగుణముగా♦ నై నదైన, మార్పదగు పట్టుదలగల ♦ మాన్యగుణులు
కులమునకు ననురూపమా♦గుణముగలరు,*చమరమృగమునుపోలుమా♦నముగలారు.౮

* ఒక వెండ్రుక యూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

- సీ॥ తరుణంబు సలము సా ♦ ధనమును చదివిన, మన్నెనీతి యెఱింగి ♦ మసలు వారు
దైవాను కూల్యంబు ♦ తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱింగి ధర్మపు వృద్ధి ♦ పఱచు వారు
సత్స్వభావంబు య ♦ శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్బాగంబు ♦ దెలుపు వారు
రాజు కోపించిన ♦ బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమోచి నీతి ♦ గఱపువారు
- తే॥ సత్పథంబు తొలంగని ♦ స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ ♦ తెలియువారు
నాయకునకు మేల్కీడుల ♦ పాయలరసి, వైద్యుఁబోలె హితంబునే ♦ వలచువారు. ౯
- తే॥ మించినెంజలి ప్రభు సంక్రమించినపుడు, మొదలి పుణ్యఫలముఁ బోలి యొదవువారు
వేలకొలది వారై నను ♦ విభుని హితము, పట్ల నైకమత్యంబునఁ ♦ బరఁగు వారు. ౧౦
- తే॥ మాటయెన్నఁడుఁ దప్పని మహిత మతుల్య, తొలఁచుచుండు సంపద్వృద్ధి కలుగువారు
పొరలుచుండు నలలు గల ♦ శరధివోలె, వచ్చిచేరిరి మంత్రాంగ ♦ భవనమునకు. ౧౧
- తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వసిష్ఠ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభు ♦ జనకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెలపై గ్రమంబుగ వసించి, యుచిత వాక్యజ్ఞ కనికర ♦ మొంది రంత. ౧౨
- ఆ॥ ఆజి వారి మోము ♦ లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁ దలఁచు నరిది ♦ చెయిది గలదు
నాడు బుద్ధిబోలు ♦ నయగుణ విదులార! వినుడి సావధాన ♦ మున నొకింత. ౧౩
- ఆ॥ ఇన కులంబు వారి ♦ యింపైన సడవడి, నించుకేని కొఱత ♦ గాంచకుండ
మీసహాయశక్తి ♦ మేదిని నఱువది, వేలయెండ్లు మెఱసి ♦ యేలివాడ ౧౪
- తే॥ కొమిరెలకు నెల్లఁ దొడవగుఁకొత్తడి తన, మమరఁబ్రేమ యొప్పార ధర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే ♦ చేయుచుంటి, నింక నాజన్మమున కిత ♦ వెంచి నాడ. ౧౫
- ఉ॥ కోరితపంబుకై తెరువుఁ ♦ గూఱుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల ♦ పర్వత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న ♦ యంబున న్నవ్విధి మోవఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను ♦ బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగన్. ౧౬
- చ॥ అమల మనస్కులై జగతి ♦ సంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద లిప్పుడమి ♦ భారము పుత్తులు మోవ వీడి దు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొ ♦ లంగి సశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునె యేను పూనుకొనఁ ♦ గాఁ దలపెట్టితి నిక్కువంబుగాన్. ౧౭
- తే॥ త్రిజగములఁ గల యరుల దోఁచివయేను, దొంగలం బలె చాఁగి యొందుంగు కామ
ముఖ మనశ్చత్రువులకు నీఁముదిమి యందు, నెఱచి సడ ప్పీను కరణి జీవింపఁగలనె? ౧౮
- తే॥ అరుణ కిసలయ మృదుపద ♦ యైనకైక, కోలగొన దళాసుర ♦ రథికులను కూల్చు
నాకు మాసన భూతంబునడపునైదు, తేరులను గెల్చుటన దొడ్డ ♦ దియె తలంప?

ము॥ చతురంగ ప్రతివీర సైన్యమనిశోఁ ధి జక్కాడుచుం జావరే
 సతుల జ్ఞానము నొందరే సఖల సౌ ధి ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
 శ్వతముల్ గావని వీడరే సమల వి ధి ద్వద్భానులం జేరి సం
 సృతి విధ్వాంతము దాటరేని యగునే ధి చేరంగఁ గై వల్యమున్? ౨౦

తే॥ ఎన్న 'జాతస్య హి ధ్రువోఽమృత్యు' వనెడి, నుడిని మఱచుట కంటెను చెడుగు గలదె?
 యొనర సన్నాస్యన మను తెప్పయొచ్చు దేని, జననమను సుహంబుధి దాట, శక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్నాస్యనము తదీయఁ చూర్ణమందు, బంధువగు నెఱుకయు ననుఁ పక్షయుగము
 దొరయునేని జనన మను ధి దొడ్డచెఱును, కడుచు కంటె నింపగుగొప్ప ంకార్యమేది. ౨౧

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి ధి యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
 వరణ సుఖంబులైన నయ ధి వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
 వెరవున నీగి మోక్ష రమఁ ధి బెంపునఁబొందఁగఁదృష్టజేసి తొం
 దరపడు డెందమందున హి ధి తం బగునే యిల నెండమావులున్? ౨౨

ఉ॥ ఏలితి మీరు తోడుపడ ధి నిద్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
 పోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ ధి బొందితి నీజననంబునందు నా
 కీ లలి సాయపడ్డ సుహృ ధి దీగులు మీరలు భావి జన్మసౌ
 ఖ్యాతికి నిట్టులేతగ న ధి హాయిలు గండిదె మిమ్ము వేడెదన్. ౨౩

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ ధి నీగు తలం పనుకంప నింపు పెం
 పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప ధి సయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
 పగు నమృతంబు వీడి విస ధి మర్మిలఁ ద్రావుట పోలు నొక్కొ? బల్
 నెగటుగఁ దోచె నాకుఁబృథి ధి వీభర సౌఖ్యము లుల్లమందునన్. ౨౪

తే॥ భద్ర గజము మీఁదఁ - బరవు చికిలి పీలి, కుచ్చులమరు వెల్ల - గొడుగు నీడ
 సతము గాదనంగ - సహించునే చాల, కాల మనుభవించి - క్రక్కఁకూడు. ౨౫

తే॥ చిర మపుత్రుక చింత ముచ్చిరుచు నుంటి, రాముఁ డాచింత దొలఁగించె - బ్రాంతి నించి
 యింక నాతండు కష్టింప - నేను జీవ, యాత్రఁగడతేర్చుకొనుమార్గ - మరయువాడ.

తే॥ రణమునన్ మరణింపఁడు - రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మపథమునుండి
 సన్నద్ధసింపఁ డన్ వార్త సంజన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె - వేతెయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డుద - యించెను జానకి యన్ రమా సతి
 వరణము కన్నులారఁ గని - బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
 సురవుగ మానసీత్వమున - నొప్పిన భూ వనితా వివాహమున్
 జరపి మదంతరంగమున - సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్,

సీ॥ తరుణంబు స్థలము సా ధనమును చదివిన, మన్నెనీతి యెఱింగి ధనములు వారు
దైవాను కూల్యంబు ధనము సూక్ష్మమతిచేత, నెఱింగి ధర్మపు వృద్ధి పఱచు వారు
సత్స్వభావంబు య శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్బాగంబు దెలుపు వారు
రాజు కోపించినఁ ధ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమోరిచి నీతి గఱపువారు

తే॥ సత్పథంబు తొలంగని స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ తెలియువారు
నాయకునకు మేల్కొడుల పాయలరసి, వైద్యుఁబోలె హితంబునే పలచువారు.

తే॥ మించినెంజలి ప్రభు సంక్రమించినపుడు, మొదలి పుణ్యస్థలముఁ బోలియొదవువారు
వేలకోలఁది వారై నను విభుని హితము, పట్ల నై కమత్యంబునఁ బరఁగు వారు.

తే॥ మాటయెన్నఁడుఁ దప్పనిమహిత మతుల, తొలఁకుచుండు సంపద్వృద్ధి కలుగువారు
పొరలఁచుండు నలలు గల శరధివోలె, వచ్చిచేరిరి మంత్రాంగ భవనమునకు.

తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వశిష్ఠ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభు జునకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెలపై గ్రమంబుగ వశించి, యుచిత వాక్యజ్ఞ కనికర మొంది రంత.

ఆ॥ ఆజి వారి మోము లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁ దలఁచు నరిది చెయిది గలదు
నాదు బుద్ధిఁబోలు నయగుణ విదులార! వినుడి సావధాన మున నొకింత.

ఆ॥ ఇన కులంబు వారి యింపైన నడవడి, నించుకేని కొఱతఁ గాంచకుండ
మీనహాయశక్తి మేదిని నఱువది, వేలయెండ్లు మెఱసి యేలినాడ.

తే॥ కొమిరెలకు నెల్లఁ దొడవగుఁకొత్తడి తన, మమరఁజేమె యొప్పార ధర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే చేయుచుంటి, నింక నాజన్మమున కితఁ వెంచి నాడ.

ఉ॥ కోరితపంబుకై తెరువుఁ గూరుచు ముష్ణును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల పర్వత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న యంబున సన్నిధి మోవఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగఁ.

చ॥ అమల మనస్కులై జగతి సంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద లిప్పుడమి భారము పుత్తుల్లు మోవ వీడిదు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొలగి నశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునె యేను పూనకొనఁ గాఁ దలపెట్టితి నిక్కువంబుగా.

తే॥ త్రిజగముల గల యరుల దోరిచియేను, దొంగలం బలె డాఁగి యొదుంగు కామ
ముఖ మనశ్చక్రపులకు నీముదిమి యందు, వెఱచి నడవీను కరణి జీవించగలనె?

తే॥ అరుణ కిసలయ మృదుపద యైనకైక, కోలగొన దశాసుర రథికులను కూల్చు
నాకు మానస భూతంబునడపునైదు, తేరులను గల్పుటన దొడ్డ దియె తలంప?

మ॥ చతురంగ ప్రతివీర సైన్యమనినోఁ ♦ జక్కాడుచుం జావరే
 సతుల జ్ఞానము నొందరే సఖిల సా ♦ ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
 శ్వతముల్ గావని వీడరే సమల వి ♦ ద్వద్భానులం జేరి సం
 సృతి విధ్యాంతము దాటరేని యగునే ♦ చేరంగఁ గై వల్యమున్? ౨౦

తే॥ ఎన్న 'జాతస్య హి ద్రువోఽమృత్యు' వనెడి, నుడిని మఱచుట కంటెనుఁచెడుగు గలదే?
 యొనర సన్నాసము మనుతెప్పఁయొప్పు దేని, జననమను సహంబుధి దాటఁశక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్నాసము తదీయఁమార్గమందు, బంధువగు నెఱుకయు ననుఁపక్షయుగము
 దొరయునేని జనన మను ♦ దొడ్డచెఱును, కడచు కంటె నింపగుగొప్ప ఁకార్యమేది. ౨౧

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి ♦ యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
 వరణ సుఖంబులైన నయ ♦ వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
 వెరవున నీఁగి మోక్ష రమఁ ♦ బెంపునఁబొందఁగఁదృష్టఁజేసి తొం
 దరపడు డెందమందున హి ♦ తం బగునే యిల నెండమావులున్? ౨౩

ఉ॥ ఏలితి మీరు తోడుపడ ♦ నిద్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
 పోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ ♦ బొందితి నీజననంబునందు నా
 కీ లలి సాయపడ్డ సుహృ ♦ దీశులు మీరలు భావి జన్మసా
 ఖ్యాతికి న్నిట్టలే తగ న ♦ హాయిలు గండిదె మిమ్ము వేడెదన్. ౨౪

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ ♦ నీఁగు తలం పనుకంప నింపు పెం
 పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప ♦ నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
 పగు నమృతంబు వీడి విన ♦ మర్మిలఁ ద్రావుట పోలు నొక్కొ? బల్
 నెగటుగఁ దోచె నాకుఁబృథి ♦ వీభర సౌఖ్యము లుల్ల మందునన్. ౨౫

తే॥ భద్ర గజము మీఁదఁ - బరవు చికిలి పీలి, కుచ్చు లమరు వెల్ల - గొడుగు నీడ
 సతము గాదనంగ - సహించునే చాల, కాల మనుభవించి - క్రక్కుకూడు. ౨౬

తే॥ చిర మపు త్త్రిక చింత ముచ్చిరుచు నుంటి, రాముఁ డాచింత దొలఁగించె - బ్రాంతి నించి
 యింక నాతండు కష్టించ - నేను జీవ, యాత్రఁగడతేర్చుకొనుమార్గ - మరయువాడ.

తే॥ రణమునన్ మరణింపఁడు - రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మ-పథమునుండి
 సన్న్యసింపఁడన్ వార్త సం-జనన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె - వేఱెయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్త్రిక డుద - యించెను జానకి యన్ రమా సతీ
 వరణము కన్నులారఁ గని - బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
 నురవుగ మానిసీత్యమున - నొప్పిన భూ వనితా వివాహమున్
 జరపి యుదంతరంగమున - సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్,

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి ♦ ప్రేమతోడఁ, జేరఁ గోరు నాయకుని వి ♦ శిష్ట మైన
ప్రాణములఁబోలెఁ బొందు తఃపః ఫలంబుఁ, దామసింపఁ జేయుట నాకుఁదగవుకాదు

ఉ॥ కాన సమస్త రాజ్యమును ♦ గ్రచ్చుట రామున కొప్పగించి య

జ్ఞానము వీడమిన్ విడని ♦ జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ

గానకుఁ బోదలంచితిని ♦ గాఢ తపంబొనరింప, సింహ మీ

మానిత భావముల్ దెలుప ♦ మక్కువతోడ విసంగఁ గోరెదన్ 3౧

తే॥ దశరథుం డిట్లు వల్కుఁ జిత్తుముల నుండ్లి, పొంగి పొరలిన యుత్సాహఁపూర్ణలయ్య
మంత్రు లవనిపు నెడఁబాటుఁమదిఁ గలంపఁ, గ్రేపు జంట కడలు గోవుఁక్రియ నలంగి.

తే॥ అట్లు కుంది వేజేదియు ♦ నధిపు హితము, లేమి భూమిఁ బ్రాణితతికిఁ రాముఁబోలు
నుత్తములులేమి విధి బలం ♦ బుల్లములను, వంచ నెట్లకేలకు నమ్మఁ తించినారు. 32

తే॥ నలువ కొడుకు వసిష్ఠుండుఁకుల హితుండు, సచివుల తలంపు పుత్రు విశ్వానము గల
తండ్రి తలంపును లోక హి ♦ తంబు దలఁచి, తాదటస్థుడై యిట్లని ♦ తనియఁ బలికె.

ఉ॥ తొల్లిటి నీదువంశ గుణ ♦ ధూర్వహు లందున రామువంటి న

తల్లజుఁ గన్న వారెవరు? ♦ తజ్ఞుడ నీకిది యుక్తకార్యమే

యుల్లమునందు మిక్కిలిగ ♦ యోచన చేసియె నిశ్చయించి తీ

వెల్ల విధంబులం దలఁచ ♦ నియ్యదె చేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెడన్. 3౩

ఉ॥ పున్నెము గూర్చు జన్నములు ♦ పూర్తిగఁ జేసిన రాజచంద్రమా!

యెన్నఁ దపంబు నేయఁదగు ♦ దేడెఱ నీవిడ నీదు పుత్రుఁడున్

నిన్ను దొఱంగఁ గాంచి ధర ♦ నీ తరుణి మణి యంధురాలు కా

దన్న తెఱంగునన్ బృథివి ♦ నంతయు నేల సమర్థుడే చుమీ. 3౪

చ॥ తగవొక రూపుదాల్చి యవ - తారము నొందిన దంటకంబె వే

ఱుగ నొకయర్థమెత్తి యను - రూపముగా వచియింపఁ గల్గునే?

పొగడిత కెక్కు నీవిజయ - భూషణుడెల్ల నృజించి కాచి త్రుం

గఁగ నొనరించు నమ్ముగుర - కార్యములన్ సరిదిద్దు వాడగున్. 35

చ॥ సిరగుణ ధీర! లక్ష్మీయగు - సీతయు భూమియు నింక సీతఁడే

యరవగు ప్రాణపంచకము - నొప్పిన తోడని యెంచు రాఘవుం

డిరవుగ స్వీయ జీవముల - కిప్పుడె యంట వృథా ప్రలాప మె

ల్లరకుఁ బ్రియుండు తన్నుగని - లాలన చేసిన సీకునుంబలెన్. 3౬

ఉ॥ రాజవరేణ్య! రాముని తి - రంబగు నామము ప్రాణికోటికిఁ

దేజముఁగూర్చి దుఃఖముల - దీర్చు కతంబున విప్రులాదిగా

భూజనముల్ దలంతు తమ - పొందిన ధర్మ బలంబ యంచు వి

భ్రాజిత కీర్తిశాలిపయి - బ్రాతిని గూరిచి యేల చెప్పంగన్?

౩౯

సీ॥ కీర్తిమీఱిన జాన - కీదేవి యంటి మా, భూదేవి కంటెను - పొడవుగలది
కలుముల జవరాలి - కంటె గాత్యాయని, కంటె సరస్వతి - కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ డంటిమా - నీతా కటాక్ష వీ, ఊణముల కంటెను - శాంతపరుఁడు
నేర్చిన వారలు - నేర్వని వారు త్రా, వెడు నీటికంటె జీ - వితము కంటె

తే॥ మించి నీజ్యేష్ఠ సుతునె ప్రేమించు వారు, నర సురాదుల యిడుమల - ణించి కాచు
వారు రాముకంటెను గొప్ప - వారు లేరు, కాన నీకుఁ దపముగాక - కలదె వేఱు?

తే॥ అనుముసింద్రు పల్కులు విని-నంతఁ దండ్రీ, కన్న నాటికంటె భవుని-కార్యకంబు
విఱుచు నాటి కంటెను భృగు-వీరు గెలుచు, నాటి కంటెను గొప్పయూ-నంద మొందె

సీ॥ అట్టి సంతోషంబు - నందిన సరపతి, కనుల నానందాశ్రు - కణము లొలుక
నమ్ముని పాద ప - ద్మమ్ముల కెఱిగి పా, సింద్ర యింపుగ వచి - యించితయ్య
మీదయచేతనే - యీ దానుఁ డీభూమి, దాల్చె రామున కది - తగకయున్నె?
యుత్సాహమున హిత - ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ - మనుజుపతులు

తే॥ అఖల కకుబంత విశ్రాంత-యశముఁగనిరి, వేలుములు లెక్కకును మీఱి-వేల్చినారు
గురు తరంబగు తమ దయ - గొంటి మంటి, మింటి నంటితి ధన్వతఁ - గంటి ననియె. ౪౦

తే॥ అంత నెంతయు సంతయు-మంతు నలువఁ, జాలు మంత్రులు మొగముల-జాడవ్రాసి
చూప నింగితజ్ఞుండు రా-జునకుఁ దగు ను, మంత్రుఁ డిట్లని పలికె న - మస్కరించి. ౪౧

ఆ॥ రాముఁడొందె రాజ్య-రమ యను ముదము మీ, నన్న్యసింపు వార్త-సమయఁజేసె
దలఁగఁ దగదు పూర్వ - ధర్మ పద్ధతు లిఁక, దగవు కంటె జెడుగు - ధరణి గలదె?

అ॥ పౌరులకును రాజ - వరులకు మునులకు, మంత్రులకును భేరి - మది ధ్వనింప
జ్యేష్ఠ పుత్రురాజు - జేసి నీమఱు జన్మ, హితము చూచికొనుము - నృపశశాంక! ౪౨

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల-కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేక పూ - ర్వకము గాఁగ
దక్కినవి యొనరింపుఁ డీ - తరుణ మంద, యీవ వడినేగి రాఘవు - నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల కెఱిగి విమల - తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలె వైశమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము - కడకుం జనియె. ౪౩

శా॥ లోకంబుల్ వశమైన చందమునఁ బా - ల్పుం గాంచి యుప్పొంగి య
స్తోకామోదముతో సుమంత్రుండు వడిక - జొత్తెంచి సౌధంబునఁ
భూకన్యా మణితోఁ బ్రియానుజునితో - బొంగార భాషించు రా
మాకారామృత మానె నేత్రములతో - నానంద సంపూర్ణుడై.

౪౪

మ॥ కనికై మోడ్చి రఘూత్తమా! కలదు వే - గంగార్య మొక్కండు ర
మృని మీరండ్ర ముదంబుతో బిలువ న - న్నంపంగ నేతెంచితిన్
జనుదెండంచు వచిప రాముడు వడిన్ - నద్భక్తిమై లేచి న్యం
దన మెక్కెన్ బెను మేఘ మొండు కుధరే - ద్రం బెక్క - చందంబునన్

చ॥ తొడరిక దుందుభు ల్మోరయ - దోయజ నేత్రల కంకణంబులున్
నడలి ధ్వనింప గోరికలు - సాగె నటంచు నుపర్వ లార్వం బూ
ముడి గల చంచరీకములు - మూగుచు సందడి సేయఁ దేరిపై
వడివడి నేకే రాఘవుడు - వారనివేమము తొల్కరింపగన్ ౫౦

ఉ॥ నిండెను వాద్య ఘోషములు - నిండెను మంగళ గేయ నాదముల్
నిండెను మారు తూపులుచు - నిండెను శింజని మ్రోత పెల్లుగా
నిండె దలంపుల న్నదులు - నిబ్బరపున్నది యానకట్టగా
నిండెను సిగ్గు వీడి హరి - ణీ తతి నా దరుణీ వితానముల్. ౫౧

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు - క్రొవ్వెడ తోడుతఁ జంద్రశాలలున్
మండిత గేహళీ తతులు - మానిత రీతిని పూచె దామరల్
గండెలు ర కసి కమగు - కత్తులు కుంతములున్ ద్వీరేఫముల్
నిండి భ్రమించి నిల్వ జిగి - నెక్కొనఁ బూచె గవాక్ష పంక్తులున్. ౫౨

తే॥ నిండు జాబిల్లి వెలుంగొందు - నీరదంబు - వంటి రాముఁజొమ్మున విరి - వడమునందు
విద్రుమోఘల స్థైర్యంబు బిడెముతోడ, వాలుగలు మధుపములతో - వరుసఁ బోరలె.

ఉ॥ చిండెను కొన్ని పూవులు శ - శివభ తోడ మొయిళ్లు జాఱుటన్
చిండెను కొన్ని ముత్రముల - జెందొవఁబోలినపా క్కాక్షముల్
చిండెను కొన్ని చందనము - జిక్కని చన్నులు వేడిఁ దాల్చుటన్
చిండెను కొన్ని పుష్పముల - శ్రీకర మందిర చంద్రశాలలున్. ౫౩

చ॥ తొలుక యొఱన్ దిగన్విడిచి - తుంపెనలాడు వరాజి వంటియా
జలజవిరోధి మోచికొని - చంచల మందెడి పైఁడి తీవలం
గల యెల నీటి కాయలధి - కంబుగ నన్నని మంచు మొగ్గలన్
నులియఁగ రాల్చు నొక్కయెడ - నువ్వుల పేలవంటి ఘంబాడిన్ ౫౪

తే॥ తెరువునం జేష్ట లట్లుగా - బురుషు లెల్ల, దల్లి దలఁచు క్రేపుల వలె - దమిని నిలువ
విమలుడగు త్రిముతో రామ - విభుడు కడచి, చేరె నృపతి యతని బ్రతీక్షించు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకు - దెలిచి పిదప, దండ్ర చరణాబ్జములకు వం - దన మొనర్చ
రాజ్యలక్ష్మీకి నిరవై న - రాము నురము, నలము కొనియె భావదుడు ము - దశ్రులొలుక

చ॥ తనయుని కౌగిలించె నని ♦ తక్కువగా వచియింప నేల? మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు స్థి ♦ తిక్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్మ్యం
బును వసమాలకుక్ సిరికి ♦ ముఖ్య గృహంబు విశాల వక్షముక్
దన భుజవక్షముల్ పఱపి ♦ ధారణి నాభుఁడు కొల్పె నేర్పడన్. ౫౮

ఉ॥ అంత మహా ముదంబున హృ ♦ దబ్బ మెలర్పఁగఁ జెంత నుంచికొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న ♦ హీనకుతారక రాము కీర్తి య
త్యంతము క్రుంగఁజేసిన మ ♦ హాభుజ! నిక్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేడి పొందఁదగి ♦ యేర్పడె నొక్కటి విన్ను పల్కెదన్. ౫౯

తే॥ కష్టమొందితి ముదిమియుఁ ♦ గదిరె నొడల, మోవఁగాలేక దుఃఖించు ♦ భూమిభార
మనెడి చెఱవీడి నత్పథ ♦ మునఁ జనంగ, నెంచి నీదగు సాయ మ ♦ ర్థించువాడ. ౬౦

చ॥ స్పృహ గొని పుత్తులం గనుట ♦ చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మిఁగఁగా
నిహపరసౌఖ్యముల్ వడయ ♦ నే యని చెప్పుట పెద్దవారికిన్
సహజము ధర్మదేవత య ♦ నం దగు నిక్ గని యిట్లలంగు టి
మ్మహిఁదగవే? యొడంబడుమ ♦ మానుగ నే గడతేట నిష్టమే. ౬౧

చ॥ మన మహిమాన్వవాయమున ♦ మానవ నాథులు పూర్వలంఘన్
తనయులు భూమి భారమును ♦ తాల్పఁగ నింద్రియ పంచకంబుచే
మొనసెడి దొడ్డ ముప్పగను ♦ మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి నిష్టమై
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర ♦ శాంతముగాఁ గడతేర్చి రిద్ధరన్. ౬౨

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుణ్యముల ♦ దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ ♦ గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్చి రం
జిల్లఁగ నిన్నుగాంచియును ♦ చెందిన లాభమదేది? ముప్పనన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము ♦ నింగి యలందురుచుంటి నేనియన్. ౬౩

మ॥ ఒక పక్షంబునఁ గుంటి వేటుదెస యం ♦ దుద్దండమా బర్వు నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ ♦ వార్ధక్యముక్ రాజ్యముక్
వికటించెన్ భవి భోగముల్ మనమునన్ ♦ వేసారితిన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య సుఖంబు గోరితిని త్రో ♦ వన్ దోడుగా వేడెదన్. ౬౪

చ॥ మును మనవారు సద్గతులు ♦ పొందు దశల్ చెడి బ్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు వంశదై వమగు ♦ మాధవు పజ్జలజంబు నుండి పు
ట్టిన యమరావగన్ బలు క ♦ డింది తపంబునఁదెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును ♦ చక్కనఁ గూర్పఁడె యాచితాన్లకు? ౬౫

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గ పెను ♦ వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంశు భోజనులు ♦ కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు తపోధనాధ్యులును ♦ కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట వినఁ ♦ గాంచిన పుత్రులఁ గన్నవారలే. ౬౬

తే॥ ఐన జనకుఁడు వంచించి ♦ యూర్తిభరము, గూర్చె నాపయి నని కయిఁకొనఁగ వలదు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధర్మమును కాపు, తండ్రి నీయెడఁ బొందంగఁదగిన దిదియ

మ॥ జనకుం డివ్విధిఁ బల్కరాముఁడెద ని ♦ ప్పం బింత లేకున్న మా
ఱని వాఁడై నిధియంచుఁ దండ్రి మది నా ♦ రం జూచి బోధించు నా
పని యేదైనను మాటుపల్కకొనరిం ♦ పం బూనుటే నీతి పు
త్రున కంచూహముచేసి యొప్పికొన ♦ ను ద్యోగించె వల్లే యనెక. ౬౭

ఉ॥ రాము తలం పెఱింగిన ధ ♦ రావరుఁ డాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల ♦ నొంటంగఁ జేరిచి వేదనన్నిభుల్
ప్రేమడి మంత్రిపుంగవులు ♦ వెంబడిరా విభవాను భావుఁడై
హేమ మహీధరోన్నత మ ♦ హీశ్వరసాధముఁ జేరె వేడుక. ౬౮

ఉ॥ ఉత్తమ విప్రులుక విభవ ♦ యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుషుల్
చిత్తము రంజిలక వెనుకఁ ♦ జేరి ప్రమోద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను ♦ పొందిన సుందర దోర్మగుండు తే
ర్మైత్తన నెక్కి యేగెఁ దన ♦ మేడకు భేరులు బోరు కొల్పంగక. ౭౦

సీ॥ జయ శీలురగు నృప ♦ జనముల రండని, బంగారు తేకుల ♦ పైనవ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి ♦ గరువంబుతోఁబంపు, కులగురు నీక్షించి ♦ కువలయేగుఁ
డానిక నను భగ ♦ వానుడా! మకుటాభి, మేక సామగ్రిని ♦ సేకరింపఁ
దగు సన నతఁడును ♦ తపసికూటముతోడ, వెడలుడు సామంత ♦ విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు ♦ రామ విభవ, కిమ్మహీతలమొనఁగంగ ♦ నియ్యకొంటి
ననిన యవాక్య మైరేయ ♦ మాని క్రమము, దప్పి మోదాబ్ధిమునిఁగిరా ♦ ధరణిపతులు.

చ॥ ఎడగల కొతుకం బుబికి ♦ యేవున రోమ బిలంబులందు నె
ల్వడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె ♦ స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁద గలారలై తమకె ♦ యియ్యల దక్కిన యట్టులుబ్బి య
ప్పుడమి వరేణ్య భక్తిమెయి ♦ మ్రొక్కివచించిరి వార లివ్విధిన్. ౭౨

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాటు చరి ♦ యించి నృపాలుర యన్వవాయముల్
గుర్వుగ గొడ్డట న్నుఱికి ♦ కూల్చిన యెక్కటి జామదగ్గుదు

రగర్వమడంచి మాకులముఁ ♦ గాచిన యాజగడే పీరుడీ
యర్వర నేలఁగాఁ దగును ♦ యుక్తమ నీవోసరించి నాడవున్

23

అ॥ మాటువడక నృపకు ♦ మారులావిధిఁబల్కు, వినిన విభుఁడు మదిని ♦ వేడ్కనడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్క ♦ గురు హేతు భూతమా, వాక్యమిట్లుపల్కె ♦ వారితోడ. 2౪

అ॥ పుత్రమోహమునను ♦ బుద్ధి నశింప ని, వార్త నుడువ మీరు ♦ పలికి నట్టి
పలుకు మనసునిండఁ ♦ బలికినదో? లేక నన్నె యనుసరింపఁ ♦ బన్నినదియో? 2౫

అ॥ అనుచుఁ బ్రశ్ననేయ ♦ నానభ రాజులు, నిండు గుణముగలుగు ♦ నీదుతనయు
పై నిగలుగు ప్రేమ ♦ బహు దేశవాసుల, పలుకు లివ్వి యనుచుఁ ♦ బలికినారు. 2౬

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు ♦ తజ్జల శీలము నభ్యసించు వి
జ్ఞానము లోకమందుగల ♦ సద్గుణ పుంజములెల్ల నిండె న
మౌనితరీతి రాజ్యరమ ♦ మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ్గ నీ
సూసుని ధైర్యశౌర్యములు ♦ చొప్పెడఁబాయకయుండు నిచ్చలున్. 22

క॥ ఉపయుక్త నరసి నాడఁగ, నుపయోగ కుజంబు పండ ♦ నొగి మొగిభుల వా
న పడంగ మళ్ల వెల్లువ, లు పఱప నడ్డుకొను వార ♦ లుం గలరొక్కో? 2౮

క॥ భూమి! నిన్ను మిక్కిలి, ప్రేమించెడు ప్రజలపట్ల ♦ బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టిప్రేమయె, రామునియెడ నుండు నిజము ♦ ప్రజ కెల్లపుడున్. 2౯

క॥ అని పలుకఁ గోసలేశుఁడు, మనమున నానందవాద్ధి ♦ మగ్నుం డగుచున్
దనిసెను చింతల నీఁగెను, కనుల ముద్రశ్రువులు రాల ♦ గడ కిట్లనియెన్. ౩౦

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగుల, యెడఁ గఠినత గలుగు శీల ♦ నృపులారా! యీ
తఁడు నాకొడుకెట్లగు మీ, కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ ♦ గొనుడం చవలన్ ౩౧

క॥ రాజసభనంపి కోసల, రాజన్యుఁడు శుభదినమున ♦ రాజులు లగ్నం
బోజఁ గన జోన్మ్యలంగొని, యోజింపఁగ నొక్కచపిక ♦ కొందఁగఁ జనియెన్. ౩౨

క॥ మడఁతులు నలుపురుప్రేముడి, దొడఁకఁ బిగులు చన్నుకట్టు ♦ గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి నన్నని, నడుములు గలవారు పరుగు ♦ నం జనువారల్. ౩౩

క॥ ఆడుచు నొడలి వివశతం, బాడుచుఁ జేడియల మీదఁ ♦ బడుచుఁ బ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై, మోడుచుచుం బఱచి డాయఁ ♦ బోయిరి వడిగాన్. ౩౪

తే॥ కాలజిమూత దేవమని ♦ కన్నతల్లి, వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర ♦ వదనలార!
పట్టరానట్టి సంతోష ♦ వార్తయొండు, గలిగినట్లు దోచెఁ గలదేని ♦ పలుకుండనఁగ

తే॥ ధరణిపులు వీరకటక పాదములుగొలువ, నింపుమైభూమిఁ జిరము పా ♦ లింపుమనుచు

- సేదజ్యేష్ఠ పుత్రునకు భూఃనేత ప్రాతః, మకుటముం గూర్చున్నాడుః మస్తకమున. ౮౬
- తే॥ రామునకు రాజ్యసంపద ధ్రువ ననుచు, మునమునం దోచు నానంద ధవళి గురుత
సవనిపుడు సన్న్యసిం చెడు ధనెడి భయము, బాడబముః బోలె వట్టి పోవంగ జేసె
- అ॥ అట్టిదయ్య నామె యరు దెస మణిహార, వితతి ద్రవ్యరాశి వేడ్క నొసంగి
మైత్రి పాత్రమగు ను మిత్రతో నేతెంచె, జక్రపాణి యమరు ధనదమునకు. ౮౭
- అ॥ చేరి భక్తి మొక్కె శ్రీదేవి భూదేవి, తో సనాదియగుచుః దోచి యమర
వరులకెల్ల మేటి ప్రాణంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీప దాబ్జములకు. ౮౮
- తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబులోనడంచు, కొన్న విశ్వేశ! వరద! నాకొడుకుఁ గాచు
తెల్ల నీయధీనంబని యుల్ల మంద, యడఁగు తపమొప్పు కొనల్య యర్థి బలికి. ౯౦
- తే॥ షోడశోప చారంబుగ శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన మాచరించి
యచటనున్న తపస్వుల నాదరించి, వత్సయుత ధేను వితతుల వారి కొనఁగె. ౯౧
- అ॥ భూసురులకు మణులు భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిండి సన్న వలువ
లన్నమును విభూష లరుదైన గేహముల్, విరివి గాఁగ నొసఁగె వేడ్క యెసఁగ
- తే॥ ఒసంగి శ్రీవరు పదముల కొనర నెఱంగి, పొగడి సేవించి వలగొని సగరి కరిగి
ప్రాత వ్రతముల నన్నింటి నూత గొనియె, రామునకు మంగళంబులు రాజిలంగ

౨. మంథర బోధన పటలము. (౮౮)

- క॥ భూమిశుండు జ్యోతిషికుల, మోములు వికసింపఁ గాంచి ముదితుండై శ్రీ
రామాభిషేక మత్తుల, కామెతగాఁ దగిన లగ్న మరయుండి యనినె. ౯౪
- తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేప రేపకడ నున్న, దనుచు మాహూర్తికులు వల్క మనుజవిభుండు
విని యనింద్య తపోగ్రణివిమల సుగుణ, గణ్యుండు వసిష్ఠుఁ డిటువచ్చుఁ గాకయనియె
- తే॥ దేవసీయాష మట్లరుదెంచు మాని, గాంచి శుభ ముహూర్తము రేపెగాన మీరు
శ్రేయములు గూర్చు విధు లాచరించి రాఘ, వ్రనకు వలయు సీతులను తెల్పుండియనంగ
- తే॥ తమియుఁదానుగా ముందేగి తపసి వరుండు, రాము సుందరోన్నతమందిరంబుఁదటియ
మాని రాకయెఱింగి సంభ్రమము దొలక, నెమరు వచ్చి లోనికిఁగొని యేగె నతఁడు
- క॥ నేరువ దగు శాస్త్రంబులఁ, గూరిని విని తనివినొందు కొమరుని గని యో
వీరాగగణ్య! రేపే, భూరమణుండు నీకు బట్ట ముం గట్టు జామీ. ౯౮
- క॥ ఉన్న వినుడువఁగ దగినవి, మన్నీనికి సావధాన మత్తివై విను మీ
విన్నవి మఱవక మనమున, నెన్నికఁ గొని యట్లు నడవు మిథ చరిత్రా! ౯౯

- క॥ హరి హర ధాతల కంటెను, ధరాది భూతముల కంటెఁ ♦ దధ్యము కంటెఁ
స్థి విబుధు లున్నతులు త, త్వర మతివై నలుపు తత్స ♦ పర్యుల వత్సా! ౧౦౦
- క॥ అలిగి చెఱుపఁ గరుణించియుఁ, గలిమి నిలుపఁ గందువంబు ♦ గల వారలు వే
ల్పులె నొచ్చి విచ్చిరన నా, ర్యుల మహిమం గొలుచు బద్ధ ♦ యున్నదె? వత్సా! ౧౦౧
- క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి, దూరుల చరణములు శిరము ♦ తొట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి, వారల దూషణము సేత ♦ వదలుము వత్సా! ౧౦౨
- క॥ పొదలను ప్రిమలను వారల, ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు ♦ మొగి నన నిత నె
య్యది గలదు పూజ్య పూజకు, నదృశం బిరు మెయికి నరయఁ ♦ జను నిది వత్సా! ౧౦౩
- క॥ పలుకు నుడివాలు శూలము, గలిగి వలఁతులైన ముగురు ♦ కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యించు ♦ కంతయు వత్సా! ౧౦౪
- క॥ వసుధఁ జెలి యాది నప్త, వ్యసనంబులు నీకు లేని ♦ వగు నై న నవే
కసటుల కెల్ల ను కుమరులు, కసెము లనుచు హృదయమందు ♦ కాంచుము వత్సా! ౧౦౫
- క॥ సమరన భావము గలిగిన, సమరమ్ములు గలుగ వనము ♦ స్రగ్గదు సేనలో
సమయపు తత్సుకృతస్థితి, యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా! ౧౦౬
- క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి, మిని నిత్యము పెనిచి పాడి ♦ మిగులంగ దిటం
బున నేలున దేబ్బడి య, ప్పని యసిధారా వ్రతంబు ♦ పాటిది వత్సా! ౧౦౭
- క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు ♦ పొందిన యేనిఁ
నర వరులు సచివ బల మను, సరించుట బలీయమైన ♦ చక్కటి వత్సా! ౧౦౮
- క॥ నరుల కమరులకు బలితపు, టరులగు నక్షముల నిగ్ర ♦ హము చేయుటచే
జెరుగునె సంపద జగముల, నరుదగు ప్రేమంబు మిగుల ♦ నడరక వత్సా! ౧౦౯
- క॥ జనములె జీవముగాఁ దాఁ, దనువుగ నొప్పురు ధరణి ♦ ధవునకుఁ దగవుఁ
నెనరును నిచ్చలముగ ని, ల్చినచో జన్మంబు లేల ♦ చేయఁగ? వత్సా! ౧౧౦
- క॥ ప్రియ వాక్యజ్ఞత యాగియు, జయము విమల గుణము శుద్ధి ♦ జతనము తగవుఁ
దయయుఁ బరామర్శము గల, నయ విదులం జేటు లలమి ♦ నలఁచునె? వత్సా! ౧౧౧
- క॥ సిలుఁగులఁ దొలఁచుచుఁ ద్రానున, ములు పగిదిఁ దటస్థుఁడైన ♦ భూవరునకు మం
త్రుల లక్ష్మ్య సమీక్ష యొనరఁ, గల కాలము గాక కనులు ♦ గలవే? వత్సా! ౧౧౨
- క॥ ధర ధూమకేతు లనఁదగు, తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి ♦ తపియింపఁడయోఁ
నెరగను పేరును గలుగదు, నరక్షంబును లేదతనికి ♦ నమ్ముము వత్సా! ౧౧౩

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని తగవుపనులు, కోటగాఁగల ప్రాజ్ఞ వాఁ ఁ క్కులత లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వఁర్తించు వారి, కరుణ పడయ నదియ మేటి, తెరువు వత్స!

తే॥ తత్త్వవిదుఁ డిట్లు పెక్కు విఁ ఁ ధాల నయము, భువన గర్భున కుపదేశఁ ఁ ముం బొనర్చి
యరయుకను వెలిగించి నఁ హస్త శీర్ష, నాలయంబున కేతెంచెనతని తోడ. ౧౧౫

తే॥ శేష శయనుఁ డౌ లక్ష్మీశుఁ ఁ జేరికొలిచి, వేద పూత జలంబుచేఁ వేగ జలక
మార్చి సద్విధుల్ చక్కఁగాఁ దీర్చి తెల్ల, దర్భలఁ బజపి రామునాఁ స్థలిని నిలిపి.

ఆ॥ రామచంద్రుఁ డందుఁ ఁ రంజిల్ల నుపవసించి, పఁగ పసిష్ఠుఁ డేగిఁ ప్రభున కద్ది
తెలుప నతఁడు సేవకులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బురమఁ లంకరింప. ౧౧౬

తే॥ రామచంద్రుండు రేవు భూఁరమణుఁడగుచు, బట్టముం గట్టుకొన నుండెఁబారులార!
పురముఁగై సేయుఁడని తలఁ వరులు పూన్చి, భేరులఁ మొరయించిరి వేల్పులలర.

ఆ॥ గేయమాన విమలఁకీర్తి రాముండురేపె, ప్రాభవంబు తోడఁ రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్నఁ మోదవాక్కులు వారి, కమృత మబ్బి నట్టుఁ లయ్యెవినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడిఁ పాడిరి పులకల్
తనరఁగఁ బూరించిరి తే, నిని పొగడిరి తలవరులకుఁ నినిచిరుపదలఁ. ౧౧౭

ఆ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయుఁ వేవెలుంగును కౌస్తు, భమును సానవట్టుఁ పగిదినొప్పి
మునుపె యంద మగుచుఁ మొనసిన నగరంబు, సంచుగా నలంకరించి నారు. ౧౧౮

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడఁ రాము కలిమిఁ గాంచెడు వేడ్కఁ
బలు వన్నెల పులుగులు వరు, నలుగా నప్పురము చేరుఁ సరణిం దోచెన్. ౧౧౯

చ॥ పనితల నిర్దమా తోడలఁ వంటి యనంటులు వారి గొంతులం
జెనసిన పోక ప్రమాదులునుఁ చెన్నగు వారి రదాభిజోలు సం
తనగల తారహారములుఁ తత్కుచ సామ్య మహిష్ట తప్త కాం
చన కలశంబులుఁ నగరిఁ జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లఁ. ౧౨౦

ఉ॥ అంబుధి సంభవుం దగులుఁ నట్టి వినూతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్లు గోపురపుఁ ద్వారము లందలి థాలు సుప్రభా
తాంబుజ మిత్రుకాంతి వడఁ నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పెఁ గనుఁ దమ్ములకుఁ మిటుమిట్లు గొల్పుచుఁ.

తే॥ ధవళ కవచ రత్న స్తంభఁ తతులు భూతి, గలుగు నర్థ నారీశ్వరుఁ కైపు దోచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచుఁ విరియమఱిగి, యలరుమార్తాండురూపంబుననుకరించె.

ఉ॥ ముత్రియముల్ మనోహరతఁ బూర్ణ శశాంకుని కాంతి వీవ సం
పత్తమ పద్మరాగములుఁ ప్రాగుదయార్క గభస్తు లీన న

త్యుత్తమ సీల రత్న తతుః టుత్కట గాథ తమంబు నింపగా
గ్రోత్తగు వీధు లొప్ప గణః ధు తైలిపించు దినంబులం బలెన్. ౧౨౬

ఉ॥ సృత్యము సేయు రథ్యములఁ నేరిచి కట్టిన తేరు లొప్పె సాం
గత్యము సేయ భూజగముఁ ధ గాన నెరంగు విమాన పంక్తి నా
నిత్య లలాట పట్టములు ధ నిచ్చలు శోభిలు దంతు లొప్పె నా
దిత్యునితోడ నాన నరు ధ దెంచెడు పూర్వ దిగద్రులో యనన్. ౧౨౭

తే॥ పటిక గోడలఁ జేరిన ధ వరుసలందు, నిండు కెగపులు చీకట్లు ధ సీగఁ జేయ
నచట నేనాడు నెడఁబాటుఁనరయ కుండ, జక్కవలు మది నెమ్మదిఁనంతసిల్లు. ౧౨౮

తే॥ పూలజడి సీటిజడి గండ ధ పొడుల జడియు, నాణి ముత్యాల జడి యెరుఁ ధ యంగ రాలు
నగల బంగరుజడి చేరి ధ నెగడి జడిగఁ, దుఱుగలించె మిక్కిలి యాప్ర ధ తోళి కలను

తే॥ గంధగజములు కవచులు ధ కటకపదులు, నైన వీరులకై వడి ధ నరుగు చుండె
వ్రేలు రశనా నితంబముల్ ధ వెలయు నకుల, క్రియను కరిణులు నడచెఁ గింకిణులతోడ

ఉ॥ పై పయి వృద్ధి నొందు విభ ధ వంబు సుఖంబు మనోజ్ఞకత్వమున్
లోపము లేమిఁ గాంచి యిహ ధ లోకముఁజేరిన వేల్పు లేమియుం
దోష కయోధ్యఁ జేరియును ధ దూరము వచ్చియుఁ స్వర్గలోక మం
దే పరిగొంచు నుంటి మని ధ యెంతయుఁ జింతిలుచుండి రచ్చటన్.

మ॥ వడిఁ గై సేసిన యప్పురోత్తమము భ ధ వ్యంబై సుకౌకంబుకై
వడి నొప్పార దశాననుం బలె నొన ధ ర్పంగా నసాధ్యంబులొ
కొడిముల్ పూని చరించు మంథర పురిన్ ధ గోలాహల ధ్యానముల్
కడు వేధింపఁగ వీధిఁజేరి కనియెన్ ధ గార్యంబులున్ హేతువున్. ౧౩౦

సీ॥ కాంచి మంథర తగు ధ కారణం బూహించి, తత్తటమందు చి ధ త్తంబు తోడ
వేదనతోఁ గోప ధ వీక్షణంబుల తోడ, వడిచేతఁ దడఁబడు ధ నుడులతోడ
ద్రుజగంబులకు నన ధ దృశ వీడ యొనరించు, కడఁతతోఁ దొల్లి రా ధ ఘృని వలన
కార్ముక ముక్త మృ ధ త్కణ బాధితాంగయా, కతము దలఁచి పెనుఁ కనలు తోడ

తే॥ మణులతోఁగూడి విరియు తా ధ మరలు గల్గు, పాల కడలి వీచికలఁ బ్ర ధ వాళ లతిక
నాఁ గటాక్షముల్ పరవ మం ధ చమునఁ బండి, యున్న కై కేయి కడకేగఁ నుగ్రగతిని

తే॥ మృదుల వికచపద్మములు నోఁమిన వ్రతముల, వలన నుపమానతం బొందిఁవెలయునట్టి
కై క బంగరు పదముల ధ కడ వసించి, తడవె మెల్ల నఁ గూరుకు ధ తలఁగునట్లు. ౧౩౧

తే॥ తడవ నుత్తమ సతి కై క ధ తన విశాల, నేత్రముల నుండి పూర్తిగా ధ నిద్ర విడమిఁ
గాంచి కట్టాడిం భాంధుఁకలుచు రేచఁ, బలికె నిట్టులు నిర్బంధఁఫణితిఁ గుబ్జ. ౧౩౨

తే॥ చెడుగుసేయువాలునుపోలి, చిలుముగలుగు, రాహుకబళించువఱకుమాఁజునిమ్మగాంక
బింబముంబలె వెల్లువ ♦ విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింప ని ♦ ధ్వర వహింతె?

అ॥ కొడిమ వినముఁ బోలు ♦ చెడుగరి గుజ్జట్లు, పలుకఁ గైక చాప ♦ పాణు లగుచు
నా కుమార వరులు ♦ నలి నున్న వారు ధ, ర్మంబు దలఁగఁజెల్లుమలయుఁగీడు? ౧౩౭

అ॥ పొగడఁ దగిన నుతులఁ ♦ బొందిన జనములు, కీడు దొలఁగి పో ను ♦ ఖంతు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము ♦ సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదె॥యవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ధి మునిఁగిన ♦ కైక యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు ♦ పగిది నొప్పు
కుబ్జయనుఁ, దూలె మేలిమిఁకూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య యఁన్ని యుఁగడించె.

తే॥ అనుడుఁగై కయిట్లునుభ ర్త॥యధిపుఁడగుడు, పొగడఁదగుగుణభరతుండు॥పుత్తుఁడగుడు
నింత కంటెను కౌసల్య ♦ కేమి కోరఁ, దగిన నుఖ జీవితం బింక ♦ ధరణిఁ గలదు? ౧౪౦

తే॥ వీరులు హాసింప మగపాడిఁదూఱువడఁగఁ, దాటకంజంపురాముండు॥తాహియగుచు
నెల్లి రాజ్యాభిషేకంబు ♦ నెనయఁగలఁడు. కడకుఁ గౌసల్యగాంచు ను॥ఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మంధర యవ్వార్త ♦ వినుచు నంతఁ, గైక కౌసల్యల యెడంద ♦ లేక మగుచు
భేదముంబొందకుండె భూ॥విభుఁడుదళర, ధుండు కై కేయిమదిఁజొచ్చి॥యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప వ్రేమ యను ♦ కంధి విరావము తోడ నుబ్బుగాఁ
గలఁగని నిండు చందురుని ♦ కై వడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యుల్లమున ♦ వేడుక యెల్లను మీఱ మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విభూష యన ♦ నొప్పిన రత్న సరం బొసంగఁగన్. ౧౪౩

ఉ॥ పంచక దాసి నేత్రముల ♦ వహ్ని కణంబులు రాలఁ జూచె గాం
డ్రించె నదల్పె దిట్టె బెద ♦ రించె రదంబులు గీఁతె భూవలం
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనఁ ♦ ద్రెల్లెను బోరున నేడ్చె వెక్కె గో
పించెను రత్నహారమును ♦ వ్రేసెను మేదిని పల్ల మేర్పడన్. ౧౪౪

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి ♦ వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
నొసము లేమి నింకఁ జెడి॥పోయెదు పుత్రుని తోడ నీవు, నా
కోసలరాజ పుత్రి॥తన ♦ కోరిక నొందెను నీ సపత్నికిన్
దాసుల కింక నే జరము ♦ దాస్యము సేయఁగఁ జాల నోర్పుమై. ౧౪౫

తే॥ అవనిజయు రాఘవుఁడు నున్న॥తాననములఁ, గ్రాల నీవట్టి యట నిల్చి॥కేలు మోడ్చి
పనుపు సేయ నీవొందు సం ♦ బర మదేది? దీనఁ బొందిన నీమన ♦ స్థిరత యెద్ది? ౧౪౬

మ॥ తన మేలుక మది నెన్నఁడుక మఱవ దా॥తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
త్తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దా॥ దక్కించు కొన్నాడు, నీ

తనయః డెల్లను సీగెఁ జచ్చి నతఁడొఁ ♦ దక్కేమియుం గాడ, యే
మని నీదుఃఖము దీర్చి కొందు భరతుఁ ♦ హా! నీవు కన్నావోకో! ౧౪౭

చ॥ ధరణిని రాముడే యతని ♦ తమ్ముడు లక్ష్మణు తోడ నేలుచో
భరతుడు వాని తమ్ముడును ♦ భారపు జీవిత కాల మంతయుఁ
దొరలఁగ రాజ్యము న్విడిచి ♦ దుర్గమ కానన సీమలందు దు
ష్కర తపముల్ న్రతంబులును ♦ చల్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగఁ.

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ ♦ రమణి వలచు, నంత నుందరుడై రాజు ♦ లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుడు ♦ పుట్ట లేదు, కాన గిట్టుటయే మేలు ♦ కాదె తలఁప. ౧౪౯

తే॥ పుణ్య హీనుని భరతుని ♦ మున్నె తండ్రి, యాజ్ఞ యొసఁగి కారడవి ద ♦ వ్వరుగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతు వి ♦ ప్పట్ల నాకుఁ, డెల్ల మయ్యెఁ; బట్ట పగట ♦ దీప మేల? ౧౫౦

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ ♦ బెట్టి యిట్లు, రాజ్య మాతని కిచ్చు కా ♦ రణము వలన
తండ్రి క్రూరుండు తల్లియు ♦ దైత్యురాలు, చిన్ని భరత! నీవే మిడఁ ♦ జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడమి ♦ రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు సాచ్చి మఱి ♦ రాజ కళత్రమ వైతి వయ్య నీ
వోజను వేల గానని మ ♦ హోగ్ర విపజ్జల రాశిలోఁ బడం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను ♦ కానవు నీకును లేదు బుద్ధియుఁ. ౧౫౧

ఉ॥ విద్యయు యావనంబు నల ♦ విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ బేర్చి యందమును ♦ వీర్యము శీలము సద్గుణంబులుఁ
హృద్యముగాఁగ నీనుతున ♦ కేర్పడి యుండుట శౌఢ్వలంబుపై
నుద్యమ మొప్పు దేవ సుధ ♦ నొ ల్కఁగఁ జేసిన చందమయ్యెఁగా!. ౧౫౩

తే॥ నాల్క చేదగు నట్లు మం ♦ ధర వచించు, చెడుగు పలుకులు మండెడు ♦ చిచ్చునందు
ప్రాజ్యముం బోసినట్లు కో ♦ పంబుఁ బెంప, గనులు కెంపుగదురఁ బల్కెఁ గై కయిట్లు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల ♦ భీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినఁ
దనరిన నీతి మార్గమును ♦ తప్పురు; కేకయ నంశ విశ్రుతుల్
మనుకుల మాటు దూఱువడు ♦ మార్గము దెల్పెదె! క్రూరురాల! యే
మని వచించి తిట్టు లిడ ♦ నాడకు జీవము లింత తీపయేఁ. ౧౫౫

చ॥ తనియఁగనాకు మేలల్పువు ♦ దానవు కావిన నాదు పట్టికిం
జనవున క్రేయముం బానరఁ ♦ జల్పెడు దానవు కావు రాచ పా
డిని గమనింప నీకును ఘ ♦ టింపదు లగ్గు వివేకహీన! నిఁ
గొని కలువంబు దుర్విధయుఁ ♦ గోరిక నార్పఁగ నాడి తిష్విధిఁ. ౧౫౬

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టిన న్నరులు ♦ పొందుట వీడుట కీర్తియే యనక
జుట్టలు వీడినక గుణము ♦ చూడిన నీతి విపర్యయ స్థితిం
బట్టిన వీర దప్పినను ♦ పాడి తపంబులు మాటు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును ♦ పోవిడువం దగునే సరాశిని!

౧౫౭

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట నిల్చి దురాపము లల్పవాక్యముల్
పలికిన నీదు నాలుకను ♦ పచ్చడి నేయక యోర్చి మానితిక
బలుకకు విద్ది యొడ్లు వినఁ ♦ బాప ఫలంబును తప్ప కొందెదో
వలువ! దురాత్మురాల! యిట ♦ వాగకు మూయుము నోరి నింకనేక. ౧౫౮

చ॥ విసమును తీసివై చినను ♦ వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు న
తైనఁగి తదీయవాక్యముల ♦ కించుక జంకక కుబ్జ యోర్పు మై
గునుమలతా! మదాశ్రయమ! కొంచక వెక్కనమైన నీకు మే
లొనఁగు హితోక్తులక విడువ ♦ నోప నటంచును పట్టె బాదముల్. ౧౫౯

తే॥ జ్యేష్ఠునక రాజ్యభారంబు ♦ చెల్లునన్నఁ, దండ్రికంటె రాముఁడు పిన్న ♦ తండ్రి కాఁడె
తేడె దీనికి నంగీక ♦ రించె ననఁగ, భరతునకు నీయ నక్రమ ♦ భంగ మగునె? ౧౬౦

ఉ॥ ధర్మము నిండు ప్రేమగల ♦ తాపన వర్మలకై న రాడమా
శర్మము నొందు నాపిదపఁ ♦ జయ్యన మాటు స్వభావ ముల్లస
త్కర్మలె యయ్యు నింతవడి ♦ కష్టము గూర్చని వారు మీఁద దు
ష్కర్మపు లాచరింతు మదిఁ ♦ గాతీయ సెందుచుఁ గ్రుంగునట్లుగక. ౧౬౧

తే॥ నూనుఁ డేలికయైన న ♦ సూయ యెడఁద, గలుగు కౌసల్య కత్యంత ♦ బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె ♦ నెనరు చేసి, యిచ్చు నల్పంబు గాక వేఱేమి గలదు? ౧౬౨

ఉ॥ ప్రేరణ నేయు కష్టమును ♦ బీదఱికంబును దొట్టి నిల్వ ని
న్గొరిన వారికిక సవతిఁ ♦ గోరి యొసంగెదో? సిగ్గు నొందెదో?
మాటని సంకటంబునను ♦ మాఁడెదో? యూరక పొమ్మటందువో?
యేరహి జీవితంబు భరి ♦ యించెదో? కుందెదో? క్రుంగికూలెదో? ౧౬౩

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నీయెడఁద ♦ నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్లలో
లేమిని దీనతక మది చ ♦ లింపఁగ నిన్నను తల్లిదండ్రులలో
ప్రేముడి చుట్ట పక్కములొ ♦ వేడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నీమహిమమ్మో? నీనవతి ♦ నిక్కపు సంపదయో వచింపుమా? ౧౬౪

చ॥ చనవును చూపు నీవతికి ♦ జంకియె నిక్కము నుమ్ము జానకీ
జనకుఁడు రాము మామ చని ♦ జక్కుగఁ జేయఁగలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి ♦ సౌఖ్యమయంబగు జీవితంబు గ

ల్లునా? నినువోలె నాటడిని ♦ కుండంగఁబుట్టిరె యేరు వీటిఁదీ!

౧౬౧

తే॥ క్రూర శాత్రవుల్ తండ్రి మాఁగొనిన వేళ, వీర లెంతమాత్రముతోడు ♦ గారుగాన
జయ మదెల్లబ్బు? నీవు నీ ♦ జనుల తోడఁ, జెడఁగ మఃఖాబ్ధిఁబడ సాహ ♦ సింది తిట్లు
క॥ నీ ముద్దు కొమరుఁ జెఱచితి, వీ మహి తొలుదొల్ల నబ్బు ♦ నెవని కతని గా

రాము సుతుల కయ్యెడు నా, పై మాఱక యట్లె వారి - వారికి నబ్బున్.

౧౬౨

ఆ॥ పలువ దాసి యిట్లు ♦ పలుక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు ♦ వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము ♦ కతమునఁ గై కేయి, విమల మనము మాఱి ♦ వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు ♦ సురల తపము, పండి ప్రేరేపఁగ మధుర ♦ వాణి కరుణ
వీడుటఁగదా రాముని ♦ వినుత కీర్తి, సుధను ద్రావుచున్నారలు ♦ సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కై కేయి మంధర ♦ నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా పుత్తునకు నయంబు
సేయుదానపు ముకుటాభి ♦ పేకమతఁడు, పొందువిధమది పొనఁగఁదెల్పుమ యటన్న

తే॥ దాసి యిట్లను కై మోడ్చి ♦ దైన్యమింక, నీకుఁగల్గునా? నావాక్య ♦ నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయెకాదు ♦ జగములెల్ల, సంతరింతు నీనుతునకుఁ ♦ జదురు రాల!

తే॥ అరసి చెరిగి గాలించి వా ♦ క్యం బొకండు, పలికెదను విను మున్ను శం ♦ బరుని కలన
గెలుచు నాఁడొనఁగిన వర ♦ ములను రెంటి, నిపుడు పడయుము విడక ప్రా ♦ణేశునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిఁగాని మఱియొకట నవతి, కొడుకు రాష్ట్రంబు త్యజియించిఁ ఘోరకాన
నముల నలయ సంపుమునను ♦ స్తముఘలించు, ననియెనొడలియల్లెడవంక ♦ యమరుకుబ్బ.

తే॥ దాసియాశీఁకబల్కనం తనమునొంది, యలమిఁకొనుచుఁ గై కయమూల్య ♦ హరమమిత
ధనమొసంగి నానుతునకు ♦ ధరణియెల్ల, నిచ్చితిఁక రాజమాతపు ♦ నీవ నుమ్ము. ౧౬౪

తే॥ మంచి వెరపు బోధించితి ♦ వంచితముగఁ, బొట్టివారికిఁ బుట్టెఁడు ♦ బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరికర్ ♦ నెగ్గుట పతి, కడన జీవముల్ వడలుటా ♦ గలుగుఁ బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దాసిని సాగనంపి నుమశ ♦ య్యం డిగ్గి నీలంపుఁ గొ

స్సను విష్ణు విరులక విదిర్చెను శిరో ♦ భూషణ్ త్యజించె మహా

ఘన జీమాతమునకా మఱింగిన నన ♦ క్షత్రు న్నిశానాభు బై

లునకుం దీసిన లీలఁ దేనియ కభు ♦ ల్కాఁగక రొడల్చెయచున్.

౧౬౫

మ॥ పెరిగెడు కీర్తి వల్లకను ♦ వేరులతోఁదెగఁద్రుంచె నాఁగ బం

ధుర లనదంగమా రశనఁ ద్రుంచి విదుర్పుచుఁ గాలి యందెలకా.

వర కటకంబులం దిగిచి ♦ వైచి శశాంకు కలంకు దుడ్చు వై

ఞ్చి నుదుటా రహించు తిట్లకంబును పోదుడిచెం దలుక్కున్.

౧౬౬

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను ♦ త్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
బొడవగు వెండ్రుకల్ వలపు ♦ పొంపిరి వోవఁగ విప్పి కన్నులం
దడవిన యంజనంబు వడి ♦ ధారలుగాఁ గరఁగంగ నేడ్చుచుం
బుడమిని పొర్లుచుండె నట ♦ బువ్వులు రాలిన తీఁగపోలిక ౧౭౮

ఉ॥ పెచ్చగు తాపమొంది పృథి ♦ వింబడు జింకను పోలి నృత్యమున్
మచ్చిక జేయు నెమ్మిపురి ♦ మడ్చి యడంగిన భాతి సీత యన్
లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద ♦ లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
ధచ్చుగఁ జేరినట్లు వడి ♦ యాటట నొందుచు నుండె గైక దాన్. ౧౭౯

౩. కై కేయి పటలము. (౧౧౦)

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత ♦ నవని విభుడు, కార్యనిర్వాహకులగు భూ ♦ కాంతు లెల్లఁ
గొలువ వేణాధ్వనియులోనఁ ♦ గుండఁదగిన, మధురవాణి కై కేయి వేశ్యమునకరిగె. ౧౮౦

అ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు ♦ వినతులగుచు, వాకిటను నిల్వ దశరథ ♦ పార్థివుండు
పరిజనంబులతోడ లో ♦ పలికి నేగి, పడక వీడిన కై కేయి ♦ కడకు నరిగి ౧౮౧

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగిన ♦ తల మదేది, యనుచుఁ జింతించి విడియేచుఁ ♦ గునువహించు
వనగజంబట్లు కై కను, తన కరములఁ, గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తె నఁకూర్మిజేడు. ౧౮౨

తే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు - కైక తన్ను, తడవియై త్తిన దీర్ఘహ - స్తములద్రోచి
వై చి చలియించు మించు నా-వటలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు-డిడువసాగె ౧౮౩

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టులికి ♦ యంగద యెయ్యది సంఘటించె? నీ
యెడకుఁ గలంక గూర్చు జను ♦ లేడు జగంబుల నున్నఁ జావు వొం
దుదు యెటువంటి వారయినఁ-దోయలి! యొందిన దేదో తెల్పి యా
పిదప గ్రహింతుగాక పృథి ♦ వీపతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్. ౧౮౪

తే॥ విభుఁడు పలికిన పలుకులుఁ విన్నకై క, మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్పఃములు తొనఁకి
స్తన గిరులు నిండ నాయెడఁ నెనరు గలుగు, నేని నాడిచ్చు వాని నేఁడిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయు దేశమెఱుంగని, యవనినిభుఁడు, మెఱుపు తెఱుగున నవ్వి యో, మెలఁతవినుము
నీ కుమారుఁడు శ్రీరాముని పయి నాన, వరము లిత్తు నించుకయు లోఁపంబునేయ.

తే॥ అని పలుకఁగైక నామది ♦ నడరు చింత, దీర్తుభేది వేల్పులె సాక్షి, తేట పడఁగ
నాడు రణ రంగమున మెచ్చి నాకొనంగు, రెండు వరముల నేడు గోరెద ఫలింప.

తే॥ దృఢమనస్కయో కై కేయి, యెడఁదఁగనక, వీరముగొన నింతతడఁ బోటు, వనటవలదు
నా బరువు తగ్గనిత్తు నీఁనాడె కొనుము, తెలుపుమదియేదో యని రాజుఁ తిలకుడనియె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁగ్రూర, తన ♦ కోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
ధారణి నాతనూజనకు ♦ దప్పక పట్టము గట్ట నొక్కటక
నారలు గట్టి దుర్గమ వ ♦ నంబులలోఁ బడు నాలుగేండ్లు సీ
తారమణుండు చేర; నని ♦ ధైర్యము మీఱ వచ్చిచె రాజుతోక. ౧౬౯

తే॥ నాగముం బోలు కైకేయి ♦ నాల్గునుండి, తాప కర వాగ్వినుంబు తక ♦ దాకునంత
వడికి యొడలెల్ల నుడుక భూ ♦ వరుడు సోలి, పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె భూమిఁగూలె

తే॥ ఉర్విపై బడి పొరలిన ♦ సార్వ భాము, నధిక దుఃఖముఁ దెప్ప సమర్థు ♦ లెవరు?
ఉమ్మలిక వడి ముదురంగ ♦ నుడికి యుడికి, కొలిమి నిప్పులఁ బోలె నూ ♦ ర్వులను విడిచె

ఉ॥ నాలుక వాడి యెండెను మ ♦ నంబు చలించెను కుంది ప్రాణము
య్యాలల నూఁగె నేత్రయుగ ♦ మచ్చుగ రక్తము లొల్కె నక్షముల్
తూలను చేయఁదగ్గదియె ♦ తోచక చంచలతక భజించె మూ
ర్ఖులనతక సమస్తము ర ♦ యంబున లేనిద యయ్యె నంతలో. ౧౭౦

తే॥ పదరి బేవముల్ తపియింపఁ ♦ బార్థివుం డొ, కింత తెలివొందుఁ గుములఁగ నేడ్చు నిల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలు ♦ నావి యడఁగఁజిత్రముం జోలె జూచును చోవ్పదక్కు

ఉ॥ పాపినిబట్టి కొట్ట మది - భావన సేయు మడంతి యంచు రా
నోపిన నిండుకుక బిడియ - మొందు ప్రణంబున బల్లెముం జొరం
జోపిన నొచ్చి కూలు కరిచొప్పనఁ దల్లడ మందు లోని పెం
దాపముతోడ న్నూర్చు కను - దమ్ములు పోయిన యట్లు దూపిలుక. ౧౭౧

ఉ॥ స్తంభమునందు గట్టువడు - సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూచటిలి - ప్రజ్ఞదొలంగి యలంగుచుండఁగా
జంభ విరోధి ముఖ్యులును - జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోచె నై నను క - రంగదు కైక మనంబు సుంతయుక. ౧౭౨

తే॥ భర్తచింతను గని భయపడఁగ లేదు, మనసు కరఁగదు బిడియంబు - గొనదటంచు
బలుక సిగ్గగుఁ బెద్దలు - వంచనంబె, యువిద జన్మమందురు దాని - కూత యనరు.

తే॥ అట్టిసితి నున్న కైకేయి - నట్లెచూచి, నీవు బ్రమసితివా? లేక - నేర్చినట్టి
వంచకుల్ బోధ కలదో? నా - పై న నాననిజము వచ్చియుండుని పల్క - నృప్తపరుండు.

క॥ నాథా! నే భ్రమియింపను, బోధించిన దింతలేదు ♦ మున్నె సగిన వే
సాధింతు నీయవేనిక, వేధింపఁగ నింద నిన్ను ♦ విడుతు నసువులక.

తే॥ రాముండే ప్రాణమ్ము దళ ♦ రథ విభుండు, వెలచి పల్కు సగము విని ♦ విక ఘృష్ణ
చూడు బొబ్బపై బల్లెంబుఁ గాడి నట్టు, లై నఁ దపింపని యటచచ్చి ♦ యవనిత్రాత

చ॥ త్రిజగము లందు గెల్పుగొని ♦ తేజిన ధీరుడు, కాలకూటమా!

భుజగమ! మృత్యువా! యనును ♦ మూలుగు మాలుగు విహ్వలించు మై

గజగజలాడ నేలఁబడఁ ♦ గ్రమ్మఱ లేచును సత్యవాక్యమే

నిజముగ నన్ను చంపెనను ♦ నెంజిలి ధర్మవె చెడ్డదా ననుక ౨౦౦

తే॥ వీరవరుల వీర్యంబులు ♦ బీజు వోవఁ, జెనకే నాతఁడు జగమున ♦ స్త్రీకముగను

పాఁడి వాటన ఖండించి ♦ వైచియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁ గొందుననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యకీర్తియా దశరథ ♦ చక్రవర్తి, కేలు మోఁడు నొడుగొఱుకుఁ ♦ గీడెయ్యె

సత్యమున ననుఁ గంపించు ♦ సంలపించు, నిప్పుపైఁఘృతముల్లు గుం ♦ డెయుఁగరంగ ౨౦౧

సీ॥ సత్యవాక్యంబు ర ♦ క్షణము త్యజించి శి, క్షీంచినఁ జెడుగె యి ♦ చ్చినను చెడుగె

కలదని యొర్పుట ♦ కంఠెను తన పట్టు, వదలని పాపిని ♦ వధముకంటె

యాచిరీచుకే కార్య ♦ మని లేచి కట్టుగం, బముల లొగెడు మద ♦ వారణముల

బలము గలట్టి రా ♦ జులు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా ♦ జీవ యుగళ

తే॥ మమరు దశరథుఁ డంత దో ♦ నములఁ ద్రోవ, దలంచు వారలఁ బోలి రాఁ ♦ గలుగుమేలు

కృతజ్ఞుడేని శాంతము కావఁగలదె యంచుఁ, దలఁచి భూపతి కైక పా ♦ దములవ్రాలె.

క॥ నీగొడుగు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము ♦ కైకొనదెపుడుక

లోకమునఁ గీర్తినిలువడు, నీకగునది నింద యొకటె ♦ నిక్కము పడఁతీ! ౨౦౨

సీ॥ త్రిదశులు నంగీక ♦ రింపరు మర్త్యులు, ప్రాణము ల్విడుతురు ♦ పంకజాక్షి!

తక్కువారల కథఁతడవంగనేల? నీ, వేవ్వరిఁ గొనిరాజ్య ♦ మేలు దాన

వేను పలుకుట వల్ల ♦ నే సమ్మతించిన, రాముండు నీదు పు ♦ త్రకున కటులె

తప్పక యొనఁగు; వ ♦ చాన్య కేయని పు, త్రి! నాదు కన్ను ల ♦ రింతువేని

తే॥ యిపుడ యొనఁగేద జీవంబు ♦ లింతువేని, నీవశమ కావె వరము లే ♦ నియును ధరణి

మాత్రముగొనుమువేటొండు ♦ మఱపుమబల! నాపయిం దయయింతై నఁ ♦ జూపదగవె?

సీ॥ భిక్షుతి ననిపల్కి యింకఁ దప్పఁగఁ జాలఁ, బెను వగముంచి త ♦ పింపఁజేసి

నొంచకు పొల్లు యా ♦ చించినఁ గ్రూర పి, శాచ మేనియుఁ దల్లి ♦ చాయనిచ్చు

నిన్ను బుక్కిలి వేడుక నీ మగనికి దీని, నొనఁగిన ♦ దొనఁగులు పొనఁగు నేమి?

యని భర్త తను వేడఁ ♦ దనసాటి తానెయ్యె, పిడుగుల ముద్దయా ♦ చెడుగుకైక

తే॥ మున్నె వరము లొనఁగి యిప్పుఁ పొక్కియోట, గొనఁగ నేముండు? నిడసత్యమునుభవంబు

నెవరు గల వారలో భువి ♦ నెఱుంగనైతి, ననుచు మది నుంత కరఁగని ♦ డై వచితఁ.

సీ॥ కల్లలొడుట యెఱుం ♦ గని నిత్యశీలిభూ; పాలుఁడా వాక్యంబు ♦ నాలకించి

ధీవంబు లొడుక ముఁర్చిల్లుచు నోర్పుమై, నీవనితా భూప ♦ మెంచుపూడఁ

జలుమును చిచ్చును ♦ గలిపి చేసినయది, యనుచు లజ్జించుచు ♦ నావిలేని
మనుజు వైఖరి నుండి ♦ మరల నిట్టూర్పులు, విడిచి దీనత దోచు ♦ వేడికొనుచు

తే॥ నీకొడుకె రాజ్యమేలును ♦ గాక నీవు, స్వేచ్ఛ నధికారమును జర ♦ పింతు గాక
యింత పశేమగుగాక పా ♦ లింతుగాక, యొసంగితిని తప్పి దానికై ♦ వినుగనేను. ౨౦౨

సీ॥ నాప్రాణములను నా ♦ నయనంబులంబోలి, భువిఁ బ్రాణి తతికెల్ల ♦ బుత్తుఁ బోలి
సడఁచు నాకొమరుఁ డీపుడమి వీడకయుండు, మాత్రంబు కరుణింపు ♦ మకురువిడుము
తెలియ సత్యమె వేరు ♦ తెగఁగోయు కార్యచా, టకు నిట్లు వందువాఁడను మృగాక్షి
నాల్కపిడుచగట్ట ♦ నాకుమారుఁడు కన్ను, మఱుంగునేని నే ♦ మఱిఁగి చత్తు

తే॥ నాదు జీవముల్ నిను శర ♦ ణంబు వేడు, చున్న వని యామె పదములనొఱుగఁ గైక
యిచ్చి యేడుగకు మనుట నీకెల్లు పాడి, యనుచుఁ ద్రోపాడె నిందయునగడు గొనక

తే॥ కఠిన పాపాణహృదయ యా ♦ కైకయట్లు, పలుకఁగొమరుండుకానకు ♦ వెలలుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట ♦ నిజమటంచు, బిడుగుపడు కొండవలెరాజు ♦ పృథివిఁద్రెల్లె

తే॥ తెల్ల క్రూర దుఃఖాంబుధి ♦ దిగి మునింగె, మునిగి దరి గానకావ్యాళ ♦ ముఖ కఠోర
వాక్కు గుండెల నగలింపఁ ♦ బాపచరిత, నీచతకు సహింపక పడి ♦ నేలఁ బొరలె. ౨౧౦

చ॥ సతులీల జీవితేశ్వరులు ♦ చావక మున్నె సుఖంబు రోయుచుక
బ్రతుకు త్యజించి రా యశము, బ్రాతిగఁ గోరక యింతదాఁక ద
త్పతుల వధించు నారులను ♦ ధారిణిఁ గానము వంశ నాశిని!
పతి నిటు నీకరంబులనె ♦ పాపపుఁ జిత్రవధం బొనర్తువే? ౨౧౧

ఉ॥ పాపము లెక్కలేదు కుల ♦ పద్ధతి మాడ్చితి ధర్మ మెంచవుక
దాపము నొందవుక గరుణఁ ♦ దార్కొని చంపితి వాక్కురాగ్నిచే
వేపుచుఁ దీపి ప్రాణముల ♦ వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప మెఱుంగ కుండు ప్రజ ♦ ప్రాణములం గొన నాన చేసితే? ౨౧౨

చ॥ ముగుదతనంబు జంకు బిడె ♦ ముక నెఱి భూషలుగాఁ గలారలే
మగువలు; కీ రికె బిడెము ♦ మన్నన సేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపరేని వని ♦ తర మగవారల లోనఁ జేరగాఁ
దగుఁ జేలి రూపుఁబట్టి వని ♦ తాతతిఁ జేర్చుట యెట్లు పొందగుక? ౨౧౩

క॥ బలమున బుద్ధిని రాజుల, గలిచితి దేవతలవలకు ♦ గీమున నొక స్త్రీ
వలఁ దనిలి చెడితి ననియెడు, బలు నిందం బొంద నిపుడు ♦ పాలై తిఁ గదే! ౨౧౪

క॥ మేరుగిరి వేటు మేరువు, తో రాజులు కరణి వెలయు ♦ దోర్మగళుండా
భూరమణుఁ డగలుఁ భాగులుక, దూఱుఁ బొరలు లేచుఁ జూచు ♦ దూపిలు వెతన్,

అ॥ ఒఱలి యొఱలి ధూళి ♦ నెఱయఁ బొరలు రాజ, వరుని గాంచి కైక ♦ పదరి పలికె
వరము లిత్తువా? భ ♦ వ తన్నీధినె యిప్పు, ప్రాణములఁ ద్యజింతు ♦ నా? వచింపు

అ॥ విరిసి యెరిసి జీవ ♦ వితతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మఱియుఁ ♦ బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు సత్య ♦ మొగిఁ గావ నొడలిని, కోసియూడె? యిచ్చి కుండ ఫలమె? ౨౧౭

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మఱి ♦ చచ్చియు స్త్రీ కొల చుట్టునంచు తేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ ♦ డేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నేఁ
జచ్చి దివంబు నేలుదును ♦ చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విచ్చును రాజ్యమ౯ జలధి ♦ నీది దరిం గనలేక క్రుంగుమా. ౨౧౮

చ॥ పలుకఁ దొడంగు మున్నెనగ ♦ పాలు కొలకొ ముగియించు కత్తి నాఁ
జేలఁగు మనోవ్యథం గుదురు ♦ చెందని వాడయి చేష్ట దక్కితేఁ
డిలఁ బడి యట్లుపల్కె మది . నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర - యంబున సెజ్జకుఁ జేరె నెమ్మదికొ. ౨౧౯

చ॥ అతిశయమైన నాళ్ల నొక ♦ ప్రాణముఁ బోలిన మేటి కార్య సం
తతు లొనరించి వెండి పరి ♦ తాపమునొందిన భర్తగాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ ♦ లందదు నవ్వెడి దీనిగాంచి యే
గతిఁ దలయె త్రనొనని వ ♦ గక జనె జల్లని రేణెలందియుకొ. ౨౨౦

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి జెక్కలనియెడు కరములఁ గొని
కడుపు మోచి కొనుచు నేడ్చు కరణిఁ దోచె, కొక్రొక్కోయనుకడజాము కోళ్లకూత.

తే॥ మదపతులకాలియందెల రొదలఁబోలి, కొలఁతులందు ప్రాచులయందుఁ గూడికూయు
పతులరుతంబు కైకేయి ♦ పరునుగాంచి, మండి లోలోనఁ దిట్టెడు ♦ మాడ్కినుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా ♦ మంబు గలుగు, రాముఁ డడవికి జానకీ ♦ రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడిపోదు మనుచు, లేచు కరణి శాలలనుండిఁ లేచె గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుడగు ♦ రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త స
న్నిభ కరమందు కంకణము ♦ నిండఁగఁ గట్టకమున్నె చల్లనా
నభమున రిక్కకూటువలు ♦ నాశిలి తెల్లన యయ్యె నీడగాఁ
గ భుషికి వైచు పందిరియ ♦ గల్ప బటాబయలైన, కై వడికొ. ౨౨౧

ఉ॥ పూచిలు పోరు గల్లు నిసిపోయెను వచ్చెను వచ్చెనేటికి
శ్రీవరుఁ గొల్చు పండువని ♦ చెల్వుగ లేపుచు మ్రోగె భేరుణా
రావము కొండపై జలధి ♦ రంబుల మ్రోతను పోలగా మయూ
రావలిబోలి తేచిరి ము ♦ తాంబుజమున్ నికసింప మగనన్

ఉ॥ గొందఱు పెక్కులౌ విరుల ♦ గుత్తులపైఁబడి మందచారియకా
గంధవహుండు మేఖలలఁ ♦ గాంచన వస్త్రములకా జెదర్పఁగాఁ
గుందిరి; తాపముల్ సురుంగ ♦ గొందఱు వల్లభులకా ముదంబునకా
సందిటఁ గొన్న కైతవపు ♦ స్వప్నము లాట నలంగి రొక్కెడకా. ౨౨౩

చ॥ ఇలువడి సున్నచేసి కుల ♦ మెగ్గుల బొగ్గులుగా నొనర్చి ని
శ్చలమగు నింద చేకొని య ♦ శంబును చూటలు వుచ్చి సిగ్గుటకా
నిలిచిన కైక చేవులను ♦ నివ్వెఱఁ గ్రొత్తడు లెల్లఁ గాంచి మో
ముల ముకుళించి రిట్లనఁగ ♦ మోడ్చెఁ గువాలయముల్ మొగంబులకా.

చ॥ కుతుకము నిండ నాలుకలు ♦ గ్రోసెడు మారుని వాడితూపులుకా
మతకరి మందమారుతము ♦ మాడ్చెడు వెన్నెల మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న య ♦ రుభీతమృగాక్షుల కష్ట మేలు కొ
ల్పు తెఱఁగు త్రాఁచుఁ బాము చెవి ♦ లోఁ జొరఁబాఱిన చందమేర్పడకా.

సీ॥ చక్రియా శ్రీరామ ♦ చంద్రుని పట్టాభి, పేకంబునకు నెడ ♦ నేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత స ♦ రణిఁ బెద్దదె యుండు, తేలొకోయని పంక ♦ జాలయమును
భూతవితతితోడ ♦ మాతోడఁ దపము చే, సి నయనంబులు ♦ చిత్తములును
సఫలత్వ మొందంగ ♦ సమయ మిదేయని, మేలుకనిరి యాగి ♦ మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచిపండువుగరాఁఘువుఁడుమకుట, ధారియగుచునూరేగఁగాంఁతమయటంచు
విరుల పాన్పుల నుసలి లేఁచిరి కడంక, నలరుఁదేటులు తోడ భ ♦ మ్మనుచులేవ. ౨౨౪

తే॥ కనుమకోమలుల్ దిట్టంపుఁగోపమొంది, యదయదుందుభుల్ మ్రోగంగఁగ నులికినగలు
చెదర నడుము లల్ల నాడఁజింత గొన్న, చెలువు లింపొందఁగాఁ గటాఁక్షింపరైరి.

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుచ్చములు ♦ క్రాలె వికాసిత పుష్ప మాలికల్
క్రాలెను దుందుభుల్ నగలు ♦ గ్రాలెను పక్షులు క్రాలె వీణియల్
క్రాలె మదేభముల్ హరులు ♦ గ్రాలె రథంబులు క్రాలె జిత్రముల్
క్రాలెను ముక్త మాలికలు ♦ క్రాలెను క్రాలె మదాళు లెల్లడకా. ౨౨౫

ఉ॥ ఏడు జగలతోడ మఱి ♦ యేడు జగంబులు జీవ పాళితోఁ
గూడ విహాయితంబు లొనఁ ♦ గూర్చిన భూవర మాళి చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు ♦ వెల్వల వోయి కృశించి నట్టి మై
చాడుపునకా వికాసములు ♦ స్రగి మినుక్కనుచుండ దీపముల్. ౨౨౬

ఉ॥ మ్రోఁగెను కాహళాది రవ ♦ ముల్ మధుపాళి నినాద వైఖరికా
మేఁగెను దీప్తవల్ మఱియు ♦ మీఱెను మేలుగు మేలుకొల్పులుకా

వాఁగెను వాద్యరావములు ♦ ప్రబ్బె దర ప్రకరారవంబులున్
రేఁగెను క్రోవి నాదములు ♦ రెచ్చె హితంబుగ సామ గీతముల్. ౨౩౩

ఉ॥ ధూపముపోలికన్ ముదురు ♦ దొడ్డ తమంబను వైరి భీతిలన్
దీపము లెల్లఁ దేజములు ♦ దీలువడం దన వంశజండు నం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి ♦ తం బొనరించిన క్రూర కైకపైఁ
గోపము నొందె నాఁగఁ దొలి ♦ కొండను భానుఁడు దోచె నెఱ్ఱనై. ౨౩౪

తే॥ మూఁడు మూర్తులై వారికి ♦ మొదలు నైన, విశ్వరూపుని విశ్వేశు ♦ విల్లు విఱుచు
వాని యభిషేకముం గను ♦ వాంఛ నున్న మగువల మొగంబులట్లు పద్యములువిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల ♦ యంబుధు లొక్కట లేచె నాఁ బురీ
నానులు నేఁడు రామునకుఁ ♦ బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గాంత మం
చానను లేచు నా కలక ♦ లారవ వైఖరిఁ దెల్ప నేరీ కూ
హ సముద్గీర్ణతల్ గలుగు? నంచుఁ దలంచి రొక్కొక్క రయ్యెడన్. ౨౩౫

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు ♦ వెలఁడు, లెల్లఁ బాదములకు లత్తుక యిడు ♦ వారు నంకు
గాజు లిడువారు కన్నుల ♦ కాటు కిడెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ తుఱిమెడు ♦ వారునైరి

తే॥ మోద బాష్ప ధారలు గల ♦ మోము లందు, కల్లుద్రావువాలుగఁబోలు ♦ కనులచెలుల
గంద పంకంబు తొమ్మలఁ ♦ గలుగువారు, పాదలు నుబ్బిన లక్ష్మణుఁ ♦ బోలెనైరి

తే॥ సతులు కొనల్యఁ బోలిరి ♦ జన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠఁ బోలిరి తక్కు ♦ లలన లెల్ల
సీతఁ బోలిరి జానకి ♦ సిరిని పోలె, బ్రభుని దశరథుఁ బోలిరి ♦ పారు లెల్ల. ౨౩౬

ఉ॥ రాముఁడు గద్దె నెక్కునని ♦ రాజ సమూహము వచ్చి చేరె న
య్యామని గాంచు వేడ్క హృద ♦ యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తో మది నానరేప విబు ♦ ధుల్ సుధకై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య లక్కఁ బెర ♦ భూములు శూన్యము లయ్యెనో యనన్.

సీ॥ చక్కెరఁ బోలులు ♦ సైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును ♦ మీన కుచలు
గుములయి పురుషుల ♦ గుంపులతోఁ గూడి, నడవుఁడు నడవుఁడు ♦ నడవుఁడునుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ ♦ దొలి నున్న చోటనె, నిలుతురు వెడలెడు ♦ తలఁపు విడరు
ప్రభువుల కూటమే ♦ ప్రబల మనెడువారు, యావతంజే పెద్ద ♦ దనెడు వారు.

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది ♦ యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన ♦ స్తామ మెక్కు
డనెడువారు వచ్చెడుగుంపె యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిగిన వార లెవరు?

తే॥ అనుచు నీతోత్పలంబుల ♦ యంద చంద, మీఁటెల దొసంగులం జేర్చి ♦ కాటుక యను
విసము చంద్రు నందంచినట్లెనగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెమఱుట, కరణిఁజనిరి

తే॥ చాల వాసిండు నవ వనః మాళికాభి, రాముడగు రాముడటరాజ్యశ్రమనుపొందు
భాగ్యమునుచూడరాకుండుః వారులంకఁగలుగువారును గిరులు దిక్కురులెయగును

తే॥ ఇంద్రుఁబోలిన రాజులుః చంద్రులనంగ, నొప్పు ముక్తాశపత్రముః లుప్పరమును
కప్పు నంచల గమి యనః విప్పు గలుగు, చామరల తోడ వచ్చిరిః చవిక కడకుః ౨౪౪

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు - వేదవిదులు, తాము కనిపెంచు ముద్దుల-తనయు పెండ్లి
నడపు లలి వచ్చిచేరి రా - నందమునను, రాడ్రమా రామ కల్యాణ-రంగమునకు, ౨౪౫

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది - నింగల జనముల్
నించెఁ బసిండి జడి జలధుల - నించె జెవుల బహుళ భద్ర - నినదారభటుల్. ౨౪౬

ఉ॥ దీపపుఁ గాంతి మించిన యు - దీర్ఘ నృపాల కిరీట కాంతు లు

ద్వీపిత భాను మండలము - తేజముఁ గప్పె వరాంగనా విభూ

పాపృథుకాంతులొప్ప భువి - జయ్యన గెల్చితి మింక నాకమి

ట్లెపున గెల్తుమ్ వహి ను - రేక్షులకు మిఱుమిట్లు గొల్పుచుమ్. ౨౪౭

తే॥ వలయుపరికరములు వస్తువులునుగొనుచు, మునులు శ్రుతులుపఠించుచు - మొనఁగిరాగ
ద్వార్ధి స్రుతులు సంభ్రమంబున-దారి దొలంగఁ, గులగురుండు వసిష్ఠుఁడా-స్థలికి వచ్చె.

తే॥ అమరవాహిని మొదలు క - న్యాకుమారి, వఱకుఁ గల తీర్థములు వార్ధి-వారియుంచి
వేల్చి వస్తువులును సింహ-వీతితోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ-పఱచియుంచె. ౨౪౮

తే॥ జ్యోతిషికులు లగ్నము డాసె - నని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధకర్ముండు వసి - మ్తముని యాజ్ఞ
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్రు-శీఘ్ర గతిని, తోడి తేర నెమ్మిని నుమం-త్రుండు చనియె.

నీ॥ అభ్రంశం బగు - సంతః పురీ సాధ, మున సార్వభౌముని - గనక యచటి
వారి విచారించి - వడిఁ గై కమందిర, ద్వారంబు చేరి కాం - తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పె - గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ కై కకుఁ - జెప్పునంత
యముఁ బోలు నయ్యమ - యాతనిఁగని రాము, వడిఁదోడితెమ్మని - పనుచునంతఁ

తే॥ బొంగి బంగరు మండప - ములు చెలంగు, వీధులం జని తనలోన - వేడ్కతోడఁ
దన్నుదాఁ దలఁచుచున్న-దనుజ రిపుని, మ్రొక్కి యిట్లును వడనంబు-మూసికొనుచు

చ॥ ధరణిపులుక ముసీంద్రులును - తక్కు జగంబున వారు తండ్రి తీ

రరితి వహించి నిల్చి రర - యం బినతల్లియు మిమ్ము దోడితే

నిరవుగ నన్ను పంపె వడి - నెక్కు శతాంగము బొమ్మిడికముక

శిరమునఁ దాల్చి గాక యన - జెచ్చెర నప్పుడ లేచె నాతఁడుక. ౨౪౯

కా॥ ధీరోదాత్తుఁ డుదారుఁ డుత్తమ గుణ - స్థేముండు వారాశి గం

భీరుం డంత నహస్ర శీర్షునకుఁ గే - లేవమోడ్చి సామంత భూ

దార శ్రేణులు చుట్టిరా విబుధ బృందంబుల్ సుగీతంబు లిం
పారం బాడ విలాసినుల్ గన శతాం - గారూఢుఁ డయ్యె లలిత్. ౨౫౩

చ॥ బొమిడికముక్త ధరించుటకు - బోయెడి నం చుబలాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక - వైఖరినై రథమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలె - బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
దము దయివాఱు గొప్ప నిన - దంబున మూఁగిరి రెండు ప్రక్కల. ౨౫౪

చ॥ బెడిదపుఁ గై కవాక్యమున - వీరుఁడు పట్టము భూమి మాని కా
రడవుల కేగు మున్నె హరి - ణాక్షుల హస్తములకా కరీరముల్
నిడువగు వాలుచూపులను - నేజము లెల్లడ నిండి యున్న పే
రడవిని చొచ్చె భాస్కర కు - లాంబుధి సోముఁడు రాముఁ డత్తటిక. ౨౫౫

సీ॥ గందంబు పుష్పముల్ - చందనం బవరంజి, తొడవులు చెదరంగఁ - దొందర వడి
గాజులు రాల మే - ఖలలు వ్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను - కోలువోయి
కందర్ప శరములు - గాఁడి గాయంబయి, యుబ్బిన పీన ప - యోధరములఁ
గామాగ్నిచే వెచ్చు - గ్రాఁగిన కన్నీటఁ, గలుకులు కొందఱు - కడుగువారు

తే॥ జాలి లేని యీతఁడు నేల-నేలఁ దగిన, యతఁడే? యనువారు పుండరీ-కాక్షములును
నల్లయొడలును న్యందనం-బెల్లయొడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో-యనెడు వారు

సీ॥ అంగన లెల్ల ని - ట్లాడుచుఁ గూటువ, లై నిండఁ జారులు - మాని వరులు
యువకులు రాముని - యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, కెల్ల నుగానక - హృదయమందు
నీలోక మిడ సుఖ - యించు ననెడు వారు, జన్మముల్ క్రమముగా - జరుగు ననెడి
వారు మా మాయువు - బడసి చిరాయువు, గలిగి నెలయు మంచు - బలుకువారు

తే॥ ఇంద్రియము లై దిటిని గృశి-యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని-న్నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుణ్య ఫ-లాతి శయము, నీకె లభియించుఁ గాకని-నిలుచువారు.

సీ॥ కరుణ యేపారిన - కన్నులఁ బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు - ణ్యం బొనర్చె
మేని రంగును పోల - మేఘము ల్మున్నెట్టి, నోము నోచెనో యంచు-నుడువువారు
బహు తపంబులు నేసి - భాగ్య దేవతఁబోలు, రామునిచ్చిన దశ - రథున కరయ
నీడుగా బ్రత్యుప - కృతి యేది చేయంగ, ననువగుచని ప్రేమ - ననెడు వారు

తే॥ రాము ననుకంప వారణ - రాజుఁ గాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ-ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు నుత్తము మేని - సాబగుఁ గాంచి, కారణములేక ముద్వారె-గార్చు వారు

సీ॥ నీల మేఘశ్యాము - నిండు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని - యరయఁ గలదే?
ఘన తపంబులు పెద్ద - కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్టి - ప్రణవమూర్తి

యమరులలో నొక్కఁడుగునెయిట్లనియింత, వఱకుఁ జెడితె మని - పలుకువారు
జలధిఁ ద్రవ్విన సాగ - రులకు న్నర్లంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన - నిపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దైత్యులఁ ద్రుంచు - శూరులకును; పేరుగల వన్నెతోడి విస్తారకీర్తి
నిశ్చలం జాట యీతని - నెతి భుజములు, కూర్చు కీర్తిచే ననుచు వాక్రుచ్చువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగండ - మిదె చెందిరం బియ్యదియె మంచి యాణి ము - తైముల రాణి
ఇయ్యనె మణి భూష - లియ్యనె మదకరు, లియ్యనె హరుల్లింగ - హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే - దల కొనంగుమ యని, చేతి కందిక గాఁగఁ - జేర్చు వారు
తన దూడ దుముకు చు తానహంబుతో రాఁగఁ, గూర్మిఁ గరఁగి కాంచు యోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై - మెఱసి వచ్చు, రాము మనసారఁగని శరీ - రంబు కరఁగి
మనను నీరుగాఁ బ్రవహింప - మచ్చిక మెయి, చిత్రరూపంబు కై వడిఁజెలఁగువారు

ఉ॥ ఛత్రము చల్వనీడ నిడ - సై న్యము తో బహు శత్రు సంతతుల్
చిత్రముగా వెలుంగ నెడఁ - జిందెడు నెమ్మిని ధాత్రి మేల్మీకిం
బాత్రము గాఁగ నేలు నర - పాలురు రాఘవుఁగాంచి యర్మిలిక
బుత్తులఁగాంచు టింక నరి - పోలదు పో యని నిల్చు వారలుక. ౨౬౧

తే॥ కారుమొగులు సాదామినిఁ - జేరు నట్లు, రాముఁడీ త్రోవ వడి వడి - రథము మీఁద
నేగునేమి యీ వీధిని - హేమ రత్న, సమితి ప్రోగు పోయుడి యని - చల్లు వారు.

చ॥ పెరుఁగఁడు తల్లి చేతులను - పెద్దగ రాముఁడు కై క చేతులం
బెరిగెఁ దపః ఫలాధికతఁ - జెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది - తానుగ నాతని కామె సంతసం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు - నే యని లోన నుతించు వారలుక. ౨౬౩

సీ॥ పాప సందోహము - ల్బహు జన్మ దుఃఖముల్, మొదలంటఁ దెగునని - మురియువారు
భూమండలము నేడు - రామునకే కాద, యెల్లర కొనని - యెలయు పారు
భువనకంటకులైన - దివిజవిరోధులఁ, బరిమార్చు నితఁడని - పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు - రాజు లేతవమొన, రించిరో యని సంత - సించు వారు

తే॥ పలు విధంబుల నీలీలఁ - బలుకుచుండ, జవన తురగ ప్రవీర్ణక - న్యందనమున
సాధపాళులు విలసిల్లు - వీధిఁగడచి, రాచ నగరు ప్రవేశించె - రామవిభుఁడు. ౨౬౪

తే॥ మందయానలు చేరి చామరలు వీవఁ, గ్రోత్త యానంద మంది ర - ఘుప్రవీరుఁ
డతిశయ ప్రేమ నచ్చట - నరసి తండ్రి, గద్దెపై గొలు వుండుట - గాన లేమి. ౨౬౫

చ॥ శ్రుతులు సమస్త శాస్త్రములు - చొప్పుడ నారసి తేలు యోగి హృదయ

దగ్ధ మయి పూచు * రూపములఁ ♦ గాంచిన రాముఁడు చూసులు స్మహీ
పతులును మోదమందఁ బోల ♦ పంబయి నిత్యయశో విశేష సం
గత మగు కూటముం గడచి ♦ కైక గృహంబును చొచ్చె నెమ్మిమ్మె. ౨౬౬

చ॥ అటు చనుచుండు రాముఁగని ♦ యందఱు సీతఁడు యుక్తకార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు ♦ పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిటలము సోక మ్రొక్కి యవ ♦ సీపతి యీయ దినేశు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు సీనకము ♦ పొందిక నొందఁ దలంచినాడహో. ౨౬౭

చ॥ అనుచు వచించుచుండ నుగు ♦ జాలయుఁ డచ్చట సామ్యసిల్లి తే
ఱని సితి నున్న తండ్రిఁ గన ♦ రాఁ బృథివీ పతి దీని నోటితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది ♦ వినైద నేనని, కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచు రాముఁ గనె ♦ మారణ దేవతఁ బోలు కైకయుక్. ౨౬౮

తే॥ తేప కడఁ దల్లిఁ జేరిన ♦ క్రేపుఁబోలు, రాముఁ డామె పాదములకుఁ ♦ బ్రణతి నేసి
యొక్క చేఁబ్రవాళాన్యంబు ♦ నొసర మూసి, యొక్కచే వల్వనవరించు ♦ చొడిఁగినిలిచె

చ॥ యముఁడను పేరులేక యవ ♦ యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన ♦ యంబున నిల్పిన పుత్రుఁగాంచి యు
త్తమ గుణరత్నమా! సువిశే ♦ దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కముగ వచింపఁ గోరినది ♦ కద్దది కోరెద వేని తెల్పెదన్. ౨౭౦

చ॥ అనవుడు రాముఁ డామెఁ గని ♦ యమ్మరొ! తండ్రి విధింపఁ దల్లి వీ
వనఁగల దొండు గల్గినఁ గృ ♦ తార్కుండనై తిఁ దపంబు పండె నా
జననము ధన్యమయ్యెఁ గెల ♦ సంబు వవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
తెను మఱి గల్గునే పలుకుఁ ♦ డీ తలమోచి యొనర్తు నేననన్. ౨౭౧

చ॥ భరతుఁడు రాజ్యమేలఁగఁ ద ♦ పస్వి వలెన్ జడలూని వల్కులాం
బరములు పూని పాలనము ♦ మాని భయంకర కాననంబులన్
బోరిఁ బదునాలుగేండ్లు చనఁ ♦ బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేఁడె యీ
పురమును వీడి పొమ్మనఁచు ♦ భూపతి యాజ్ఞ యొనంగె నావుడున్. ౨౭౨

చ॥ వినుతి యొనర్చ నాలుకకు ♦ వీలుపొసంగని మేరలేని మే
ల్నొనముల ప్రోకయైన రఘు ♦ కుంజరు చెన్నగు మోము నన్ను పో

* ఆ రూపము లైదు. - పరశ్వము, పూర్వాము, విభవము, అంతర్యామిత్వము, అర్చావ తారము.
పరశ్వము = చైతన్య వాసుడై యుండుట. పూర్వాము = పాలకడలిని శేషశయనముపై యొగనిద్ర.
విభవము = శ్రీరామశ్వువతారములు. అంతర్యామిత్వము = భక్తహృదయకఠిణులనుండుండుట. అర్చావతా
రము = దేవాలయములందు శోభింపఁగలదు.

లిన వెడఁగుల్ వచింప మొద ♦ లేయను వొందదు; మున్ను కంజమున్
జెనయు మొగంబు పూర్తి విక ♦ సింఛిన పద్మము గెల్చె నయ్యెడన్. ౨౭౩

చ॥ అమల మనస్కుండైన ప్రభు ♦ నాజ్ఞను మీఁకగ జంకి యజ్ఞ లో
కమును భరించి కావఁగొను ♦ కష్టము, యుగ్యము కాఁడికిందికే
గు మెయిని నమ్మితించి యన ♦ ఘుండొకఁ డవ్వలఁ గాఁడి విప్ప మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన వి ♦ ధంబున వీడెను రాఁకుఁ డత్తజీక. ౨౭౪

ఉ॥ అమ్మరొ! తండ్రియేల? భవ ♦ దాజ్ఞను నేనొనరింప నందునే?
తమ్ముడు పొందు భాగ్యమది ♦ తథ్యము నాయది కాడె? యింత కం
టెమ్మఱి యేది నాకొనరు ♦ లేవ? భవద్వచనమ్ము నాదు శీ
ర్షమ్మునఁ దాల్చితిన్ సెలవె? ♦ చయ్యన నెల్లెద నేడె కానకున్. ౨౭౫

౪. నగర విముక్తి పటలము. (౨౪౦)

తే॥ జానకీజాని యారీతి ♦ చనవు లోడఁ, బలికి తల్లి పాదములకుఁ - బ్రణాతి సేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం ♦ దన మొనర్చి, సరగ వెడలెను కౌసల్య ♦ నదనమునకు

చ॥ మొగుళులు గప్పియున్న నగ ♦ ముంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లిగి గల బొమ్మిడికమును ♦ శీరమునం ధరియించి రాచ తీ
వి గలిగి వచ్చు నంచు మది ♦ వేడ్కవహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విధి ముందు గాఁగఁ దన ♦ ధర్మము వెన్కఁగ వచ్చె నొంటి మై. ౨౭౬

చ॥ బొమ్మిడిక దాల్చులేదు బహు ♦ పుణ్యజలంబుల చేత సార్ద్ర శీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని ♦ శంక యొనర్చెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున నమస్కరించు గుణ ♦ భాముని దీవన చేసి యామె ప
ట్టమునకు నడ్డపాటెదియు ♦ డాయదుగా యని ప్రశ్న చేయఁగన్. ౨౭౭

క॥ మాతా! నీప్రియ తనయుడు, నాతమ్ముడు నిర్మలుండు ♦ నయగుణచరితం
డాతతమతి భరతుండీ, భూతల మిఁకనేలు ననుచుఁ ♦ బుత్తుం డనుడున్. ౨౭౮

చ॥ నలుపుర నిష్కలంకమగు ♦ సర్మిలిఁ జూచుటయందు భేదముం
దెలియని కోసతేంద్రనుత ♦ ధీరున కిట్లను రాజ నీతికిన్
వెలితి యొకండు గాక గుణ ♦ విశ్రుతుడౌ భరతుండు నీకు నే
వలనునఁ దీసిపోడు భువి ♦ భారము పూనుగ నర్హుడే చుమీ. ౨౭౯

చ॥ ముఱియొక టాలకింపుము కు ♦ మారక! భూవిభు నాజ్ఞ యియ్యెడన్
నెలుసెనౌ లేదోయంగు గను ♦ నిర్విఘ్న యొప్పుట నీకు ధర్మమాఁ

బెరిమను నీదు తమ్మునకుఁ ♦ బృథ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరతర భోగ భాగ్యములఁ ♦ జెందుచునుండుము దీర్ఘకాలమున్. ౨౮౧

చ॥ అనుటయుఁ బూతమాసనము ♦ సం దకలంక ముదంబు నొందు న
త్తనయుఁడు తల్లి కిట్టులనుఁ ♦ దండిరి సత్ప్రథితండు నాకు ని
చ్చిన దొకయాజ్ఞ యున్నదట ♦ చెచ్చెర నే బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల సంచరించి తద ♦ సంతర మిచ్చటి కేగుదెంచెదన్. ౨౮౨

తే॥ అనుచు రాముఁడాడిన వార్తయనెడి చిచ్చు, చెవులఁబడియుఁబడకమున్నె ♦ చింతచేగృ
శిరేచే భ్రమియించె గుండె శోషిల్లఁ బరి త, పించె బలవించె గౌనల్య, పృథివిఁగూలె

సీ॥ తనయ నీవే భూమి ♦ స్తంభము వలె నిల్చి, కాతుగా కను మాట ♦ కై తవంబా?
అంత ర్విషమె? నాదు, ప్రాణముల్ చలియించె, బ్రదుకంగఁ జాల దు ♦ ర్భరమటంచుఁ
జేరిని చేతితోఁ ♦ జేరిచి నలఁచును, వట కిసలయమన ♦ వఱలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున ♦ నూరక తడవుఁ బొ, గలు లేవ నూర్చు లోఁగలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాలఁసౌమ్య మయ్యె, ననుచు నవ్వు నాయన! యెప్పు ♦ డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁజనుద మంచు, మించి పలవించు రోదించు ♦ మిగుల నొచ్చు.

క॥ మరణాంత వేళ యాతన, బెరసిన గతిఁ దల్ల డిల్లు ♦ విడిముడి జాఱన్
నిఱుపేద వంచి మొగమును, కరమునఁ గప్పికొని యేడ్చు ♦ కరణిని వగచున్. ౨౮౩

ఉ॥ హా! యను ధర్మమింకఁ గల ♦ దా యను దై వము! యిట్టి పాటు లా
నే యను దప్పెకండు గల ♦ దే యను నెక్కరణికి భరింప నా
నో యను పూర్వ కర్మఫల ♦ మో యను నుత్తమ పుణ్యకర్మ శీ
లా! యను నక్కటా! యను నహా! యను లోకము లేనిదే యనున్. ౨౮౪

శా॥ క్రేపుం బాసి తపించు ధేనువు క్రియన్ ♦ గిడ్డాటు మైఁ జింత త
న్నేపన్ మూర్ఛిలీ నేల వ్రాలు జననిన్ ♦ హృద్యంబులున్ ధర్మముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతులచే ♦ శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబు గొల్ప మదిఁ జిం ♦ తంజేసి తానిట్లనున్. ౨౮౫

శా॥ తల్లీ! మేటి సతీమతల్లి వయి సా ♦ ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్తమందు తగవుం ♦ జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
నుల్లంఘింపఁగఁ బోలునమ్మ! విభ స ♦ తోడ్పాదరుఁగఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహింతువే? యిదియు నీ ♦ యుల్లంబునం దోపదే? ౨౮౬

శా॥ నాకంటెం గడు నుత్తముండు నుగుణా ♦ నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గోదిలి పట్టియా భరతుఁ డీ ♦ నేలం బ్రపాలింపఁగాఁ

గీ కారణ్యములకా వనించి పితృ వాక్ ♦ జ్యేత్రంబుఁ బండించు నా
యీ కార్యంబునకంటఁ బుత్తునకు మే ♦ లేదీ ప్రపంచంబునన్? ౨౦౯

తే॥ మిన్ను మన్ను సముద్రముల్ ♦ మిగులుపంచ, భూతములు సమస్తంబును*పాలియుఁగాక
తండ్రియాజ్ఞను జవదాటఁ ♦ దగునె తల్లి! దీనికై సీపు చింతింపఁ ♦ దేకు వగునె?

తే॥ అనుడునామెయిట్లనుఁగఁమా*రా!యై న, జనకునా జ్ఞదాటఁగఁ బల్క*సాహసింప
నిన్ను విడిచి యీజీవముల్ ♦ నిలుపఁజాల, నన్నునీతోడఁగొనిపోము*న్యాయ్యమనిన.

చ॥ తనయుఁడు రాజ్యము న్నడఁపఁ ♦ దండ్రీ తపం బొనరింప నేగుహో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ ♦ బాయక నోములు నోతుగాకిటకా
నను విడనాడి కుందు జన ♦ నాథున కూటటఁగూర్చు కిట్లు నా
వెనుబడి రాఁదలంపఁ దగ ♦ వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే? ౨౧౨

అ॥ ఎద కలంగ హేతు ♦ వెయ్యది? సురలును, మహిత తపము వలన ♦ మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁ డుండ ♦ వలసిన దినములు, పదియు నాలుగంచుఁ*బదిల పడుము.

అ॥ మునుపు గాధి తనయు ♦ కనికరమునఁగొన్న, విద్య యవలఁ గల్గు ♦ విభవమెల్ల
వీడె నేమి?వారు*విధియించుకార్యమ్ము, లొనరఁజేత మేల్మి*యొదవు కొఱకె. ౨౧౪

చ॥ మునులకు సేవ చేసి గురు ♦ బోధము గై కొని కీడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల ♦ నంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేవతాపితము ♦ నిచ్చును చేయుచు వారి వీడుకోల్
గొని యిట కేగు దేరఁ బెను ♦ కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లిరో! ౨౧౫

క॥ భాత్రం ద్రవ్విన సగరుని, పుత్తులు తమ తండ్రియాజ్ఞ ♦ పొనఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమునఁ, బాత్రములై యొప్పె నుతికి ♦ వారల కీర్తుల్. ౨౧౬

క॥ శివు గద ధరియించిన భా, ర్గవుఁడు జనకు నాజ్ఞ దాట ♦ కయ తనతల్లికా
దివిరి తెగనేసె మనకుకా, ధవు నాజ్ఞం దాటుటెన్నఁ ♦ దగునే? తల్లి! ౨౧౭

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ, దనతల్లిని యూటడించు ♦ తనయుని పలుకుల్
విని యితఁ డెట్లును రాజ్యం, బును, విడుచున యనుచు నిట్లు*మొగి నూహించెకా

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన ♦ పరఁగుఁ గాక, రాష్ట్రమును వీడిదుర్గమా ♦ రణ్యములకుఁ
దపము సేయ రాముని పోక ♦ తడయొనర్చ, నవని విభవేడియే తీర్తు ♦ ననుచు వెడలె.

తే॥ వెడలుచున్న కౌసల్యకు ♦ వినితి చేసి, తల్లి నూరార్చి వనరెడు ♦ తండ్రిఁ దేర్పఁ
దగినది సుమిత్రయేయని ♦ తలఁచి యామె, సౌధమునకు శ్రీరాముఁడు ♦ సరగనడచె

తే॥ నడచి కౌసల్య కై కేయి ♦ నగరు సొచ్చి, వివశతం బడి యున్నట్టి ♦ విభుని గాంచి

దేహికేం బ్రాణములు బయ ♦ లేఱువేళ, దనువు కూలు నట్టులు తెల్వై ♦ దప్పిపడియె
నీ॥ చాలసేపటికొక్క ♦ చందానఁ దెలివొంది, హాశాధ! యనును పా ♦ యంగఁ దగని
వారల నెడఁబాయఁ ♦ గారణ మేమను, నిదినీతియే? యను ♦ హితమె? యనును
సేవకు రాఁడ్ర మా ♦ స్థితి దలంపవె యను, బాడియే యిది మహీ ♦ పాల! యనును
అనదల భాగదేయమ! ♦ యనుఁ గంటివే, యను మదీయూశ్రయ ♦ మా! సృపాల

తే॥ నాథ నాథా! యనును లోక ♦ నయవిశాల!, కర్జమే యను తెమ్మనుఁ ♦ గప్తమనును
అవని నాజీవితం బిఁక ♦ వ్యర్థమనును, ఇట్టు లొటకుఁ గారణ ♦ మేమొ యనును. ౩౦౨

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడు ది ♦ నేశునకుఁ సమమైన యానతిఁ
జరపుటచేత నెమ్మదిగ ♦ సాగుచునున్న జగంబు కీడు పా
టారసి లయంబు నొందు నటు ♦ లుల్లమునం దలపోసియో యిటుల్
కరుణ తొలంగి యుండుటకుఁ ♦ గారణమయ్యె జగచ్ఛరణ్యమా! ౩౦౩

ఉ॥ వారిధి మేఖలా సుజన ♦ భవ్యతపః ఫల సంభవా! మహా
వీర! దయానముద్ర! నయ ♦ విశ్రుత! వేద శిరోర నన్నిభా!
శ్రీరమకుఁ విశేషరమ ♦ చేర్చునుదార! యెదల్ ద్రవింప నీ
తీరునఁ గుందుచున్న మము ♦ దేర్పక యూరక యుంట పాడియే? ౩౦౪

చ॥ నిలుకడ చెందు మించువలె ♦ నీటగు దేహము దేహి లేఁ డనఁ
దలఁపఁగ రాని దుఃఖమునఁ ♦ దద్దయు మున్గి నరేశ్వరుండు చే
ప్తులు విడి తెల్వైదప్ప నిది ♦ చక్కటి నాఁ డిదమిత్రమంచు నూ
హల కెఱుంగఁగరాదు తన ♦ యా! విభుదుస్థితిఁ జూడ రమ్మిఁకఁ. ౩౦౫

చ॥ ఇటు పలవిగచు రామ జన ♦ యిత్రి కలధ్వని విన్నరాజులుఁ
జటిలు లమంగళంబు వినఁ ♦ జాలము దీనికి హేతు వేద్దియో
తటుకునఁ గాంచి రండనుడుఁ ♦ ద త్తతతోడ వసిష్ఠుడేగి సం
కటపడి తేని దుస్థితిని ♦ గాంచి సమాప్తియదంచుఁ జింతిలెఁ. ౩౦౬

నీ॥ మనుజుల శీలంబు ♦ మార్పడు విధములు, పరులకు నెఱుంగ ను ♦ కరముగాదు
స్వప వరుణో మర ♦ ణించి నాతఁడు కాఁడు, కాఁడన్న బ్రతికెడు ♦ వాఁడుఁగఁడు
కౌసల్యయో వగఁ ♦ గ్రాఁగి క్రుంగుచు నుండె, నడిగినఁ జూడదు ♦ నుడువఁబోదు
పతి వివశుండయి ♦ పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద ♦ యెడఁద పదిల

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పునంఁచూహ సేసి, యెదుటఁగేలుమోడుపుఘటి, యించినిలుచు
కై కఁగని యిది యేమనఁ ♦ గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె నదేని ♦ పల్లటిలక. ౩౦౭

నీ॥ పలికిన కై కేయి ♦ పలుకు చుండంగ వ, సిఘండు దశరథుఁ ♦ డేయి సాఁచి
లేవంగనెత్తి యో ♦ భూవర నీ విట్టు, లజ్జాని కై వడి ♦ నడల నగునె?

కై కేయి గుణ మీవు కానని దొక్కోరూ, యమయె రామునకు రా + జ్యంబానంగు
నిది యెట్టి కార్యంబు + మది చింత వీడి లే, లెమ్మంచు దాళ వృం + తమ్ము తోడ

తే॥ వినరి పన్నీరు చల్లి దు + ర్విషముఁ బోలు, వెలఁది వాక్కుల మించుక + వెనుక నడల
రామ రామ యటంచు నా + క్రందనంబు, సేయు ధరణీశు ప్రాణముల్ + చెలఁగి కాంచె

సీ॥ కాంచి రాజేంద్ర! నీ + కటు దుఃఖమును మాను, పురుషోత్తముండెయ్యా + భూమిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ + తనరారు నేమి? స, మంజన మందని + యట్టి పలుకు
లాడు కై కేయియే + యవని నొనంగును, నీల దేహుండె నేల + నేల కుండ
వనుల కేగెన యేని + మన మిట నుందుమే, యను వసిష్ఠుని పల్కు + లాలకించి

తే॥ గురు వరేణ్య! యీశితి నేను + కూలు మున్నె, పట్టముం గట్టి రాముఁడు + వనులకేగు
తలఁపు మాన్చి నావాక్యముల్ + దబ్బుగాక, యుండరక్షింపవేయని + యొడయెడనుడు

చ॥ మొనసిన పాప రూపమగు + మూర్ఖ మొగంబును గాంచి శ్రీరమక
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ + జెప్పఁగ నెయ్యది గల్గు నీకు? నీ
తనయున కీ ధరాస్థలి ము + దంబున నిచ్చి భవ నృనోహరుం
దనువుము ప్రాణమిచ్చి విశే + దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధి. ౩౧౦

చ॥ పాలుపగు ద్వంద్వ కర్మముల + మూలము ముట్ట నడంచి యున్నతుం
డలఘుఁడు నైన వంశ గురుఁ + డవిధిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలపతి సత్య వాక్యమును + తప్పిన నే నునుఱుల్ దొలఁతు నా
పలుకులు నేడె నిక్క పలు + పం గల సంచునె యేడ్చె వెక్కుచు. ౩౧౧

చ॥ పతి గతియించు నంచు జన + వారము సమ్మతి సేయ దంచు నిం
నిత మగునంచుఁ బాపమును + దెప్పరముం గలదంచు డెంద మం
దతివ తలంపదుక జల మొ + కంతయు వీడదు నే వచింపఁగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది + నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనె. ౩౧౨

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుంది పతి యం + తం బొందు సంచెంచకే
తగులుం గానక పుంటిలో జొనుపు దు + ర్దాహాగ్నియో? నంజో? నాఁ
దగి వాక్రుచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో? దావాగ్నివో! భూతమో?
మగఁ డింకేటికి నీకు? రట్టా? వలదో? + మన్నించు నిన్నిందుపై.

చ॥ నరపతి నోటితో సుతు వ + నంబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు + వర్యుడో దుర్గమ కాననంబులక
దిరుగుటా పొందుటో విడఁడు + దీపిత కీర్త్యసుపుల్ దహించు నోగ
శరనిధి బాడబంబ! మఱి + సాటి యెసంగరు నీకు భూస్థలి. ౩౧౩

తే॥ నిమ్మలంకుడమ్మనియట్లు * నియతినుడువ, నృపుఁడునినాల్కవిసమున్న * నెలఁతఁగాంచి
చాపిసీ! వసములకు నా * ప్రాణములను, నీవపంపితివే? యతఁ * డేగినాఁడ? ౩౧౫

శా॥ నీ యుద్దేశము బాగుగా నెఱిగితిక * నీజిహ్వాకా దుర్విషం
బే యెంతో కుడిపించి తిప్పుడనువుత * హేలం గొనం జూతు కై
కేయా! శాకిని! నిన్ను నహ్నియెదుటం * గేల్వట్టఁగా లేదు నా
యాయుర్రావృతముఁదీయ మృత్యునై యి * ల్లాలంచుఁ జేపట్టితిక

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి * పడయని నాకన్నుల, బాడచెదవేల యో * పొలను దిండి!
అతఁడు గాకొక ప్రాణ * మరయంగలేని నక, జంపంగ నెంచితే * అంపెలాడి!
నుతుఁడు గాకొక నాల్క * హితపడ కుండు నా, జిహ్వను కాల్చెదే * చిచ్చు పిడుగ!
వంశాంకురంబును * వసులలోఁ గ్రాఁగింప, నెంచితే రవివంశ * మృత్యుమూర్తి!

తే॥ హృద్విదారణే! సిగ్గిడి! * హెచ్చు లేల? నీమెడం గట్టు సూత్రంబు * నీసుతునకు
భరతునకుఁ బట్టముం గట్టు * పట్టు నందు, ననువు గాఁగ రయోబంధ * మగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్ర! యీచెడుగు * భూతము నానతిగాదు నేఁడే దీ
నిని మనసార వీడితిని * నక్క మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుఁడు నాకు మారకుఁడే * తక్కఁ గుమారకుఁడొనె యాతఁడో
జను మఱి యకార్యదై హికము * సల్పఁగ సర్దుఁడు కాఁడు సుమ్మిఁకక.

చ॥ అని మఱి కొనలేంద్ర తన * యం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటక
గనని విధాన నిన్నునటఁ * గానకయే వనవాటి కేగనె?
యని పలవింప నయ్యమయు * నచ్చటనైన విధంబెఱింగి వ
చ్చిన తలఁపుక మనంబుననె * చెచ్చెర వీడుచు వ్రాలె నేలపై. ౩౧౬

మ॥ ఇది కై కేయి కుచేష్టితం బనియు భూ * మీశుండు కై కేయిక
ముద మందక వరమిచ్చి తత్ఫలముగా * మూర్ఖిల్లి సంతాపముక
మదిఁ గొన్నాఁడని లోన నూఱడిలి రా * మా! తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లి దముం జేయక కాన కేగుమని ప * ల్కె లేచి కొనల్య తాక. ౩౧౭

సీ॥ పతి పలవింపంగఁ * బలనించు నందింప, నందించు నడ్డేని * నాథుఁగాంచి
యో మహాసీయ! యి * ట్లుడుకంగనేల? స, త్ర్యంబునయందు సు * స్థైర్యమతిని
అకలంకమైన నీ * యకాదార్యమున కిప్పు, డించుక కలఁకఁ గ * ల్పించెదేని
సుస్థిరగుణి యగు * సుతునెడఁ గల్గు వ్యా, మోహంబుచే వగఁ * బాగితదేని

తే॥ జగము వార లీపద్ధతి * సమ్మతింప, రట్లు గావునఁ బుత్తు * పై * నడరుప్రేమ
నడఁచి యడవుల కానుతు * నంపి సత్య, వాక్యఁడవు గమ్మయశముగా * న్నాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ డేగకుండఁ డిఁక ♦ నాథుఁడొ జీవము నిల్పఁడంచుఁ దా
డెందమునందు కుంది వగ ♦ డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృహభుతను ♦ జూడుమ యంచును వేడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు ♦ సంకటపాటునఁ జిక్కె డైవమా! 3౨౨

ప॥ సతి యటులాడు వార్తవిని ♦ సత్యయశస్కుఁడు భూమిభర్త నా
నుతుండెఁక మేదినిం గొనఁడు ♦ సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకె ♦ దప్పక యేగున యంచెఱింగి సం
తత పరితాప మంది వసు ♦ ధం బడె రాఘవ! యంచు టోలుచుకొ. 3౨౩

మ॥ తనయా! కన్నులు సీరుగాఁగ ననువుల్ ♦ స్థానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాడను విప్రులగ్ని యెదుటకొ ♦ భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యంచు తోయముల నా ♦ కూర్ధన్వక్రియ ల్నల్పి కా
ననముం జేరు మనంతరంబు నను గా ♦ సంజాల వామిఁదటకొ. 3౨౪

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాటులు ప ♦ రశ్వధముం గొని సంహరించు వి
భ్రాజిత సత్త్వశాలియగు ♦ భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడంచు ధీర! కుల ♦ దీపక! సంతతి వారికెల్లఁ బే
రోజను వచ్చు శీర్షకము ♦ నుంచెద నంచని యిచ్చితికొ జటల్. 3౨౫

ఉ॥ నీల వలాహ కాభ శుభ - నిర్మలదేహ! మనోవచః క్రియా
శీల! కృపాల వాల! శశి ♦ శేఖర చాప విభంజనా! సుధీ
శాలి హృదబ్జరంజన! కృ ♦ శత్రుము నొందెడు నొంటి వృద్ధు ని
శ్లేల పరిత్యజించి తిఁక ♦ నేనును నిల్వఁగ నోప భూమిపై. 3౨౬

సీ॥ అపరంజి కపరంజి! ఖ్యాతికి విఖ్యాతి, నీ గుణంబులును నీ ♦ నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య ♦ సత్యరూపంబ! నా, కంటెను ముందీవు ♦ కాన కేగ
నేఁ బసివాడనే? ♦ నీకంటె ముందుగాఁ దేవలోకముఁ జేరఁ ♦ చివురువాడఁ
ప్రేమచేఁ గరఁగెడు ♦ పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁ బ్రాణముఁల్పిడుచు నొడలు

తే॥ పడసి యున్న నే నీ వంటి ♦ వాడఁగాను, పరమ పావని సీతఁ జే - పట్టివచ్చు
నిన్నుగాంచిన యీ కంట ♦ నీవువనులఁ, జేర వీక్షింపఁజాల వీ ♦ క్షింపఁజాల. 3౨౭

సీ॥ జగము నీ విరహంబు ♦ సహియించు నేనియు, దేవతావళియుఁ జిం ♦ తింప దేని
నాతండ్రి! నాయన్న! ♦ నా జీవితంపు న, ర్వ స్వమా! నిను గన్న ♦ వాడ నైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ ♦ హిమ స్థాస్థితిం గూర్చి, యేమని వచియింతుఁనినాము నొల్ల
నాల్గు వారిధులకు ♦ నడిమి భూతలమును, తఱుంగక యెలఱార్థ ♦ ద్రవ్య సమితి

తే॥ రథగజాదికములు రత్న + రాజితోడఁ, గీర్తికాముడ వగుచుఁ గై + కేయి కొనఁగు
నీ యుదారతయే నిట్ట + నిలుపుగాఁగ, నాదు ప్రాణంబులం దీసి + నయ గుణాఢ్య!

చ॥ నర సుర నాగ యక్ష కుల + నాథుల యందును నిన్ను పోలు శ్రీ
కరగుణశాలి విశ్రుతుఁ డొ + కండు గలాఁడొకొ? ముద్దుకూ! యా
పరశువు చేతఁ బట్టు బల + పంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్ప నొ
క్కరువుడ నిల్చి మార్కొను మ + గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ అడవుల కీప్రపోవ విని + ప్రాణము తోడుత నుండినంగదా
పుడమి జనంబు లెల్ల నను + పువ్వగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
వడవుల నుండఁగాఁ గొడిమె + లాడి గృహంబునఁ దీసి దేహ మే
నెడవక యుంటినేని బ్రదు + కెల్లిదమూఁ గద? నద్దణాకరా! 33౦

చ॥ సిర తప మాచరించి భవ + దీయ బలిష్ఠ విశాల వక్షముక
మురువుగఁ గాఁగిలించికొనఁబూనిన లక్ష్మీయు భూమి దేవియుక
ధర మనఁజాల రంతియ క + ధా?మటి యేనును నిన్ను పాసి యు
ర్వరఁ దగ నుండుచోఁ గయిక + వంటి దురాత్ముడనే నిజంబుగక. 33౧

ఉ॥ కాంతులు గుల్కుభూషలు జ + గా మకుటంబు పసిండి గద్దెము
కాంతరితాతపత్ర ముర + మందున లక్ష్మీ వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
జింతిలుచుండు నే ముదుక + చీర మృగాజనముక ధరించు టా
వంతయుఁ జూచు మున్నె మృతి + నందుట యెన్న నుకర్మమే కదా? 33౨

ఉ॥ పుత్ర విమోహ మిట్లు మదిఁ + బొంగఁగ తాలు కరంగనేచ్చురా
ణ్ణీతుఁడు ప్రాణముల్లరల + సీఁగు స్థితిక గృశతక భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుడైన ముని + కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముడీ
ధాత్రిని వీడకే నిలిపె + దక ధృతిఁ బూనుమ యోర్పుమా యనక. 333

ఉ॥ పావనుడైన మాని యిటు + వల్కుఁగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డిమహాత్మకుఁడు + వెల్లి వచించిన రామచంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునంచుఁ దల + పోసి యొకించుక తేటి వెండి చిం
తావిల మానసుండగుచు + నందఱు హయనఁగూలె ధారణిక. 33౪

చ॥ తలఁపును ప్రాణముల్ మఱచె + ధారణి నాథుఁ డటంచు డెందముం
గలఁగఁగ రాముతల్లి, కొడు + కా! యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిట్లుల్
దొలఁచితె? యంచు, నాథ! పెను + దుఃఖమున న్నను వీడి మీరలుం
దొలఁగుట ధర్మమా? యనుచుఁ + దూలుచు పోలుచుఁ గూలె మెక్కఁడుక,

తే॥ మనసు నిలుపక మీరిట్లు ♦ మలంగుచుండ, లోక మెల్లను పెను చింత ♦ లో మునుంగు
వచ్చినను ముని తోడ రా ♦ వచ్చు గొడుకు, తెరలకుండని పతిసేద ♦ దీర్చు బూని.

తే॥ పతి మొగంబును మేనిని ♦ పాదయుగము, తన మృదుల హస్తయుగ శాసం ♦ దడవుచుండ
డెలిపి దప్పిన నరపతి ♦ తేటి మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని ♦ వార కనియె. 332

ఉ॥ కుటిల మనస్కుకై తన ♦ కుబ్జ కుబోధముచే వరంబులన్
దటుకున నాదు ప్రాణముల ♦ దప్పక దీయంగ లోన నిశ్చయిం
చుటయును గాక యామె ప్రియ ♦ నూనుడు భూతల మెల్ల నేలంగ
లుటయును గాక రాము వని ♦ లోఁ జొరఁ బొమ్మని చెప్పెఁగా! కటా!
దశరథుడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెల్పుట.

మ॥ వనితా! రాముడుఁ కాన కేగుటలు ద ♦ వ్పం బోడు నాప్రాణముల్
మును మున్నేచను పెంతయు న్నిజము నేఁ ♦ బూర్వంబు నందొక్క న
న్ముని శాపంబును పొందినాడ నది యం ♦ భోజాక్షీ! చూడంగ నేఁ
డనుభావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమా ♦ యాద్యంత మాగాధయున్. 333

మ॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాడు మదిలో ♦ మొండింప సైన్యంబుతోఁ
వగురీతిన్ వన భూములం దిరిగి భూ ♦ దార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం ♦ దృష్టిం గనం బోక యా
వగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటి విధి నన్ ♦ బాధింపఁ బెన్దొకటిన్. 334

మ॥ ఒక జాత్యంధుడు భార్యతోడ సుతుడే ♦ యొప్పారు పెన్నులతగా
నికటంబందు తపంబు నేయు నెడలన్ ♦ నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁ డాయేటికి వచ్చి కుండికను నీ ♦ రం బందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా ♦ నిం గూల్చెఁ దీరంబునన్. 335

ను॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్ద మని యే ♦ నూహించి యాత్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేధిగొని త ♦ ర్వాతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబ యం చులికి య ♦ త్యావేగమున్ దుఃఖమున్
గదురం బాటితి విప్ర బాలు కడకున్ ♦ గాఢాంధకారంబునన్. 336

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి ♦ కూల ధరం బడి పొద్దుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకములె ♦ కూలిన యట్లు దలంచి చేతి శో
దండము జాఱ మై వివశ ♦ త న్మహిఁగూలి తపించి కుఱ్ఱ! యె
వ్వండవు తెల్పుమా యన న ♦ బద్ధ మెఱుంగని యాతఁ డిట్లనెన్. 337

తే॥ మత్స్య మూర్తి యా శ్రీరమా ♦ మహిళ భర్త, నాభిఁ బుట్టిన పరమేష్ఠి నాల్గవేద
ములను పల్కిన నాల్గు జా ♦ తులను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టించె జగతియందు

తే॥ అజని పుత్రుండు కశ్యపుఁ డతని నూనుఁ, డవని వృత్తేశుఁ డనఁజనుఁ ♦ నతనికొడుకు
వై దికుఁడు జలభోజి నాఁ, బరఁగు మాని, యతని పట్టి సురోచనుఁ డనెడు వాఁడ.

మ॥ తల్లి దండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు ♦ త్రావ నీరము దెమ్మనక
వల్లె యంచులు, వచ్చియిచ్చట ♦ బాణ విధుఁడనైతి నా
తొల్లి కర్మఫలాన దీనికి ♦ దుఃఖ మందకు మేనుఁగం
చుల్ల మందు దలంచి యేసితి ♦ వొంద దియ్యెడ దోసమున్. ౩౪౬

మ॥ దప్పిచేఁ దపియించు నా తలి ♦ దండ్రు లాన జలంబులక
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ ♦ గూర్మిపట్టి గతించుటల్
చెప్పి స్వర్గముఁ జేర నంజలి ♦ చేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప! యంచు దివంబు చేరె ను ♦ రాల్చి వేడ్క నెదుర్కొనన్. ౩౪౭

చ॥ తనయుని రాకకై యెదలఁ ♦ ద త్తట మందెడు వారి చోటి కా
తనయుని తోడ్ నీరు గొని ♦ దాయఁగ వారు కుమార! యింత నే
పెనయమికిక విచారపడి ♦ యెయ్యదొ ముప్పైనఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నిక ♦ మమ్ము కవుంగిలి నేయ రమ్మనన్. ౩౪౮

చ॥ మునిజనవంద్య! కోసల వి ♦ భుండను వేటకు వచ్చి సామజం
బును వడి నేయ వ్రేటు గొని ♦ పోయిన దానికిఁబొంచి యేటి గ
ట్టున మొగి నుండి యీతఁడు బు ♦ డుంగునఁ గుండిక ముంచు చప్పుడుక
విని కరియంచు నేసితిని ♦ వీక్షణ నేయను దొడ్డ చీడటిక. ౩౪౯

చ॥ శరమొగి దాఁకఁ గూయిడిన ♦ శబ్దముచేఁ గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగిడి కాంచి నీవెవరి ♦ బాలుఁడ వన్న నతండు సర్వముక
దెఱుగు పడంగఁ జెప్పి వెన ♦ దివ్యపదంబున కేగె నంత నే.
నరవడి బాలకుం జలము ♦ నొయ్యనఁ జెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా!. ౩౫౦

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుఁడని ♦ కోపము నేయక చూడుఁడి కృపక
బుడ బుడ మన్న శబ్దమున ♦ బుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాడ మీ
కొడుకు బలక సమ స్తమును ♦ కూర్చెద నేవ యొనర్చెదక సదా
విడువక యుండెదక వనట ♦ వీడుఁడి యంచు వచించు నంతటన్. ౩౫౧

సీ॥ పడిరి మూర్ఖులిరి ♦ పనవిరి పొరలిరి, వగచిరి తపియించి ♦ వనరినారు
పల్లటిలిరి తల్ల ♦ డిలిరి కుమిలిరి, కుందిరి కృశియించి ♦ కూలినారు
నేడె మా కన్నులు ♦ నీగితి మనిరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే ♦ యనిరి నీవు
స్వర్గమందుండ ని ♦ చ్చట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీమీఁద ♦ బ్రదుకఁగనిరి

తే॥ కంటి పాపను పోలు మా ♦ కందుఁగోలు, పోయి యైహిక సుఖములఁ ♦ బొందుచుంటి
మేని లోకు లాటడి వెట్ట ♦ రే కుమార! నిన్ననుసరింతు మని వెంకినన్నుగాంచి 3౫౨

తే॥ అభయమంటిని త్సమియింపు ♦ మంటిగానఁ, బొమ్మనక నిన్ను పాసినపుత్తు కొఱకు
నేడ్చి మావలె సురపురి ♦ కేగుదనుచుఁ, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁజేరినారు. 3౫3

ఉ॥ నెవ్వగ యిండుకే మది గ ♦ ణింపక పుత్తులు లేని నాకు వీ
రి వ్వర మిచ్చి రంచు ముద ♦ మే డైట నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రొవ్విరిఁబోణి! చూ పలుకు ♦ గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగుటల్
నెవ్వడి నేను కుంది మర ♦ ణించుట యెట్టులుఁ దప్ప దిత్తఱిన్. 3౫౪

తే॥ భూమి పతి యిట్లు పల్కు న ♦ తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల ♦ వ్రాతఁ గలఁగి
అల వసిష్ఠుఁడు విధి బలీ ♦ యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని యెడ తపింప

తే॥ భువన విశ్రుత కీర్తియా ♦ భూపు మేడ, ముందు మంగళ వాద్యముల్ ♦ బోరు కొనఁగ
రాము నభిషేకముం జూడ ♦ రాజు చయము, మూఁగి యున్న సభంజేరఁమునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి ♦ చేకుతె దుఃఖం
బచ్చటఁ బుట్టం గారణ, మచ్చువడం డెలుపుఁ డనుచు ♦ నవనిపు లడుగన్. 3౫౬

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుండు ♦ సంగరముం బొనరించు నాఁడు నే
మంబునం గై క గైకొనియె ♦ మానుగ రెండు వరాలు, మాని వే
షంబున రాముఁ డుగ్ర వన ♦ సంచరణం బొనరించు నట్టు లా
యంబనుతుండు రాజ్య భర ♦ ణార్హుఁడు గా వరియించె నిత్తఱిన్. 3౫౮

తే॥ సత్యవాక్యుఁ డౌముని పల్కు ♦ శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య ♦ శేష జనము
స్త్రీలు పురుషులు హా! యనిఁచెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించిఁధరణిఁ బడిరి.

చ॥ వ్రణమున నిప్పు చొన్న క్రియ ♦ వారని వేదన నొంది కుంది ధా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు ♦ రంజన దక్కుచుఁ బొల్ల నేత్రవాః
కణములు కాఱి కాల్వలయి ♦ కంధిని పోలిన దట్టిచో నవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ ♦ రంబయి నాకము సంఠెఁ బెల్లుగఁ. 3౬౦

సీ॥ నుడి గాలి వడి వీవ ♦ నుడిసెడు సుమలతఁ, బోలిన కోమలుల్ ♦ బేల లగుచు
వెలలేని భూషణ ♦ వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ ♦ త్రుంగి సడఁగ
కొప్పులు వీడంగఁ ♦ గుచ కుట్మలములపై, వేడి బొప్పంబులు ♦ వెల్లి గొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపురఁ ♦ బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై ♦ సోలినారు.

తే॥ అక్కటా! జేడు కరుణ లేఁ ♦ డయ్యెనేమి? ధర్మమిత వదలితి మని ♦ తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ ♦ బోలి పడిరి, కడుపు చేఱ్ఱి కలఁచిన ♦ కరణి గాఁగ్గ. 3౬౧

ఉ॥ భూరి వదాన్యుడైన రఘు ♦ పుంగవుఁ డేగునె యంచు శారీకా
కీరము లేడ్వసాగె నట ♦ గీములలో ననియించుచుండు మా
ర్జారము లేడ్చె రామ నిభు ♦ చందమొలుంగని కూనలేడ్చె సం
సారము లేడ్చె నేడ్చినవి ♦ సాధము లార్దులఁ జెప్ప నేలొకో? 3౬౦

ఉ॥ బింబము వంటి నోట బలు ♦ వెల్లని మొల్లలఁ బోలు పండ్లు గా
నంబడఁ జన్నుదోయి పయి ♦ నాణెపు ముత్రైపు నాను తెప్పి చిం
దం బడు చందమొప్పుఁ గను ♦ దమ్ముల నశ్రు కణంబు లుర్ల గా
టంబుగఁ దొక్కు పల్కుల ప ♦ డంతులు రోదన సేసి రయ్యెడన్. 3౬౩

ఉ॥ ఏడ్చెను తల్లిఁ బోలఁ బశు ♦ బృందము క్రేపులు నేడ్చె వారణా
లేడ్చెను తేరులేడ్చె హరు ♦ లేడ్చెను గూఁడుల నున్న పక్షి గుం
పేడ్చెను నాఁడు పూచు పువు ♦ లేడ్చెను తేనియఁగార్చు నందనా
లేడ్చెను వీధులేడ్చె మఱి ♦ యేడ్వక యుండిన దెద్ది యప్పురి? 3౬౪

చ॥ బ్రదుకఁడు నాథుఁడంచు మది ♦ భావన సేయక రాముఁ గాన కం
గద గొని పోవు నట్లడుగు ♦ కై కయఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
ముదుసలి కుబ్జ దక్క మఱి ♦ ప్రోలున నేడ్వకయుండు వార లె
ప్పుదురున వారు? నీరె యయి ♦ పాఱఁ దొడంగిన వెల్ల దేహముల్. 3౬౫

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱ ♦ ధూళిదుక్కి, యైన వీధు లశ్రు ప్రవా ♦ హంబులయ్యె
వారలుచ్చా పచంబుగఁపవరు చున్న, వారి యెదలు భిన్నంబులై ♦ పరఁగ కుండె

సీ॥ భూదేవి చేసిన ♦ పూర్వ పాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగునంచు ♦ బలుకువారు
శ్రీదేవి యొసరించు ♦ చెడుగులంతకు మించి, పొడవైనవే యని ♦ నుడువువారు
జగము వారల కనుల్ ♦ సలిపిన పాపంబు, వనధి కంటెను గొప్ప ♦ దనెడువారు
దుర్విధి మన యెదల్ ♦ దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడెల యేలునే యని ♦ పవరు వారు, మరలఁడో రాముఁడిక నని మఱుంగువారు
పట్టమే మన యముఁడని ♦ పవవువారు, నిధి బలీయమనుచు నెంచి ♦ వెగచువారు. 3౬౭

సీ॥ అతివ పై మోహన ♦ మతిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజని లోన ♦ నొచ్చువారు
ఇంత వినియుఁ జావ ♦ కిల నున్న మనకంటె, గతిను లెవ్వారని ♦ కలఁగు వారు
మనము రాముని తోడ ♦ వనుల కేగుదము కా, దే నగిజొత్త మం ♦ చెన్నువారు
ధరణి హస్తంబులఁ ♦ దడవుచు వెల్లయూ, కన్నీటి తోడను ♦ కలుపువారు

తే॥ ఇంకఁ గౌసల్య బ్రదుకదం ♦ చేడ్చువారు, ఓర్వఁగలవె లక్ష్మణ! యని యుడుకువారు
తండ్రి మరణించునే యని, తలరువారు, కై కయే సాకె గదెయనికనరువారు. 3౬౮

చ॥ కొడుకునకు మహితలము ♦ గోరె సరే రఘురాముఁ గానకుం
గడవఁగ హేతువెయ్యదియు ♦ గానమ నిదను గొంట దక్క నా
గడుసరి వేశ్యగావలయు ♦ గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
ట్లాడికముతో వలన్విసరి ♦ యుర్వర లాగె వరంబు సాకునక. 3౧౯

చ॥ స్థిర తపమాచరించి మృతిఁ ♦ జెందుటకో? జగమందు జీవులకొ
దరమిడి చంపఁ జూచుటకో? ♦ ధారణి నాథుఁడు పూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర ♦ వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన కె
ల్లరమును పోద మయ్య దక ♦ లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో. 32౦

చ॥ అనదృశుడైన జ్యేష్ఠ సుతు ♦ సందట ముందరఁ బిల్చి రాజవై
వసుమతి నేలుమా యని స ♦ భాస్థలిలో వచియించి కైక కై
వసమయి యామెపుత్తునకు ♦ బట్టము నిచ్చిన సత్యమెంతయుకొ
బాసఁగునె? యింతయేల? పతి ♦ బుద్ధి విపర్యయ మయ్యెఁజెల్లరే! 32౧

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా ♦ రమణినొకరు, వలవఁగా రామ సీత యీ ♦ వసుధ వీడ
నామె తోడనె వెళ్లక ♦ బూమెలాడి, తనయు నంగీకరించి నిల్చునొకొ లక్ష్మి? 32౨

తే॥ సేయి పోయక యెగసన ♦ ద్రోయకుండ, గాలిచే నాడు దీపంబు - బోలి స్త్రీలు
పుండరీకాక్షు నందంపు ♦ మురుపు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియనియలయుచుండ

ల క్ష్య ణ ని కో ప ము .

తే॥ ఔర! కైకేయి క్రూర్య మత్యధికరింప, వసుధఁ గైకొనెఁ బతి నుండివర నిభమున
నన్న కడవుల నొసఁగె నిట్లగునె యనుచు, లక్ష్మణుఁడు లయ కాలాగ్ని లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు - గ్రాల నొడల్ చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కనులకొ మిడుంగులు - క్రాయ బామ ల్ముషిందఁ జండ భా
నుఁడు నడలూన నొడదర - నూల్కొను కోవము తోడ లక్ష్మణుం
డడరె స్వకీయమైన తొలి - యాకృతి నప్పుడు గొన్నకై వడిన్. 32౩

తే॥ హరి కిశోరంబునకు నిడు ♦ నామిషంబు, నొక్క మ్రుక్కడి కుక్కకు ♦ నొసఁగఁగోరె
మెలఁత తెలి విద్ది మేల్మేలు ♦ మెచ్చు వచ్చు, సనుచుఁ గేలత్తె వికటాట్ట ♦ హాసమొదవ
సీ॥ మణులు చెక్కిన కత్తి ♦ మధ్యంబునకొ వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము ♦ కంబు గ్రాల
బొన్మలఁ గల పాము ♦ పుట్టలఁ బోలిన, తూణీరములు వెన్కఁ ♦ దూఁగి చూడ
బంగారు కవచముల్ ♦ రంగారు భుజముల, నెఱవైన యరమును ♦ మఱుగు పఱువ
పాదంబులందలి ♦ పైడి యందుకములు, కడలి బిడియమందఁ ♦ గాధ్యసంప

- తే॥ నారి టంకృతి లోక వి ♦ నాశ కాల, మండు సప్త సముద్ర తో ♦ యములఁ ద్రావి
బెడిదపుం బిడుగుల తోడ ♦ నడరు కాల, జడద రావముకంటె ముమ్మ పుండుమ్రోగ
- సీ॥ అంతంబు లేని భూ ♦ మ్యాకాశములు మొద, లగు భూతములు తమ ♦ యనువు దప్పి
తెల్ల నేమో యని ♦ దిగు లూని తాను న, న్నయ్యుఁ దక్క సర్వ జ ♦ నంబు బెదర
నాయోధనమునకు ♦ నాయితం బగు వారి, జగతి భారము సేగఁ ♦ జంపు వాడఁ
జంపి వారల దేహ ♦ సమితి లోకము నిండ, గుట్టలుగాఁ గుప్ప ♦ గూర్చు వాడఁ
- ఆ॥ బ్రకటితముగ నేడె ♦ మకుటాభిషేకంబు, చేయఁ బూని నాడె ♦ జ్యేష్ఠుఁడైన
రామవిభున కడ్డు ♦ రాఁదలంచిన వార, లున్న రండు వాంఛ ♦ లుబ్బు గొనఁగ
- చ॥ సర సుర యక్ష కింపురుష ♦ నాగ సభశ్చర సిద్ధ సాధ్యులు
హరి హర భర్మ గర్భ లోక ♦ తై నను మార్కొని పోరిరేనియు
ధర నిక స్త్రీ తలంపులకుఁ ♦ దాపు నొసంగ సటంచు రేఁగి మం .
దరము సుధాభిఁ జుట్టిన వి ♦ ధంబునఁ జుట్టె నయోధ్య మధ్యమున్. 32౯
- ఉ॥ పాపమునక విశేషవిధి ♦ భాసిలుకై క యొనర్చు కీడుచే
దాపము నొంది కుండు పిన ♦ తల్లి సుమిత్ర గృహంబు చేరు సీ
తాపతి మాలకించె దన ♦ తమ్ముని కార్ముక మేఘు మండముల్
ప్రేవున బీట వాఱు గుణ ♦ భీకర నిర్గత వజ్ర నాదమున్. 3౩౦
- ఉ॥ మేటి విభూషణా వళులు ♦ మిక్కిలి రాజులఁ దారహారముల్
పాటిగ మించులీనఁ బెను ♦ వాయువుచే నెనరేఁగు పాపకున్
సీటుగ నార్చు నొక్కకటి ♦ నీరదముం బలె రాఘవుండు శృం
గాటక మండు చేరెఁ గడుః ♦ గమ్మని పల్కుల సోన చిందఁగన్. 3౩౧
- చ॥ మెఱపును పోలు కోపమున ♦ మించిన బంగరు మేను మేఘముం
దఱచుగ మీఱు కేలుగల ♦ తమ్ముని గాంచి యిదేమి నాయనా!
యొరయ వొకింత యల్గు మును ♦ పొక్కపు డిప్పుడు విల్లుపూని పే
రఱపున సంగరంబునకు ♦ నాయితమైతి కతంబుఁ జెల్పునా? 3౩౨
- చ॥ నావుడు సత్యనాశము నొ ♦ నర్చి భవత్పరిపాలనార్హ మా
భూవిభూతం దొలంచిన న ♦ ముద్ధత కాటుక కంటె నల్లనొ
కావలురాలి మ్రోల నొగిఁ ♦ గట్టెదఁ బట్టము నీకునేడె ని
ఘ్నావలి నేయుపారు సుర ♦ లైనను కాల్యేద దూది నగ్నినాన్.
- చ॥ ఘనమగు విల్లుచేఁ గలుగఁ ♦ గా నృపు లేమి సురాభులైన నొ
ప్పనిదని సాహసింప రటు ♦ వచ్చిన మచ్చరదావహిన్ కిం

ధనముగఁ జేసి సేకుఁ బదు ♦ నాల్గు జగంబుల రాజలోకముం
గొనకొని కాచుకార్యము న ♦ కుంతిత రీతిని కొమ్మొనంగెడక. ౩౧౪

ఉ॥ తమ్ముడిటు ల్వచింప గుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లును
సమ్మతి నీతి మార్గమున ♦ సాగుచు నుండును సీమనమ్ము చే
డమ్మెయి దప్పి కోపమున ♦ కాకర మీయని నీయెడంద ధ
ర్మమ్ముడుగంట మాడ్చెడు తె ♦ అంగునఁ గిన్నయడెట్లు పుట్టెనో? ౩౧౫

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన ♦ లక్ష్మణుఁడుం జిలు నవ్వు నవ్వి రా
ట్టిలకుఁడు నీది రాజ్యమనఁ ♦ దేకువ దానికి సమ్మతించి శ
త్రుల వలనక సమ స్తమును ♦ దోపిడి పోవఁగఁ గాన కేగుచో
వలవని కోపమింక మఱి ♦ వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పుమా వెనన్. ౩౧౬

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని ♦ సీకు నొసంగిన తండ్రి మెడి స్త్రీ
లోఁ గాన లేదు లేదనెడు ♦ లోభిని పోల; భవద్విమాత సీ
పైఁ గడు నీసు వూని పెను ♦ వంచనఁ గానకు నంపె నింకిటక
వేఁగుచు నెట్టులుందు నడ ♦ వీనుఁగునై జగ మీనడింపఁగక. ౩౧౭

ఉ॥ తమ్ముఁడు కోపముం గొను క ♦ తమ్ముటు దెల్పుచు నుండఁ గేపుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు ధేనువు క్ర ♦ మమ్మునఁ గాంచుచు భూమిఁబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గాచు నాజ్ఞయు ఘ ♦ నమ్మగు కార్మిక మూను పుష్టి హ
స్తమ్ములు మేటిచూ మను య ♦ శమ్మును గల్గిన రాముఁ డిట్లునున్. ౩౧౮

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరుక మెదిపి ♦ చేసిన కై వడి దోచి మించుఁ బై
పెచ్చుగ గెల్పు వాలుగల ♦ వీర! నృపాలుఁడు కొమ్మొనంగ ముక
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ ♦ బడ్డ నెపం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె ♦ యూఁడి? యింత యెఱుంగ వేలూకో? ౩౧౯

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి ♦ నిందకాదు, తల్లి దండ్రుల కిది యట్లె ♦ తప్పుగాదు
భరతు దోషమింతయులేదు ♦ వత్స! దై వ, కృతము దీనికై నీకింత ♦ కినుక యేల?

ఉ॥ ఊఁదిన కొల్మి మంటవలె ♦ నూర్చుచు మండెడు అశ్రుణుం డనుక
భేదము గూర్చుకై క మతి ♦ కిక మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియుక
భేదిలి దాఁటలేని విధి ♦ వేర్నిని పైతమ్ము గెల్పు నాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర ♦ వంత యెఱింగెడు గాక రాఘవా! ౩౨౦

ఉ॥ నావుడు రాముఁడిట్టులను ♦ నాయన! నీతులు నేర్చు నోటితో
నీమిటులాడఁగాఁ ధగునో? ♦ యీక పని యూర్వుల సమ్ముఖంబునక.

మేవడ నిల్వనేర్చునొకా? ♦ మేదురబుద్ధిఁ దలంచి చూడుమా?

దావము పోలె మంజి తలి ♦ దండ్రుల నొంచుట యెట్టి కార్యమో? ౩౯౨

ఉ॥ వారక దుద్రమూర్తి క్రియ ♦ వర్ధిలు లక్ష్మణుఁ డంత నో మహా

దార! గురుండు నీవ మఱి ♦ తల్లియుఁ దండ్రీయు నీవ దైవమున్

ధీర గుణాఢ్య! నీవ తగు ♦ తెన్నును నీవ యితః పరంబు నే

నేరనటంచు నెత్తె గర ♦ సీరజముల్ ముకుళించి భక్తిమై. ౩౯౩

ఉ॥ రాఘవుడంత నిట్లను వ ♦ రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యమున్

దా ఘటియించు కొంట యది ♦ ధర్మమయకా జనయిత్రి పల్కులన్

మోఘము సేయకా భరత ♦ పుత్రుఁడు గొంట సమంజసంబ నా

కీ ఘనవృత్తికంటె గన ♦ నెయ్యది మేలగు నీవచెప్పుమా? ౩౯౪

చ॥ కనఁగ నొకింత కందు మదిఁ ♦ గానక సత్పథ మంద యెప్పుడున్

జనఁ గల తోడు నీడ నను ♦ జన్ముని చంపి జగంబు సన్నతిం

చిన మహాసీయుఁ దండ్రీ స్తవ ♦ శేఖరుఁ జట్టలు చీటి యవ్వలన్

జననిని చంపియే కినుక ♦ శాంతి వహించునో యేమో? తమ్ముడా! ౩౯౫

చ॥ అనువగు పల్కులన్ వలతి ♦ యశా తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి

ట్లనుఁ బగలు న్నుతించు యశ ♦ మందిన యేను వినిష్ఫలంబుగా

ఘన గిరులంబలెన్ భుజయు ♦ గంబు ధరించి శరంబు విల్లు మో

చి నిలువఁ బుట్టితిన్; బెధవి ♦ చేతుకదా భువిఁ బేద కోపమున్? ౩౯౬

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరధి పాఠగుఁడు రాఘు, పుండు పల్కును మురిపంబు - పొదలనేటి

దనుకఁ గాచు తండ్రీని మీఱఁ - దగదునాకు, సల్లె నామాట దాఁట నీ - కగునదేమి?

తే॥ వేదముల కడ్డుపల్కని - విధిని లక్ష్మ, ణుండు జ్యేష్ఠున కడ్డంబు - నుడువ జంకి

కడలి చెలియలి కట్టను - గడవకుండు, రహి నడంగి యూటటఁ గాంచె - రామునాజ్ఞ

తే॥ పూని తుది మొదల్ గనరాని - తానుజివుని, గాఁగిలించిన కరణి ల - త్కృణుని చేర్చి

పిదప వాక్యజ్ఞు రాలగు - పిన్నతల్లి, గీము సాచ్చె రాముఁ డనుజు - కేలువట్టి. ౩౯౭

చ॥ వనముల కేగ సిద్ధపడు ♦ వాతలు కన్నులఁ బోలు వారలున్

మునుకొని రాగఁ జూచి మది ♦ పుండయి దుఃఖి ఘహాబ్ధి తీరమున్

గనక తపించు తల్లివద ♦ కంజములన్ శిరమూన మ్రొక్కి నొ

వ్వనియెడు శల్యమూడ్చి యెద ♦ కాబట గొల్బఁగ రాముఁ డిట్లునన్. ౪౦౦

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ ♦ జల్పుటకే బదునాలుగేండ్లు కా

ననముల కేగి నమ్మి న - సంతర మిచ్చటి కేగుదెంచెదన్

వనముల కేగినక విపుల - వారిధి జొచ్చిన స్వర్గమేగినక
నను నొక డేపఁగాఁ గలఁడే? - నాకు నమస్త మయోధ్యయే యగున్. ౮౦౧

చ|| ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు • నుల్లల నాడ వివేకముక జెడక
ముడుంగకు మమ్మరొ! యనుచు - ముచ్చిరు తల్లిని నిప్పు నార్చున
వృడువునఁ దేర్చుచుండ నట - వచ్చిరి తెచ్చిరి చెల్వ లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొంది వగఁ - జెందని కైక యొనంగు నారలక. ౮౦౨

శా|| కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచోఁ - గన్నీరు మున్నీరుగా
జాళుల్యాటలు కంటె మున్ను వనముల్ - స్తంభించి తార్కాటలై
సోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న - శ్రుల్ రాని కైకేయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో - డేమంకరా! కొమ్మనన్. ౮౦౩

ఉ|| సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు - చూచి వసుంధర కాడుగా నొన
ర్పం దలపోసి కైక వను - పం దగు;వన్నియుఁ గైకొనంగ లోఁ
గండక యున్నవాఁ డితడు; - కార్ముక మూనియు వట్టి పందనై
పొందుగ వాని నెల్లఁ గనఁ - బుట్టిన యేనును చూతు; నిండనెక. ౮౦౪

ఉ|| చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు - చేకొని యిందని దుఃఖ మీఁగఁగక
దోడనె పోదుగాక యని - త్రోవక తల్లిరొ! యాజ్ఞయిమ్ము నీ
వాడిన పల్కెయూతయగు - నంచు శిరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మొక్కెనంతఁ దన - కుందును వీడుచుఁ దల్లి యిట్లనెక. ౮౦౫

సీ|| ఆవనభూమియు - నీవేగఁ దగనిది, కాదు నాయన! యొండు - కలదు వినుము
ఆకానయే నుమ్ము - నీ కయోధ్యా పురి, నీమీఁద మాఱని - ప్రేమ గలుగు
రాఘవుండే దళే . రథుఁడు మా జానకి, యే రాజ్యమును వీడి - యేగు పిదప
మని యుండు నీతల్లి , యను బుద్ధితోఁ భామ్ము, నీవిడ నిట నిల్వ - నీతి గాదు

తే|| తమ్ముడని కాక రాముని - గానుడ నని, సేవనేయు మీతఁడు మఱు - చేరవచ్చు
నేని తోడనె రమ్ము కా - దేని మున్నె, ప్రాణములు వీడు మనుచు న-స్రములురాలై

చ|| ఇరువురు మ్రొక్కినిల్వ జన - యిత్రియు దూడల వీడి గోవు వా
చటచు విధమ్మునం గురరి - చందమునక విలపించె షామ్యముం
దొరయని యక్క-మారకులు • తోశపు దుస్తులఁ దీసివైచి యా
దరమున నార చీరలను - తాల్చిరి వచ్చిరి రాజ వీధికిన్. ౮౦౬

తే|| తాను ధరియించు నారలు - తమ్ముడగుదుఁడు, గాంచి కాకుత్స్థవర్చుండు - కప్రభుఁడని
శ్రద్ధ నీ యు త్రయోపదే, శంబు విఘ్నము, లక్ష్మణా! యుండు నిట్లు పల్కె-తగదొడగె,

ఉ॥ తల్లులు తండ్రియుం గన యథాస్థితి లేరు మనంబు తెంతయుం
 దల్ల డిలంగఁ గుంది కృశతక భజించిరి నన్ను పాసి వా
 రొల్లక ప్రాణముల్ మఱియును తృట శోకమునొందుచుండు నీ

వెల్ల విధాల నాకొఱకు ♦ నిచ్చట సేవ యొనర్చుచుండుమా. రం౯

అ॥ అనఘఁ డట్లు పలుక ♦ ననుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల ♦ వచ్చు నొక్క
 యునుఱు నడుమఁ గలగఁ ♦ నుమ్మలించుచు నను, దానుఁ డేమి మీకు ♦ దప్పెనర౯.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరస ♦ ముల్ కువలంబులు చేఁప లుండెడుక
 భువనము లుండఁ జీవతతి ♦ పొందిక నుండును తీక్ష్ణభానుఁ డీ
 దివి వెలుగక సమస్తమును ♦ దీపితమా నటు లేను సీతయుక
 భువి నెవరుండ నుండుదు మొ ♦ పొల్పుగఁ దెల్పఁగదయ్య రాఘవా! రం౧

ఉ॥ గాజులు చేధరించు నొక ♦ కాంతకు లోఁగి జగంబు వాడియు
 త్తేజము వాసి ప్రాణములు ♦ తేఱువ దప్పి చలించఁ గానకుం
 జాజరఁ ద్రోచియుక బ్రదుకు ♦ సత్యధనుండగు చక్రవర్తికి
 వాజ వహించు పుత్రుఁడని ♦ పల్కితివో యిటు జానకీపతీ! రం౨

ఉ॥ దండక కీవు పోవుదని ♦ తాల్చిన కోపము నించుకైన లే
 కుండ నశింపఁ జేసి తవు ♦ డొప్పక యిప్పుడు వెండి నన్ను వీ
 డుండనియా జనేయుచు ని ♦ టుల్ వచియించుట దానికంటె బై
 మెండగు తైత్త్యముం గలది ♦ మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతీ! రం౩

తే శాత్రవ ప్రేమ పాత్రక ♦ శత్ర నేత్ర, రంజ నాంజన భంజన ♦ వ్యంజనాని
 దక్షిణకర! నీ పొందంగఁ ♦ దగిన భాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడియోగఁదలఁతె?
 తే॥ అనుజుఁ డీనీతి వచియింప ♦ సగ్రజుండు, బదులు వలుకంగ నేమియుం ♦ బాలు పోక
 తమ్ము మొగము నీక్షించుచుం ♦ దమ్మిఁబోలు, చతువుల బాష్పకణములు జాఱనిలిచె

క॥ అంతట నృప సభ నుండి కొ, జితగ నని తపము ప్రేమ ♦ రాజులు మునియుక
 జేంతకు రాగా మ్రొక్కిరి, వంత నతఁడు చూచి శోక ♦ వార్ధి మునింగె. రం౪

ఉ॥ అంచిత సత్యముం గనిన ♦ యమ్ముని వారల యాననంబులం
 గాంచెను వారి డెందములఁ ♦ గాంచెను కట్టిన నార చీరలం
 గాంచెను వారి యత్నమును ♦ గాంచెను చెప్పఁగనేమి లేమియుం
 గాంచెను మించి నెంజిలియుఁ ♦ గ్రమ్మఁగఁ దా మఱిచెక సమస్తమున్. రం౫

మ॥ అభిషేకంబునకుక సమగ్రముగఁ గా ♦ ర్యంబుల్ ప్రవర్తిల్ల నా
 శుభలగ్నంబుననే దురంత గతి న ♦ బ్రొక్కాత్త శోకంబులూ

రభటిక లేవఁగ రాఘవుండు వడి నా ♦ రత్నగట్టె నా బ్రహ్మనే
సభవున్నేని నొగుల్చు మర్విధిని త్రో ♦ యక శక్యమే యేరికిన్? ౮౧౮

సీ॥ కారాని యీపని ♦ కై కేయి యొక్కతె, వలసఁ గలిగెనంచుఁ ♦ దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యీ ♦ గోడు యోచింపంగ, రామున కొదవ న ♦ ర్హమును గాదు
దేనిచే నై నదో ♦ యీ నిర్భృణత్వ మిం, కెవ్వరి తలఁపొ పై ♦ నెఱుంగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి ♦ యారాఘవుని గాంచి, వత్స! నీవీపుర ♦ వరము వదలి

తే॥ వనుల కేగిన నీతండ్రి ♦ బ్రదుకఁడనిన, శేష శయనంబు పై నిద్రఁచేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ-రామ చంద్రుఁ, డిట్టులను గురువునకు న ♦ హేతుకముగ.

తే॥ చక్రవర్తి యాజ్ఞ ను శిర ♦ సా వహించి, నడచు టెన్న నావిధి ధరా ♦ నాథుఁజేరి
కుందు వాసి నెమ్మది నీవి ♦ కుల గురుండ, వై న నీ విధి యిదియె ధ ♦ ర్మంబు ననిన.

తే॥ అడవిఁ జేరఁగ నీతండ్రి ♦ యాజ్ఞ యిడఁడు, పగఱ బాణమువంటి యఁవ్వా ర్త పలుకు
కైక కా వరముల ముందుఁగాన కొనఁగె, నను వసిష్ఠుని పలుకుల ♦ నాలకించి, ౮౨౦

చ॥ తగవును నిల్చు కోస మవ ♦ తారము నొందిన రామచంద్రుఁ డిం
పుగ నను సన్నునీంద్ర! వర ♦ ముల్ ప్రియమందఁగ నిచ్చెఁ దండ్రి; నె
మ్మిగలుగు తల్లి కానల గ ♦ మింపఁగ నాజ్ఞ యొనఁగె; నట్ల యే
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని ♦ దానిని మీరలె యడ్డుగింతురే? ౮౨౧

తే॥ అనుడు సవ్వసిష్ఠుం డేమి ♦ యనఁగ లేక, కంట నన్రముల్ ధారగాఁ ♦ గాఱ నిలిచె
నమ్మహా భుజుండగు రాముఁ ♦ డతని కెఱఁగి, నగరి వాకిటి యొద్దకు ♦ నడచె నంత.

పురజనుల దుఃఖము.

తే॥ తనర వల్కలములు దాల్చి ♦ తమ్ముతోడఁ, దమ్మి కంటెను తేటయై నెమ్మొగంబు
కాతుకం బొందు రాముని ♦ కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి ♦ పొక్కినారు

తే॥ విప్రులును మునిపతులుఁ బృ ♦ థ్వీ వరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని ♦ పౌర జనము
దేశవాసులు గొనుచింతఁ దెలుపఁ దరమె? కలఁగి కోరరు నురలు ధాఁగల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁబోలిన ♦ తీవఁబొండ్లు, రాముఁ జూచిన యంతనే ♦ తామర పయి.
వ్రాలు తేటలు లేగొమ్మఁ ♦ బట్టి తోలు, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుత ♦ మూసికొనిరి.

చ॥ కొఱవడ కెచ్చు ప్రేమమునఁ ♦ గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బడి నాకముం గొనిరి రాముని తండ్రి కంటె మున్నుగాఁ
దఱుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ ♦ దక్కక మూలము ద్రుంచు చేతని
యటవగు ప్రాణముల్ మరల ♦ కుండుట చేతనొ కానమేమిటన్, ౮౨౨

ఉ॥ కొండలు నేలపైఁ బడిరి ♦ కొండలు క్రుంగిరి సొక్కిసోలుచున్
గొండలు లోననే కుమిలి ♦ కుందిరి దయ్యము సోకు చందముం
గొండలు పొందినారు మఱి ♦ కొండలు ముద్గిరి బాష్పవాహినిన్
గొండలు విహ్వలించి రెల ♦ కంజము మంటను గూలు కై వడిన్. ౮౨౦

తే॥ కురుల నిప్పుంటు కొని నట్లు ♦ పరుగు వాఱి, తల్లిడిల్లిరి కొండలు ♦ ముల్లె కొల్ల
వోవు బీద విధమ్మునఁ బొగిలి శారు, తోచకేమియు ధరఁబడిఁ దొరలి నారు. ౮౨౧

సీ॥ కొండలు కన్నీరు ♦ కురియక యినుప గుం, డియ నాగ మాన్పడి ♦ నిలిచినారు
కాయముల్ తడఁబడి ♦ కంపించె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు - నెలపుదప్పి
మతులు గలంగెను - మనసులు దిగఁ బాతె, వ్రణముల నెత్తురు ♦ వచ్చునట్లు
కనుల నీర్వట్టర - క్తంబు స్రవించెను, గగ్గోలు పడియెన ♦ క్కటక మెల్ల

తే॥ రెండు తుండము ల్లుగు వేదండ లీలఁ, బాలుచు పారలు తెంపునఁ ♦ దలలు డొల్ల
నఱకి కొనినారు కొండలు ♦ ఘరికలఁగొని, పొక్కుగనలేక కన్నులఁ ♦ బొడిచికొనిరి.

తే॥ చెదరెఁ దొడవులు మొల నూళ్లు ♦ చిందె రత్న, నమితిరాలెను తెగియెఁబూనరములెల్ల
జెలుల నవ్వల కాంతులు ♦ చెడియె వారి, సుందరాననములు చెంగెఁ ♦ జందురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతిన్రతల్ ♦ నృపతినతులు, రాజు లఱువది లేవురు ♦ రాము కడకు
వచ్చి పొంగు నుమ్మలిక మా ♦ పంగ లేక, వా విడిచి గోల వెట్టిరి ♦ వార్ధి వోలె.

ఉ॥ రాముఁడు తక్కవేటొక తి ♦ రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్త్రకున్
నోమని రామలా యడరు ♦ నొవ్వి సహంపక కేకి హంసికా
సోమము తెక్కలూడ నిల ♦ సోలుచు వ్రాలు విధంబునన్ మన
స్సేమము దక్కినేలఁబడి ♦ చిక్కిరి స్రుక్కిరి పొక్కిరి రొక్కలన్. ౮౩౩

సీ॥ ఆ రాజ కాంతల ♦ యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి ♦ లేని చింతఁ
గడలేని యూర్పులఁ ♦ గ్రాఁగి గడ్గదికతఁ, దెరలి వావిడిచి రో ♦ దించు కతన
సుమీర వాద్యములగు ♦ సొంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని ♦ రావములకుఁ
దంత్రీయుతంబులై ♦ తనరిన పారంగ, వీణాది నిస్వన ♦ వితతి కొన్డ

తే॥ వసులఁ జేరుద మని తన ♦ యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహఁరులు గలట్టి
నగరులొప్పెను యెందోవల్ ♦ పగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వనఁజ్ఞేత్రమనఁగ

చ॥ కనులు కలంగి వెల్పడిన ♦ కాల్వలు కుంకుమ పంకమందు నం
దును మొగి వండ గాఁగ నిడి ♦ తోరపు హారములం బెనగు చు
బ్బివ సన్నలై ల శీర్షమున ♦ బిందు సరస్థిని బాటి మేఖలా
గుణ కటి తీర వారిధి ని ♦ గూఢ గృతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౮౩౪

తే॥ దరశ భేద సతీముఖ , తామరసము, అను దినేశుండు గాంచె నా * దినము నందు
నమర పత్తికై నఁ జెడువేళ * యమరెనేని, యెట్టి దుర్దశ రాకుండు * నెంచి చూడ?

తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు * తదితరులును, చుట్ట ప్రక్కంబులును నిప్పు * సోకఁ బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు * నెలుకఁ బాటి, ముంగిళ్ళుల నందు లేకుండఁ మూఁగినారు.

తే॥ గోల పెట్టుచు వారాళి * కూడవచ్చు, పగిది నడవ రాముండు వారిఁ బనుచు తెరువు
నెఱుంగ కూఱుడించెడి త్రోవ * యరయలేక, వడిగఁ దన మేడ వంకకు * నడవసాగె.

తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు * నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన * రథము నందు
నెడలి నట్టి శ్రీరాముఁ డా * వీధి నిపుడు, నారలం జుట్టి కాల్చుడ * నడవ సాగె. ర౩౯

ఉ॥ నల్ల ని మేను గల్లు రఘు * నాథున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిల్లఁగఁ గాంచియుక నురిఁగి * డింకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్లరె! గట్టి దయ్యె నిడఁ * జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునక
నల్లవా! చేయు నోము లవి * సంజునకంటెను బెట్టిదంబులౌ. ర౪౦

ఉ॥ పట్టము మోమునక వెలయ * వచ్చున యంచుఁ బ్రతిక్ష సేయు ని
ప్పట్టున నెడ లొక్క మిడి * వాడఁగఁ జేయు వనంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటా? యొక య * పాత్ర వినాశము సేయు దేశ మం
దిట్టులు కన్ను లొంది జని * యించుట సైవము సైవ మక్కటా!. ర౪౧

ఉ॥ అందఱలోనఁ బెద్దయయి * యర్హ బలంబు గుణంబు గల్గు నీ
నుండర దేహుఁ డొప్పికొని * చొచ్చుటచూ బహు దుష్ట సత్త్వముల్
క్రందుగ నున్న కానలను? * కానల కేగుటఁగాంచి మేనితో
నిందుల నిల్చుటా? నిలిచి * యెడ్చుటచూ? యిది మంచిప్రేమమే!. ర౪౨

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును * భ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శ్చలనము నొంది ధర్మమును * జాఱఁగ నిచ్చట నిల్చుమేని రా
కొలము సశింపఁ జేయు పెను * గొడ్డటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలించి నట్టి కుల * నాశిని కై కను పోలు వారమే. ర౪౩

చ॥ మురువగు మేన వల్కలము * పొందుగఁ దాల్చిన వాఁడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల - నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాఁడు జో
డొరయని శోక దాగుణత * యుల్లమునం గలవాఁడు తమ్ముఁ డొ
క్కరుండె యొకో రఘు ప్రవరు * గాదిలి చుట్టము పట్టణంబునకౌ. ర౪౪

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ * తిన మైన మనసును, గదలతోఁ బగుల మో * దుఃఖమయంచుఁ
బరుగులు వాటి త్రో * వనుబాష్ప పంకంబు, లం జాటి పడుచుఁ గ * లంగు వారు

రంగారు బంగారు ♦ రత్నాల సాములు, చెడఁ ద్రెగి పడఁ దీసి - చెదర వైచి
ఘించును మించిన ♦ మేన వన్నెల నలు, వల నూడ్చి ప్రాతవి ♦ వలచు వారు

తే॥ తమకుంబుత్తుల లోనఁ గ్రూరుండు కండు, చావఁ బ్రాణముల్ విడుతురు ♦ జనకులెందు
పంశ మండను వనికంపి ♦ పలుకుగావ, మనిన తండ్రి గుండియ యిను ♦ మనెడివారు.

ఉ॥ శ్రీకరుండుక నుధీ జన వ ♦ శీ కరుండుక గరుణాకరుండు మే
ఘాకృతి గలు రాముండు మ ♦ హృదయ జేరంగ వానిలోడనే
లోకులు పోవఁ బాడు పడి ♦ లోకువయైన ధరిత్రుఁ బుత్తుండుక
కైకయు నెత్తిగట్టుకొని ♦ కాతురు గౌవలయుక ముదంబునక. రర౬

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించు ♦ కుచములొప్పు, నతులు మస్తములందు హా ♦ స్తములుచేర్చి
రోదన స్వరములఁ జాల ♦ భేద మంది, విరుల లతకూన లట్లు కం ♦ పించి నారు.

చ॥ సిగరములక నిశాకరుండు ♦ చిక్కులఁ బొందెడు పెద్ద మేడలక
మగువలు పయ్యెడల్ దడియ ♦ మందిరి కొండ నెమిళ్ల కై వడిక
బాగిలిరి పంజరంబులను ♦ పొందిన చిల్కల పోల్కి గల్గు లో
ప్పంగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల ♦ బాష్పము లంజన మిశితంబుగాక. రర౮

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల ♦ యంబులనుండి స్రవించు నన్రముల్
బిందువు తాచు ధారలయి ♦ పెద్దప్రవాహములొ కలంబునక
నుందర సౌధముల్ మిగుల ♦ స్రుక్కుచుఁ గన్నులు గుంటవాట నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ ♦ గ్రాలెను శ్రీరఘువర్యు పోకకై రర౯

క॥ తల్లుల మఱచిరి తనయులు, తల్లులు తమ సుతుల మఱచి ♦ తలరి సురిగి కం
పిలిరి కుత్తుక లెండంగఁ, దల్లిదిలిరి తండ్రు లెడలఁ ♦ దత్తజ్ఞత కలంగక ర౧౦

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి, సొంపుగలుగు పలుకు లొప్పు ♦ సుదతులు వీధిక
గుంపులు గూడంగ మేడలు, కంపిల్లంగ నీరి తొలంగు ♦ కమలముఁ బోలెక ర౧౧

ప॥ తరణి వ్రాతము లీలఁ గుండలము లు - దృక్కాంతంబు లీనంగ ని
రరిణీ వ్రాతము రీతి సశ్రువులు గా ♦ టక స్రస్థ కై శిక్యమై
తరుణీవారము బాణ విధమయి సం - తాప ప్రఘోషంబు లొ
హరిణీవారము వోలె సంచలిత దే - హావస్థమై దూపితకై ర౧౨

ప॥ అడఁగెక గొండలఁ బోలు మేడలఁ బతా ♦ కాదుల్ మృదంగ స్వసం
బడఁగెక మంగళవాద్య ఘోషణము ల ♦ త్వంత ప్రమోదా రవం
బడఁగెక వీధుల ధూళి ధూసరము బా ♦ ఘోషంబు ప్రకీర్ణంబుగా
నడఁగెక భూసుర వేదఘోషములు స ♦ ధూళిః ప్రఘోషంబుతోకై ర౧౩

ఉ॥ నీరెను వలయుండు పొగ ♦ నీరెను మేడలు ధూప ధూమముల్
నీరెను దేహభుల్ కళల ♦ నీరెను ఖాణములకా హరుల్ కరుల్
నీరెను కీరపోతములు ♦ నీటగు బంగరు పాలగిన్నెలకా
నీరెను మోదముకా జనము ♦ నీగిరి తల్లులు తొట్ల కూనలన్. ర౫౪

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల ♦ వీడిన వానిని పోలి యాస్వముల్
వీడెను వరముగ గురియు ♦ వేడ్క విసీల పయోద సంఘముల్
వీడెను వారువంబు లట ♦ విస్తృతమై తగు నశ్వశాలలకా
వీడెను దంతి రాజి తని ♦ వికా మధువుం గొను తేంట్ల కై వడిన్. ర౫౫

క॥ విడిచెను సీదల గొడుగులు, విడిచెను క్రొవ్వెదలు క్రొత్త - విరుల సరములకా
విడిచె మరుశరము వేడిమి, విడిచెను కటకముల వేటి - వీరుల పగముల్. ర౫౬

క॥ వదలెను ధ్వనులను భేరులు, వదలెను కింకిణుల రోదలు - వార్వముల గముల్
వదలెను గీతల గజములు, వదలెను నేమీాస్వనంబు - బంగరు రథముల్. ర౫౭

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వనులు - కల్గవు విప్రుల వేదనాదముల్
కలుగవు వీణరావములు - కల్గవు కాళుల సంచకధ్వనుల్
కలుగవు మేఖలాధ్వనులు - కల్గవు కోకిల శారికాధ్వనుల్
కలుగవు తేంట్ల శబ్దములు - గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్. ర౫౮

క॥ మఱచెను నీటిం బొలములు, మఱచెను లేబొట్టియలను ♦ మగువల కరముల్
మఱచెను నేతిని వహ్నాలు, మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన - మాన్యుల మనముల్.

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగఁ ♦ గూడుచు నాడుచు నుండు వారలుకా
వందిరి శ్రావ్యగీతములఁ - బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
పొందిరి కొందలంపు రోద - పొల్తుక లల్కులఁ గొన్న వారలుకా
ప్రందిరి ప్రాణనాథులను - మానుగఁ బొందిన సుందరాంగులుకా. ర౬౦

ఉ॥ చాపపు తొండము ల్కరులు - చాపపు నోములు మేతకుకా హరుల్
చాపపు పోతసంతతికి - సూటిగఁ బడులు తెచ్చు మేపులకా
దాపపు పాలు దూడలకు - దాయఁగ నీయపు ధేనుకా తతుల్
మేపపు గోవులం బిమక - మే కొనవుకా దగ గోఫ వారముల్. ర౬౧

క॥ మగల వెడందయురమ్ములు, మగువల కుచమర్దనంబు - మఱచెను తోడ్కో
మగల సొగసై న సిగలును, మగువల నిడుపై న జడలు - మఱచెను విరులన్. ర౬౨

క॥ అందము నొల్లవు గజములు, పందెము నొల్లవును పరువు, వలచిన మావుల్
గంధము నొల్లవు వీధులు, చందము నొల్లవు సువర్ణ, ♦ సౌధ పతాకల్. ర౬౩

చ॥ సమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల ♦ సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిలిరి; తగ్గ చోటరసి ♦ కూడిన దుష్కృత భాగ్యమంచుఁ దో
యముగఁ దలంచువారు లన ♦ దంచిత కర్మఫలంబ యంచు డె
దములఁ దలంచువారు నగు ♦ తక్కిటి వారల చింత యెట్టిదో! ౪౬౪

ఉ॥ ఊహములెల్ల వేడియగు ♦ నూర్పులతో నుసుఱుల్ చలించి నం
దేహమునొంద నందమును ♦ దీప్తి చెడక మది స్రుక్క నక్ష సం
దోహము తాఱుమాఱుచు ♦ దుఃఖము నొందఁగ మేనులెల్ల రా
డేహము వోలఁ బ్రాణములు ♦ తీఱుగతిక బురిఁ దోచె నెల్లడన్. ౪౬౫

రాముఁడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట.

ఉ॥ పౌరులు విహ్వలించుచొక ♦ ప్రక్కకె డెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గాణియనొంది కుంది వెను ♦ కంబడి రా గణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహులకు ♦ గాదిలి ప్రాణమొకండ నాఁగ నొ
ప్పారిన రాఘవుం డరిగె ♦ నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిక. ౪౬౬

ఉ॥ తల్లులు ధారణీ సురులు - తాపన వర్మలు సంగకంబులక
బెల్లుగ ధూళినిండ దుర ♦ పిల్లచు వచ్చుచునుండ రాజనం
బొల్లని నారఁ గట్టికొని ♦ యొప్పని తీరున వచ్చు నాథుఁ దా
నుల్లము వాడఁ గాంచి యొక ♦ యూఱున లేచెను సీత కొంఁకుచుక. ౪౬౭

ఉ॥ అగతి లేచు ధారణిజ ♦ నత్తలు కాటుక కంటి నీటితోఁ
గొఁగిలిఁ జేర్చి తడ్పుచును ♦ గద్గదికంబున నొక్కపెట్టఁ దా
మాఁగక యెడ్వఁ గాంచి జన ♦ కాత్మజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గతమేదియో మదిని ♦ కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవుక. ౪౬౮

తే॥ కాంచి మించునంచునఁ జలి ♦ యించు మేను, గలుగు వై దేహి యిట్లనుఁ గాంతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు ♦ సంభవించె, నేమి పల్కుడు జాగు న ♦ హింప ననుడు. ౪౬౯

చ॥ అనదృశుఁడై న నాయనుజుఁ ♦ డక్కటికంబున ధర్మవద్ధతిక
వసుమతినేలు వృద్ధజన ♦ వాంఛిత మిది జగంబు నెమ్మదిం
బనఁగొనఁ గారణంబయిన ♦ వారిదము ల్వసెయించు కానకుక
వెనఁ జని వత్తు సీవు మది ♦ వేనట నొందక యుండు మిందనక. ౪౭౦

ఉ॥ కాంతుఁడు క్రూరసత్త్వయుత ♦ కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంతుఁడు గాక పోయెనని ♦ కష్టము సేంద్రక యింట్లనుండుమా

వంతను వీడు వేగ చని ♦ వత్తు నటన్న సుతీక్ష్ణ వాక్కు లా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ ♦ గొల్పఁదొడంగ వహించె వేదన్. ౪౭౧

మత్త॥ ఊర సాగరమందు వీలగు ♦ శేష తల్పముపై రహిక్
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్ధృతి - సేయ భూస్థలీ బుట్టగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి వీడక - వచ్చు తన్ను దొలంచు నా
దారుణార్థము వీనుల స్వినఁ - దన్ని కూటట కూరునే? ౪౭౨

క॥ జనసి జనకుల యాజ్ఞం, దనయుడు తలఁదాల్చునేత ♦ తగవే యగున
న్వనరంగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు ♦ నారట పడియెక్.

ఉ॥ రాముడు రామఁగాంచి యను ♦ రాక్షసరూపముఁబోలు కొండలుక్

భీమములౌ విభావరుల ♦ వేడిమీ తగక యుండు ప్రస్త
స్తోమము ముమ్మొనల్ గలిగి ♦ త్రోవల నిండుగనుండి కాళ్ళులక్
వేమలు బాధవెట్టు నలి ♦ వేణి! మరల్పుము నీయభీష్టముక్.

చ॥ అని తను గూర్చి పల్కు తన ♦ యర్థిలి భ ర్తకు సీత యిట్లనుక్
గనికర మింతలేక ♦ మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
వనె తలపోసి నాడ విది ♦ పద్ధతియే? లయకాల భానుడుక్
ఘనమగు నీవియోగమున ♦ కంటెను కాల్చునె? ప్రాణ వల్లభా! ౪౭౫

చ॥ నలుపుగ రాముఁ డామె వచ ♦ నంబులు వింటయెకాక తన్మృతిక్
ధలకొను చింతయుం దెలిసి ♦ తక్కక బాష్ప పయోధి పొంగ నా
జలజ సుగంధిఁ బాయుటకు ♦ సమ్మతి లేని సదంత రంగుడై
నినిచెను కర్ణమిద్ది యన ♦ నేరక నెవ్వగ నివ్వటిల్లగక్. ౪౭౬

ఉ॥ అ తటి సీత విస్తృత గృ ♦ హంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు ♦ లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర సను ♦ వొందఁగఁ దాలిచి వచ్చి రాము ను
ద్వృత్త భుజంబు వట్టికొని ♦ యిమ్ముగ నిల్చెఁ బ్రయాణపాటుకై. ౪౭౭

మ॥ అబలా రత్నము గోల కోమలి యనూ ♦ ర్యం పశ్య గావించు చె
ర్లు బహుక్షేమముఁ గూర్పఁ జావదగు పృథ్విక్ వ్రాలియుక్ గాలుడుక్
గబళింపం డవు జీవితంపు దినముల్ ♦ గల్గె శిరోగ్రంబునక్
బ్రబలంబౌ నొక గుండు వై చినను చా ♦ వం బోవ దే ప్రాణియున్. ౪౭౮

తే॥ చెలులు దాదులు దాస దాసీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియించు మాడ్కినై రి
రామచంద్రుఁ డు తమ సతిరాజ వధన, యెన జానకీ గని యిట్లు ♦ లనియె మరల,

మ॥ సుదతీ! రాగల కష్టము ల్దలంప వో ♦ సుంతైన నాతోడ రా
ముద మొప్పారెగ నుంటి హెచ్చుగ శ్రమం ♦ బుల్లార్తు వచ్చోననక
ముదమే కల్గును నన్ను వీడి చనగా ♦ ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
ముదముం బాపగ నుంటి నోటు! నిజమే ♦ పో! యంచు గోపింపగక.

తే॥ మనసు కలగి ప్రతి స్థలమునను జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁబడయుచుండు
రాచ పీఠిని మెల్లగా ♦ రామ విభుండు, జానకిం దోడు కొనుచుగ ♦ ప్తమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కలములు దాల్చి ముందు వోవ, మిల్లుచే బూని యనుజుండు ♦ వెనుకనడవ
నడుమ రాముండెగుట గాంచు ♦ నాగరకుల, యడలు వర్ణింప నాబోటి కలవియగునె?.

తే॥ అశుభముగ వెన్న నెవ్వరు ♦ నడల లేదు, తలరు మదితోడ జుట్టి నీ ♦ తా హృదీశు
కంటె మున్నుగ బోదము ♦ కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోల యడరు నట్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముండు, జనకు నగరు డాసి యంత ♦ జననుల గని యిం
దునె యుండి తండ్రి చేర్పుం, డన వారలు తల్లడిలిరి ♦ హాహా యనుచున్. ౪౪౪

క॥ సుడియుచు నాలుక తడఁబడ, వడఁకుచు నిలువేల్పులార! ప్రార్థింతుము కా
పుండు వీరల సని తనయుల, బుడుకుచు దీవించి సీతఁ ♦ బొగడిరి మిగులన్. ౪౪౫

తే॥ జననులను వీడి కులగురు చరణములకు, మ్రొక్కి రాముండు తన ప్రాణములను పోలు
తమ్ముతోడను సీతతోఁ ♦ దప్తకనక, రథముపై నెక్కి వెడలె బు ♦ రంబె కలగ.

౩. తైలగుప్తి పటలము. (౮౭)

చ॥ నిలిచిరి రాజులై ధర ♦ గీవరు నెప్పుడు వీడియుండమిన్
నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు ♦ నెక్కిను ప్రాణము లేకపోవుటన్
దలంపగ నెవ్వరిక నయ ♦ ధాముని రాముని వెంటఁ బోక య
న్నెలవున నిల్చినారలు గ ♦ ణించినచోఁ గలికానికేనియున్? ౪౪౭

తే॥ కాంచన న్యంధనంబు మా ♦ ర్గమున యందు, వేడికన్నీటి కాల్వలు వెల్లి విరియ
మెల్లగా నేగుచుండ నా ♦ మేటి వీరు, డబ్బి విహరించు నాది మ ♦ త్స్యంబు బోలె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుండు ♦ కనికరమునఁ దా
వనరాశి దూఁకెనో యనఁ, జని క్రుంకెం బసియు మరలి ♦ చన మంధలకున్. ౪౪౯

క॥ నెలవంకఁ గొని యజుండే, కలిగించిన జిగి నొసల్గు ♦ గల కలుకుల మో
ముల వలె సరసిజములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు లురలి ♦ మురువుచెడంగక.

క॥ మునిమాపున వేడిమి చెడ, ఘనమతి కై కేయి వ్విదిని ♦ కటు మంధర భో
ధనమను విస ముఖిని రీ, తిని తేటధనంబు వీడి ♦ తిమిరము క్రమ్మెన్. ౪౫౧

క॥ ఉడుసమితి వెలుంగు గగనము, కడఁకఁ గౌతముని శాపఁ ♦ కారణమున గం
డ్లడరు వెయిగనుల వేలుపు, టొడయని దేహంబు వోలెఁనొప్పెనలారెక. ౧౯౨

క॥ నగరి విడిచి రెండామడ, లొగిఁ జని కాకుత్స్థవర్మఁ ♦ డొక్క వనమునక
దిగి యచటి ప్రియన్నేహితం, లగు తాపన వరులఁ గలిసి ♦ యలరి వసంపన్. ౧౯౩

చ॥ వినత గుణాభ్యు రామ విభు ♦ వీడఁగఁ జాలక వెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వనము ♦ చక్కటి నామడ చుట్టి నూపు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ ♦ సైతము పొందని రీతి నిండ న
వ్వన మొక కంచె కోటగల ♦ వైఖరిఁ గానఁగనయ్యె నయ్యెడక. ౧౯౪

క॥ ఎదియును నోటం బెట్టక, నిదురింపక పరితపించు ♦ నెంజలిఁ దమనా
నది పులిస శాడ్వలంబుల, నొదిగి పడిరి జనములెల్ల ♦ నోర్వని చింతక. ౧౯౫

క॥ క్రొవ్విరి తామరలనఁ జను, నువ్వపు నయనములు గలుగు ♦ మడఁతులు పాలక
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, నువ్వలువలఁ బఱచిశొని రొ ♦ దుంగఁగ సచటన్. ౧౯౬

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల మిక్కిలి ♦ యడలి యడలి, పరితపించి మొగ్గచనులు ♦ కఱకుటలుఁగు
కనులు తీయని పలుకులు ♦ గలపడుచులు, పెంచుతల్లుల యొడుల ని ♦ ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మాపిపిండెలకుఁ ♦ గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులక
మాటి మొగిడ్చి నిద్రలిరి ♦ మానిను లందు కరేణులం బలెక
మేటి కరాసివీరులును ♦ మేదుర గంధగంబులం బలెక
బోటులకుక సమీపమునఁ ♦ బొందిరి కూరుకులం గ్రమంబునన్. ౧౯౭

చ॥ అతిశయ ధర్మముం దపము ♦ నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగ రస ♦ భారలు కొందఱు లే మయూర నం
తతులు ముడింగి వ్రాలు క్రియ ♦ ధారిణిపైఁ బడి తీవ్రతాప నం
గతలయి వ్రాలినారు కను ♦ గందులు స్తన్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్. ౧౯౮

ఉ॥ కొందఱు మాధవీ కుసుమ ♦ కుంజములక హరినీలవేడులం
జెంది మయూరవారముల ♦ చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచుక
గొందఱు బంధుర క్రముక ♦ కూటములక వ్రాద తీర సైకతం
బందు పరుండి కూర్మిరెల ♦ యంచల పిండుల మించు సంచునక. ౧౯౯

క॥ వనమటి చంపక వనములఁ, గునుమ లతలు వాడుక్రియను ♦ కొందఱు గుములై
యినుక పఱపుపైఁ గొందఱు, మనచెడి నిద్రలిరి విద్రు ♦ మలతల పగిదిన్. ౨౦౦

ఉ॥ కొందఱు కుంకుమంబు నెఱి ♦ గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పొ
ల్పొందఁగ జొమ్ములందు దవ ♦ యొప్పు బరుండిరి నేల సోలుచుక

గొందఱు దిండుగాఁగఁ దమ ♦ కోమల హస్తములం గదించి కూ
ర్మందిరి మోము లంగు చెడి ♦ యంబుజము ల్బుకుళించు చాడ్పుగాఁ. ౫౦౨

ఉ॥ కొందఱు బండలందు మఱి ♦ కొందఱు రాలిన యాకుకుప్పలక
గొందఱు కొంగులం బఱచి ♦ కొందఱు పల్లవము ల్లుటించుచుక
గొందఱు వట్టి నేలపయి ♦ గొందఱు భర్తల పాదసన్నిధి
గొందల మంది డెందములు ♦ క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి నిద్రకుక. ౫౦౩

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిదురింప ♦ నెల్ల వారు, మైథిలీ భర్త యపుడు నుఁమంత్రుఁ బిలిచి
పావన గుణ వికాసి! నీ ♦ వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి ♦ కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో ♦ నంపంగ లేనై తిని
వ్విధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితిక ♦ వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ
రథ మార్గంబును కాంచి వీరు పురముక ♦ రాముండు చేరెక మనో
రథముల్ దీరోసటంచుఁ గ్రమ్మఁజెడు వా ♦ రల్ దీనిఁ గావింపుమా. ౫౦౪

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం ♦ బ్రార్థించుచుక మేటి సా
రథి వాక్రచ్చును నిన్ను వీడియును నా ♦ ప్రాణంబులక వీడకీ
రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే ♦ రక గోడు, కాంచంగ దు
ష్పథముం బొందిన కై కకుక విధికి నేఁ ♦ బైచేయియే యాదుగా! ౫౦౬

ఉ॥ తమ్ముడు దేయిం గడు ము ♦ దమ్మునఁ దో సరుదేర రాము సం
దమ్ములు చిందు నందన వ ♦ సమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా?
యిమ్ముగఁ దోడి తెచ్చితి న ♦ హింపుఁడి చూడుఁడి యంచుఁజెప్పనా?
యెమ్మెయి తాతిగుండె గొని ♦ యేమని చెప్పుదు వారి కచ్చటక? ౫౦౭

తే॥ ప్రాత మిత్రుఁడ నొక మచ్చ ♦ పడని వాడ, మృదుల పుష్ప ప్రకీర్ణ హా ♦ మేదినిపయి
జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ ♦ నీత తోడ, దనయులం గాన నీగితి ♦ సనఁగఁగలనె?

తే॥ ప్రబలములగు నింద్రియములు ♦ రాతి గుండె, గలుగు నేను శరీరంబు ♦ కార్యమొంద
మది కలఁగి పరిదేనించు ♦ మనుజ నాథు, కడకు యమ దూతవలె బోవఁగలనెచెపుమ

తే॥ సగరవాసులు సీపుత్త్ర) ♦ సయముతోడ, బిలిచికొని పత్తురని శాంతి ♦ గిలుపుచుండ
నతని నిష్పడు కట్టిడియముని పోలి, కఠినవాక్కున గొలచేయఁగలనె చెపుమ? ౫౧౦

తే॥ అరుదుగాఁ గన్న పుత్త్ర) సిం ♦ హంబు లడవి, కేగనని తెల్వ బోదునే? యీ సునీతి
పలుకఁ బోలునే? యత్నైక బార్ధివునకుఁ, కై కయే మేలుచేయి నా ♦ కంఠ నరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుల్కు ♦ ఫణి విధమున, వెలవెలంబాటి రామ భూ ♦ విభుని చరణ
సరసిజంబుల వ్రాలి యీ ♦ సచివుఁ డిట్లు, పెక్కు విధములఁ బ్రార్థించె ♦ వీడ లేక.

క॥ జ్ఞానేంద్రియముల కందక, జ్ఞానమునకు నెఱుంగనైన * శాశ్వతుఁడు రమా
జాని సుమాత్రుని కరముల, తో నెత్తుమఁ దడవి వీరు * తుడుచుచు ననియెక. ౫౧౩

క॥ పుట్టిన పిమ్మట రాఁదగు, నట్టి సుహృద్దముగనె * యరసిన నీవుఁ
గట్టిక శ్రమ గల దనుచు, అట్లు సుభక్తులు మరెవ * అన నాయుజే? ౫౧౪

తే॥ జగతి నుత్తరు ధర్మము * జరతుతముగఁ, జలిపి మరణించినను నిల్చి * నర్హమొనఁగు
నింపు గలదే చేయు చనిట్లు మొనవ, వీడు వాఁడెట్టి ధీరుఁడో * చూడు మీరవ.

తే॥ వాఁడి కైదువు తొమ్మిదఁ * గాఁక నోర్వఁ, గలుగు తెన్నంగ వీర * లక్షణము గాదు
మరణ చుచ్చిననానక * బ్రాహ్మి సోవఁ, దగవు దప్పు కుండుటె మగ * తనము నువ్వె ౫౧౬

తే॥ శత్రు శీవానందన * శత్రుభావ, ఖడ్గహస్త! వసుల కేగఁ * గవ్వరుచు
మరలితిన యేది దియ్యును * చిరాయశంబు, గాదు మానా * కది కలంకంబుగాదె?

తే॥ సత్కుల దర్శ పురుషుఁడు * నత్యమునకుఁ, దనము వసుల కుపుట * తనితనమునుగుచు
అతని యాజ్ఞను తలఁదాల్చి * యడవి కనుగు,టరయ నామీ * కిరసము; నీ * వకలుటే?

తే॥ మొదటఁగులగురునకునామ * మ్రొక్కుగాఁగ, వినయపూర్వకముగ * మ్రొక్కి * పిదపనతని
తోడ మాతృద్రుఁడఁగించిపు * త్తుండు జోత, సలిపె ననిచెప్పియవల నా * తలఁపుదెలుపు.

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నొదలను * గూరిచి ధర్మ పథాను వర్తివై
సలుపుచు నుండుమా శుభమె, నజ్జన పాశికి దేవతా * శిక్ష
వలవని నా వియోగమున * నాదురు తల్లులఁ దండ్రుఁడేర్పు
తలఁగని సత్సవృత్తిని * తమ్మునకుం దగ విన్నవించుమా ౫౨౦

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రుఁడై చెడు * గుల్ ఘటియించె యంచు నీవు దు
ర్దారుణశీతి నొచక ము, దాబున నామెకఁ జూపు నుల్లస
త్కారుణికత్వము దగు వి * ధంబున మార్దవ ఫక్తి * గాతఁ డో
దారుపు చెందు నట్టులు ని * దానముగా వినిసిన వేడెడక. ౫౨౧

తే॥ గురుమహాదేవుని * పురికి నేగి, మొనటఁ దండ్రు * మఃఖము దీర్చి * పిదపనతని
భరతుపై మీరు సార కృ * పక ఘటివ, వలయు వకము వేడితిరని * సలుకు మయ్య!

తే॥ అడవులం బరమాను * హామరములు, కడపినట్టి మీ * వరణ పాశజముల కడఁ
జేరు నడవకుండనుచు * సిగ్గు చూచి, వలనఁ జెప్పించి సా * త్వసంబు ప్రయతని. ౫౨౩

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లులకు * నానెఱి దప్పని వందనంబులక
వినతిమెయి గవించి, యను * వెడిముఁ దండ్రు యలంత దీర్చి యా
తని మరె నా వియోగమున * దాతక యుండఁగ నూ * తిండుచుకొ
బనవక వీడకుండుడని * ప్రార్థన చేసితి నందుఁ దెల్పుమా. ౫౨౪

ఉ॥ సేవకు కింకరత్వ మది ♦ చెందదు మార్పు సతం బటంచు సం
భావన జేసి యంతట ను ♦ మంత్రుఁడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భజించి భుని ♦ జీవికిఁ దప్పని సౌఖ్య దుఃఖముల్
దైవ వశంబులంచు వని ♦ తా మణి నీతకు మ్రొక్కి నిల్చుడున్. ౫౨౫

అ॥ వందనముల్ వచించె నను ♦ వత్సలతం గను మామగారికిన్
జిందెడు ప్రేమతోడ ♦ నను చేరఁగఁ దీసెడు ముగ్గురత్తలన్
దెంద మెలర్చ మ్రొక్కెనను ♦ తేకువ ముద్దుల కీరి శారికన్
వందక పెంచఁ గోరెనని ♦ పల్కుము గాదిలి చెల్లియంద్రకున్ ౪౨౬

ఉ॥ నీత నచించు వారవిని ♦ చింతయె కానని యీమె కానలన్
జేతము స్రుక్క నెంత వగ ♦ చెందున్ యంచుఁ దపించు మంత్ర వి
ఖ్యాతుని గాంచి రాముడనుఁ ♦ గప్తము వచ్చినఁ దీర్పు నేర్పరుల్
భూతల మందు గల్గుదురె? ♦ పోవఁగఁ జూచినఁ బోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మదిఁ స్రుక్కు మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూఁటటనుపొంది
ముదల గొని మ్రొక్కి లక్ష్మణుఁ మోముగాంచి, యేమివల్కెద వన వచిఁ యిం చెనతఁడు

ఉ॥ నామనమున్ సమస్త సుగు ♦ ఇంబుల చేత జయించు రాఘవ
స్వామికి భూమి నిచ్చి యొక ♦ చాన కుబుద్ధి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాన ♦ కంపి తన ♦ రాజ్యము స్త్రీకి నొసంగు సత్య వా
క్యేముని రాజుగాఁ దలఁచి ♦ చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పునే? ౫౨౯

ఉ॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడు ♦ కాయలు దుంపలు దిన్ను నుండఁగాఁ
దాను సురేంద్ర భోగములఁ ♦ దప్పక పొందెడు సత్యశీలికిన్
దానికి మానినీ జిత వి ♦ ధానికి జీవము తోడ నుండి యిం
కేని దివంబుఁజేరఁజలీ ♦ యింపని స్థైర్యముఁ జాటి ఫల్గుమా. ౫౩౦

చ॥ అవనికి రాజు కాఁదగిన ♦ యాతని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నిప్పు డేలి కగు ♦ నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
కవరజుఁడు భుని గలుగఁ ♦ డంబుజసంభవచేత నాకు నే
దవిలిన తోడుగాఁగ వసు ♦ ధన్ జనియించిన యే బలిష్ఠుడన్. ౫౩౧

తే॥ అనుచునిలు కోపమునఁబల్కు ♦ ననుజుఁగాంచి, వత్స! యొప్పినములుగాని ♦ పలుకులనకు
మనుచు నాశ్వాస మొనరింప ♦ మనసు కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కడకు నాగెమంత్ర

ఉ॥ తేరికిఁ బూన్చె గుఱ్ఱములఁ ♦ దేకువఁ జేకొన్నెగోలఁగేల నా
దారి జనంబు లెల్ల నిశ్ ♦ డంబుగఁ గాంచెడు నల్లుచోదక

స్ఫార విచక్షణత్వమున ♦ సందడి యెక్కుడుగాక నిద్రకుం
గూరిన వారు మేలుకొనఁ ♦ గూడని తీరునఁ జేరు తోలుదుక. ౫౩౩

ఉ॥ నీత పతివ్రతాత్వమును ♦ స్వీయ విశేష గుణంబులుక లన
త్యైత యశంబు సత్యమును ♦ ధర్మపు విజ్ఞత కార్ముకంబు సం
ప్రీతుఁడు తమ్ముఁడుక దనకు ♦ వీడని తోడుగ నా నిశీధినిక
శ్రీతరుణీ మనోహరుఁడు ♦ చేరె వనంబులకుక మనో ధృతిక.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ ♦ కుంజరులం దగఁ గూడిలోక సం
కటమగు కృత్యము ల్గులుపు ♦ కష్టుల కార్యము లడ్డుకో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లడలఁ ♦ గాటుక రంగు వెలార్చు చుండుచీఁ
కటిఁ దొలగించు వేలుపుల ♦ కాగడ నా నుదయించెఁ జంద్రుఁడుక. ౫౩౪

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁడు పాపముల ♦ మాయఁగఁ జేయ వలంతులైన న
ద్ధర్మములక వహించి మహి ♦ ధర్మము నిల్పి సహాయవడ్ల యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు ♦ కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టి యా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము ♦ ఖాబ్బ మనక శశి తాల్మెఁ దేజముక. ౫౩౫

మ॥ భయదాళణ్యములం జరించు నసి తా ♦ బ్ధి శ్యాము పేదర్మిఁగాం
చి యెదల్ నొవ్వ మొగంబు మోడ్చి నటు దోఁ ♦ చెం గల్ప లంభోజ సం
చయముల్ గన్నడఁ జెట్టిపోతుల శిర, ♦ శ్చాయక మనో వేదనక
లయమై నోరులు మూసి కొన్నవని యే ♦ లా చెప్ప నన్యంబులన్. ౫౩౬

ఉ॥ అంజన శైల సుందరుఁడు, ♦ నట్టిడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాఁడు వింటికొన ♦ రాణ నొసల్ల భూమి జాత మె
ల్లంజన వేసటం గొనని ♦ లాగున నేగుట కాను కూల్మమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు ♦ గాసెను మెత్తని దూది వై చెనాక. ౫౩౭

తే॥ మిగుల లేఁగాను స్తన లక్ష్మి ♦ మెఱయు నీత, మృదు మృణాల పదంబుల్ల మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన ♦ ప్రేమ కంటె, గురు తరంబగు వస్తువు ♦ ధరణి గలదేక. ౫౩౮

చ॥ ఇనుఁ డుదయాచలంబు శిర ♦ మెక్కెడు మున్నె రఘూ ద్వహంబుడు ద
క్కినముగ యోజన ద్వయము ♦ కీడ్పడ కేగను; మోటి బాష్పముల్
కను గవ వీడఁగా మనసు ♦ కాలఱ తాపము నొంది కుందఁగా
మనికీత పాటు తోఁ జని సు ♦ మరత్రుండు చేరెఁ బురంబు చేరువక. ౫౩౯

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు ♦ శిష్టు పసిష్టుని గాంచి మ్రొక్కి కాం
తాళము ధాముఘోకఁ బరి ♦ తాపముతో నిగ్ధరిప మాని ని

ట్టూరుపు పుచ్చి కాఁగలది + యుల్లమునం బరికించి యక్కటా!

భూరమణుండు తీర్ణఁ బుర + ముంగలగుండు వడెంగదా యనెన్. ౫౮౧

తే॥ రాజు నిందకు జంకి మ + రల్పఁ డయ్యె, ధర్మమును నిల్ప నెంచిన + దాశరథియు
విసఁడ యింతయు నామాట + విధిని దాట, నగునె? యని యేగె సతనితో + నంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను + త్కంఠమంత్రు, లరిగి పరిధి చంద్రుంబోలె + నధిపుఁ డేరి
రాముఁగానక బాష్పవ + ర్షంబు గురియు, నాసుమంత్రుని గని చాలనడలినారు. ౫౮౩

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల + వారు పలుక, రాముఁ డేతెంచెనని దశ + రథుండు కనులు
తెరిచి నా జీవ జీవ మే + తెంచెనె? యని, యడిగెఁ దనయెడ యుబలాటపడుచులేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁ జాలక మాని + పరితపించె, దపసి మొగమె భూపతికి ను + త్తరమొసంగ
నెడఁద పగిలి భూమిశ్వరుఁ + డిలకు వ్రాలె, గొవరు చూడఁ జాలక మాని + యవలికేగె.

ఉ॥ దగ్గఱ నండెనే నుతుండు + దవ్వుల నండెనె యంచు మెలనెన్
బ్రెగ్గడ నడి యాతండు ద + వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్ముతో
సిగ్గరి సీతతో నని వ + చించి వచింపక మున్నె భూవరుం
డగ్గలికంపుఁ బేర్మిఁదన + యా! యని హా! యని వీడెఁ బ్రాణముల్. ౫౮౬

చ॥ అపుడు పురందరాది సురు + లందఱు మాన్రభుతండ్రి వచ్చె నం
చువగత మోద భావమున + నొక్కటియై శశిబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు తేరివయి + దాకొని పుట్టెడి తంటలెల్ల లే
క పొదలు పై జగంబునకుఁ + గై కొని పోయిరి సమ్మదంబునన్. ౫౮౭

మ॥ కని సందేహమునకా సతీ తిలకమా + కౌసల్య మెఁదాఁకి చ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో + లం జూచి నాథుండు మ్రం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రీష్మరవి నం + దీప్త ప్రతాపంబుచే
దనుకం జొచ్చిన యెమ్ములేని జని చం + దం బందుచుం దూపిలెన్. ౫౮౮

సీ॥ శమల గర్భుండాది + గాఁగ నమస్తజ, గంబుల సృజించి + కాచు హరిని
తనయుఁగాఁ బడయు ను + త్తమ తపం బొనరించి, నట్టియన్ను లమిన్న + యట్టెకూలి
వీయూషమును జాఱ + వీడి వందురు వారి, వలె మది మిక్కిలి + పరి తపించి
మణిగోలు పోయిన + ఫణి విధంబున నుల్ల, మల్ల లాడఁగఁబెల్లు + తల్ల డిల్లి

తే॥ మగపులుఁగుఁబాసి + మనమున మఱుఁగునట్టి, కురరి భంగిని గద్గద + స్వరముతోడ
నెన్నువలు వల్కి వినువారి + యెడలు కరఁగి, ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో + దనముతోడ

చ॥ వినుత మహా శయిండు నృజ + వీరుండు ధన్వి యొకండు వ్యాధియున్
జ్ఞానక కాన్తుగాఁగ నృతి + జెందెనె మమ్ము విఘ్నాగ ద్దుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు జల ♦ సదృశము నట్లఁ దపించు మత్స్యభాషే
తిని బలు తల్లడం గుడుచు ♦ దేహముతోఁ బృథివీస్థలిం బడె.

సీ॥ ఈ దేశమును గాచు ♦ నృపతులొకేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు ♦ వారెకాడె?
పాలుపుగా మనిన న ♦ పుత్రకులకు గతు, లొక్కడనేని లే ♦ కుంట గలదె?
మత్స్యతుండేతెంచి ♦ మదికి నూట గొల్పు, కీటు తండ్రి మృతికిఁ దా ♦ హేతువయ్యె
నను చింత యొక్కట ♦ నన్నాటంపెట్టె, గైదువుపోటు రో♦ గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీడుగతికిఁ బా - ల్పడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టిగతియుఁ దగునె?
వెదురు శుక్తియరటియెండ్రివిధమెయ్యె, సీమహింద్రుఁడగుభరి.యింపఁదరమె?

తే॥ మతి బలిమిచేత విభుబుద్ధి - మాడ్చివైచి, బదులు పలుకసీయని రీతి - వరము గొంటి
మగనిఁ జంపుకొంటివి తృప్తి - నెగడుచుంటి, కైక! మిగిలియున్న దె చేయఁగలదియింక?

ఉ॥ దుర్జయుడైన శంబరుని - దోర్బల శక్తి నడంచు వీర! నీ
యూర్జిత శౌర్యసంపదనె - యోడక నెమ్మది నందు చున్న యా
నిర్జరపాళికే యిపుడు - నెమ్మి గడించిన విందవై తివే
వర్జన సేయఁగాఁ దగునె - పారివ! నమ్మిన మమ్ము దీనలక? ౨౦౬

చ॥ ననుగాని వేల్చి వేల్చిన మ ♦ నః ప్రియ! యిప్పుడు నన్నువీడి క్ర
న్నన నొకరుండ వేచనగ ♦ నాయమె తత్ఫలముక భజింప? న
త్యనయ ఫలంబు నానుటయు ♦ ధర్మ ఫలానుభవంబయేనియుక
జనునొకొ సామి దేహమునఁ ♦ జక్కనగా ననుభూతి నొందుటల్? ౨౦౭

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ ♦ గ్రాఁగు కరేణువు పోల్కి కోసలా
తృజ విభు తొమ్ముపై శిరము ♦ దారిచి యిట్లు విలాప మొంది సో
లి జగతి వ్రాల నంతి పురి ♦ లేమ లురమ్ముల బాచి కొంచు దుః
ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ ♦ గ్రాఁగుచుఁ దోఁగుచు స్రుక్కి మెక్కుచున్.

చ॥ వినము భయంబుచేఁగుడిచి ♦ విహ్వల మందుచు వ్రాలు కై వడిక
దెనచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ ♦ తిన్ దివమందు భజింపఁ గోరి ని
ర్వ్యసన మనన్మతాచుఁబ్రతి ♦ మాతృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమకంటె ని
వ్వసుమతి వేఱొకండు చెడు ♦ వస్తువు గల్గునె పోలఁ జూచినన్? ౨౦౮

సీ॥ ఉప్పుశంబుల తీర - మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యీధరా - తలము నందు
దివమున యందుఁ బై - భవనము లంధును, కల కులనతుల వీ - రలను పోలు
నకలంక హృదయ లె - దైన గల్గుదురేమి? యనఁగనొప్పి యడవి - నడరు వాడ
గిరిఁ జాటి కవియ ను ♦ సిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమిఁగుల - కొమరు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ బాసి డెండము ప్రీలునుడువుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబునత్యమందె
నిలుచు ప్రభునొడలిని వీడితొలంగలేక, కిట్టి పలవించు చుండిరి-చుట్టు మూఁగి.

చ॥ మనుజుల బంధపేతువగు ♦ మాయ యనం జను చోటమీను చే
రిన జననాంబురాశిని త ♦ రింపంగఁ దారకమంత్రరాజ నౌ
కను గొను వారి పోల్కిఁ బ్రభు ♦ కామిను లర్హదవేలమందియున్
మనమున దార్హముని యన ♦ మాన సునిశ్చలతన్ భజింపంగన్. ౫౧౮

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు తల్లివ్రాలి సోలి, మఱుంగు చుండ నోరువని ను ♦ మంత్రుఁ డేగి
జరిగినది తెల్పుగా రాజ ♦ గురుఁడు వచ్చి, ప్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁ-బరితపించె.

తే॥ వరము లొసంగి కుమారుని వసుల కంపి, యార్యుఁడు గతించెనని మది - నడలి యడలి
యభిలో నావ ప్రీల నా-యకుఁడు చావ, తీచ్చవడు మాలిమిం బోలె- ఋషివరుండు

చ॥ జరుపగఁ దగ్గ సంస్క్రి-యలు - సల్పంగఁ బుత్రులయందు చెంత నౌ
క్కరుఁడును లేవీకిం గురుఁ డొ - కానొక మార్గమునెంచి యంతటన్
భరతుఁడు వచ్చు పిమ్మటనె - పద్ధతిగా నొనరింప రాట్క శ్రే
బరమును తెలరాశి నన ♦ పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడిన్. ౫౧౯

చ॥ పతి కిట సంస్కృతు ల్జరుపు ♦ పట్టున మీరలు ధీరచి త్తలై
చితిఁ జొరవచ్చుఁ బొండనుచుఁ ♦ జెచ్చెర రాణుల సొగసంపి పం
గతముగ లేఖ వ్రాసి యిది ♦ కై కొని కైక కుమారు రాజు నా
నతి యని వేగ తోడుకొని ♦ నై పుణి రండని పంపె దూతలన్. ౫౨౦

తే॥ సర్వసైన్యాధి పతియును ♦ సారథియును, మంత్రముఖ్యుండు నై న సు-మంత్రుఁబిలిచి
యవసరంబులౌ రాజ కాఁర్యంబులెల్ల, జరుపుచుండుమ యనుచు నాజ్ఞ పి యొసఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయిన ♦ భారణి నాథుఁడు స్వర్గమేగెఁ ద
త్తనయులు చెంతలేరు నృప ♦ ధర్మము నాశిల కంతఁ దాఁడఁ బృ
థ్విని తగఁగాతు నంచుఁ జను ♦ దెంచిన కై వడి భాన్పరుండు తూ
ర్పున నుదయించె నిర్జరులు ♦ పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రోగఁగఁగన్. ౫౨౧

సీ॥ చింతింపఁ గూడని-చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు - నొడలు మఱచి
కూర్కిన వారును - కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాడని - యెంచినారు
నగు జనంబులు లేచి - యంబుద శ్యామునిఁ, గానక మనమున - గాసిచెంది
మూయని కన్నులు - మూసి మనల నిట్లు, చెఱువ నెంచిన వని - మఱిగి నారు

తే॥ ధర్మణ బొరలిరి దెనలకుఁ-బరుగు లిడిరి, పడిరి లేచిరి కుండిరి - వందినారు
మనల దుఃఖ సాగరమున - మునుగ విడిచి, జాతి పోయెను రఘురామ-చంద్రుండనిరి,

సీ॥ చెడుపని చేసె రాముడు తగునే యిది? దండక భువలోనె యుండజేమి?

వెదకి చేరక యున్న నెదలోన నూటట, నందగఁ గలమెర - వంత యేని?

అరదంపుఁ గందువ - యరయుదమా యని, చనికొంత దూరంబు - గని జనములు

మరలె నయోధ్యకే - మన రాము తేరని, పోయిన ప్రాణముల్ - పొందినట్లు

తే॥ తలచి తలరిచి మేఘముల్ జలధిఁ గలిసి, ఘోష మొనరించు తీరునఁ గూడి యార్చి

త్రాచు కాటొంది పై నమ్మ - తంబు దొరకి, మరల జవము ల్లాంచిన - కరణినొంది

ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి - త్రోవనె న్యందన మేగుడెంచు నా

ప్రావను గాంచి మించిన య - పార ముదాన లయంబునాఁడు లో

కావలెఁ గప్పి ముంచికొని - యవ్వలఁ జెల్లలికట్ట లోనికిఁ

లోవు పయోధిఁ బోలి జను - లుం దగఁజేరిరి పట్టణనలిక

౫౬౭

ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాశమును - చేరెన యంచును రాఘవుండు కాం

తారమె చేరెనంచు విని - తద్దయు డెందము కుంది క్రుల్ల శా

రీరము కీచు వోవఁ దల - రెక సాలసెక జనమెల్లఁ గాలపుక

మేర తొలంగదేని మర - ఁంచునె జీవి తపించుచుండినక?

౫౬౮

సీ॥ ఉనులు లీఁగిన పతి - కొదవని వారును, వసులకేగిన రాఘ - వునకు నట్లె

దుఃఖముక చెఱయందు - తూలి తపించెడి, వారలఁ గాంచి తా - పనవరుండు

నేనును తలఁపంగ - రాని వంతకుఁ జిక్కి, యే చావకీ గోడు - చూచుచుంటి

నని సమాశ్వాసింప - నమ్ముని పల్కుల, నందఱు బడబాగ్ని - కలికి వేల

తే॥ మీఱకుండు కడలివోలె - నూటడిల్లి, రట నుదారుడౌ భూదారు - నాజ్ఞ యనెడి

నాకుల తపఃఫలంబున - నట్టనడిమి, రేయి వెళ్లి నాతని విచా - రింత మింక.

౫౬౯

౯. గంగాపటలము. (౩౭)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరత - కసిరమో? జుహూర్ణ మేఘమో?

నీటి సమూహమో? యనఁగ - నిర్మల సుందర విగ్రహుండు ఘో

రాటవి త్రోవ మేని జిగి - యర్చమ కాంతిని గప్ప నేగె న

ప్పాటల గంధితో ననుజ - వర్చునితోఁ జరితార్థభావుడై.

౫౭౦

ఉ॥ లేదన నొప్పు కాను లవ - లీ లలితాంగము నీలవేణి మీ

రోదధివెన్నఁబోలిన మృ - దూక్తులు నింపతపంబు వంటి శు

ద్ధోదము వంటి శీలమతి - నొప్పు మనోరమతోడ రాఘవుం

డాదటఁ గాంచెను త్తకల - హంసము హంసయుఁ గూడి యాడుటల్.

౫౭౧

ఆ॥ కాము బాణములను - రాము కోదండంబుఁ గొలిచి గెలుచు కనులు - గతమనెత

రాఘవేంద్రు చరణ - రాజీవములు హాసి, యించు పంకజముల - సంచుఁగాంచెన్.

౫౭౨

సీ॥ మకరందమును పరి ♦ మృళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోల్పొనల్ ♦ గలుగునుదతి
జానకితో రామ ♦ చంద్రుడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు ♦ తెఱగు దాల్చి
నాగంబు పిడితోడ ♦ నడచు చందంబున, నడచుచు నుసిర ని ♦ నాద సరణి
తంత్రీ విరావామృ ♦ తంబు కరణిఁ దేనె, వలెను చక్కెరపాగు ♦ పగిదినమరి

తే॥ చెలువమైన పల్కులు గల ♦ చిలుకవంటి, నీత కన్నులఁబోలిన ♦ చెంగలువల
మల్లలోఁ గల్పు తీసెడు ♦ మగువ మిన్న, లూడ్చి కుప్పనై చుటగాంచె ♦ నొప్పుమీఱు

అ॥ మద మరాళ మాన ♦ హృదయంబు నందించు, కేని గ్లాని యనుట ♦ యెఱుంగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె ♦ విహరణ లీలల, నించు గానుగలను ♦ కంచుద్రోవ. ౫౭౪

స॥ చిందమ్ము లెక్కుడు ♦ చిందించు నాణిము, త్యములు నెలుంగు ప ♦ ద్మా కరముల
హంసలు నిద్రింప ♦ ననువైన తోటల, సంకు పురుట్టుగల ♦ సై కతముల
సుమము లొత్తుగరాలు ♦ సుందర వనముల, వర హేమమును వెలి ♦ వఱచు నదుల
వరివెన్నలను మేయు ♦ వదనంబు లందుకీ, రంబులు గార్చు హేరంబ సమితి

తే॥ తేనెఁ గ్రోలఁగ వ్రాలిన ♦ తేంట్లులేవ, వారి దుముకుచు లేచెడు ♦ వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు మునుఁప్రాద చయములఁ, గనుచుఁ గోసల దేశంబు ♦ గడచిచనిరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను ♦ భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ న ౫౭౫
పురుషులు మేటి క్షేత్రముల ♦ పొల్పెన లారెడు కోసలంబు దాఁ
టి రయమెనంగ వేదము ప ♦ తించి మహత్త్వము నొందు తాపనీ
శ్వరులు వసించు తీరములు ♦ భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్. ౫౭౬

తే॥ అచటవసియించుముచులుమా యఖిలవినుత, పాత్రమగుపరమార్థంబు ♦ వచ్చెననుచుఁ
గొతుకంబున వచ్చి య ♦ క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి ♦ కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁపంగఁ బల్కనణు ♦ మాత్ర ముడంగని ప్రేమరూపమున్
శ్రుతులకు దాటి వెల్లు పరి ♦ శుద్ధ సుధామయ మూర్తి నమ్ముని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల ♦ బంధుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యెడల ♦ నేని వరాంగులఁ గాంచుకై వడిక్. ౫౭౭

తే॥ వంశ ధరులగు ముని వరున్ ♦ పద్మనేత్రుఁ, బొకడలి వెన్నను పోలె ♦ బరిగణించి
కనులఁ ద్రావుచు నెదుటను ♦ గంతు లిడుచు, నించు పాటలతోడ స్తుతించి నారు.

తే॥ ఇల్లు వీడిన కొడుకుల ♦ నెల్ల వేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచోఁదనయు లొకట
వచ్చిచేర నుత్కంఠమై ♦ వచ్చు తండ్రు, లం బలెన్ వచ్చి కనిరి ము ♦ దంబు గొనిరి.

తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాన ♦ మఱ స్వనేత్ర, బాష్పశుద్ధ జలంబుతోఁ ♦ బరఁగనార్చి
మృదుమధుర వాక్య సుమములఁ నెద గదించి, చెదని ప్రేమామృతంబు భుజింపఁజేసి

తే॥ పనము లందుండి యేర్చి తె + చ్చిన విశుద్ధ, కంద మూల ఫలంబులఁ + గాన్మలిడుచు
విమలతేజ! కుఱంగట + వెలయు గంగ, యందు నీరాడి వేల్చి ర + మ్మారగింప. ౧౮౨

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు + తాపసు లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమున + మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బాగడఁగ దేవ సంఘములు + పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁ దన పాదముం గడుగు + పూత జలంబుల మున్నె నత్తటిన్. ౧౮౩

ఉ॥ గంగయుఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ + గప్ర మృదూక్తుల నిట్లు వల్కె శ్రీ
రంగ దురస్థనిలా! ఘన త + రంబగు పాపము గల్గు వార లా
రంగ మునింగి పాప నిక + రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నంగను తండ్రి వీచిట ము + నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్. ౧౮౪

ఉ॥ నాగ కులేశ కంఠబుడు + నాక నదీ జటిలుండు శైల పు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి + నందన మందుచుఁ గాంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెలువఁ + బుట్టిన రాముండు మున్గి లేచు నా
బాగు రహించె గంగను క + పర్వమునక ధరియించు పోలిక. ౧౮౫

చ॥ జనకజతోడ మున్గి నృప + చంద్రుండు లేచుట చూడఁ దొల్లిశ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికొని + పన్నుగ వెండిని పోలు పాల వె
ల్లిని ఫణి తల్పమందు పవ + శ్శితను వీడి జగంబు గావ లే
చిన రహి దోఁచె బుణ్య జన + నేవిత శై వలినీ జలంబులక. ౧౮౬

సీ॥ క్రానును గాంచి తీఁ + గలు పుయి లోడంగ, ననుఁగు నడక కోడి + హంసలొడుంగఁ
బదముల కెదవడి + పద్మముల్ తేలంగఁ + గనుల కలికి వాలు + గలు తొలంగఁ
బారాణిచే నీరు + వన్నియ మీఱంగ, మృదు పదయుగ యగు + మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర + పంకజమునఁ బట్టి, పూత తోయంబుల + మునింగి లేవ

తే॥ కూలి జటలోని జల్లేడు + రేలపూల, గందముం బొంద నట్టి గం + గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెదలోనఁబొనఁగు పుష్ప, వాసనయుఁ గన్తురియుఁ గొని + పరిమళించె

చ॥ తరఁగలు పై నురుంగులఁ గ + దల్చుటచే నరహందు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు + వం బలఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున నీతఁ దృప్తి పఱు + పం గొని పెంపుడు తల్లి కై వడిక
దరఁగ కరంబు చాచి ప్రమ + దంబునఁ దీర్థము లార్చె నొయ్యనక. ౧౮౭

తే॥ నీత జడయను జిమూత + జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్ను + విధము దోఁచె
గంగ నడుమను బ్రవహించు, క్షిప్తియమున, యుదకమందున్న పెనుసుడుల్ + కడలెనఁగ

శే॥ సుధులు వడుచు శబ్దించెడు ♦ సుర సరిత్తు, కనులఁ బోలిన పెనువాలు ♦ గలు చలించి
ద్యముకు వెలువలో సీత ♦ దోఁగి లేవఁ, బాల కడలి లేచిన లక్ష్మి ♦ పగిదిఁ దోఁచె.

చ॥ తొలి నొక పాదమే కడిగి ♦ దోషము లెల్లఁ దొలచి కొంచు ని
ర్రలినతఁ జెంది పూర్ణ మహా ♦ మంబు గడించిన గంగ యిప్పు డా
సలలిత దేహమెల్లఁ బెలు ♦ చక్ష స్పృశియింపఁగ నో చె నింక లో
కులు సరకంబుఁ బొందెదరొ ♦ కో! తనయందు మునుంగ భక్తిమై? ౫౯౦

తే॥ వార లీరీతి రేవున ♦ సీర మాడి, యాశ్రమము చేరి జ్ఞాన గ ♦ మ్యంబు పరమ
వస్తువుఁదలంచి హుతవహుభక్తి గొలిచి, మునుల ప్రేమంపుటాతిభ్యఁ మునుగ్రహించి
డ॥ వేసట కోర్చి తానె యొడ ♦ వించిన యయ్యమృతంబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్వాసులకుఁ భుజింపుడని ♦ రాజుల నిచ్చిన మేటి యిప్పు స
తోసము తోడ మానులిడు ♦ దుంపల నాకులఁ దృప్తిగాంచె; నౌ
వీసర వోపునే తనియు ♦ పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్? ౫౯౩

గుహుండు రాముని గాన చుట

సీ॥ అంత వేనావల ♦ కథికారి దివ్యాప, గాతీరవాసి ని ♦ లాఘండ మిన్న
కుధర భుజ యుగుండు ♦ కుక్కలు గలవాఁడు, తమ్మటమును జోట్ల ♦ డాల్చువాఁడు
చీకట్లు గుంపులై ♦ చేరెనఁగ నొప్పు, మెఱుంగారు నల్లని ♦ మేని వాఁడు
తనమెట నేన రా ♦ దట్టంపుఁ గార్మోగు, ల్లొగి లేచి వచ్చెనా ♦ నొప్పువాఁడు

తే॥ కొడుపుఁ గజ్జతోదుందుభిఁగొట్టువాఁడు, పంబి పంబ వాయించునై ♦ న్యంబుగలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ ♦ పులుగలాఁడు, గజఘటలవఁటిచుట్టముల్ ♦ గలుగువాఁడు

తే॥ తొడల కందంపు టరబాగు ♦ దొడిఁగినాఁడు, చుట్టు పులితోఁకలను వ్రేలఁజుట్టినాఁడు
తెజ్జ నామంబు నుదుటను ♦ దిద్దినాఁడు, భల్లుకాజి నోష్టివంబుఁ పరఁగువాఁడు. ౫౯౫

సీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ ♦ బరిధ విల్లెడు గవ్వ, లం గూర్చుహారము ♦ ల్దాల్చినాఁడు
తాళ్లు కూర్చిన రీతి ♦ రవళించు నందియల్, పాలుపుగాఁ గాళ్లకుఁ ♦ బూనినాఁడు
చీకట్లఁ గట్టి చే ♦ ర్చినయట్లు చెన్నారు, సిగయందు పరివెన్ను ♦ చెక్కినాఁడు.
నూనియఁ ద్రావిన ♦ జానున నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేనఁ ♦ బొరసినాఁడు

తే॥ నిడుద కనుబాముల్ మిక్కిలి ♦ వెడద తొమ్ముగలుగువాఁడు కఱకు తాళ కంటకముల
బోలు రోమముల్ ముంజేతఁ ♦ బొందువాఁడు, వజ్రముం బోలు మధ్యంబు వజ్రమువాఁడు

తే॥ వలుకు పొందిక లేకుండఁ ♦ బలుకు వాఁడు, చిలువ కంటెను క్రూర దృష్టులుగలాఁడు
నల్ల చిన్నెల దునెగలనడుము వాఁడు, జముడు సై తము వడఁకెడు స్వరమువాఁడు.

తే॥ బలమతిశయింప నెఱచి చేఁ ♦ పలు భుజించు, కంపుగలిగి నవ్వని నోరుగలుగువాఁడు
కినక లేకున్న నిప్పులు ♦ తెరలునట్టి, కఱకు బెడిదంపుఁ జూపులు ♦ గలుగువాఁడు ॥

ఆ॥ గంగ దరిని గలుగు ♦ శృంగి బేరంబను, నగరమున వసించు ♦ నాయకుండు
గుహుండు రాముఁ జూడఁ ♦ గొనకొని తేనియల్, మీలు కాన్క గొనుచు ♦ లీలజేరె.

క॥ ముదమున బంధులకడఁ దన ♦ ప్రదరంబులు, విల్లు వాలు ♦ వదలి ఏమలమా
నెదయందు నెనరు నిండుగఁ ♦ బొదలు గుహుండు తపసి వాటి ♦ పొంతను నిలిచెన్.

తే॥ వేటరుల నాయకుండఁ ♦ బ్రేమనిండ, గుక్క బోలిన నీసేవ ♦ కుండు వచ్చి
యాజ్ఞ నెఱవేర్చు నున్న వాఁడనఘ చరిత! ♦ కరుణ నేలు కొమ్మచుచు బింగళగఁబలిచె

తే॥ పిలువ విని లక్ష్మణుండట ♦ వేగ వచ్చి, యెనడ వీవు వచ్చిన పని ♦ యేమి యనఁగఁ
గుర్కురము వంటి మీసేవ ♦ కుండు గుహుండు, సాద సందర్శనము చేయవచ్చెననిన

చ॥ ఇచట నె యుండు మంచు వచ్చి ♦ యించి పదంపడి లోని కేగి య
న్న చరణ పంకజంబులకు ♦ నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం
డుచితుండు తల్లికంటె నెన ♦ రొప్పిన వాఁడు గుహుండు నానికా
నిచయము గలువాఁడు నిను ♦ నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చి నాడనన్. ౬౦౩

ఉ॥ రాముండు పంఠసించి కొని ♦ రమ్మన రమ్మని లక్ష్మణుండు ప్రే
మామృత మొల్కుఁ బిల్వఁగ గు ♦ హాఖ్యుండు బోనికి వచ్చి యాస నా
కోమలికంబు గాంచి తన ♦ కుం గల కన్నులు ధన్యతఁగొనక
నేమము తోడ మ్రొక్కియట ♦ నిల్చె గరంబున నోరు మూయుచున్. ౬౦౪

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ డాసి యంచు రఘు వం ♦ శేతుండు వాక్రూచ్చు నం
తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీఱిన ప్రియాం ♦ త రూఢిత భావాభ్యుదా
దట మీకోరెము దెచ్చినాడ మధుమ ♦ తస్యంబుల్ గొనుండుమీ
దట రాముం డెల నవ్వతో ననుఁ దపోధన్యాత్మలం గాంచుచున్. ౬౦౫

ఉ॥ వీడని ప్రేమపండి ప్రభ ♦ వించిన భక్తియ ముఖ్య హేతువై
సూడిదగాఁగఁ దెచ్చినవి ♦ చొప్పుడు తెన్నఁగ దుర్లభంబుతాఁ
బోడిమి కూర్మిచేత నవి ♦ పూతముతా సుధకంటె నింపుతా
వేడుకతోఁ గొనం దగిన ♦ వే భుజించినవారమే కదా! ౬౦౬

క॥ మాఖిచట నుండిరేపట, రేపడ సురాపగం ద ♦ రింపఁగ వలె నీ
వీసాట వెల్లినావం, జేపడఁ గొనితెమ్ము సాహ్య ♦ చిత్తమునఁ జెలి! ౬౦౭

ఉ॥ శ్యామల దేహుఁ డిట్టులు ప్రి ♦ యంబునఁ బల్కు గుహాఖ్యుఁ డిట్లునక
భూమిని సర్వసంపదలు ♦ పొల్పుగ నీయవికావే? నీదు తీ

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల న + హించిన కృత్రిమ వేషి నేను నీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు . వం గలనే? యిట సేవ చేసెదన్. ౬౦౮

చ॥ విలుగల వీరులందు ఘన . విశ్రుతుఁ డాతని పల్కువించుఁ దొ
య్యలి జనకాత్మజం గని గు + నాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యీ
బలియుఁడు మేరదాటి చను + భక్తిగలాడని పల్కుచున్ దయా
విలసితనేత్రుఁ డాతనిని . పేరిమి మాకడ నుండుమా యనెన్. ౬౦౯

ఉ॥ నావుడు రామ చంద్రునకు . సర్వలిమొక్కి ముసీంద్ర వాటికిన్
గావలియుంచి సైన్యమును . కార్యకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
ణావలి చేతఁబూని కటి . యం దడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావము బోలు కంఠమున . రాఘవుఁ బ్రస్తుతిసేసి నిల్చుచున్. ౬౧౦

ఉ॥ రాజ్య సుఖంబు వీడి యిటు . రాఁ గతమేమన సర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును . పోలఁగఁ దెల్పఁగ నానిషాద సా
మ్రాజ్యవిభుండు చింతిలి ధ . రారమ పెద్ద తపించియున్ ఫల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని . వందురె గన్నుల నీరు చిప్పిలన్. ౬౧౧

చ॥ పరవిన చీకలన్ పగఱఁ . బాఱగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ నిల్చి పాలన ము + దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భరితముచేసి సర్వజన + మాన్యత పెల్లుగడించి పెద్ద ని
ద్దురగాను నాజికై వడినె + తోయజ మిత్రుఁడు క్రుంకె వెనెనన్. ౬౧౨

చ॥ ఉరవడి నంజ కర్జముల + నొప్పుగఁ దీరిచి రాఘవేంద్రుఁడున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ + సుంధర వర్ధిలు శాద్వలంబునం
బారసిరి నిద్ర కార్ముకము + పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లనా
ర్వజకును కన్ను మూయక కఠంబు మెలంకువ నిల్పెఁ గాపుగన్. ౬౧౩

ఉ॥ ఎండలు కాయు పేమగిరి . యింబు చెడన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
వండము లీను వజ్ర మయ . కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు మృగేంద్ర సన్నిభ గ . తుండగు లక్ష్మణు నిద్రచేర నా
యండ కయోధ్యఁడేరు దిన . మందున రమ్మని పల్కనామెయున్. ౬౧౪

తే॥ వీరనిధి లక్ష్మణుని విధి . మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు . సతి యొనర్చి
యార్య! మీయాజ్ఞ తలఁ దాల్చి-యల్లెవత్తు, ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి-యచటినుండి

చ॥ కమల నికేతనాంశయగు . కాంత విదేహ నృపాత్మజాతతో
నిఘల్గుఁడు రామచంద్రుఁ డట . విం బవళింపుటఁ గాంచి యెట్టి గా

రములను పొందు నంచితఁడు - రక్తైశ రీతి నిటం బరుండె హా!

యమవిధి యంచు లక్ష్మణుఁడు - నశ్రులురాలుచ్చుచు నిల్చె బొమ్మనాక.

మ! పరికాసిం గరియూధముల్ బలయు తే - పం జుట్టు చుట్టాలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహుండు పజ్జక్ లక్ష్మణుం జూచి ని
ద్దర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులక - దుఃఖించి కన్నీటితో
ఘోరముల్ వెల్పుడు శైల వీల నిలిచెక - సంతప్త నర్వాంగుడై. ౬౧౭

చ॥ జననము లేని భాస్కరుఁడు - స్వర్గ సుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధనేసి కడ - తేలు పథంబును తెల్పఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకుం - జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి తా
మునుపటి నాడడంగి మఱి - పుట్టెను పిమ్మటి నాడు తూర్పునక. ౬౧౮

తే॥ పంకజంబులు తేరిపైఁ - బరఁగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించె-మఱియునొక్క
నల్ల సూర్యుడనందగు - నాథుఁ గాంచి, నీత మోముఁ దమ్మియు విక - సించె నపుడు

చ॥ పగఱకు భీకరం బయిన - బాహులకుం దగు కార్యకంబునొ
ప్పుగ ధరియించు రాఘవుఁడు - పొల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగనలఁ జేరి నావికుల - ముఖ్యు గుహుంగని గంగ దాటఁగాఁ
దగు కలమొండు దెమ్మని ము - దంబున నానతి సేయ వంతటక. ౬౨౦

చ॥ మనమున వీడలేని ప్రియ - మండనుడైన గుహుండు భక్తిమై
జనకజకుం దమాల సుమ - సాగర నీరద నీలరత్నవ
ర్ణనకుఁ బ్రణామముల్ నలిపి - నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రుమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లువై పఱవఁ - గై ముకుళించి కడంక నిట్లనుక. ౬౨౧

సీ॥ వనమాలి! విను మాని - వాన మనత్య ప, ద్ధతిలేని శుద్ధ కాం - తార భూమి
లక్ష్మీణ బలమున - నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న - ల్పంబ యైన
శిరసా వహించి - చే - సెదము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాంగ - నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాసంబు * మా వనంబునఁ గడ, పంగ నర్ధితు మా * ప్రభుడ వగుచుఁ

తే॥ దేనె కొఱ్ఱలు దివ్య లగ్ధింబు నెఱచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల * కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చఃయంబు గలదు, వనులు గలవు గంగయును దా*పున నెగలదు

సీ॥ పట్టుఁ బోలిన చర్మ - పట్టముల్ గలవు భు, జంప నింపగు పండ్లు * దుంపలుండు
నూఁగు లాడుటకు మే * లుయ్యాలలంబోలు, కలముల పై భాగ * ములును గలవు
పరుగెత్తఁదగు కాళ్లు * బలువిండ్లు గలకేలు, గలవు దుస్సాధము*ల్లుభువు సేసి
నంబర వీధి ను * న్నట్టి వస్తువునైన, గడియలోఁ దెచ్చి యీ * గలము మేము

తే॥ విల్లుకాండ్రాజ్ఞ నెఱవేర్చు ♦ వేటరులును, బలియు రేబది లక్షలు ♦ కలరుమీర
లాక్కదినమేని మామూకుటిక్కయందు, నిలిచి మము ధన్యులం జేయుఁడెలమితోడ

ఉ॥ ఆతని వేడికోలు విని ♦ హర్షముతోఁ జిజునవ్వుతో హృద
బ్బాతము నిండు ప్రేమ రఘు ♦ వర్షుఁడు పల్కును వీరశేఖరా!
పూతములైన యాపగల ♦ పుణ్య జలంబుల గ్రుంకి పెద్దలం
జేతము రంజిలక గొలువు ♦ చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదన్. ౬౨౮

తే॥ అనుడు నింగితజ్ఞుండుగు ♦ నాగుహఁడు, వడివడిం జని యొకపెద్ద ♦ పడవఁదెచ్చె
జలజనేత్రుండు మానులఁసెలవుగొనుచు, దమ్ముతోఁ జంద్రభాలతోఁ దరణి నెక్కి

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముఁడు త ♦ రంగిణిలో నడసింపు వే యనక
నాణెముతో మరాళ మటు ♦ నావ తరంగములందు పోవ ని
స్త్రాణ వహించి తాపనులు ♦ సంకటమున్ భజించి చింతమై
బాణలి వైచు మిర్యముల ♦ భాతిని వాడిరి రాము పోకకై. ౬౨౯

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల నృ ♦ పాల తనూజయుఁ దమ్మి నెచ్చెల్లిం
బోలిన రాముఁడుక నదిని ♦ పుణ్య జలంబుల మీలతోడుతన్
బోలఁగఁ గేల వాడుకొని ♦ పొల్పుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెడ్డతో
మాలిమి నడ్చు నావ పటి ♦ మం జనఁ గర్కట మేగు కై వడికన్. ౬౩౦

ఉ॥ చందన సైకత స్తని ప్ర ♦ శస్త్ర సురాపగ కాంతి పుంజముల్
చిందుమణుల్ తళ తళలు ♦ చెంద సుగంధ జలేజ రోచు తె
ఱుదన మొంది తేటగు త ♦ రంగములక కరముల్లు టించి తె
చ్చెం దన దక్షిణంపుఁ దట ♦ నీమకుఁ బ్రేమ పయోధిఁ జేరుచున్

కా॥ ఆర్యుం డావలి తీర మెక్కి ప్రమదం ♦ బారంగ నచ్చో సుహృ
ద్వర్యం గాంచుచుఁ జిత్ర కూటమునకున్ ♦ దారిక వెనం జూపి నీ
కార్యం బారయ నేగు మన్నఁ జెలిమిం ♦ గావంగఁ బ్రాణంబులున్
స్థైర్యం బొప్పగ నీయఁ దగ్గ గుహుఁడా ♦ సత్య సింధుం గాంచుచున్. ౬౩౧

ఉ॥ ఏనును వెంటవచ్చెడు న ♦ దృష్టము పొందుదునేని రాఘవా!
కాననమందు దారి నెఱుఁ ♦ గక వలఁతిక మఱి పండ్లు దుంపలున్
దేనెయు మీకు వేళకొగిఁ ♦ దెచ్చి యొసంగు పనిక సమర్థుడన్
జాను కుటీరముం జలుపఁ ♦ జాలిన ప్రోడను వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౨

ఉ॥ దుష్ట మృగంబులక దిశలఁ ♦ దోలుదు శుద్ధ వనస్థలంబులక
గష్టము లేక రోసి వెనఁ ♦ గాంతును కోరిన వస్తు జాలముల్

- వృష్టము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని + మేకొని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్పృహముగాఁ జరింతు నెడఁ + బాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౦
- చ॥ పలువగ దుంపలన్ శిఖరి + పై లభియించినఁ గెల్లగించి తే
వలఁతిని చాలదవ్వు నడ + వన్ జలమెచ్చట నున్నరొసి తేఁ
గలుగుదు విల్లుదాల్చి మిము + గాతును కంటిని తెప్పవోలె నే
నలుకను దేనికిన్ శ్రమము + నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౧
- చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు + మోహనరూప! యభీష్టమేని సం
బరమున నాబలంబుఁ గొని + వచ్చెదఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
ష్కరు లెవరేని శాత్రవము + నల్పి పయింబడిరేని తొల్త నే
నిరవుగఁ దాఁకి ప్రాణముల + నిచ్చెద వేడెద వెంటవచ్చెదన్. ౬౩౨
- చ॥ అనుచు గుహుండు భక్తి మెయిఁ + బ్రార్థన సేయఁగ రాముఁ డిట్లనున్
వినుము సుహృత్తమా! నుగుణ + విశ్రుతి! ప్రాణముఁబోలు వాడె వీ
యనుజుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు ల + తాంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రురా
లును భవదాజ్ఞఁ కేను మఱి + లోఁగిన వాడె నొరుండ నాదునే? ౬౩౩
- చ॥ శ్రమముల నొందు సంతఁ గద + సౌఖ్యము గల్గును జీవకోటికిన్
వెనుక సుఖంబుకై నడుమ + వేధ వియోగము గూర్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు + మానుగ నల్వర్ ముంటి మయ్య నె
క్కిను మనమొప్పు సోదరులు + కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెడన్. ౬౩౪
- ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను + కల్లు నీలుంగు భరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీదు తమ్ముఁడు య + శస్కరుఁ డొక్కరుఁ డున్నవాఁడు నా
కేలలి నేరితో నయిచ + నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రలోకిఁ బొమ్ము నే మరలి + పోయెడు నాటికి నిన్ను గాంచెదన్. ౬౩౫
- ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ ప్రతితి + నారయ నీ యనుజుండు గల్గెన
ట్టిచ్చటి చుట్టలం గరుణ + నేలఁగ నేరు గలారు పల్కుమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు + నాకును బంధులు గారొ? వారలున్
బెచ్చగు దుఃఖ మొందఁ దగ + వే? మదనుజ్ఞను వారిఁ గావుమా. ౬౩౬
- ఉ॥ ఆనతి మీఱలేక మది + సంగద వీడఁగలేక చూచు వా
రీ నరుడేదొ రోగపడె + నేమె యనం జను శృంగిబేర భూ
జానియు వీడుకోల్వడసె + జానుగ భూషలు దాల్చుకేఁబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రఘు + చంద్రుఁడు పట్టి రరణ్య మార్గమున్. ౬౩౭

౨. వన ప్రవేశపటలము. (౪౭)

చ॥ వెడఁగులు పోడిమిన్ వలచు ♦ వేశ్యల డెందమువోలఁ జెమ్మయొక్కెడయును కద్దొ లేదొ యని ♦ యేర్పడ శంక వహించు నట్లు లప్పుడమియు నెండఁ బాటు మిడి ♦ వొందుచు వేసఁగి వచ్చువేళ రాముఁడు చనుదేర మేఘములు ♦ మూఁగెడు జాడలు దోచె మింటిపై. ౬౩౯

చ॥ గ్రహపతి లేత వెన్నెలల ♦ కై వడిఁ గాయఁ దరూత్కరం బను గ్రహమున నీడ లీన ఘన ♦ కాండము సోన వెలార్ప గంధ సం గ్రహుఁ డనుకూలుఁడై వెలయుఁ ♦ గైపున నెమ్మిళు లాడఁ జారు వి గ్రహు లెడఁ దాపముం గొనక ♦ కాననవీధిఁ దరించి రిమ్ముగన్. ౬౪౦

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముఁడను డెం ♦ దం బింపు సాంపార నో హరిణాక్షీ! యిటు చూడు మింపయిన వ ♦ స్త్రీభుల్ ఘటింపించు మే త్వరపుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను ♦ ర్విన్ తేలపూరాసులున్ ధరణీ దేవికి రత్న హార విధి ను ♦ ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడున్. ౬౪౧

శా॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ ♦ మ్రోఁగింపఁ బింఛంబులన్ లీలన్ విప్పి నటించు నెమ్మిళులు నీ ♦ నెమ్మే నసంఖ్యాక నే త్రాలం జూచుచు నీదు వేనలి క్రియన్ ♦ రాజుల కుండంగఁ బే రీలన్ బర్హము ముడ్చుకొన్న వయనం ♦ బింపారగాఁ జూచితే? ౬౪౨

చ॥ పరవిన కాంతు లుల్లసిలు ♦ పచ్చని మేనును రాగ వక్త్రమున్ బారసిన కీర వారములు ♦ పోల శిరీష లతాంత రాజుపై నిరవుగఁ గూరుచుంట గణి ♦ యించిన నీదు ప్రకోవ్యమందు వ్రా లు రహిఁ జెలంగుఁ గాంచితె వి ♦ లోల విశాల మృగాక్షీ! యియ్యెడన్.

తే॥ ఆమ్ర పల్ల వ లలిత వ ♦ ర్ణాంగి! చూడు, నమలి పిల్లలు జింక కూ ♦ నలును నీదు మేనివన్నియ చూపుల ♦ మేల్మీఁగాంచి, తమకుఁ జుట్టలబనియె యెంచి దాయుచుండె.

తే॥ ప్రనవ రాశిలో నిద్రించి ♦ వచ్చుకేకి, పింఛమునఁ దావి యుండుట ♦ పెట్ట గాంచి ప్రణయ కోపాన దానిఁజే ♦ రంగ నీక, తిరుగుచుండుట చూచితే ♦ తెజవ మిన్న!

తే॥ వికచ కంకేలి నెఱ్ఱని ♦ విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెడల్ వ్రాల బం ♦ గారునూఁదు బొగ్గులందున లేచు ని ♦ ప్పులను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే ♦ విధు నిభాస్య!

తే॥ నాగలింగ కలిక నొక ♦ నమ్మిగాంచి, పామని తలంచి నోటితోఁ ♦ బట్టి కొన్న సరణిఁ గని విరి మొల్లులు ♦ నలుపు చుండు, మందహాసంబు గంటివేమధుర వాణి!

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి ♦ కూనలు చీకటి ముద్దలన్న చె
న్నానిన హస్తీ పోతములు ♦ నొద్దిక గొల్లల యింటి క్రేపులక
బూనికఁ గూడి వైరమును ♦ పొందక వీడెడు నిచ్చలేక మే
లానిక సంచరించి చెర ♦ లాడుచునుండుట గాంచితే చెలి! ౬౮౦

చ॥ ముడువఁగఁ దగ్గ పూలు పరి ♦ పూర్తిగఁ బూచిన గుత్త సంతతుల్ .
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ ♦ ఘనప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మలొ
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ ♦ నింపగు తెల్లని పట్టువల్వకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు ♦ వారిని మున్నట చూచితే నభి! ౬౮౧

ఉ॥ నీటగు వింటి కొప్పు లలి ♦ నెన్నుదు రొప్పు వరాలకుప్ప! యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ ♦ బాటఁగ లే కెలదేంట్లు మిక్కిలిక
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస ♦ వంబుల పైకెగఁ బ్రాణి యుండుటల్
హాటకమందు నీల మణు ♦ లంటిన చందము దోచుఁ గాంచితే. ౬౮౨

చ॥ పరిమితి మీఁకి త్రాగు మధు ♦ పాయలు కన్నులు తెర్వలేక బ
మ్మెర గొని సొక్కి మార్గము గ ♦ మింపఁగఁ గానక తూల, నాడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను ♦ పాటలు పాడుచుఁ బోవ వెన్నఁ జీ
కు రహిని నేగు చుండె నది ♦ గో కనుఁగొంటివే! యంబుజాననా! ౬౮౩

చ॥ విరి కయినేత కన్యకలు ♦ వే యలవాటానరించు నట్లు బం
గరువు హూరంగు రంగరువు ♦ గల్గిన వేగిన కొమ్మ లిందు నీ
వరసి తె? నీదు ముంగురుల ♦ యందపు భాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల ♦ వేడుకఁ జిందఁగఁ జేయుచుండుటల్. ౬౮౪

ఉ॥ సుందరి! తార హరిమును ♦ సాంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
నందు హరిద్ర లేపము క్రి ♦ యక సుర తావులు వీవఁ బుష్పెడుల్
క్రందుగ రాలపైఁ బడుచుఁ ♦ గప్పట చేత హిరణ్య ఖండముల్
పొందుగ వానగా విరిసి ♦ భూస్థలిఁ బడ్డ విధావఁ గప్పడున్. ౬౮౫

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కరఁగు ♦ నే యని హర్షనఁ ద్రోవ నెల్లడన్
మోపఁగ మెత్త నొ కరణిఁ ♦ బూవుల రాల్చిన చెల్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు ను ♦ ధామయదేహ! యుడుక్కఁ బోలి మో
పోపని నీదు కానునకు ♦ నొప్పుగ లేక చలించె వెల్లనై. ౬౮౬

సీ॥ నీరజంబులఁ బోలు ♦ నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు ♦ పల్లవముల
ముసరిన తేటి గుం ♦ పులను గాంచెదె? చీడ, టిం బోలు నీవేణి ♦ తివి యొప్పు

మొగుభులఁజూచెదే? భుజములఁ బోలిన, యెల వెదుళ్ల గుముల ♦ లలినిగంటె?
ఈకోకిలపాట ♦ లాకేకి గమియాట, లీజింక చూపుల ♦ హేల కంటె?

తే॥ కలికలును సూనములు నిండఁగలుగుకొమలఁ, బట్టులటనటఁగూర్చుంట♦వన్నివ్రాయు
పలుతెగల పూల పక్షుల ♦ విలసనంబు, వఱలు తెర చీరలం బోలు ♦ వానిఁ గంటె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకికి ♦ నర్యమ వంశ్యుఁ డిటుల్ వచించుచున్
దనియు విహార పద్ధతిని ♦ దారిని చాల నతిక్రమించుచున్
దినమణి యస్తైలమునఁ ♦ దేరును నిల్పుట గాంచి రాఘవుం
డెససితి మంచుఁ బల్కెను ము ♦ నీశ్వర వాటముఁ జిత్రకూటమున్. ౬౨౬

రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

తే॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ ♦ రించువాఁడు, చిరము తిరముగ సిద్ధికె ♦ చేయుతపము
ఫలము గనుటెఱిగిన భర ♦ ద్వాజ మహాని, పూని భవరోగ వైద్యుని ♦ గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండ్లిక, జడముడులును జింకతోలు ♦ సంధించి వెనక్
దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి ♦ నాథుం డటకున్. ౬౨౭

సీ॥ నాల్గు వేదములు ఘ ♦ నక్రమ పదరీతి, నటనంబు నలిపెడు ♦ నాల్గువాఁడు
నలున సృజించు ప్రా ♦ ణులు సమస్తం బొక, రూపునఁ గాంచు కా ♦ రణ్యమూర్తి
యెల్ల లోకమ్ముల ♦ సృష్టించు నేర్పున, హరినాభిఁ బుట్టని ♦ యపర ధాత
మునినాథ నికరంబు ♦ ఘన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు ♦ పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాగరాఘవేంద్రుఁడునుమా♦ర్చనముచేసి, మునిపదములకుముమ్మాఱు♦మొక్కిలేవ
నతని గాఢ పరిష్కృంగ ♦ మాచరించి, తపసి వేషంబుఁ గాంచి చి ♦ తయు వహించె

క॥ చిరము ధరనేలఁదగు నీ, తరుణంబునఁ దపసి రూపు ♦ దాలించి వసులన్
జరియింప వచ్చు కారణ, మరయఁ దగున యేని తెల్పు ♦ మా? యని యడుగన్

చ॥ జరిగిన వృత్త మాతనికి ♦ స్పష్టముగా వివరింప మహాని ని
వ్వరగాని యిట్టి చెల్లు ప్రభ ♦ వించునె యీ యుగమందు సక్కటా!
జరుగక తప్పునెమి విధి ♦ చక్కటి; గొప్ప తపంబు చేయదీ
ధరణి యటంచుఁ జూలఁ బరి ♦ తాపము నొందెను డెందమందునన్. ౬౨౮

తే॥ పేశల కమ్ర వాక్య వర ♦ బింబ సమాప్తి విదేహ కన్యతో
శ్రీశైవిభుండవౌ నిను మ ♦ హిం బరిపాలన నేయు మంచు భూ
మోశుండు నాహితుండు వచి ♦ యించి యనంతర మిట్లు పంపి జీ
వాశ్ గడించువాఁడు భవ ♦ నాటదే బొందక యుండుఁ జెల్లరే. ౬౨౯

చ॥ తొడరిక గాఁగ సౌఖ్యమును ♦ దుఃఖము వచ్చుట సాజమేకదా?
 పుడమిని దేహి చేయు తన ♦ పుణ్యము సాపము చేత నవ్వయుం
 దొడరును మిన్న కిక్కరణి ♦ దుఃఖము నొంది ఫలంబె? యంచు దా
 దడవుచు రాముదేహము ము ♦ దంబునఁ దోకొని యేగె నింటికిక.

ఉ॥ పూతగుణుండు యోగికుల ♦ పుంగవుడొడటఁ దోడి తెచ్చి ప్ర
 స్థిత తలంబు చూపి గుణ ♦ వేశల వాక్కుల నాతిథేయముల్
 బ్రాతిగఁ జల్పి కాయలను ♦ పండ్లునొసంగి తనూజులం బలెక
 బ్రీతిగఁ జూడ రాఘవులు ♦ వేడుక నిల్చిరి రేయి యచ్చటక. ౬౬౮

తే॥ ఇతనితో మనమిట వసి ♦ యించు కతన, నుగతి గలదని తలపోసి ♦ సుజనహితుని
 రాముఁగని భరద్వాజుండు ♦ ప్రేమతోడఁగలదు వచనీయమని యిట్లు పలుకఁదొడఁగె

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము ♦ కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలుక
 గలిగిన చింతలుం దొలఁగుఁ ♦ గ్రచ్చుటఁ బుణ్యము వృద్ధి నొందెడుక
 గలుగద యింతకంటె మఱి ♦ కండు ప్రశాంత సుఖసలంబు మీ
 రలు మముగూడి యుండినఁ గ ♦ రంబు కృతార్థుల మాదు మిమ్మహిన్.

శా॥ అంతర్వాహినియా సరస్వతియు సూర్యాస్త్రీయసంజాత యీ
 ప్రాంతంబందె సురాపగం గలియు ది ♦ వ్యక్షేత్ర మీతావు వా
 క్కాంతుండిందు వసింపగా నెడఁద ను ♦ త్వర్షించు మా బోటికి
 చెంతంజేరఁగ దుర్భటంబు లభియిం ♦ చెం బూర్వపుణ్యంబునక. ౬౬౯

చ॥ అనియిటు పల్కు మానిఁగని ♦ యంజలితో రఘురాముఁ డిట్లునక
 మునివర! కోసలంబునకుఁ ♦ బుణ్యతలంబిది దవ్వగొదు మా
 జనములు గుంపు గుంపులుగఁ ♦ జక్కన వచ్చి వసించు రిందుమా
 యునికి నెఱింగిరేని యది ♦ యెప్పుడు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే? ౬౭౦

ఉ॥ నావ్రడుఁ దావసేంద్రుఁడను ♦ నాయమ యిద్ది నిజంబ యొప్పితిక
 వావిరి నీవనంబుఁ గడ ♦ వక దశయోజన మారమందునక
 దేవతలెల్ల బ్రాంజలి ను ♦ తింపఁగ నొప్పిన, చిత్రకూటమ్మ
 నీవు వసేంపఁదగ్గ దది ♦ నిక్కము నాకముఖంబె నింపగున్. ౬౭౧

తే॥ మురిపమున నిట్టలను యతి ♦ వరునకెఱిగి, మూపురును చని పిల్లన ♦ గ్రోవులూదు
 గొల్లవలె లుపత్యక్ ♦ లెల్లఁగఱచి, యమునఁ గాంచిరి కడక మధ్యందినమున. ౬౭౨

శా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు భా ♦ స్వద్విత సహంబు లొ
 స్పారం గాంచె మిత్ర వాహినికి మా ♦ సాక్షింబుల నోడ్చి వి

స్ఫారంబైన ధరా పరాగము విడక * స్నానంబు గావించి కాం
తారాహరముఁ గొంచు నిల్చి రగ బృంధచ్ఛాయ విశ్రాంతిక్త. ౬౨౦

ఉ॥ అవ్వల వాహినిం గడుచు * టారయుమా యనలక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గల్లు వంశముల * నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియున్ రఘూత్తముఁడు * చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులున్
మవ్వపుఁ దెడ్లుగా ర్పువము * మాడ్కిని త్రోచుచు దాఁటె నన్నదిక్ ౬౨౧

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మంద * రంబు తిరుగ, నొక్క ప్రక్క సీరంబు తూర్పుదధిఁజేరె
వింకులు జలములు పడమటి * మేరఁజేరె, దెప్ప వై శంబ యూవలి * దిక్కుఁజేరె. ౬౨౩

ఉ॥ నారలు దాల్చియుం ద్రిభువ * న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీరమెక్కియట * విం బహుదూరము వోయి కొమ్ములున్
వేరులు మాఁడి ధారణియు * వేడిమి నొంది కనంగఁ జి త్తమున్
సీరుగఁ జేయునట్టి యొక * నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యడన్ ౬౨౪

ఉ॥ జానకి యీభువిం గడవఁ * జాలదయంచు విభుండు చింతిలన్
భానుఁడు శీతభాను చెలు * వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాఁడి నల్లనగు * మ్రోడులు వెంటనె పల్లవించె ఘో
రానల మంత నంబుజ వ * నాకృతి నొందె మనోహరంబుగన్. ౬౨౫

ఉ॥ వేచిన విత్తులట్టి కఱి * వేండ్రపు రాఘులు కోసి మెత్తగా
వైచిన పూలఁ బోలినవి * వేగిన తీగలు నన్నెఁ గోటలం
బూచిన చిల్మువోయి నుధ * వొంది భుజంగము లుండెఁ దృప్తిమైఁ
దోచిన మేఘముల్ గురిసెఁ * దుంపురులన్ భువనంబు చల్లఁగాన్. ౬౨౬

తే॥ హింసకులగు వేటరులు ఋషీంద్రులైరి, యాకలియె లేక పగవీడియలరి తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ * పోతకములు, పాలు ద్రావ సాగిన యవి, భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపుఁ * గోవమీఁగి, నీటదిగినవి వోలె శాం * తిని వహించె
వంశములుచిట పెటమండు, వరుసమూని, కుందరదనల బాహుల, కొమరుదాల్చె. ౬౨౮

చ॥ కనవు పెరింగి పచ్చనగు - కంబళముం బఱపించి నట్టి సాం
పెనఁగె మయూరముల్ పురుల - నింబుగ విష్ణుచు వేళ్ళలంబలెన్
బాసఁగఁగ లాస్యముల్ పలికె - బోయెడు త్రోవల గండుఁ దుమ్మెదల్
దెనలను వైణికాళి బలె - దృష్టిగ గానమునేసె నయ్యడన్. ౬౨౯

చ॥ ఫలము లకాలమయ్యుఁ బరి - పక్ష్యములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
పలు తమ వేళ్లతోడ వెలి - వాటి కనబడె భూమియెల్లఁ బూ

పులఁ దరుజాలముల్ సాగను - పూనిన చానలఁ బోలెఁ; బేమ మ
గ్గలముగఁ గూర్చు శీలమున - కంటెఁ దనం బొకరుండు గల్గునే? ౩౮౦

తే॥ బోయ పల్లెయు మునిపల్లె - యాయెఁ గెంపు, బోలె నెడనెడ నారుద్ర-పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు-పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున-గారవించె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ నిని ♦ పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనియఁగఁ గొగిలించుకొని ♦ దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కై వడిం గుముల ♦ మాఁడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు ♦ చేతములం బలె నయ్యెఁ జల్లనై. ౩౮౧

మ॥ మరుభూమిస్థలి దాటి మువ్వు రెల రే ♦ మన్నీడు గర్భంబునకొ
మఱుగఁగ గర్జిలు మేఘపాళిఁ గని నం ♦ భ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిణీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ ♦ కై సాచు నెత్తెన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము ముసీంద్ర ధ్యాన సంవాటముకొ. ౩౮౩

౮ చిత్ర కూట పటలము. (౫౮)

చ॥ వినుత సురాళికిన్ మనకు - వేటిమి నొందక యొక్కయాకృతికొ
మొనసి వినిశ్చలం బయిన - పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవుం
డనఘండు సీతకా శిఖరి - యందలి సుందర దృశ్య వీక్షచే
బొనరు పథిశ్రమంబు మఱు - పుచ్చుచు నిట్లను నించుపల్కులకొ. ౩౮౪

తే॥ అలరుఁబోడిచూడుమ యువ-త్యక్తతలముల, నేలకులతీవియలును త-మాలములును
నీరదములు వారణములు - వేఱుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని - కాననయ్యె. ౩౮౫

తే॥ కువలయాపీఠో! కాంచుము కొండఁబొది, యురణములుమరకతరత్న - కిరణనమితి
బలయ భానుని పచ్చని - వారువములఁ, బోలి విలసిల్లు చున్నని-పూతచరిత! ౩౮౬

తే॥ మదగఁజంబు లడఁగు పెద్ద-యుదరములను, దొరయు పాములపొరలు వె-దుళ్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో - ధ్యాపురమున, సౌధశిఖర ధ్వజము లనఁ-జాలఁగంటె!

తే॥ పగడములు పొదింగినయట్లు-ప్రభలు వెడలు, కైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ-బాలఁబోలు
చమర వాలముల్ గదల వి - ద్రుమగిరింద్ర, జనిత నిర్ధరిణింబోలు - చాయ గంటె!

తే॥ కుపిత సింహ పాటిత గజ-కుంభములను, రాలుముత్యముల్ మగువల-ప్రణయజనిత
కొవవేళను రాలు కుం ♦ కుమ విలివ్త, మౌక్తికములన నొప్పారు ♦ మగువ కంటె!

తే॥ శశికి విడిదిగా నెత్తిన ♦ చందమొప్పు, గొనబు కెంపు సొంపులు నింపుకొండకొమ్మ
హర కపర్దము గాఁగఁగెం ♦ కలడు క్షురము, లందు వసియించు గంగ నానడరెఁగంటె

తే॥ తలల మానికములతోడఁ దరలు పన్న, గములు చూడఁగా మదకరీం ద్రములు కెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ బోవు మురువు దోచె, గంటివే సుధామయి! కంటి కటవుదీట.

తే॥ ధత్తుఁడుటయుగళమును దాఁరంబు మోచు, ననువు బోలు కౌనొప్పు లతాంగి! కంటె
ననుచు చందన వనములు నభముగఁపు, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియనబ్బుడొప్పు

తే॥ ఆకురెమ్మలఁగొని మూఁగు - నఖులఁదోలి, జేనియంగొని కరిణికి - నానఁ గరము
చేత నందిచ్చు నెలవంకఁ దెనయు దంత, ములను గల హస్తా గాంచితే - తలిరుబోణి!

చ॥ మనుషంగఁ గర్తయైన హరి ధూయ నడంగి కనంగ రాకయు
న్న న విజితాక్షులైన ముని ధూధులకుఁ బయలైన యట్టి భం
గిని తనయందు డాఁగి కొను ధూకింపురుపావళిఁ గానిపించు పొం
తనము వహించె గాంచుమి వి ధూత్రికతా పటికంపు బండలక. ౬౯౮

ఉ॥ ఆడెడు నెమ్మికంటెఁ గడు ధూ నందము నొందిన కోకిల స్వరా!
మోడి యెడదంతోఁ బతుల ధూ మోములఁ గాంచక యల్క నూను నా
చేదేలు తామె వల్లభులఁ దేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాడెడి కిన్నరాంగనల ధూ పాటల వైఖరి వింటె? యుగ్మలీ! ౬౯౯

ఉ॥ ఎక్కిడు విల్లువంటి నుదు ధూ రించుక వంచి కనుంగొనక వెదు
ల్లక్కడ నక్కడక దగుల ధూ నారఁగఁ గాటు మరంద బిందువుల్
మిక్కిలి, యందు వేటరులు ధూ మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వటించు స
ల్లిక్కల నిండెఁ జూచితే య ధూ హీన సతీత్వ మహిష్ జీవమా! ౭౦౦

తే॥ ఎలమితోఁ గుతుకంబుతో - జలకమాడు, నాడు కోతి నిర్ధర జలం - బలమి చల్ల
నెదుటి దరిఁజేరి గడ్డయె - యెనఁగు మొగులు, గలఁచి చల్లులాడెడు నుగకనిని కంటె!

తే॥ వత్తిలేనట్టి యమృత దీపంబ! యెండ, వంటి పరిధి కాంతులు స్థిర - త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేటక్రిందికి దిగు, పెక్కురవి బింబములఁ బోలి - వెలిగెఁ గంటె!

తే॥ శీలమా యరుంధతికిని - చెప్పజాణ! ఇమ్మహావని వేగిన - కొమ్మలెల్ల
స్వర్ణ పుష్పంబులం జల్లి - పాదములకు, నెఱఁగి లేచు వారిని పోలు - తెఱఁగు కంటె!

తే॥ తలిరుఁ బోణి! యుష్ణకరుడు - తడవు నట్టి, శిఖరిపైఁ గొట్టచేల్చాచు - చెలువ లరసి
పిట్టలందోల నొడిసెల - వినరుమణులు, మింటఁ జుక్కల మాడ్కిని. మెఱయుఁ గంటె!

తే॥ ఎటుకు లగురు కట్టలఁ గాల్చు నెగయు పొగయు, మునుల హామకుండమ్ముల - మొనయు
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబుకరణఁ బర్యె, రాజవదన! కంటినె యంట - రంబు దెనను. [పొగయుఁ

చ॥ గుమగుమ గుప్పు వాసనలఁ - గూడిన దీర్ఘ విసీల కేశ భా
రమునఁ జలించు కౌనుగల ధూ రామ! వియన్న డిలొన ఖుష్య సం ౭౦౧

ఘము వలె మీలు గాన వగు ♦ కై వడి వట్టిని నిర్దురంబులకా
గొమరుగ రత్నముల వెలసి ♦ కుప్పలుగాఁ గనిపించుఁ గాంచిజే|| ౨౦౦

తే|| పఱపు కెంపు బండలలోన ♦ నిటుము కొనుచుఁ, బచ్చబండలలోఁగానఁ బడుచునుండు
కినుక గొన్న విద్యాధరాం ♦ గనల యడుగు, లత్తుకల జాడఁగంటివే ♦ లలితవాక్య!

తే|| జలకమాడు రంభాదుల ♦ జడలనుండి, నిడిచివైచిన వినుమాని ♦ విరులతోడ
దొరలినచ్చు రత్నములతో, మెఱపు వలపు, గలిగి పాటుర్పురులఁ గంటె? కలికిమిన్న!

తే|| వేటరులు చేలఁగావంగఁ ♦ బెట్టినట్టి, పలకలెత్తి వాయించు కోఁ ♦ తులను గంటె!
అందికొని చేత నెలవంకఁకందుడుడుచు, గోలయగు కొఱవతఁ జూచి ♦ తే?లతాంగి!

తే|| మాధవీ నికుంజములందు ♦ మగలఁబాసి, వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ దెల్పుచుండ
నల్లనై మాఁడినట్టి యీ ♦ ననలతోడి, తల్పములఁ గాంచితే? సహధర్మచరిత! ౨౦౧

చ|| తలఁచిన యట్టి దేవసుధ ♦ తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ బే
రెలమిని పొందు జానకి! ర ♦ హింపఁగ నీపెనుమాఁకులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యలల ♦ వారక యూఁగుచుఁ జెంచువాండ్ర చె
ల్వలు రహిఁ బాడఁగా నశున ♦ పక్షులు వచ్చుచునుంట గాంచితే!. ౨౦౨

తే|| మేనకాదులు క్రిడించి ♦ తానమాడఁ, గలపమును కుంకుమముఁ గల్ప ♦ కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి ♦ యంగ నీటి, తుంపురులు పరిమళముఁ బొందుటను గంటె!

తే|| అడ్డుకొని మూఁడు జాలకే ♦ యధికమైన, చల్లఁదనము పాంథులకు నొసంగుచున్న
శిఖరరాజంబు సూర్యుండు ♦ చేరమేటి, ముకుటము దాల్చు తీరునఁ బాలించెగంటె

తే|| మానికంపు బండల మీఁదఁ మలసివెదురు, పొదలు రాల్చిన ముత్తియఁములువెలుంగ
నంజ మిన్నంటఁ బర్వన ♦ శ్మశ్రనమితి, కరణఁ గానంగ వచ్చుటఁ గాంచుమబల! ౨౦౩

తే|| విజిత నంశ వీణారావ ♦ నిమల శుకమ! పూచు మోదుగు లెడనెడఁ బాలుచుచుండ
వనము మండుచు నుండెడు ♦ పగిది దోచె, గాంచితే దూరభాగంబు ♦ కన్నులలర

ఉ|| చెందొవలందు గాజులను ♦ చేర్చిన చెన్నునఁ గానవచ్చుకే
లొందిన జానకి! కలభ ♦ యూథము శుండము తోలునంచి గాఁ
బొంది జలంబు నించికొని ♦ పోయి తపస్సుల కుండికావళిం

గ్రందుగ నింపుచుండుటలు ♦ గాంచితే యచ్చటి చిత్రలీలకా ౨౦౪

తే|| వంపుతోడలు కూర్చికి ♦ వంగు మనసు, గలుగు కోతులు వృద్ధులఁ ♦ గనులులేని

తాపసులఁ గజ్జలంబట్టి ♦ దారిచూపు, చుండు వేడుక గాంచితే ♦ యుత్పలాక్షి!

తే|| పురుట విప్పియూరఘుల్ ♦ మునులహోమ, కుండములనగ్ని వడిరాఁజుకొనఁగ విపరు

చుండుటలు చూచుచుండుట శృంగారోదరీ! ప్ర, శస్త్రయతుల మహిమనెన్న శక్యమగునె?

తే॥ చెట్లఫలముల రాల్చెడు + చెడుగుణంబు! చెలగు కోతులు ప్రత్తిని + చిక్కుదీసి
పోగుచేసి జంఘెములకై + మునుల కోనగు, చుండుటలు కాంచుచుంటివే యునిదమిన్న!

తే॥ మావి పనన యరఁజెట్ల + మంచిపండ్ల, దెచ్చి యిచ్చు కీశములఁ + దెఱవ! కంటె
దుంపలం ద్రవ్వకొని భక్తి + తోడ దెచ్చు, కిటుల నిటఁ గంటివేపైఁడి + కీలుబొమ్మ!

తే॥ కొండవరి జొన్న రాగి కం + కులును వెదురు, బియ్యమనుములు నీ నన + చెయ్యివంటి
నోళ్లగల కీరనికరమ్ము + మల్లనుండి, తెచ్చిమునుల కిచ్చుట గంటె + మచ్చెకంటి!

తే॥ దంతములు తేజరిల్లు మ + దావళముల, నెత్తుకొని మ్రొంగు భుజగంబు + లుత్తమజన
భాతి వినతిమై జటిలులు + పదములూని, త్రొక్కు మెట్లగు టరసితే + నిక్కులాఁడి!

తే॥ చపలనేత్ర! యీకొండపైఁ + దపముచేసి + కన్నుల ముద్రశ్రువులు కుండ + కరణిరాలు
వారలకు ముక్తిసీయ దే, వతలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోల + మెఱసెఁజూడు

చ॥ తపసుని మ్రొంగి యాజ్యమును + త్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడు
విపుల భయంబు నొందు కడు + విప్పగు కాటుకకంటి! జానకి!
ఉపగత సూతికాశ్రమము - నోర్వఁగ రేణువులకా భరించి త
ద్విపములు నొవ్వనీకోదవి + తేజీచి పట్టుచునుంటఁ గాంచితే! 2౨౦

తే॥ నీడు మైకాంతి మెఱుపని + నిశ్చయించి, ఘోషలు పుట్టలఁ దూఱుట + పడఁతి! కంటె
జలద నాదంబు సింహ గ + ర్జనమయంచు, గలఁగిపాటు వారణములఁగలికి! కంటె,

చ॥ అఱిని గృహస్థ ధర్మమున + యందె తపంబును సత్యముకా దిటం
పఱచిన యాజ పుత్రకుండు + పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా
కరముగఁ జూపుచుం జని ను + కర్ముల తాపను లందు కానరా
నెఱిగి ముసీంద్రవర్యులకు + నెచ్చగు వింపయి యుండె నచ్చటకా. 2౨౧

క॥ వెనఁగాల నేమి నాఁజను, ననురుని యనుఱుల హరించి - యరుణంబయి యా
కసమున వెలసిన చక్రము, పనదోఁచెం బల్చిమాద్రి + భానునితీరుల్ 2౨2

తే॥ చక్రదారిత దనుజని + స్తారదేహ, గళితర కంబు నా సంజ + కావి పరవె
వానినోర విఱుగు కోట + పల్లవోలె, నందముందెను మింటలే + జందమామ. 2౨౩

క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము + పొదలించుచు నలిన పుష్ప + ములు ముకుళించెకా
పదపడిగగనముఁ బోలిన, హ్రదముల రిక్కలను పోలి + యలరెం గలువల్ 2౨4

తే॥ ఆడు మగ కోతులట్రూకు-లరయుచేగఁ, బిడులుదంతులుసానువుల్ - వెదకవెదలఁ
గాన పిట్టలు నీడముల్ - గానఁ బోయె, జాన వేద్యుండు సంజ క - రముల కరిగె 2౨5

తే॥ కొన్నిపువ్వులు ముడిఁగెను-గొన్నివిడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు ను - ధామయ్య యగు
జానకికి హస్తనత్రకం - జంబులవుడు, నీరజంబులకై వడి - నేముండింగె 2౨౭

లక్ష్మణుఁడు వర్ణశాల నిర్మించుట.

క॥ ఉత్తముఁడు సుమిత్రాసుతుఁ, ఉత్తతి తనుమధ్యలోడ ♦ ననఘం డుండె
జత్తమున నెంచి యచ్చటఁ, దత్తమునఁ బర్ణశాల ♦ తగ నిర్మించెన్. 2౨౮

సీ॥ పంగ కట్టల నాటి ♦ పైన నడ్డంబుగాఁ, బొడవైన వెదురులఁ ♦ బొందు పఱచి
నడుమ నిట్రాడుల ♦ నాటి పై వానంబు, లమరించి పెండియ ♦ లఱఁగఁగట్టి
శాక పర్ణంబుల ♦ జానుగాఁ గప్పిపై, బోద కసవు వైచి ♦ బొద్దుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల ♦ బ్రద్దల నల్లి మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన, ♦ మొనరఁజేసి

తే॥ జానకి రామునకు వేటు ♦ స్థలము లుంచి, వాస్తు శాస్త్రోక్తముగ నెల్ల ♦ పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంతుమ పంకంబు ♦ లోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ ♦ కూర్చి యంత.

తే॥ బర్హి బర్హ వితానంబు ♦ పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁ గొని వ్రేలు క్రచ్చులఁ ♦ గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లలోఁ ♦ గట్టి ననలఁ, బఱచి కొవ్విరుల్ చల్లి ♦ తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు రచి ♦ యించిన యొప్పుగు పర్ణశాలలో
దేవతలకై భజించి జగ ♦ తీపతి యంబుజగర్భునందు న
జ్ఞాపళి నన్ను బోటి జను ♦ లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కేవిధి నొప్పు వాఁడు తన ♦ యింతినిగూడి నసించె నచ్చటన్. 23౦

ఉ॥ మాయను నీఁగినట్టివగు ♦ మానసముల్ శ్రుతులున్ సుధాబ్ధియుం
బాయని తొల్లి తెంకియు న ♦ మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కునొ
చాయను లక్ష్మణుండు కడు ♦ చాతురిఁగట్టు కుటీరమందు నీ
తాయుతుండై రఘుప్రభుఁ డె ♦ ధం బరితృప్తి వసించె నత్తఱిన్. 23౧

తే॥ జానకీ నమకోమల - చరణయుగళి, కటు శిలాతల మార్గంబు ♦ గడవ నడచె
దమ్ము కరములు గుడిసె నొం - దంగ ఁగట్టె, సాయమే లేని వారికి ♦ జగతిగలదె? 232

క॥ అని చింతించుచు దమ్ముని, గనుఁగొని యీవర్ణ శాలఁ ♦ గట్టెడు పని యెం
దున నేర్పితి పని నిలువక, కను గొలుకుల నశ్రువులను ♦ కార్చెను తోడ్తోన్. 23౩

చ॥ పొలుపగు సంపదకై భరత ♦ పుత్రుని కిచ్చిన తండ్రి యానతికై
వెలి వనంబు చేరి బహు ♦ విశ్రుత ధర్మముఁ గాచి భాస్కరుం
బలె వెలిగించు నన్నుతి ను ♦ పార్జన చేసితి నంటకంబె నా
కులతను నీకు మిక్కిలిగఁ ♦ గూర్చితి నంటయె యుక్తమాఁ గదా? 23౪

చ॥ అని యిటు రాఘవుం డనఁగ ♦ సంతటఁ దమ్ముఁడెడందఁ గుంది య
న్నను తగఁగాంచి యిట్టులను ♦ నాయక! యన్నకు సేవసేతకై
యనుజుఁడు గల్గు నిక్కమిది ♦ మారయఁ గవ్వ ముఖాంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనె రు ♦ టంబుగ నిల్చుటెఱుంగవే యనక. 231

ఉ॥ ఐన నటుండ నిమ్ము పరి ♦ హరిము దీనికి లేదు ధర్మముక
మానుట కూడదంచుఁ దన ♦ మానస మందు తలంచి సేవపైఁ
బూనికయుం గుతూహలము ♦ పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయుక
లోన నెఱింగి వాని యడ ♦ లుం దొలఁగింపఁగ నెంచి యిట్లనక. 232

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది ♦ యొండు గలదు, భావి సద్గతి యనెడి లాభంబుతోడి
అతుల సమ్పాద్యమరయ శాశ్వతముగాన, దీనఁగొఱతయేమున్నది ♦ తెలియమయ్య

తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు సమా ♦ భానపఱచి, యమరులు నుతింప వ్రతములనాచరించె
తబిసి యగు వసిష్ఠనియాజ్ఞఁ ♦ దరలిసట్టి, దూతలేమైరొ వారలఁజూత మింక. 233

౯. ద హ న ప ట ల ము . (౧౪౫)

తే॥ సత్య వాక్యతా దూతలు ♦ సరగరేయిఁ, బవలు నిలువక నడచి యాభరతుఁడుండు
హర్యముం గని తమరాజ్యయతని కెఱుక, పఱపుఁడుని ద్వార్ధి సతులతోడఁబలికినారు.

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లోపలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱునతఁడుకాంచి
రాజరత్న కిరీట నీ ♦ రాజితాంఘ్రి, యుగభుండగు తండ్రి సుఖుండయి యొప్పునె? యన

ఉ॥ రాజ సుఖుండనంగ యువ ♦ రాజును లక్ష్మణుండుక సుఖాప్తికి
భాజనులే కదా? కుశల ♦ వర్తినులే జననుల్? తపోధను
డోజకు భద్రమే? యనుడు ♦ నుత్తర విచ్చుచు దూతల్లె వా
రోజు జెలంగు వారనుచు ♦ నుంచిరి భూపతి శ్రీముఖం బటక. 234

తే॥ మఱియుఁ గల బంధువుల యనామయము లడిగి, తండ్రి పంకిన లేఖ మస్తమన నుచిది
ముద్రగల దానిఁద్వరగ వి ♦ ప్పచునె వారి, కిచ్చె నధికంబు గాఁగ న భీష్మ ధనము.

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱునవ్వు ♦ మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు ♦ కులకములుగ
నుబ్బి యగ్రజుఁగాంచనొ ♦ సుత్సుకతను, విరు లవారిగాఁజల్లెనుభరతుఁడపుడు. 235

తే॥ అరుగఁ బరివార వితతికి ♦ నాజ్ఞ యొసఁగి, పెద్దలకు మ్రొక్కివారి దీ ♦ వెనలఁబొంది
యాయితంబై న తేరిపై ♦ ననుజుతోడ, నెగడి తిథివారముల గమ ♦ నింప కరిగె. 236

సీ॥ ఏనుగుల్ ముందుగా ♦ నేగెను రాజ కు, మారులు బారులు ♦ తీరి చనిరి
సాయుధం బగు వీర - సైన్యము నాలుగు, ప్రక్కలఁగ్రమముగా . బలసి వెడలె

నొత్తిరి శంఖముత్ + మొత్తిరి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు - బలీసె ధ్వజులు
 మెఱసెను గొడుగులు - బెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు-విరిసె సురటి
 న్రాంగె బండ్లపై బహువాద్యములరవంబు, మూంగెదేటులుక్రొవ్విరి మొగములందు
 రేంగె మిన్ను మన్నలము భూ + రేఁప చయము, సాగెభరతుండుమిక్కిలి సంబరమున
 తే॥ మించి నకిలించి తలల నా + డించునవియు, నింగి కెగురుమన్న నువేడ్క + నెగయునవియు
 పోవఁ దగు వేళకే చేరఁబోవు నవియు, మొగము వాంచిన వగు నశ్వములునుగదలె.
 తే॥ విల్లు కాంక్షు రీంతులవారు + మల్ల వరులు, చక్రతోమరాసి గదాప్ర + శస్త్ర హస్త
 లనుభవం బున్న మావటీ + ద్రుఢిక్ విజయ, శీలరగు వీరులును చుట్టి + చెంత నడవ.
 తే॥ పోటులాడుమన్నలుకోడి + పుంజులునుపొ, లేళ్లు కముఁజులు మఱియఁబూ + రేళ్లు పెంచు
 నట్టి వేటరుల్ మనముల + నలరి వాని, వెంటఁగొని వేడుకగ ముందు + వెడలి నారు.
 తే॥ ఉత్తములు కొందఱురముల + నొరసికొనుచు, జరగి చాల్చాలునని నిల్చి + జన్మమెత్తి
 సురలు జ్ఞానులై యైహిక + సుఖము వీడి, పూర్వ నాకఃకముఁగొన్న + పోల్కినుండి.
 తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన + మాడ్కి వఱలు, మాగధుల కీర్తనధ్వనుల్ + మలసె దివిని
 ఒడలికిని ప్రాణముం బోలె + నొప్పునట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లడఁ + దద్ద చెలసె. ౭౫౧
 క॥ భేరి రుతి మించి విప్రా, శీరవము చెలంగె మేటి + జెట్టుల పెను గ
 రావము మించి వందులు, పేరుకొని వచించు వినుతి + పెలుచం దాఁకె

భరతుఁడు కోసలముఁ జేరుట.

క॥ అడవుల నదులను గిరులను, కడచి చెఱకు రసము మడవ + గనిమలఁ ద్రిప్పక
 వడియు వలుఁద పొలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు + పూటఁజేరెకె. ౭౫౩
 క॥ పొలములు మడకల నీఁగెను, పొలముల పైరులను నీఁగి + పోయె జలంబుల్
 జలజాసన జలజంబున, నిలువక యేగుటయె గాక + నీఁగె విషయము
 క॥ పండిన ఫలముల వెలువడి, నిండి రసము దరులఁ బాతీ + నిష్ఫల మయ్యె
 మెండగు పువ్వులు విరిసియు, నెండి దిగువ రాలి వితగ + నెఱసెను మంటన్. ౭౫౪
 తే॥ పక్ష కాంబు నెఱుంగు కా + పరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి + పాటుచున్న
 మావిపండ్లరసము గని + మలను పొరల, మొదలు మురిసి ధాన్యంబులు + మొలకలెత్తె
 తే॥ పక్షు లాడు పొలంబులఁ + బనులు నేయు, తిల సుమంబులఁ దేగడు నా + నలు గలారు
 పనులు. నేయరు మడఁతులు + ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపుల + నూడ్వకుండి
 క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పొలతులకుఁ దూతి పనులఁ + బోవుట తొలంగె
 బలుకవు భేరులు పురవీ, ధులలో నుత్సవము లెందుఁ + దొడరక యుండెకె. ౭౫౫

- క॥ వేడవు శిరసులు పూవుల, నాడవు చెలిగములు నీట ♦ నాట నెలవులన్
బాడవు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాడవు మాడువుల నుప్పి ♦ కర్ణ బిలములన్ 2౫౯
- తే॥ వెలయుమొగములుచిఱునవ్వు ♦ వీడియుండె, మాడుగులుతావిపొగలను ♦ మానియుండె
దీపములు ప్రకాశములేక ♦ త్రిక్కియుండె, మదవతుల జడల్ సుమముల ♦ వదలియుండె
- క॥ పెరిగినపచ్చని పైరులు, చెఱువుల నుదకములు రామిఁ ♦ జెడు లోభుల మం
దిరముల వాకిండ్ల కడన్, దిరిగెడు యాచకుల మోము ♦ తీరున వాడెన్
- క॥ వేలుపులు దూరమేగఁగ, నాలుకతోఁ బలుకరాని ♦ నయమున నుజ్జే
త్రాభులు పంటల వీడఁగ, నేలపొలుపుదక్కె ననుజు ♦ నీఁగు నొడలు నాన్. 2౬౦
- క॥ అటువంటి కోసలంబును, తటుకున భరతుండు చూచి ♦ తన మదిలోఁ బే
రటమట పడి చెడుగేదో, యిట విన నగు నంచు నూర్పు ♦ లెచ్చుగఁ బుచ్చెన్.
- క॥ మఱి యేగి సత్య భూషుండు, తఱిమెడు నరదంబు కంటె ♦ దద్దయు వడిగా
నెఱుకఁ బనిచి యాలో మెఱు, పొఱయని సాకేతమును న ♦ ముత్స-తఁ గాంచెన్.
- తే॥ వేవెలుఁగుఁగని యిబ్బామి ♦ వేల యెల్లఁ ♦ దిరిగి యలసితి నిలువుము ♦ తిందు రమ్ము
వెనుకఁ బోవచ్చునని నిక్కి ♦ పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ ♦ గానఁడయ్యె.
- తే॥ ధర్మ పద్ధతి నార్జించు ♦ ధనము నెల్లఁ, గోరు వారలు వచ్చి కై ♦ కొనుఁ డటంచుఁ
గీ రికాములు పిలిచెడు ♦ కేకవంటి, మురజ నిన్వనములు మున్ను ♦ మొసయ వినఁడు
- క॥ సధనుల నుండి యిభంబుల, నిధులను దొడ్డ గొనువారి ♦ నెఱిఁ గానుకలన్
బుధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు టతఁడు ♦ గానఁడు నగరిన్.
- క॥ ఆవుల మద వారణముల, మావులఁ బెన్నిధులఁ బడసి ♦ మన్ననతో భూ
ధేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుండు కనఁడు ♦ పుర వీధులలో.
- క॥ పురమున గాయను లిండ్లన్, ద్విరేఫములు వీణియలును ♦ తీయని స ప్త
స్వరములు వెలిపఱువమి నుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పఁ ♦ దార రహితమై. 2౬౯
- క॥ కరులను పల్కరి కలను, హరులను రథములను బండ్ల ♦ నరిగెడు వారి
వ్వరు లేక నగరవీధులు, శర విరహిత సికత సహిత ♦ ఝరముం బోలెన్. 2౭౦
- క॥ ఉత్తమగుణియగు భరతుం, ఉత్తతి నగరంబు కాఁతి ♦ యందము చెడుటల్
చిత్తమునఁ దలచి యనుజా!, యెత్తెఱుగున నుండఁ జూచి ♦ తే పురి యనియెన్.
- క॥ అరివీర భయద భుజబల!, పుర సంస్థితి చూడఁ జూడఁ ♦ బాలుపతి దామో
ధరు సతి వీడిన కల్పశాం, బు రాశి గతి నొప్పుచుండె ♦ బుధ నుతి కంఠే, 2౭౧

తే॥ రత్న భూషండు సింహ ప ధ్రాకముండు, నై న శత్రుఘ్నుఁ డిరుగేల ధ నంబలిగొని
యిపుడు గలిగిన దొక దొడ్డ యెడరు సతము, చెడని పురమును సిరివీడుఁచెన్నదోఁచె

భరతుఁడు కైకగృహంబున కేగుట.

తే॥ అట్లు పలుకుచున్నంతలో - స్వందనంబు, నగరుచొర వేగ భరతుండు ధిగి బిరబిరఁ
దండ్రువసియించు నట్టి సౌ ధంబుచేరె, మనమునంమన శంకలు - మల్లడి గొన. ౭౭౪

తే॥ ఉద్ధతభుజఁ డుత్కంఠతో ధిగుర్నినాథుఁ, డెలమివాడుకవసియించు ధిగృహముసాచ్చి
యెచటఁ గానక యిది యల్ప ధిహేతుకంబు, గాదటంచు శంకించె మిక్కిటముగాఁగ

తే॥ జనకు వెదకి విశుద్ధ హ ధ్రముల తోడ, వందనమునేయ నుంకించు ధిభరతుఁగాంచి
యొక్కచేటిక మీతల్లి ధియుత్సుకతను, పిలుచు చుండెను రండుని పిలుచునంత. ౭౭౬

తే॥ వచ్చి తల్లికి మ్రొక్క న ధివ్వనిత తనయు, మనసు తనివొందఁ దడవుచుఁ ధిదనదుతల్లి
దండ్రు సేమంబులడుగ నా ధితుడు వారు, భద్రయుతులని పలికి యా ధివలనుకాంచి

శా॥ తల్లిప్రేమము పెల్లగిల్లఁగను మా ధితండ్రి వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్ల నాడుచున్నయదియెం ధిదున్నాడో నానేత్రముల్
చల్లంగాఁ గనువాడఁ జెప్పఁ గదెప్ర ధిశ్నంబింక జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రుని కాంచు పిమ్మటనె నా ధికుతాప మొప్పారెడున్. ౭౭౮

అ॥ అట్లు తనయుఁ డడుగఁ ధినావంత యుల్లమ్మునందు వంతలేని ధియతివ తెగువఁ
బలికె ననుర బలము ధినడఁచిన మీతండ్రు, సురలెల్ల దివము చొచ్చెననుచు. ౭౭౯

ఉ॥ భగ్గునఁ గాల్పునట్టి చెడు ధివార చెవింబడ నెత్తివెండ్రుకల్
దిగ్గన నగిఁ గాలుగతి ధిదిక్కటి వజ్రముచేత రావి వ్రూ
నెగ్గతిఁ గూలు నగ్గతిని ధిపృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వాసమున్
మ్రొగ్గక తెల్విదప్పి శవ ధిముం బలె నుండె జనంబు జంకఁగన్. ౭౮౦

చ॥ మొగమున కాంతి మ్రగ్గ నర ధిమోడ్చిన కన్నుల నశ్రుబిందువుల్
బుగులుకొనన్ వెనం గొఱవి ధిపూర్తిగ వీనులఁ జూన్పు రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలె ధిదక్కొరు లెవ్వరు డెదమందు ప
ల్కఁగఁ దలకొందురే? యిటులు ధిక్కశ మానస వెట్టులెతివో!. ౭౮౧

తే॥ గుహుని కంటె సుందరుండు స్రుక్కుచునులేచి, పరితపించుచు మణిసేలఁవ్రాలివగవి
వేడిగా నూర్చివేదన ధివెక్కనముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచ ధికిట్టు లనియె. ౭౮౨

తే॥ ధర్మ నిర్మూలనము చేసి ధిదయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకుఁ ధిజెలుపు చెఱచి
పురణ మొందితి వననీతి ధిమణచి నాడ, వింతకంటె హెచ్చుగు దోష ధిమెద్దితండ్రు?

ఉ॥ కోపము ద్రోసి కామమును ♦ గోసి యెడందను లోభ సంహతిన్
లోపము చేసి యున్నతిని ♦ లోకము నేలు నుదార! నీప్రజన్
దాపము పాలుచేసి తగు ♦ దారిని నీకయి చూచుకొంటయున్
లోపము గాదె? యద్దియును ♦ లోభముగాక యుదారమార్గమే? ౭౮౪

తే॥ ఇనుడు మొదలుగా నీకుల ♦ నృపుల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన ♦ పూతచరిత !
భర్తమేర్వంశమగు విల్లు ♦ భంగపఱచు, ముద్దుకొడుకు నెట్లడఁ బాసిపోయి తిట్లు.

తే॥ ఆర్య! ధర్మచరిత్ర! యీ ♦ యవసీయుదు, ప్రపంచ వార లేవంశము ♦ నందులేమి
స్వర్గమున మైత్రిగలవారు ♦ చాలఁగలరు, పోదమని యెంచి యోగితే ♦ భువనవంద్య!

తే॥ తడవు చల్లనై యున్న నీ ♦ గొడుగు నీడ, వఱలు సలు జీవు లిప్పుడు ♦ వాడి నిలువఁ
గల్పశీతల చాఱయ నా ♦ కాంక్షచేసి, వెడలి నాడవె నీవార ♦ లిడుమఁ గుడువ? ౭౮౭

క॥ శంబరుఁ బోలిన దనుజులు, వెంబడి మఱిముట్టిరేమి ♦ విబుధులు కడగం
డ్లంబడి సరుగిడి నీచర, శాంబుజములఁ బడిరె? దాన ♦ నరిగితె చెపుమా? ౭౮౮

ఉ॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టి ధన ♦ సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్
బాత్రముగా భజింపఁ దగు ♦ పద్ధతిఁ జేసితి వశ్యమేధముల్
పుత్రులఁ గంటి భక్తి శుచి ♦ పూజ లొనర్చితి వట్టి పుణ్యాచా
రిత్రక! యిట్టి వెవ్వియు భ ♦ రింపని నాకముఁ జేరఁ గోరితే? ౭౮౯

తే॥ తండ్రి! రాముఁడు వట్టి హా ♦ స్తములతోడ, నున్నవాడని నీచేత ♦ నున్నప్రభుత
నతని కీయఁగఁ దలఁచి యే ♦ బ్రతికియుండ, సమ్మతింపఁ డనుచు నిట్లు బరిగితేమి?

చ॥ అరిది తపోబలంబు భువి ♦ సందమి రామున కీవు మోద సం
భరితముగాఁ గులక్రమ స ♦ మార్జిత శీర్షకమున్ ధరింపఁ జే
సి రహిమహోత్సవంబు విల ♦ సిల్లఁగ నీదు విశాలనేత్రముల్
గరువము నొందు భాగ్యమును ♦ కాంచవు గావలయున్ సృపోత్రమా!

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరతుం డిటు పనవి పనవి ♦ బాహ్మకులిత
సుగ్ధిరీతేక్షణుడై యొకవై, ఖరిఁ దేజి వచించె నిట్లు ♦ కైకం గనుచున్. ౭౯౦

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును ♦ దై వతంబు, జ్యేష్ఠుఁడును మేరమీఱిన ♦ శ్రేష్ఠగుణుఁడు
రాముఁడే కాన నతని పా ♦ దామలాబ్జ, ములకు మొక్కక నామది ♦ యలఁత వోదు.

క॥ అనిన న్విని పిడుగుం బో, లిన సలుకుల నారి తేఱు ♦ లేమ కయిక నా
తనయా! జానకితోఁ ద, మ్మునితో రాఘవుఁడు వనికె ♦ బోయె ననంగన్. ౭౯౧

క॥ అడవుల నున్నాడని తలి, నుడువఁగ శుచి మ్రొంగు కరణి ♦ నొగిలి మఱియు నే
చెడుగులు నే వివేదగినవి, కడమపడియెనో యటంచుఁ ♦ గంపము నొంభెన్. ౭౯౨

చ॥ ఉలికి వడంకి న్రూను వడి + యూచ్చి యల్లమరి రాఘవుండు కా
నలకు గమింప దోసము లా + నర్చెనో? దైవము కోపగించెనో?
యల విధి దార్చె నేమి? మరి + యాద తొలంగెనో? దేని చేతనో?
కలక తొలంగె డెల్పుము క + కావీకలయ్యె మదంతరంగమున్. ౨౯౬

తే॥ చెడుగులే రాముఁ డొక్కడఁ + జేయునేని, తల్లి కార్యంబు నోలే భద్రదమయగును
తండ్రి మరణించు పిదపనే + దాశరథియు, వనుల కేగెనో? తెలుపవే + యనుడుగైక

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి + కోపము చేతను కాదు దైవమున్
దొరయదు భానుఁ బోలి తన + దొడ్డ కులంబునఁ బుట్టి నట్టి భూ
వరుండు నజీవుండై వెలయు + పట్టుననే యతఁడేగె గానలక
ధరణి తనూజతోడఁ దన + తమ్మునితోఁ జరియింపఁ బుత్త్రికా!

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు + నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
సునఁ బగవారి కుట్రలును + చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
బాసరక తండ్రి యుండఁగనె + పుత్తుఁ డరణ్యముఁ జేరుటేల? మా
జనకుండు పిమ్మటన్ విసివి + చావఁగ నేల? వచింపవే వెనక. ౩౦౦

చ॥ అనుటయుఁ గైక యిట్టులను + నయ్య వరంబుల నీయఁ గాంచి నే
వనులకు రాము నంపితిని + వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితిన్
దనయ వియోగమున్ మదిని + తాళఁగలేక విభుండు స్వర్గముం
డెననెను నీవు నా కనులు + శీతల మంద భువిం భరింపుమా. ౩౦౦

భువతుండు కైకను దూషించుట

ఉ॥ కైక కటూక్తి కర్ణముల - గాండక మున్నె శ్రవంబు మూసె ని
భూకుటి దార్చె నగ్నివెలి - వుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
వాళిన మానె రోమములు - వహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కెఁ జెక్కులన్
సోకె వడంతు కాళుల వ - సుంధర వ్రయ్యంగ మోడె నార్భటిక.

ఉ॥ కాళుల నేల గ్రుద్దుటయుఁ - గంపము నొందె జగంబు మేరువున్
గాలికి వారిధిన్ సుడియు + గంధ గజంబుల నావకై వడిక
వేలుపుల్ల భీతిలిరి - వెక్కన మందిరి దైత్యులయ్యెడన్
గాలుండు కన్నులన్ మొగిచె - గల్వల సూడును క్రుంకె జంతునన్

చ॥ కలగిన క్రూరకోపమున - గ్రాగిన యా భరతుండు పాప పం
కిలయగు నామె తల్లియని - గీల్కొను గారవముం ద్యజించి ని
ర్మలుండగు రామచంద్రుఁ డెద - మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగా
దలఁపక యీనడించుచుఁ బ - దంపడి యిట్లనియెం గటూక్తులన్. ౩౦౩

ఉ॥ రక్కసి వీవు నీ చెడు వ ♦ రంబునఁ దండ్రి గతించె నన్నయుక్
దక్కక కాననంబులకుఁ ♦ దారెఁ దపం బొనరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వాకను ♦ చీల్చక నెమ్మది విన్న యే నిటక
దక్కెన యంచు రాజ్యమును ♦ తాల్చిన వాఁడన కానె? పావినీ! ౮౦౪

ఉ॥ ఈవును సిగ్గు లేకెదుట ♦ నే నిలుచుంటివి క్రూరరాక్షసీ!
నీవిటులాడ వా తెలున ♦ నే ఛరికం గొని క్రుక్కకుండితిక
భూవలయంబుఁ గాచు పరి ♦ పూర్ణ గుణుండగు రాఘవుండు సక
గావలుఁ డంచుఁ దిట్టు నని ♦ కాక ఊమింతునె తల్లి యంచెదక? ౮౦౫

ఉ॥ క్రూర వచస్సుచేఁ బ్రభుని ♦ గూల్చితి వంపితి వన్నఁ గానకుక్
గోరిక మీఱ రాజ్యమును ♦ కూర్చితి నాకయి మాయ లాఁడి! యీ
తీరొక ధర్మమార్గమని ♦ తేర్చెదొ? యిట్లుగు నేని ధర్మముక్
గోరక యుందుఁ గాక! జన ♦ కూటము కోరఁగ నిచ్చుచునే? ౮౦౬

ఉ॥ వంచకురాలు తల్లి చెడు ♦ పద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంశగౌరవముఁ ♦ గాటికి ముక్ భరతుండు పంపినాఁ
డంచు జగంబు దూఱ బిడి ♦ యంబున నా తలవంచి మానముం
ద్రెంచి చరించు పీనుఁగయి ♦ త్రిమ్మరు కంటె మజ్జేమి గాంతునో! ౮౦౭

తే॥ తగు సతీత్వము ధర్మ వ ♦ ధ్ధతిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని మ్రుం ♦ దించి వరము
గాంచు సీవొక పెనుభుజంఁగవవుకాక, కలికినే? మఱి యెవ్వరిఁ గఁగవ నుంటి? ౮౦౮

చ॥ పతి యునుఱుల్ హరించితివి - వ్యాధివో? కావు పిసాచివీవు; జీ
వితము వహించు కంటె వడి - బిద్దుట మేలటు దోరు; నన్ను గాం
చితి స్తన మిచ్చి పెంచితివి - నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితింక నే
వితమున నేమి గూర్చెదవో? - ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందువే? ౮౦౯

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన - నన్నుతు నీవిభు నావిద్రావి యీ
నిత్య విలక్షణంబయిన - నిందను గాంచి ధర్మ హరించి సం
స్తుత్యముగా నుఖింతు మని - సొక్కితి వాతఁడు వోవ ధేనుకా
పత్యము న్యాయముం జెనయు - పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాఱదో? ౮౧౦

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటకుం గొఱత - యెంచక తండ్రి గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర వీడుటే తగవు - నేయుట యంచుఁ దృణించె రాఘవుం
డచ్చుగ వాని తమ్ముడగు - నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలనని - వాడెడు దూఱును నే భరింతునే? ౮౧౧

చ॥ జనకుఁడు తద్వియోగమునఁ - జచ్చుటెఱుంగక కైక డెంద మీ
యనువున మార్పు నొందఁగతఁ ♦ మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదికొ
జన పరిపాలనంబు తగఁ ♦ జల్పు గలాఁడని నమ్మి కానకుం
జనియెను గాక యొండయినఁ ♦ జల్పునె రాఘవుఁడెట్టి పద్ధతికొ. ౫౧౬

చ॥ తరణికులాల్లిచంద్రుఁడగు ♦ తండ్రి తలంపది యేదియైన నా
గురుత మదియ నేవనము ♦ కోరి యొసర్చుచు నుండినట్టి యీ
భరతుఁడె లోపలకొ గుటిల ♦ భావము నూనెన యంచు రాఘవుం
డురవుగ నూహనేయ భవ ♦ దుగ్రవరం బాకటైనఁ జాలదే? ౫౧౭

చ॥ వశముల సగ్రజుండు కర ♦ భాజనుఁడై ఫలమూల సంతతుల్
దిన నిట నేను జీవములఁ ♦ దేకువ దాల్చి నువ్వ నాత్ర మం
దున రుచులూఱు నోగిరము ♦ తుష్టిగ మెక్కుట గాంచి లోన నే
మని జన మీసడించు? నది ♦ యర్హమె రామపదానుజన్మికొ? ౫౧౮

చ॥ అడవులఁ జేరె రాముఁడను ♦ సంతనె తండ్రి గతించె గీర్తితోఁ
గడలి వినంబు నా నడరు ♦ కైక వచించిన యా మ్మణంబె నే
విడువక ప్రాణముల్ చెడుగు ♦ వ్రేల్చిక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నిది ♦ బూటక మంచు జగంబు పల్కదే? ౫౧౯

చ॥ జగములు సమ్మతిం గొనునె? ♦ చావక యే సపనిండఁగాంతునే?
నగరము నందు లక్ష్మీ చర ♦ ణం బిడి నిల్చునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి? ♦ తప్పుడు త్రోవల నేరుచూపి రి
ట్లగడు గడించి పాడి మొద ♦ లంటఁగఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే? ౫౨౦

ఉ॥ నీ కొల నోటిచే జనకు ♦ నిల్వనఁ జంపితి నింత మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెను ♦ లుబ్ధత నన్నను పాఱ దోలితికొ
లోకము లేల నిల్పితి వి ♦ లుంతత బుద్ధి రవంత దోసముకొ
సీకడఁ గల్గునే? తెగడు ♦ సీఁగెడుమార్గము నాకుఁ గల్గునే? ౫౨౧

ఉ॥ ఏనొనరించు కార్యముల ♦ నింకను కొందఱు కన్నులారఁగాఁ
గానఁగ నిమ్ము; నాయెడఁద ♦ గానక లోకము అట్టునేయు; నే
జానున నన్నమోము గనఁ ♦ జాలుదు? వంశ వినాశినీ! గరం
బాసన వానిఁ జంప దను ♦ న్యాయము చెల్లెను నాదు మన్నికొ. ౫౨౨

ఉ॥ పాపిని వైన సీనరక ♦ భాజనమా నుదరంబుఁ జేరి నేఁ
దోచఁగ నై న పాతకముఁ ♦ ద్రోచి మనోవృథ లెల్లఁ దీటు సం

సావిత ధర్మదేవతయె ♦ సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నే
దాపసి వేష మూని బెడి ♦ దంబగు కానక దపంబు పూనెదక. ౮౧౯

ఉ॥ జ్ఞానులు పల్కు నీతివచ ♦ సంబులె యాడితి నింతనె ననీ
ప్రాణము వీడితేని చెడు ♦ పద్ధతి యోచన నేయలేక యే
పూనిన దానవుక వినుత ♦ పూత చరిత్రపు ధన్యురాలవుక
మానిని వొదు దీని కేక ♦ మార్గము పాచిత మొండు గల్లునే? ౮౨౦

భరతుడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచ్చియించి యా భరతుఁ ♦ డంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల్
పనివడి పూని కాఁ జలుపు ♦ పాపిని యొద్ద వసింపఁ జాల నా
కొనరిన దుఃఖముల్ దొలఁగ ♦ ను త్తమ శీలయుఁ గోసలేక నం
దనయుగు తల్లి పాద నలీ ♦ సంబుల వ్రాలెద నంచుఁ జయ్యనక ౮౨౧

అ॥ వెడలి యచట రెండు ♦ విధముల కౌసల్య, యడలుచుండ నామె ♦ యడుగుల కడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని, యవలఁ బలుక లేక యడలెఁ బెలుచు.

ఉ॥ నాకులు సంతసింపఁ గరు ♦ ణంబుగ నేడ్పుచుఁ బల్కుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరె? సద్గుణ వి ♦ లోలుభుఁ డగ్రజుఁ డెందు పోయె? నే
కాకినయైన యేను వడి ♦ గాఁ జను దెంచుట గోడు చూడనే?
వ్యాకులపాటు దీర్పఁ దగు ♦ వారలు మీరలు గాక యన్యులే? ౮౨౩

అ॥ ధూళి భుజములంట ♦ దొరలుచు మాయన్న, చరణ యుగళిఁ గాంచఁ ♦ జాలనై తి
రాఘవుండు రాజ్యధరమ వీడఁ దగువాడె, వలదు నారు తప్పు ♦ నలిపినారు. ౮౨౪

తే॥ పాపు లెల్లరు కులమును ♦ పాడునేయ, రేను తద్వాక్యముల నిశ్చ ♦ యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన ♦ చెనటి నాట, మదిని తాపంబు దీఱంగ ♦ మ్రందువాడె.

తే॥ చీకటులగొంగ మొదలుగాఁ జెలఁగు శీల, వంశమున నొక్క భరతుఁడు ద్భవమునొంది
పూర్వగౌరవ మెల్లను - పొలియఁ జేసి, తార్చెనొక నింద నాచంద్ర - తారకముగ

అ॥ తండ్రి దివిని చేరె - దనయుండు పనిజొరఁ, గనులు లేని పగిదిఁ-గాంచి నాడు
ఘోర దుఃఖ జలధిఁ-గూలి తీరముగాన, కందె మునిఁగి మునిఁగి-యడలె ననుడు. ౮౨౭

తే॥ కులము నోర్పు సతీత్వంబు - కుదురుకొన్న, కరుణాహుషిణి కౌసల్య - భరతుఁ గాంచి
రాజ్యముం గోరఁడిలేడు నిర్మలుఁడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను. నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని ని-మృ-పటి వీపు, కైక వంచన మెఱుంగవు - గాద! యన్నఁ
గట్టవడిన సింగము వోలె - గర్జజేసి, భరతుఁడిట్లను ధర్మదే-వతయు నులుక. ౮౨౯

ధర్మతుడు శపథములు సేయుట.

సీ॥ ధర్మంబు చెడఁ బ్రయత్నము సేయు వాఁడును, కరుణనుంతుయులేని కటికివాఁడు పరుల వాకిటనిల్చి పరితపించెడు వాఁడు, పేదలపై నఁ గో పించు వాఁడు ప్రాణిహింస యొనర్చి బ్రదుకు దుష్టాత్ముండు, చామలఁ గత్తితో జంపువాఁడు సన్యాసులకుఁ గీడు సాధించు వాఁడును, బవరాన వెన్నిచ్చి పాటువాఁడు

తే॥ యాచనాధనమును గొన నడరువాఁడు, హరిని పరమాత్మ కాడను నవగుణుండు పోవు గతులకు నేనును పోవువాడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దుర్మతి నయేని. ౮౩౦

సీ॥ తల్లి యూఁకలిగొని తపింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు కావరుండు తన నాయకుండు రణ స్థలినుండఁ జేవీడి, వెనుకకుఁ బాటిన పిఠిపంద చరణంబులంబడి శరణు వేడినవాని, శత్రుల కొప్పించు స్వార్థ పరుండు యతి నిందకుండు ని యతి దూషకుండును, తఱచుగా ధర్మంబు మఱచువాఁడు

తే॥ సభనుకూటసాక్ష్యమువల్కు సాహసికుండు, నొచ్చువానినిమఱియును నొంచువాఁడు పోవు దుర్గతులకు నేను పోవువాడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దుర్మతి నయేని. ౮౩౧

తే॥ కలన భీతిల్లి మ్రాన్పడి నిలుచువాఁడు, కొన్న శరణాంకమును లాగుకొనెడువాఁడు పోవు సరకంబులకు నేను పోవువాడ, రామునకు నెగ్గు దలచు దుర్మతి నయేని.

సీ॥ అనఘుల యిండ్లకు నగ్గియిడెడు వాఁడు, నినుఁగుల వధియించు నీవగుణుండు ప్రాడ్వివాకుండఁడు పక్షపాతము పూను చెనఁటి, వేలుపు నింద సేయువాఁడు క్రేపు కృశింపంగ ఊరంబు గొనువాఁడు, నిల్లడ గొని హరి యించువాఁడు తోడని వచ్చు పొల్తుకను దొంగలు బాధ, వెట్టఁ గాపాడక వీడువాఁడు

తే॥ తోడివారలాఁగొనఁదినఁ దొడఁగువాఁడు, కృతముమఱచినిందించుదుష్కృతిపరుండు పొందు పాపంబులేనును పొందువాడ, రాఘవున నెగ్గుదలచు దుర్మతి నయేని. ౮౩౩

సీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి ధనహర్తయగుతేఁడు, నమ్మించి చెఱచు దుర్ణయ పరుండు తనకుల ధర్మంబు దప్పియేగెడు వాఁడు, చెల్లుననుచు బీడ సేయువాఁడు శరణు చొచ్చిన తన జనమును బాధించి, పాటిపోవఁగఁ జేయు పాలసుండు కన్యకం జెఱచిన కడు కావరుండును, గురువత్ని మోహించు క్రూరకర్మి

తే॥ తగుదునని రణమాలను తాల్చి శక్తి కొలఁది పోరక పాఱు భూతలవిభుండు పోవుదుర్గతులకు నేను పోవువాడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దుర్మతి నయేని. ౮౩౪

సీ॥ మంచి వంటక మొంటి మైఁ గుక్కవలెఁ దన, కడుపుచూచు కొనంగఁ గతుకువాఁడు క్షీబుడా! యన సిగ్గు కెరలించి తన్మృత్యు ములను తొల్లిటి యల్ల నలుపువాఁడు

పెద్దల పలుకులఁ - బెడ చెవినిడువాడు, పరుల దోషమె వెలి - పఱచువాఁడు

నిర్దోషవంశంబు - దుర్దోషయతమంచు, వ్యర్థకల్పన సేయ - నడరు వాఁడు

తే॥ కఱవునక బీదలన్నంబు - చెఱచువాఁడు, జనుల నోరూర భక్ష్యముల్ - దినెడువాఁడు
పొండు దుర్గతు లేనును-పొండువాఁడ, రామునకు నెగ్గదలచు దు-ర్మృతినయేని. ౮౩౫

తే॥ అస్త్ర శస్త్ర కార్యంబుల - వ్యర్థపఱచి, క్షణ వినశ్య శరీర ర - క్షణము గోరి
దయ దలఁచి యరులిచ్చు టు-ద్రంపుఁడిండి, తినెడు వాఁడొందు గతి నాకు-నొనరుగాత

తే॥ ఈయనని పక్కి-తపియింపఁ - జేయకుండ, నున్నదని యిత్తునని చెప్పి - యరక యొకని
పలుమఱుల్ దిప్పి యలయించు-పాపిగతికి, బోవు వాఁడ రామునకెగు-పూనియున్న.

తే॥ పగఱ గెలుచు ఖడ్గము కేలఁ - బట్టివెల్లి, నిత్య రోగాన్వదంబు - నీచులూరు
నొడలిపై నాస నుదతులు - తొడరి నవ్వఁ, బగఱ కడఁగు దుర్గతులు నా - కగునుగాక

తే॥ పనములును గుడ్లు వరిమల్లు - పఱవియుండు, తన విలాసిన పరరాజు-లనుభవింప
నంకెలల పాదముల తోడ - శత్రునెదుట, నిలుచు హీనగతులు నాకుఁ-గలుగుగాక

తే॥ ఆపిశాచ కార్యంబులే - నరసియున్నఁ, గుక్కనై రోత కూడాని - కుష్టువొంది
చదిసి చత్తునుగాక న - జనుల కడరు, గూర్చువాని గతులు నాకుఁ-గొఱలుగాక. ౮౪౦

చ॥ ఇటు లకలంక మానన మ - హీన గతిం దెలిపించు వాక్యముల్

పటుతర రీతిఁ బల్కు దన - పట్టి సుఖంబుల నీఁగి యేగి పి

మ్మటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి - మానిసి తృప్తి వహించి యాతనిక

దటుకునఁ గొఁగిలించెఁ బరి - తాపము గూర్చితి నంచుఁ బల్కుచుక

తే॥ పరమ పూత చేతస్కుండా - భరతుచెయిది, కై కకార్యంబు కౌసల్య-గనినయంత
స్తన యుగంబున దుగ్ధంబు-జాలువాఱ, శోక మోర్వక మోమూఁద-స్సుక్కియేడ్చె

తే॥ తలఁపఁ దలఁప మనసుక్రంగి- తలరి కరఁగి, పనవు నాయమ యు త్తమ-పార్థివేంద్ర
మీకులంబున నినువంటి , మేటిగుణులు, పుట్టలేదని దీవించి - యట్టె తడవె. ౮౪౩

తే॥ చిన్నతమ్ముండు మఱిమఱి - చిటిమి లేచు, శోకమున విక్లబుండయి-సురిఁగి తల్లి
చరణముల వ్రాలఁ గౌసల్య-నరగనెత్తి, వత్సలత మీఱ నూరార్చె-వానికుండు

క॥ అత్తఱి వసిష్ఠుడచటికిఁ, జొత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రి - జూపంగదె యో

నత్తమ! యని పదములఁ బడఁ, జిత్తము తలరంగ భరతుఁ-జేర్చె నురమునక. ౮౪౪

దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు సేయుట.

క॥ నాయన! మీనాయన-చని, యాయెడ కీరేడుదివము - లేగను పుత్తుల్

చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాకనుడుఁ దల్లి - చేయును యనియెన్. ౮౪౬

ఉ॥ అనితి యిచ్చు తల్లిచర - కాబ్జములక శిరమందు చేర్చి య
 మ్మాని కులేంద్రు వెంట జని - మానుగ ధర్మముగావ ననుమల్
 దానముసేయు ధీర విను - తంబు సనాతన ధర్మమూర్తి నా
 జానకు తండ్రి దేహమును + జాలి దగుల్వడఁ గాంచె నొక్కచోక. ౧౮౭

క॥ కని ధరఁబడి పొరలుచు రో, దన మెనురిచి యంతఁ జిన్ని + దప్పు జాయను పొం
 దిన మేనిని కన్నీటక, మును ము న్నాడించి పూత + ముగఁ గావించెక. ౧౮౮

క॥ వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు + పాలుపగు రవముల్
 మేదురముగ మ్రోగఁగఁగొని, యాదట బంగరు విమాన + మంచుంచి రొగింక. ౧౮౯

క॥ భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలఁ దోచి కుమిలి + తెరలుచు నుండక
 జారులు జలనిధి ఘోషము, తీరున రోదించిచుట్టు + తీరిరి గుమ్ములై. ౧౯౦

క॥ సారథులు హితులు మంత్రులు, వీరులు సేనాధి పతులు + విరివిగఁ గనులక
 నీరము గార్చ విమానము, వారణ పృష్ఠమున నుంచి + పదిలించి రొగింక. ౧౯౧

క॥ భేరికాహళ మురజా, ద్వారపములు జాలి వుట్ట + నడరుట చూడక
 జారాంగనాళి కన్నుల, వారక మోది కొని యేడ్చు + వై సమ తోచెక. ౧౯౨

క॥ హరులు కరులు తేరులు భూ, నురులు నృపులు నడవ రాజ + సుదతులు వెనురా
 నర విభుని ప్రేతముం గొని, సరయా తీరంబు చేరె + జన సంచయముల్. ౧౯౩

క॥ చేరి మహినురులు తెలివిన, తీరునఁ గార్యంబు లెల్లఁ + దీరిచి భరతా!
 రారమ్ము జనకునకు సంస్కారము లొనరింపు మనుడు - సంయమి యనియెక. ౧౯౪

క॥ నీతండ్రి కై కవలనక, చేతము రోయంగఁ గలఁకఁ + జెంది ప్రతిపన్నె
 నీతోడి వాని త్రొందను, ప్రేతక్రియఁదీర్పఁ దగవు + వీడుము వత్సా!. ౧౯౫

ఉ॥ నీవలనకగులానుగుణ - నీతి విపర్యయ మందె నన్న యా
 భావము తెల్పునట్టి వహి - వానిని త్రొందను యన్న తోడనే
 తా వికలత్వ మొంది ధరఁ - దాతెను; రాజటు వల్కనప్పు డీ
 పావన చిత్తముం దెలిసి - పాల్పడునే యిపు డట్టి బాసకున్? ౧౯౬

చ॥ ముని యటు పల్కు మాటవిని - మూర్ఖులి కొండొక తేటి మేలు మే
 లని కడు నూర్చి వెక్కి మది - నాఁపఁగఁబూనిన నాఁగకుండఁ బొం
 గిన పెను వంతచేఁ గుమిలి - కీడ్పడి గద్గదిక స్వరంబుతోఁ
 బనవుచు నెల్ల వారు వినఁ - బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్. ౧౯౭

చ॥ తుదకీటఁ బ్రేత కృత్యములఁ - దూఱొన నర్హుడఁగాని నీచుడక
 బదపడి రాజునై ధరణి - పాలన కర్హుడ నైతి జెల్లరే!

పొదలిన సూర్యవంశ్యులగు - పూర్వులలో నొకరుండు నావలె

గొదరిన యిట్టి కీర్తి గయి - కొన్న మహాత్ముండు కావచ్చునే? ౧౫౮

అ॥ సారిది వచ్చుమా వ - సుంధరాధ్యులు తమ, విమల ధర్మముననె - వేల్పులైరి

ఎన్న నేను పుట్టి - పిన్న నాడే నడ, పీన్లు నైతి దనువు - బెంచి చెడితి. ౧౫౯

అ॥ కాంచి పెంచు తల్లి - గాదిలింగూర్చిన, మేలు బలిరె! యెట్టి - మేల్మి గలది?

డిందు లేక గాచు - తెంకాయ గెల గూబ, ద్రొక్కు కాయ రీతి - దోచినాడ.

తే॥ పలు విధంబుల నీరీతి - బలుకుచడలు, భరతు నూటడ బల్కి త - ద్వంశ గురుండు

తదను జన్ముని గొని చేయ - దగిన కృత్య, ములను క్రమముగా జరపించి - పూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూ లతల - చందము నొందిన రాణులెల్ల భూ

షలును తదంగముల్ మెఱయ - శైల మయూర చయంబు పత్తిముల్

వెలయ నికుంజముల్ తుంగ - లించు వనంబున జొచ్చు కై వడి

జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె - సక మనముల్ పరితృప్తి జెందగ

డె॥ తమ్ముల వైఖరిక శశి విధమ్మున రాణుల మోము లంద చం

దమ్ములు దోచ వహ్నియు ముదమ్మున జందన శీలిగాగ డెం

దమ్ముల దృష్టిమై బలి ప - దమ్ములతోడ గమించు స్త్రీలు చే

తమ్ములు చల్లగా గొను ప - దమ్మును పొందిరి కాంక్ష తీరగ. ౧౬౩

తే॥ వారలకు జేయదగు క్రియల్. వరుస జేసి, యరుగుదెంచెను శత్రుఘ్నుడన్నకడకు

నాణుదూఱును నాకుతా - యాద తావ, భరతుండిటికి నేగె బెన్వనట మునిగి.

తే॥ భరత శత్రుఘ్ను లంతల - బది దినములు, యుగములం ద్రోచినట్టుల - నొగిలి త్రోచి

పైతృకంబుల విధ్యుక్త - భంగి గొఱత, వడక పూర్తి గావించిరి - కడక చెడక

చ॥ నియమిత పైతృకం బెదుట - నిల్చి యెవర్చు వసిష్ఠ మాని య

వ్యయ గుణశాలులైన ముని - వర్గముతో భరతుం గనం జనె

నయ విదులైన మంత్రులును - నాకుండు లేని విలాతి దుఃఖ సం

క్షయముల బొందు నంతని - గానగ వచ్చిరి వృద్ధపాళితో. ౧౬౬

౧౦ ప్రయాణ పటలము (౫౯)

క॥ కరుణానుస్థిర చిత్తులు, వరమంత్రులు మాని జన వి - భావనుండు సభ

బరగునని సంతసంబున, బుర వృద్ధులతోడ వచ్చి - మ్రొక్కిరతనికి. ౧౬౭

క॥ సిద్ధులగు మునుల తోడ బ్ర, సిద్ధులు పండితులు స్వపులు - సేనాపతులు

వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్ధగుణుని భరతు బలసి - యేర్పడ నుండన్, ౧౬౮

క॥ మతిమంతుడగు సుమంత్రుడు, తతమతి భరతుఁడకు దశదు + తలఁపు విశదమా
 వితమగు ముఖ చిహ్నంబుల, బ్రతిభా శాలియగు గురుని + వదనముఁ గాంచె.

తే॥ మంత్రి సంజ్ఞలను వసిష్ఠ + మాని నోట, గాక సంజ్ఞలతో బాగు + గా నెఱింగి
 ధరణి బాలింపు మిదిసేతు + ధర్మమనుచు, దెలియు నట్లుగ నెట్లని + పలుకఁ దొడఁగె

చ॥ అరయుము నావచస్సు సుగు + శాకర! విప్రులు వృద్ధులు మునుల్
 సరపతు లాదిగాఁగల జ + నంబులు సేకడ కేగుడెంచుటల్
 తిరముగ సీతియు దగవు + త్రైవ్యక న్మోసఁ జేయుకోసమే
 విరివిగఁ జెప్పవేల? యిది + విశ్రుత పద్ధతి నీవెఱుంగవే! ౨౨౦

చ॥ ధరణిని ధర్మమున్నెఱయఁ + చాల్చుట క్షత్రియధర్మమంచు నీ
 వరయవె సేమనంబున? న + మంజన రీతిగ నీజగంబునం
 బరమున సౌఖ్యమిచ్చు నిది + పావన మానసులై న వారలే
 జరపఁగఁ దగ్గ కార్యమగు + సజ్జన నన్నిత సద్గుణాన్వితా!

తే॥ అరసి చూడంగ రాజు లేనట్టి భూమి, నలినమిత్రుండు లేనిది + నంబు సరణి
 కలువ చెలిలేని రాతిరి + కరణి జీవుఁ, డెడలు నొడలి వడువునగు + వృషకుమార! ౨౨౧

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్యలోక మందు, నిడను గల లోకములయందు + నెన్నఁడేని
 జీవులను గావ నొకజేడ + చెలఁగఁడనుచు, వినఁగరాదింతఁదాఁకను + విమలచరిత!

చ॥ క్రమముగ నిశ్చయించి మఱి + కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
 ర్గమునను భూమియందును ను + ఖస్థితి బొందిన జీవరాశియు
 సమసెడు ప్రాణికోటి యగు + సర్వచరాచరముతో విభుండు లే
 కమరిక నుంట యే జనులు + నారయ రప్పుడు నిప్పు డెప్పుడు. ౨౨౨

మ॥ హరినాభీ కమలోద్భవుండయిన బ్ర + హ్మాందొట్టి పుణ్యాత్ములె
 ల్లరు కీర్తించు యశంబుగాంచి సుజనో + ల్లానంబుగా నీ ధరా
 తరుణి జేకొని కాచిరింత దనుక + ధన్యాత్మ! యీ నాఁడు కా
 పరుల న్నింగి పయోధిలో బగులు నా + నంబోలి యల్లాడెడి. ౨౨౩

మ॥ తనయా! తండ్రి గతించె నన్నయును కాం + తారంబులం జేరె నీ
 జనయిత్రీ వర సంగృహీత ధరణి + సామ్రాజ్య మిద్దాని నీ
 వనుకంపఁ గుణసంపదఁ మనువుమా + యక్షీణ రక్షామతి
 జనముల్ మంత్రులు మేము గోరిన యభీ + ష్టం బిద్దియే నావుడు

తే॥ కనులనిండ బాష్పములు + గ్రమ్మసతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని + క్కచ్చిపటుప
 వడఁకు వాని కంటెను గొప్ప + యడలుపూని, గడగడ వడంకి పుడమిని + పడెయె సురింగి

అ॥ వడఁకి వడఁకి నాల్కఁతడఁబడ నయసముల్, ముడుంగ నాఁడువారి ♦ మొగిని వగచి
ప్రాణములును వాడఁ ♦ బడవడి తెలివొంది, తన తలంపు దెలియఁననియె నిట్లు. ౮౭౯

అ॥ మూఁడు లోకములకు ♦ మూల కారణమగు, జ్యేష్ఠుఁడుండ నేను ♦ శ్రీర కంబు
తొడుపుటరయ గురులు ♦ నొడువు ధర్మంబయ్యె, దల్లి కార్యమందుఁతప్పుగలదె?

అ॥ దుష్టురాలుకై క ♦ దొనఁగు నమగ్గించి, యు త్తములగు మీరె ♦ యొదని పలుక
నడుమరెండు యుగము ♦ లెడలఁ దుదనువచ్చు, కలియె జాసెననుచుఁదలఁతునిపుడు

అ॥ రాజసభను నిలుచు ♦ రాజిత గుణులార!, నలువ మొదలు నేటి ♦ నరుల వఱకు
నన్నయండఁ దమ్ము ♦ డవని న్యాయంబున, నేలినాతఁ దుండె ♦ నేని చెప్పుడ. ౮౮౨

ఉ॥ నీతి తొలంగకుండు పెను ♦ నేమ మిదేయని మూదలించినక
భూతలముక భరించుటకుఁ ♦ బూని యొడంబడు వాడనే? మహీ
నేతగ రామునే యిటకు ♦ నేఁ దొడి తెచ్చెద మత్తుల క్రమా
సీత కిరీట మాతనికె ♦ నెక్కొన నిచ్చెదఁ జూడఁ డిందఱున్. ౮౮౩

శా॥ నాచే నయ్యది కాదయేని వని న ♦ న్నం గూడి పదాలు గేం
జ్ఞాచందంబున నారలుక జడలునొ ♦ య్యందాల్చి తృప్తి దపః
శ్రీచెన్నారఁ జరింతు నడ్డులు మఱే ♦ రీతిం బ్రశంసించినక
మీఁచెంతం ద్యజియింతు జీవములఁ జొం ♦ డి యంచు వాక్రువ్వఁగక. ౮౮౪

చ॥ భరతుని పల్కులక విని న ♦ భానదులెల్ల సెబాను! మేదిసీ
వరుఁ డట మున్నెరామునకుఁ ♦ బట్టముఁ గట్టఁగ నమ్మతించెఁ దం
డిరి సుభామిఁ జేర వగ ♦ డింది ధరారమఁ ద్రొచివై చి తు
ర్వర నిను వోలె మీకుల యు ♦ వ ప్రవరుండొకరుండు గల్గెనే? ౮౮౫

తే॥ పుడమి బాలించి ధర్మబుఁ, బ్రోచి జన్మ, ములను కావించి పెంచంగఁవలయునేమి?
ఈచతుర్దశ భవనంబుఁలెడలి చనిన, నీదుకీర్తి సుస్థిరమయి ♦ నెగడుఁ గాక. ౮౮౬

తే॥ అనుడు భరతుండు తనతమ్ముఁనపుడపిలిచి, రాజపదయోగ్యుడైన శ్రీరాముడొడి
తేర సరిగద మని చాటి ♦ భేరి మ్రోఁగఁ, జేసి సైన్యంబు పయనింపఁజెప్పు మనియె.

క॥ శ్రీకరుండు భరతునాజ్ఞ గు, ణాకర శత్రుఘ్నుఁ డంతఁ, నరయంజేయక
శోకమునఁ బడిన ప్రజకా- వా కమృతముఁ బోల లేచె ♦ బటు ఘోషంబుల్ ౮౮౭

ఉ॥ ఇంద్రియ నిగ్రహాత్ములు ము ♦ నీశ్వరు లాదిగ భూమి గల్గు రా
జేంద్రులు వీరులుక జనులు ♦ నెల్లరు రాముండు రాజటంచు ని
స్తంద్ర విఘోషణంబు విని ♦ తద్దయు నార్చిరి మోద సంభృతిక
సాంద్ర నినాద మద్ది శ్రవ ♦ ణంబుల జుట్టు సురామృతం బాకో! ౮౮౮

ను॥ భరతుం డచ్చను కేతనాంచల పటు + ప్రాంచస్మహాభోగ సుం
దరమా నీ పుటభేదనంబునకు మో + దంబారం దోజ్జేరగాఁ
దురగ న్యందన దంతి వీర భట సం + దోహంబు వే లెమ్మనక
బుర పాఠోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం + బూర్జేందు జన్మంబు నాక ౮౯౦

ఉ॥ ఎన్న యుగాంత కాలమున + నేడ్డెట లేచు పయోధి నప్తకం
బన్న యటుల్ చమూ సమితి + యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడుక
మున్నుగఁ గైక చూస చెడి + మూలము ముట్టఁగఁ బెల్లగిల్లె; నా
మచ్చని యందు పౌరులకు + మక్కువ పొంగఁ దొలంగె సంగదల్. ౮౯౧

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ - ధరణిఁ గప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబు - గప్పివైచె
వాహినీ పాద ఘట్టనక - వడిగలేచు, రజము సరసిజాననుని నే - త్రములఁగప్పె

తే॥ రుద్రుఁడీలోకములనెల్ల - రుత్ర చేయు, దినమునం దోచుధ్వనికంటె - దివిరె మ్రోత
రాముఁగాంచు సుత్సాహంబు - ప్రబలమైన, యాసకంటెను సైన్యమ - త్యధికమయ్యె

తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లె పు - రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్ణమగు మహా - విపినమునకు
చామయనుమించుతోఁ జను-రామమేఘు, మిదియ యసఁ గరేఁబవులతో - నేగెఁగరులు

మ॥ అరవిందంబుల యందముం దెగడు స - మృక్పాదలై నట్టి సుం
దరులక మోచు కరేణు సంఘములు వే - దండంబులక వీడి యా
తరుణి యాచ విలాస సంపదలకుం - దధ్యంబుగా నోడి ముం
దరి పందెంబునకై వహించు కరణిక - దైవాతై నప్పట్టునక. ౮౯౫

తే॥ వేదనం గూర్చు భాస్కరు - వేడినార్చు, జలద శీకరంబుల వడి - జల్లుచుఁ జను
తటచు ధ్వజ పటావళులు కో - దండ పాణి, గనక చింతించు కాంతల - గతిఁ జలించె

ఉ॥ ఉన్నత మూర్తియైన రవి - యొక్కటఁ జెక్కగు చూపు లొంది పైఁ
దిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు - దేరఁగఁ గంధర సంఘ ముర్విపైఁ
బ్రన్ననఁ బర్వీ యొక్కమొగి + బంధుర రీతిఁ జరించె నన్న చూ
చెన్నున వెల్లినారు స్వప + శేఖరు లెల్ల మదేభపాళిపై ౮౯౭

మ॥ ఒక పాఠోనిధి తేర్లపై వెడలె వేటా + క్కం డిభశ్రేణిపై
నొక నీలాంబుధి వాజి సంచయముపై + నొక్కబ్ధి యిద్ధాత్రిపై
నకలంక స్థితిఁ బోవఁ గాహళ మృదం + గాది ప్రణాదంబు మూ
ర్ఖ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిక + రాణించె మానంబునక. ౮౯౮

చ॥ సురుచిర లజ్జయుక గుణము + సొమ్ముగ సొమ్ములు దాల్చు పొంట వే
సరి ధరియింపమిక సహజ + చారుత వేలుపులుక మరుల్లోనక

- బెరసిన మందయాన లట ♦ విం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కును ♦ మంబులు రాలిన వల్లులో యనక ౮౯౯
- మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతల మహా ♦ చక్రంబుఁ బాలించు భూ
పతి వంశాను గతాతప త్తము పఁచుక ♦ భాసిల్లమిం జేసి యా
పృథనా వారమునందు పిన్నగొడుగుల్ ♦ వే పర్వ నక్షత్ర సం
తతు లొప్పార విధుండు లేని నిసి నాఁ ♦ దాల్చెం బ్రభాహీనతక ౯౦౦
- చ॥ చను నడచేత దిక్కులును ♦ చాలిన విస్తృతి లేనివంచుఁ దె
ల్పిన గురు సేననే యచల ♦ లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వననిధి వేష్టితం బగుచు - వర్తిలు ధారణి నొక్క చానయం
చు నబల యంచుఁ బల్కు మనుజుల్ నిజమారయ సత్యవంతులే? ౯౦౧
- తే॥ గంద మగురువు కుంకుమ - కలపములును, తారహరిముల్లేక లేఁ - తయును వలుద
యైన కుచములు వేఱు భూ-మాలిలేమి, నప్పు డెలనీరుకాయల-యందమొందె. ౯౦౨
- తే॥ తరుణి కుచలేపమైన చం - దనము చేత, విరుల నరులచే మఱుఁగయి ♦ పరగకంట
గుములు పొదలును లేనట్టి ♦ కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు - వెలసె నచట
డ॥ తావి పొగల్ గుబుల్కొనని ♦ తంబము నొంచెడు వేణులారు నే
ణ విమలాక్షు లయ్యెడ గ ♦ ణింప కల్పక్రియలెల్ల మానఁగా
మేవిన యంజనం బధిగ ♦ మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలక
బోవిడఁ జాఱలం గడుగఁ ♦ బొల్చు కుతారముఁ బోలి రాజలెక. ౯౦౪
- తే॥ రణిత కింకిణీ విరహిత ♦ రథములట్లు, సఖుల పిఱుఁదుల మేఖలా ♦ స్వనములేదు
మధువ రుతిలేని వికచ ప ♦ ద్భములరీతి, చివురు టడుపుల నందెల ♦ రవములేదు.
- తే॥ తాల్పదగిన హారాదులఁ, దాల్చుకుంటఁ, దలరు నడుము లూపిరి నిడఁ ♦ దరుణమబ్బె
కై క పాడు వరంబు లీ ♦ కలువ కంట, నడుములకు మాత్రమే మేలు ♦ తొడరఁబోలు
- తే॥ రాఘవుఁడు వీడి చనుటచే ♦ రమణచెడిన, సిరియుఁ దప మొనర్పఁగ దవ్వు ♦ చెందెనఁగ
మరుఁడు దుస్తర దుఃఖాబ్ధి ♦ మఱిగె ననఁగ, లెక్క లేని సేన హారంగు ♦ దక్కియుండె
- క॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగ, దవిలి యుబుకు నుదధి యుపమ ♦ దగునన నెట్లాఁ?
దివిరి నడచు చమువు న్వయం, భువు కనులను మనసు మించి ♦ పాలించెన్ దారిన్.
- క॥ కడలి జలముఁ ద్రావుటచే, బుడమి తిరముగాఁగ నిలుపఁ ♦ బూనుటచే గ
ట్టడఁచుటచే సై న్యము ద్రా, విడ భాషా స్రవ్యభోలి ♦ విలసిల్లె గడున్. ౯౦౯
- తే॥ నెడలు నాబాల గోపాల-నుడరు జనము, సిరియు వీడుటచే సాంపు-చెడి యయోధ్య
లల యగస్త్యుఁడు జలమెల్ల - నాని విడువ, నురింగి చేడ్పడి యుండిన - శరధిఁ బోలె

క॥ వనముల సుత్రేత్రంబులఁ, బెను ప్రాచుల నదుల గిరులఁ + బృథిమి గనుచుం
జను సేన త్రోవ నెఱి సే, యని సాకేతంబు వీధి + యనఁ దగి యుండెన్. ౯౦౦

క॥ ఘన గజముల మదజల వా, ననఁ దక్కఁగ విరులొ సరులొ - చందనమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలపమొ తావి విరియఁ - జెందదు సేనన్. ౯౦౧

క॥ మనుజులు కలమెక్కి చనెడి, వననిధికంఁబెను విశాల - వాహిని యందా
వనితల మధ్యము దక్కన్, ఘన తాటంకాది కాంతి - గప్పదు కనులన్. ౯౦౨

తే॥ మురజ కాహ శాదికములు, మ్రోగకునికి, నరుగుచున్న చమూసమూ, హమ్మచూడఁ
బృథుల కుడ్డంబుపై నఁ జి + త్రింపఁ బడిన, ప్రభు బలంబును పోలి యప్పట్లనుండె.

చ॥ అడవుల రామచంద్రుడు దు - రంత మనఃక్లమ మొందె నంచుఁ బూర్
ముడువ కలంకృతులొనని - ముగ్ధుల కన్నులనుండి వాడిమిన్
విడిచిన యమ్ములా యువక - విస్తృత వక్షములందు గాడి నె
వ్వడి నునుతాన లేదు మఱి - వజ్ర తనుత్రము లయ్యె వారికిన్. ౯౦౩

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల - మానక మున్ను తపించు డెందముల్
సుదతుల చన్ను దోయి పయి - సూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెడన్
హృదయములందు కైక యెడ - హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండఁగా
మదమఱి యవ్వి మాఁడునని - మానెను కావలయున్ నిజంబుగన్. ౯౦౪

తే॥ ఇట్లు పెను సేన నడవఁగా - నిర్ధ గుణుండు, భరతుండును నారలు ధరించి-ప్రక్కవచ్చు
తమ్ముతోడ శతాంగంబుఁ - దఱిసియెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁ-బోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులును - తండ్రిబోలు, మంత్రులును బంధుగులును సా-మంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తోడరిక గాఁగ - బలసి రాఁగ, నగరి పెద్ద వాకిలి దాఁటి-నడచెనతడు

తే॥ మంధర యనుమృత్యువృజనుల్ - మలయుచుండఁ, ద్రోసికొనిపోవుచుంటశ-త్రుఘ్నుడు
మండి పరుగిడి గర్జించి - మగువఁబట్టి, త్రొక్కినిగి కెగురవేయఁ, దొడఁగునంత గ్రని

చ॥ భరతుండు చేయి వట్టికొని - పావన! పూర్వ సృపాల పద్ధతుల్
వఱదను గల్పి యిట్టి చెడు - పాప మొనర్చిన కైక దేహమున్
నఱకియె యందుఁ గిన్నయఱ - నజ్జగ నజ్జగఁ గాని, రాముడే
కఱకుఁదనంబు పైఁవఁడని - కాక తలంతు నెత్లి యంచెదన్? ౯౦౫

తే॥ కాన సీతిజ్ఞ! యంతము - లేని చింత, మనకు నెల్ల రకును కూర్చు - మంధర పయి
నలుక పూనంగఁ దగదన్న! - యన్న కినియు, ననుచునూరార్చితోడ్కొని-యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయుగ్రమముగఁ, జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి - సంధము చంద
మ్ముననుండ, రాఘవుండు తొలి, దినమున దిగు వనము నందె - దిగియె నతంధున్.

శా॥ ఆ రేయంతయు నిద్రలేక నయ నా . సంతాశ్రుపూరంబు నం
దారం దోగి వనంబులం దొరకు కా . యల్ కూరలక మెక్కి యా
శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో - ర్విక్ బర్ణ తల్పంబుపైఁ
జేరెం దమ్ముండు చెంతనుండి తెరలక - జింతాకుల స్వాంతుండై

తే॥ రాముండట నుండి సన్న మార్గమున నడచె, నని శతాంగ తురంగ సారంగములను
వెంట రాబంచి భరతుండు వినుగు లేక, కాలి నడకతోఁ జనియె నా - కారు టడవి.

౧౧. గుహ పటలము. (౭౩)

క॥ కావేరీ తీరావని, కై వడిఁ గేదార ఫలము . ఘన కోనలముక
వేవే కడచి చని చర, స్థావరములు వగవ గంగ - దరిఁ దారసిలెక. ౯౨౫

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై - వెలయునదిని, కరి మదాంబుపూరంబులు - గలియు నతన
నభులకుండక్కఁ ద్రావను - జలక మాడ, నొదవదయ్యె నత్తఱిని గం - గోదకంబు

తే॥ తురగ ఖర ఘట్ట నోడ్ధూత - ధూళి పరవి, దివిజ శీర్షము లలముట - దెలియరాదు
కాని, జలమాను టీడట - కడకఁబారలు, పెరుటఁ గాంచినఁ గాననై - యేవుమితె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగునఁ దొలియట్లు తోయ - రాశిఁ గలియఁ జే
రం గాంచ దచట దగ యా, అంగం ద్రావినవి తత్త - అంబున సేనల్. ౯౨౬

క॥ కానల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన - క్రందగు జనముల్
సేనలు లెక్కించినచో, నానిక నార్పదుల వేల - యత్నోహిణులౌ. ౯౨౭

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కాంచి - యంబుధి జలముం
గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా, ముని మీఁదికి వచ్చెననుచు - మొగిఁ గుపితుండై .

తే॥ కాలకల్పండు ధీవర - పాలకుండు, గుహుండు కనులెఱ్ఱజేసి భూ - కుటి ముడించి
నాసికారంధ్రముల పొగల్ - ధూసరిల్ల, నట్టహాసమ్ముచేసి వి - ల్లములు గొని. ౯౩౧

సీ॥ కెరలిపాపులఁ జంపఁగేలఁ శూలము గొన్న, రుద్రమూర్తియె పెక్కు - పూవులొందె
ననఁ బ్రాణి భీకర - మైయొప్పు సై న్యంబు, గలవాఁడు బలువిల్లు - గలుగు వాఁడు
సురియఁ జెరివి యకాడు - గఱచుచుఁ బరుసుతోఁ, గ్రుద్ధనేత్రముల మి - ధ్మఱులు రాల
నలుకతోఁ గాంచి నేఁ డాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల - గ్గలికఁ బొంగ

తే॥ మొగిసి యరుదెంచు నీ చమూ - మూషికములఁ, గాలభుజగమనై యావి - గాలిమింగి
కాడుగాఁ జేయు వాడ నీ - కదనతలము, ననుచుఁ గటు వీర వాక్యంబు - లాడికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కై వడిఁ - బరఁగుసేన, విలయ కాలాబ్ధ నిర్ణాత - విధుల నార్చి
నప్తు జలధములు పొంగిన - సరణిలేచి, తన్ను బలసి యా నది వల - ధరినిచేరి ౯౩౩

క॥ సైన్యముఁగని భరతునితో, జన్యం బొనరించి నేనఁ జంపి శమన రా
జన్య పురి కంపి రాజ్యము, మాన్యత రామునకు నొనగఁ మది గుఱిగొంటి. ౯౩౧

క॥ మీరలును సమ్మతించుడు, భేరులు మొరయింపుఁ డరులు ధివెడలక యుండక
దారులు రేవులు చెఱుపుడు, తీరపు నావలను సీట ధింపకఁ డెసఁగక. ౯౩౨

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుఁడు ధ్రువయిడిగా భువి నేల సీక ని
స్తానిగా నొనర్చి మహి ధి సంపద వంచనఁ గొన్న భూపుఁ డ
క్షీణ బలంబుతో వనులఁ జేరిన యన్నను నొంప వచ్చె మ
ద్బాణ పరంపరక రిపుల ధి భగ్నము చేసెదఁ జింతనూఁడైదక. ౯౩౩

ఉ॥ వీరలఁ గూల్చినే పృథి ధి వీరలమే నను గేలి చేయదే?
వీరలు గంగ దాటుదురే? ధి భేరి జలింతునె వీరి ధాటికి?
గూరిమి తమ్ముడంచు నను ధి గొప్పగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము ల్విడువఁ ధి బోలడె? యింతకు నేను చాలనే? ౯౩౪

ఉ॥ అగ్రజుడంచు నుంత హృద ధి యంబున నెంచడు వేగివంటి న
త్యాగహుడై న తమ్ముడొకఁ ధి డందు గలాడని లెక్క నేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముడై గుహుడఁ ధి వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర సరుండు గల్గునని ధి యైన మదిం దలపోయఁ డేలొక్క? ౯౩౫

ఉ॥ దోసము పాదుగా నడరు ధి దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు వీ
వేసమువారలంచు బృథి ధి వీ పతులెందును చర్చ నేయరో?
చేసిననేమి? చేయమిని ధి చేసెడిదేమి? గుహుండు జీవముల్
పాసిన పిమ్మటం గద నృ ధి పాలుండు రామునిపైకి బోవుటల్? ౯౩౬

ఉ॥ రాముండు నాడు పోవిడి య ధి రణ్యములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయె? ధి ప్రాణము నాకు సుధాసమంబో?
నేమహిఁ గీర్తి నిల్పి మర ధి జింపఁగ లేనె? యనుంగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ ధి బోలెను నానెడి నేడె తీర్చెదన్ ౯౩౭

మ॥ మదమాతంగ తురంగ సద్భట కదం ధి బంబుల్ నదిం దాటుచోఁ
బిదపం జూతము మీఁది కార్య మిపుడే ధి వే పోయి నొకాతతిక
నదిలో నిల్వక తెండు పొండు సమరా ధి నందంబు డెందంబులం
బొదలం జేయుండు మిత్రులంబు సనువుల్ ధి మున్వీడఁగా నొప్పదే? ౯౩౮

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాటి యనికై ధి మాతాడ్డఁగా లేని యీ
మొన మీరేల సురాలి తాఁకినను నా ధి పొల్పారు ధి కై నున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రసృత ని ♦ ప్రాంత ప్రభా పూర్ణమా
ర్గణ వర్షంబున బ్రేత భూమిగ నొన ♦ ర్పంజాలనే వ్రేల్చిడికో? ౯౪౨

మ॥ పరమో దారుడు రామ భూవిభనకుం ♦ బట్టాభిషేకార్హ వే
శ రహిక్ వల్కులముల్ ధరింప నిడు కా ♦ లవ్యాశ సంతాశకుక్
వర పుత్తుండగు వీని సై న్యముల మ ♦ ద్బాణ ప్రఘాతంబులక్
మురియల్ సేయ శపంబులక్ జలనిధిక్ ♦ ముయ్యేటు చొప్పింపదే? ౯౪౩

చ॥ రణమున వీరులం దునిమి ♦ రాముడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణిఁ దగనేలనిచ్చి యమ ♦ రంబగు క్షేర్తి వహింపుఁ డీరు స
ద్గుణుఁ యి రాజ్యముం దనకుఁ ♦ గొంకక వీడిన యామహాత్ము దు
ర్గుణుడయి కాన నుండుటకుఁ ♦ గూడ సహింపక యెత్తెఁజెల్లరే! ౯౪౪

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు ♦ లందు వసించు మదగ్రజుండు స
న్మతి మది నొచ్చునో యనుచు ♦ నాయెద జంకెడిఁగాని లేనిచో
శిత విశిఖాగ్నిచే నివరఁ ♦ జేయనె సై న్యసముద్ర సప్తకం
చితవగు లేత పైరు పసి ♦ కిమ్ముగ నప్పిన చంద మేర్పడకో? ౯౪౫

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడురామునిఁచెలిమికాఁడు, గుహుండముఁకతోనిట్లువాఁక్రుచ్చుచుండఁ
గని సుమంత్రుండు సింహసం ♦ హసను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లనిఁచెప్పదొడఁగె.

సీ॥ ఈగంగ యిరుదరు ♦ లెలమి నేలెడివాఁడు, మగయేనుఁగుంబోలుఁమాబలుండు
లెక్కయిడఁగ రాని ♦ పెక్కునావలవాఁడు, రామ చంద్రున కతిఁ ప్రాణ హితుండు
సాయుధ వాహినీ ♦ జలరాశిగలవాఁడు, గుహుండను విఖ్యాతి ♦ కుదురు వాఁడు
శైలబలుండు కరు ♦ కాళుండు చీకటి, ముద్దఁ బోలినమేని ♦ మురువువాఁడు

తే॥ నీవు చనుదారికెదురయి ♦ నిలిచి నాఁడు, నిన్ను చూడఁ దలఁచినాఁడు ♦ నిర్మలాత్మ!
బలము నందెల్లఁ గాంచిన ♦ బాహువులును, నీలనీరద తనుకాంతి ♦ నెగడు సుభగ!

తే॥ పితృసముని సుమంత్రునిపల్కుఁబిన్నయంత, నలరి యనఘుండు రామునిఁయంతరంగ
హితుండ యగునేని ననుచూడఁనేగుడెంచు, మునుపె నేజోయి కాంచెదఁననుచులేచి

తే॥ తమ్ముతో మది సుబుకు ప్రే ♦ మమ్ముతోడ, వెలలి సురనది దరిఁజేరి ♦ నిలుచుభరతు
గుహుండు గని వానివేషంబుఁగూడఁగాంచి, చెన్నుచెడిన మోమరసి నిఁశ్చేష్టుండయ్య

ఉ॥ నారలగాంచి మేనిపయి ♦ నంగడు నిండిన ధూళిఁ గాంచి పె
జారు తరాస్య బింబము కృ ♦ శత్యమునక్ జగి పోక గాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుణ ♦ దేవత రూపును పోలఁగాంచి పె
ఫారిన విల్లు జాతి పడ ♦ నట్టులె నిల్చెను తాతి బామ్మనాన్.

చ॥ పురుష వరోఽబ్యుఁడౌ భరత + భూవిభుఁడు౯ రఘురాము షోలిక౯
బరఁగుచు నున్న వాఁడతని + ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లక్ష్మణుఁ
దొరసిన వాఁడు వెక్కనపు + దుఃఖ భరంబున కింతులేదు శ్రీ
ధరణిజధర్త తమ్ములును + తప్పు లొనర్పఁ దలంపఁ బోదురే?

ఉ॥ తాపము నొందువాఁడు మదిఁ + దాఱని ప్రేమగలాఁడు రాముఁ బో
ల్తాపసి వేషముం దనరఁ + దాల్చిన వాఁడగు కైక పుత్రుని
ద్వీపిత భావమెల్ల మఱి + తేట పడఁ గని వత్తు నుండుఁడీ
యోషిక ద్రోవఁ గాచి యని + యోధుల కాజ్ఞయొసంగి యంతట౯.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు + కాంతుని దిక్కునమస్కరించు నా
యలఘుని చేరి మొక్క నన + ఘాత్యుల శీర్షహృదంతరంబులం
జెలఁగు యశస్కుఁడు౯ విధియుఁ + జేతులు మోడ్పఁగఁ దగ్గ యాతఁడు౯
దలిరిచి కౌగిలించికోనె + దండ్రికి మించిన కూర్మి తోడుత౯. ౯౫౩

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహుండు నీ+వచ్చు హేతు, వేమి? యన నతఁడను మామహీశధర్మ
మందు నుండి తొలంగె మా+యయ్య దానిఁ, బాప రాముఁ దోడ్కొనిపోవ+వత్తుననుడు

తే॥ బసరునవ్వార్త పినిగుహుం+హూర్పుపుచ్చి, యత్సుకతహంగఁ బూరించి, యుర్వివ్రాలి
మరల భరతుని యడుగు దా+మరలఁదనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని+ప్రస్తుతించె.

చ॥ విమల యశోనిశాల! తలి + వేడఁగఁ దండ్రి యొసంగఁ బాపకా
ర్యము వలె రాజ్యము౯ విడిచి + యూననమందున దైన్యమంది యీ
క్రమమున రాముఁ దోడుకొని + క్రమ్మఱ నేగఁగ వచ్చు నీదు శీ
లము గన వేయి రాములు తొ+లంకిన నీ సము లొదురే మహి౯? ౯౫౬

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బ + శోన్నతి గాఁగల ధీర! నీమహా
చిత్తవిశుద్ధి బోయ తెగఁ + జెందిన నే వినుతింప నొనె? రా
ట్నుత్తమ సంస్తుతంబగు ప్ర + శస్త్ర దినేశ కులేశ క్షీర్ణ లా
క్ష్మేత్తున మ్రుంగి నాడవు గ్ర + హేళుఁడు తక్కటి కాంతులంబలెన్. ౯౫౭

మ॥ అని పల్కొడి గుహుండు కైకమతుపై + నత్యంత సౌహార్దముం
గొనియె౯ భారణి నెవ్వరాతని యెడం + గూర్చిం బ్రహ్మోదించి యుం
చని వారలో? మది నూహకే యరిది యా + సచ్చీలమే హేతువై
చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహునకు౯ + సంగాతము౯ వర్ధిలె౯. ౯౫౮

మ॥ కరుణాశీలుఁడు కైకపట్టి యతని౯ + శౌరవ్య భావంబుతో
నిరవారం గని యన్న యీస్థలము నం + దెచ్చోట నాడుండె నే

కరణిక్ నిల్చె వచింపుమా? యనుడు నో ♦ కాకుత్స్థ వర్యా! యిదే
యరయక్ రమ్మని లోడి తెచ్చె గుహుడ ♦ త్యంతప్రమోదంబునఁ. ౯౫౯

మ! భరతుం డయ్యడఁ బండపై నఁ దృణ త ♦ ల్పంబంది యారేయి భా
స్కరవంశాంబుధి చంద్రముండు నిదురం ♦ గావించుటం గాంచి దు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తలించి ధరపై ♦ వ్రాలెక్ మహా భూజ ము
ద్ధర వాతాహతిఁ గూలు చందమున దా♦దోదూయ మానాంగుడై. ౯౬౦

శా॥ ఈపాపాత్ముడు పుట్టు హేతువున నీ ♦ కీపాటు కై కేయిచే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా ♦ యల్ మూలముల్ మెక్కిని
శ్చాపల్యంబున నిందు కూరుకుట లేఁ ♦ చం గాంచుచో నిప్పుడుక్
దీపా వ్రాణము వీడకుంటి నిఁకఁ బృ ♦ థ్వీ భారముం దాల్చునో? ౯౬౧

తే॥ తమ్ముడా! అన్ననిదించు ♦ తలమిదైనఁ, గూర్చిచే భోగ భాగ్యముల్లూలఁ ద్రోచి
వెంట వచ్చిన యూర్మిళా♦విభుఁడు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁగదవెయనుడు.

తే॥ సీతయును రాముడిచట వ ♦ సింది నిద్ర, నేయ నచ్చట విలు దాల్చు ♦ చేతితోడ
వేడినిట్టూర్పుతో జెప్ప ♦ వేయకుండ, నిలిచి తెలవాటు దాఁకఁదానలఁగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవి పతి గు ♦ హాఖ్యున కిట్లను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కడ ఘ ♦ టించితి నంతము లేని నేగి నా
యనుజుఁడు దానిఁ దీర్చ న్వసు ♦ ఖావలి వీడుచు వెంటనేగ భూ
మిని కడుఁ ప్రేమకుం గలదె ♦ మేరయి? నాబ్రదు కేల కాల్చునే? ౯౬౨

చ॥ అని యట నాడు ధూళిపలు ♦ సంగముఁ జేర్చి పుళిందరాజ! ది
వ్యనదిని దాటఁ జేసిన న ♦ నంత నిరంతర చింత దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యాపదను ♦ పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివా
దని భరతుండు కోరుటయు ♦ నాతఁడు సమ్మతించి యంతటఁ. ౯౬౩

చ॥ సరియని బోయజేఁడు తన ♦ సంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ ♦ హోన్నతి నాయిత పర్చి తెండనఁ
హరు రజతాద్రి రామ విభు ♦ హస్త విభంజిత మేరు కై లముక్
నర తురగేంద్ర పుష్పకము ♦ నాఁ బలు రూపుల నొప్పు నావలుక్. ౯౬౪

చ॥ ఆవలి వారి నీవలికి ♦ నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటఁ
దేవ మహీతలంబులకుఁ ♦ దేకువ జీవుల జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాఁగఁ జెల్వల యె ♦ యారపు యానముఁ బోలి యెత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ ♦ నాకనదీ జలమెల్ల నాడుచుక్. ౯౬౫

క! భరతుని గని గుహుండిట్లను, నరవర! లెక్కకును మీఱు ♦ నౌకలు వచ్చెన్
బరికింపుడన్న నత్తడును, త్వర నెక్కింపుడని తన ప్ర ♦ ధానికే డెలువక. ౯౬౮

ఉ॥ ఏవగు నాజ్ఞ నౌదల వ ♦ హించి సుమంత్రుడు గుంపు గుంపుగా
నోపిన పద్ధతిం జలిపి ♦ యోడలఁ జేర్చ రథాశ్వ దంతి నే
నా పరివారముల్ మనుజ ♦ నాథులు బంధులు నెల్లవారు వీ
చీ పరిపాటి రత్నములు ♦ చిందు సురాపగ దాటి రయ్యెడక. ౯౬౯

ము॥ విల యాంశంబున మేఘముల్ గదియఁగా ♦ వేలేచి గర్జాభిత్తో
జలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని వ్రా ♦ ల్బుందంబునం బొందికన్
గలముత్ పెండెర కంబము ల్పొనర శీ ♦ శ్రుంబేగు సంగంబునన్
గలభంబుల్ పయికెత్తి హస్తముల గం ♦ గా వారి నీడె న్నడిక. ౯౭౦

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను ♦ చప్పు డెనంగఁగ నీడు చుండ, ము
కామణులు దరంబులు ను ♦ దగ్ర ఝంపంబులు లేవఁ ద్రోవఁ బ్రో
ద్ధీమ మహాబ్ధి తోయమును ♦ దివ్య నదంజార, దేవ గంగయన్
రాముని చూచు కౌతుక భ ♦ రంబుననో వడి దాఁచె గూలమున్. ౯౭౧

చ॥ ఘనమగు తేరులందలి యు - గంధర చక్ర యుగానుకరముల్
పనివడి యక్ష మాదిగ న - వస్కరముల్ విడఁదీసి వానికిం
బనుపడఁ బూన్పు గుఱ్ఱములఁ - బట్టుగ నావలఁ బంపినారు చ
చ్చిన పిదపక శరీరములఁ ♦ జేర్చెడు కర్మములం బలె న్నడిక. ౯౭౨

తే॥ సాలముద్ద శరీరముల్, భయము ముద్ద, మనసు, కరువలి ముద్ద కా ♦ ఘ్నను గలట్టి
పవన జవన తురంగముల్ - బయలుదేఱె, నడకఁ జొఱ ముద్ద నాదగు ♦ నావలందు

తే॥ కలుకు లెదురెదు రయి యొత్తు - గాఁగఁజేరి, కానవచ్చుటచే భద్ర ♦ గజ చయంబు
లాంఛొకటిఁగ్రమ్మలిలువఁగాఁనొప్పూమీఱు, దంతములభంగినుబైబైన ♦ స్తనములొప్ప

తే॥ ఉ త్తరీయములం బోలి ♦ యొత్తుగాఁగ, నలలులేవ దిగిన మద ♦ హస్తి నికర
శిరములం గుంభ వరములు ♦ చెలఁగెఁ జూడ, జాహ్నువీ స్తనములఁబోలి, జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ ♦ నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోమలుల్
కరము మనః కలంకమునఁ ♦ గాతరలై యిరువంకఁజూడ, దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ ♦ రంబులు త్రోవఁ జలించి భీతిమై
నుఱుకుచుఁద్రుళ్లు వాలుగల - యొప్పు వహించెను వారి చూడుకుల్

చ॥ చెరచెర రెండు ప్రక్కలను ♦ చేరికఁ బెడ్లఁ గదల్చ లేచు తుం
పరలు వరాంగనా మృదుల ♦ వస్త్రములం దడుపంగఁ దోరపుం

బిటుదుల కాంతు లుట్టి పడి ♦ వెల్వడ, డెందములందు కుంది ము
చ్చిరి తల వ్రాల్చు వీరులకు - జింత రవంత తొలంగె నత్తఱన్

శా॥ ఈ తీరంబునఁగల్గు వాహినులఁ బై ♦ నెక్కించి కొంపోయి వే
మా తీరంబున డించి క్రమ్మఱిలు శూ ♦ స్వంబైన నౌకావళుల్
దాత్పుత్వం బఱవోక యిచ్చి మఱియున్ ♦ దానంబు సేయంగ సం
ప్రీతిఁ రత్న నివాసుఁ జేరెడి ఘన ♦ శ్రేణి విడంబించెడిఁ.

ఉ॥ నమ్మిలి యీశలందనరి ♦ నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాడ లయ్యెడలఁ ♦ గంబములం బలె నిల్వ నాఁకి ము
త్యమ్ముల జంపు లుల్లసిల ♦ నల్లల నాడెడి నల్ల తెక్కిముల్
క్రమ్మిన చాపలంబలె వి ♦ రాజుల నావలు వోయె నల్ల నన్.

౯౭౯

సీ॥ గంగ యాకాశంబు ♦ గాఁగఁ జిందిన ముత్తై, ములు విరాజిలు ఋక్ష ♦ ములుగ నొప్ప
జెందమ్ములం బోలు ♦ నందంపు మోముల, మించుఁబోడులు పయ ♦ నించునాన
లెలమి జలము లాడి ♦ బృందారకాంగనల్, గమనించు సుర విమా ♦ నములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగాఁ - ద్రోచు తెడ్లడుగుల, వలెఁ గానరాఁ జెల్వలలరు నౌక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి ♦ వచ్చితోఁచ, ప్రాణములు పొంది నడచెడు ♦ పగిది నొప్పె
సేనలును పౌరవరులును ♦ చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లు ♦ కడచినారు.

ఉ॥ తక్కువ జాతిచేత ఘటి ♦ తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కక కామ వేగమున ♦ నేపున మిన్నన సూనివర్గముల్
చక్కన నేగె, నిక్కముగ ♦ సత్పుల మిచ్చెడు కృత్య మొక్కఁడే
నెక్కడ నేనియుం గలదె ♦ యిద్ద తపంబున కంటె నిద్దరన్?

౯౮౦

చ॥ సుడులు గలట్టి వెల్లువలఁ ♦ జొప్పిలు గంగను దాటి యెల్లరున్
దొడరికఁ దీరముం గదియ ♦ దుర్ధన వాంఛలు నంచనంబులున్
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు ♦ వీరుల కీర్తులఁ గ్రిందు చేసి యీ
పుడమి మహాన్నత స్థితిని ♦ పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్.

తే॥ అనుపమగుణిశత్రుఘ్నుండు ♦ జననులునును, మంత్రుండునుగుహుఁడెక్కఁగా ♦ మాన్యుఁ
భరతుఁడెక్కిన యంతనా ♦ పడవ నడవ, సాగెఁడెల్లను కాళ్లతో ♦ సత్వరమున. [డైన

సీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ ♦ ప్రణతులై సేవించు ♦ కోసలేంద్రాత్మజన్ ♦ గుహుండు గాంచి
యీమె యెవ్వరి తల్లి ♦ యెఱింగింపఁ దగునన, భరతుఁడిట్లను వేని ♦ వాకిలికడ
రాజులు మనవికై ♦ రహిఁగాచి యుందురా, దశరథేశ్వరు జ్యేష్ఠ ♦ దార యీమె
కఱులజ నాభిని ♦ గన్న మహాత్ముని, ఘన తనుఁగడువారఁ ♦ గన్నతల్లి

తే॥ భువన తారకమగు రామ ధూరిఫలము, కడక జగముల కొనగిన ధూరిఫలము, కల్పతరువు
అతనిఁ గనుటచే నొందు భాగ్యంబుడెల్ల, నేను జనియించుకతమున నీగి కొనియె. ౯౦౪
తే॥ అనుడు గుహండామె యడుగుల నడలిపడంగ, వత్సమంబాయు గోవునా వనరుడేవి
యీతడవడనమాయన్న హీతుండుమాకు, నన్న గుహండానిభరతుడా యమకుడెలుప

ఉ॥ నాయనలార! దుఃఖమున ధూరిఫలము సత్య పరాక్రముండు భో
గాయతనంబు రాజ్యరమ ధూరిఫలము నందక కానకు నేగుటెన్న మే
లే యొనరం గతంబయిన దింక మహామతిఁ గూడి యేవుర
త్యాయత భూమి నేలు కొనుఁ డర్పిలి నొద్దిక జాలకాలము. ౯౦౬

చ॥ అనుడు సుమిత్రఁగాంచి గుహం డల్లన నిట్లనుఁ బ్రేమపూర్ణయీ
జనని నిగూర్చి పల్కుమనఁ జక్కటి వీడని చక్రవర్తి కొ
ప్పిన కడగొట్టు భార్య రఘు వీరుని నన్నిధి పాయకుండు నా
యనుజుని కన్నతల్లి సుగుణాలయ యంచు నతండు దెబ్బగన్. ౯౦౭

చ॥ తనపతిఁ గాటికంపి కుఁజ ధంబునఁ బుత్రుండు దుఃఖ వార్ధిలో
మునుఁగంగ రాఘవుండు వన ముం జొర విష్ణువు గొల్చు లోకముల్
తనమది నున్న క్రౌర్యమునఁ దక్కగ గొల్చిన కైక జూపి యీ
జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ జయ్యన నా భరత ప్రభుండు నున్. ౯౦౮

ఉ॥ దొడ్లగు నెంజిలి భువికి ధుండుడు కొప్పగ గూర్చి నిందయన్
బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథి వీసలి ప్రాణములేని పోలీ బే
రెడ్డఁ దపించుచుండ లవ మేని యలందురు చిన్నె లేని యీ
వెడ్డరి యెవ్వరో యెఱుంగ వే? ననుగన్న మహాత్మురాలగున్. ౯౦౯

చ॥ అనియత్కడాడు పల్కునిని యగ్గుహండాంతట వారికిం గ్రమం
బునఁ దనమేల్చి కేల్మగించి మొక్కెను హంసి యొకండు జెక్కలన్
గొనక జలంబు నీడి దరి గొన్న వితంబున ద్రోణియు దరిన్
గొనకొని చేరె జాహ్నువికి గూరిమి జేతులు మోడ్చి రందలున్ ౯౧౦

తే॥ దిగిన జననులు మువ్వరు తీరమందు, పల్లకి లెక్కిచనంగ నా భరతుండపుడు
క్రొత్త కన్నీటివెల్వలఁ జిత్తభార, మడంగఁ గాల్పడ గుహనితో నడచి నడచి

తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచే గాల్చివైచు, వరబలుండగు మునిభర ద్వాజవనము
చేరె నమ్ముని వారల తీరుగాంచి, వృద్ధయతులతో నక్కడ కెదురు వచ్చె. ౯౧౧

౧౨ పాదుకా పటలము. (౧౪౧)

క॥ అరుదెంచిన యతివరుఁగని, భరతుండు తండ్రివలె నెంచి ప్రణతియొనర్ప
హరుఁ బోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీవించె బుత్త్ర వాత్సల్యమునన్. ౯౧౨

- క॥ భరతా! నీకుం జేరిన, ధరణిఁ గిరీటము ధరించి ♦ తాత్పర్యమునక
భరియింపక నారలు జడ, లిరవుగ ధరియించి రాఁగ ♦ నేమి కతంబా?.
- క॥ అనుడు మన మెరియఁగినుకను, మునివరుఁగని ప్రాజ్ఞులక! మొట్టమొదట ని .
ట్లనువగు పనియొనరువలే, దనుటయు మిము బోఁటివారి ♦ కర్తవ్యమె చెప్పుఁడీ!.
- మ॥ శ్రుతి శ్రీ ర్షప్రతిపాదితాంఘ్రి యుగండ్ల ♦ శోభిల్లు శ్రీరామ భూ
పతికిం దమ్ముండనై నెఱిగి విడిచి భూ ♦ భారంబుఁ గైకొందునే?
యతఁడే వెన్నుకు వచ్చి రాజ్యము ప్రియం ♦ బారం గొనఁడేని ని
శ్చిత బుద్ధిగ వనులంద యన్నకడ ని ♦ శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్.
- క॥ ఆపలుకు భరతుఁ డాడఁగఁ, దాపన వరతనువు లుబ్బె ♦ దన్యాననుల్
ప్రాసిత హరించందన కృత, లేపమ్మునఁబోలె మోద ♦ లీలఁదేలెన్.
- క॥ మునుకొను నెనరున భరతుని, తన శుద్ధ కుటీరమునకుఁ ♦ దతమతిఁ గొని య
మ్ముని సేనకు విందులు పం, బిన వేడ్క నొనర్తు ననుచు ♦ వేలిమి చేసెన్.
- క॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి న్నిలిచె జనము ♦ లకు వేటొక పు
ట్టాలసిన గతి తమ ముందటి, నెలపు మఱవ నుఖ జలధి ము ♦ నింగిరి వారల్.
- తే॥ చెడని ధర్మ ఫలంబులఁ ♦ బడయువార, లంచు రంభాదు లెదు రేగుఁ డెంచి పొగడి
యిందు మండలములఁ బోలి యెనక మెనఁగు, సౌధములకుఁ గొంపోయిరి ♦ నకలజనుల
- తే॥ గండవొడి మేనఁగూర్చిన ♦ లందినారు, విన్నవాఁకలో మున్నగా ♦ వించినారు
శిరములం గల్ప సుమములఁ ♦ జెరివినారు, సుమములంబోలు వల్లలఁ ♦ జుట్టినారు
- తే॥ కుసుమ లత కూనలం బలఁగినిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి ♦ సాగనుచేసి
యొనర దేవ రాజాను పీ, యూష కల్ప, మైన యోగిరముల్లు వెట్టి ♦ యలరఁజేసి
- తే॥ హంస కేకి తూలిక లెఱ్ఱ ♦ నైన పత్తి, తెల్లదూది బూరుగదూది ♦ తీర్చిచేయు
పట్టుసెజ్జల హరిణుల ♦ పగిది దేవ, వనితలు పరుండ నెల్లరు ♦ కునికినారు.
- తే॥ ఏలికలు మొదలుగఁ బల్ల ♦ కీలు మోచు, వారివఱకుఁ గ్రమంబుగా ♦ గారవమున
మహిమ నొందిన విబుధుల ♦ మాడ్కినుపచ, రించి వారి యెడఁద లల ♦ రించినారు
- తే॥ అటలు రంభాదులైన బిం ♦ బాధరలును, వారియాజ్ఞల దాసుల ♦ వలె నొనర్ప
భరతుతోవచ్చుకాంతలు ♦ భవ్యమైన, దివ్య భోగంబులంది సంత్ప్రప్తి గొనిరి.
- తే॥ నందనవన సవ ప్రసూ ♦ నములతావి, గొనుచు నంధులు కేళూఁత ♦ గొని చరించు
కరణి నచ్చటి పిల్లతె ♦ మ్రోరలు పొలసె, సకలజనముల మనములు ♦ సంతసించ.
- తే॥ డౌద్రమెక్కువ కలిపిన ♦ కబళములను, లేత వరియాకురాసి గ ♦ ల్పించి కల్ప
శంబు భోనఁగ భుజించెను ♦ గజఘంటంబు, మదజలము ద్రావిమధుపము ♦ ల్మదముగొనఁగ

తే॥ సరక బాధలఁ దొలఁగించు ♦ గురుతగులుగు, నీరముల వారణంబు లింపారఁద్రావె
పచ్చతా లేతకాంతులు - పరిభవిల్లఁ, బెరుగు కనవుఁడమరంగముల్ ♦ వేడ్కమేసె.

క॥ అందఱు నారీతిగ బలు, విందుల సురభోగ మనుభ ♦ వించిరి భరతుం
డందలి కాయల మంపలఁ, బొంది యొడలు ధూళి నునిచి ♦ పోగడపె సిస్కె

తే॥ తెలివిగలుగుచో వీడెడుకలయుఁ బోలె, నమ్మహాభోగములు పూర్తి ♦ యగుడుఁబుణ్య
ఫలము పొందిన జీవి క ♦ వ్వలి విధాప్తి, కరణి నిరులు తొలంగఁగఁ ♦ దరణి పుట్టె

తే॥ త్రికర జైక్యంబుగాఁ బాడి ♦ తిరిరి చేయ, కుండు జీవికి వలె భోగ ♦ యుక్తిమాత్ర
సురపదచ్యుతులై భుజి ♦ జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభావములఁగనిరింగి

తే॥ నాటి యుదయానఁ జెనుత్రోవనడచునేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిధి ♦ గాదుభరతు
సైన్యమని యెన్ననయ్యది ♦ శైలవనము, లెల్ల దుక్కిఁగా మరుభూమి యెల్లఁజేరె

క॥ పెరిగిన రజమున మఱిగిన, తరణియు శీతకరుఁడగుచుఁ ♦ దాపము వీడె
కరుల మదకలము నడవం, బొరయని రొంపియయి యెడరు ♦ పొలముగమాత్రె.

క॥ రాజులతెల్లని గొడుగులు, రాజులె గురుతరుల నీడ - ప్రావిన కరణి
రాజుకొను గులక రాల్లల, యా జగ మరు భూమి పందిరై యొప్పెనఁగె.ంగి

తే॥ అధికరాజ్య సంపద గొను - మంచుజనని, పలుక నొందిన కినుక య ♦ గలముగాఁగ
మొగమెఱుపు మేనునల్లనొ.పుణ్యఁగాంచి, ప్రేమఁ గరగి యెండిన తరు.వితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది ♦ శీలమనుచు, సత్యవాక్కుకై మరణించు ♦ జన వరేణ్య
దడము క్రూరమానెడరుఁ గే ♦ దారమట్లు, దాటి చిత్రకూట శిఖరిఁదఱిసె నంత.

భరతుని నైన్యమును కని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట

సీ॥ అధిక భారజము నశ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెలరేగు - కుంభిచయము
కలిగించు రవమును ♦ కాల్బలంబుల కల, కలమును విని గొప్ప - బలమె యనుచు
నేల యుబికి లేచు - పోలికఁజనునొక్క, శైలాగ్ర మెక్కి ల ♦ య్మణుఁడు చూచి
యిల శాశ్వతంబుగా - నేల నిచ్చించి దు, రాశచే దుర్బుధి - యడర నిట్లు

తే॥ భరతుఁడే కూర్చుకొని నేన - పరశురాము, గెలుచు జోదుపై దాడిసా.గించెననుచుఁ
గ్రుద్ధుఁడై శిఖరంబు ను ♦ గుగను ద్రొక్కి, దుమికి వడి నన్నయొద్దకుఁదొడరివచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోడఁబుట్టువను ♦ పాటియు నెంచక గొప్పనేనతో
సురవడి దాడ వచ్చెనని ♦ యెత్తిన కిన్కఁ గటారి చెక్కి తొం

దొరగ ధనుస్సు నెత్తికొని ♦ తూణముఁ దాలిచి యన్న పాద పం

కరుహములక భజించి పలు ♦ కం దొడఁగె. మది తత్తఱింపఁగె.ంగి

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ విడిచి యీ భరతోద్ధర బాహుశక్తియున్
సహచర సైన్య సత్త్వమును ధన్యపరాక్రమ! నీదు తమ్మున
త్సహన మహా సహాను బల ధన్యవదయున్ ముదమారఁ జూడుదు
స్సహతర కష్టముల్ దొలఁగి ధన్యతన మందెదు నేడు రాఘవా! ౧౦౧౯

ఉ॥ పీనుఁగు పెంట చేసి యిటఁ ధర్మిని తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొఱంగి పడ్డ రథ ధన్యముఁ బ్రేవులు చింద కూలు నీ
సేనల నుడ్డుగుడ్డి తెగి ధన్యతన వందలు యెన తేజలన్
మానగు రక్త వాహినుల ధన్యతన చూచెదు గాక రాఘవా! ౧౦౨౦

చ॥ తళతళ లొప్పు తూపు లడి ధన్యముల చేతుల బొందడంబులం
దళమగు తొమ్ములం దొలిచి ధన్యము ప్రాణము తోడ వీరపునం
గళచెడ దుస్సి రక్తము ము ధన్యముల నొప్పుక వెల్ల దిక్కరుల్
కళవళ మంద నేచుటలు ధన్యతన చూచెదు గాక ప్రసన్నరాఘవా! ౧౦౨౧

చ॥ జవన తుంగముల్ కెరల - స్వందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దవిరళమై పిశాచముల - హంకృతి నార్చుచు వ్రీలు కేడముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు ధన్యముల బాటలు పాడు చాడుచున్
జవి గొన నల్లఁ ద్రావి కడు - జంపునఁ ద్రేన్చుట చూడు రాఘవా! ౧౦౨౨

తే॥ భరతు సేనా మహిజంబు - సాదుతోడఁ, ద్రుతిని పేరు లేకుండఁగఁ - ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ పృథ్వంబు విఱుగ న్వ-భార మీఁగ, ధాత్రి యూట గొనుటయుఁ-దవిలి కనుము

చ॥ ఎనసిన రక్త వాహినుల - నీడుటచే నొడలెఱ్ఱనైన శా
కినులును ప్రేత భూత తతి ధన్యతన కబంధములున్ సమస్త ప
టనములు నీ కరంబుల న ధన్యతన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మనమందు సంతసిలి ధన్యతన చూచెదు గాక రాఘవా! ౧౦౨౩

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, సురవడిఁ బ్రవహించు రక్త ధన్యతన గలియన్
శరధులు రక్త శరధులై, మొరయుటగని మనమునందు మోదింతు నృపా. ౧౦౨౪

చ॥ విఱుగ శతాంగముల్ రథిక ధన్యతన వీరులు చావఁగఁ గైదువుల్ చెడన్
దఱిగిన దంతి వాజి భట ధన్యతన శరములు సంఘ్రు లూరువుల్
బరులు కరంబు లొండొకటిఁ ధన్యతన రణస్థలి ఘోరభూమిగాఁ
బటపు మదీయ బాణముల ధన్యతన గాంచెదుగాక రాఘవా! ౧౦౨౫

చ॥ మురువగు తెక్కలున్ గనక ధన్యతన పుంఖములుం గల మచ్చరంబుల
య్యిరువుర తొమ్ములం దొలిచి ధన్యతన మొయిన్ గగన స్థలంబునన్

దిరిగెడు కంక గృధ్రములఁ ♦ దీయని వింజనరింపఁ బిల్వగాఁ
వొరతొరఁ బృష్ఠభాగమున ♦ దుయ్యట గాంచెడు గాక వాఘవా! ౧౦౨౭

చ॥ ఒక సకీయందు మోహమున ♦ నుర్వర నొందిన రాజు నాజ్ఞచే
వికలుండు పొందినట్టి పృథి ♦ పీఠలి నేలుట విడి యిష్టధిక
బ్రకటిత రీతి నన్నపయి ♦ వైరముతో నిట వచ్చినాడు నా
రకమున కేగు వాడిపుడు ♦ క్రన్నన నావలనక రఘూత్తమా! ౧౦౨౮

తే॥ పుడమివీడి కాననములఁ ♦ బొందుసీతుఁ, గలుగు నావదగని నన్ను ♦ కన్నతల్లి
యడలుటం గాంచి మోదించి ♦ నట్టికై క, నేలఁజి పొర్లి యేడ్పుట ♦ నేడుగనము.

తే॥ ఒక్కత్రుటిలోనె యీ బలముక్కడంచి, త్రిపురముల దహించిన మృడుని భంగి
గ్రాలువాడ నటంచు లక్ష్యుండు పలుక, నల్ల నిట్లను జానకీ ♦ వల్లభుండు. ౧౦౩౦

ఉ॥ తమ్ముడ! నీ తలంపులకుఁ ♦ దగ్గ విధంబున సర్వలోక జా
లమ్ము గలంగఁ జేయఁగఁ ద ♦ లంచితి విష్ణుడు దానినాచ శే
క్యమొక్కో? దానిఁగూర్చి యింక ♦ నాడుట కేమియు లేదు సావధా
నమ్మున విందుగాక యొక ♦ జ్ఞాన వికాస విధాన కార్యమున్. ౧౦౩౧

చ॥ జగముబలంబు మెల్చిన భు - జంబులు గల్గిన వీర! సుస్థిరం
బుగ మనవంశ జాతులగు ♦ పుణ్యుల లెక్కిడ శక్యమాన? యీ
నుగుణుల నొక్కరేని తమ ♦ సూన్యత ధర్మములం ద్యజించిరే?
నిగమ హిత ప్రకారములు - నేర్చిన యాభరతుండు దుష్టుడే? ౧౦౩౨

చ॥ హితమతి సత్యవాక్యుడగు ♦ సీతఁడొనర్చు సమస్త కార్యమల్
శ్రుతి హితముల్; నిరుద్ధములు ♦ చొచ్చుటగానము; నీవు నాయెడక
మితి చెడనుంచు ప్రేమమున ♦ మించి పరామరిసింపకుంటి నె
వ్వితమునఁ జర్చనేయఁ గ్రుధ ♦ నెంచిన డెందము సత్కృతమ్ములక?

ఉ॥ అడికవోవ నన్నయను ♦ నర్మిలి నాయెడ కేగుదెంచుచు
న్నాడు సమస్తభూతలము ♦ నాకొనఁగక మది నిశ్చయించి యు
న్నాడిది నీ వెఱుంగక ఘ ♦ సంబుగఁ బోరఁగ నెత్తినచ్చుచు
న్నాడని యెంచుటల్ మతి కొ ♦ నందగు పద్ధతి యాన? తమ్ముడా!

క॥ భరతుండు నేలను సేనల, సిరి నొనఁగి క్షమాపణంబు ♦ సేయఁగఁగోరక
బరిణతి వచ్చె ననుట విడి, యిరవుగఁ బోరంగ ననుచు - నెంచుట తగునే? ౧౦౩౩

తే॥ తెలియుమా సద్గుణంబను ♦ తేరి చీల, ధర్మమూర్తి భరతు నిట్లు ♦ తలఁపఁదగునె?
యిచ్చటికి నన్ను చూడనే ♦ వచ్చువాడు, విదవఁ దెలియంగఁ గలవిది ♦ వినుతమగుణ!

భరతుడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముఁడిట్టులు తమ్మునూ ధర్మచుండ, భరతుఁడచ్చట సేనన ధర్మలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజుతో ధర్మజించి, యన్నస్థితి గాంచె నుమ్మలమధికరింప. ౧౦౩౭

ఉ॥ దోయిలి గూర్చు హస్తముల ధర్మతో వసివాడి కృశించు మేనితోఁ

బాయని దుఃఖవేధ జగి ధర్మవాసిన కన్నులతో జటాలితో

వ్రాచుగ రాని దుఃఖమయ ధర్మభావముతో నొక నారచీరతో

దాయగ వచ్చు నా భరతుఁ ధర్మక రాముఁడు కాంచె బూర్తిగ. ౧౦౩౮

తే॥ లక్ష్మణా! యిటు రమ్మ బలంబు గలుగు, భరతు సంగర యోగ్య రూపంబు గంటె!
యనుడుఁ దమ్ముఁడు నాతని నట్టే చూచి, మ్రానుపడి నిల్చె గన్నీటి వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులు తనదు కినుక, నెంచి సిగ్గిలి డెందంబు సంచలంప
వింటితో వేడి బాష్పముల్ స్పృధివిదొరగ, వాడిన మొగంబుతో తీవ్రపడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనత లేకయుండె దప ధర్మమున జేసి ఫలంబు పొందుచో

భాను కులేశుఁడౌ మగని ధర్మ బాసి శుభంబుల బాసి శోకముం

బూని కృశించు రాజ్యరమ ధర్మ పూనిక నంపిన దూతవోలె మో

హ్వానిన కేలుతో భరతుఁ డుత్కట దుఃఖము తోడ డగ్గ. ౧౦౪౦

తే॥ తఱిసి మరణించు తండ్రి ధర్మ సరసిన్లు, కాంచి తగవు దలంపక ధర్మ పీడి
నీతి మానితి వనుచు మై ధర్మ నెలవు తప్పి, పాదముల బడె హా! యను! రోదనమున. ౧౦౪౧

తే॥ ఉనుఱు లున్నవో లేవో యం చూహసేయ, దగినతీరున గృహించు తమ్ముఁగాంచి
నేత్ర కంజముల్ విడుచు కన్నీరు భరతు, జడల నించి పొరలి కాఱు ధర్మ జడిమ నిలిచె

తే॥ ఆదిదేవుఁడు ధర్మంబు ధర్మ సలము పగిది, నెల్ల సీతుల కిల్లయి ధర్మంబు రామ
వరుఁడు నిట్టూర్పుపుచ్చి బాష్పములు వీపున బడగఁ దమ్మునాలింగ నంబొసర్చె

క॥ అలమిగొని యతని వేషము, పలుమఱు గమనించి యరసి ధర్మ! జనకుం

డెలమిని నుఖముం బొందునె? యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద ధర్మ! నేల! యనుడుక.

తే॥ అన్న! నీవియోగ వ్యాధి ధర్మ యలము కొనగఁ, గన్నకై క వరంబను ధర్మ కాలువలనఁ
దనకు దగిన సత్యంబును ధర్మ నిలిపి, స్వర్గలోకంబు చేరెను ధర్మ డనగ. ౧౦౪౩

మ॥ పరలోకంబున జేరె నన్న పలుకుల్ ధర్మ బలెంబు గాయంబుతో

జొర దూటించిన యట్టులై చెవులలోఁ ధర్మ జొత్తెంచు మున్నే వెనక

సురలోకోపరిలోక మేలదగు ను ధర్మ శ్లోకుండు హృన్నేత్రముల్

సురుగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణిం ధర్మ జుట్టె ధర్మ వ్రాలుచు. ౧౦౪౭

తే॥ మొదలు నటవిన భూజంబు ♦ పుడమి నాలు, సరణి బడి పిడుగున కల్గు ♦ సర్వమువలె
తెలివి దప్పి యొకింతకు ♦ దేజీ యూర్పు, పుచ్చి తపియించి యాటక ♦ పొగితెనొగితె

సీ॥ అఱిమద గజసింహ ♦ మా! దమాలోల! యిం, కెవ్వరు సత్యంబు ♦ నేలు వారు?
మాకు దిక్కెవ్వరు? ♦ మఱి తేర్చువారేరు? మరణించితే యిట్లు ♦ మమ్ముపాసి
యెవ్వరి నింక దం ♦ శ్రీ! యని పిల్తుము, తగునె యిందట వీడి ♦ తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగునిచేత మేల్మి వేల్మి, యొనరం గానించి ననుగాంచి యుర్వియందు
కన్న గొప్ప ఫలంబేది? కడకుమమ్ము, వీడి యింపై న ప్రాణముల్ ♦ వీడుటాక్కో?

తే॥ ప్రాణులకు మేలునేయు దా ♦ ర్థంబు గలుగు, భూమి భారము నేదాల్చు ♦ బాడమువిఘ్న
హేతు విదియొకో? నీయావి ♦ యెగురఁగొట్టు, కాలుండై పుట్టితి నె జగ ♦ మేలుకొఱకు?

తే॥ శంబురం బంపి వజ్రకి ♦ స్వర్ణమిచ్చు, పార్థివేంద్ర! పాలనము మా ♦ వశము చేసి
యింద్రియములు స్వవశముగా ♦ నెనఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే ♦ తండ్రినీవు?.

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము ♦ కోరిక నెల్లఁగు వేడఁ బూని యీ
ధారణి కెల్ల దుఃఖమును ♦ దార్చిన యల్పుడ నైతి మృత్యువు
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ ♦ గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబు గాంచుటకు ♦ నింకను మేదిని నుండఁ గోరుటల్?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ ♦ కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి ♦ కరిగితి వఁట
తండ్రి! నీమృతి వినియుచు ♦ లలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాడను ♦ బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్ణ చంద్రునకుఁ ♦ జల్లఁదనంబు నొనఁగు లోకన
మాన సితాతప త్తీస్త్వ! మానము దివ్యుల కేని మాన్వగా
రాని బలం బుదారత తి ♦ రంబగు సత్యము నీతి ధర్మముక
దోన యడంచు కొంచు నిటు ♦ తూటితె యెల్లర వీడి స్వర్గమ్ము?.

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెలు ♦ గెత్తి యేడ్పు, రామ చంద్రుని తమ్ములు రాజ వరులు
చేరి లేపి పట్టుకొన వ ♦ సిఘఁ డంత, హిత మితోక్తుల నోదార్ప ♦ నెంచుటయును.

తే॥ తాపన శ్రేష్ఠులగు భర ♦ ద్వాజుఁడాది, మునులు నేడు దీవుల లోని ♦ మనుజువరులు
మంత్రులును సైన్యవతులు రా ♦ మ విభుఁజేర, వచ్చిరి మనంబులారట ♦ పడుచునుండ

తే॥ మఱియు రాఁదగు నెల్లరు ♦ మలసి వచ్చి, నిలువఁ బరితపించుచున్న ♦ వ్యవకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మసముండగు ♦ మునివరుండు, వాక్యోవిదుఁడీరితి ♦ పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ తతమతి సన్న్యసింపుటయు ♦ ధర్మమొనర్చుట దక్క నెమ్మదిక
బ్రతుకఁగ గోరు పుణ్యులకుఁ ♦ బ్రాపగు సాయమొకండు గల్గనే

మృతియును పుట్టువున సహజమే కద! ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై
శ్రుతి హితపారగుండవు వి ధృష్ట చరిత్రుండవున సృరింపవే? ౧౦౫౮

తే॥ సిరములేని జన్మంబులు - దెలువనేల? కోట్లకోలదియకానవి కామ - కోపమోహ
దుఃఖసౌఖ్యములొందునీ తోయమెఱిగి, యముడుదాక్షిణ్యయుతుండని-యనగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు ధోవ జనించుట చూచుచుండమే?
పట్టగు విద్యకల్మి భువి ధారము నర్పదీపేల యేడులి
ట్టలు చలింప కోర్చి నెల వారిన ధర్మము కీర్తి నించి యే
లిట్ట గతింప నిట్లు వగఁదీల్చడ బాడియే? రాజనందనా! ౧౦౬౦

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువి జడక నిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణి, లీలఁదాల్చి
మూల పురుషులై వెలయుముఁ మూర్తులకును, కాలమును వలఁబడకుండఁ గావశంబె?

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయై యిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై యమరుపంచ
భూతములు నొక్కయప్పుడు పొలియు నవియె, యనగదీనికె జింతింపనగునె చెప్పుమ?

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి ధోసి కాల, మనెడి వత్తిడి నిధియను నగ్గిచేత
జీవితమను దీపము నుద్దేశించి నిలుపఁ, గారణములు రెండును తీత ధాతులు టరుదె?

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖమం దేమునింగి, యాజగంబున నరకంబు నందె మునింగి
మరల జన్మించి చిక్కుల ధులఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల లెక్క ధట్టనగునె?

తే॥ విసుత సద్గుణాకర! తండ్రి యనెడు కతన, సృష్టి కర్తయ్యాబ్రహ్మకుం జెందరాని
విష్ణులోకంబు నందున వెలుఁగు చుండె, నతనికీపు గానించు సామంబిఁకేది? ౧౦౬౫

ఉ॥ ఆతని పోకకై మది ర వంతయుఁ జింత యొనర్పరాదు పై
నాతని కింతకంటె నర యం గడ తేఱు పథంబు లేదు నీ
వాతని కింకఁ జేయఁదగు నయ్యవి యున్నవి శ్రద్ధతోడ నీ
చేతులతో నొనర్పు మది చిత్తము శాంతిల గారణంబగున్. ౧౦౬౬

ఉ॥ వాన పడంగ నీటివడి భాసిలు బుద్బుద పంక్తిబోలు నీ
మేనులఁ గూర్చించిత మది మీఱుట వేఱిడి లక్షణంబగున్
మానక బాష్పముల్విడిచి మానిసి గాంచు ఫలంబు గానమున్
గాన జలాంజలి న్విడుము గాదిలి తండ్రికి జానకీశ్వరా! ౧౦౬౭

తే॥ అనుడు శ్రీరాముండును చిత్ర నవలఁద్రొచి, యాచతుర్వేద వేది మ హాతపస్వి
యగు వసిష్ఠతో గంగకు నరుగు దెంచి, చేయఁదగు కృత్యముల భక్తి జేయఁబూనె

తే॥ నశల జీవాత్మలకు నొకేచంద మొప్పి, యెఱుక నొనఁగు మహాత్ముండఁ య్యేటమునింగి
గురుండు తెలివిన విధులెల్లఁ గొఱుతలేక, నలిపి మమ్మాలు తర్పణ జలము వదలె.

తే|| చేయఁదగినక్రియలనుపూర్తిచేసియవల, మాన్యులగుమంత్రులునుపుత్రుల - మానివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి - తరలిరాఁగ, జాణకి వసించు నప్పర్ణ - శాలఁజేరె. ౧౦౭౦

తే|| చేరునంతలో భరతుండు ♦ సీతయున్న, పర్ణశాలను గని యొంటి ♦ బరఁగుచుంట
గని కరఁబులతో మోది ♦ కొనుచుఁగనుల, రోదనముతోడఁ బడె నామె ♦ పాదములను

తే|| ఇంద్రియములలో జలనిధు ♦ లేడునున్న, వనఁగ నెఱునొ కన్నుల ♦ బనవి పనవి
వెక్కి వెక్కి బాష్పాంబువుల ♦ వెల్లువలుగ, విడుచుచుండెను భరతభూ ♦ విభుఁడు వెలికి

క|| పెను దుఃఖంబున మునిఁగిన, యనుజని తన పాడవుచేతు ♦ లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుఁడు మనలవిడి ♦ కడచనె ననుడున్. ౧౦౭౩

క|| వడఁకూను నెడఁదతోడఁ, బుడమింబడి యడలి యడలి ♦ పొక్కుచుఁ బెలుచన్
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడపక బాష్పములు విడిచె ♦ నెన్ను వతోడఁ. ౧౦౭౪

క|| కలకంఠంబున వనరెడు, జలజాక్షికి భర్తవెంటఁ ♦ జనిన యడవియున్
విలసిల్లెఁ బ్రోలుగా నిపు, డలరాణ్మృతి దుఃఖ జలధి ♦ నడుగుల నిలిపెన్. ౧౦౭౫

క|| ముని పత్నులు తల్లుల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త - సరసిజములతోఁ
గొని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి - మోదించి రొగిన్. ౧౦౭౬

క|| నలువురు రాజ కుమారులఁ, బాలువుగఁ. గను పూజ్యుర్రాండు ♦ మువ్వరతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుం డైన, కుల జలనిధి విధుని కడకుఁ ♦ గుములుచు వచ్చెన్. ౧౦౭౭

తే|| మొదటి వాడగు నలువకు ♦ మొదటివాడు, తండ్రి వీడి వచ్చితిరె యో ♦ తల్లులార!
యనుచుఁ దచ్చరణాబ్జ చ ♦ యంబు లందు, వ్రావి కన్నీటి కాల్యలోఁ ♦ బరితపించె.

క|| వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌఁగిలిని చేర్చి ♦ వనట యుబుకఁగా
బోరున రోదించిరి యం, గారమ్మున నేయి కరఁగు ♦ కరణిఁ గరఁగుచున్. ౧౦౭౮

తే|| అవల నవ్వీరులంగన్న ♦ యవ్వలచటి, తీయని యెడంద గలుగు వై ♦ దేహిఁ జేరి
చెలువకబ్బిన యప్పటి ♦ స్థితిని గాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పెల్లడలినారు. ౧౦౭౯

తే|| యోధవరు లయోధ్యంగల - యోగ్యజనము, రాజబంధువుల తక్కిన ప్రజయువచ్చి
క్రి శిత మానసములతోడఁగిట్టిరాము, వేషమును స్థితిగని ఛాలఁవెగచినారు. ౧౦౮౦

చ|| వడగల నీడఁబాఁవ దణి - పాస్పనఁ బంథట మాని ధాత్రిపైఁ
బాడమి నలోక నాయకుఁడు - పొందిన తత్కుల నాథుఁ డాటచే
నడవిన యంటు వోమునిఁగి - యర్హ విధు లొనరింప నేగె నాఁ
బడమటి వార్ధిలోమునిఁగె - భాస్కరుఁ డంతట లోక శాంతి కె. ౧౦౮౧

భరతుడు రాముం బ్రార్థించుట

సీ॥ అనాఁడు కడవఁగా - నవనీపతులు రాజు, బాంధవుల్ మునులును - బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు - చెంతనెయున్న భరతుఁ గాంచి వత్స! యీ - హితమునుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం - బునకేగె నతనియూ, జ్ఞానుసారముగ రాజ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి - మహినేల కీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ - దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాఱడవులఁ జేరి ♦ యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి ♦ ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ ♦ వనము చేరె, దానిఁబడసి కొంపోవంగఁ ♦ బూనినాడ.

తే॥ మనసు సమ్మతింపని వర ♦ ముననెనిన్ను, తగని సీతి నిల్పియంతట ♦ మగనిఁ జంపి
నట్టి కైకేయి కన్నట్టి ♦ పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ ♦ న్యంబు తగునె? ౧౦౮౪

చ॥ జగములు సంతపింప బలు ♦ జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ ♦ పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గ లే దొడలి ♦ తీపియుఁ బోదు తపంబు నేయఁగఁ
దెగడికనుండి తప్పి కడ ♦ తేటద నింత యనుగ్రహింపవే. ౧౦౮౫

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి ♦ గుణము, నోర్పు, పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ ప ♦ ధతులు స్వీగు, పాలనము కంటె మేలయి ♦ క్రాలునేమి?

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల ♦ స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదా సనా
తన కులధర్మమా పదవిఁ ♦ దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వసునేడఁ బట్టుపట్టి నయ ♦ మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రొంగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ ♦ రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడనె? ౧౦౮౬

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను ♦ మేలిమి కూరిమితండ్రి ఛావఁగాఁ
గారడవిం జరించుచును ♦ కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమితోడ వంచనము ♦ వెంచి ధరాస్థలిఁ గన్వికొంటుకు
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱిఁ ♦ బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే? ౧౦౮౭

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపుకా ♦ బోరామి లోకాలకు
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం ♦ దకా రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్ము జగముల్ ♦ భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి ♦ స్పష్టంబుగా నాడఁగక. ౧౦౮౮

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని - భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ - షించి వత్స!
నాడు పలుకొండు కల్గదు నిఁనంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మనూత్ముంబుడెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యముక దగవు ♦ చెల్మియు సీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నగుగలుగు ♦ మెచ్చగు సత్పథవృత్తులై భూ
సాళుర శాసనంబులకు ♦ బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు
లీల మనంబు నందు పది ♦ లించి తలంపుచుః సద్గుణాకరా! ౧౦౯౧

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట ♦ యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట ♦ యుత్తమవృత్తుల సభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట ♦ చింతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు ♦ సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా. ౧౦౯౨

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని ♦ యడుగ వలతే? యెల్లవిధముల మనసున ♦ నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్కని ♦ ధరణియందు, వేదవరు లేరు నిక్కంబు ♦ విమలచరిత!

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై ♦ శారద్యముం గొన్నపా
వన చారిత్రక! తండ్రి యాజ్ఞ గొని సఁ ♦ భావ్యాన్వయకాచిత్రభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ ♦ ప్రార్థించుటంజేసి వీ
డినచో సయ్యది సద్గుణం బగునె? పా ♦ టింపంగ లేవే మదికా? ౧౦౯౪

క॥ తనయులు తల్లిదండ్రులకుక, ఘన కీర్తిని కూర్చుటకొ? య ♦ ఘంబగు నిదం
బెనుచుటకొ నీవచెపుమా? జనియించిన ఫలము నుజన ♦ సన్నుత చరితా! ౧౦౯౫

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు ♦ నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిచి కారవంబున గు ♦ భుల్లునఁ ద్రోచి విసేదసౌఖ్యసం
ధానక రాజ్య భోగములఁ ♦ దాల్మిని పొంది రహింపనేర్తునే?
మానవుడైన వాని కిహ - మాత్ర సుఖంబులు సుసీరంబులే?

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమనఁ - దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కుచే
భరత! ధరిత్రి నీదెయగు - ♦ బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బారసిన నీదెయకా మహిఁ బ్ర ♦ భుత్వపు ట్పై త నీకెయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను ♦ మయ్య జనంబులు సంతస్థిల్లఁగక. ౧౦౯౭

తే॥ అనుడుభరతుఁడిట్లున్నజ్యేష్ఠఁడగుచుఁబుట్టి, మూఁడులోకంబులనుసాటి ♦ మొనయకుండు
నీవ నాదిరాజ్యంబని ♦ యెంచితేని, నీక యొనఁగితి రమ్ము మున్నించి మమ్ము. ౧౦౯౮

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి ♦ ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
సీమనమందు దోచు లలి ♦ నే యొనరింతే? కలంకదోహఁగాఁ
ప్రేముడి వచ్చి మమ్ము కయి ♦ వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతక
రామ పథాంబుజంబులు క ♦ రంబులఁ బాయక పట్టె బట్టుడుక, ౧౦౯౯

తే॥ నెనరు మనసున సీయిచ్చు నేర్పినట్లు, నేల యిచ్చుట కొనుటలు నీతియగునె?
నిందకై జంకి జనకుండు నీకునొనగ, నాడు సమ్మతించిన యేండ్లు నేడె చనెనె?
తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యీ జగము వేఱు, పూతగుణమున్నదని చెప్పఁబూనునేమి?
సత్యమున నుండి జాణ దుఁష్కృత్యమయగుఁ, గాని వేఱుండగునె నీవఁకాంచుమయ్య
క॥ ముదమున జనకుని యానతి, గడునాల్గేండ్లను వనుల వసియింపంగా
నదమలమతివై యంతకు, వసులక నాయాజ్ఞ సేపు వసుధం గొనుమా. ౧౧౦౦
తే॥ తండ్రి యపుడె కిరీటంబుఁ జూల్పు మనగ, నశని యాజ్ఞ మిఱుగ జంకియనుమతించి
నాడె నదియెంచి నావచనంబు దాటఁ, దగునె? పని వినుమంకఁ జింతనమువలదు.

వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ తేజత సత్వశాలియగు నీరుండు రాఘవుఁ డీట్లు వల్గువి
భ్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి భక్ భరతుండు వచింపఁ బూన నం
భోజభవాత్మజుం డనియెఁ బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాధ్యుతౌ
రాజుల సచ్చరిత్రములు శ్రద్ధను విన్మురియాటఁ దీఱఁగన్. ౧౧౦౧

ఉ॥ తొల్లి వరాహమూర్తియయి తోయజ నేత్రుండు కోట పంట జా
బిల్లి కలంక మట్లు కను - పింప ధరక్ జలరాశి నుండి యు
త్సుల్ల మనంబుతోడ జన ముల్ పరితోషమునొంద నెత్తి నాఁ
డుల్ల సిత ప్రకాశమున నొప్పుచు నెప్పటియట్లు యుండఁగన్. ౧౧౦౨

మ॥ విల యాంతంబునఁ బంచ భూతములు ని - ర్వీర్యంబులై తేజముల్
పొలియఁ దత్త్వము లెల్ల లీనమగుడుఁ భూతేశుఁడొ విష్ణు వీ
జలరాశిక్ సృజించి యందు బహువి శ్రాతిం గనంగోరి ని
ర్మలమా మేటి వెలుంగు రూపమున ని ద్రం జెందె మజ్జాకుపై. ౧౧౦౩

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ యూష మొనఁగు, కడలి వంటి నల్లని మేనుగలుగువాని
నాభియందు పుట్టిన నలి నంబు నుండి, యఖిల జగముల సృజింపఁ నజుండుపుట్టె

తే॥ అష్విరించి జగంబుల నివ్వటిల్ల, జేయుచోఁ గల్గె దొలుతవి - శిష్టమైన
మీమహాన్వయ మందలి మేదిసీశ, వరులు నెఱి దప్పు వారలీ వఱకు లేరు

తే॥ శ్రుతులశాస్త్రములివాపర సుఖములొందఁగఱపుగురుఁడెపోఁగునఁడుజగంబులందు
తండ్రు లై దుగురం దని తద్జ్ఞ లండ్రు, నిక్క మిదియుఁ గుమారక! నీవెఱుంగవె?

తే॥ నదమ లాత్మక! యేను శాస్త్రములు పెక్కు, లెలని నేర్చిన ఫలము నాకెనయునట్లు
నాదు పనుపు గాదనక వె న్నకును వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము రామభద్ర!

తే॥ అట్లు పలికిన కులగురు ♦ నరసింహుడు, చంద్రుడవీరికి యిట్లు నం ♦ జలి ఘటించి
సర్వ శాస్త్రార్థ వేత్తలు ♦ సద్గుణులరు, కలవే మీరెఱుంగని ధర్మ ♦ గతులు ధరణి?

చ॥ అగుదురు గాక సద్గురువు ♦ తాదురు గాక ధాత నూనులే
యగుదురుగాక దైవతము ♦ తాదురు గాక యుగ దల్లి దండ్రులే
యగుదురు గాక సత్యసుతు ♦ లాడీ తొఱంగిమి కడ్డు లాడుటల్
తగునొకొ? మిమ్ముబోటి గుణ ♦ ధన్యులకుం దలపోసి చూచినా?

ఉ॥ తల్లి విధించె జేయుమని ♦ తండ్రియు నుత్తరు విచ్చియయ్యె బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని ♦ శీర్షమునకొ నహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటె బడు ♦ పాటుల మంచియు జెడ్డ గాన కే
పొల్లగు లంపటకొ దిరుగు ♦ మ్రుక్కడి కుక్క భవంబు మేలెకా? ౧౧౧౩

చ॥ ఎదుట విధించు పెద్దల య ♦ భీష్మితముల్ నెఱవేర్తు నంచు బెం
పొదవంగ నమ్మతించితి న ♦ మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యిట్లు లాజ్ఞ యాడు ♦ వారలు! కనెది చేయు టొప్పుగుకొ
ద్రిదశ మునొద్రవంద్య! యువ ♦ దేశము నెఱుఁగి ధర్మ సమ్మతికొ. ౧౧౧౪

చ॥ అనుడు వసిష్ఠ మహాని యిక ♦ నాడంగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కను గొని యూరకుండె నటం ♦ గైక సుతొండను నట్టులైన మే
దిని పరిపాలనం జలుపు ♦ దిష్టము చిత్తము గల్గు వారలే
గొనకొని యేలసి; యితనిఁ ♦ గూడి వనంబలనే చరించెదకొ. ౧౧౧౫

తే॥ అనంగ నత్తటి వేలుపు ♦ లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముడన్నను ♦ కొంచు బోవ
మన తలంపులు నశలమ్ము ♦ నెనయజాల, వనుచు జింతించి యిట్లని ♦ రందఱు విన.

చ॥ వినుత గుణాధ్యుడై నరఘు ♦ వీరుడు ధీరతఁ దండ్రె యాజ్ఞమై
వనులఁ జతుర్దశాబ్దముల ♦ వారణ రీతిగ నుండువాడు న
నృనమునఁ గైక పుత్తుడను జ ♦ నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువాఁ
డినకుల వార్ధి సోములకు ♦ నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగుకొ. ౧౧౧౬

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్కు జగ ♦ తీ తనయా వరుఁడంత నానుడుల్
త్రోవంగ రాని వయ్య మది ♦ దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
సీవని నుండు కాల మది ♦ యెంత? పదంపడి వత్తు నయ్య ని
న్నీవిధి వేడికొందు నని ♦ యిచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్. ౧౧౧౭

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజుఁ ♦ డిట్లను నేమనువాడ నిందుపై
నటులె చతుర్దశాబ్దముల ♦ యమ్ములునాడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు ♦ తప్పిన సీవదమాన సుమ్ము ప్రో
త్కటతర వహ్నిఁ జొచ్చి కడ ♦ గాంచెద నాడె సురల్ నుతింపంగకొ

తే॥ అట్లు శపథంబు చేసి హృదయమును, నెగులు విడిచెను భరతుండు పొగడుగుడిచె
నడచు నత్కిరి తనకంటె బాడవుగాఁగఁగించు రామచంద్రుఁడు సమ్మతించెనంత

చ॥ భరతుండు వేటొకం డరుదు భావన చేసి మహాత్మా! పాదుకల్

స్థిరమతినిమ్ము తత్ప్రతిని ధిత్వము పూని ధరిత్రఁ గాచి నీ

కరుణ గడింతు నన్నఁ బద కంజములం ధరియించు వాని ని

ర్జరులకు నొందరాని స్థిర సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినాఁ. ౧౧౨౧

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొడ వంగల కన్నులతోడ ధూళి యొ

ప్పారిన మేనితోడ నమ రాది నమస్త జనాళి దుఃఖి ని

స్తారక రామ పాదుకల సమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁ జూ

క్కారముగా ధరించి రఘు కాంతుని వీక్షించి యంతఃగ్రమ్మతాఁ.

క॥ జనసులు బంధులు పెద్దలు, ముసులును సచివులును పౌర ముఖ్యులు తక్కుం

జనములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ చంద్రు నెడయుచుఁ.

తే॥ ధర్మశాస్త్ర వీరుఁడు భరద్వాజుఁడేగె, మరలె నింగిని కూడిన సురగణంబు

కూర్చి మిత్రుండుగుహఁడు వీక్షింపవడసి, భరతువెంటనెచనెనుఃఖి భరితుఁడగుచు

నీ॥ ఈపాదములె కదా యింద్రాది సురల కా, పదవేళ నొదవెడు పట్టుగొములు

ఈ యంఘ్రులే కదా శ్రేయంబు లొనఁ గూర్చు, పావనంగఁగఁబ్రభవ గృహము

ఈచరణములెకా యింద్రియ జేతలౌ, యతివర హృదయ గేహముల దివెలు

ఈపదములె కదా యింతి యహల్య పా, పంబుల మాన్పించు పరునవేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తననిదఁ కాదుకొనిన, పాదుకల మస్తకంబున భక్తిఁదాల్చి

గంగదాటి పాడె చడు కాడుబోలు, పురము సాకేతమును చొర బుద్ధిగొనక.

శా॥ నందిగ్రామమునందు పాదుకల నం - దం బొప్పు దాపించె తా

ముందుం బోలెనె రామనన్నిభ సుఖం బుంబొంది రాజ్యంబు రా

జేందుల్ భక్తిని గొల్వ మోదమున లోకేశుల్ ప్రశంసింప న

దృష్టించుట సుఖయింప నేలె భువన శ్రేయంబు గేయంబుగాఁ. ౧౧౨౨

ఉ॥ రాముండు చిత్రకూట శిఖి రంబున నుండెడి జాత మం చయో

ధ్యామనుజుల్ ప్రియంబు మెయి దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు జో

లామతి నేయువారని తలంచుచు నచ్చట వీడి దక్షిణ

శాముఖుడై యతండు చనె - జానకితో ననుజన్మతోడులక్ష. ౧౧౨౩

అయోధ్యా కాండము సంప్రర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్చన హస్త.

ఓమ్. తత్. సత్.

కంబరామాయణము - ఆరణ్యకాండము.

౧. పిరాధ వధ పటలము. (౭౨)

చ॥ స్వసుజవిభుండు సత్త్వగుణ ♦ మాన్యుడు జీవ హృదంతరాత్మయై
మననము సేయఁ జేయ మహి ♦ మం బొనఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబుసేసి కనఁ ♦ జాలని సర్వ జగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడే? పలు ♦ మార్గములక గమనించి చూచినక.

ఉ॥ ముత్తీయముల్ కుదించి నటు ♦ ముచ్చటఁ గూర్చు స్మితంబు మోమునక
హత్తిన నీతతో యువకు ♦ లాదటఁ జిత్ర శరాసనంబులక
జొత్తలఁ దాల్చి పత్రఫల ♦ శోభితవాటి భవాద్ధి పారగుం
డుత్తముఁ డైనయత్రి వన ♦ మొప్పుగఁ గాంచిరి వారుముందటక. ౧

చ॥ గొనకొని భామి భారము క ♦ కుప్పల నిల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ బోలె వారు ముని ♦ రాజు వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పగక
దునిమి ప్రశాంతిమై దపము ♦ తొట్టఁ గఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ ♦ దంబును పొందె నతండు పొంగుచుక. ౩

ఉ॥ బందుగులెల్ల గీమునకు ♦ వచ్చినచో గృహమేధి సంతసం
బందు విధాన సత్రి ముద ♦ మంది కుమారకులార! మీర లి
ట్లాండఁగ దర్శనం బొనఁగ ♦ నొక్కట దేవతలుక జగంబులుక
బొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ ♦ బుణ్యుడనైతి నటంచు మోదిలెక. ౪

ఉ॥ ఆతనితోడ నాడఁచట ♦ నర్మిలిమై వసించుచి సాధ్వీయుక
బూత చరిత్ర యత్రిముని ♦ పుంగవు దేవ్యనసూయ నీతకుం
బ్రాతి నొనంగు గంధ ఫల ♦ వస్త్ర సుభూషణరాజు గొంచు రా
మాతిలకంబు రావిబుధ ♦ మాన్యులు దండకఁ జేరి రంతటన్. ౫

సీ॥ మదవారణంబులు - పదునాఱు సంత రెం, డంతల సంఖ్య వం - చాననములు
పదునాఱు శరభముల్ - గుదిగాఁగఁ గూర్చిన, ముమ్మొన వాలు చేఁ ♦ బూన్చి పట్టి
జంజులు జేగులు - జొంపంపుఁ దలవాఁడు, విషగిరి నడచె నా - వెలయువాఁడు
క్రొమ్మిగుల్ వసియుంచుకొండలు కాలద్రొక్కుడు దూదివలె లేవనడచువాడు

తే॥ వ్రణము అట్లు ప్రకాశించు కనుల నుండి, మిడుఁగులులురాల రవిక్రంగ-మిన్ను వడఁ
నవనియును దద్దటిల్ల మహాబలిష్ఠుఁ డైన యముని చేవయును కా - ర్శ్యంబునొంద.

సీ॥ సింహసంఘము ప్రవే - శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల - ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల - సిల్లెడు మేరు శి, ఖరములు పోగుల - నొరయు చుండ
మొగుభులనందున - బాడనూపు నెట్టని, యాశనమోయన - నతిశయిల్లి
నల్లచే దడిసిన - నల్లని కాయంబు, చందన సీక్తము - చందమొప్ప

తే॥ వీరులను తురంగములు - వారణముల, నరదములను సింగంబుల - వ్యాఘ్రములను
చిక్కువాని నెల్లనుకొండ - చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుక - గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండల బోలె శూలమున - గ్రుచ్చిన యేనుగులం గరంబు లొం
దొండుగ నంది యాయంగ మ - హోన్నత పర్వత కందరంబు నా
సుండెడి బాకినోట నొక - యోరను ముచ్చి మెదించి మ్రొంగుచుక
మెండగు నాడటం దనిని - మేకొనకుండెడు బాట్టపాట్టతో. ౮

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల - బంధురలీల బొదింగి వానితో
బ్రన్నన రాహు పాశమున - బట్టి దిగి శి విమాన పంక్తులక
గ్రన్నన గూర్చి ఋక్షముల - గట్టిన మాలికలోన గాములక
మన్నన జేర్చితాల్పు జయ - మాలిక వక్షమునక రహింపంగక. ౯

ఉ॥ నంజను వహ్ని బోలి పరు - సం బయి యెట్లు దనంబు మీఱు నా
జంజలు వెండ్రుకల్ పరియ - శోభన వారణ కుంభమట్టు లు
బృంజను భాలభాగమున - వానవ సామజ భాల పట్టముక
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద - నంబులు చొక్కముగా నెలుంగంగన్. ౧౦

తే॥ నలుపు మీఱంగ గూర గు - ణంబుపొంగ, నలుకడ దగియున్న కొడిమెవి - మాగ్నులట్లు
పొలయఁ దామనమను నిరుల్ - పూతగాంగ, బూసికొనివచ్చుకలికాల - మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేగిచర్మములె - పన్నని వల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు నుత్తరీయముగ - జాలగు దిగ్గజ మస్తము క్తముల్
పెంపగు నందుకంబులుగ - జెచ్చిన లావగు కొండ చిల్వలే
సాంపగు కాసెగాఁ గయిద్ర - శూలము జాల్చి హరుండు నాదగన్. ౧౧

తే॥ ఫణి ఫణామణి ఖచిత కం , కణము లొప్పు. చేతులందున వలమురి , చింద మమర
జేయు కడియంబులును దాల్చి శబ్దములైన, మీసములఁ గల్లువానన, మిగులఁ గొలుప.

శా॥ కైలాసంబును మేరు భూధరమును - గ్రన్నూర్తి జెండ్లంబలెక
దూలందన్న బలిష్ఠ పాదములతో - దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేష్టిత భూతలంబు తనతో - వెన్నంటి రానాదితే
యాలోకంబుల నంతరంగముల న - ల్లాడించు రాద్రంబుతో. ౧౨

ఉ॥ స్థూలములైన భూతములు - చొక్కముగా నొక రూపమందెనక
పోలిక వాడు మేఘురవ - ముందలపించు నెలుంగు వాడు గీ
స్థూలముఁ డిచ్చనిచ్చు నొక - లక్షయు నిర్వదియైదువేల నా
గాలి బలంబు గల్గిన య - జాండ భయంకర ముష్టకర్ముడున్. ౧౫

చ॥ బెడిదములైన గుంపు మగ - సిక్కులఁ బోలిన కూరకృత్యముల్
నడపెడువాడు కూళుడు చె - నంటి విరాధుడు డాసి వృక్షముల్
బెడియుచుఁ బెల్లగిల్లఁ బృథి + వీ ధరముల్ వడి ప్రేల రేగి మం
దుడుకుఁ దొడ్డ విండ్లు గల - దోర్బలవీరులఁ గాంచి కేరుచుక. ౧౬

ఉ॥ కోటలఁ జూపుచుక బజపు + కొండ గుహంబలె నోరువిప్పుచుక
మీటి యదల్పి నిల్చునుచు + మ్రింగెడు పోలిక వచ్చితెప్ప ల
ట్లాటుచునంతలోన విక + చాంబుజ మందు వసించు హంసి నా
సారు వహించు సీతఁగొని + చయ్యన వ్యోమ పదంబు ముట్టంగన్. ౧౭

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం + బొల్పారు కోపంబుతో
శరముల్ విండ్లును గూర్చి వెంటఁ జనుచుక + జా వేడి యిట్ల రా
జరుగంజూచెను రాక్షసాధమ! యెటే + చందాన సీవేగనక
బరియల్ సేయక వీడఁ బోము నిలుమా + పందా! యనక దైత్యుడుక.

మ॥ తొలి వేల్చిచ్చు వసంబుచేత నసువుల్ + త్రుగింపలేరెవ్వరుక
బలిమిక ముజ్జగ మొక్కటై యెదిరి నక + భంగింపఁగా లేదు నే
'నిల నేకైదువు లేకయే యెనఁగి నూ + యింతుక నమస్తంబు మీ
కెలమిం బెట్టిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుఁడెం + దే నీ చెలిస్వీడుచుక. ౧౮

మ॥ అన శ్రీరాముడు దంత కాంతు లొలయక + హాసంబు గావించి యీ
దనుజుం డెన్నఁడు పోరెటుంగఁడు భుజో + తాహంబు దర్పంబు నొ
క్క నిమేషంబున నూటశిల్లి నమయుం + గాకంచు లోనెంచి ని
స్సవ పూర్ణంబుగ నారి లాగుచు ధను + వ్పంకారముం జేయఁగన్. ౨౦

విరాధయుద్ధము

తే॥ విరిసి మాధ్వని సాగర + వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ + కువలయంబు
నమర నాగాది లోకంబు + లధిగమించి, యశనిపాతంబు చందాన + సతిక యిల్లె. ౨౧

తే॥ వంచక బిడాల వదన గ + హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁ + జెలఁగుసీత
నిలను వధలి దైత్యుడు సుంత + చలితుఁ డగుచు, నంజనాద్రిఁబోలినరాముఁ + నధరితాకి

శా॥ బేతాశాదుల యాశలిం దనుప వి ♦ ద్విడ్బృంద కీలాలముక్
జేతః ప్రేతి నొసంగి వారి వినుతుల్ ♦ చేకొంచు నాదిత్య హృ
ద్భీతిం గూర్చుచు బాడబాసల శిఖా ♦ దీప్యత్రప్తభాయు క్షమె
చేతం దాల్చిన శూలముక్ వినరె నా ♦ శ్రీరాముపై నుద్ధతిక్. ౨౩

ఉ॥ దిక్కులు దిక్పతుల్ సురలు ♦ దిక్కురులుక్ భువనంబు సర్వముక్
దిక్కటి వెక్కనంపడ ను ♦ దీర్ఘ హాలాహల మట్టురాగ, స
మృ క్కుల శైలమట్లు కన ♦ కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి ♦ యొందగ లాగుచు రాముఁ డేయగన్.

తే॥ అసుర కుల మెల్ల నేడె పొం ♦ గాతె ననగఁ, బట్ట పగలునక్షత్రముల్ ♦ పడియెననగఁ
దుండ్లు తుండ్లయి శూలంపుఁదుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బఱచుచుఁజొచ్చెదిశల.

చ॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు ♦ శూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
డురవడిఁ జేతులక్ మలల ♦ నూడ్చి రఘూత్తము పై నవై వ న
గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ ని ♦ కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
పరియలు వానిపై మరలఁ ♦ బాటి శరీరము నొవ్వఁ జేయగన్. ౨౬

తే॥ దైత్యుఁ డంతట నొక మహా ♦ తరువు వెఱికి, విజ్ఞు లెవ్వని తత్త్వంబు ♦ వేడ్కఁగాంతు
ధర్మముద్ధ రింపఁగ నేడు ♦ ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడాఁరామునేసె.

క॥ వీరుఁడు రాముఁడు నాలుగు, నారసముల దానిఁ ద్రుంచి ♦ నాటించెను నా
తాఱు శిత శరము లనురుని, పేరురమున బాహువులను ♦ భీకర లీలక్.

తే॥ కంటకములు వేధింప ముం ♦ గాళ్ల తోడఁ, దీయనెంచి నంకటపడి ♦ దేహమును వి
దిర్చికొను నేదువలెఁ దన్ను ♦ దివిరినొంచు, ములుకులూడమేనినివాఁడుఁముడిచివీడ్చె.

ఉ॥ నివ్వల వంటి ముల్కు లవ ♦ సీవిభుఁడేయగ నవ్వి మేనిపైఁ
గప్పక దూఱి దూయుటయుఁ ♦ గప్ట విచేష్టితుఁడైన కూశయుక్
గుప్పన మేనినుండి వడి ♦ గ్రొచ్చిన గంటుల రక్త ధారలక్
దొప్పగఁ దోగి నత్తమును ♦ త్రుంగఁగఁ డెల్వినశించి నిల్వగన్. ౩౦

చ॥ పిడికిటి పోరునందు బహు ♦ విశ్రుతవీరులు రామలక్ష్మణుల్
చెడని వరంబు గొన్న బల - శీలి యితండు శరాభిచేతఁ జా
వడు మరలక్ రణంబునకు ♦ వచ్చు నటంచు నరాసి దూసి కే
లెడయగఁ ద్రుంతమంచు ♦ ననురేశు భుజంబుల నెక్క నాతఁడుక్. ౩౧

తే॥ పొంగిపాడెడు శోణిత ♦ పూర మొప్పు, నుంత దెలిసి భుజంబుల ♦ శూరవరుల
నొక్క నడక పదింతలు ♦ విక్కుటముగ, గగన వీధిని పఱచెన ♦ గ్గలిక మెఱియె. ౩౨

తే॥ కనకగిరి జుట్టు చంద్రభాఁగ్ననలఁబోలి, యిరువురొప్పురనసురయంబరమఃనందు
రక్తకాయంబు తోడను ధర్మశి గడించి, దిగె గిరిగిరి తరధిమం ధరము మాడ్చి.

ఉ॥ బంగారు చాయ వాఁడనితఁ ధారిద్రవర్ణము వాఁడు బాహుల్య
రంగరుచుండ మింటికిఁ ద్వైరక నెగయంజను సోఁకు మాడఁగా
సంగడి నన్నలం గొనుచుఁ జయ్యన మింటికి నేగు పాడిరూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల ధుంగవుఁ దార్జ్యుని బోలె నత్తఱి. 3౪

క॥ కరుణా కరుణగు తనపతి సురరిపుచేఁ బడఁగ నీతఁ ధనుశి వశి హంసక
దొరఁగిన హంసిం బలె వా, దొరసిన సుమపల్లి వోలె ధుర్వర వ్రాలె. 3౫

తే॥ పదముపడి లేచి వేఱొండు పలుకఁ దోఁప, కునికి నడు మసియాడ నా ధనుజునంటి
చనుచుఁ దల్లి బోలిన దయా గుణుల పిడి, తన్ను భక్షింపుమని నీతఁ ధరణిగూలె.

తే॥ పనవి పలుకులు తడఁబడఁ - బ్రాణములును, వాడఁ జేష్ట దక్కిన నీతఁ - పగిది యెఱిఁగి
యన్నఁ గనుగొని లక్ష్మణుఁ - జార్జ్య! చేసి, పరితపింప నిట్లుండుట - పాడియె? యన.

చ॥ జరుగఁగఁ దగ్గత్రోవ యిటు - సాగుట మేలె యటంచు నెంచితి
దొరకొని పీని జంపుటది - దొడ్డయె? యంచు హసించి రాఘవుం
డురుతర పాదఘాతమున - నుర్వరఁ గూలఁగఁ దాఁచ వాఁడు పెం
దరువు ప్రభంజనాహతికి - ధారిణి గూలిన పోల్కి గూలుచుక. 3౬

చ॥ ధరఁబడి రోజుచుండఁ గని - దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
ద్ధురతర బాహుమూలముల - ద్రుంచుచుఁ దూత విరాధుఁ డుగ్రుండై
యరవడి సూర్యచంద్రుల న - ముద్ధతి మ్రుంగఁగ వచ్చు రాహువ
ట్టిరవుగ రామలక్ష్మణుల - నెత్తుగడం గబళింప వచ్చుడుక 3౭

చ॥ ప్రణముల నుండి యోడిగిలు - రక్తము పై పయి వృద్ధి నొంద దు
ర్గుణుడగు దైత్యు ప్రాణములు - క్రుంగమి రాముఁ డెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁగని గుంట ద్రవ్యము ని - శాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న న
ద్గుణయతుఁ డొక్క పల్లమును - క్రొచ్చెను బాణబలంబునకవడిక

చ॥ నదుల జలంబునందు జత - నంబున దోషిని పాచితంబుకై
వదలక ముంచునట్లు రఘు - వర్యుఁడు త్రోవఁగరాని దొడ్డ యం
గదలఁ దొలంచు భక్త జన - కామదమైన పదంబు తోడ నా
మదయతుఁడైన రక్తసుండు - మ్రుంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగక

చ॥ తొలుతను బ్రహ్మయై నెగడి ధొడ్డ యజుడము సృష్టిచేసి యం
ధుల వడిఁ దానొకఁడుంగను ధోచిన రాముని కాలి తాఁకుచే

నలభుండు సోఁకు పూర్వముల ♦ కాధిపుఁ డిచ్చిన శాపశక్తిచేఁ
గలిగిన ఘోరరూపమును ♦ గ్రక్కున పీడి గమించె మింటికిన్. ౮౨

తే॥ ఎగిరి గంధర్వుడై నిల్చి ♦ యుంద్రియముల, విషయములకు వశంబయి ♦ వీఁగుబుద్ధి
మాఱ నుజ్జానియై భక్తి ♦ మనసు నందు, గలుగ రాఘవు వినుతించెఁగారవమున. ౮౩

వివాధుండు రాముని వినుతించుట.

చ॥ శ్రుతులు నుతించు సేదగు వి ♦ శుద్ధ పదంబులు సర్వలోక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగొనఁ ♦ గాఁ గడ మంగము లెట్టి వ్యాప్తివో?
రతనపుఁ డెఱి యందునఁ ది ♦ రంబుగఁ గాక యొకండాకంటితో
నతుకని పంచ భూతముల ♦ యందును నిల్చిన నిక భరించునే? ౮౪

మ॥ గజనాథుండు జలగ్రహ గ్రహణ దుః ♦ ఖంబంది కేలెత్తి యో
త్రిజగద్బంధ్య! ముకుంద! దేవ! శరణా ♦ ర్థింజూడవే ప్రోవవే
భుజగానీశ్వర తల్ప! యంచుఁ బిలువం ♦ బూర్ణాను కంపామతిక
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితివి ని ♦ ర్జిద్రావ మేయాశ్రమీ! ౮౫

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు ♦ నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు వీ ♦ చికలఁబరపు
దేవ! సీవాణో! ధర్మను ♦ స్థితిని మనుష, నొంటరిగ గాలిపడగ నాఁనొలయుచుంటి. ౮౬

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ ♦ బూన్చిన దేవ! విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన వారి పూర్వగతి ♦ పోవునె? తక్కినవారి కై వడిక
బుట్టుదురేమి? తొల్లి తమ ♦ పొందిన సంస్థితిఁ బొందు టబ్రమే?
యిట్టలమైన సదృశము ♦ నెల్లడ నించిన రాఘవేశ్వరా! ౮౭

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ ♦ వారిధి దాఁటఁగ నాశ్రయంబుగా
నయగతిఁ బూను సర్వమత ♦ నాయకులట్టి మతాధిదేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయి ♦ నీవు జగంబుల నుల్లసిల్ల నే
జయ మహిమంబు లొందుదురు? ♦ నల్పున డెయ్యది? రాఘవేశ్వరా! ౮౮

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని ♦ ర్జర వరులకుఁ, దక్కు ప్రాణులకు మొదలి ♦ తండ్రివీవ
యైనచో లోక ధర్మంబు ♦ ననునరించి, కాంచి పెంచెడు తల్లిగాఁగ్రాలు పెవరో? ౮౯

ఉ॥ నీవె పరాపరంబు, గతి ♦ నీవె, సమస్త మహాండ జాలముల్
నీవె, చరాచరంబులును ♦ నీవె, విచారణ చేయఁ దేలుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును ♦ నీచరణావధులే, యిటేల మా
యావిధిఁ గ్రీడనేయ వల ♦ పా? ఘటి దొంగ విధంబు లేల్లాణో! ౯౦

ఉ॥ రావరుడైన వానికియఁ గ్రాలుచు వచ్చు మహేశ! ధేనువుం
గానని దూడ వత్సమును ♦ కానని గోవును లేవు; ఈ కజా
లానకుఁ దల్లి నీవయిన ♦ లాలిత రీతి నెఱుంగు దెల్లయుక
గానఁగఁ జాల నీ జగము ♦ గాంచిన తల్లి నిదేమి మాయయో? ౨౧

చ॥ జనములు పెక్కు దైవముల - నన్నుతి నేయఁగ నిచ్చగింతు రై
నను నినుగాక యవ్యమగు - నాయకడై వము గల్గుచట న
జ్జనుల కనర్హమహా; కమల - జ త్రిపురాంతక నిర్జరావభుత్
వినుతి యొనర్తు) నిన్నెయని - విజ్ఞ సమూహ మెఱుంగ కున్నదే? ౨౨

తే॥ శ్రీనివాస! రమేశ! నిర్విద్ర! జగతిఁ బలుమతముల దైవములు ద్వం-ద్వములఁదగులు
వారివలఁ దపించు; ని - ర్విద్వద్వదైన, యీవు నిద్రింప కీవేష - మేలకొంటి? ౨౩

తే॥ మోయుచున్నాడ వహివయి, భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్రివై - యెలమితోడ
గ్రుక్కగొందు వొక్కొక్కపరిఁకొలుచుచుందు, నిద్ది శ్రీదేవి యెఱింగిన నెరియకున్నే?.

తే॥ నీవు పుట్టించు జీవులు - నిజము నెఱింగి, కొఱల దానిచే నీకింత - కొదువ పడునె?
శర్యునకు నిచ్చు భిక్షచే - శంకవిడిన, వారు మర్త్య లమర్త్యులి - స్పటికిఁ గలరు. ౨౪

మ॥ భువనోద్ధారణ! హంసవై నిగమముల్ - బోధించి తాబ్రహ్మక
య్యవి నీ కెవ్వరు మున్న నేర్పి? రలవా - రంతంబు పాటించిరే?
భుని జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై పొంకంబుగానుండు నం
భవ మవ్వానిని వీడియో? నిడకయో? - భావింప నేమాయయో? ౨౫

చ॥ అనదృశమూర్తి! నీవు తొలి - నాదటఁ బండిన పాలవెల్లె బా
ప నకిన మంచము స్వీడిచి - పాపుని దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి వచ్చి తమ - రక భవసాగర మీఁదఁగంటి నిం
పొసఁగు భవత్పదాబ్జ మహి - మొన్నతి నేమని సంస్తుతింతునో? ౨౬

తే॥ ఇట్లు వినుతించు నతని సీ - తేశ్వరసి, యిట్టిజన్మంబు రాఁగత - మేమి తెలుపు
మనుడు నాతఁడనత్యజ - వనము తొలఁగ, జ్ఞానమొనఁగు పదాంక! నా చరిత వినుదే?

తే॥ అలకవాసిని తుంబురుఁ - డనెడు వాడ, రంభ నాట్యగానంబు లా - రంగఁ గాంచి
వలచి కలియుటచే శ్రీదు - వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె - నేమిసెప్ప? ౨౭

తే॥ తొడఁగి జానంబు మొదలంటఁచుడిచివై చు, కామరుజనన్ను మెన్నంటఁగలుగుకతన
కరుణ మాని కుబేరుండు - కతన దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట నీ - రూపువచ్చె ౨౮

క॥ ఈశాపము క్రి తెలుపఁగ, దే శంకరమిత్ర! యంచునే - వేడ భవత్
వేశల పద తాడనమున, నీశాపము దీటునంచు - నెఱింగించె దయన్. ౨౯

- క॥ స్వర్గపదం బెల్లెడల న, నర్గళ గతిఁ దిరిగి వేచు - సరహంతకుండై
దుర్గముండై దానవకుల, మార్గుడగు కిలింజునకుఁ గు - మారుండ నై తిక్. ౬౨
- క॥ మంచియుఁ జెడుగు నెఱింగెడు, సంచిత మతిలేక చెడుగె - యార్జించితిఁ గా
న్పించిన ప్రాణుల వీడక, వంచి విఱిచి పొట్టఁబెట్టు - వంచనకతనన్. ౬౩
- తే॥ సన్న సద్గతికిం ద్రిప్ప - నున్ననామ, పూర్వకృతపుణ్యమున నిట్లు - పొగడఁదగిన
నిగమ నిశ్రేణిగల పద - సీరజములఁ, బొంది తేజితి నెప్పటి - పాలుపు గొంటి. ౬౪
- తే॥ నన్ను క్రుంగించు పాప గ - ణంబులడఁచు, నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు - నేరములను
మన్నన యొనర్చి ప్రోవు స-న్మాన్య! యనుచుఁ, గ్రన్న సెలవంది దిచ్చుమొ-గంబునొండె.
- తే॥ సాధువుల బాధ నేయు ని ♦ రాధుఁ డీల్లె, చనుచు నలరిన విమలాంగి ♦ జనకజాతఁ
గూడి వేడుక వనములఁ ♦ బాడుచుండు, పక్షి రుతముల వినుచు న ♦ వార్వరుచనిరి. ౬౫
- తే॥ కాలుఁ బోలు శరంబులు ♦ కరములందు, గలుగు రామఁ శ్రీఃణులు నాఁ ♦ డెలమి మిగుల
వేదములె రూపునొందిన ♦ విధిని వెలయు, మునుల వనముల మనలీరి ♦ ముదిలితోడ.

౨. శరభంగ ముక్తి పటలము. (౪౪)

- క॥ ఆరాత్రి వికచ సుమలత, సాదుగల మహీజ తోడ - సాఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు, భారంభకులు శరభంగు - సరయంగఁ జనుడున్. ౬౬
- క॥ సునిశిత శరసంపన్నులు, ఘను లచటికిఁ జేరునంతఁ - గలునల దొర పు
ట్టిన ముడుంగని తమ్ములఁ బో, ల్కను లొక వెయి గలుగు ప్రోడ - గానఁగనయ్యెన్.
- క॥ తెలిపిట్ట నడకగల వే, ల్పుల చెలువలు దాల్చినట్టి ♦ భూషణకాంతుల్
మిలమిల మని మిన్నన మెఱు, పులు మెఱయఁగ వాని నడుమఁ ♦ బాలుపుగొలుపుచున్
చ॥ పెలుచగు నీలదేహమున ♦ వేల్పు పడంతుల యాస్య పద్మ కో
మల వన చారులొనయన ♦ మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గలహ సుఖాశేచే మహతి ♦ క్రమ నినాద మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుచుండు శ్రుతి ♦ పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో.
- తే॥ శాస్త్ర సమ్మతముగఁ గ్రతు - శతమొనర్చి, నట్టి మేటరి; మూర్తిత్ర - యంబుదక్క
దక్కు వేల్పుల మకుటము.ల్లాఁకు నట్టి, గండ పెండరములు కాళ్లఁ - గలుగు వాఁడు.
- తే॥ జలజవాసినీఁ బోలిన - శచిని గూడి, ముమ్మదంబుల చొదంతి - నెమ్మి నెక్కి
వెండి కొండపై నగజతో - వేడ్కనుండు, లోకనాథుని శంభుని - జోక నెనసి. ౭౩
- తే॥ ఏను కలిగి వృథంబని - యెంచి విధుండు, విడియ పడి కాంతి హీ నుండై - వెల్లఁ బాఱ
స్వర్గమే గొడుగయి తన - పై న నిలుచు, డంబు పంబు శ్వేతాతప - త్రంబుతోడ. ౭౪

- తే॥ దిక్కరుల మదమను బరిక - జిక్కజుట్టి, బవరముల యందు ధృతిచేసి బడలి పాటు
చనురవరుల క్షిరులబట్టి - యంటగట్టి, నట్టులున్న వింజామర - లండ బెరయ. ౭౫
- తే॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చి - యట్టులున్న, మేటి బొమ్మి డీకము తల - మెఱయువాడు
కొంతుభంబు కై వడిని - కాశ మమరు, రత్న హారంబు తొమ్మున - గ్రాలువాడు
- తే॥ భాను సంకాశ రంజిత - వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీఁద - గలుగువాడు
విజయలక్ష్మీ మందస్మిత - నిధము దోచు, హార కేయూర భుజములొప్పారువాడు
- తే॥ లక్కలేక రత్నంబులు - చెక్కినట్టి, నగల జగియెల్ల నొక్కపై - నెగడి చిత్ర
ఫక్కి వెలుంగంగెనింద్రచాపంబుతోడి, మొగులుకుప్పనాదగి డాలు - మునుమువాడు.
- తే॥ సకలజగములఁ బరవు వా - ననలు గలుగు, మధువు చిందెడు క్రొవ్విరి - మాలవాడు
మాల గెలిచిన వేలుపు మెఱుంగు బోండ్ల, కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబు - గలుగువాడు. ౭౬
- తే॥ భువన కంటకుండగు పది - మోము లతని, మీఁద వై వంగ వరిముక్క - మేరయేని
మొక్క వోవక కాంతియు - బాలియకుండు, పవని చేపట్టు నిందుండు - పజ్జనిలిచె.
- తే॥ ఉరు తపోధనుఁ డెదురేగి - యుపచరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్ర - పలికెట్లు
సీతంబును మెచ్చి య - బ్రాతభవుడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితఁ - దోడరమ్ము. ౭౭
- తే॥ ప్రస్థ మీకిచ్చె నాతని - సత్యలోక, మీరు వేంచేయ ధాతయు - నెదురువచ్చు
శ్రేష్ఠ లోకంబును దానిఁజెప్పవలెనె, యీర లెఱుంగరే యన నాతఁ - డిట్టులనియె.
- తే॥ కదలజాలని బొమ్మల - కరణికుండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నే - జేరఁగలనె
బాధ తపమూని పెక్కుక - ల్పములు గడచె, నీవెఱుంగవె? యల్పంబు - నిచ్చుగింప.
- తే॥ ఇట్టివార్త సీవున వచి - యింపఁ దగునె, బ్రహ్మలోకంబు పడసియు - ఫలముగలదె
బహుళ భాషలఁకేల? తః - ఫలమ్ము, వొందు కాలంబు డగ్గతె - భువనవంద్య! ౭౮
- తే॥ సుస్థిరంబయి నిలుకడ - చొప్పు చెడక, పెరుంగక నశింపక గుణము - వేఱుపడక
సకల భూతముల్ నశియింప - నమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేనిట్లు - పొందువాడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

- తే॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వచి - యిండు నెడను, దృఢధనుర్ధరులటవచ్చి - యెదుటఁగలుగు
కలకలంబును విని యేమి - కతమొయనుచు, దమ మనంబుల యోచించి - దాని కేంచి
- తే॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సంబంధములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల సీత - నాగముంగని
యింద్రుఁ డిమ్మునీంద్రుని గన - నేగు దెంచి, యుండుననిమదిఁదలపోసి - యుత్సహించి
- క॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వసముబయట - వదలి యొకండే
హరివలె వృషభమువలె రఘు, పరుండట కరుదెంచె వర - త - సన్ని గాంధీ

క॥ సురలోక నాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకుం - దధ్య ఫలంబౌ

వరమూర్తి రామభాస్కరుఁ, బరుఁగాంచె సహస్రనయన పద్మము లలరకౌ. ౮౯

తే॥ కాంచి మది నొచ్చుకొని తన్ను * గాచుతని, బ్రహ్మవిద్యరులకు నధి * పతియునైన
రాము సతితంబు మొక్కు * శిరంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగముగ నెఱంగె.

సీ॥ జయకేతనంబెత్తి * శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్పి * విశద ఫణితి
నధర్మమును సదా * సన్మార్గముఁ ద్రెప్పి, సంపదనొసగి మో * టంబు నిచ్చి
శరణాగతులకు వ * జ్ర కవచ మయ్యును, వ్రాణంబులయ్యుఁ * దపంబు నయ్యు
నయసంబులయ్యును * జ్ఞానంబు నయ్యు నే, ద్విడక రక్షించు శ్రీ * రాముఁ జూచి

తే॥ యధిక సమ్మోద భరమున * సవశుండగుచు, మనసుఁరంగిఁ బజ్జనునిల్చి * మఘవ్రణ డంత
నేమి తెలియని కరణిఁ దా * నెఱిగి నంత, తెలియఁ బలుకుచు నిట్లు స్తు * తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతింపుట.

సీ॥ ఎల్ల వస్తువులందు * నేకరూపంబంది, యంతి యంటకయుండు * నాత్మరూప!
నిస్సంగ నియత ము * ని ప్రవరాధార! వేదాంత విద్యావి * వేక వేద్య!
కరుణాసముద్ర! ర * క్షణకార్య నిర్నిద్ర!, తల్లియు సీవ మా * తండ్రి వీవ
దాసులమగు మేము * దైత్యులచేఁ బడ, రాని పాటులు పడి * దీసులమయి

తే॥ త్వత్పదంబులఁజేరి కా * పాదపేడ, నాఁడొసంగిన యభయంబు * నేడుపూ రి.
నేయ నిట్టులేతెంచిన * చిన్మయుండవు, నీపదాబ్జముల భువి * నీతినిండె. ౯౦

సీ॥ ఊరసాగర శయ * నా! రమాలోల! నీ, కెవరు మిత్రులు? శత్రు * లెవరు? రేయి
యెయ్యది? పగలెది? * యందు గలవు బాల్క, పౌరుణ్యవార్ధక్య * దశలు నీకు
నెదియాది? యెదిమధ్య? * మెదియంత, మగుఁగాంచ? లింగవచన నామ * లీలగలదె?
ముందేది? వెనుకేది? * సందేది? యెడమేది? * సొందేది? యెడయేది? చందమేది?

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుషమో * హనుండవగుచు, జేరఁ గోదండమూని మా * చేతములును
నొవ్వు నడవకుండిన నీకు * నెవ్వగలదే, చి త్తరంజన! మఱుమేలు * చెందగలవె? ౯౩

సీ॥ నీనాభిఁబొడవిన * నీరజోద్భవుఁడు వి, లయ కాలముల నెల్ల * లలితగీతిఁ
గొలత కట్టగఁజేసి * పలుకల్పకాలముల్, గొలిచినఁదఱుంగని * గుణగణాధ్య!
మున్ను మేదినికుంభ * ముగ నీరుపెరుగుగా, మందరగిరి తరి * మానుగాఁగ
నీహస్త పద్మంబు * లోహటింపక నొవ్వు, జిలికి పీయూషంబు * చిక్కుదనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రమొసంగి * దైత్యవరుల, మోసగించితి వల్లపక్ష * మాసఁజేసి
దాసులము మేము వారు శా * త్రపులె నీకు? ధర్మవైరంబు నడఁగించు * తలఁపుగాక

చే॥ మొదట నొకండవై నీవను * మొత్తమవై తుది నొక్కచా లన
 త్తన! గొణరై త్వ భూజనవ * నల్లవ! మావెతవీర్పునాయకా!
 కడియుచు సజ్జనావగుల - గాచెదు దుష్టులగోపగింతు; దు
 ర్మదమొనరించు మున్నుతియు - మాయరై! నీవగు సృష్టియే కదా! ౯౫

శా॥ మాదా వేష్టితి తిత్తమా! జనము నీ - మాయక బ్రభిన్నింప నీ
 వేయధ్యాత్మ వటంచుఁ గాదనుచు ను - య్యేలాడు డెందంబులక
 నీరుగాధిక్యము సన్నుతుల్ భృగువేచే - నిక్కంబుగాఁ జూచుచో
 యోగ్యత్వ మెల్లప్పుడే నీతి జగ - న్నిర్మాత వంచేర్పడక. ౯౬

తే॥ ఇట్లు హంభంగులను నుతియించి యింద్రుఁ, డచటిమునికగు భాగ్యంబు సరసియంత
 వర మున్నెంద్రుని యానతి - వడసికాను, వచ్చుదారిని మరలి ది - పంబుచేరె. ౯౭

నీ॥ తరలిన యింద్రుని మది ఋషి, వరుడు జెలీసిరాముకడకు - వచ్చిన సతఁడ
 పురమ నున్నెంద్రుని పదముల, కెరంగ ముదత్రువులు పులక - లెగయంగ సతఁడున్. ౯౮

క॥ సుకముగ వర్ధిలుచుని జా, సకితో లక్ష్మణుని రమ్మ * నక వారలు కా
 తుకమున వచ్చిరి రాముఁడు, స్వయీ పూర్వ సుఖ నిభ శు * భంబులఁ దేలక. ౯౯

క॥ రాముఁడు సీతయు లక్ష్మణుఁ, డామాపమ్ముని వచించు * న్యాయము లెల్లక
 బ్రేమమన విచించు గిడసిరి, భాముండుదయించు దనుక * బ్రమదాలసులై. ౧౦౦

తే॥ పరవి యుటనగు కాంతులఁ బరంగు భానుఁ, డొక్కటిగ నల్లుకొని యున్న * దిక్కుడుంగ
 మందు కరముల నాతిప * మను నరాసిఁ, గొని తమంబను తీగలఁ * గొనెనైచె. ౧౦౧

శరభంగుఁ డగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ తత్త్వ విజ్ఞాని! శరభంగ * తాపసేంద్రుఁ, డరవి యెదుట నగ్నిని చొర * నాత్మ నిశ్చ
 యించి వేధ్యు క్తముగ వహ్ని * యేర్చుడింక, నాకు నెలవిండనుచుఁ దన్మ * నంబునిల్పె

ఉ॥ చాప విశారదుం డపుడు * శాస్త్ర విశారదుఁగాంచి వల్కునో
 తాపసచంద్ర! మీరిట ము * దంబులఁ జేసెడు కార్యమేది? మా
 కోపిక డెల్పుడన్న సతఁ * డొయ్యన నిట్లను రామచంద్ర! నే
 దీపిత వహ్నిఁజొచ్చి ముగి * తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాభుడున్. ౧౦౩

తే॥ తాపసేంద్ర! నేవచ్చి * తరుణ మండ, చేయుటెల? యను క్షుమార * సింహులఁగాంచి
 మారజితుడై న తపసి రో * మములు నిక్క, నిట్టలంపు మోదంబున * నిట్టులనియె.

తే॥ విజయ శీల! నేనిచ్చట * వేనిధములఁ, దపము నేయుచున్నంటి నీ * దర్శనంబు
 గలుగునను సమ్మకంబుతోఁ * గలిగె నేడు, ద్వంద్వములునశియిం * చెనెడలఁతుము.

తే॥ నిన్న మాపున వేల్పు మ + స్నేహు వచ్చి, బ్రహ్మమీకిచ్చె దన సత్యపదము రండ
నంగ బరమపదంబు నొందంగ గోరి, యచటి కేగక నిలిచితి, నయ్య! యనుచు.

చ॥ మనసునకు వచస్సులకు + మానిత నై గమ శాస్త్రపాళికి
దనరంగ నందకుండు పర + తత్త్వము గాంచిన మానిచంద్రుఁ డిం
పున గరుణింపుమంచుదన + పొల్తుకతో ననలంబుజొచ్చి తా
ననుపమ మోక్షభాగ్యరమ + నందె జనంబు వెఱంగు పొందగఁక. ౧౦౭

ఉ॥ భావియెఱుంగు పంకజ భ + వ ప్రభృతి త్రిదశాలిచేత వి
జ్ఞావలిచే మమత్వము న + హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వావధి వీడి చేరదగు + నట్టి మహాపదముక భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శర + భంగుండు పెన్నిధి రాము సన్నిధి. ౧౦౮

ము॥ ఒకచోనాడిన నూటవస్తువుల దా + నుత్సంగ మందుంచు బా
లికపోల్కి నకలాండ జాలముల నో + లిం గరభముం జేర్చు న
య్యకలంకేశుని నామ సందర్శన పు + ణ్యంజెన్నగాదన్న, నా
యకు శ్రీరామునె గాంచువారు కను భా + గ్యంబద్ది సామాన్యమే? ౧౦౯

౩. అగస్త్య పటలము. (౫౯)

తే॥ అట్లు శరభంగుండంతంబు + నందఁగాంచు, కతన వ్యాకులతఁ బొంది + ఘనగభీరు
లతని యాశ్రమస్థలి వీడి + యవలికేగి, రవనిజం గూడి విసుఁగుతో నాదతోడ. ౧౧౦

క॥ వనములు వృక్షంబులు నదు, లును గిరులును కొండచటియ + లును మనమలరక
గనుచుఁ గుప్పిగుంపు వడయక, చని రమ్మవృక్షును దాటి + సమ్మదలీలన్. ౧౧౧

తే॥ వలువమనుమలు వాలఖిల్యులునుమాన, యతులు బోడలుజటిలులు + యతివరులును
దండకారణ్య వాసు లో + తపసులెల్ల, ముదమునంది రాముని గనఁ నెదురుకొనిరి.

క॥ క్రూరగుణుల రాకాసుల, పోరుపడఁగ లేక క్రుంగి + పొనుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁగనిరి జల, భారలఁ గనినట్టి మ్హన + తరువుల బోలెక. ౧౧౩

క॥ పెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖి + రోగులయిన మా
నులు ముండు నడవి వెలువడి, తలఁ గను క్రేపుల విధానఁ + దనిసి రెడఁదలక. ౧౧౪

క॥ రాక్షసులు సేయు బాధల, మోక్షము గనలేక కుండు + మునివరు లభి
రక్షింప నాక రా నువ, లక్షించిన పగిది గని తో + లంచిరి కలఁక. ౧౧౫

క॥ తమ తపమే పండయి గా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది + రాముండు రా మో
దమున మునులు భవ కారా, విముక్తి గను యోగులట్లు + విలసిల్లి రటక. ౧౧౬

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరిన, కోరికలిడు తపము నూని ♦ గురుశాంతులునా
కారణమున రాకాసుల, పోరుపడగ లేక కష్టములఁ బడి రోర్మిన్. ౧౧౭

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన ననబోలు రాఘు ♦ వుని జాసి రతం
జేచిన భక్తిని మ్రొక్కిన, నోచిన ఫలమొంద వరుస ♦ నొడివిరి జయముల్

తే॥ వారిఁ గొనిపోయి చక్కని ♦ పర్వతాల, యొసఁగి యాతిధ్య మిడి తమ ♦ యునికికేగి
యవల సోకులవలన సంభవములైన, తొందరల దొంతరలఁ దెల్పఁ ♦ దొడరి చనిరి

అ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి ♦ చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, జనిచి యాజ్ఞయడుగి ♦ వారుతనిసి
చక్రవర్తి తనయ! సమకుఱిసిట్టి మా, నొగులు వెనుమ యనుచు ♦ నుడివిరిట్లు. ౧౨౦

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్కసిమూఁక పాప వ
ర్తనమునఁ గట్టపెట్టి చెడు ♦ దారులఁ దీసితివంటు చాడుగా
నొసరిచి చేయరాని కడు ♦ నొప్పుములం బొనరింప మాతపో
ఘనపథ ముజ్జగించి కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్. ౧౨౧

తే॥ పులులవనమున జింకల ♦ పోల్కిమేము, రేయిబవలు గగ్గోలొంది ♦ కృతశనంది
చితికి ధర్మపథంబు వీ ♦ డితిమి మాకుఁ, వలఁప ముక్తియుఁగలదె కోడఁడపాణి!

ఉ॥ కాము తపోనియు క్తులము ♦ కాము శ్రుతుల్ చదివించు వారమున్
గాము పఠించువారమును ♦ కాము మఖంబులు వేల్పువారమున్
గాము పరాధి చింతకులు ♦ కాము నియామక కార్యనిష్ఠులున్
గాము గురుత్వపర్తనులు ♦ కామిడి బ్రాహ్మణులున్ రఘూత్తమా! ౧౨౩

తే॥ ఇంద్రుఁడో దానవుల యాజ్ఞ ♦ యెడఁదయందు, శరమునందునుతాలిచి ♦ చెలఁగువాఁడు
కాన మాతండ్రి! మాకడ ♦ గండ్లఁ దీర్చు, వారులేరు మాభాగ్యాన ♦ వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు ♦ రాత్రివంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుంగక ♦ దొరలుచుండఁ
దివిరి రవివోలె నీవరు ♦ దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామయ్యాత్మ! కావు.

శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చుట.

తే॥ జనకజాజాని యిట్లను ♦ దను జవరులు, నన్ను శరణొందరేని యెం ♦ దున్న నేమి ?
మచ్చరాసన నిర్మూక్త ♦ మార్గణముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖి ♦ మేలఘోకు?

ఉ॥ తండ్రినాకమేగఁ, చిన ♦ తల్లి వరంబులు గోర, వాడు త
మ్ముండును నిందకై యడల ♦ భూరిశుణాధ్యులు పౌరులేడ్వఁ, గో
దండము నూని నీతయును ♦ తమ్ముడుఁ దోనరుదేర, నిట్లు నే
ధండకఁ జేరుటెన్న మదు ♦ దా త చిరంతన దివ్యమే సుమీ, ౧౨౪

ఉ॥ ధర్మపథానువర్తుల యు ♦ దార మహత్త్వ మెఱుంగలేని యౌ
దుర్మతులకొ వధించి మహిఁ ♦ దోరపు ధర్మము నిల్పనేని నేఁ
గార్ముఁముకొ ధరించి వృథ ♦ గాదె జగంబున సంచరించుట? ?

నిర్మల భాగ్యమున్న మఱి ♦ నెక్కొనునే యితరంబు నాకింక? ? ౧౨౮

తే॥ ఘన తపస్వులరగు మీరుఁ - గవ్వలైన, రక్కసుల కబంధములు నర్తనము నేయ
ధనువుమోసిన నాణాపలు - దండములును, దగిన విశ్రాంతి నొందుత - ధరణీయందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను నీఁగోటి శరణు, చొచ్చువారి రక్షణముకై - చచ్చువారి
వేలుపులు గూడఁ - నుతింపఁజాలినట్టి, దేవతాశ్రేష్ఠులగుదురు - దివమునందు. ౧౩౦

తే॥ తారకారి త్రిపురనైరి - దనజనైరి, వచ్చికాచిన, నెనరు దుష్పథులు వారి
వారివారిని తుడముట్ట - వచ్చునాడ, శంకిమాని సుఖంబుండుఁడింకమీరు. ౧౩౧

క॥ అనిన విని మదిని ముదముం, నొవారు త్రిదండములును - త్రిష్టామఁ బన్నా
లను పఠించుచు నర్తన, మొనరించుచు నిట్టులనిరి - ప్రోత్సహమునకొ. ౧౩౨

క॥ లోకేశ! నీవు కినియఁ ద్రి, లోకంబులఁ బోలు కోటి - లోకము లెదురై
తాఁకిన నేమగు? నిక్కపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము - జ్ఞానము తగవుకొ. ౧౩౩

క॥ కావున నీగడువగు నేం, డ్లివఁమున నిలిచి మాయ - భీష్టార్థంబుల్
కావింపు మనఁగ రాఘవ, భూవిభుఁ డందుఁడ మోద - మున నీకొనియెన్. ౧౩౪

ఆ॥ వారలటఁ బదేండ్లు ♦ వసియించి యుండిరి, మునులు పిదప దీర్ఘ ♦ ముగఁ దలంచి
యిద్దగుణుఁ డగస్త్యుఁ ♦ డెలమి వసించు న, వ్యసముఁ జేరుఁడన్న ♦ వారలేగి. ౧౩౫

సీతా మలక్ష్మణులు సుతీక్ష్ణు గాంచుట

ఆ॥ బీటలైన చోట్లు ♦ వెదుళ్లు గలచోట్లు, పొదలు దట్టమైన ♦ పదములందు
చనుచు వడి సుతీక్ష్ణుఁ ♦ డను బ్రహ్మతేజస్వి, తపమొనర్చుచున్న ♦ తలము గనిరి. ౧౩౬

ఆ॥ గర్వరహితులైన ♦ కాకుత్స్థ వర్యుల, మృగికి మ్రొక్క నతఁడు ♦ ముదముతోడ
నిట పసింపుఁ డనుచు ♦ హితమతిఁ బల్క వా, సీత సుగంధ వని వసించినారు. ౧౩౭

క॥ శ్రీరామునకుం దగు నుప, చారములు చేసి వత్స! నమ్మద మారక
మీరిట కరుదేఁగ నే, సారిన సోతప మదెంత ♦ యతిశాయి యొకో!. ౧౩౮

క॥ అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లును, మునివర! బ్రహ్మస్వయమునకొ ♦ బాడమిన ఋషులకొ
మునుకొని మీవలె ఘనతప, మొనరించిన పార లెవ్వ ♦ రుత్తమ చరితా!. ౧౩౯

క॥ సాధుజన దర్శనంబున, నేధన్యుడనైతి ననఁ ము ♦ ని ప్రవరుఁడు వ్రే
మాధికత వింద వగుచుఁ ద, పోధన మఖిలంబు గొనునను ♦ పూత చరితా!. ౧౪౦

- ౩॥ అను మునికి రాను భూభుం, డను లూక్మనైవము కంటె ♦ నభకమయైన్
మనమున గగన్మయునును, గునెంచితీ నవయ కొనిన ♦ గాంధీడన్. ౧౭౯
- ౪॥ రామా మలే తలచితి, యే ముండె యదియ తెలుసు ♦ చెచ్చిచితి న
వా మహాసముం గాంచుము, శ్రేమంభులు కీకొక్కెల్ల ♦ జేకుం నచటన్. ౧౮౦
- ౫॥ అతడుని నిరాకకు న, మృతిని ప్రతీక్షించుచు డు ♦ మానుగి టంజే
రితివేని జవలకును దే, వరలకు శ్రేయంబులగుం గ్గు ♦ వామర! చనునున్. ౧౮౧
- ౬॥ ఆదారి చూసి యాశీ, ర్నాదములు సేసి యును ♦ రఘురాముండు న
మౌదమున దేనె వాడల, పాదులుగల యయ్యగస్త్య ♦ వనముంజేరెన్. ౧౮౨

ప్రతిముని కగస్త్యుడె ము వచ్చుట.

- ౭॥ ధరణి ద్రిక్రమం బలెను ♦ ద్రాక్ష భాషను గొల్చినట్టి న
ద్దురు వరుండొ గస్త్యుడొ, క ♦ కుత్సకులేశులు రామలక్ష్మణుల
హరువుగ గాంచవచ్చు నడి ♦ యారసి పైపయి నుబ్బు మోద నా
గరిము జగంబునిండ బద ♦ కంజము లాతడు గొల్వగ్గాజన్. ౧౮౩
- ౮॥ మున్నొక వేళ రక్కసులు : మున్గిన వారిధి జూసి వీరలన్
మన్ని గొనంగ వేటొకడు ♦ మార్గమాలేదు కృష్ణ వహింపవే
యన్న సురాళి కూయిని ♦ యంబుధి తోయములెల్ల నొక్కచే
తన్నెఱినుంచి త్రాని విశ ♦ దంబుగ నుమ్మినవాడు పిమ్మటన్. ౧౮౪
- ౯॥ వంచకుండగు వాతాపి ♦ సంచితముగ, మెనవి జీర్ణించిగొని వాని ♦ యునులు దీప్తి
వానియనుజు నివ్రలుచేసి ♦ ప్రాణికోటి, నెఱిని గాచిన ధీరుండు ♦ కుటుచవాడు. ౧౮౫
- ౧౦॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి ♦ యుత్కట సంకట మొంది వేడను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను ♦ వ్యోమము నంటి పెరింగి యడ్డు విం
ధ్యాగము గాలనూని భుజ ♦ గాధివలొకము దాకద్రొక్కిపు
న్నాగము నెక్కు పోల్కి జత ♦ సంబున నెక్కిన యట్టి జాణండున్. ౧౮౬
- ౧౧॥ పార్వతి పెండ్లి వేళ ద్రిభు ♦ వంబులప్రాణులు చేరు హేతువై
యర్చుర క్రుంగి యోగిల ♦ నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచు నా
శర్వుడు కోర దక్షిణది ♦ శంగల శైలము నెక్కి ధారిణి
సర్వనభంబుగా నిలువ ♦ జాలిన తత్త్వ మహత్త్వనత్త్వండున్. ౧౮౭
- ౧౨॥ తనియ ముక్కంటి యొనంగిన ♦ ద్రవిడ భాష, నినియ నేర్పడు శ్రుతికంటె ♦ వేగిటన్
ఘనుల వాడుక బట్టియు ♦ గవితబట్టి, చింతనము చేసి వెల్లడిం ♦ చిన మునుండు. ౧౮౮

తే॥ వర్ణమర్త్యనాగములందు ♦ సకల జీవ, రాశీ యెడఁదల ముక్కులఁ ♦ గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని యెల్లరు తలంచు ♦ ధ్యేయవస్తు, తత్త్వమగురాముఁగాంచును, త్కంఠవాఁడు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడు - వేదములఁ బఠించి పెంచు జ్ఞా
న నికషమందు రాచి జిత - యంబునఁ దోయజగర్భుఁడుం దుదిం
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని - గారము రామునిపైనఁ జేర్చి యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్య మది - దక్కుటకుఁ ముదమందు నాతఁడున్.

తే॥ అనమదైత్య బలంబను ♦ విసము పేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై ♦ ద్యుండువచ్చె
బ్రదికి రమరులు మునులు జీ ♦ వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనులై నారు ♦ తక్కు జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁదిని హరియిం - చు దైత్య, భయద నిష్ఠాత సంఘాత - పాత సదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్పర - ఘుప్రవీరుఁ, శంచి తాంబుదమూర్తి యే - తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ సర్వలోకములు - దిక్కులు దుర్గతి నీఁగి సద్గతిం
జేర నుదారతన్ బహు వి - శిష్ట తపఃఫల జాతయైన కా
వేరిని కుంజికం గొనుచు - వేడుకఁదెచ్చు నగస్యమాని యా
శ్రీరఘు వీరుఁగాంచి నిల - సిల్లి ముదశ్రులు రాల్చినిల్చినన్. ౧౫౫

తే॥ మన్మఠీంద్రుని గనుచు న-మన్మఠించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల్ - చెలఁగినిలువ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధుండు - తనిసి యలమి, స్వాగతము వచియించె స-దాభిషణముల.

తే॥ యతివరులు పనసలు వల్క్వి-యరసెఁ జాట్టి, తవకమండలు జలము మ - స్తమునఁ జిలికి
విరులు సల్ల నగస్త్యుండు - విశదమైన, తన ప్రళాఠ వనమునకుఁ-గొనుచు నేగె. ౧౫౬

తే॥ వీరుఁడతని పర్ణకు - టీరమందు, విందుప్రేమతోఁగొని హర - మందియుండ
ఘనతపము సేయు మా తపో - వనముచేరి, తపము పూర్తిగావించి తు - దా త్రచరిత!

చ॥ అని వచియించు మానిఁ గని ♦ యాతఁడు పల్కు నను స్తదేవతల్
మునులును వృద్ధులున్ సృవతి ♦ ముఖ్యులు నావలె మీశ్వరన్ భరిం
చిన ఘనుతరు లేరు పలు ♦ శ్రేయము లొందితి సప్తలోకముల్
మునుమిడి గెల్చినాడఁ బాలు ♦ పున్ గడియించితి జన్మధన్యతన్. ౧౫౭

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన ♦ సన్ముని రాముని గాంచి యిట్లనున్
వశమయి * యష్టమంగళ గు ♦ ణంబు లెసంగిన రామభద్ర! స
ద్యశము గడించి తండ్రిని య ♦ భార్గ వచస్కు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుడెంచు నాడె యరు ♦ దేరుదు వియ్యెడ కంచు నెంచితిన్. ౧౫౮

*ఆపహత పాపృత్వము, విజృంభ్యము, విపృక్యత్వము, విశోకత్వము, విజగత్సత్త్వము, ఆభి
భాసత్వము, ఉత్పాదకత్వము, సత్వసంకల్పత్వము, అనునవి ఆష్టమంగళములు.

తే॥ ఇంద నీవుండు మిట వసి ♦ యించియున్న, మాతపంబు లభీష్టముల్ ♦ పూత్రపూచు
క్రూరులగు రక్కసులు వచ్చి ♦ కొడిమెసేయ, వారి వధియించి మాయెద ♦ వనటదీర్తు.

ఉ॥ పాలనమక హలంబు గొని ♦ పాడియె పంటయొనర్చు రాట్సుతా!
శీలము సీతియుక శ్రుతులు ♦ చెల్వగు ధర్మము వృద్ధి నొందెడుక
మేలు గడింతు వేలుపులు ♦ మృత్యువు గొండు నిశాచరుల్ సదా
యోలల నాడు నమ్మద ప ♦ యోధి జగంబు నిజంబు నిల్వమా. ౧౬౨

ఉ॥ అమ్ముని యట్లు పల్కమిని ♦ మాయతబాహుండు రాముఁ డిట్లనుక
సమ్మతి మీయనుజ్ఞఁ గొని ♦ చంపెద సోకుల దిమ్మమాలైదక
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిది ♦ నిక్కము నమ్ముండు యాతుధాన సం
ఘమ్ము చరించు దిక్కుకడఁ ♦ కక మునుపేగుట యుత్తమాననక. ౧౬౩

అగస్త్యుండు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట.

ఉ॥ మంచిది పోయిరమ్మనుచు ♦ మకానివరుండు రమా హృదీశ్వరం
డంచిత రీతిఁదాల్చు జగ ♦ దప్రతిమాన శరాసనంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి ♦ శిష్ట నిషంగము తోడ నిత్తు దు
ర్వంచకులై న వారి నమః ♦ రంబునఁ ద్రుంపుమ యంచు నిచ్చుచుక. ౧౬౪

తే॥ ఈజగములెల్ల నొకతల ♦ యిద్ది యొక్క, తల యనఁగ నొప్పు కత్తియు ♦ దర్పకారి
నగ ధనువుగొని పుర దహా ♦ సంబు సేయు, ననదృశంబగు విశిఖంబు ♦ నమరనిచ్చి.

చ॥ కుజములు సై కతంబులును ♦ కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కలక
సజలములైన వాహినులు ♦ చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామమయి ♦ నూన గుళుచ్చ వికాస భాగ్యమై
యజర వినోదమై పరఁగు ♦ నట్టిది పంచవటి స్థలంబగుక.

తే॥ అచటఁ దోత వడ్లును తేనె ♦ యరఁటి పండ్లు, గలవు కావేరివంటి యే ♦ భులునుకలవు
జానకిం గూడి చూడ హం ♦ సలును కలవు, అందు వసియింపఁ దగుదు వీ ♦ వార్యవినుత!

తే॥ అనుడు నీలమేషు శ్యాముఁ ♦ డతని కెఱిగి, యాజ్ఞ గైకొని పికవాణి ♦ యెన నీత
యనుజాడగు లక్ష్మణుండు వె ♦ న్నంటి రాఁగ, నమ్మునింద్ర మనస్సుతో ♦ నచటికరిగె.

౪. జటాయు దర్శన పటలము. (౪౮)

ఉ॥ చేరిక గల్గి నట్టివియుఁ ♦ జేరిక వేటుగనుండు భూమిభృ
ద్వారము గాంచి యెక్కుచును ♦ దాటుచు వేగయుతంబులైన వాః
పూరము లందు తెప్పవయిఁ ♦ బోవుచు దవ్వ తరించి కాంచీర
వ్వారలు ప్రేమ వేగ పరి ♦ భావితవాయువు నజ్ఞటాయువుక. ౧౬౫

తే॥ కరంచినట్టి బంగారంబుకరణి నుదయ, గిరి శిఖరముపైఁ జేరు భాఁస్కుఁడందు దిశలు
వెలయుఁ గిరణపక్షంబులు ♦ విరియఁజేసి, యున్న మాడ్కి ను త్రేజుఁడై యున్నవాని.

తే॥ నీలగిరిఁ బోలు కచ్చవ ♦ నేత పైని, క్షీరవార్ధిలో శశికాంతి ♦ చేరియుండ
నిర్జరులు మథియింపంగ ♦ నిలిపినట్టి, మందరాగంబు కై వడి మలయు వాని. ౧౭౧

క॥ నీలాకాశ వికాసము, మూలంబడ రక్తకాంతి ♦ మొనయు పదములకొ
నీలగిరి మీఁదఁ బొడవు ప్ర, వాళ లతిలు పరవు వెరవు ♦ పరవిన వానికొ. ౧౭౨

ఉ॥ లోపము లేనివాఁడు గుణ ♦ లోలుఁడు నత్యయుతుండు శీలి సం
తాపము లేనివాఁడు నెఱి ♦ ధర్మపథంబు లెఱుంగు ధీరుఁడుకొ
గోపము లేనివాఁడు పెను ♦ కూరిమివాఁడు కుశాగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాఁడు సుక ♦ లావిడుఁ జార్యుఁడు దూరదర్శియొకొ. ౧౭౩

తే॥ అనిశ మింద్రు నంకుశధారఁ నెనయుచంచు, పుటముతోఁ గూరరాక్షసఁ ఘటములను వి
దారణముచేసి యమునకుఁ ♦ బారణమ్ము, చేసి వీడవ గాత్రముల భు ♦ జించు వాని.

తే॥ గ్రహచయము నేలు ధ్రువచక్రఁ గతిఁదనర్చు, రత్నఖచితహారము మెడఁ గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీఁద వెలుఁగొంచు ♦ మిహిరుఁబోలు, ఘనకీరీటంబుకీరమునఁ గలుగువాని

తే॥ వర్ణనాతీతమగు కీర్తి ♦ వజ్రలువాని, నిరులు నడియింపు నుదయించు ♦ నరుణు తనయుఁ
గల్పకాలముల్ త్వరలోనఁ ♦ గడపునట్టి, దినము లట్టులఁ జూచిన ♦ తెఱఁగు వాని.

తే॥ శైలమున నిల్చి యది మోవఁ ♦ జాల కిలకుఁ, గ్రుంగి నట్లుండు తోఁపికొకొటలువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం ♦ కా విలగ్న, హృదయు లగుచు నాతని దరి ♦ కేగి నారు.

క॥ తన ముగియిక తాన వెడకి, కొని వచ్చిన రక్కసేని ♦ కుహనానూపం
బనియును బలియుండు గరుడుం, డనియును కలపోసి చూచి ♦ రలుకన్వానికొ. ౧౭౪

తే॥ దృఢ ధనుష్మంతులును వీర ♦ తేజులైన, రాకుమారులఁగని జటా ♦ రాజయున్నఁ
దాపసులు గారు వేడ్కకై ♦ ధరకు దిగిన, సురలోయని జటాయువువారిఁ నరసిచూచె

ఉ॥ కాంచితీ వానవుకొ సురలఁ ♦ గాంచుచునుండు నతింబు భక్తిమైఁ
గాంచితీ మాధవుకొ గనక ♦ గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁడేనియును ♦ కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాఁగువాఁ
డంచితీలైన వీరి చర ♦ణాబ్జ పరాగము నేని పోలునే? ౧౭౫

చ॥ గొనకొని మూఁడులోకములు ♦ కూడ ♦ భరింపఁగఁ జాలు భద్ర ల
క్షణముల దేహముల్యైలయు ♦ కార్ముకవీరులు లక్ష్మీబోలు ని
వ్వనజదళాక్షీతో హరుల ♦ వై నమునం జరియింపనేల? నా
మనమును కూఱగొన్నగుణ ♦ మాన్యు లడెవ్వరి పుత్తులోకదే? ౧౭౬

ఉ॥ ఒక్కడు చూడ నీలగిరి • యొక్కరుడో యరుణాచలంబు పే
రక్కలు అష్టోక్తైస్సలపు • లండపుఁ గన్నలొ పద్మపత్రిముల్
చెక్కిన లద్దముల్ మణియుఁ • జెన్నగు మొక్కటులెల్ల జూడ నా
మక్కవకాడు కోనలర • మావతి పోలికలే కనంబడున్. ౧౮౨

తే॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత • విశకులేను, లతని జాసి రంత జటాయు • వాదరమున
ధనువులం దాచ్చి మునులచంఁదమునవచ్చు, నీరులార! మీరెవ్వారు • వినచుండనుడు.

తే॥ సత్యమే తక్కువేటు కాం • చని కుమార, వరులు ధారణి నేకాత • పత్రిముగను
దివిజనై రుల గుండియల్ • ప్లిస్తరనగ, వాలనము నేయు దశరథ • ప్రజలమనిరి. ౧౮౩

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట.

తే॥ అనుడు నానంద వననిధి • మునిగి లేచి, ప్రీతి వారలజేర్చి ప • రివ్వజించి
జనకు దీర్ఘ బాహులు బలి • వృ ములె చెప్పు, జీంపుమై నన నవ్వార • లిట్లు లనిరి.

క॥ అనుమాటను మఱి తప్పుట, యనుచితమని జనకుఁ డేగ • నమరపురికి నం
చు నంత నాజటాయువు, వనటక భరియింపలేక • వ్రాలెక ధరణిక. ౧౮౪

క॥ ఇరువురు కరములఁ బట్టి, శ్వరు లేవగనెత్తి బాష్ప • జలముల మొగముక
బరిమార్చు మొరంపఁగ, మరలఁ దెలిసి నొంది యతఁడు • మఱుగుచు వంతక

ఉ॥ త్యాగము ఛత్రముక శమము • దాల్చిన నికగని సిగ్గునొందు క
ల్పాగము చంద్రుడుక భునియు • నందఁగరాని ప్రమోదమంద, యో
ష్టాగుణపాలి ధర్మమును • నన్నను దుఃఖపయోధి ముంచి మా
కేగతి చూపి పోయితి? నృ • పేంద్ర! యశస్కర! సత్యభాషణా! ౧౮౫

చ॥ జగముల కెల్ల నీడనిడు • ఛత్రము దాల్చిన చక్రవర్తి! యీ
జగములఁ గాచు కార్యమొక • చక్కిని వీడి మదీయ మైతి నీ
వగఁ బరికింప నేగితివా? పాపపుఁ బుంజమనైన యేనుగ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మములఁ • దప్పి యడంగక యుంటి నిచ్చటక ౧౮౬

ఉ॥ శంబరుఁడంచు కాలమున • సర్వ జగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని • నమ్మఁగఁబల్కుట తప్పవేకదా?
వెంబరయా కృతాంతుఁ డని • వేకముచేత నసూక్ష్మరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ్ర • మించి దివ్యభువ కేగ నేమో? ౧౮౭

తే॥ కీర్తి వ్యాపింపఁగా నగ్ని • కీలలఁబడి, మాండవలయునుగాక యి • య్మృష్టి నలు
యట్లు దుఃఖింపఁ దగునె? యం • చతఁడులేచి, వత్సలార్చనముంధని • పత్నీ నిట్లు. ౧౮౮

సీ॥ దక్ష ప్రజాపతి ♦ తనయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్ల వారల నొక్క ♦ పగిదినున్న
పదుమువ్వరను కశ్య ♦ ప్రజాపతికిచ్చె, వారిలోఁ దిలకమై ♦ వఱలు నదితి
ముప్పదిమూఁడు కో ♦ ట్లొప్పు సురలఁగాంచె, దితియను నతి పూర్వ ♦ దేవతాళి
నఱువది యాఱుకో ♦ ట్లడరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనె ♦ దానవులను

తే॥ మనుజుతతిఁ గాంచె మతియను ♦ నుడఁతి, సురభి, కాంత కామధేనువుతురం ♦ గంబులాది
మృగములం గాంచె, సింహాశ్ర ♦ మేల గార్ద, భాదులను క్రోధవశయను ♦ నతివపడసె.

సీ॥ వినతా వనితగాంచె ♦ బిడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుడుది ♦ వాంధములను
కంకంబు లాదిగాఁ గల పెనుపక్షుల, దామ్రయక్ష పడఁతి యెం ♦ దంగఁగనియె
బిచ్చుకల్ పూరేళ్లు ♦ బెళవలు కౌజాలు, మున్నగు పిసపిన్న ♦ పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామె తీఁ ♦ గలు చెట్లుగుల్మముల్, మొదలగు నుద్విజ్జ ♦ ములను పడసె

తే॥ భయద ఫణములుగల యహి ♦ ప్రతతిఁగాంచె, గద్రవయనువెలందినా ♦ గములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునది ♦ తానరిప్త, యుడుము లుడుతలు తొండలు ♦ పడసె బుడమి

సీ॥ జలచరంబులఁ గాంచె ♦ నిలయను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చ ♦ రాచరముల
విరివిగాఁ బడసిరి ♦ వినతా సుతులలోన, నరుణుండు రంభ యం ♦ దమరఁ గాంచె
మమ్ము, మాయన్న సం ♦ పాతి నన్న జటాయు, వంద్రు దివౌకను ♦ లందు నుండి
తక్కుజాతుల వేఱు ♦ లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాడ మీ ♦ జనకుహితుడ

తే॥ నరుణుఁ డెందెందు వర్తించు ♦ నందు నందుఁ, దిరుగనేర్తు నెదురులేక ♦ దివ్యతేజ
లార! మిము గంటి మీతండ్రి ♦ నారఁ గాంచి, నట్టులయ్యె మనంబున ♦ నలకు మిగిలె

తే॥ ఆతఁడిటు వల్క రాఘవులంబలి గొని, యుబుకు వంతచే బాష్పంబు ♦ లురలఁ గీర్తి
నివటనిల్చి నాకంబున ♦ కేగుతండ్రి, మరలి రాజూచు కై వడి ♦ మనలినారు. ౧౯౫

ఉ॥ అ త్తటి రామలక్ష్మణుల ♦ నర్మిలఁ బక్షములందు చేర్చి రా
జోత్తములార! నాకుఁదగ ♦ ను త్తరకార్యములెల్ల మీరలే
యిత్తటిఁ జేయఁగావలయు ♦ నిద్దఱు మూర్తుల కొక్క జీవమై
వాత్సవ మిత్రుడేగ భర ♦ మైకనుదేహము నగ్ని నీఁగెదన్. ౧౯౬

క॥ అను పక్షి రాజు పలుకుల, ఘనులగు రాఘవులు వినుచుఁ ♦ గై మోడ్చివెనక
గనులను ముత్తెంబుల యను, వ్రస బాష్పము లురల ననిరి ♦ పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁక మాజీవిత సహాయ ♦ కారియైన, తండ్రి సత్యవాక్యంబుకై ♦ తరలె దివికి
నిప్పుడివును మము డించి ♦ యేగునడల, మాకు దిక్కెవ్వరింక నీ ♦ లోకమందు?

ఉ॥ విద్యగరాని ప్రేమపద ♦ విశుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్
నీధితి మాప్తబంధువుల ♦ నీధితి ముద్ధతమా నయోధ్యయున్

వీడితి మెల్లనంపదలు ♦ వీడని కానలలోని కష్టముల్

వీడితి మేనలు మీవలన ♦ వీడుట పాడియె మీరు నిచ్చటన్? ౧౯౯

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన, యనఘులఁ గని, యిప్పుడు నేను దేహము వీడుటెప్పు గాక
యున్న మీరయోధ్యుల జేరు ♦ క్రన్నవిడిచి, దశరథుం జేరు వాడనో? తనయులార!

మ! జనకుండున్ దిలకేగఁ బూజ్యమగురా ♦ జ్యంబీరు పాలింపకి

వృనికీ రాఁగలమేమి? యేమి జరిగెన్ ♦ బల్కుండు దూపిల్లు నా

మనమున్ నిర్జరదైత్య సన్నగ రిపు; ♦ తూనాథు లేరేని నే

గిని గావించిఁ దీర్చి మీకు నభిషే. ♦ కింతున్ మహింఁగమ్మఱన్. ౨౦౧

తే॥ జనకుండైన జటాయు పి ♦ సరణిఁ బలుక, నన్న తమ్ముని గ్రేఁగింట ♦ సరయనంత
సతఁడు పినతల్లియగు కె న ♦ కరన జరగు, వృత్తమెల్ల స్పష్టంబుగా ♦ విన్నవించె.

తే॥ తండ్రి సత్యవంతుం జేసి ♦ తల్లి నలుక, తలను దాల్చి రాజ్యమ్మును ♦ తమ్ములకు నొ
సంగు త్యాగమూర్తి! తండ్రి! సంతనగను, నీ పనుల్ మఱి యేరిచే ♦ నెగడు? ననుచు.

తే॥ కమలనేత్రుని విగియారఁ ♦ గొంగిలించి, శిరము మూర్కొని యశ్రువులురలఁగాంచి
యోసమర్థ కుమార! నీ ♦ వీసరణిని, పితరునకు నాకు యశము ♦ గావించి తనుచు.

తే॥ గాజులం దాల్చు నొక హంసి ♦ కరణి నున్న, జనకజం గాంచి యీతన్విచందమేమి?
కుసుమకోమలి మీతోడఁగూడిరాఁగఁ, గారణం జేమి? యనుడు లఃక్ష్మణుఁడు పలికె

చ॥ తమిగమిఁ బోలి ఖకొలుపు - తాటకఁ జంపుట గోలె శంభు ధ

ర్మముగొని తుండ్లు సేయుటయు - మెథిలి పెండ్లియుఁ బట్ట భంగమున్

తమ విహిగామంబు పితృ - తర్పణముం బొనరించు దాఁక న్న

ప్రముగ వచించె బక్షికుల - చంద్రముఁ డెల్ల నెఱుంగునట్లుగన్. ౨౦౬

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను, భోగి కుబుసమూడ్చు పోల్కి - బోవిడిచిన వై

రాగులు మీరీవనమున, నాఁగుండు రక్షించుచుండు - ననవరతంబున్

చ॥ అని విహగేంద్రుండొడ విని - యార్జుండు రాముఁ డగ స్త్రమాని చె

ప్పిన దగు గౌతమీ తట వి - విక్త తలంబున నుండుమన్న న

య్యనఘుండు లెస్సయయ్యె దగ ♦ నానలమందె తపంబుసేయుఁ డ

వృనిఁ గనిపింతు రండనుచు - బక్షము నీడనె కొంచుఁ బోవుచున్. ౨౦౭

తే॥ అమలహృదయుండు గుణనిధి, యగుజటాయు, వెదుట నున్న పంచపటి నఁయ్యిద్దగుణుల
కెఱుక పఱచి చనిన యంత ♦ నివకులేశు, లవ్వనంబునఁ జేరి ర ♦ త్యాదరమున. ౨౦౮

ఉ॥ అచ్చటనున్న రాక్షసుల ♦ యాశ్రయ సత్త్వములెల్లఁ జక్కగా

నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ ♦ గేంద్రుండు త్రొత్తయెన జానకీన్

మచ్చిక నక్కమూరులను ♦ మాటికి మాటికి వచ్చి పిల్లలక
ముచ్చటఁ గాంచు నండజము ♦ వోలెఁ గనుంగొనుచుండె నంతటక. ౨౦౦

౩. శూర్పణఖావటలము. ౧౪౩)

ఉ॥ వీరులు రాఘవుల్ సేనిరి ♦ పృథ్వి కలంకృతియై నమస్తనం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ ♦ బంచ విధంబుల పంట భూములుక
దారిత పాతకంబులగు ♦ దారుల రంజలి యాత్మలక్షణో
దార కవిర్వృత్తతిసి ♦ హరి వినిర్మలయైన గౌతమి. ౨౦౧

చ॥ కమల ముఖంబులక గలువ ♦ కన్నులఁ గాంచి తరంగహస్తముల్
క్రమముగఁ జూచి పుష్పములు ♦ క్రమగ వారలపై విడుర్బుచ్చుక
బ్రమద విహంగ రావముల ♦ స్వాగతపద్యము లల్లుచుండె గౌ
లిమి యతిఘృత రఘూత్తములు ♦ తన్ను రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోక

ఉ॥ మిక్కిలిచైవ నునతులు ♦ మేదిని నాయక పుత్ర రత్నముల్
చక్కటికై వనంబులకు ♦ సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
కక్కటికంబుచేఁ దరంగ ♦ లక కరముల్ గొని మోదుకొంచుఁ బే
రక్కిలినొంది యుత్పల క ♦ టాక్షములక వడిఁగార్చె బాష్పముల్. ౨౦౩

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

ఉ॥ నాశయుతంబులైన నలి ♦ నంబులపై వెనఁ జక్రవాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు ♦ వారక సీత కుచంబులం గనుక
ఆ లలితాంగియుక విభుని ♦ యంగద బాహుల సారు గాంచి ర
త్నాల మెఱుంగు లీను గిరి ♦ నాయకముం గనుచుండు లీలమై. ౨౦౪

తే॥ హంసి యటఁదొలఁగుట గని ♦ హంసకులుండు, సీత నడకను గాంచి హంసింప నామె
సీరు ద్రావి నివర్తిలు ♦ గౌరు నడక, గాంచి రాము నడక చూచి ♦ కడఁక నవ్వె. ౨౦౫

తే॥ తీసియలు కదలుట గని ♦ తీవఁబోడి, నడుము గాంచె రాముండు, సీత ♦ నాథుతనువు
నల్ల కలువల నడిమి యుత్పల్ల వనజ, యుగము నెగదిగ నిట్టట్టు లొరసి చూచె. ౨౦౬

ఉ॥ అట్టి వినోద దాయక మ ♦ హాసది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిర్దరంబులును ♦ ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టుగ మ్రోగు పంచవటి ♦ బంధుర లీలల లక్ష్మణుం డెడం
గట్టిన గట్టి పర్ణ కుటిక ♦ గాంచి వసించిరి వారలంతటక. ౨౦౭

* (1) సుతీరిజ్ఞానకొండయు, కొండక్రిందిశేలయు. (2) ముష్టి = అడవియు, అడవిచక్క శేలయు
(3) నెయ్యిల్ = కడలియు, తీగభూమియు. (4) మరుదం = షూనాని. (5) పాలై = మరుభూమి.

శూర్యణఖ పటలము గాంచుట

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమును ♦ జేరి క్రమమున వృద్ధియొంది యా
జీవముతోడ దేహమును ♦ చీల్చు దఱిం గమకించు దొడ్డ రో
గావృత్తి బోలునట్టిదియు ♦ నచ్చప్పు బచ్చలకొండవంటి యా
రావణ మూలముట్టుగఁ గ ♦ రంబు నానానా నేయు జాణయున్. ౨౧౦

తే॥ జేసుకొని వెండ్రుకలును ♦ చిట్టగొమ్మ, రాహువును పోలు దేహంబు ♦ గ్రాలునదియు
విబుధవరులకు మునులకు ♦ నిశ్చయము, కొక ముగింపు నన్నేసింక ♦ నూను నదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక ♦ చట్టగొమ్మ, అడవి నెప్పు డొంటరిగఁ జి ♦ ట్టాడుకొమ్మ
వడిగ లోకమెల్ల చిరిగి ♦ వచ్చు బోటి, శూర్యణఖ యను జోటి య ♦ చొటికిగె. ౨౨౦

తే॥ చెట్ల తన బండుగులకు నూ ♦ చించు గోతి, చుప్పనాతి నాకులు నేడఁసోఁకుమూకఁ
జంపఁ బాచ సెజ్జను వీడి ♦ జగతి యందు, నవతరించిఁ శ్రీరాము ♦ రసి కాంచె.

చ॥ మదనంఁడె యందనూ యొడలు ♦ మాఁడిన దెన్నఁడో! యింద్రుడందమా
పోదలవు చేయి కన్నలు! భ ♦ న్నండని యందను ఘాలమందు కి
న్నొదనదు! నాభి పంకజము ♦ నుండి జగంబుల నృప్తి నేము ల
చ్చి దయితుఁ డందనూ యలరు ♦ చేతులు నాలుగు లేవు కాంచుచోన్.

క॥ భవు కంటి మంటచే నివు, అవు మారుడు నాటంగోలె ♦ నగుడగు తపమున్
దవలి యొనరించి యిట్టి వ, పువ్వు బొందంబోలుఁ గాక ♦ పోలుపుగ నిలపె. ౨౨౩

మ॥ అసమానంబగు లీల జానువుల నొ ♦ య్యందాకి సాంపె నయి
య్యసమేష్ఠి సతిమాన బాహులకుఁ గ ♦ ల్పగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెసలారన్ సరిగావు బల్లిదములై ♦ యేపారు దిక్కుంభి హ
స్త సమంబుల్ నుకుమార సుందరములై ♦ దర్పించు దోర్దండముల్. ౨౨౪

తే॥ పురుష. వర్మ బాహువులకుఁముదిరియన్న, నీలగిరిసాటియగుఁడక్కు ♦ లములును
రాలుగలయని మేరువు ♦ రసమయంబు, గా నినుమంతయును సాటి ♦ కావుకావు.

తే॥ కమల దళములఁ బోలి ♦ కన్నలొస్తూ, కొండవంటి యీపురుషునిఁ గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ ♦ గాకపోయె, నంతకుంబె వెడంద తొ - మ్మమరుగదనె!

చ॥ అలవికి మించి కాంతు లల ♦ రారు మనోహరు శౌర్యతేజముల్
తొలఁకెడు నెమ్మొగంబుఁకుఁ ♦ నోయజముల్ సరి తూచరాదు లే
జలజ విరోధి మోగునకు ♦ సాటియె యన్నఁ గలాక్షయం బటన్
గలుగును నిండుచందురుడో ♦ కందొకఁ డొందివవాడు చూడఁగన్.

ఉ॥ ఏమి యొసర్ప నెంచి యితఁ డిట్టి మనోహర రూపమొందె? నీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ డొండు తపంబిటు లేల నేయు? దై
త్యామర సిద్ధసాధ్య మను డజావళి లోఁగొనఁ జాలు ధీరుఁ డి
ట్టి మహిలోఁ దపింపఁ దప డమే తపముం బొనరించెనేమో! ౨౨౦

తే॥ ఏణలోచన గిరికుచ డయిభ్యయాన, సైకతశోణి ఘనవేణి డజలపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ డవరుని పదము, లంటి శాడ్వల రోమాంచ డయగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దినకరుఁ డడఁబుగఁడేమొ? భవనమందున్నట్లుంబగు, పొల్పునించి
బిడియ మొండక నభమున డడఁచువాఁడు, తా నె యసమ తేజస్విగాఁ, దలఁచినాఁడు?

తే॥ దాఁట సరుడైన గిరులను డసాటి గొనని, యున్నత భుజంబు లొప్పునీ డవన్నె కాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా డవ్యంబు వలుక, జను లీశీయసమతీయేది, నవతుగలదు?

క॥ చక్కని నిండు కళలతో, నిక్కు నిశానాథుఁ డెగడు డనీటిరి కటిపైఁ
జెక్కిన వల్కలముం బలె, బెక్కువ తపియింప వేమొ డవీతాంబరముల్? ౨౩౦

తే॥ మొగులు దొంతల కరణిని డమొనలు దిరిగి, దట్టమె నలనె యున్న డజట్టు విడిచి
జడలఁ బూనడయేని చం డచలములగుచు, జెలుల మాస ధనంబులు డచెడకయున్నె?

తే॥ తారహరిముల్ మల్లికా డదామ వితతి, నితఁడు దాల్చిన జిగియున్నె డయింతకంబె
ఘనతరోజ్వల మాణిక్య గౌరవంబు, వేఱు రత్నంబుచే నభి డవృద్ధియగునె? ౨౩౧

ఉ॥ భద్రగుణాలియెల్ల బహు డభంగుల నేర్చి విరించునుండు సా
ముద్రక లక్షణంబుల న డమున్నతఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్మితత వీనిఁజేసియును డనిదను పొందె సమస్తలోక సం
పద్రతి వజ్రయొందె దన డపాద రజంబును పోలకుండియున్. ౨౩౨

ఉ॥ వెల్లువలున్ సముద్రములుఁ డబిన్నవిగాఁ గనుపట్ట డెందమం
దల్లిన మోహమున్ జలధి డయామెను ముంప, దర్శిద దూషణల్
వెల్లుగ నోర్చి యెంత విల డపించిన నొక్క తృణంబయేని యీ
నొల్లని లోభికిఁ దివలె డనుకెడు శీలము గల్గు డైత్యయున్. ౨౩౩

చ॥ వడలి తపించి కుంది రఘు డవర్యుని యున్నత దోర్మగంబుపైఁ
బడఁ దన చూపుల న్నిలిపి డవాని మరల్పగలేక శిల్పి నే
ర్పడర లిఖించు బొమ్మయన డనట్టె చలంపక నిల్చి యేదియున్
దొడఁగఁగఁ బాలుపొక మది డతుంపెనలాడఁగ డైత్యయవ్వలన్. ౨౩౪

ఉ॥ వీని విశాలవక్షమును డవిగ్గ గవుంగిలఁజిక్కఁగొందుఁ గా
దే నమృతంబు నిచ్చిన డ డయిచుట నిక్కము మిన్న కేగఁగా

తేను మదీయ దిష్టము ఘ ♦ లింపగ నీ నవమారు సన్నిధిఁ
మానుగఁ జేరు తెట్లనుచు ♦ మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్ ౨౮

చ॥ కుటిల కరాళ దంత, బహు ♦ కోటుల జీవుల వైచికోన్న యు
త్కట కుహరోప మోదర, య ♦ తర్కణ మిట్లు దలంచి యాతఁడీ
కటుతర రూపమున్ మదిని ♦ కైకొనఁ డంచు నెమ్మిట్ల కోకిలల్
పటుమతి వెంటనంటఁ దగు ♦ భవ్య తరాశృతి గాంచ నెంచుచున్. ౨౯

శూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట

తే॥ నీరజాలయ నెడఁద ధ్యా - నించి తనకు, సిద్ధియై యున్న మంత్ర మా-చెలి జపింప
నబ్బుఁ దెగడు మొగము తోడ - నంగకాంతి, దెసలఁ బర్వ సుందరియయి-తేజరిల్లె

తే॥ ఎట్ట ప్రత్తియుఁ జిగురాకు-నీల గొనఁగఁ, దగ్గ చరణాబ్జములు గల్గి - తనివి ననఁగ
మాటలాడు మయూరి నా - మాససౌక, మనఁగ లేదేఁగ యన విస-మనఁగ వచ్చె

తే॥ లక్ష్మీయందంబునీలోత్ప-లములసాబగు, గలుగునయనకుంతంబులు-వెలుగు మొగము
నజలయవతీరూపముగొన్న-వాస్త్ర మొండు, మెఱపులోఁగాకమింటిలో- నెఱుఁగెననఁగ

తే॥ కల్పకముగన్న యెలదీవ ♦ కైపుగలిగి, కామదంబగు మధుర వా ♦ క్యములుగలిగి
యందగతైయై భీత ♦ మృగాక్షి యగుచు, నమిలి నడచిన కయివడి ♦ నడచివచ్చె. ౩౦

తే॥ రశనయును నూపురములు వ ♦ స్త్రమును కురుల, విరుల బంభరముల రొదవి స్తరింప
నింతి యొకతె వచ్చెడు నని ♦ యెంచి రాముఁడాదెనను దృష్టిసారించి-యరయసాగె.

తే॥ బక్క యమృతంబు నాకస ♦ మొనఁగె ననఁగఁ, గుచభరంబున మధ్యంబు ♦ కునియరాఁగఁ
దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు ♦ తలఁగఁద్రోచి, జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడువాఁడు ♦ సకియఁగవయె.

మ॥ సురలోకంబున నాగలోకమున నీ ♦ ట్లోనిక గనకరాని యా

వరరూపంబును కాంచి రాఘవుఁడు భా ♦ వంబంద యూహించె నె

ల్లర సౌష్ఠవ్యము లీమె యంద యడఁగెన్ ♦ లక్ష్మీంచి వీక్షించినన్

సరిపోల్పందగు చామలుంగలరె యీ ♦ సౌందర్యవారాశికిన్?

చ॥ తనమది రాఘవున్ వలచు ♦ దైత్యయు నాతని సుందరంపు మో

మును తలపోయుచుం జరణ ♦ ముల్ తన హస్తములన్ మొగిడ్చి మ్రొ

క్కినిడుపుక్రేవ చూడ్కిఁ దిల ♦ కించియుఁ జూడని యట్లు సుంత ల

జ్జను గొని యేని యట్టులోక ♦ చక్కిఁదొలంగి మలంగి నిల్వఁగన్. ౩౧

ఉ॥ ఆగతయైన శూర్పణఖ ♦ నాగమవేద్యుఁడు కాంచి పల్కు దూ

రాగత పద్మగంధిరొ! శు ♦ భావహ మయ్యెడు నీదురాక నీ

కీగతి నిందు రాఁ గత ము + దెయ్యది? యెయ్యది వాసభూమి? నీ
బాగు వచింపు నామమెది? బంధువులేరు? విసంగఁ గోరెదన్. ౨౪౮

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లను, నబ్జగర్భు, పౌత్రు పుత్రిని త్రిపురాఽమిత్రుఁడగుచు
దిక్కురులగెల్చి తారాద్రుఁ + దివిరి యెత్తు, ఘనుని చెల్లెల నాపేరు + కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముఁడు సందేహముండి దీని, నడత చెడ్డది యగునైన + సరయుదమని
రావణుని చెల్లెలైన నా + రజపు రూపుగలిగె నెవ్వనిఁ దెలియంగఁబలుకు మనఁగ

చ॥ తడఁబడకుండు వాక్యముల + దానవి యిట్లను రామచంద్ర! మ్రు
క్కడులును మోసగాండ్రు నగు + కర్బుర సంఘము లోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద + నింతవివేకము గల్గ ధర్మము
న్నడవుచుఁ బాపమూఁడ్చి సుమ + నస్కులచేఁ దగఁ గొంటి నీయెడన్. ౨౪౯

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి నుగు + జాఘ్యుఁడు రాముఁ డనుక మహేంద్రుఁడుక
ప్రేవఱ లొంగి సేవలొద + వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికిక
జాపలనేత్ర! చెల్లెలయి + సంగడు లెవ్వరు లేక యొంటిమై
నీపగిదిక వనంబులకు + నీ వరుదేరఁ గతంబు తెల్పుమా. ౨౫౦

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు + నన్యతవాది, ని యగు నాపె యిట్లను రాజ! నీచదైత్య
సంగతిని మాని దేవప + తుంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొండు నీవలనఁ గలుగ

తే॥ అనుడు స్త్రీలమానసములు, గనఁగఁదివుట, యోగ్యములు కావనుచు నెంచి యువతి! యే
పని గలదు తెల్పు మయ్యది + భావ్యమేని, తప్పకయొనర్తు నని పల్కఁజుప్పనాతి. [మి

తే॥ తాముపొందిన నలవంత + తామె తెలుప, మానినులకుఁ దగనిదైన + మాఱు దిక్కు
లేకయుంటి మన్మథుఁ డదలించి సేయు, సిలుగులం ద్రోచి నన్ను రక్షింపు మనిన.

క॥ వాలికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న + పొలఁతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గటి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు + నెంచుచు నుండక. ౨౫౧

తే॥ తేంట్లు పోరాడు వేణి నొం + దిన వెలంది, మాసమున నున్న రాముని + మనము నెఱుంగ
లేక ప్రేమించినన్ను పాలించు నొక్కొక్క, కాదనునొ యంచుఁగలఁగియీ, కరణిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! స + రాగముతో నిట కీపు వచ్చుటల్
నే మును కానకీ మునుల + నేమకముల్ పొనరించుచుంటి నా
కామనకామినీత్వమును + గారపు యావన మింత కాలముక
గొముది కానఁ గాయ క్రియఁ + గానట బీనట యయ్యెఁ గాంచితే? ౨౫౨

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యనతి + నీతిని మూలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుఁడు వేఱుకార్యమున + కిట్టులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి! బ్రహ్మనంశమున ♦ జోటివి నీవు హరిద్రవంశ్యుడ౯
బొందిన వర్ణధర్మములు ♦ బూదిని గల్పుట యుక్తమా? యనన్. ౨౫౯
ఉ॥ త్రండిరి బ్రహ్మనంశజుడు ♦ తల్లి యరుంధతిఁ బోలు నామె దై
త్యుండు సుమాలి కూతురగు ♦ దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మెండుగఁ బల్కి యిట్లు కడ ♦ మీటుదువేని భరింపఁ జాల నీ
దండనె ప్రాణము ల్విడుతుఁ ♦ దప్పదు పాపము నీకు సుందరా! ౨౬౦

చ॥ పలపెద నగ్గలం బగుడు ♦ వారక రావణు చెల్లె లీగతిం
బలుకఁగ నుస్మితంబను ప్ర ♦ భా తరళంబగు మించుతోడిదా
జలదము భాతి శోభిలు ప్ర ♦ జాహిత చిత్తుండు ఘటనారతి౯
జెలువ సురారి కన్యకను ♦ చేకొన మర్చన కొప్పునే? యనన్. ౨౬౧

చ॥ తలఁపఁగఁదగ్గ శ్రద్ధ ప్రమ ♦ దం బగు భక్తి ఫలంబు పెద్దగాఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి ♦ దైత్య వరాంగిని పంక్తికంఠు చె
ల్లెల నని పల్కుచే తెలివి ♦ లేకుగ నెడ్డఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరశక్తి దైత్యతను ♦ పూర్తిగ నీఁగితి నంచుఁ బల్కుఁగా౯. ౨౬౨

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి - యించు సుభాసిని! నీదు సోదరుల్
ఘను లొకరుండు వీరత జ - గంబుల నేతడి ధీరుఁ డొక్కఁడ౯
ధనదుండు వారు నిన్ను ప్రమ - దంబున నిచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు - పద్ధతి యుక్తము కాదుచున్ననన్. ౨౬౩

తే॥ మరునిచే నై క్యమైయున్న - మనసులొప్పు, స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర-సిద్ధమగుచు
వటలు గాంధర్వవిధి యట్లు - జరుగు విదన, నన్నులును సమ్మతించురు - వన్నెకాండ!

చ॥ ఋషులపయ్య విరోధము వ - హించు సురారులు నిన్నుగాంచి వి
ద్విషుండని నైరమూనరు మ - దిం దలపోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైత్రికొక - వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు న్వ
ర్విషయము నీయధీన మొన - రింతురు మిక్కిలి మేలు గూర్చుక౯. ౨౬౪

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుండను - నంగన! నీ సుఖమందితి౯ బలా
శనుల కృపం గడించితిని - సంపద నొందితి మేలుపొందితి౯
జనపదముం ద్యజించి విసి - నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫలమొక్కఁడ౯? యనుచుఁ - జిర్నగవుం బొనరించు నంతలో ౨౬౬

శూర్పణఖ సీతను కాంచుట.

సీ॥ త్రిభువనవాసుల - దృష్టిభూపలచేత, వెలయుచు వాసనల్ - వీచుచుండు
నాకు గీమున నుండి - యున్నుల మిన్న ని, రరులు పొందిన ముహూర్తము వలన

భూమిలో రత్నంబు - పోలిక నుద్భవించిన సీత యచటికి - జేరరాగఁ

గాలెడు మాంసంబు - గతికి పొక్కిన యాస్య, మొప్పిన మతిహీన - చుప్పనాక

తే॥ కాయమున వెల్వడిన సూర్య-కాంతివంటి, కాంతి యొక్కండు ప్రక్కనఁ - గ్రాలనరసి
ధరను నింగిని నిండిన క్తంచరాలు, పులను కాల్యు పతివ్రతా - నలముగాంచె. ౨౩౭

ఉ॥ తావి కురుల్ గలట్టి వని + తామణి సీతఁడు తోడఁగొంచు ని

ట్టి వని కేగుదేరఁడు మ + హీతలమం దిటువంటి సుందర

శ్రీ విలసిల్లు కామినులు + చెందరు లక్ష్మీయె సద్భక్తమెన రా

జీవము వీడి భూస్థలిని + చెన్నగు కాళులు తేయ వచ్చెనో? ౨౩౮

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ + లాసను సృష్టి మతింపు మీఱు నం

చున నొక హద్దులేని బలు + సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర

న్నన నొక యాడబాదాన నగు + నాకె కనుల్ మనమున్ మరల్పఁగాఁ

బనుపడకుండె నింక మగ + వారలు గాంచిన నేమి యాదురో? ౨౩౯

ఉ॥ రాముని చూచి చూచి మఱి + రామును తప్పక చూచి చూచి యా

తామరసాసనుండె యొక + తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యట్లు చే

తో ముద మొందఁగాఁ దలచి + తోన యజాండమునందు గలుగ

క్కిమలికంబు లొక్కయెడఁ + గూర్చి చేసెను వీరి నిద్దఱన్. ౨౪౦

ఉ॥ కుందనముం బలెం బురుడు + గూడని నీలవయోద గాత్రుఁ డీ

సుందరమూర్తి యీతనికి + జోడగు నేమిది నన్నువోలె? నీ

చందవగంధి నావలెనె + చయ్యన మధ్యనె వచ్చెఁగాడె? దీ

నిం దొలఁగించి త్రోవ నిత + నిం బురికొల్పెద నంచు రాముతో ౨౪౧

చ॥ సుగుణగణాధ్య! యీచెలువ + చూడఁగ రక్కసి మాయలాడి దీ

ని గుణ మెఱుంగరానిది గ + ణింపఁగనేల? పలాశి దీని సో

యగమును నమ్మఁ బోకు నిజ + మైనది కాదిది నీకు హాని గూ

ర్వఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ + రన్ దొలఁగింపుము మేలు కోరినన్. ౨౪౨

చ॥ అనవుడు రాముఁ డిట్టులను + నాసురికిన్ దరలాక్షి! మేలు! నీ

సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని + నూత్నమతి న్నిను గెల్చువారు భూ

మిని కలరేమి? నీ పలుకు + మేలున నీ హృదయం బెఱింగితిన్

గనుపడ దీనిదైత్యయని + కాంచెడు గాకని నవ్వె నల్లనన్. ౨౪౩

చ॥ మధయు వసిష్ఠు చానయును + జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా

మ ధరణిభాష డగ్గఱఁగ + మండెడు నిష్ఫల బోలు కన్నులన్

గ్రంథ గౌనఁ జుప్పనాతి కని * కుచ్చితురాల! విలాసవేశలోఁ
బ్రధనము నేయ వచ్చితివె * పానక మందలి పుల్ల కై వడిక. ౨౭౪

ఉ॥ చంపెదఁ జూడుముచుఁ బరు - మంబునఁ జూడ భయంబునంది యా
చంపకగంధి నీత కడు - నన్నని కాను వడంక దూది చం
దంపుఁ బదంబు నొవ్వ జల - దంబున మించును పోలె రాము నా
డెంపు భుజాంతరంబునఁ బ - డెం జెడుగొ జడుపూని యత్తజిక. ౨౭౫

ఉ॥ దుష్ట గుణంబులే యడరు - ధూర్తులతోడిది ఫలయయ్యుఁ బైఁ
గష్టములే వెలార్చు నని - కార్ముకవీరుఁ డెదం దలంచినీ
యిష్టము గాననయ్యె నుద - తీ! యిట నిల్వకు లక్ష్మణుండు నీ
చేష్ట లెఱింగెనేని తగు - శిక్ష యొనర్చును పొమ్ము వే యనక. ౨౭౬

చ॥ జలగిరి పద్మనమ్మలును - శంబరవై రియుఁ దక్కు వేలువుల్
జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ - జాలఁ దపింతురు నన్ను పొంద, నీ
చెలువ రచించు మాయ వలఁ - జిక్కితి మోసము వచ్చు నీకు నా
పలుకులు నమ్ముమం చనుర - పల్కుచునుండఁగ రాఘవేంద్రుఁడుక.

తే॥ తగులు నీతోడ వలదను - నగిడిఁడెలుప, మెఱుపు వెన్నంటు మేఘంబు - కరణి నీత
వెంట శ్రీరామచంద్రుండు - వెడలి వర్ణ, శాల లోనికిఁ జనియె ని - శ్చింత మెయిని.

తే॥ తెలివి నశియించి నిశ్చేష్ట - యొలయు దై త్య, యంత శ్వాసంబువిడువక - యంతరంగ
మవశ మగుడుఁ గోపించి యీ - యతివయందు, గాఢమగుక్రేమగలదని - కలఁకనొంది

మ॥ ఉరుసౌందర్య పయోధియైన రఘు వ - ర్యుం బొందు మార్గంబు లో
నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య - వ్యాపన్నతక వీని పే
రురముం గౌఁగిటఁ గూర్పనేని తను వు - ద్యోగింతు వీడంగ నం
చిరపా స్ఫటిక కందరంబునకుఁ దా - నేగెక విచారంబుతోక. ౨౭౭

శూర్పణఖ సంతాపము

అ॥ జలజ హితుండు గ్రుంకె - సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గ్రూర - సర్పవిషము
వోలె దేహమెల్ల - దూల వ్యాపించె న, మృదుని వలని బాధ - మరులు పోల్కి. ౨౭౮

క॥ తాటక వడుంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ - ణము వలె మరుఁడుక
గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే సంకటంబు - సం దూపిల్లెన్. ౨౭౯

క॥ మలమూ నిలమను నస్త్రము, విలరూపేదనము గూర్ప * వెలవెల గొనుచుక
నెలతేని వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినఁదలంచె * వడి నాతురయై. ౨౮౩

తే॥ సంకటము గొల్పు వార్ధి ఘో * మంబడంగఁ, గొండలంద్రోచిపూర్ణంగఁ, గోరియంతఁ

గువలయూపుండు తన్ను సంఘ కోచ పఱుప, మాని తాసంబుచేజాలఁ మాఁడుచుండె
తే॥ విరులు పొడియగు నట్టు లీ ఁ పృథివి గలుగు, వనములనుధ్వంస మొనరింపఁ వాంఛచేసి
జక్కవలు కవగూడిన ఁ చంద మరసి, వాని ధ్వని విని మది క్రుంగ ఁ వడఁకు చుండె

తే॥ కడఁగి శశిమింగ నొక భుజం ఁ గంబుఁదెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చను దోయిఁ నంటిచల్ల
గాలి సోఁక సంకటపడి ఁ కడఁకమాను, రాముపైఁగల వలపున ఁఁపె లాఁడి. ౨౯౬

తే॥ ఉడుకు చనుదోయిపై మంచుఁ నుంచు కొనియొ, గామశరవహ్ని మేన మి ఁక్కటము
వేడి బండపై నుంచినఁ వెన్న ముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె నఁమ్మగువకదియు. గ్రాఁగ

చ॥ జలనిధిఁ గ్రూరుఁడౌ కుసుమ ఁ సాయకు దాఁచి యడంప యోగ్యమా
సలమెది యంచు నెంచి యస్థు ఁ నంచయ మూఁగుచునుండు దుస్థితిఁ
గలిగి స్మరాగ్నికేఁ జడిసి ఁ కంధిని ముగ్ధి మునింగి నట్టి యా
జలమును వేడియౌటఁగని ఁ చామ బిడెంబును పొందె నత్తఱి. ౨౯౭

తే॥ చెమ్మగల నెలతాలు ను ఁ ప్లమ్మనొంద, మదిఁ దపించు దైత్యాంగన ఁ మరులుసోఁకి
కారు మొగుభులు నీలంపుఁ ఁ గంబములును, కానవచ్చినఁ కేల్మొడ్చుఁ గళవళించు.

తే॥ మారుతమ్ము దోషాకర ఁ మన్మథులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయఁ దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వసియించుఁ చుండునట్టి, కొండ గుహలోనఁ జేరెర ఁ త్రోమ్మగాఁజ్చి

క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంఠెఁ మించి వేడి ఁ పాటి చనులు గా
లుటచేతఁ గర్జ మెఱుంగక, తటమట పడి చిగురుటాకు ఁ తల్పమునఁ బడె. ౨౯౮

క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జామయు నుత్కంఠనొందు ఁ సంకోచించుకే
సోము గొని సోలు సిగ్గలు, రాముండు మఱుంగై న మరుని ఁ రాయిడి మఱుంగున్.

ఆ॥ కారుమొగులుఁ గాంచి, కాకుత్స్థుండని యెంచి, చనుల నాన నలమి ఁ సంతసించు
వేడిచేత నదియు ఁ విరియంగఁ జాఱిన, నడలు, దానియలత ఁ కంఠు గలదె? ౨౯౯

క॥ విలయాగ్నిం బోలు స్మరా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప ఁబు రాముని మే
నలమి మనునాన జీవం, బుల విడువఁగ లేదు నలపు ఁ పాలుపెట్టిదియో? ౩౦౦

క॥ అంజన గిరినన్నిభ! యిటు, నెంజలిగొను నాయెడంద ఁ నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజలి యిడెయని, సంజు గొనినదాని పోల్కి ఁ నడుఁకు నడలునక. ౩౦౧

ఉ॥ ప్రాణము పోయినకే మరులు ఁ పాయని మాయిని చుప్పునాతి సం
త్రాణము లేదటంచుఁ గొల ఁ దాకిన కై వడి సంతసించు న
య్యోణ విలోలనేత్ర భువి ఁ నిందిర కంటెను సుందరాంగి గీ
ర్వాణ సుతుండు ధాని విడి ఁ పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే?, ౩౦౨

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు ♦ నిందిరయేయగు; నాకుఁగల్గు నీ
మచ్చిక వానికింగలదె? ♦ మారుడు చూపెను పక్షపాత మం
చెచ్చిన బాళిఁగుందునెడ ♦ నీతఁడు రాక్షసలోక తామసక
గ్రచ్చఱమింగు భాస్కరుఁడె? కా! యని చూపఁగఁ బుట్టెభానుఁడున్. ౨౯౭

శూర్పణఖ సీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుడు దాని ముక్కు సెవులు గోయుట
మ॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో ♦ నుత్సాహముం బొంది యి
మ్ముదితారత్నము చెంతనుండు వఱకు ♦ నోడింపఁ డీతండు నా
చదురుల్, దీనిని దాచియుంచి యితనికా ♦ సంప్రప్తిమై బొందినకా
బ్రదుకంగల్గుదనంచు బొంచి చనియెకా ♦ రామామణింబట్టఁగక. ౨౯౮

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కనర - మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పొన
ర్పంగను పోయియుండుటలు - బాగుగఁ జూచెను పరశాలచెం
తం గనిపెట్టి లక్ష్మణుఁ డ - తంద్రతఁ జీఁకటియైన తోట నుం
టంగనలేక సీతను క - డంక గ్రహింపఁగఁ బోయె నెవ్వడిన్. ౨౯౯

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యిట - నున్నది నాతలఁపుల్ ఫలించె నీ
దంటను పట్టి దాచెద న - తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ - కంటియుఁ జిక్కక పోనె? యంచు వె
న్నం తెను లక్ష్మణుండు నను - రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుండై. ౩౦౦

శా॥ ఓసీ! యెచ్చటి కేగె దింక నిలు సీ - యుద్యోగముల్ చాలు రా
కాసీ! యంచు దురీలునం బఱచి త - త్కాంతాత్వముం గాంచి బా
ణానం బూనక కీలఁబోలు కురులకా - హస్తంబునం బట్టి బ
ల్రోసం బారఁగ వస్త్రీదన్ని కరవా - లుం బూని యుగ్రాక్షుండై. ౩౦౧

శా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచుకా ♦ వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం ♦ దం ద్రోచి కోపాన దు
ర్మాత్సర్యంబులు మానుమంచుఁజెవులుకా ♦ రంగారు ముక్కుం జనుల్
తత్సందర్శము వోవఁగోసి విడిచెకా ♦ దై త్యాంగనం దిట్టుచుకా ౩౦౨

తే॥ అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి - యటచు నఱపు, దిశలనిండి దివ్యుల చెవి - దివిరిసాచ్చె
గాలు నెత్తుట భవి నాని - కరఁగఁజూచ్చె, ననఁగ దాని పడిన పాటు - నరయవశమే? ౩౦౩

తే॥ చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి - చనులు ముక్కు, నాన గోసిన కార్యమెన్నఁగ దశాస్య
రత్నముకుటను స్తకభూధ - రములఁద్రెంప, వరముహూర్తంబుగలుగించు - కరణినోప్ప.

తే॥ పృథివి యదరఁగఁబడి కాళ్లు - విదిరిచికోని, యటచురక్కసి ఖరవధ - కొఱకు లేచి
ర కవరము గురియు నీ - రదము వోలె, బెరిగి గోసంబు నవమతి - పెనఁగొనంగ. ౩౦౪

ఉ॥ ఎన్నఁడు జంకు కొంకు వెత - లించుక యొందని పూర్వదేవ సం
పన్నఁ కులంబునం బాడము - పైదలి మింటికి లేచు ధారణం
దన్నఁదపించుఁ జూకురు న - ధైర్యమునందుఁ జలించు వందుఁగే
ల న్నలఁచుక విదుర్చు వెత - లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్. 30౬

ఉ॥ ముక్కును చేతనద్ది తడుముం గొలిమిం గల మంట కై వడిక
మిక్కిలి యూర్పుఁ గేలఁ బుడఁ మిం గడు మోఁడుఁ గుంచు లంటుచుక
దిక్కట మక్కటంపడుచు + దిక్కులు సూచుఁ జెమర్చు వెక్కువే
చొక్కును పండ్లు గీటు నట + చుక బటచుక వెటచుక దలారుచుక

చ॥ జొట జొటఁ గొండ యూటవలె + జొబ్బిలు రక్తము చేతనైన యు
త్కటతర పంకమందు తడ + కట్టుగఁ జుట్టుచుఁ జుప్పనాతి సం
కటపడి వేల్పులుక జముఁడుఁ + గాతర సెందఁగఁ దగ్గ రాక్షస
దృట్టలను పేరుకొంచుఁ బలు + వార్తలఁ బల్కుచుక బిల్వ మేకొనెక.

చ॥ అనలము చేతఁబట్టు నిట + లాక్షుని కైలము నెత్తిపట్టి యో
దనుజవరేణ్య! నీవు ప్రమ + దంబున మేదిని నుండ మానులుక
ధనువులఁ దాల్చి క్రుమ్మరుట + తక్కువకాదె? నిరోధి వరముల్
మునుకొని నవ్వ సీకు మొగ + ముం గనిపించుట యెట్లు? కావహో? 30౭

చ॥ విలయము వేళనైన దగ + వేసట నొందని బ్రహ్మవిష్ణు శం
భులకును నిర్జరాళికిని + భోగుల దైత్యుల కంటె మేటి దో
ర్బల! పులి యుండఁగా నినుఁగుఁ + బట్టఁగ నొనె? యటంచు లోకులక
పలుకులు నేడు నాయెడ న + బద్ధమ యయ్యె నిఁకేమి చెప్పుదుక? 30౮

మ॥ అమరాసీకము చుట్టిరా ముదముతో + నై రావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బలో + ద్య డ్డంబరుక శంబరుక
సమయం జేసిన యాజి నాజి బటవం - జాఁగించు నో రావణా!
యమరెక నీకపకీర్తి దొడ్డదిగ ర - మ్మా కాంతు గా కిచ్చటన్. 30౯

ను॥ భవుచే ఖడ్గము గాంచు వీర! వరుణుక - వై వస్వతుక బావకుక
దివిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ - ద్విఖ్యాతిగా సేవకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం - దం గల్గెఁ బెన్నిండ మా
నవులక వీరి నెదుర్ప జాలమిని న - న్నాస్యసల్ పిసాళింపఁగన్ 3౧౦

మ॥ మద దిగ్భారణ దంతరాజి నిలుగక - మాతాటముం జేసి దు
ర్మదులన్ కొండలు పిండినేయు బలవీ - రా! హాప సౌందర్య సం

సదలక ముష్మధు మీఱు వారయిన సం - యద్యూమి నీ కాలి చె
వృద్ధవం బోలని యీ సరాధములపై - బూనింపవో కోపముకా. 3౧౩

తే॥ సురల దెసలకుఁ దోలిస్తచుండి బంధు, వఱలు రావణునకును సో - దరుల కిపుడు
చేగ నమసెనా? దనుజుల - కోరిరంబ, యైర యిమ్మాసపుల కడ - యడగెనేమి?

మ॥ భవ్రుడో ధాతయొ వెన్నుడో యని తలం ♦ పం దగ్గ తేజమ్ము సం
స్తవ రీతిం బొలుపారుచుండు ఖర! కాం - తారమ్ములం దాగుచుకా
యవలకా మెక్కెను వగ్గు తాపనుల వీ - ర్యంబో? మనుష్యాద దా
నన హంపీరుల యోటయో? యెఱుంగవే - నన్నిట్లు వీరేచుటలో?

మ॥ దోషన్నాథుండు బ్రహ్మముకా విబుధుల - ర్థిం గొల్వ నింద్రాణి గా
రవ చిహ్నంబులఁ బడ నప్తజగముత్ - ప్రాగల్భ్య మగ్నింపఁ బ్రా
భవ మొప్పకా ధవళాతపత్రము పయికా - భాసిల్లఁ గొల్వన్న నీ
కపురా చూపఁగఁ గూడునేమి? వికృతా - న్యంబుకా జనుల్ నువ్వఁగక

చ॥ ఇది ఖరుడున్న కాన మఱి - యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదో? బల - మొగ్గఁగ నన్ను ధరాస్థలిం బడకా
జదుపుచు ముక్కు గోసిన భు - జంబుల నిక్కునఁ జూచికొంచు దు
ర్మమఁడయి మానవాధముండు - రాజుల మీ భుజశక్తి గాల్పనే? 3౧౪

ఉ॥ దిగ్గజ వేగముల్ తఱుంగ - దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
నుగ్గఁగ జేసి నద్యశము - నూల్కొన నుచ్చిన బాహుసత్త్వ! నే
మ్రొగ్గిన యొక్క యానగొన - ముక్కును నీఁగితి ర్థు నొందితికా
సిగ్గిడి నైతి దీనఁగు - చిన్నతనంబును నీది కాదాకో? 3౧౫

చ॥ త్రిదశుల గెల్చి దేవనిభు ♦ శృంఖలలకా దగిలించి నొంచి యొ
ప్పదమగు సేవలు గొనిన ♦ విశ్రుత మల్లుండ! యల్లుండ! వనికా
మదమున నిక్కి గ్రుమ్ముటచు ♦ మానవు లిద్దఱు నన్ను త్రోచి సి
గ్గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి ♦ యూరక చచ్చుట నీకు దృష్టియే? 3౧౬

తే॥ అఖల భువనముల్ గడగడలాడ నన్నిదిశల నోర్చి యింద్రాని గెల్చితివురు మేఘు
నాద! యీమానవుల చేవనఱుమ రమ్ము, వీరిఁ గూల్చక నీకీర్తి ♦ వృథయె చుమ్ము.

ఉ॥ కొండలు పిండిసేయు రణ ♦ కోవిదులార! ఖరా! త్రిశీర్ష! దో
ర్దండ పరాక్రమాధ్యులయి ♦ రాజులు సేవలఁ గూడి కుంభక
ర్ణండును పోలె నిద్రగొని ♦ బ్రుంగుచు నుంటిరా? నేను తోలుటలో
కొండొకయేని మీచెవుల ♦ కుకా వినరాదా? యింత జాలమే? 3౧౭

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కిఁగొనినను, చుప్పనాతి భూమింబడిఁ స్రుక్కుచుండ
నరవరేణ్యుండు గౌతమీఁ నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికోని యటఁకేనుజెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దశఁ వక్త్రుని చెల్లెలు కడ్పునల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలనుఁ భీకర శోణిత ధారతో భువన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృపశిఁ రోగ్రణి నీసాగ్రసై నరూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యీగతినిఁ మ్రందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ వీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకలఁ వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు ననిఁ యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండు నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతెఁ వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
లీల నొనర్చి రెవ్వరు చెఁ లీ! వివరింపుమ యంచు తేడనన్. ౩౨౪

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుంగఁ రా! పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కొనసోనర్చు రజఁ సీచరనాథుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదలఁ నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? నంఘటనం బిది యేవొకో యనన్. ౩౨౫

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రుజఁ కుం దగు మందగు రామ! నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రగి వడఁ స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించితే
కమలదళాక్ష! యన్న రఘుఁ కాంతుండు జేగుఱు రేఖలాంబు మీ
నముల క్రియం జలించు నయఁ నంబులతో నరుజెంచు టీకొకో? ౩౨౬

తే॥ అనుడుఁ జెప్తుముక్కునుపోవఁనంగుచెడదె? యనుచురక్కసిపల్కు, నోయనఘ! యాత్ర
పడి యిటేల చేసితి వనిఁపలుకు నన్నఁ, గాంచి కేల్పోశ్చి నుడివె లఁక్ష్య ణుండు మెల్ల

చ॥ పలుచపు లూరఁగా నమలిఁ పారణ సేయుటకో? మతేమి? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపిఁ పంపిరో? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గురియంగ మావదినెఁ బొంచుచుఁ బట్టఁగఁ బోయె నన్న ప
ల్కులు విని యంతకున్ మరులుఁ క్రుంగక రక్కసి పల్కు నీగతిన్. ౩౨౭

తే॥ ఆడున త్త మండాకముఁ నండ నుండఁ, గాంచి చూలై న మండాకిఁ కలఁతపఱచు
పుష్కరిణి గల కోనలఁ భూప! సవతిఁ, గన్న పుడు మదిలో నల్కఁ గలుగకున్నె?

చ॥ పొలఁతికి రాముఁడిట్లను నఁ పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసులఁ రూపడఁగిరపఁ బ్రతిజ్ఞపూని యి

వ్యలనికి వచ్చినార మిటు ♦ వ్యర్థ వచస్సులు వల్ల యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు ♦ పోవక మూర్ఖతఁ బల్కునిన్నిధి. ౩౩౦

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ ♦ ముఖ్య సురాళి దశాన్యుఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుచుఁ గాన్కలిచ్చి పడి ♦ కొల్తురు పాని యన్యుగహంబుకై
మదిగొన కిట్లు మీరు మతి ♦ మాలి యొనర్చితి రిట్టి చేతలకై
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక ♦ పల్కు వినుండది మీకు లగ్గునన్. ౩౩౧

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయెనని ♦ చెప్పెడి వారల నాల్కుఁ గోయు దో
ర్బలునకు మేరలేని తల ♦ వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను ♦ చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁక ♦ బోవునె యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్. ౩౩౨

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును ♦ నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోకమతికై భరించు బల ♦ శూరులునేని త్వదీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ ♦ గాచు సమర్థులు కారు మీరు న
న్నీకొని కాతురేని మిము ♦ నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియే. ౩౩౩

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం ♦ తల్ పల్కుఁగా నేర్తురే
తమయుత్పన్నము? నై న నేనె డెలుపక ♦ దక్కింటి మీమిది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల ♦ న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహీశానుని చెల్లెలంచుఁ డెలుపం ♦ దార్కొమ్ము సీతమ్ముతో. ౩౩౪

సీ॥ పెనుపోరులందు కా ♦ తును మోచికొని మింటఁ, జనుదు నెచ్చటికేని ♦ క్షణములోన
మాంసమ్మువంటి కమ్మని ఫలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన ♦ దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ దిరస్కరించుట మేలె? కోమలి సీతచే ♦ గూడునేమి?
వలఁతులరైనచోఁ ♦ బలుకుడి జగమున, స్వర్గంబునందున్న ♦ సతులలోన

తే॥ జాతియుందుఁ గోరిన దిచ్చు ♦ సీతీయుందు, నేర్పునందును గుణముల ♦ పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందుఁ ♦ గులుకులందు, యశావనమునందు నాసాటి యరయఁగలరే?

ఉ॥ ముక్కును కోసివై చితిరి ♦ మూర్ఖత నైనను లోపమేమి? నక
మక్కువఁ గొందురేని క్షణ ♦ మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబునొందుదును ♦ సత్కృప గల్గిన జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిడి స్త్రీత్వసంపదకు? ♦ మూరెడు ముక్కు వికారమేకదా? ౩౩౬

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద ♦ మానినిఁ గోరఁగ రాదటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ ♦ మానము ప్రాణము మీదికాదె? కా

చిన జనులెల్లఁ గోరఁదగు ♦ చెల్వముకూడ నివంబయ్యాఁగదా?

కోనియెడ నీవు నమ్మతిలు ♦ కోమలికం బవలం గ్రహింపవో? 332

చ॥ మృడుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర ♦ మేశుఁడు వజ్రియు ధాత్రినొక్కటై
పొడమిన యట్టులున్న యొక ♦ పుక్ మెఱపుక్ గల వన్నెకాడ! దీ
టడరని పుష్పబోణమున ♦ నందఱఁ జంపెడు మనస్కఠుండు త.

మృండె యగునేమి? లక్ష్మణుని ♦ పోలిక నిర్దయుఁ డయ్యె నాయెడన్. 333

సీ॥ ఈరూపమున నిడి ♦ యిచ్చటనేయుండు, నెచటికి నెడలఁ బో? దెవరుఁ గొరరు
అనియెంచియే యిట్లు ♦ లొనరించి నారలు, కాకదీసికి వేటు ♦ కలము కలదె?
యీరు తప్పెనరింప ♦ రే నది యెఱింగియే, రెట్టింపు ప్రీతి జే ♦ రితిని తెలివి
లేనిదానన? యుగ్ర ♦ తా నరాదు లెఱింగి, కోపింప జగమెల్ల ♦ గూలిపోవుఁ

తే॥ దగు కులీనులు ధర్మంబుఁ ♦ దలంచువారు, లోకనాశకార్యములకు ♦ లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీకగు ♦ నగడు ద్రోచి, కూడి నుం యింపుడని వేడి ♦ కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కుచెడు ♦ రక్కసిఁ గన్గొని రాఘవుండు నీ
తల్లికిఁ దల్లివంటిదగు ♦ తాటకఁ గూల్చిన బాణమున్న దే
నుల్లమునం దపంబె కడు ♦ నూఁకువఁగాఁ గొని రాక్షసావళిక్
ద్రెళ్లఁగఁ జేయవచ్చితిని ♦ దెప్పరమాఁ జుమి చేప్తచేసినన్. 334

చ॥ అనదృశుడైన కోసల ధ ♦ రాధిపు పుత్తులమేము తల్లియూ
జ్జ నకల సంపద ల్విడిచి ♦ చయ్యనఁ గానకు వచ్చి చేరి తా
వను లిట నరిమెఁగొనర ♦ వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కఁడఁచి ♦ క్రమ్మఱువారము మా పురానకున్. 335

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు ♦ చిక్కి సురారుల కోడి వీర లి
ద్దఱు నరులంచు లెక్కిడక ♦ దంటవయేని క్రుధాసమేతులుం
గఱకరులున్ బలాధ్యులగు ♦ కర్బుర సంఘము యక్షకోట న
క్కఱగొని లోడితెమ్ము వెనఁ ♦ గ్రచ్చఱఁ జంపెద సీదు ముందఱన్. 336

సీ॥ అని రాఘవుండు పల్కు ♦ నానురి యనుఁ బై పె, దని ప్రీతిపండ్లెల్ల ♦ దంతురముగఁ
గనఁబడు వా గల ♦ కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మిని ♦ వలఁతువేని
సోకులఁ జంప వ ♦ చ్చును వారి మాయల, నెఱుంగంగ వచ్చు జ ♦ యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు ♦ తా నీత వదలవ, యేని నేనుంటయు ♦ నెక్కువగునె?

మాయులగు రక్కసులు మీకుఁ మఱుంగు నుండి, వఱపుమాయలఁ దొలఁగింతుఁ ♦ బాము
సామె యెఱుంగు నన్ సామెతఁ ప్రభుండ వినవొ, నన్ను చేకొను నీకిది నయమునుమ్ము కాల్గె

ఉ॥ నెమ్మది నాపయిం జొరంగ ♦ నీయక జానకి యున్న దన్నచో
ముమ్మరమైన యుద్ధమున ♦ మువ్వరముం దలపడ్డ దైత్య శ్రీ
రమ్మలఁ ద్రుంపవచ్చు నిది ♦ చక్కటియంచు నెఱుంగలేని మీ
తమ్మునికిం దగం బలికి ♦ తార్పుము రావణు లెక్కకుం గొనక. 388

ఉ॥ మీరలు కోసలంబునకు ♦ మేలుగ నేగెడువేళ నేను మీ
కోరిన రూపు గై కొనెదఁ ♦ గోపి సుమిత్ర సుతుండు ముక్కిండిక
జేరఁగఁ దీయఁ జాలనని ♦ చెప్పిన మధ్యములేని సీతతో
నారకయుందుఁగాడె? యని ♦ పల్కుము నీ వనుచుండు సంతలో. 389

ఉ॥ రక్కసఁ జంపఁగా నొక శ ♦ రంబును లక్ష్మణుఁ డోరకంటితోఁ
గ్రిక్కునఁగాంచి యూర్య! యడఁ ♦ గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి పీడనేయు నన ♦ మేచక దేహుండు పోవకుండుచోఁ
ద్రెక్కొన వచ్చు నన్నఁ గను ♦ ద్రిప్పుచు దాని లేలి యుగ్రయై.

ఉ॥ చక్కని ముక్కు వీసలును ♦ చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడ నుండ నొక్క ట్టణ ♦ మేని సహితున? మీగుణంబు ల
మ్మక్క! గ్రహింపఁగోరి యిటు ♦ లాడితి వాయువు నగ్ని మీఱు నా
మొక్కలి మీ యముక్ ఖరుని ♦ పోడిమిఁదెచ్చెద నంచు వే చనెక. 392

౬. ఖరవధ పటలము (౧౯౨)

ఉ॥ పూని చలంబు శూర్పణఖ ♦ భూరి జవంబునఁ బాటి యా జన
స్థానమునక వసించు ఖర ♦ దానవు పాదములందు వ్రాలె జా
లూనిన నెత్తుతో ముఱికి ♦ యూడ్చెడు కాలువఁ బోలు ముక్కుతో
వేసలి వీడ నంజ జిగి ♦ పేర్చిన విప్పుగు మబ్బుకై వడిక. 395

తే॥ విలయ మిదియని జముని సఁ ♦ ప్రేరణమున, మ్రోఁగు భేరినాఁ రోదన ♦ ముంబొనర్చి
పిడుగుచేఁ గాలి సంతట ♦ పడెడు త్రాఁచు, పోల్చి నేలపైఁ బడి వడిఁ బొరలి యేడ్చె.

తే॥ మాటతోఁ గూడఁ బొగలేవ ♦ మండి ఖరుండు, నిన్ను చూచి భీతిల్లక ♦ నిబ్బరమున
నిట్లు చేసినదెవడోవాఁ ♦ డెఱుంగఁబలుకు, యమునితలఁదన్ని శివునెత్తి ♦ నుమియువాడు

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్టులను ♦ నన్న! మనుష్యులు మానివేఱులై
ధనువులఁ దాల్చి క్రాలుదురు ♦ దర్శక సుందరు లాజి పుత్త్రకుల్
ఘనభుజు లున్నతాంగులును ♦ కయ్యము సేయఁగ దానవావళిక
వనముల రోయుచుక దిరుగు ♦ వారలు సింహపరాక్రముల్ బలుల్.

ఉ॥ ధర్మమునం జరింతురంట! ♦ దానిని నెక్కొనఁ గూరురంట! వే
దుర్మదులైన రక్కసుల ♦ దోర్బలయు క్రిని త్రుంతురంట! మీ

వర్మకృపాణ బాణ ఘన ♦ బాహు బలోద్ధతిః గీటు పుచ్చు న
త్కర్మకులంట! వారి బల ♦ గర్వములకొ వివరింప శక్యమే? 3౫౨

చ॥ ఇరువురతోడ నొక్క చెలి ♦ యిందును వేల్పుల నెందు నేరికి
దొరకని నూత్న సుందరత ♦ తో విలసిల్లు మదీయ చతువుల్
పొరసి తరింప లేక యట ♦ బొర్లుచు నుండె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు ♦ ధాతకు నాతని తాతకేనియు? 3౫3

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి ♦ కిత్తుదీని, నని చలించిన బుద్ధితో ♦ నచటి కేగఁ
గోపమున వారు నాముక్కు ♦ గోసినారు, చూడుమా యన ఖరుఁడుచిచ్చువలెమండి

చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ద ♦ హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్చుచుం
బదరుచు ముంజెలూడ్చు పిద ♦ పం గల తాళఫలంబు తొట్ట ల
ట్లదరక ముక్కు గోసిన దు ♦ రాత్ములఁ జూపుము చీలుఁగూలుఁ జం
పును నుఱుమాడుదుం బొడుతుఁ ♦ బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రింగుదుకొ. 3౫౪

చ॥ నిలిచి నమస్త లోకముల ♦ నీరుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి ♦ ముద్దుల సోదరిఁ గాంచి తూ దురా
త్ములు మనుజాధముల్ మతి వి ♦ దూరులు నావలన న్నశించినకొ
జెలియరా! యీకలంకము న ♦ శించునె మేదిని యున్న యంతకుకొ? 3౫౫

ఖర సేనాపతులు పదునల్గురు రాముచే మడియుట

సీ॥ రథముఁ దెచ్చువిన మా ♦ త్రన హస్తముల తోడి, నీలూద్రులం బోలి ♦ నిలుచువారు
పృథివి నొక్కొక చేతఁ ♦ బెకలింపఁగలవారు, మమ్మంపుఁడని చుట్టుఁ ♦ గ్రమ్మువారు
పరశు పట్టిన శూల ♦ పాశ గదాతోమ, రాది సాధనముల ♦ నలరువారు
చతురబ్ధి వేష్టిత ♦ జగతీతలంబెల్ల, వడఁడించు హుంకృతి ♦ వఱలువారు

తే॥ హలహలమె రూపొందిన ♦ యట్టివారు, చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ ♦ ట్నింపు మధిప!
యనుచుఁ బదునాల్గు వెల్వుల ♦ కధిపులైన, వారు ఖరు నధిక్షేపించిఁ పలుకుటయును.

ఉ॥ లెన్న వచించినారు కడు ♦ లేబర మాఁగడ స్వచ్ఛక్తి యా
తుస్సులతోడ నే రణము ♦ తూకొనుచో విబుధుల్ హసింతు రం
హస్సున మిారలేగి మను ♦ జాధములకొ వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాటిచి త ♦ దంగనతోఁ జనుదెండు పొండనకొ. 3౫౬

తే॥ ఖరుని యాజ్ఞ సేనాపతుల్ కడఁక మ్రొక్కి, సిగ్గిడియుజముదూతనాఁ జెలఁగుచుప్ప
నాతి ముందేగ శుభశూచు ♦ నముగ వార, లినకులేశ్వరులున్న తా ♦ వ్రసకుఁ జనిరి,

తే॥ విమల శశ్వత్పవాన నా ♦ మములు గలిగి, ఊరసాగర శాయియా ♦ శ్రీముకుందు
పాదపద్మముల్ స్మరియించు ♦ పద్మనేత్రుఁ, జూపె జేసన్న వారికిఁజుప్పనాక.

తే॥ వీనిఁబట్టి నింగికెగుర ♦ వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును ♦ చీల్చవలయుఁ
గట్టవలె గొందవలె గడి ♦ కండలుగను, రండు రండని రక్కసుల్ ♦ రాముఁగదియ.

తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి యూర్యుడీలలనఁ గాచి, యుండుమనికల్పకము పూచి ♦ యున్నపగిది
నొప్పుకరమున గొనయమెఁక్కుంచినట్టి, కార్ముకంబందికొనె నిషం ♦ గములతోడ. 3౯౭

తే॥ తోయజాక్షుఁడా వింటినం ♦ దుకొని తూణ, ములను తాల్చి పర్ణకుటీ య ♦ వ్యలకునేగి
యిచ్చటికి రండనును వారి, నెల్ల బిలిచి, తొడఁగె యాతుధానులతోడ ♦ దురమునేయ

తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన ♦ వారిపాశ, బాణ శూలాదికములఁ గఁ ♦ బములవంటి
యిరువ డెనిమిది భుజముల ♦ నఱకీ వైవ, మ్రోడులం బోలువారలు ♦ మోహరించి.

తే॥ వారిశ స్త్రాస్త్రములతోడ ♦ బాహువులును, తునుఁగనురములబలిమిచే ♦ దురమునేయు
రక్కసులతలల్ సునిశితా ♦ స్త్రములఁద్రుంచి, పాఱఁజూడ ముక్కిఁడియును ♦ పాటిపోయె

తే॥ కనలు సింహంబుచేఁ గరి ♦ ఘటలుగూల, హస్తమును నెత్తిపై కెత్తి ♦ యడలిపఱచు
కరిణిఁ బోలి శూర్పణఖ యా ♦ ఖరునికడకుఁ, బోయి జరిగిన వృత్తాంత ♦ మునువచించె.

క॥ వృషవాహనునకు నరుదగు, విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ ♦ వితతి మడిసెనే?
విషధరుఁడు గరుడు మ్రింగెనే? విషమించెనే? యనుచుఁ గనుల ♦ విషముంగక్కె.

తే॥ సింగములును భీతిల్ల గ ♦ ర్జించి ఖరుఁడు, రథముఁ దెండుపై న్యంబుల ♦ రండనుండు
త్వరగ వాయింపరేమి ప్ర ♦ స్థానభేరి, లెండులెండని వడిఁ గద ♦ లించె సేన. 3౯౮

తే॥ స్వర్గపాతాళములు వడ ♦ వడ వడంక, భేరిమ్రోఁగ లెక్కిడరాని ♦ వారిదములు
కెరలు కరణి యుయుత్సుజ ♦ గీషువులగు, రథికులెల్లరు గుంపులై ♦ ప్రబ్బినారు. 3౯౯

తే॥ గురుతరాభీల భాంకృతుల్ ♦ ఘోషములుగ, వీఁగు భుజములె యలలుగా ♦ విలయవేశ
పెద్దకడలి ప్రభంజన ♦ ప్రేరణమున, రేఁగినట్లు విజృంభించె ♦ బృథులసేన. 3౯౯

ఉ॥ ఆడలి యింకదీటునని ♦ హర్షముతోఁ దిరుగాడు శాకినీ

డాకినులట్లు దట్టమయి ♦ డంబుగ మిన్ను మఱుంగుచేసి య

స్తోకగతి వైలుంగు కడుఁ ♦ దోరపుఁ డెక్కెము లోలిఁ బర్వఁగా

నాకులు భీతినొందఁ గద ♦ సంబునకుం జనె సైన్యసంఘముల్. 3౯౯

తే॥ బంధములఁద్రెంచికొనిస్వేచ్ఛ ♦ బరుగువాఱు, రెండుతోండముల్ గలుగువే ♦ దండములనఁ
గ్రాలు దానవకరముల ♦ ఖడ్గనికర, ఘర్షణమున నగ్నులు పుట్టి ♦ కాన యెరియ. 3౯౯

క॥ పంబల రొదతో నేమీ, శంబరవము గలియ నిరుల ♦ సంఘాతంబుల్
పంబి కమలాపుతో నమ, రం బాసరువ వచ్చెనొగఁ ♦ గ్రాలా సేనల్. 3౯౯

క॥ అహిరాజు మేను గుదివడ, మహి నిలుకడ దప్పి క్రంగమాత్మాడ్డి మహా
మహి ధరము లొక్క నరున ని, నహముగ రఘురాముపైకి వచ్చినవనంగ ॥ 328

తే॥ పులుల గుంపులో? వారిద ధ్రుంజయొక్కో? వారణాశియొ? పర్వత పంక్తియేమొ?
కాదు కాదు హర్యక్ష ని ధ్రుంజయమనంగ, సాయుధీయ బహుశస్త్రైస్య చయములరిగె.

సీ॥ అరికట్టరానట్టి ధ్రుంజయమనిపోలిన యనే, క నహస్ర వితతులౌ ధ్రుంజయములు
శరనిధియౌ యనఁ బూరిలి వచ్చుచువుడు, శరభ సింహ గజ భీ కర లులాయ
శార్దూల జంబుక ధ్రుంజయ భూత పిశాచ, గంధర్వ కిటి వృష ధ్రుంజయ భములు
కట్టంగఁ బడినని ధ్రుంజయ కంటికిందిన యంత, దప్పుగొంచెడు గృధ్ర ధ్రుంజయ తము

తే॥ లగుచు జయశంఖ నిసదంబు ధ్రుంజయ చుండు, రథచయంబులు సూక్ష్మనేత్రములుర క్త
వదనములు గల వారణాశ్రమము వాయు, గమన మొప్పుతురంగముల్ ధ్రుంజయముగట్టె.

సీ॥ పరశువుల్ శక్తులు ధ్రుంజయ జగద్రంబులు, ముసల తోమర శూల ధ్రుంజయములు
దండముల్ వంకర ధ్రుంజయ పాశముల్, వక్రకుంతంబులు ధ్రుంజయములును
చక్రముల్ కుంతముల్ ధ్రుంజయ బాణ బా, శాస నాంకుశ గదా ధ్రుంజయ ధములు
భానుడగ్నియు సిగ్గు ధ్రుంజయ పడనొప్పు కాంతులు, రక్తసూంసములతో ధ్రుంజయ నవియు

తే॥ వేలుపుల కెల్ల బాధ గ ధ్రుంజయ చిహ్నంబులంగూడి, వెలయునవియు
నై నహేతి సందోహంబులన్ని యెడలఁ గిటుకఁ దళతళమనుచుఁ గ్రిక్కిరిసి మెరిసె.

సీ॥ బయలు దేటిసన్నె ధ్రుంజయ పతులనొక్కొక్కరు, వేయి గౌరుల చేప ధ్రుంజయవారు
భూమండలము నొక ధ్రుంజయ గొనువారు, క్రూరాగ్ని వంటి క ధ్రుంజయ వారు
పదునలుపురు వారి ధ్రుంజయ మొక్క రొకరికి, సలువది లక్షలు ధ్రుంజయ గుచుండు
పలువురు చతురంగ ధ్రుంజయ మిది కొట్ట, సలువది లక్షలు ధ్రుంజయ గలుగననియు

తే॥ ఒక్కొక్కని దళమొక కొటి లెక్కయనియు, పదునలుపురు నాయకులకుఁ బదియునాల్గు
కొట్లపై ధ్రుంజయలనియు, బెక్కురువచింతు, రమితమై లెక్కయిడరాని దదినిజంబు.

సీ॥ బలయుతుల్ పిడుగుల ధ్రుంజయ బొబ్బలిడువారు, విసరు కైదుపు కేల ధ్రుంజయవారు
బ్రహ్మచే వరములఁ బడిన వారలు, మొగుళ్లు గిరులనఁ దగినవారు
దురహంకృతులు తమ ధ్రుంజయ దోర్బలశక్తికి, దగువారు లేరని ధ్రుంజయవారు
ఆకాశమును కొల్వ ధ్రుంజయ నొడలలవారు, కఠిన విశాల వ ధ్రుంజయవారు

తే॥ ధరణి గొల్వంగఁ దగిన పాదముల వారు, విబుధులుమతింపు నేయఁ గావించు సమర
మిదియటంచు వీరావేశ మెనయు వారు, మొగి నహంపూర్వికగ నని మొనయువారు

సీ॥ అమరులు వైచిన ధ్రుంజయ ధముల నుగ్గు, గావించు దృఢ దోర్బల గముల వారు
చుముండును నేవించి ధ్రుంజయ ధములఁ జేయు, చండశాసనములఁ బలికినారు

హాలాహలంబగ్ని ♦ యడరి రూ పొందిన, గతి నున్న కాయముల్ ♦ గలుగఁజూరు
రక్తకేశములు క్రూ ♦ రత్నంబు వక్రదం, తమ్ములు మిషిగుడ్లు ♦ తనరువారు

తే॥ కాటుకయుఁ దెల్పెయనఁదగు ♦ కట్టివారు, బలిమి బెడిదంబుగని పితృ ♦ పతియుఁడనకు
మిత్తులనుచు భీతిఁజెందఁమిడుకువారు, జడుపు దయనుంతయును లేని యెడఁదవారు.

సీ॥ గండపెండరములు ♦ కాళులఁ గలవారు, పుష్పహారములచేఁ బాలుచువారు
కవచులు రత్నకం ♦ కణు లురుదంష్ట్రులు, జ్వాలలవంటి కేశములవారు
సంగరోత్సుకులు తు ♦ రంగముల్ సింగముల్, క్రోతులు భూతముల్ ♦ ప్రేతములును
శరభ భిల్లకముల్ ♦ శార్దూలములు సార, మేయంబులను శంక ♦ మీఱువారు

తే॥ నిప్పులం బోలుమొగముల ♦ నెగడువారు, కాలకూటంబుఁ బోలిన ♦ కనులవారు
కాలునేతులు మొగములు ♦ గణననే చు, మూఁడు నాలైదు లేడులై, పొనరువారు. 300

తే॥ వజ్రయును కోపఘూర్ణిత ♦ వదనమరసి, బెడిసి వెన్నుచూపఁగఁదగు ♦ బెట్టిదులును
బవరమే లేమిఁ గఁడూతిఁ ♦ బడసియున్న, భుజగిరులు గలవారలు ♦ భూరిబలులు.

సీ॥ యక్షులనుండి కొ ♦ న్నవి రాక్షసేశు లి, చ్చిరవి దేవతల వం ♦ చించి లాగి
కొన్నవి గంధర్వ ♦ గుహ్యక సిద్ధుల, బాధించి కై కొన్న ♦ ధ్వజచయంబు
జాలరు గొడుగులు ♦ చామరంబులు స్వంద, న వితానములు నిండి ♦ కవియుకతన
మార్తండు కిరణముల్ ♦ మఱుఁగు పడంగఁ జ, తుద్దశ లోకముల్ ♦ తొడరిగలుచు

తే॥ దణులు పదునల్పరును వారి ♦ దళపతులును, ఖడ్గఖేటక శూలాది ♦ కములుదాల్చి
పులులవలె సింహములవలె ♦ జలముమెఱసి, దాడి వెడలిరి జగములు ♦ తల్లడిల్లు. 303

తే॥ విండ్లు కత్తులు గలవారు ♦ పెనవులపయి, బండ్లు కనఁబడు వారలు ♦ పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య ♦ మల్లు నాజ్ఞఁ, దీర్చుటయె ముఖ్యమైయుండు ♦ దీక్షవారు.

చ॥ త్రిశిరుండు దూషణుండు పెను ♦ తేరులనెక్కి జయేందిరన్ వెనకన్
వశ మొనరించి నట్టి ఘన ♦ పాశ గదాదులఁ దాల్చియుద్ధక
ర్మశులగు వీరవర్షులు న ♦ కాశమునన్ విజయూత గీతముల్
విశదముగాఁ బతింపఁ గడు ♦ వీరను వచ్చిరి సంగరార్భటిన్.

204

ఉ॥ మిక్కుటమైన మల్లభట ♦ మేఘ కదంబము భేరి మ్రోతతో
జక్కరజేడు మిన్నోరయు ♦ స్వర్ణగిరిగ దగఁజూట్టి నట్లు లై
మొక్కలులై న రక్కసులు ♦ ముంగల వెన్నల నన్ని ప్రక్కలన్
నిక్కుచు రాఖరుండు పయ ♦ నించె జగంబులు బెగ్గడిల్లగన్

304

మ॥ మదమాతంగ ఘటన్ తురంగ చయముల్ ♦ హాల్యంబులున్ దేరులున్
మదఁచేసార్ద్ర మహితలంబునఁ జరిం ♦ పం ద్రొక్కుడై యెండిపె

- ల్లిదమై ధూళి వియత్తలంబు పరవన్ ♦ లీలన్ జగద్భంధు ప
చ్చందనంబందిన గుఱ్ఱముల్ రథము న ♦ చ్చుంబయ్యె వీక్షింపంగన్. 3౮2
- ఉ॥ సాగర ముల్బణంబయిన ♦ చందమునన్ మితిమీటి కల్పలం
బాగతి సాగఁ బాటంగ వ ♦ నాంతరమెల్లను దుక్కియయ్యె శై
లాగములందు మింటంగల ♦ నబ్బములన్నియు నెండె; బూడెబో
సాగరమన్న రాత్రిచర ♦ సై న్యరజంబు వచింప నెట్లగున్? 3౮౪
- ఉ॥ కొండలమీఁద వేఱు పెను ♦ కొండలు వింతగ నెక్కురీతి వే
దండ శిరంబులందు సెగ ♦ దాఁచు వినంబును పోలి హింస లు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు ♦ దాఁటుచు మీటుచు హంకరించుచున్
దండితనంబుఁ జూపుచు ము ♦ దంబున నేగిరి కొందఱుద్ధతిన్. 3౮౯
- శా॥ మాయాబంధము పూర్తిగాఁ దొలఁచు న - న్మాన్యాలికిం ద్రోవ నే
చాయన్ శక్యముగాక తోడనె నివా - సంబంది ప్రాణంబులం
బై చూమ్యేశున కందియిచ్చు రుజతే - వన్ సైనికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్ధన సూచకంబుగఁ జనె - బ్రావేశయై విగ్రయున్. 3౯౦
- ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగన-వీధిఁ బయోధము లోట నొందఁగా
జ్యోరుతికిం గడుంజడిసి - హ్రాదినలుం బుయిలోడి పాటఁగాఁ
బేరులివుల్ వినంబడఁగ - వెన్నునిఁ బంకియు లజ్జనూనఁగా
వీరవరేణ్యులున్న యట - వీసలిఁ జేరె సురారిపై న్యముల్. 3౯౧
- చ॥ పరవిన సేనఁగాంచి మృగ - పక్షులు చూపులు దిగ్భ్రమింపఁ, ద
త్తపడి నోరులెండఁగ, రు - తంబులు గీడ్పడ, మేలుసోల, దె
ప్పరిలుచు రోఁజుచుం బటచె - బార్ధివ పుంగవు తోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి - గామును దెల్పెడు వేగులో యనన్. 3౯౨

శ్రీరాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

- చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు - క్రన్నన ధూళిదనంబు గప్పుటల్
దనుజుల పాదఘట్టనఁ బొ - దళ్లు మహీజము లుక్కికూలు ని
న్వనములు భీతిఁబాటు మృగ - పక్షుల గందరగోళ పాటు చూ
చు తఱి దైత్యపై న్యములు - చెచ్చెర వచ్చెనకాఁ దలంచుచున్. 3౯3
- శా॥ తూఁదీరంబులు పూని ఖడ్గకవచా ♦ దుల్తాల్చి హస్తంబునన్
బాణాసంబు ధరించి లక్ష్మణుఁడు కో ♦ ప స్వాంతుఁడై రాము గీ
ర్యాణ ప్రార్థిత జన్ముఁగాంచి నను సం ♦ గ్రామార్థి నంపుండి యీ
యేఁబోచన తోడ నిందలరి నా ♦ యేపుం బరీక్షింపుడి. 3౯౪

మ॥ అనుడుక రాముండు తమ్ముగొంచి వినుమ + న్నా! మున్ను నన్నర్థమై
మునిసంతానము కోర రాక్షస బలం + బున్నేనె మాయొందుగా
కని పంతంబును పూనియుంటిని మదీ + యంబై న పల్కుల్యభా
చన కుండం బరిమార్తుఁ గావు మిట భూ + జాతక మది న్నెమ్మదిక. 3౯౫

మ॥ అని తమ్ముం గడు బుజ్జగించుచు నర + ణ్యంబెల్ల నాశంబుగా
నని నేయం జనుడెంచు నద్ది ఖర సై + న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్నన గోదండ తనుత్ర తూణములు పొం + దం దాల్చి సన్నద్ధుడై
యనుజం గ్రమ్మటఁ గొంచి యిట్లను ఘన + శ్యాముండు రాముం డొగిన్.

శా॥ అన్నా! క్రమ్మటు టక్కజంబయిన యీ + యాయోధనం బందు వక
గ్రన్నం దాణేన దైత్యమర్త్య సుర సం + ఘంబుల్ బలంబేది యీ
పన్నత్వంబునఁ గ్రుంగి మ్రుందునని చె + ప్పక లేదు దోస్తత్త్వ సం
పన్నత్వంబున ప్రాలుమాలికఁదొలం + పం బంపుమా వేడెదన్. 3౯౬

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుండు రఘు + నాథు పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వావిరిఁ గాఁచు వాడగుట + భ్రాతృ నిదేశము మీఱకుండ సం
భావనయు వాడగుట + మాటు వచింపఁగ లేక మ్రొక్కి- బా
ష్పావిల నేత్రయైన జన + కాత్మజ చెంగట నిల్చె భ క్తిమై. 3౯౭

శా॥ తాటంకంబులఁ దాల్చు పూర్ణశశి నొం + దం బూచు పూఁ గొమ్మకుక
సాటింజెందిన సీత సోలిపడ ని + ప్పానంబు తోడ నిరా
ఘాటం బొప్ప మహా గుహక వెడలు సిం + గం బట్లు రాముండు దో
మాటుల్ గర్జిల వీడె బర్ణ కుటి నిం + ద్రాదుల్ ప్రహర్షింపఁగక. 3౯౮

చ॥ నిడుపు వెదుళ్లఁ బుట్టు చెడు + నిప్పడవిం దమ వంశ సంతతిక
బొడవఱఁ జేసి తీలుపడు + పోలిక నొప్పిన చుప్పనాతి త
ల్లడవడి రాముఁగొంచి మన + లం బరిమార్పఁ బ్రతిజ్ఞఁ గొన్నయా
దుడుకఁ డితండె యంచుఁ దన + తోయము వారికిఁ జూపె నాతనిన్. ౪౦౦

ఉ॥ నింగిని రశ్మిఁ గ్రుంచి రవి + నిల్వి విమానములక జరించు వే
ల్పుం గమిసోర్చి కీర్తి పాలు + పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
త్పుంకవుఁ గొంచి రాక్షసుల + తోడ వచించు మనుష్యు సీతనిక
మ్రుంగఁగఁ జేసి నే విజయ + మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుడి. ౪౦౧

చ॥ దుడుకఁ డొకఁడు వీడు! మన + దుర్దమ సైన్యములెల్ల నిల్వి నీం
యధవియె చాలకున్నది! న + యంభున నేఁ గొనుగల్గు గొప్పదె

యడరునె? యల్పకార్యమిది ♦ యందఱుఁ జూచుచు నుండుఁడేనె యొక్కడువున వీనిఁబట్టికొని ♦ ప్రాణము తోడుత మ్రింగివైచెదన్. ౮౦౨

చ॥ ఖరుఁడిటు పల్కుచుండఁగ న ♦ కంపనుండన్ బుధ తల్లజుండు సంబరమున నడ్డువచ్చి విను ♦ మా యొకవాక్యము దైత్యనాథ! సంగరమున మిక్కిలింగినక ♦ గాంచుట మంచిదె కాని నేడుదుస్తరతర దుర్నిమిత్తములు ♦ తార్కొనఁ గాంచుమ యంచు నిట్లనున్. ౮౦౩.

అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గర్జించి నెత్తురులు గురిసె, నక్కబింబంబు పరివేషఁపమరెఁజూడునీధ్వజముమీఁదఁ గాకముల్ ♦ నిగిడిపోరి, పడుచుఁ బనవుచుఁ బొరలాడు ♦ పగిదిగనుము

తే॥ ఖడ్గధారలపై మఱి ♦ కములు మనరె, నెడమ కనులు బాహులు వీరె ♦ నెక్కటులకుఁ గుదిరెల్ల నిల్పుననె తూఁ ♦ గుచును పడియె, నూళవైట్టె గుక్కలు నక్క ♦ లొక్కటగుచు

తే॥ మదజలముగాఁ ర్చెగరిణులు ♦ మదకరులకు, విఠిగెఁగొమ్ములు మహితూలఁ ♦ బిడుగులురలెదెనలు మండె శిరంబులఁ ♦ గునుమచయము, సొలనువానన వీచె నీ ♦ పొలముగనుము.

తే॥ ఇట్లుగుట వీని నరుఁడని యెన్నఁ దగదు, వీనిఁ జూడఁ దోచునని యెన్నేని గలవు పన్ను మన మాయ లిచ్చటఁ ♦ బనికీరావు, మోడు కినియక నన్నుక్ష ♦ మింపవయ్య.

చ॥ అనుడు జగంబు లొక్కపరి ♦ యల్ల నాడఁగ నవ్వి యా ఖరుండును విబుధావళుల్ మెదుగ ♦ నాజని నూఱఁగ నన్నె పొతముంజెనసిన మద్భుజాగ్రములు ♦ చెచ్చెర మిక్కిలి బూరటిల్లె నావినుత పరాక్రమ స్ఫురిత ♦ వృత్తి మనుష్యుల కంత చుక్కయే? ౮౦౪

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సిన సామజములను పోలి ♦ శ్రీరాముని దైత్యునిసైన్యము దట్టముగాఁ, జెనసె సుడిసె నార్చె బేర్చె ♦ జడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ విండులు వంచి నా రసుర ♦ వీరులు పిమ్మట రాఘవుండు కోదండము వంచి బాణములు ♦ దట్టముగాఁ బఱపంగ ధారలైదుండిగ వారువంబులకుఁ ♦ దున్నె బదంబులు పిడుపాటుచేఁగొండలఁ బోలెఁ దొండములు ♦ కోల్పడి కూలె మతంగజంబులున్. ౮౦౫

తే॥ విఠిగె శూలముల్ ఖడ్గముల్ ♦ మురిసెగదలు, తెగియె భేదిపాలంబులు ♦ త్రెవ్వ విండ్లుతునిగెఁజక్రముల్ దండముల్ ♦ తుంగెదోమ, రములునుగ్గయ్యెగేడముల్ ♦ వ్రయ్యఁ

క॥ చెడియెం గరుల పదంబులు, పడియెం గంకణము లొరయ ♦ భల్లకరంబుల్ బ్రబియె మిడిసెం దల్లల్ మల్లు మఱి, బెడిసె శతాంగములు భిన్న ♦ భిన్నాంగములై. ౮౦౬

చ॥ ఖరువుల డుస్సి యండఁగల ♦ గంధగజంబుల డుస్సి వేదిగం
తరములఁ జొచ్చురాఘవుని ♦ దారుణ శాత శరాళిచేత ని
బ్బరముగ వీరలక్ష్మికిని ♦ వాసములొ దనుజాళి వక్షముల్
విరిసెను శీర్షముల్ తెగియె ♦ వెల్లువలై ప్రవహించె రక్తముల్. రగ3

తే॥ కంజనేత్రుని యస్త్ర మొ ♦ కృష్ణుడు నూర్లు, వేలు లక్షలు కోటులై ♦ పెరిగి గిరులొ
గిరుల శిఖరములొ యనఁ ♦ బరఁగు సోఁకు, మూఁతలం గూల్చి పీనులఁ ప్రోగుచేసె.

ఉ॥ మ్రాఁతులు కారుటగ్గి బడి ♦ మ్రాలుచునున్న తేజంగునం దలల్
ప్రేకన త్రుంగ మొండెములు ♦ ద్రెల్లెను రక్తమయంబు లొఁచు బై
నాకనమందు పాటు కమ ♦ లాక్షు శరావళి వారి ప్రాణముల్
వీకున మ్రొంగ వెంటఁబడి ♦ వీడక యేగిన చందమై తగెన్. రగ౪

ఉ॥ స్త్రీల కనుంగవం బలెనె ♦ దీర్ఘములై బెడిదంబులైన శ్రీ
లోలుని వాడి తూపులరి ♦ లోకము ఖడ్గ కరంబు లుర్లఁగం
తాలి తెగ్ జరాలు విరి ♦ యంగఁ బదంబులు తెవ్వఁ జూపఱుల్
సోలఁ జెదర్చె దిక్కులకు ♦ సోఁకుల వింతగు శీర్షరాసులక. రగ౫

మ॥ షీతిభృద్వీర మహేంద్ర చాప శరవృ ♦ ప్టిక జాటు కీలాల నం
హతిదై తేయ కబంధబంధవృతి యే ♦ పారక మహాఘంబులై
తత విస్ఫార వనాశయాళిగ వనాంతం బెల్లఁ దత్సూర్య నం
స్థితి మార్చం బడి యెప్ప టల్ల వెలసెన్ ♦ జిత్రంబుగాఁ జూచుచోక. రగ6

క॥ ఆరక్త సాగరంబున, శూర శిరో బాహుదండ ♦ శూల పతాకా
వారణ రథగజ ఘోటక, వారంబులు దేలియాడెఁ ♦ బరిపరి విధులన్. రగ౭

క॥ అప్పుడు బలియరు కొండఱు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి ♦ నిగుడుచుఁ గొండం
గప్పిన జీమూతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి తోడఁ ♦ గాకుత్సనవరుక. రగ౮

క॥ వారల బాణసారము, వారక యాలఁడు హరించి ♦ పఱపి దెనలకుఁ
ధారణి నడుము పీఱుగఁ గాం, తారము నిండంగ నఱకె ♦ దైత్యుల శిరముల్.

తే॥ అట్టలాడెఁ గ్రొన్నెత్తుట హరులు కరులు, మునిగెదై త్యవరులక్రోవు ♦ ముక్కుపఱకు
మెనవి క్రక్కుచు భూతముల్ ♦ మేలుమోవ, లేక మెలమెల్లఁ గాల్ద ♦ లింపనాగ.

తే॥ కల్లు మత్తు వంచనమును ♦ గలుగు నమర, వరుల నేత్రరత్నంబులఁ గిరట చయము
కొల్లగొనె; ధర్మ సత్త్వ ము ♦ కుంఠతంబు; దుష్టులకుఁ జేటుమూఁడుటఁ కష్ట తరమె?

చ॥ ఇరులఁ దొలంచు భాను క్రియ ♦ నేచిన రాఘవు మీఁద నీచైలం
దొంపిన రోష దృక్కులను ♦ దొందడి నేసి యుగాంత కాల భీ

కర జలదంబు లొగ్గి వడఁ గండ్లు వెలార్చిన లీల యామిని
చర నీకరంబు లొక్కమొగిఁ జల్లె వెనక సకలాయుధంబులన్. ౪౨౩

సీ॥ వీరువె చినవారు • వీరు వీచినవారు, వీరు వేయఁ దలంచు • వారలనియు
వీరు నేర్చినవారు • వీరు నేరనివారు, వీర లెక్కటి పోరు • వారలనక
నిలిచిన వారల • నలిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి • కఱపువారి
రేఁగెడు వారల • రేఁపు వారల నెది, రించు వారల హుంక • రించు వారిఁ

తే॥ గని మనఁగి త్రుంపఁగా మస్త • కములుకొన్ని, మేఘమండలమునఁగొన్ని • మిథునరాశి
గొన్ని ఋషి మండల మునఁ • గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్నిది • క్కరులఁజేరె

చ॥ తరఁగల తోడి శోఢిత న • దంబులఁగూర్చ సురారి శైల కం
దరములఁ దొల్పు రామవిభు • దారుణ శాత శరాళి భూమిపై
గిరుల పయిం బయోదములఁ • గీల్కొనెఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క
ర్బురుల తను వ్రణంబులను • గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలరై నెల్లడక. ౪౨౪

ఉ॥ హరియతుల్ మహాజ్వల దృ • గంచితం లాయుధ హస్త లుత్కట
స్ఫార శరీరుల్ మగలు • భానుకులేశు శితాస్త్ర పాళిచే
నురలి తునింగి నుగ్గయి శ • రోద్ధత ఘోర సమీరణంబునక
శరధిని చేర నిర్జరులు • సంతన మందిరి నింగి నార్జుచుక ౪౨౫

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త • రంగ వితానము గాఁగర క్తమక
కబరజలాన గుండెలను • కంజ వనంబు రహింప వారణా
లుబికిన నక్ర బృందముగ • నూడిన ప్రేవులు శైవలంబుగా
గబగబ భాతరాజి దుము • కక విలసిల్లె రణోర్వి సంద్రమై. ౪౨౬

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక • కొందఱు సోలిరి కొందఱీల్లఁగాఁ
గొందఱు పొట్ట వ్రీల మఱి • కొందఱు కాళులు చీల తోలుచుం
గొందఱు దొర్ల నెత్తురునఁ • గొందఱు మున్నుచుఁ జచ్చి తేలఁగాఁ
గొందఱు పాఱుఁ గొందఱటఁ • గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే. ౪౨౭

ఉ॥ వంతల భీతిఁ బాటు నుర • వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా
లాంతకుఁ బోలు రాక్షస గ • ణాధిపతుల్ పదునల్పు రొక్కటక
ద్రుంతము క్రుంతమంచు ఘన • దోర్బల గర్వమునక మహేశ దు
ర్దంత విషంబు నా నడది • దందడిఁ జుట్టిరి రామచంద్రముక. ౪౨౮

తే॥ శివుని కవిసిన త్రిపుర దా • నవుల కరణి, రాముఁ గవిసి మతింపక • రాజు కనలుఁ
గనులఁ జూపుచు మేఘంబు • నెనయు ధనువు, కేలఁ గొన్న మాతనిగొట్టఁగిట్టివారు

చ॥ ఒకరుండు ఖడ్గమున్ వయించె ♦ నొక్కఁడు చక్రముఁ ద్రిప్పి వీడె వే
తొకరుండు పాశమున్ వినరె ♦ నొక్కఁడు తోమరమేసెఁ జేస నిం
కొకరుండు కొండలం బఱపె ♦ నొక్కఁడు దండము వీచె నుగ్రుండై
యొకరుండు కేరి తిట్టె మఱి ♦ యొక్కఁ డదల్పె నొకండు హుమ్మనెన్.

చ॥ వెలువడు రామ శాత శర ♦ బృందముచే రథ రథ్య వర్గముల్
పొలిసె మతంగజంబులును ♦ భూమికి మ్రొగ్గె దురంగ సంఘముల్
తలలను కోలుపోయె నవి ♦ తామరసాపుని చుట్టె గుట్ల నాఁ
దొలఁగిన సోకుమూఁడయును ♦ దోరె రణనలి పీన్ద కుప్పగాన్. ర32

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల ♦ శోణితముల్ వ్రణరంధ్రముల్ విడన్
జాలుగఁ జిట్టిన న్నెగసి ♦ త్మౌతలమెల్లను కప్పినై వ దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె ♦ సక్షియు గంబుఁ గృతాంత మాతలుం
గాఘలు నొవ్వఁ గాఁపడము ♦ కాంచుచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్. ర33

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ల్దిరుగు ♦ యుద్ధము నున్నద వృత్తి గోరు దై
త్యాళుల వక్త్ర గహ్వరము ♦ లందు శునీతతిహాఞ్చై దచ్చిరః
పాళుల నక్కలెక్కె దమ ♦ వాత శరంబులు గ్రువ్వ వారి ము
గ్దలముఁ జేరు కర్బుర ని ♦ కాయము హ్రాదినులట్లు గ్రమ్మఱెన్. ర34

చ॥ తలలురలెన్ గనుల్చెదరె ♦ తన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడెన్
మలలుగ నేల దొర్లి నవి ♦ మత్త గజంబులు దిక్పరమాహ మ
ల్లల పడె గొల్మినట్లు మిడుఁ ♦ గుల్లెగ సెన్ నమసెన్ వరూధినుల్
లలిత నృపావతంసు కర ♦ లాఘవ మెట్లు వచింప శక్యమా? ర35

తే॥ న్యందనములతో నాయుధ ♦ చయముతోడ, దళపతులు పదునల్వరు ♦ తక్కవారి
సైనికనికాయ మెల్లను ♦ సమసి పొలను, కంపుగలర క్త జలధిలోఁ ♦ గలిసిపోయె. ర36

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము ♦ వారకచూచి శిరంబుతోడి వా
రేరును లేమి రాముపయి ♦ నేపునమండుచుఁ బండ్లు గీటుచున్
మోరలు నిక్కఁగా నరద ♦ ముల్ రఘువర్యుని క్రేవద్రోలుచున్
ధీరత హుంకరించుచు మ ♦ దించుచు గర్వపు మాటలాడుచున్.

ఉ॥ వచ్చినఁగాంచి రాఘవుండు - వాడిశిరంబులు నాటనేసి యొ
క్కచ్చునఁ దచ్చతాంగముల - నర్చుడునేయ గుఱాలు సారథుల్
విచ్చిన నేము లచ్చలును - ప్రిలిన తెక్కములున్ యుగాంత మం
దెచ్చిరు గాలిచే నెగసి - యేగడు పోలిక దోచె వింటిపై.

తే॥ స్వందనము లట్లు సమయఁ బ్ర - చండ భంగి, నపుడుగఱచుచు భూమియు - నగులునట్లు
క్రిందికిం దూకి ధనువులు ♦ కేలఁదాల్చి, పిడుగులం బోలు శరములు ♦ విడిచినారు.

తే॥ దిశల భేదింపఁ జాలిన ♦ నిశిత విశిఖ, తతుల నడుమన ఖండించి ♦ దాశరథియు
వారి బాణానంబుల - వరుసపెట్టి, విడిచి మానిచె వారల - వింటివోరు. రరం

క॥ కోపమున వారు కొండల, నేవున బెకలించి కొనిది - నేశుని తేరుం
బ్రేవు చెడ ♦ నెత్తి పయికా, టోపంబున వైచి రుగ్రుఁ ♦ డుకొ దిగులూనన్. రరం

క॥ గొనయుముతోఁగను బొమ్మలు, నినుకులునకు వంగె వాహి ♦ నీశుల తలలుకొ
ఘన గిరులతోడఁ బడె మే, దినిపయిఁ గరలాఘవంబు ♦ దివ్యులు పొగడన్. రరం

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గదిసి రాము ♦ ముట్టెం బెలుచక
బోలఁగ దివి భువి దెనలని, తేలికఁ దెలుపంగరాక ♦ తికమక పడఁగక. రరం

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుగూల్ - క్రందునలిపెఁ, గటుగుణధ్వనితోడ శం. ఖములు మొరసె
తురగ హేషలతోఁ రణ - దోహాలులగు, రక్కసుల పేరేలుంగులు - విక్కటిల్లె. రరం

ఉ॥ అంబర వీధి నిండె నసు - రావలి కై దువు లెల్ల వాని ను
ధ్యుంబునఁదూటి రామవిభు - దారుణ మార్గణరాజి నుగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁ బెటిలి - చయ్యనమింటికి నేగ నిర్జరా
ఘంబులు పాతె దిక్కరులు - కన్నులనార్చె జగంబు బెగ్గితెన్. రరం

త్రిశిరునిసంగరము.

మ॥ బలవంతుండు పసిండి బొమ్మకము లు ♦ ద్రాక్షిణిలు వాఁడుం గడుక
దళము లల్లినవాఁడు మూడు తలలు ♦ ద్యద్రీతి రాజిలు సోఁ
కులమన్నీడు ఖరానుజుండు గిరిశ ♦ క్రూర త్రిశూలంబు నాఁ
జెలఁగెక రాక్షససేనమధ్య శరవృ ♦ ప్తింగూర్చు చాపంబుతో. రరం

మ॥ లయకాలాంబుధియో యనంగ జగముల్ ♦ మార్త్యోగశబ్దించుచుకొ
భయద. ప్రోద్ధతిఁ దన్ను చుట్టికొనఁ జా ♦ పశ్చేష్ట మాత్రంబు తో
డయి యొక్కండుగ నిల్చు రాఘవ విభుం ♦ డవ్వేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్థలి వెల్లు దీపమన న ♦ మృగీతి యుద్ధావనిన్. రరం

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను ♦ ప్తంకార హుంకార ని
ర్భరరావంబులతోడఁ క్రూర నయన ♦ వ్యాపారుడై రాముఁడా
ఖరుతమ్ముగని వానిసేనను పృష ♦ త్కరూర కాశివ్యముకొ
వరదోష్ఠాఘ్నముఁ గానిపించె ధమకొ ♦ బ్రాగల్భ్య మేపారఁగక. రరం

తే॥ తెగను కాళ్ళు తలలును తెగనుకేలు, తెగను తొడలును నడుములు తెగనువేళ్లు
తెగను మోకాళ్ళు పాదముల్ తెగ గొడుగులు, తెగనుసాళాదికంబులు తెగరణోర్వి.

తే॥ అరదములు పతాకమును రఘ్వములతోడఁ, ద్రుంగిపుడమినిపడియెదుం దుభులతోడఁ
దుండములు తెగి మత్త వే దండచయము, సిడుగుచేఁ గూలుగిరులట్లు బెడిసిపడియె.

క॥ తలలు తెగువారు తెగుటలు, తెలియక శరవృష్టి గురిసి తీటుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు రేఁగుచు, జలదము క్రియఁగురియుచుండఁ ద శరవర్షంబున్. ౪౫౧

చ॥ కరములఁ గేడముల్లనరఁ గాటుకకొండలవంటి కర్బురో
త్కరము కబంధముల్, కనక కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింపఁగా
మురియుచు నాడు వేలుపుల బోటులు జన్నపు రోవెలందులున్
నెఱఁగు పడంగ నాట్యములు పెక్కునిధంబులఁ జత్ప నయ్యెడన్. ౪౫౨

చ॥ గొడుగులు చామరాలు నురు గుల్ కరులున్ దెగు బాహువరముల్
సుడులుగఁ డెక్కిముల్ పడవ సోలుపుతైతగ రక్తవాహినుల్
కడలిని చేర నువ్వనయి క్రందుగనున్న సముద్రశీలమున్
విడువఁగఁజేసి నూత్నమగు పేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్. ౪౫౩

తే॥ రామశరములచే శరీరములు విడిచి, వక్రదంతులు రక్కసుల్ స్వర్ణవాటి
నమరనారులతోఁ గూడితమ కబంధ, ములు నటించు నాటకము లిమ్ముగను గనిరి.

ఉ॥ వేలుపు టింతులం గలిసి వేడుకఁగా ననిఁ జూచు పూర్వదే
వాలి ధరన్ రఘూత్తము శ రావలిఁ ద్రెవ్విన స్వీయ బాహులన్
వాలి పిశాచపాళి యొక వంకకు శ్వాసము లొక్కవంకకున్
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు గోరికఁ గాచుచు నవ్వి రయ్యెడన్. ౪౫౪

శా॥ జ్ఞానాస్త్రంబులు సోకఁ జీలిన హృద బాతంబులన్ దైత్యుల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో జుగోసి దివ్యాత్ములై
ధ్యానానక్తత నద్వితీయుఁడయి యు ధంబాడు శ్రీజానకీ
ప్రాణేశుంగని రద్వితీయ పరత త్త్వంబుఁ జిత్తంబులన్. ౪౫౫

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కరి తోయము నొందిన రామచంద్రున్
దండ ధనుర్విముక్త నిశి త ప్రదరంబులు మూల ముట్టుగాఁ
దుండు లొనర్చి నొంచినవి దుష్టులఁ గాంచిన పారి నెల్లరన్
జండి యశాంతిమై నవృత సాక్ష్యము వచ్చిన వాక్కులంబులైన్. ౪౫౬

ఉ॥ రాజులు తెక్కొప్పు భ్రమ రంబు లభించిన కీటకంబు ను
ద్యౌత రీతిఁ గాంచి తన తీరు నొనంగిన భారీ పూత ధా

త్రీజ మనోహరుండు తన ♦ తీవ్ర శిలీముఖ రాజచేత ర
క్షోజన కీటకంబులన ♦ శోభిలఁ జేసెను భేచరాల్లిగన్.

౪౫౮

చ॥ కడుబెడిదంపు టామున నొ ♦ కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్కడముగ దైత్య సంఘములఁ ♦ గాడుగ బీడుగఁ జేసె నంచు ను
గ్గడువునఁ బంక్తి కంఠనకుఁ ♦ గార్యము దెల్పు ననంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల ♦ తోఁ జనె లంకకు రక్తవాహినుల్.

౪౫౯

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల ♦ వాహిని రాఘవు నస్త్రరాజి బో
ర్కలనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి ♦ రస్కుండు మీఠిన కోప మానియై
కలసిన రక్తమందు మునుఁ ♦ గం బడు తేరును త్రోలు మంచు ని
ట్టలముగ నార్చి యాజ్ఞిక గ ♦ డంగెను దుస్సహ తేజుడై వెనక్.

౪౬౦

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును ♦ సాక్షియైన, రామచంద్రునిపై ముఖ ♦ రంబులైన
శాత సాయక ములు గుప్పి ♦ చంద్రసూర్యు, లకును రాఘవుఁ గనరాని ♦ లలినొనర్చె

తే॥ త్రిశిరుఁ డేసిన తూపులఁ ♦ ద్రెంచినై చి, మరలరాముఁడుపదునాల్గు ♦ మార్గణములఁ
గనక రథము ధ్వంసము చేసి ♦ కడఁగి యొక్క, భల్లముఁ సారథి శిరంబుఁడుల్ల నేసె.

తే॥ మఱియు దేవత లార్వంగ ♦ మనుజుభుండు, స్వర్ణపుంఖ బాణమునరాక్షసునిమూఁడు
తలల నొక్కటి ఖండించి ♦ ధరణిఁ బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁదునియనేసె.

తే॥ రథము నిరుదల వోఁ ద్రిశి ♦ రస్కుండనెడు, పేరు చెడినను బలిమియు ♦ బిగువు చెడక
గగనమున నిల్చి తన కార్ము ♦ కంబు వంచి, విశిఖ వర్షంబు గురిసె భూ ♦ విభునిమూఁడ

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి ♦ భూవరుండు, కారుమేఘంబు మెఱుపుతోఁ ♦ గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లా చెదరులైన ♦ కరణి వాని, యంప వానను తూలించె ♦ నాశుగముల.

చ॥ మఱియును దొడ్డ సాయకము ♦ మాటి త్రిశీరుని విల్లుదుంపఁగా
వెలపఁడు మోము కాంతియును ♦ వీడఁడు బాహుల సత్త్వ సంపదం
దొఱఁగఁడు కోప దృష్టులను ♦ దోర్బండు కొండలువైచు పోడిమిఁ
దఱలఁడు వీరవాక్కుల వ ♦ దల్పుడు వాని కడంక యెట్టిదో?

౪౬౧

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కడె సు ♦ మాశమునక్ బలుమంది పోలికన్
జేయుచు సింహగర్జనలఁ ♦ జేయుచుఁ గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ ♦ ద్రెంచుచు రెంటును రెంటఁ జేతులన్
మాయఁగఁ జేయ నుత్తలను ♦ మూలక రాముని చిట్టదల్చుచున్.

౪౬౨

ఉ॥ కార్మును గేలు పోయినను ♦ కర్బుర వీరుండు విక్రమంబునక్
ద్రుళ్లుచు శీతభాసపయి ♦ దూఁకడు రాఘవు పోల్కి నత్తిపై

- నున్నను కోటలుండు గుహ + చొప్పునఁగన్నదు బాకి నోటితో
మళ్ళక వచ్చునాని దయ + మాలి వధించెను రాముఁ డత్తజీక. ర౨౪
- చ॥ త్రిశిరసుఁడ౯ మహీధరము - దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర భి
న్నిశిత శరాశనిం దెగుడు - నిల్వక దూషణుఁ డడ్డగించినక
వశమతి రక్తవాహనుల - వారక తూటుచుఁ గాలి పెండ్లముల్
పిశితము వ్రేపులుం దనిలి - వెక్కిన పెట్టంగఁ బాటి నిందలున్. ర౨౯
- ఉ॥ కొందలు దేవతా వితతి - గొలున నవ్వఁగ భూమి పల్లముం
బొందఁగ దూకి పాటి యటఁ - బూడిన క్రొవ్వనఁ గాళ్ళ జాటఁగా
నందె మునింగినారు చది - యుంబడు పీనుల నెక్కి జాటఁగా
సందుల మ్రందుచుం దొరలి - చావక కొందలు తప్పి రయ్యెడక. ర౩౦
- ఉ॥ కొందలు మధ్యబాణములు - గ్రుచ్చి పదంబులఁద్రెంచి క్రపంచఁగాఁ
గుందుచుఁ గూలినారు మతి - కొందలు నెత్తురు టేళ్ల మున్ని క్రొ
వ్వొందిన పంకమందు దిగి - యోషిక లేవఁగలేక కొందలుక
దండడి రక్త పూముల - దాటఁగలేకయె యీల్లి రెండవో ర౩౧
- చ॥ నడుములనుండి జాటి చర - ణంబుల పైఁబడి త్రెంచుచున్న పే
రడిదములం గణింపక భ - యం బురు వానిన రీతి బుద్ధియుం
జెడి పరుగెత్తు రక్కసులు - చెచ్చెర రాఘవుఁడేయు నంపటల్
విడువక వక్షము ల్దాలున - వీడను రాక తొలంగి రా పథిక. ర౩౨
- చ॥ పరుడుచున్న రక్కసులు - వ్రస్సి గుహంతర సీమ కై వడిం
బరఁగిన వారణోదర ని - వాసములం భజియించి నన్నిధిక
దొరసిన మొడియమ్ముల నొ - దుంగుచుఁ గాంచి వయస్య! వీరలక
దురమునఁ జూడలేదను మి - దో కయివారము లందు రొంటునన్. ర౩౩

దూషణుడు దురమునఁ బాటు సేసలఁ బేరేఁచుట.

- ఉ॥ దూషణుడందు నిల్చి తమ - దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాటుచుక
రోషము దక్కు రాక్షసుల + రూక్ష దృశం బరికించి తాపన
ప్రేషిత మానవాధముని - బీరము నోవఁగ లేక పాటునో
యోషితలార! నావచన - మొండు వినుం డిది వీరధర్మమే? ర౩౪
- చ॥ పిటికి మనుష్యులం గనుచు - భీతిలి పాటుచు నిందమోచు న
మొొటకులఁ గాంచి గాజాలను - మోదముతో ధరియించు కాంతలుక
వెలవరు నిబ్బరంబనెడి - పేరణయే పదిలంబు గాంచు పె
న్నుటవు; భయంబు ప్రాణముల - కొప్పిన తొడ్డుననే వచింపుడి. ర౩౫

తే॥ జన్మతోఁ ద్రిమూర్తులతోడఁ - జెనకి చేయు, యుద్ధమున నిశాచరు లెవ్వ - రోడినారు?
పిటికి తనమును మీకోడి - వెఱచిపాటు, వేలుపులయొద్దఁ గొంటికి - వెడఁగులార!.

చ॥ సుకమునె గాంచి యెల్లపుడుఁ ♦ జొక్కిన రక్కసులార! యిందు మీ
రోక సరుచేత నోటునడి ♦ యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచుఁ బొం
దికగఁ బురంబు చేరగ మ ♦ దిం దలపెట్టితి రేమి? యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను ♦ చయ్యనఁ గాఁగిలిఁ గాంచఁ గందురే? ౪౭౭

ఉ॥ జేగుటు చూపు వెల్లనఁగఁ ♦ జేకొని పాతెడు పందలార! మీ
రాగిణులై న కాంతల క ♦ రణ్యములం జనువేళ వీఁపులం
దోఁగిన కట్ట గీట్లు రణ ♦ దోహలతం గను పోటు లందురో?
మేఁగిన వక్షముల్ తొడరి ♦ మింగిన తూపులఁ జూపికొందురో? ౪౭౮

చ॥ జగములు కూడి మార్కొనఁగ ♦ సాధ్యముకాని భవత్కులొత్తముం
డగు దళకంఠు చెల్లెలికి ♦ నంగము వోయిన నింద చాలకీ
వగ ననిఁ బాటి మోములను ♦ వంతురె పెద్దల మ్రోల? మర్దుడే
మగడయి పోరునల్పె నవ ♦ మానము వేతకఁ డింతకుఁడు నే? ౪౭౯

శా॥ వీరావేశము తోడ యుద్ధముల వి ♦ ద్విద్రావ్యతముం గూల్చి త
త్కూర్పరాస్త్రంబులఁ బుచ్చికొన్న విలస ♦ ద్దోర్విర్యు లారా! యిఁక
మీరల్ ముత్తెము లమ్ము వర్త కముకై ♦ మేకొందురో? లేక భూ
దారప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం ♦ దట్టింతురో కట్టుగ? ౪౮౦

ఉ॥ మీరలు నా ధనుర్బలము ♦ మిన్నక చూచుచునుండుఁ డాతనిక
మాటుతు నేన యంచు జన ♦ మాన్యుని మార్కొనియొక భయంకరా
కారుని దూషణుక సురలు ♦ గాంచి యెడందలయందు దిగ్భ్రమం
దారిరి కాచుకొమ్మని యు ♦ దగ్రుఁడు రాముఁడు నిల్పె ముంగలక.

రాముఁడు దూషణుని వధించుట

చ॥ దురమున నాయుధంబులును ♦ తుండములుక రదనంబులుక గరుల్
బటియలుగాఁగఁ ద్రుంకె రథ ♦ వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
పరిపరి త్రోవలయ్యె వరి ♦ పైరుల కోతలఁ బోలెఁ గుత్తుకల్
దఱుగఁ దురంగ సంఘములు ♦ దట్టముగాఁ బఱపై ధరం బడెక. ౪౮౧

సీ॥ రామధనుర్మక్త ♦ భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి ♦ పట్టువెడకి
వారి యాయుధములు ♦ బంధుర కవచముల్, చెండుచుఁ గొండల ♦ నుండి పాటు
నదులకై వడి రక్త ♦ నదులుబ్బి పాటంగ, డాలుల యందు మ్రోచు చాలులందు
తూలుచు ప్రవృత్తుచుఁ ♦ ద్రుంచుచుఁ దజ్జీవ, ములతోడ నచ్చట్టుకఁ గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యట్లు కలిసి పోనొల్లని యర్థచంద్ర, కాండములు గొన్ని కత్రించెఁ దిగంతతి
గొన్ని వంచకహృదయముల్ దిగొచ్చివైచె, దాని తొమ్ముల వీచులదూసెఁ గొన్ని

తే॥ దూషణుడు వేయు శతములు, తునుగుట్లు, వానిసేనల కైదువుల్ ప్రయ్యునట్లు
యుద్ధ ఫలఁ గావించి స మిద్ధ తేజఁ, డాచమూ సాగరము వట్టియడఁగఁ జేసె

తే॥ కాంచి వేలుపు లార్చి మోదించినారు, రుధిర పూరముల్ చెల్లతోఁ గుధరములను
గూడఁ బెకలించికొని పాతఁ గ్రూరశరము, లన్ని దెసల సోకుల ధర. నడచి వైచె

తే॥ దురము గోరి నిల్చిన వారు. కెరలు చుండ, నారి జీవము ల్గొనిపోవు. పనిని దవలి
విసిఁగి వేసరి శోషిల్లె. బ్రేతరాజు, చెలఁగి పీనుఁగుఁడిండ్లాట - చెప్పవలెనె? ౪౮౬

చ॥ కరులు గుతాలు తేరులును. కార్ముకముల్ తలలున్ గబంధముల్
గురువులు దేలు నెత్తురులు - క్రొవ్వ మెదల్లను కాలుగేలు నొ
డ్డొకముగాఁగ నిండిన ర - ణోర్విని దాటి రథంబు రాము ద
గ్గఁ కదలించి తోలుమని - కర్బురవర్షం దడల్ప సారథిన్. ౪౮౭

చ॥ తగవునె చంపఁగాఁ దిరుగు - దానవదేహ పరంపరాదు లె
త్తుగఁ బడియుండియున్ రథముఁ దోలఁగఁ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లగ సెను గాలిగుమ్మటము - లేగినకై వడి నట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొండుగతి - తీరుగ నెట్టులు పల్కశక్యమా?

చ॥ తమముఁ దొలంచినట్టి హిమ. ధాముని పోలికవెల్లు రామచంద్ర
ముని నిశాత బాణమును - ధన్యుని నన్నిధికిన్ స్వయంబుగాఁ
దమిఁగొని పోవు జీవువలె - దర్పముతోడుత నిర్వదైదు గు
ట్టములను పూన్పుతేరిపయి - రాసెను దూషణు డాజి రాఘవున్.

తే॥ దాయు నరదంబుఁ జాపంబు. దాల్చుకై ల, నరణిఁ దేరిపై బాలుచు దూషణునిగాంచి
సీదునిలుకడమేలు!ని - న్మోచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో సోకు మూఁ - డమ్ములేసె.

చ॥ మురువుగ దిక్కుల న్నిలిచి - మోయు గజేంద్రులతోడ సాయమై
బరువు వహించు కచ్చపము - పన్నగ రాజులలోన నొక్కరిన్
ధరణి మోవ నిల్చి మఱి - తక్కురుఁ దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు నుదుటన్ ధరించు జయ - పట్టముఁదాకె శరత్రయం బటన్

తే॥ దూషణుడు వైచు సమయంబు. దొడ్డకడిమి, లెస్సయని రామభద్రుండు. లేతనగవు
తోడ వాడి యలుఁగుగొని, తొడరియేసి, తునియలుగవానియరదంబు ధనువుదునిమి

తే॥ తపను లాశీర్వాదింప వేలుపులు పొంగ, వలఁతి వైతేని గుటి దప్పి • బ్రదుకుమనుచు
వాడి యమ్మోయ వోడును, పండ్లు గీటు, క్రూరదృష్టులతోఁ దలఁగొల్ప వోయె

తే॥ అనుజుతలతెగుటయురాముఁనంపవాన, మునుఁగుపై న్యంబు గని కడుఁగినిసి ఖరుఁడు
కొమ్ములం గల్లు దిక్కురి • కొమరువిల్లు, నాయుధమ్ములు దాల్చిన • హస్తమెత్తి.

ఖ రు ని యు ధ్ధ ము .

క॥ యముఁడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేఁగి • చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిని కోదం, డముఁ దాల్చిన రాముపై న • డరి వేప్పించెఁ. ర౯౫

క॥ అక్షీణ పాప కర్ములు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్ట • రథ గజ హరులఁ
దక్షత ఫణిరాజ ఫణము, లక్షమమున ననియ నడపి • రతి రభసమునఁ. ర౯౬

శా॥ శ్రీరామ ప్రభు శాత సాయక హతిం • జీకాకులై యేనుఁగుల్
తీజెఁ నేలకు వ్రాలె వారువములుఁ • దేరుల్ రజంబయ్యెఁ గే
యూరాంచద్భుజముల్ తునింగె మకుట • ప్రోద్యత్తున్నరచ్చీర్షముల్
చేరెం ధారిణిఁ గాల్లు త్రుంగె గుడులై • జీరాడె నాంత్త చ్చటల్ ర౯౭

క॥ మీఱిన ఖడ్గాటవి శూ, లాటవి ధనురటవి తోమ • రాటవి గురుబా
హాటవి మున్నగు దను వం, శాటవి శ్రీరామ శర ద • వాటవి నడఁగెఁ. ర౯౮

క॥ తగవే రూపొందిన గతిఁ, దగు రామ శరౌఘ మపుడు • తారాపథముఁ
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి డుస్సి • యరుగుటయరుదే?

క॥ చుట్టును ముట్టిన మూఁకలు, తెట్టెలుగాఁ గూల నేగు • దివ్యాస్త్రంబుల్
నెట్టన న్యాయసభను కడు, దిట్టలు కపటమునఁ బరులఁ • దిగుచుటఁ బోలెఁ

క॥ ఖరుఁడను క్రూరాభిఖ్యుఁడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్లఁ • గడతేఱుటచే
గురు కోపి యగుచు శోణిత, శరధిని మందరము వోలెఁ • జక్కన నిలిచెఁ

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక • నావయనగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి • యుగ్రదృష్టి
మిడుఁగుఱులు రాలఁజూచుచు • మింటసూర్యుకరణివెలుఁగుచురామునికడకువచ్చె

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కపరి • బూది యొనర్పగ లేచు నగ్నినా
నెవడి సుతీక్ష్ణుడై ఖరుఁడు • నిల్చిన యంత సుమేళు చాపముఁ
దివిరి భువింబడంగ వడిఁ • ద్రెంచిన దోర్బల వీర్యశాలి రా
ఘవుఁడు నిశాత మార్గణ నిఁ కాయము లేర్చి ధరించి నిల్చినఁ. ౫౦౩

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిసెడు, ననిల జవము గలుగు వాడి • యమ్ములు వేయిఁ
జనవరుపైఁ బఱవగ నా, ఘనుఁడును నట్టివియ విడిచి • ఖండించి వెనఁ. ౫౦౪

క॥ లోకై క నాయకుండగు, కాకుత్స్థుఁడు లొమ్మిదింట • గర్భరు నేయఁ
వీకున వాఁడును నధుమనె, తేకువ ఖండించి నవ్వె • దిక్కులు వడఁకఁ ౫౦౫

శా|| దుష్టండంతటఁ బోక మానవుఁడనా ♦ ధ్యుం డంచు మాయా విధా
వష్టంభుండయి మీఱి దానవుఁడు న ♦ త్వ స్సూర్తి శోభిల్లు దు
శ్చేష్ట మేఘమనక శరంబులను వ ♦ ర్షింపంగ నిర్దిడతా
ధృష్టుం డాద్యుఁడు కిన్కర బూని ధనురా ♦ కృష్టిం బ్రకృష్టంబుగఁక. ౫౦౬

మ|| ఒక బాణమ్మున పీని యాలము ముగిం - పొందింతు నంచుక వెనక
గ్రకచస్సూర్తి శరంబు దొడ్డి గుణ మా - కర్ణంబుగా లాగఁగా
ర్ముకముక ఫెల్లున వీలె నిర్జరులు మా - పూర్ణాశలుక గర్వముక
వికటంబయ్యెనె యంచు జింతిలిరి వి - లేవొండటక లేమికిక. ౫౦౭

తే|| ధనువు విఱుంగుట కొంటిమై - దనరుటకును, కలఁత నొందక రాముఁడు - శ్చ త్తృధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల - వెనుక వంకఁ, జూచి నిల్చిన వరుణుఁడా - నడి యెఱింగి

అ|| చెంత కేగుడెంచి - చింత వలవదంచుఁ, దొలుత జామదగ్నుస్య - కెలిచినపుడు
కొనుచు నిల్లడగను - తనయొద్ద నునిచిన, వింటి నంది యిచ్చె - విబుధు లలర. ౫౦౮

అ|| విల్లు నందికొనుచు ♦ వినతిమై గే లోడ్చి, వంచి యెడమ చేతఁ ♦ బట్టి నంత
ధర్మదూరులైన ♦ దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము - లెగయ నడరె

అ|| త్రుటిని నారిఁగూర్చి - దురమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి - పోరు నలిపి
ఖరుని రథము నూఱు - కఱకుటమ్ములచేతఁ, దుత్తునియలు గాఁగఁ - ద్రుంచివై చె

తే|| అరద మట్టులు చెడె ఖరుఁ - డార్భటించి, చలము వీడక యంబర - స్థలికి నెగసి
రాము భుజగిరుల్ మునుఁగనా - రాచవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె - మ్రోతతోడ.

తే|| తగ్గుచున్న తూణము నుండి - యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు - ఖరుని చేయి
యక్షయ నిషంగమందుండి - యందుకొనిన, యొక్కయిషువునరాఘవుఁ - డుర్విఁగూల్చె.

తే|| కుడికరము పడిపోవఁగ - నెడమ చేత, నొక్క యినుప రోకలి గొని - యుక్కుమీఱి
వై చినంతనె జానకీ - వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండ్లుగా నొక కోల - నఱకివై చె. ౫౦౯

తే|| తాఁకరాని వినముగల ♦ దంష్ట్రీలూడు, పాము బునపెట్టి నట్టులా ♦ బలియుఁడూర్చి
వృక్షమొక్కండు గొనిరాము ♦ వేయునంత, మొగి నొకేశరమున దాని ♦ నెగురఁగొట్టి.

మ|| వరగర్వంబున మాయలం బలిసి న ♦ పద్వీపముల్ సప్త బం
ధురలోకంబుల బాధసేసిన మహా ♦ దోషంబులం బొందఁగా

ఖరుహస్తంబును పోలె వాని తలయుక ♦ ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ డొప్పారెను మంచువో నలరు భా ♦ స్వస్మండలంబో యనన్. ౫౧౦

తే|| ఖరుఁడు పడుటను గని సుర ♦ వరులుగూడి, యాడిపాడి యానందించి - యడరిపొగడి
పారిజాత సుమంబులా ♦ పంకజాక్షు, మీఁద నొత్తుగఁగురియించి ♦ మిడిసినారు. ౫౧౧

తే॥ ఋషులుచేరరా లక్ష్మణా॥ గ్రీముఁడుముదము, నందిభూరయద్ధమునకుఁ బ్రాణమొండె
వెడల నొంటిమై నున్నట్టి యొడలి వంటి, ఖోణిజాత యెదురుచూచు యోటికరిగె
ఉ॥ మింటికినేగి డాంగు మిడి యేలపు సోఁకుల మేని నెత్తు దు

మ్మంటిన యంధ్రాయుగ్మము ము యద్రుల ధావనచే నెడమ్రాడ
యొంటికి నంటు ధూళియు వ్ర యోత్థిత వేదనవోవ నిమ్మళం
బొంటుఁ గవుంగిలించె నను యొందఁగ జక్కవచంటి నీతయుక్.

౫౧౯

తే॥ ఒక ముహూర్తమాత్రంబున నుక్కడఁగిన, యసుర రక్తవాహినులు దిగంతములకు
నడరె గడలి ఘోషంబు నానమరులార్చి, పొగడరాముఁడు సంతోషమునుభవించె

తే॥ రావణుని చెల్లెల నశూ యర్పణఖచూచి, చేతఁగడుపు మోదికొని నిశ్చేష్టఁగుడిచి
ఖరునిపై బడి నెత్తురు యజదంబూరలి, రోదనముచేసె గగుల న శ్రువులుదొఱంగ

చ॥ మనసున నాన నుంచితిని యానవుపై నది ముక్కుదీసిసి
గ్గున మదిలోఁ దపించి మృతిఁ గోరన కోరక మిమ్మురేపి మీ
తనువుల మంటఁ గల్పితిని యదారుణ కర్మము నాచరించితి
బనుకుచు నింక నేపనికె యబ్బడుదాననొ యంచు నేడ్చుచున్.

౫౨౦

మ॥ జయమాల్యోను నాయుధంబులను హస్తంబు సందించు దు
రయులొక్కనులుం దదీయ కులముల్ యింపిల్లు పాపంబులు
క్షయముం జేయఁగఁబూని శూర్పణఖ యుం యూహారుతంబట్లు వా
త్యయుఁ బోలెన్ మది తత్తఱింపఁ జనియెన్ యదాచుంబలెన్ లంకకున్.

౨ మారీచ వధవటలము. (౨౫౨)

మ॥ బలవంతుల్ చనిపోక శూర్పణఖ భావంబు చింతింపకే
జలదశ్యామని మేనిసారు మదిలోఁ సందించి లంకేశుండా
కలికిన్ రాఘవుడేని గైకొను వహిం గామింతునేనిన్ మను
ష్యులలాముక్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూహంబేరె చాలంకకున్.

౫౨౧

శీ॥ సర్వరంబగు భువంబును సచరాచరముగ సృష్టించిన బ్రహ్మకై న
నరుదయి విజ్ఞానంబు వరమార్గమునను శ్రే, మంబొంది చేయుధంబు ర్మబువగిది
మయుని నైపుణ్యకంబు పూర్తి గఁడెల్లు, రత్నఖచిత సభా రంగమందు
దిగ్దంతిదంత వి దీర్ఘభుజాంతర, నీమ పూర్వాదినాం జెలఁగుచుండ

తే॥ ద్వాదశార్క చింబమ్ము లిర్వదిగ నగుచు, వెలయుకరణిని కర్ణకుండలము లలర
బాహుపురి మణుల్ వింశతి బాహులందు, వహింపరవ్వత శిఖరాలంపగిది వెలంగ.

౫౨౨

శీ॥ వ్యాఘ్రాజనుండు వీ తాంబరుఁడును పంక, జ్ఞానసుండేనొక వీనమేని
క్రంగింపఁ జాల రంగంబు జప్పడివేల్పు లొకలక్కయేమని యొద్దిగి నిల్చువ

సన్నని నడుములు ♦ స్తనహేమకుంభము, లెఱ్ఱనిరేఖల ♦ నెనఁగు కనులు
చెలువారు చెలువలు ♦ చెనయు నల్కకును వం, గని కిరీటాంచిత ♦ మణులు వెలుంగ

తే॥ శేషమణి ఘావళి యట్లు ♦ చెలఁగుభుజము, లడరఁ జాక్కలన్నియుఁజాట్టి ♦ యలరుచుండ
గ్రహములచు పట్టియుంచిన ♦ కారవోలె, నిండురత్న హారంబులు ♦ నీటుగులుక. ౫౬౬

తే॥ సాటిలేని పరాక్రమ ♦ శాలులై న, రాక్షసుల రత్న మకుటముల్ ♦ రాయు కతన
నఱిగి యఱిగి మహిమనొంది ♦ యడుగులందు, రత్నకటకముల్ మిక్కిలి ♦ రవమొనర్చు

తే॥ మూఁడులోకంబులందును ♦ ముఖ్యులై న, పెద్దలొనఁగు సుపాయన ♦ బృందమనఁగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి ♦ దిక్కులందు, చల్లిన సుగంధ పుష్పసం ♦ చయమువెలయ

తే॥ ఇచట నీతఱఁ గనునని ♦ యెఱిగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి ♦ వందనములు
చేసి వరుసలు వరుసలై ♦ చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి ♦ నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పినదిస్త్రీలొనయమై ♦ చెలఁగుచున్నఁ, దమ్ముగూర్చియే యనియెంచి ♦ తలరిమ్మెక్కు
వారు భయభక్తులును కల ♦ వారునై న, సిద్ధవరులు సింహము లట్లు ♦ చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కిన వ ♦ చన్ములు తమ్ముగుఱిఁచి యంచు న

డ్కుచు ముదలఁ గ్రహింప మదిఁ ♦ గొంతుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై వరేతవిభు ♦ వీక్షణ గాంచిన జీవులం బలె

బ్రచుర వికంపన స్థితికిఁ ♦ బాల్పడు నాగులు చుట్టి నిల్వఁగన్ ౫౬౮

తే॥ దిక్కురుల గెల్చి భవుఁడును ♦ తెగడునొందఁ, వెండిమలనైతి స్వర్గంబు ♦ బెండువడఁగ
నింద్రుని జయించు భుజముల ♦ రుంద్రకీర్తి, తుంబురుఁడు పాడి ప్రభుని సం ♦ తుష్టిపఱువ.

తే॥ వినెడి వారల కరములు ♦ వివశతమెయి, తాళములు వేయ నారద ♦ తాపనోద్రుఁ
డొప్పు మీఱఁగ మహతి చే ♦ నూని వాణి, విధిని వాయించి చెవులకు ♦ విందుచేయ.

ఉ॥ వారిధి నేత కల్పవిట ♦ పంబులఁ బూచిన క్రొత్తపూవులఁ

దీరగు పొన్నపూలఁ గల ♦ తేనియతోడఁ బరీమళించు ప

న్నీరుగ్రహించి నుందరుల ♦ నెమ్మెయి సోఁకునొయన్న భీతితో

వారిధరాఖ్యుఁ జెన్నెనఁగు ♦ భస్మికలం జలికించుచుండఁగన్. ౫౬౯

చ॥ రకముగ బొమ్మడికములు ♦ రాచుకొనం బడు మా కిక్తావళుల్

వికసిత సూన మాలికల ♦ వ్రేలు లతాంత నికాయముల్ భువి

చకచక రాలు మున్నె భయ ♦ సంభ్రమముల్ మది నూల్కొనంగ జా

రుకొని సభాంతరంబును మ ♦ రుత్తుఁడు శుభ మొనర్చుచుండఁగన్. ౫౭౦

తే॥ కంచుకులు పెఁడి బెత్తముల్ ♦ గలుగువారు, పల్లువు రందందు నిల్చిన ♦ పారివులకు
క్రమముగావెండి బంగారు ♦ గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి శౌరవంబులు ♦ నేయుచుండ ౫౭౧

తే॥ రోమయుత చర్మదుందుభిః ప్రహేళకానపుడు, యముడు శూలదండాదుల నవలవీడి
కేల నోరుమూసికొనుచుఁ గ్రేవనొదిగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు ధైర్యపుచుండ.

తే॥ తావినేయి కష్టరము మర్దన మొనర్చి, నన్న ప్రతితో ముట్టించి సరసులందుఁ
దామరలు పూచినట్టి పద్ధతిగఁ జెలులు, మించి దీపపంక్తులను వెల్లించు చుండ. ౫౩౮

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి ధామగవియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల ధామములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రభునకు ధీమతగిన, వేళయెఱిగి సురారు లర్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగుమేటికముండసములు, దట్టమగుకాంత లొలయఁగాఁ బట్టపగలె
కాక రేయియుఁ గలదెయ్యాలోకమందు, చూడఁడునుచునభ్యులువార్తలాడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు సంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గౌనులు సంచలంప
నడచి కెంఁగేల ఋక్షగణంబుఁ బోలు, కునుమ లాజాక్షతంబులు కోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు పరిధవిల్ల, జూపరుల హృదయంబులు చూడఁ గొనుచుఁ.
గారు మొగుభులఁ గన్నమ యూరమట్లు, మించి యూర్వశి సభను సటించు చుండ

తే॥ దుర్భర తపంబుచేతను దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దళగ్రీవుఁడొప్పె
గలువకనుఁ ధనువువంటికన్నుబామలు, గలుగు చెలువల చూపులగములయందు.

శూర్పణఖం గాంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని రక్తధార వలన, నిండు చనులతో ముక్కుతోఁ గుండలములు
లేని చెవులతోఁ గార్మగుఁ ట్లెగడియుఁజుము, చొప్పునఁ జోలు నోటితోఁ జుప్పనాక

ఉ॥ డాలులు చుట్టుఁ బర్వమకు టంబులు మిక్కిలి రాయరాజులు
ద్యేలముగాఁగఁ గ్రీక్కిఁజేయు ధీమత శస్త్రముఖశాల జేరి క
ల్లోల పయోధిక్త వడి వి లూన కుచశ్రవనాన యుగ్రతన్
తోలుచు జేరవచ్చెను పి టుందన దైత్యులుగాంచి దూపిలన్. ౫౪౫

తే॥ లంకయందలి రాక్షస లలనలెల్ల, ముజ్జగంబుల తేనికి ముద్దు చెల్లు
ముక్కు వోఁగొట్టుకొనఁ దాల్చి మొనయఁగలరే, యెదురఁ గడుపుమోదికొనుచు నేడ్చి

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యను రావళి మాయమతోడఁ బల్కుఁగా న్రారు.
ముక్కుయఁ దోఁపకుండుటను మూతులు జేగుఁజువాఁడ నూర్పుచున్
గక్కన మందుచున్ మెఱయు కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
ఁక్కిన వాడెవండు గద రా? యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్. ౫౪౬

ఉ॥ ఈగతి జేసి యిల్లుటకు నెంచినవాడు సురేంద్రుఁడో మహా
భాగుఁడు బ్రహ్మయో హరియో భర్తృఁడో యెవ్వఁడో యంచు గొండఁజున్

బాగుపడక మదిందలంచు ♦ వారలొనర్పరు శాత్రవుల్ జగ
త్యుగము నందు లేరయిది ♦ పోలునె యేరికి? నంచుఁ గొందఱున్. ౫౪౮

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు వివ ♦ రంబుగఁ దెల్పినఁ దల్లి! యొర్పుమై
బ్రోవుమ యంచుఁ బాదముల ♦ ముట్టుట మాని యిటుల్పొనర్తురే? .
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల ♦ నిట్టులొనర్పఁగ సాహసించునే?
తావరమంది చేసికొనెఁ ♦ గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్. ౫౪౯

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ ♦ బాదము లొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
శ్రీకలితుండు చేవచెడి ♦ శ్రీరపయోధిని పవ్వళించె గౌ
రీకమనుండు తారక గి ♦ రిం భజియించె నిటుల్పొనర్చువాఁ
డే కలుపాత్ముఁడో? తనకు ♦ నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱున్. ౫౫౦

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక ♦ యుక్తివుఁ డిట్టులు చేసెఁడెంపుమై
బేరుగలట్టి వారు పిలు ♦ వీఁగకొనర్తురే? అంపులాఁడి యీ
స్వైరికి వంశకీర్తి చెడఁ ♦ బావిన దంచు ఖరుండె యల్కతో
సారు చెడంగఁ గోసి యిటుసాగఁగ నంపెనొ? యంచుఁ గొందఱున్. ౫౫౧

తే॥ తాపమునఁ గ్రుంగి సోలు త్రి ♦ దశుల పోల్కి, దెబ్బ దినని వారలు మతిఁతెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు ♦ ముప్పొనర్పఁ, దలంచినారనికొందఱుఁతలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భవి ♦ నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ ♦ వారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే?
యాతత నిష్ఠమై వనుల ♦ యందు తపంబొనరించు తాపన
వ్రాతము పొందు కోవ దవ ♦ భారతరస్థితి యంచుఁ గొందఱున్. ౫౫౩

పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట

చ॥ పలుకుచు నుండ లంకఁగల ♦ భామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హస్తములు ♦ పొక్కఁగ నల్పుచుఁ జేమిరిడ్డ పా
లలలిని నిల్పు లేమిని ప్ర ♦ లాపము లాడుచుఁ బాఱుత్తెంచుచున్
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభ ♦ వించితే? యంచుఁ గన్పరిగించుచున్. ౫౫౪

తే॥ పటవా వీణా మృదంగాది ♦ బహుళ రవము, లెక్క వేటునినాదఁమఁ త్రటిని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో ♦ వెక్కు గోల, నాఁడు మొదలయ్యె నాచుప్పనాతి కతన.

ఉ॥ మధ్యము లొప్పు గిన్నియల ♦ మధ్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదల్
మధ్యముమీఁది డెందమొక ♦ మార్గముపట్టఁగై తల్లనారులా

యుద్యమముల్ త్యజించి నెఱుఁగి యోడికలంబత నీరుగార్చి వి
ద్యుద్యుత వారిదప్రతతి యోజ నలందురి రొక్క పెట్టునన్. ౫౧౬

తే॥ విభులపైఁ బొలయుల్కలు యీడ కుండు, కతన నెఱుఁగి బాటిన కనుల్ యీకలఁజెంది
మఱియు నెఱుఁగె కన్నీటి యీడ లొప్ప, శూర్పణఖ పాదముల బడి యీక్కినారు

తే॥ తమ శిఖల యందు వచ్చులు దాల్చుకరణి, బోఁకప్రమాకులశిఖరముల్ పొలుచుచుండ
మణుల గొలుసుల యుయ్యెలల్ మలయనూగు, చెలులు విసిగి వీధికివచ్చి చేరినారు

తే॥ బలయఁ బెనఁచిన విభుల బా యీహువుల వీడి, మీసముల బోలుకన్నుల మిట్టిపడెడి
ముత్యములబోలు బాష్పముల్ పొరలుచుండ, గొందఱాయమఁగనిలోనఁ గుమిలినారు

తే॥ వైరిభీకరాయుధముల యీడలువాడు, భువన విజయుండు దైత్యుని యీ భుండు దీని
నెఱిగెనేని జగములెల్ల నేమి యగునో, యనుచు నేల దొరలి చాలఁ జనవినారు.

తే॥ మధు మదంబున సోలిన యీగువలెల్ల, మగల వలని సౌఖ్యంబులు యీ మఱచికేళ
బంధములు వ్రీల నీవులు వదల జనులు, త్రుళ్ల నడచుచు నేడ్చిరి దొరలిరచట. ౫౧౭

తే॥ తారగిరి లీలనెత్తిన దైత్యు చెల్లె, లిట్టి గతి నొందెనే యని యేడ్చి కేళ
పాశములు వీడఁ గెంగేల యీలఁడ చనుల, మీఁడ మోఁది కొనిరి వంతమీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పాలితం బయిన యీ రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నేవగఁ జింత నొంద విటు యీ లేర్పడె నేడిక నేమి యబ్బునో?
ప్రేవడి పోయఁ గీరుతులు యీ బాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
త్రావల బాష్ప పూర్ణలయి యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్. ౫౧౮

శూర్పణఖ రావణుతో మొఱుముడుట

తే॥ పలువిధంబుల లంకలోఁ జారు లడల, నభను నిల్చిన వారును జాఱఁ దలఁపఁ
గొండక్రింద జేరిన కార్మి యీగులు విధమున, నంగనాచి రావణు చర యీములవ్రాలె.

క॥ కులగిడులు గదలె శేషుండు, తలలను వంచెను తమంబు యీదశదిశ లలమెన్
దలఁకుచుఁ రవియుం బఱచెను, తలరెన్ దిక్కురులు తలలు యీదాచి రమరులున్. ౫౧౯

ఉ॥ లంగదముల్ చెలఁగెడి భు యీ బార్గముల్ వడిబూరటిలఁబై
నంగడి బాల్లలం గురియు యీ చతుల చెంగట వక్షదంతముల్
వంగి రహింపఁగా భ్రుకుటి యీ ఫాలము దాఁకఁగఁజూచు రావణున్
ముంగలఁగాంచి నేవల న యీ మున్నతి జేయఁగ జరిగెల్లరున్. ౫౨౦

చ॥ వైత్యులతోడ వేలుపులు యీ భీకరవృత్తిగాంచి నేడుదు
రతి మనో మఱియో యీ లంగద యీదాచి దప్పించి జేవనం.

తతులును దేహముల్ నిలుక ♦ దప్పివడంకుచుండ భూజనుల్
మతిచెడి యేమియన్నఁ బరిమార్చునొకో యని తూలుచుండఁగన్. ౫౬౨

ఉ॥ మూసిన యాస్యకందరల ♦ ముమ్మరమై పొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములుక గగుర్పగొన ♦ మిక్కిలి యూర్పుచు నొడునొక్కిపెక్
రోసముతోడ దంతముల ♦ రోచులు దిక్కులఁదూఱ మేఘ గ
ర్జనమ వాక్కులంగిసిసి ♦ రావణుడెవ్వరి చేప్పయిద్దినాన్. ౫౬౩

చ॥ అవనిని గాచువారు కును ♦ మాస్తుని పోలినవారు భూమిపై
దివమున నాగలోకమున ♦ దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
డెవరును లేనివారలు న ♦ రేండులు కానకు వచ్చి కత్తితోఁ
దివుచుచు నన్నెకాదు భవ ♦ దీయ యశంబును గోసి రుద్ధతిన్. ౫౬౪

చ॥ మనుజు లొనర్చిరం చసుర ♦ మానిని పల్కఁగ బిట్టునవ్వె యే
మని వదిలించితే యని ద ♦ శాన్యుడు కన్నుల నిప్పులుల్లఁ గా
మినిఁగనుఁగొంచు నల్పులగు ♦ మేదినివారలఁగూర్చి నీవు ప
ల్కునదిటులా? యసంగతము ♦ గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమా! ౫౬౫

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ జెలి ♦ యల్ వదిలించును మారుఁబోలువా
రును దృఢబాహున త్వమునఁ ♦ గ్రుంగఁగ మేరువు నూడ్వఁజాలువా
రని పలుకంగనేల? విలు ♦ నమ్ములచే ఊణమాత్రలోన నీ
వనజ భవాండమెల్ల నుల ♦ భంబున బూదియొనర్ప నేర్పరుల్ ౫౬౬

చ॥ మునుల యెడక విధేయులు ప్ర ♦ పూర్ణనిశాకరు వంటి కాంతి మం
డన ముఖు లుల్లసిల్లు నలి ♦ నంబులఁబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప ♦ దంబులు చేతులు గల్గువారు న
న్ముని జనులందు వారికి న ♦ ముల్ గలరే త్రిజగంబు లారయన్? ౫౬౭

ఉ॥ నారలు దాల్చినారు చర ♦ ణంబులఁ బెండరముల్లారు వి
ల్వీరులు జన్నిదంబు దగి ♦ లించినవారలు సత్యవాక్యులు
శూరులు నీకు బోఁబడరు ♦ చూడ నినుం దృణలీలనెంచు వా
ర్ధీరులు శాస్త్రమట్లు తుది ♦ జేలని యక్షయ తూణధారులున్. ౫౬౮

ఉ॥ వారలఁ జేరి మాని జన ♦ పర్యులు రాక్షసబాధమున్ది యు
న్నారము ధీంద్రియ ప్రకట ♦ వంబగు జ్ఞానములేనివారమై
నారము కావరే యనుడు ♦ నాకవిరోధులఁద్రుంచి భూమి ను
ద్ధారణ నేయువారమని ♦ దారుణమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. ౫౬౯

మ॥ ఒకచో నిద్దలు మారులీ భువనముం దున్నారు సత్యంబువా
రికి విల్విదైన మించు వారలు గలా ధే యన్నిలోకాల? వా
రికి నీడై తగు వారలుం గలుగరీ ధృష్టిజలంబందు వా
రొకరొక్కండై త్రిమూర్తి సన్నిభు లహో ధృద్ధక్రియా పారగుల్.

తే॥ ధరణి యెల్ల సేకచ్ఛత్రం సరణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథు ధనయులైన
వారు నిర్లోపులగు వారు ధ్రువభునియాజ్ఞ, గాన సున్నారు రామ ల ధ్యైబలనంగ.

చ॥ చెలియలి నాసికా దునియఁ ధేసిన వారు నరుల్ సజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట ధివా మఱియేటికి నేను గల్గియా
తులువలు తెంపుమై వనులఁ ధిదోచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యల మనినాడ నంచు దను ధేద్రుండు మండ మనంబులోపలన్. ౫౭౭

చ॥ పెలుకుట లోకముల్ గెలిచి ధీకరతేజుడనై సమస్తమున్
బాలుపుగ నేలు నాకుఁ దుదిఁ ధిబాందిక నజ్ఞు సహఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపాఠములు ధిచిచ్చున మాడ్చితి లోకమంతటన్
గలిగినవీరులం దునిమి ధికాల్చిన నీ యపకీర్తి మాయునే? ౫౭౮

ఉ॥ శాశ్వతనింద నా కునువఁ జాలిన మానవు లుండిరంట! నా
కీశ్వరుడిచ్చు కైదు వొక ధిఁబెచ్చినదంట! నరుల్ సజీవులై
నశ్వర మొంద కుండిరంట! ధినాకును వింశతిబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను నను ధిబృందముతోడుత నుంటిఁ జెల్ల రే!

మ॥ మనసా! మాయని క్రొత్తనింద మన వం ధిశంబుంబ్రాప్తించెనే
యని లజ్జంబడి కుందుటెల? యవదూ ధిఅత్యంతమున్ మోవఁజా
లినకేలుం దల లిర్వదిం బదియు నో ధిలిం దార్థ్యన త్త్వంబుతో
డనె యొప్పారెడిఁ గ్లేశమందకుము హృ ధివృద్ధిర్యముల్ పొందుమా. ౫౮౦

చ॥ అని వికటంబుగా నగి న ధిహాయబలంబులు లేని యిద్దఱ
ట్లనువుగఁ గానయందె నడ ధియాడ ఖరాదులు శౌర్యమానవ
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని ధిదారుణభంగిని చీల్చిమింగ కి
ట్లనువు పడంగ వీడిరొకా? ధియన్నదదగ్రజుఁ గాంచి ఖన్నయై. ౫౮౧

తే॥ కనుల బాష్పప్రవాహముల్లార్చునదియు, వక్షముం బాదుకొనునదిఁ వసుధఁబోరలు
నదియు నగు శూర్యణఖనెత్తి ధియందుచేతు, లుగచుకొని వారలేడ్వ వఁచించెనిట్లు.

ఉ॥ నాయవమానమున్ దనుజ ధినాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
యాయనినీతులం దునుమ ధిసప్పుడ సాయధులై ఖరాది సంగ

నేయులు వచ్చిచుట్టి సర ♦ సీజదళాక్షుని యొంటి వింటిచే
నాయమరావతిం గదిసి ♦ రక్కట! యొక్కముహూర్తవేళలోన్. ౫౮౩

ఉ॥ పూహబలంబుచే నడరి ♦ యుర్వరగల్గిన దైత్యసైన్యసం
దోహముతోడ నాఖరుడు ♦ దూషణుడున్ ద్రిశిరుండు దోస్సమి
ద్దోహాలు లొక్కమానవుని ♦ దోర్మలసంపదచే నశించి ర
యూహవమంద యన్న విష ♦ యంబునకై యొడలుం జెమర్పగన్. ౫౮౪

చ॥ కలిగిన కోపచింతలు వి ♦ కావిక సేయుచు వహ్నివర్ధిలన్
జలికిననేయివోలెగడుం ♦ జీదఱ వృద్ధియొనర్ప వార్ధి
ట్లుకను నీదు ముక్కుమొద ♦ లంటంగ గోయంగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేమి? యది ♦ చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్న నామెయున్. ౫౮౫

పూర్వణఖ సీత చెలువమును ప్రశంసించుట.

మత్త॥ వేరిచేతను వ్రాసి చూపంగ ♦ వీలుకాని వరాంగుతో
సారసంబును వీడి వచ్చుచు ♦ శంపసుండియె కౌను బం
గారు నుండి శరీరముం బథ ♦ కంబుగా గ్రహించి యా
కారు కానను చేరు కామిని ♦ కై జనించెను నావుడున్. ౫౮౬

మత్త॥ రామ యెవ్వరి కాంత యంచును ♦ రావణుం డను సంతలో
నామె యిట్లుం బల్కుమాటల ♦ నార నారసి చూచు కొ
మ్మామనోహరి గబ్బిగుబ్బలు ♦ హాట కోఖలు పాదముల్
భూమి నోచిన భాగధేయము ♦ ముగ్ధనామము సీతయా ౫౮౭

చ॥ భ్రమరుల గీతముల్ తెలిమి ♦ రంధముఁ బోలిన తీయనైన వా
క్యములు సుగంధకేశములు ♦ గల్గి సురాదులు సంస్తుతించు చం
దముగల లక్ష్మీయుం దన యు ♦ దా త్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞకర్తవ్యములు ♦ పల్కెద నంటయు మాధ్యమే యగున్. ౫౮౮

సీ॥ వ్రాలిన కేశముల్ ♦ వర్షధారలబోలు, మృదు పదంబులు ప్రత్తి ♦ క్రియనుపోలు
వేళులు మేలైన ♦ విద్రుమంబులఁబోలు, సాగసైన వాక్కులు ♦ సుధనుపోలు
వదనం బలోపమా ♦ పద్మంబుఁ బోలును, కడలికంటెను మించి ♦ కనులు వెలయు
కందర్పం డామెను ♦ కాంచి తఱించి ని, క్కచ్చిగా మాటాడఁ ♦ గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘరోగవృథను పొంది ♦ దినదినమ్ము, గార్భ్యముంబొంది నుఫలతఁ ♦ గాంచుకొని
మాడి మసియయి తుది రూపు ♦ మానెఁగాక, హరునికంటిమంటనశించెననుటకల్ల.

చ॥ పగలు వసించు స్వర్గమును ♦ బాగుగాఁ జూడు ఫణామణిచ్ఛటల్
జిగిగల నాగలోకమును ♦ చేరికఁ గాంచుము కంధి మేఖలా
జగముఁ బరీక్ష నేయు మెటఁ ♦ జక్కనఁ గన్నను కాంచలేవయ
మృగువ ధరితిలోనిదె ను ♦ మా విలిఖంప సశక్యమే యగున్. ౫౯౦

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుదున? ♦ మోమును కన్నులఁ బల్కురింతునా?
నిజముగ సారె గుబ్బలన ♦ నీటగు చన్నులనే వచింతునా?
గుజగుజ నొడు కొట్టుకొని ♦ కొంకుచు నూరక యుంటగాక ప
ల్కుఁ జనదు రేపె కాంచెదవు ♦ గాని మఱొక్కటి విన్ను పల్కుదన్. ౫౯౧

సీ॥ బొమలు శరాసన ♦ మృను పోలు నన్నను, కనులు కుంతంబుల ♦ నెనయు ననిన
దంతముల్ ముత్యాల ♦ బంతిఁ జెనయు నన్న, విద్రుమంబుల నేలుఁ ♦ బెదవులనినఁ
దొడ లంటి కంబాల ♦ దొరయున వన్నను, కమతంబువంటి మీఁ ♦ గాఢులనిన
ముక్కుచందము నువ్వుఁ ♦ బువు సరి యకాసనఁ, గంఠంబు సాగసైన ♦ కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుఁగాని త ♦ ద్వస్తు తత్త్వ, మెన్న సరిపోవునే? వరి ♦ తృణముఁ బోలు
ననుట పొసఁగున? యుపమఁబయ్యనుపమాంగి, కెచటదొరకును దై త్యకఁలేశచెపుమ

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణిఁ బడసె మఁహేశ్వర డుమను, పడసెహరియు రమాసతిఁబడసె నీత
నీవుఁబడసితి వారికి - నేడ సుఖము, నీకనుఖము నిజంబుగఁ నిర్జరారి! ౫౯౩

తే॥ ఒకఁడుసామేననుంచెవేఁతఁకఁడురమున, నుంచె మఱొకఁడన్యంబునఁనుంచుకొనియె
నీవు సౌందర్య, నదనయా, నెలఁతఁగొన్న, నెచట నుంచి సుఖంతువోయెఱుంగరాదు.

చ॥ తరుణిని నీవు గాంచిన ప ♦ దంపడి నేలను నిల్వఁబోవు నీ
యురవగు నెల్ల సంపదల ♦ నుగ్మలికై విడువంగలాడ వె
ల్లర కగు మేలు నీకమర ♦ లాభము నేగలిగింతుఁగాని నీ
గరితేలకున్ నుదుఃఖ తతి ♦ గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్. ౫౯౪

ఉ॥ వేటపు లోకమందు పృథి ♦ వీ తలమందును కల్లుస్త్రీల గ
ర్భాల జనించినట్టి జవ ♦ రాలదిగాదు సురాసురుల్ మహా
భీలముగాఁగఁ జిల్లుతటి - ద్వీపవతీపతి పంకజాసనన్
జ్వాలఁగఁ జక్రికెచ్చెనని ♦ భూమియు దీని నొనంగె స్ఫురమై. ౫౯౫

ఉ॥ అంబుధి మేఖలా జనము ♦ తొననఁ దుమ్మెదలాడు క్రొమ్ముడిం
డంబుగఁ గల్గు రాఘవు ప ♦ డంతక యన్ హరిణంబుతోడ నీ
వింబుగ నాడు మేను కసి ♦ యేదగ నాడఁగ నీదు భీష్మ న
త్వంబు జగంబెఱుంగ నివ శవంశ్యుని గాకు నొనంగుమా రహిన్. ౫౯౬

చ॥ తపసులు నేనియుక విధిని ♦ దాటంగ లేరు లభించు వేళ ల
భ్యపడు సమస్తముక దొరకు ♦ నవ్వి లభింపని వేళలందు ల
భ్యపడవు చేతు లిర్వదియు ♦ నాస్యములుక బడి పీనమా సురం
బు పడసిపట్టి భాగ్యమును ♦ పొందుట నీ వికమిఁదనేనుమి.

౫౯౮

ఉ॥ సీతను గొంచు సీకడను ♦ చేర్చు దలంచియె పట్టబోవ దు
ర్జాతుఁడు లక్ష్మణుం డకట! సంభ్రమ మందుచు నడ్డువచ్చి వే
వే తొలి ముక్కుగోసె మను ♦ వే చెడిపోయెను నీకుఁ దెల్పి త
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదల ♦ భావన చేసేతి నన్న! నాపుడుక.

౫౯౯

రావణుఁడు సీతచందమువిని విరాళిచేఁ బరితపించుట.

సీ॥ కోపంబు వీర్యంబు ♦ గురుతరమానంబు, బలిసిన నెంజలి - బలమువలనఁ
బాపంబు పండు తా ♦ వలమున సంపదల్, తొలగిన కరణిని ♦ తొలగిపోయె
దీపంబు మఱియొక ♦ దీపంబుతోఁ జేరు, నపుడుండు రీతిగా ♦ నాదలోని
తాపంబు కామంబు ♦ తనరనొక్కటియయి, ప్రాణంబునంద యె ♦ స్వారఁ గలిసె

తే॥ ధరణిజాతను మఱవని దైత్యరాజు, ఖరుని మఱచెఁ జెల్లెలి ముక్కు ♦ తఱిగినట్టి
నృపుల బలమును మఱచెనుఁ నిందమఱచె, బ్రసవశరునిచేఁ పూర్వశాపమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామముక మనముఁ ♦ జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
వెనుక నొకం డొకట్లు విడి ♦ వేతొక దానిఁ దలంప వేటుగా
మనమొకఁడుండునే? మఱచు ♦ మార్గమిఁకెయ్యది? పండితాళికే
మనము నడంచు జ్ఞానమది ♦ వూఁడగఁ గాము జయింప శక్యమే?

౬౦౦

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి, శంకట గమనక మహీజ ♦ సాధింపక యు

న్నంకిలి పడు నెడఁదఁ గడుక, సంకట పడి యెండ వెన్న ♦ చందంబందె.

౬౦౧

చ॥ తనవిధి బల్మిచే జరుగఁ ♦ దగ్గ పరిసితచేత లంకకుం
బనుపడు చేటుచే మతియ ♦ వారణ సంభ్రమ మొందుచుంటచేఁ
జెనకీన దొడ్డ కామ రుజ ♦ చెల్లఁబఠింపని మూర్ఖుఁ డజ్ఞతం
బాసరుచు చెట్ట కై వడినె ♦ పూవులు పండులు గాఁగ వర్ధిలెన్.

౬౦౩

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ సీతఁ దన ♦ భావమునం జొరనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ ♦ భ్రాంతిని మై వివశత్వ మొందుటక
రంగుగఁ గాంచి మారుఁడు శ ♦ రంబుల నొంప నమర్చుడయ్యె వా
నిం గొను కామభావనె ♦ నిల్చె బలంబు కుదించు శక్తియుక.

౬౦౪

చ॥ కొలువును వీడె రావణుఁడు ♦ కూరిమి దీవనలిచ్చినారు పె
ద్దలు చెల్లువల్ సుమంబులను ♦ దందడిఁ జల్లిరి శంఖ మందుభుల్

చెలగె నభాసదుల్ చనిరి • చెడ్డ మనంబు తపించి తొందరం
జలుపంగ హేమరత్నమయ • సాధముఁ జేరె సురారి చింతమై. ౬౦౫

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరకే నతులపైఁ • జూడ్కిం బ్రసారింపకే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పలుకం - బల్కింపకే యొట్టిమైఁ
దమి నొండాక్కట నిల్చి నీతవయఁ జి • త్తంబుంచి తా విన్నత
ద్రమణీయాంగములకొ న్నరించె మది నం • తాపంబు పెంపొందగకొ.

మ॥ తొలగింపంగ నశక్యమౌ తమి మదిం • ద్రొక్కాడి యుజ్జ్వాతగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమళ ప్రసవ నం • ఘాత ప్రక్షీర్ణస్ఫుర
త్తలిమం బందలి పూలువాడి యొడలుం • దప్తంబుగాఁ జిత్తముకొ
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిగెకొ • మారప్రహరంబులకొ. ౬౦౭

ఉ॥ చల్లని గండముం గినల • సారభ పుష్పములకొ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁదేర నవి • మించిన నిప్పగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ • దాపముఁ గూర్పంగఁ గొల్మిగుంట రా
జల్లెడు నగ్నినా మిడుఁగు • చిందఁగ నూర్చుచు నుమ్మలించుచున్. ౬౦౮

చ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మదిని • పొందిన రావణుడిప్పు పాపముకొ
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ • దా మది నెంచక యబ్ధి కుంత మా
ర్గణ హరిణోత్పలంబుల హా • రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమి • జాలఁ దపించె మనోజవేదనకొ. ౬౦౯

తే॥ దిగ్గజంబుల నొంచిన • ధీరుఁడపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు • పురువులీలఁ
గంతం తూపులు తనదు వ • ఊంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలిక్రంగి కూలె.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేగొమ్మ • వంటిదొకతె, వచ్చిమది జేరెనని భ్రమఁపడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్మవలె నెదఁప్రయ్యసోఁకు, మలయ పవనునిపై జాలఁమండిపడును.

తే॥ పొక్కిపొరలి కర్తవ్యతా • మూఁడుడైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలుఁరకములైన
వీణలను కేరు పలుకుల • వెలఁదులెదుర, దీపికలు గొని రా నొకఁతోఁపుఁజేరె. ౬౧౨

పీ॥ మాచిచెల్లకు హీర • మణులు పనసలకు, మాణిక్యములు పోక • మ్రాకులకును
నీలముల్ కురువింద • మోలి సాలములకు, గోఁగుల కరవింద • రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు • మరకత రత్నంబు, లేపి భూజములకు • హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ • బగడముల్ పున్నాగ, ములకును శశికాంత • ములును నారి

పీ॥ కేళములకు న్నెండిని పోల్చు • దేలుఫలము, గల వేమిన్నంటఁ బెరింగి పూఁపులకుఁబ్రక్క
రిక్కలకు వేర్పొ గనరాక • నిక్కియున్న, వనసునం దొక శయ్యపైఁ పురతఁజేరె. ౬౧౩

రావణుని విరహతాపము .

మ॥ ఘట పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువుకొ ధాటంబుగాఁ ద్రావు చె
ల్వులు పై కంబులు బంభరంబులును చి ధి ల్కల్ పిచ్చుకల్ శారికల్
పలుకుల్ రజ్జులు మాని దానవ జగ ధి త్రృఖ్యాత వీరప్రభం
డలుకం బూనునొ యంచు మూఁగల క్రియకొ వ్యాహరిముల్ సేయఁగక.

చ॥ శిశిరముచేత గాలియును ధి జిల్లును మంచును గూడి మెల్లఁ బం
చశరుని తూపులుచ్చి యెడఁ సందులఁదూఱఁగఁ గాలుసేతులుం
బ్రశమన మింతలేక సఖు ధి పం దొడఁగక 'ఋతువెద్దిరా' యనక
శిశిరము వోయె భీతిమెయిం ధి జెచ్చెర వేనవి వచ్చెఁ జిచ్చునాక. ౬౧౫

ఉ॥ లావగు పెద్ద మ్రాఁకులు శి ధి లాతలముల్ గిరులుకొ హిమస్థలుల్
ప్రొవుగ మండిపోయెననఁ ధి బోడిమి వేనఁగి వేడి యిట్టిదం
చేవిధిఁ బల్క శక్యమగు? ధి నిట్టలపు న్వలపన్నిషంబునే
త్రావిన మందులుం గలవో? ధి తాకె నెడంద సుఖంబు దుఃఖముక. ౬౧౬

చ॥ అతని మదిం జనించిన న్మ ధి రాగ్ని దిగంతము దాఁకఁ గాల్పఁగా
వెతల భజించి యెండయును ధి వేదన గూర్చెను దీనిఁ దోలి ముక
ఋతువునె దెడియన్న నది ధి యే డెఱ రా నొడలుం దపింప నీ
ఋతువును కాల్చుచున్నది ధి యెప్పటిదే యని చీఁదఱంగొనక. ౬౧౭

తే॥ దైత్యచంద్ర! మీయాజ్ఞను ధి తప్పినడవ, ఋతువులెల్లను భయపడి ధి కొతుకుననుడు
ఋతువులెవ్వయిం బనికీరా ధి విచటనాకుఁ, దఱిమి వేయుఁడిభటులార! త్వరగవనియె.

చ॥ వలదను నంతలోనె ఋతు ధి వర్గము ధర్మములెల్లఁ దప్పి యో
గులవలె సర్వసంగములు ధి గొబ్బున వీడెను దేశమంతయుకొ
బలుపగు రోగముల్ జనన ధి బంధము వీడి తపస్వ లొందునాఁ
కలియును దప్పిలేని దివి ధి కై వడి దోచె మనంబులోపలక. ౬౧౮

చ॥ ధరణిని వేడియిం జలియిం ధి దగ్గ దశాస్యు శరీరమెల్ల దు
ర్భరముగ నేయిలేక ప్రఖ ధి రంబుగ మండెడు వహ్నిభంగి నొ
తరముగ మండె గాలమది ధి తార్చునదొక్కటియో? స్మరాగ్నిము
మ్మరముగ మంట జ్ఞానమున ధి మాయను గాకోక దాననొనాకో?

ఉ॥ ప్రబ్ధిన మబ్బు నాఁ దనరు ధి రావణుఁ డప్పు బిసంబులకొ రసం
బబ్బిన పూలమాలల హి ధి మాంబువు చల్లిన లేజిప్లతలో
జొబ్బిలు చందనంబు నిడి ధి చూచియు నోర్వక మేలు గోరువా
రుబ్బున గొబ్బునం బఱచి ధి యోషధి నాథుని పట్టెండనక. ౬౧౯

చ॥ అలుకయె శీలమై తగు ద * శాస్త్వ పురంబు పయి భయంబునం
బాలయక యవ్వలం దొలగి * పోవు నిశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్
పిలుచుచు నున్నవాఁ డనుర * వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలుకక రమ్ములెమ్మన హృ * దబ్జము ఝల్లన లేచె మెల్లనన్. ౬౨౦

శా॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ వరపు నా * సంధ్రంబుపై నిల్చి తా
సంకోచించుచు గుండ్రనన్ వదలి మున్ * శాత్రవ్యుచే నొచ్చువాఁ
డంకాపాంకముతోడఁ దగ్గ యదనఁ * దంకించు చందాన నే
ణాంకుం డప్పుడు దోచె రావణునకున్ * యామ్యేశు తోయంబునన్. ౬౨౧

ఉ॥ అంబరవీధి వచ్చి కిర *ణావళి పర్వఁగఁ జంద్రుఁడొప్పు మో
హంబుధి మున్న నాతఁడు శ * శాంకుని దూషణసేయుచుండ యీ
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము * రారి తఱిం బరికించి దైత్యరా
డ్డంబర జీవము ల్గొనఁ గ * డంగి విధించు సుదర్శనం బనన్. ౬౨౨

మ॥ తన పుట్టింటనె చెంతనుండు సుధ మో * దం బారఁగఁబ్రావి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రువెన్నెలలు, క * ల్కం బాటి రక్తాక్షుఁడై
జనిత భూకుటి ఫాలభాగఁడగు దో * మాచార భూజానికిన్
దనరెన్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిబయిఁ జిం * దం బోయు చందంబునన్.

శా॥ భూరిపాభ్రవమై రమాలలితమై * పుణ్యంబు నిండ్ల కే
దార శ్రీమిథిలేశు నల్లుడగు నీ * తానాథు సౌందర్య పా
థోరాశిన్ వినినంతనే కడచె నం * తోషంబు మాఁడించె ర
క్షోరాట్పుండ్రము నద్ది మానితు రిపు * శ్లోకంబు చందంబునన్. ౬౨౩

ఉ॥ శూరులు ధర్మరాజు మది * స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణం
డారభటించి నా తలఁపు * నారసి చల్లని చంద్రుఁడెమ్మరన్
గ్రూరవిషంబు గ్రక్కు పెను * కోటలఁ గల్గిన త్రాచువంటి యీ
నూరుని దోడితెచ్చిన ప * నుల్ బలుశుంతలు వారలేరనన్. ౬౨౪

ఉ॥ సేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి * శీర్ణతనొంద వడంకుచుం బ్ర భూ!
దేవరయాజ్ఞ లేని యొరుఁ * దెచ్చుట పల్కుఁగఁ బోలునేమి? రా
జీవ హితుండు తేరిపయి * జెందక రాఁడిటు క్రూరచేష్టలన్
మైవడి నేచు నాతఁడు వి * మానయుతుండగు చంద్రుఁడే యనన్. ౬౨౫

చ॥ పరిణతి సీరసంబయిన - భామలపొందున కిచ్చుగించి నం
బరపథు కోఁడకాండ్లు నల * వంతల నొందు మునోగదంబు నె

పురుసునఁ గాననట్టి నురఁ ♦ వైరి కులేశుఁడు కాల్పుచుండు వై
ఖరిని గ్రహించి శీతకరుఁ ♦ గాంచి దయామతి తోఁప నిట్లనన్. ౩౨౯

శా॥ నక్షత్రేశ! కృశించితేమి? కడు వి ♦ స్నంబోయి యున్నాడ వీ
వక్షిణవ్యథ నొందెదే? మఱిగెదే? ♦ యంగంబు కందయ్యె మీ
నాక్షిక్ నీతను నన్ను పోలె నిని యి ♦ ట్లాదక్ మదిం బొందితే?
యాజ్ఞేపింపక నన్నుగావ నెవర ♦ య్యా! యున్నవారీయిలన్? ౩౩౦

మ॥ విరహం బేచఁగ బుద్ధిచే నణఁచు న ♦ ద్విద్వాంసులుంగల్గరే?
దొరయ న్నాదగు జీవపాళికిని మృ ♦ త్యుప్రాయమై యున్న యా
తరుణీకై రవయ్యు క పద్మమునకుఁ ♦ దధ్యంబుగా నోడి యి
ట్లెరుసుం బొంది కృశింప గెల్పు గొనెదే ♦ యీమీఁద? జై వాత్సకా! ౩౩౧

తే॥ అనుచు నలఁతనుపొంది రే॥యినిశశాంకుఁ, దొలఁచి పగలును ప్రొద్దునుఁకలుగుఁగాక
యనినయంత నెరేయియుఁహరియుఁదొలఁగె, పగలుసూర్యుండుఁదోచిరఁపృష్ఠునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ బోయి నేయివలె బం ♦ గారంపుఁదీవల్వలెక
తత ఖద్యోత మయూఖము ల్పరవఁ బ ♦ ద్మంబుల్ ప్రకాశించె ద
త్కృతుకుండాన్నిని పోలి కల్వలు మహా ♦ ద్రవ్యంబులంబొంది యు
ద్ధతిఁ గొన్నాళ్ల కె రిక్తుడౌ వెడఁగు చం ♦ దంబందె నప్పట్టున్. ౩౩౩

చ॥ స్రవత మయూఖ భూషణుఁడు ♦ పద్మహితుండొక ప్రక్క లేవఁగా
మతి బిడియంబు నూని జిగి ♦ మాసి వడంకుచుఁ గ్రుంకె యామినీ
పతి యొకవంక యామినియుఁ ♦ బజ్జనె యేగను సార్వ భాము నా
నతిఁ జిరియించు చిన్న నర ♦ నాథుని చందము నొంది యయ్యెడన్. ౩౩౪

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ ♦ ర్తలను చేరి, పొలయలుక వీడి పుష్ప శయ్యలఁ బరుండి
కలల యందును కాంగిలి ♦ కడవకుండి, త్వరితగతి రేయి పోవుట యెఱుంగరై రి.

తే॥ తెల్ల వాతిన నడురేయి ♦ వల్ల భులును, తొలఁగిచనఁ దృప్తినొందని ♦ చెలువలపుడు
విరియు కలువలు తేనెను ♦ వెలుచు రీతి, బాష్పములు గాచ్చిరా రేయిఁపగలెయగుట.

క॥ కొందఱు శయ్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జాట్టిన ప్రవాళ ♦ వీరుధములనన్
గ్రొందలిరు చేతులక మగ, లం దగిలిచి కొంచు నిద్ర ♦ లం బడి రచలన్. ౩౩౭

తే॥ కల్లు కడవల మూఁగినఁగండుఁదేట్లు, నడికి రేయి వింతగఁ బొద్దు ♦ పొడుచు టెఱుంగ
కుండ నిద్రించె మత్త వే ♦ దండ చయము, త్రాగుఁబోతుల కరణిని ♦ ద్రావులయ్యె

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రోషిత భర్త్యు ♦ కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియుఁనోలిమందు
చుండి తెలఁబు కొఱుతలే ♦ కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాఱుచుఁ ♦ గగ్గుచుండె.

- తే॥ వేకువను వికసించెడు ♦ విరిదళములు, ప్రాద్దు పుట్టియు విప్పును - పొందకుండె
సెజ్జలందు నిదించెడు - చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక - పరగను పగిది. ౬౮౦
- తే॥ పవటియందును నిద్రింప - దివురువారు, కనుల దెఱవరు గావున - గళకుఁగనులు
బిచ్చమిడిని లోభల యింటి వీదితలుపు, లెపుడుమూయఁ బడెడు తీరు - నెనసియుండె
- తే॥ ఒక్క రేయి యెల్ల వియోగ - మోహరాక, వంత గుందు జక్కవలు రా - వణుని కరుణ
నంతరమున నుఖించు భా - గ్యంబు నొంది, చెఱును విడిపడు నరులట్లు - చెలఁగుచుండె
- తే॥ నడుమనేర్పడు నాజ్ఞచే - నాఁడు విధుఁడు, తొలఁగ వికసించ కుండెడు - తొగలఁజేరి
యభులు గౌరవకార్యముల్ - సలుపకుండు, ధనుల జేరు గాయకు లట్లు - దైన్య మొందె
- తే॥ అర్క కిరణముల్ రత్న గ - వాక్షములను, తూటి మేల్కొల్ప నిద్రచే ♦ దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ ♦ స్థితి నెఱుంగక, కఱచు న జ్ఞలవలె మూర్ఖగరిమ నుండె
- తే॥ అసురనేతృ నాజ్ఞబల ♦ మరయలేక, దినఫలంబుల దెలుపు జ్యో ♦ తిష్క - సమితి
జాములం దెల్పుకోళ్లు న - జ్ఞానదశను, మలఁగి తమకార్యముల దాటు - మాటుగుడిచె.
- తే॥ ఇట్లులోక విపర్యయ ♦ మెనయుచుండ, దైత్యవిభుఁడు రవింగని ♦ తనమనంబు
నిప్పుచే గాల్చుచున్న యీ - నిష్కరుణుఁడు, చంద్రుడే యగుననిపల్క - సరసవారు.
- తే॥ చంద్రుడీతండు గాఁడు ప ♦ చ్చని గుఱాల, తేరుగల వేడివెలుగగుఁ - దివిరియితఁడు
కాల్చునేగాని చల్లని ♦ కైరవాపు, కరణి జల్లదనంబును ♦ కాంచఁడనిరి. ౬౮౨
- తే॥ కొమ్ములంగల్గు కాటుకకొండఁబోలు, దైత్యవిభుఁడు క్రూరుని సూరుఁ - దఱిమివైచి
సాగరధ్వని దొలఁగిరిచి ♦ సంజనేశ, వెలయులేజందురుని వేగ ♦ పిలువుఁ డనియె.
- తే॥ అశేనివంటి పల్కు - విని ఘో ♦ డశకళాప్ర, పూర్ణుడగు చంద్రుడప్పుడే ♦ శీర్ణుడగుచు
విదియ జాబిలియై మింట ♦ వెలసె; దుష్ట, శాసనంబన నిట్టిదే ♦ జగతియందు. ౬౮౩
- తే॥ అసురపతి కాంచియిదిబడఁబాగ్ని యేమొ? ధరణిమోచు శేషుని విష - దంష్ట్రయేమొ?
కాక నాపై న దొడ్డయ ♦ ల్కను వహించి, సంజయే క త్తిగాని యిట్టు ♦ జరుగఁబోలు.
- తే॥ పాలకడలి మధ్యమున నీ ♦ పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళనె హలా ♦ హలము కంత
మందుధరియింపు హరుఁడువీ - ఁడంతకం టెఁ, గ్రూరవిషమనియేయుంచు - కొనియెడలను
- తే॥ అతికరాళ విషంబున్న ♦ యహలయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప ♦ భేదమేల?
పెద్దచంద్రుడేపిన్నయై - పిడుగువోలె, మిడుకు మ్రుంగునప్పటికం టెఁ - జెడఁగలేదు. ౬౮౪
- తే॥ చాలుమానిసి నన్నిట్లు ♦ చంపువాఁడు, లోకముల గాల్పఁడంచు - బల్కుటలుతగునె?
ద్యుమణియేమేలు వీనిని ♦ త్రోవుడింక, గుబులుకొను నిదులిచ్చుక ♦ నొంద మనియ్యె.
- తే॥ అపుడు సర్వైకమంబయి ♦ యంధతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ - చూడ సడుచు

హర్షముల నసంఖ్యాక దీపాశులొప్పు, గాఢముగఁగ్రమ్మె దెసలెల్లఁ ♦ గానఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది ♦ యాభ్యులచేఁ దగనాలకించి య

జక్షయమొంది జ్ఞానమను ♦ చక్షువువిప్పని గ్రుడ్డివాని దు
ర్లక్షణ నిష్కృపా హృదయ ♦ రంగముకంటె మహాంధకారమే
పక్షమునందు తక్కువని ♦ పల్కఁగఁగ్రమ్మె ధరా తలంబునన్.

౬౫౫

ఉ॥ చీకటియన్ జముండదటు ♦ చెంది జగంబులు నిండి యందుపై

నాకన మంటఁగాఁబెరింగి ♦ యంతట సత్కృపవీడి మ్రొంగ నీ
లోకములెల్ల వర్షరముగ ♦ లొగ్గడియై నశియించునంచు లోఁ
గైకొనకీట్లుతోడుగొనఁ - గంత విషంబు హరుండు క్రక్కెనో?

౬౫౬

చ॥ హరుండు గ్రసించినట్టి హల - హాలము నందిది చొంగియుండునే?

ధరణిని స్వర్ణమున్ రసనఁ - దాఁకుచు లేహనముం బొనర్చు భీ
కర విలయాగ్ని మెండుకొని - కర్కశ రీతి నెదుర్చు చండ దు
ర్గర్భము మ్రొంగి నల్లనయి - క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే!.

౬౫౭

చ॥ శరములు నగ్నియుంజొరఁగఁ - జాలని సాంద్రతమంబు లోన నొం

టరినయి కుందు నా కుఱఁగ - టన్ బయిమేఘములొప్పు సాటికం
బొరయని విద్రుమంపు లత - పొందిక లే యెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని - దీపము నా వెలుఁగొండె జూచితే.

౬౫౮

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ - జాలని చీకటిలోనఁ గుండలాల్

వితముగఁదాల్చి నల్లనగు - వేణికతో నొక చంద్రబింబ మీ
తతిఁ గనవచ్చుచున్నదిది - తన్నయరీతిని గల్గుభ్రాంతియో?
సుతనుఁడు క్రొత్తచందురుఁడో? - సుందరమీ నవ దృశ్యమేదియో?

౬౫౯

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి - యుబ్బు పయోధరముల్ పిఱుందులున్

మురువగు బంధురంబు నడు - ముం గనరావు నిజంబు తక్కుసుం
దర తరుణాంగముల్ గనిము - దంబు గడించితి నిద్దిమెల్లఁగా
గరగరికై న కాంతయయి - గట్టిగ నామది నున్న దే చుమీ.

౬౬౦

చ॥ మునుపె నమస్తలోకముల ♦ ముగ్ధులఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం

గనినిని యుండలేదు మఱి ♦ గల్గునె యిట్టిది మేఘాకండు? క
ల్గిన దని చూపువారెవరు ♦ లేరిట నాచెలియల్ వచించు మా
రుని తురగం బపుష్పమగు ♦ రోపము నిక్కువ మామె యామెయే.

౬౬౧

ఉ॥ ఏ గొను కామవేదన న ♦ ఊంపదు దీనిని రోసి తెచ్చె న

గ్నిఁగని చెల్లె శూర్పణఖ ♦ యిందొక భేదము నేయఁ బూనునో?

వేగుచు నున్న నాకడకు ♦ వే చనుదెంచిన సుందరాంగి మున్
దాఁ గనినట్టిదేమొ? విశ ♦ దంబుగఁ దెల్పున కాఁ దలంచుచున్. ౬౬౨

తే॥ పిలుచుకొని రండనుచుఁ ద్వర ♦ విభుఁడు పలుక, నసుర లేగిపిల్చిన యంతఃసతనికులము
దుంపతోఁ ద్రెంపఁ బుట్టిన ♦ ధూర్తురాలు, మరునికాఁతతో నచటికిఁ ♦ దెరలి వచ్చె.

ఉ॥ కల్లులు నిండు మానసము ♦ కంటె భయంకర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లెలిఁ గాంచి దైత్యకుల ♦ శేఖరుఁ డీటెలఁ బోలి కాటుకన్
సల్లెలితంబుగా నిడిన ♦ చక్షులతోడ మయూరి పోల్కి (స్త్రీ)
తల్లజ కానవచ్చునది ♦ ధారణి జాతయె? యన్న దైత్యయున్. ౬౬౩

శా॥ చెందమ్మిన్ హాసియించు నేత్రములతోఁ ♦ జెల్వంపుఁ గెమ్మానితో
నందంబై తగు దీర్ఘబాహువులతో ♦ హఠాన కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు విశాలమా నురముతోఁ ♦ బొల్పిన సీలాద్రి యన్
చందం బొందిన ధన్వి యాతఁడె ఘన ♦ శ్యాముండు రాముండనన్. ౬౬౪

మ॥ తరుణి రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ ♦ దస్వంగి! నీకేదియో
పురుషాకారము గానవచ్చె ననుచుం ♦ బొంకాడుచున్నావె? య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ ♦ జత్తుల్ ప్రసారింతురే?
యరగశ్రేష్ఠని యొద్దనే యెలుక మా ♦ యోపాయముల్ సాగునే? ౬౬౫

చ॥ అనవుడు నుల్కి యామెయను ♦ సన్న! మహిజ పయిం హృదబ్జముం
జొనిపితి వంత మోహమతిఁ ♦ జొక్కితి కావున నెద్ది గాంచినన్
వనితగ నీకుఁ గానఁబడు ♦ వైఖరినై జము నీమనంబునం
బనుపడు కాంతయే యిపుడు ♦ భ్రాంతిని యెల్లడఁ దోచు నావుడున్.

చ॥ చెలియల! ముమ్మరంపు వల ♦ చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
వల రఘువల్లభున్ గనెడు ♦ సగ్గలపుం బనియేమి? యన్న నా
పొలఁతియు వాఁడు నాకు నుడి ♦ వోవని దుఃఖము గల్గఁ జేయుటన్
మలఁగుదు నాఁటనుండి యవ ♦ మానము నోర్వమిచేఁ గదా యనెన్.

చ॥ నిజమెకదా! యటంచు రజ ♦ సీచర నాథుండు చూచి నామనో
రుజ కింక నేదిమందు? నను ♦ క్రూరుండు మూరుండు వేచుచున్నవాఁ
డజతుఁడె యన్న శూర్పణఖ ♦ యన్న! కుమారిలనేల? పోయి భూ
మిజఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు భ్ర ♦ మింపంగ నేటికి నంచుఁ బల్కుచున్.

తే॥ వెడల రావణుఁ డొడల్లెల్ల ♦ నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఖును పొంద ♦ నచటివారు
వడఁగి రింకను మనుగడ ♦ వఱుకుతన, పురణమందఁడు నిర్జర ♦ మర్దనుండు. ౬౬౬

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట.

- తే॥ చచ్చివాతఁడు బ్రదికిన ♦ చందమొంది, తెలివినంది యందున్న దై ♦ తేయులఁ గని
పితుకు పాలట్లు నీరు ద్ర ♦ వించునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొండు ♦ సలుపుఁ డనియె.
- తే॥ మయుఁడుసను దెంచుయాపితా ♦ మహుఁడుసిగ్గు, పడఁగ నూహించి శిల్పంబు ♦ పరిధవిల్ల
వేయి కంబముల్ నడుమను ♦ వెలయునట్లు, మేటి రత్నమండపము నిర్మించె సపుడు.
- తే॥ కాలమున కనువయి చంద్ర ♦ కాంతి లేక, చెమ్మ గ్రమ్మెడు నెలతాల ♦ చేత మీఁదఁ
గ్రింసఁ గప్పి తెమ్మెర కీటికీల నుంచి, యీనిప్రమాఁకుల యుద్యాన ♦ మేర్పఱింపె. ౬౨౩
- తే॥ స్వర్ణమణిమయ కాంతుల ♦ జాలువాఱు, దీపములు చీకటులఁ దోల ♦ దేవసతుల
నగల కాంతులు ప్రక్కల ♦ సాగనునింప, వచ్చె ననురేంద్రుఁ డమ్మండ ♦ పంబుచూడ.
- తే॥ పెక్కు కోట్ల చీకట్లొగి ♦ బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల ♦ చలువ గలుగు
బహు తరాస్యనుధాంశు బిం ♦ బంబు లచట, వెలయు కతన నా చీకట్లు ♦ విరిసిపోయె.
- తే॥ ఖోణి నిల్చిన కల్పక ♦ జ్యోతి రంగ, తరుమహాద్యుతిఁ గేరు ర ♦ త్నముల శోభ
వలనఁ జీకటి మాసె ది ♦ వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె ♦ భారికాంతి.
- తే॥ అవయవంబులు వివశత్వ ♦ మంది తన్నె, యటకుఁ గొనివచ్చు చేప్తల ♦ సరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మ ♦ మునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితి బొందె ♦ రావణుండు.
- తే॥ జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి ♦ జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కిం దేంట్లు ♦ ముసరుచున్న
పసిఁడి తరువుల చివ్రళ్ళులఁ బ్రసవములను, పశుచు పానుపువై జేరె ♦ బం క్తి ముఖుండు
- తే॥ అందు మదనుండు తనకు దశాస్యుఁ బట్టి, విందుగాఁ బెట్ట నమృతంబు ♦ విధినివెడలి
యనువు లొసఁగు నేరుపరి ముం ♦ దానిలుండు, కొమల కొప్పుల విరితావిం ♦ గూడివచ్చె
- ఆ॥ కాపురించు నింటఁ గాల సర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద ♦ పవనుఁ గాంచి
కోప చండర క్త ♦ ఘూర్ణ నేత్రుండయి, సేవకులను పిలిచి ♦ చీకఁగొని. ౬౨౦
- ఆ॥ పొంగి కూప జలము ♦ భవనంబులను ముంచి, నట్లు నన్ను పవనుఁ ♦ డలఁచె నిటకు
నేలవచ్చె నాజ్ఞ ♦ నెనయక? వానిని, పట్టి తెండటంచుఁ ♦ బదరి పలికె. ౬౨౧
- తే॥ వారు వాయుదేవుని గొని ♦ వచ్చు నంతఁ, బండ్లు గొఱుకు చుఱిమి మంద ♦ పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన ♦ మీరలిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్ట ♦ దగవె? యనుడు.
- తే॥ వాయుదేవుని కోపించి ♦ ఫలములేదు, నీతక్వప నొందనేని ప ♦ రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గష్ట విముక్తి ♦ చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁ బిలువఁడిని ♦ యాజ్ఞ చేసె.
- క॥ వారలు పిలిచిన వెంటనె, వార్తణములఁ బల్లకీల ♦ వారువములఁ బె
దేరుల నెక్కి భువించివి, వారలు శంకింప వచ్చి ♦ వ్రాలిరి వెలుచక. ౬౨౨

రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట

- క॥ వచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలివి ♦ చెడి మారీచుం
డచ్చుగఁ దప మొనరించెడు, నచ్చటికి దశాస్యుఁ డరిగి ♦ యతనిం గాంచె. ౬౦౫
- తే॥ పంక్తి వదనుఁడు రాఁగాంచి ♦ భయము వలన, వడఁకి కొంకుచు నెదురేగి ♦ వానిఁ దోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి ♦ తెలిచి యతని, వదనమునఁ జూడ్చి నిల్చి తాఁ ♦ బలికెనిట్లు
- తే॥ కల్ప వృక్షంబు నీడను ♦ కాంక్షఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట ♦ యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ ♦ వనికె బేద, కిరణి నరుదుగ వచ్చిన ♦ కార్యమేది? ౬౦౬
- చ॥ అనవుడు రాగఁ దగ్గ యవి ♦ యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బనవెడఁ గీర్తితోఁ బరువు ♦ మాసెను వేల్పులఁగాంచి యింక సి
గ్గునఁ దల వంపఁగా వలసె ♦ ఘోరతరంబగు నింద నేటికిఁ
మనుజులవల్ల వచ్చె నిక ♦ మానము వోనది యెట్లు చెప్పుదు? ౬౦౭
- చ॥ బలయుతులై న మానవులు ♦ బాహుమదంబున ఖడ్గమూని యు
మ్ములుచలు నీదు కోడలికి ♦ ముక్కు సెవుల్ మొదలంటఁ గోసి రి
ట్లలవిన నిందకంటె ఘన ♦ మా నపదూఱు మఱొండు గలునే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన ♦ యిద్దఱు యన్వయ శీలముల్ చెడ. ౬౦౮
- చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను ♦ పూని రుమా విఠరీత చిత్తుడై
యకట! నిశాచరావళుల ♦ మాయువు మ్రింగి ఖరాదులకు సుర
ప్రకర జయేందిరా కచభ ♦ రంబు గ్రహించిన యానరాదులకు
గకవిక చేసి చంపె ననఁ ♦ గా మన జన్మము లేల కల్పనే?
- ఉ॥ కాక యడంప లేక మది ♦ గాసిలి దూపిలుచున్న నేను నా
కాక యడంగ నీచులను ♦ గ్రచ్చఱు జంపఁగ సాటికామి య
ట్లాఱువ సేయకుంటిఁ దమ ♦ యొద్ద వసించు మడంతి మిన్నఁ గొం
చాక నడంచి నిందను న ♦ యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితి. ౬౦౯
- చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ గొడు ♦ పగ్గిని గాల్చి దిటఁ శ్రవంబులం
జూనిసిన యట్లుగాఁగ మది ♦ స్రుక్కి యిసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని ♦ హావడిరా యని యోటలేక యి
ట్లని వదియించె నాతఁడు న ♦ యంబున మేను మనంబు కంపిల. ౬౧౦
- ఉ॥ ఆయువు నొల్ల వేమి? మతి ♦ సక్కట పంకము నందు ద్రొక్కితే?
యీ యపమార్గ మిట్లు వడి ♦ నెవ్వరు నీకనుకూలశత్రులై
తీయని పల్కులం గఱసి ♦ తీర్చిరి? నీ తలవ్రాతయే చుమీ
వేయన నేల? యేను బలు ♦ వీఱిడి నై నను మేలు సెప్పెద. ౬౧౩

ఉ॥ త్రేంచిన చేతులం దలలఁ ♦ ద్రిక్పటి చేతుల నందికొంచు హాఠీ
మాంచిత కుండమందిడి యు ♦ మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల్
కొంచక నిద్ర యోగిరము ♦ గోరక చేసి తపంబు సంపదం
గాంచితి లోకనిండ గొని ♦ కాంచఁగ శక్యమె యిట్టి సంపదల్? ౬౯౪

ఉ॥ పావగుణంబుచేన? మఱి ♦ పావనమైన గుణంబుచేతనా?
యీపగిదిం దపంబు ఫలి ♦ యింప ను సంపద నీవు పొందుటల్?
కోపము మాని పల్కు మిది ♦ క్రూరగుణంబున నొంది తేమి? యి
ట్లెపునఁ గీడు చేసికొని ♦ యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే? ౬౯౫

చ॥ దుడుకున మిత్రరాజ్యమును ♦ దొడ్డ యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలపక్షమూని సభ ♦ చేసిన, మోసముతో గృహస్థులకొ
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ ♦ కోమలులం జెజు గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల ♦ మాడక నిట్చిరి దుష్ట వర్తనల్? ౬౯౬

ఉ॥ నాక విభుం డ హల్య వల ♦ నం బడరాని యసహ్య దేహముం
జేకొనె నింద్రుఁ బోలిన ప్ర ♦ సిద్ధు లిఁకెందటొ కామవీడచేఁ
గైకొనినారు చేటులు ని ♦ కంబుగ లక్ష్మీని పోలి యెందటో
నీకు నతుల్ గలారు వగ ♦ నెక్కొన నీ మతి మాసె నేమనక? ౬౯౭

ఉ॥ కాదని పూనితేని చెడు ♦ కావలముకొ గడు దూఱు గాక వే
తేదియుఁ గాంచలేవ యెల ♦ యించి ఫలంబును పొందితేనియుకొ
సోదుల శాప నన్నిభ పృ ♦ షత్కములకొ రఘురామ భూవరుం
డే దమియించు నీదయన ♦ యిద్ద బలంబు కులంబు సర్వమున్. ౬౯౮

ఉ॥ నీదగు సేవకంటె గడు ♦ నేర్పున లావున మేటి యంచు సం
పాదితక్కిరి మోచిన య ♦ వారణ సైన్యము తోడ నా ఖరుకొ
మేదినిఁగూల్చె నొక్కండె ని ♦ మేషము లోన, సమస్త దైత్యులకొ
మోదముతో వధింప మది ♦ బూనిన వాఁ డది నీ వెఱుంగవో? ౬౯౯

ఉ॥ రావణ! నీయనుంగుల వి ♦ రాధుసకంటెను కూరుడున్నె? వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి ♦ నీలై నెఱుంగవే? యింక నే విధిం
బోవఁగ వచ్చు నంచు మది ♦ బ్రుంగుచు నుందుఁ జెడంగనేల? నే
వే విధముల్ వచించినను ♦ వీనుల కెక్క దిడేమి తెల్పియో? ౭౦౦

చ॥ మడిసిరి నిన్ను మించిన న ♦ మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము ♦ చేసిన నాయువు మాయు టబ్రమే?

పుడమి మఱెందఱెందఱొ వ్ర ♦ పూర్ణ బలంబున నేలినారు పెళ్
దుడుకులు చేసి భూస్థలిని ♦ త్రుంగని వారలఁ బల్కు- మొక్కరిక. 200
శా॥ తమ్ముండైన సుబాహువుక జనని దో ♦ ర్థండ్ల ప్రభావుండు నా
కమ్ము గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ ♦ గగ్గోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం ♦ పంబొందుఁ గాఁబట్టియే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుండు దనుజా ♦ ధీశా! పరీక్షించితే? 201

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క ♦ పొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మనురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి ♦ శ్రేష్ఠమైన, సంపదలఁ బొందు నామాట ♦ చక్కవినుము
మ॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ ♦ లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం ♦ బోనాడుచుక మర్త్యు నొ
క్కని నాముందట గొప్పవాఁడనుచు వీఁ ♦ కం బల్కుచున్నాడవా?
యనుచుక భూకుటి భీకరంబుగను మా ♦ యావిక విలోకించుచుక.

చ॥ నడచిన కార్యమింతయు మ ♦ నంబున నెంచవు నామనస్థితిక
దెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి ♦ వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయు నా
దుడుకరుల న్నుతించితివి ♦ దోసము నొందని వారలంచు నీ
బుడి బుడి మాటలక సయివఁ ♦ బోలునొకో మఱిసిన చెప్పుమా?

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట

ఉ॥ అని లంకేశుఁడు కోపియై పలుకు ప ♦ ల్కాలించి మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూతునని య ♦ ల్కంబోక తానిట్లనుక
నను కోపింపఁగ లేదు నిన్నును భవ ♦ న్నందక భవద్వంశముక
ఘన కోపంబునఁ బ్రుంగఁ జూచితి వపా ♦ ఖ్యం దాల్తువే నీతలక?. 202

ఉ॥ ఎక్కిడుమన్న భార్గవుని ♦ యేడ్డెఱఁ గ్రుంగఁగఁ వంచు శైలముం
బెక్కువ రాట్సభక విఱిచి ♦ వేర్చిన శైలము నెంచి చూడ నీ
వెక్కటి నెత్తిన్దట్టి పర ♦ మేల్వరు శైలమె? మేరు శైలమె?
మిక్కిలి యాకసం బారయ ♦ మీఱిన విధ్యమె? నీవ చెప్పుమా?. 203

ఉ॥ కానవు రామునత్వమును ♦ కాంచి వచించిన నా సయోక్తులక
వీనులఁ జొన్నపుక జెడెదు ♦ వీరవరోఽయ్యుడు కేలఁ జాపముక
బూనక మున్నె ప్రాణములు ♦ పోవుట నిక్కము మూర్ఖబుద్ధిచే
జానకీ గాంతఁగాఁ దలఁతు ♦ జానుగ రాక్షస పాప రూపమా. 204

ఉ॥ చుట్టలతోడ సంయమనిఁ ♦ జొచ్చుట నిక్కువమంచుఁ దప్పెటం
గొట్టిన రీతి గుండియల్లు ♦ గోధుగఁ బాడుగఁ గొట్టుకొంటు నీ

- పట్టనఁ గానవేమి? విష ♦ పానముచేసెడు వారిఁ గాంచి యు
 స్పట్టన నున్న వారదియు ♦ భావ్యమెయంచు వచింపఁ బోలునే? 209
- ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము ♦ పొందునఁ గౌశిక మాని మెచ్చి నా
 గోపముమైన దివ్య విశి ♦ భోక్తృర మిచ్చెఁ దదస్త్రజాలముల్
 లోపము లేని కోపమున ♦ లోఁగొనఁ జాలు త్తణంబులోన న
 ప్రోవరిలోకముల్ మహిమ ♦ నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులన్. 210
- చ॥ అమిత బలంబునల జయము ♦ సందిన యర్జును నేయి చేతులన్
 నమితిని త్రుంచి కూలిచిన ♦ త్పత్రియ భీకరు జానుదగ్గుచ్చి చా
 పమును జగంబు జేయఁగ ♦ వంచిన రాము నమోఘబాహు న
 త్వము మన చేతులం గలదె? ♦ తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడెదే? 211
- ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును - గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
 వీమెయి దుష్టవాక్కునచి - యించితి చేటును దెచ్చు నాయనా!
 మామను నీకులంబునకు - మాన్యతఁ గూర్చెడువాడ నీతలం
 పోమక యడ్డు పల్కెనని - యుగ్రత నొందక వీడు మీ పనిన్. 212
- ఉ॥ నీచపథంబు మాను రఘు - నేతృబలంబు దలంపుమున్న మా
 రీచుఁ దిరస్కరించి వల - రెక్కొను రావణుఁ డిట్లు పల్కు నో
 యీ! చతురాగ్రగణ్య! జన ♦ యిత్రి వధించిన మానినీనికిన్
 శోచితరీతి జంకునిను - నూరుడవంచుఁ దలంపఁ జెల్లునే? 213
- ఉ॥ దిక్కరు లొగ్గి డాఁగికోన - దివ్యులు నిల్కడఁ దక్కి పాటి లో
 స్రుక్కఁగ ధూమధామముగఁ - జమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
 రుక్కున ముజ్జగంబుల మ - హోన్నతి నాజ్ఞలఁ జెల్లనిచ్చు నే
 నెక్కడ? తుచ్చులౌ మనుజు - లెక్కడ? నన్ను జయించుటెడనో? 214
- చ॥ త్రిభగము లందు నన్నెదురు - ధీరులు లేరటు గల్గిరేని నా
 భుజముల తీటవో నడుతు - మోదము దీనికి మించి కల్లునే?
 గుజగుజ పోక నాముదలఁ - గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్ధతుల్
 నిజముగ దాటిపోవుటయు - నీతియో? చెప్పిన యట్లు చేయవో? 215
- ఉ॥ త్రోసి తొలంగి పోయినను ♦ ద్రోవక నీశిర ముత్తరించి నా
 మానసు నేనె పూర్తిగ ర ♦ యంబునఁ గాంచెదఁ గాక మాన మ
 న్నాన వహించితేని బదు ♦ లాడక ప్రాణము గోలుపోక యు
 ల్లాసముతోడ నాదగు త ♦ లంపు ఫలింపఁగ నిల్వమా యనన్. 216

చ॥ కరంగిన రాగిపైఁ జిలుకు ♦ కంబుకణంబన స్రుక్కిక్రంగి ట
క్కరియగు తాటకేయుఁ డెద ♦ గర్వము నిండిన వారు నాశముం
బొరయుట నిక్కువంబు తమ ♦ పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
గరువము చేతనే ఫలము ♦ గాంచెద మంచుఁ దలంతు రిమ్ముగఁ. 202

ఉ॥ నీపని చూచి యే నిచట - నిక్కపు సంస్థితి చెప్పఁ బూనితిన్
నాపని గాంచి యే భయము - నం బడి పల్కఁగ లేదు నాశమే
చేపడువేళ మంచియును - చెడ్డఁగఁ దోచుట నిక్కమల్పు బు
ద్ధి! పనియేమి సత్వరమ - తెల్పుమ యంచు వచింప నుబ్బినన్. 203

చ॥ కవుఁగిలి గొంచు రావణుడు - కాఁక తొలంగఁగ నోయి మామ! నేఁ
దివిరి యనంగు నస్త్రమునఁ - ద్రెళ్లుటకంటెను రాము తూపుచే
భువిఁ బడుటెన్న భావ్యమని - పూనితి మందసమీర వైరమున్
దవిలిచి నట్టి సీతను ము - దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్. 204

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవనిఁ - జేరి మున్ను, రామ దివ్యాస్త్రవితతిచే - రాక్షసులును
సోదరుఁడు చావ భయమున - నురింగి పాటి, వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే - పని యొనర్తు? 205

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు ♦ నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
తనయఁడు పల్క రావణుడు ♦ తత్తట నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
జననిని చంపు దుర్జనుని ♦ చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
చనమున సీతఁగై కొనుటె ♦ సమృత మిప్పటి కార్యమా ననన్. 206

చ॥ వెనకను పోవుటేమి? బల ♦ వీరుని రాముని సుందరిం దురం
బున విజయంబు నంది కొను ♦ పోడిమి మెచ్చుగుఁ గాక వంచనన్
గొనుటది యెల్లి దంబుగద ♦ ఘోరరణంబున నీ పరాక్రమం
బును వెలయింపుమా యశము ♦ భూమిని నింపుమ యన్న నవ్వచున్.

తే॥ వారల జయింప నేనలు - వలయునేమి? ప్రణవతచంద్రహాసముచాలు - వారుమడియఁ
దెఱవయునుచచ్చుఁగాన నా - తెఱఁగువీడి, మాయఁగై కొందమనిదై త్య - మల్లుడనుడు

మ॥ ఇనవంశోత్తము దారఁ దాఁకుటకు ము - న్నే వీని మూర్ధంబు లా
తని బొణంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా - తత్త్వంబు యోచింప నా
కును తద్బామికి నేగి క్రమ్మజెడు ల - గ్గుం గల్గునో? కల్లదో?
ఘనమా నావిధి యెట్టిదో? యనుచుఁదా - గర్తవ్య మూహించుచున్.

మారీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ అజ్ఞ యేమని మారీచుఁ - డడుగ దైత్య, విభుఁడు బంగారు జింకవై - వెడలి సీత
యాస పడఁ జేయుమని పల్క - నతఁడు యోయె, వింశతిభుజుండు వెడలెను. నేటుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామబాణబలంబు-గనుటవలన, దానుగాఁగాకప్రభునిప్రోత్సాహమునను
జింకరూపొంది పోవఁ ద- చ్చిత్తవృత్తి, యెట్టులున్నో? యూహించియు- నెఱుంగుటరిది.

క॥ కల బంధువులను చావం, గల వీరులఁ దలఁచి కొంకి ♦ కళవళపడుచుకొ
మిలు విషజలములఁదెరలెడు, లలిఁదెరలుచు మేనువడఁక ♦ లావణి క్రుంగున్. 2౨2

తే॥ మునిమఖంబును చెఱుపంగఁ - బోవునాఁటి, నుండికోకించి నిలుకడ - నొందలేక
మూడవ తడవ మరణింపఁ - బూనిరాముఁ, జేరె సింగంపుగుహ దంతి-చేరునట్లు. 2౨౩

క॥ మెఱపులు భువిదివిఁ దోఁపఁగఁ, బారి నభిమానంబులేని - భూరిమయంబౌ
హరిణాకృతిఁ గొనిసీతా, హరిణాక్షి చరించుతావు - నరయుచుఁబోయెన్. 2౨౪

తే॥ జింకలను గన్నవారలు - జింకకంటి, నరయుబంగరు జింకసౌ - రరసి యెడఁద
లఁటులేని వేళ్ళల చూపు-లనెడివలలఁ, బడినవడువునఁబడ జింక-వచ్చె నటకు. 230

తే॥ అనదు లే నడు మల్లల - నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదులహ-స్తంబులనెడు
కోయఁబడనిపుష్పములతోఁ-గునుమచయము, గోయుచుండెజానకియటఁ-గూర్చితోడ

తే॥ తలఁపఁ దరమయ్యఁగాని చు - దంపురూపు, చెన్నఁటులుసిద్రలోఁగాంచి-రన్నవగిదిఁ
నెన్నరాని దుఃఖములొంద - నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువఁది బం - గారు జింక.

ము॥ దశకంఠుండును వాని జీవితము ను - ద్యద్భోగ భాగ్యంబులుకొ
నశియింపం దఱియాట ధర్మము ప్రస - న్నత్వంబు కా నుండుటకొ
విశదప్రేక్షణ సీత మున్నెపుడుఁ బృ - థ్విం గాన కున్నట్టిరూ
వశరీరంబుల నొప్పు జింకను మదికొ - వాంఛించె దా బేలయె.

క॥ తరళాక్షి ముదురు టానను, హరిణంబును పట్టి యాయ - నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందఁగఁ, బరువున రాఘవుని కడకు - వచ్చి నయముమై. 23౪

తే॥ కాళ్లు చెవులును మాణిక్య - కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై - మెఱుంగుచేత
గగనము వెలుంగఁ జేసెడి - సాగను గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు - లీలననఁగ.

క॥ సీత యిటుపలుక నది యే, జాతిది యటువంటిలేడి - జగమునఁ గలదే?
బ్రాఁతి యని తలఁపకెంతయు, నేతేరఁ దలంచె రాముఁ - డింతి పిఱుందకొ 23౬

అ॥ సీతయాన గొనిన - చేప్టచే నాజింక, యెల్లబోటి గామి - యెఱుంగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న - విమలాత్ము రాముని, లక్షణంబుగాంచి - లక్ష్మణుండు. 232

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరచరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములఁబోలి - హైమాంగంబౌ
హరిణంబు గలదె ధరణిని, సురవైరుల మాయయనుచుఁ - జూచెద ననుచున్. 23౮

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్మణా!, భూమిని పలుకోట్లు రూప - ములు పలుతీరుల్
నేమమున నకలమెఱుంగఁగ, లేమిటు లననెల? వింత * లేదనఁదగునే? 236

తే॥ ఏమితలఁచి తొక్కేరీతి * నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగా*నరయుదేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుట*చూడలేనె?, యేడుపైఁడిహంసలుపుట్టు*తెఱుంగవేమి?
తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన * నొక్కతీరు, నొక్క యంతంబు లేదను * చుండు నంత
మీరు మాటాడుచుండ బం * గారు జింక, దూరమేగునొ యని సీత * తొట్టుపడియె.

చ॥ అటువలెఁ దత్తటిల్లు జన * కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁ డం
తటఁ గుటిలాలకా! పదిము * తక్కుక కాంతమ యంచు నేగ నం
కటమున లక్ష్మణుండు వెను * కం జన దాటఁగ రాని దయ్యమ్మై
తటుకున వచ్చి యెట్టెదుట * దంభముతోఁ గనుపట్టె లేటియుక్. 237

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని * తామరసాక్షిరొ! దీనిఁ జూడఁజ
త్తమ్మున నేమియుం బలుక * దాకొన దియ్యది మంచిదే యనెన్
వమ్మగు నేమి? దేవతల * ప్రార్థనముల్ నుకృతమ్ము శేష త
ల్పమ్మును వీడి యీధరణి * భారము దీర్పఁ దలంచి వచ్చుటల్. 238

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది * దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తైమట్లు రద * కాంతులు గ్రమ్మును శాడ్వలంబుపై
నానెడు నాల్క మించు దొర * యం దగు దేహము మేలి హేమముఁ
బోనిది మచ్చలెన్నఁ గవి * పుత్తుని జోతి నధఃకరించెడిక్. 239

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేటి కను * నింతులకుక్ మగవారి కింత నం
దేహము లేకఁడెందములు * దీనివయం జొరఁ బాటకుండునే?
యీహాలు లేచుచుక్ మిడుత * లేవున దీపముఁ జేరు పోలికక్
దోహలమందుచుక్ వడిగ * దొర్లుచుఁ బోవుచునుంటఁ జూచితే? 240

అ॥ అన్న యట్లు పలుక * నాజింకఁ గని యిది, మంచి గాదటంచు * మది నెఱింగి
తమ్ముడనియె దీనఁ * దనరు ఫలంబేమి? మరలి చనుట యింక * మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్మణుఁ డిట్లు పల్కు శుభ * లక్షణ లాఘీత సీత, యీ లన
ల్లక్ష్మము లొప్పు లేడిఁ బది * లంబుగఁ బట్టి యొసంగఁ జాప జి
త్వక్మలులై న సోదరుల * భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మమతీ! విరామముల * సాంపుగ నాడుకొసంగ నిమ్మగున్. 241

చ॥ అనవుడు నల్లె తెత్తు నను * నంత విచక్షణ దక్షుండైన ల
క్ష్యుఁడగు వచించు నార్య! యది * కర్బుర మాయ దురాత్ములైన యా

దనుజులు ధర్మపద్ధతిని ♦ తప్పిచరితురు వారి మాయలం

దుస నిదియొక్కచా ననుచు ♦ దుట్టతుదం దెలియం గలారనన్. ౭౪౮

ఉ॥ తమ్మున కన్న యిట్టులను ♦ దైత్యుల మాయయె యెస మేలె యొ

క్కమ్మునఁ గూల్చి వచ్చెద ర్ ♦ యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మమున్ ఫలం

బిమ్ముగఁ గాంచు నిక్కమగు ♦ నేణమయెని గ్రహించితెత్తు రెం

టమ్మున కేమియుం జెడుగు ♦ డాయదు నీవ తలంపుమా యనన్. ౭౪౯

ఉ॥ దీనిని మున్నుగాఁ బనిసి ♦ దీని పిఱుందన నిల్చువారలే

వైనము వారలో? మఱియు ♦ వారల మోసముతెట్టివో? యిటుల్

దీనిని పంప నేలొకొ? మ ♦ దిం దలపోయ నశక్యమయ్యె దు

ర్మానులు రోయు వేట కొల ♦ మాత్రమ కా దగచాట్ల నిచ్చునాన్. ౭౫౦

చ॥ దనుజులు వైరలంచు బహు ♦ ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలం

బనుపడు వారలంచుఁ దగఁ ♦ బల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడఁగా

జనములు నవ్వరేమి? యిటు ♦ జంకుట త్వత్కుల ధర్మమేమి? యె

ట్లును బలు మంచిదే యగు వి ♦ లోలత యేలని రాముఁ డాడఁగన్. ౭౫౧

ఉ॥ డాసిన కార్యముల్ తగ నె ♦ డంద విచారణచేసి చేత యు

ద్యాసిత రీతిఁ గ్రాలు రఘు ♦ వర్య! మృగంబు పిఱుంద నెట్టి రా

కానులు నున్న మచ్చర వి ♦ ఘర్షణ వారల యొక్కడంతు నా

శ్వాసము చెందుఁ డీ రది ని ♦ జంబగు లేడియయేని తెచ్చెదన్. ౭౫౨

మ॥ అని సౌమిత్రి వచించుచుండ నమృతం ♦ బంగారఁగా నొల్కు ప

ల్కున ముద్దై తగు చిల్కవోలె వదరెం ♦ గొంచించుచున్ సీత యి

ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యాయరు గదా ♦ యంచున్ విమోదంబుతోఁ

గనులన్ ముత్తెము లట్లు బాష్పకణముల్ ♦ గ్రమ్మువెనన్ గ్రమ్ముతెన్.

రాముఁడు మాయా హరిణము వెంట నంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనల్గొనుచు ♦ సాగిన జానకిఁ గాంచి రాఘవుం

డను ననుజా! కురంగమివు ♦ డయ్యలివేణికి నేనె నెవ్వడిం

గొని చనుదెంతు నిచ్చటనె ♦ కూరిమితో సతిఁ గాచియుండు మం.

చు నిశిత బాణముల్ ధనువు ♦ సాంపుగఁ దాల్చిచనన్ వడివడిన్. ౭౫౩

తే॥ మున్ను వేల్కిఁ జెఱుపవచ్చు ♦ మువ్వరెందు, తప్పిపోయిన ♦ వాడని తలఁతు నీని

మొగిని గమనింపు మని కేటు ♦ మోడ్చి పలికి, లక్ష్మణుడు పుల్లశాల వెల్లులనె నిల్చె.

తే॥ అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట ♦ నాదరమునఁ, గొనక జానకి కై కొన్న ♦ కోపమునకు
మందహాసంబు గొని మటు ♦ మాయజింక, వెంబడించెను సుందర ♦ వీరవరుఁడు.

ఉ॥ నేలను నిల్చు జింక మెడ ♦ నిక్కుఁ జివుక్కున దాఁటు నింగికిఁ
లీలను నేలఁ ద్రవ్వ ఖుర ♦ లించిన తీరున దూకు డాయుఁ బెక్
గాలి మనంబు వేగిరము ♦ గాఁ జను రీతికిఁ గ్రొత్తమార్గ ము
వ్వేళను నేర్ప బాదములు ♦ పేరురముం దగులంగఁ బర్విడున్. 2౫2

ఉ॥ చాఁచుచు నెత్తి యీభువన ♦ జాలముఁ గొల్చిన పాదన త్త్వమున్
బూచి వచింప వేటాక య - పూర్వ భగోళము గల్గునేమి? తా
నేచఁగ నేగినంత వడి - నేగెను జింకయు నింతమాత్రమే
తోచును నాటి వేగమున - తోరము దెల్ప నశక్యమేరికి. 2౫౩

తే॥ కొండలెక్కు మేఘంబులఁ - గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ - సింప డాయు
నిలిచి యున్నట్టై కనఁబడి - తొలఁగిపోవు, పైఁడి యాస వేళ్లల మది - పాటు నట్లు.

చ॥ తొడఁగిన దొక్కటై తుదిని - దోచిన దొక్కటి యయ్యె మున్నె త
మ్ముడు తలపోసినట్టి తలఁపుల్ తగ నామదిఁ దోచియున్న ని
క్కడ కిటురాను వట్టిశ్రమఁ - గర్బుర మాయలఁ జిక్కిపొందితిక
డడయఁగ నేలొకో సదమ - దం బానరించుట మేలు చూడఁగన్. 2౬౦

తే॥ వీడు మాయావి చేపడు ♦ వాడు కాడు, చెండుటే కార్యమనుచు సంసిద్ధుడై స
రాము మది నెఱిగిన వాడుఁరయముమీఱు, మాయ నెగిరెను నింగిసిఁమటుఁగువడఁగ

తే॥ రాముఁడాక్షణమందె చ ♦ క్రంబు రహి న, మోఘశర మొండు సంధించిఁమోసగాఁడు
పోవుచోటికి వెంటాడి ♦ పొరిగొనుమని, నారి తెగ దీసి పఱపె స ♦ న్నారసంబు. 2౬౨

తే॥ ఆ శరంబు మాయావి తొ ♦ మ్మంటఁ దాఁకె, దాఁకి నంత నోరు దెఱచిఁదశదశలను
దాటిచన లక్ష్మణా! యంచుఁదద్ద యటచి, ప్రాణములువీడి మారీచుఁడవనిఁగూలె

తే॥ నిక్కువపు రూపమునపోకుఁనీల్లఁగాంచి, తమ్ముడలఁచియూతఁడు జాణఁతారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడఁవేయునేల, ప్రాణసముండు నేర్పరి యనిఁహర్ష మొందె.

తే॥ దిక్కులదరంగ నటచుచు ♦ దీతి కూలు, నీచుదేహంబు నచ్చట ♦ నిలిచిచూచి
మున్ను కౌశిక యాగంబు ♦ పూనిచెఱుప, నరుగుదెంచు మారీచుఁడేఁయని యెఱింగె

తే॥ శరముతోమ్ముననాటఁగ ♦ శ్రమమునొంది, మడియుచోదై త్యుఁడొనరించు ♦ మాయ
నాడు కంఠంబుతో లక్ష్మణాయటంచుఁ, బిలిచె నదివిని మైథిలికలఁగునేమి? యందు

చ॥ పిలుపు నిజంబు కాదనుచు ♦ వీటిండి దై త్యుఁడు పల్కెనంచు ముక్
దెలివని నాకు పొచ్చరిక ♦ దెల్పిన తమ్ముడెఱింగి తెల్పఁగా

నలమట వీడి సీత హృద ధ యంబున నూటట చెందు నంచు దాఁ
 దెలిసి యొకింత నెమ్మదిగ ధ దించె మదిన్ రఘురాముఁ డయ్యెడన్. ౭౬౭
 డ॥ చావడలంచి వచ్చిన ని ధ శాచరుఁ డీతఁడు గాఁడు మద్దళా
 రావము వోలెఁ గూసిన వి ధ రావము నందు తలంచిచూడ న
 రావహ మొండుఁ గల్గు నది ధ యారటపెట్టక మున్నె నెన్కకుం
 బోవుట మంచిదంచుఁ దల ధ పోసి బిరానఁ జనంగఁ గ్రమ్మఁజేన్. ౭౬౮

౮. జటాయు మోక్షణ పటలము. (౨౨౫)

తే॥ రాముఁడట్లు మారీచుని ధ నామ మడఁచి, వడిగ వచ్చుచు నుండంగఁ బర్ణ శాల
 నున్న సీత యూ దీనంపు ధ టులివు పిన్న, యంత దిగులునఁ గళవళ ధ మందె మదిని.
 తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి ధ పదరి జాటి, పడిన వడువునఁ బుడమిని పడుచులేచి
 కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన ధ కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె ధ వివిధగతుల
 తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి ధ యిమ్మటంచుఁ, గోరి యీజీవితము చెడఁ ధ గొట్టికొంటి
 నేదిగతి? ముందు వెన్కల ధ నెఱుంగనై తి, యేమి చెడుగుల దుర్విధి ధ యేఁచఁగలదో?

లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట.

తే॥ వత్స! లక్ష్మణా! సద్గుణ ధ వార్ధియైన, యన్న రాక్షసమాయచే ధ నలుగుల పడి
 పృథ్విఁ దూలె ననుచు నీవు ధ వినియు నింక, నిచటనే నిలుచుంటివా ధ యెడఁదఁగొనక
 తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను ధ నమ్మ! యీ జ, గమున రాముని కంటెనుకడిమియందు
 మించు శూరు లున్నారని ధ యెంచఁదగునో, ఆఁడుఁదనమున నరయ కి ధ ట్లంటి గాక.
 క॥ జలధులు నిఖిల జగంబులు, కులకై లము లొక్కటగుచు ధ ఘోరరణంబున్
 జలిపిన రాఘవు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవో చింతింపు మెదన్. ౭౭౪
 క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియుఁ, గడలును రాఘవుఁడు కినిసి ధ కాంచెనయేనిన్
 పొడియై నీతై పోవవో తడఁబడి యెవ్వనిగ నలనిఁ ధ దలఁచితో తెలియన్. ౭౭౫
 తే॥ రక్కసున కోడి కప్పించి ధ రామదేవుఁ, డిట్లు పిలుచునో పిలిచినే ధ నెల్ల జగము
 లట్ట నిలువునఁ గూలవో ధ యఖిల జీవు, లింతకే మండి మాడిల ధ యింప కున్నె?
 క॥ పలుమాట లేల? దివి భువి, గలవారు నుతించు గరళ ధ కంకు ధనువు ము
 క్కులుగా విడిచిన శ్యామల, జలద నిభు నెదుర్చువారు ధ జగములఁ గలరే? ౭౭౬
 క॥ పతియే నొవ్వియుఁ బారయఁడు, హతుఁడగుటో? త్రిభువనంబు ధ లడఁగవు రవియున్
 గతిదప్పు ధుదధి యింకదు, మతిమాలిన చింత నొంది ధ ముఱుగం ధగునో? ౭౭౭

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు ♦ తనియంగలరు, వచ్చు రాముడు వై శంబ ♦ వంత వలదు
చచ్చునపుడు రక్కసుడట్లు ♦ చావుకేక, వైచే నదినిని విభ్రాంతి ♦ పడకు తల్లి!

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపంబు ♦ నడలు మనము, చంపి నంతటి వేదన ♦ చండ దృష్టి
గలుగు సీత నీ విచ్చట ♦ నిలిచి యుంట, నీతిమంతము గాదని ♦ నెట్టనాడి. 2౦౦

చ॥ ఒకపరి మైత్రి గూర్చికొను ♦ నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దాఁ
పక యిడువారు చేవచెడి ♦ ప్రార్థన చేసిన యన్న కోరికం
గకవిక చేయు తమ్ముడికక ♦ గల్గునె నీవలె? దిక్కులేదు నా
యకుని తలంచుచుక విడుతు ♦ నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడిన్. 2౦౧

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ ♦ క్రాంగిం బలెం గిన్నమై
ఘన ధూమావృత దావ వహ్ని వెదకం ♦ గాంతారముం గూర్చి యే
గిన వై దేహికి నడ్డు వచ్చి వినతిం ♦ గేల్మోచ్చి యో తల్లిరో!
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని. దైన్యం బంది తా నిట్లనుకొ 2౦౨

అశ్రుణుడు రాముని కడకేగుట

చ॥ మరణము నొందనేల? యను ♦ మానము మానుము నీప్రతిజ్ఞకుకొ
వెఱుతు మఱేమియుం బలుక ♦ వెక్కనముం ద్యజియించి యిందె యే
మఱక వనింపుమమ్మ బలు ♦ మాయవిధిం గెలువం గలారమే?
యిరవున నిల్చు నేవకుడ ♦ నేగుచునుంటి గలంక వీడుమా. 2౦3

తే॥ అదను గని మాపదలు వచ్చు ♦ నమ్మ!మీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాజ్ఞేపించి ♦ పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయివిధమునొంది, మదిదసిం చెదననియేగెముదలనొంది.

చ॥ నిలిచితి నేని యాయమయు ♦ నిప్పున దూకక మానదంచు నే
వెలలితినేని రక్షణము ♦ వీడ మహాపద చెందు నంచు జం
చలుడయి కార్యమేది యని ♦ ఛానల పల్కుల కుల్కి యిట్లు రాఁ
డలంచుట పాడియే యనఁబ ♦ దంపడి యేమని యందు నన్నకుకొ. 2౦౪

ఉ॥ పాడి దలంతు నేని యది ♦ భావ్యము భవ్యము గాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీని గను ♦ లారంగఁ గాంచుట కంటె గర్మచే
నాడిక బుట్టి కొండలము ♦ నందెడు వెంగలి యే మఱేమియుం
జూడక యిచ్చటుకొ ఖదలి ♦ నూటిగ నేగుట చాల యుక్తమా

ఉ॥ ఏనిదె పోవుచుంటి నెది ♦ యేని యవాంఠ్రము వచ్చునేని న
మౌనిత రీతి నెలపుడు ♦ మమ్ము భరించు జటాయు వున్న వాఁ
డానిక వచ్చి త్రోవగలఁ ♦ డంచును పల్కలు వెన్క జూచుచుకొ
భానలు వొండ్లుచుం జనెను ♦ పర్వల పుణ్యము పండు పండగన్, 2౦౫

రావణుడు తాపసియై సీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గనిపెట్టుచున్నద ♦ శాస్త్రుడంత, వంచనమునేయమదినెంచి ♦ వాటమగు త్రి
డండమును నారలును జడల్ ♦ దాల్చి జనము, గౌరవించు తాపసిరూపు ♦ కడకనందె.

తే॥ కార్యమును మేని బడలిక ♦ గానఁబడఁగఁ, బాట గతిదప్పుక నటించు ♦ వాని మాడ్కి
వీణవంటి కంఠంబున ♦ వేదములను, స్వరము చెడక పల్కుచు ఘన ♦ సరణి తోడ.

చ॥ మెలఁకువఁ బూలు విచ్చుగతి ♦ మెల్లన నేగెడు వాఁడు భూమిఁ జి
చ్చలమిన చోటఁ గాలిడిన ♦ యంగముతో నడతెంచు వాఁడు న
గ్గలమగు వేపనం బలము ♦ కాళ్లు కరంబులు గల్లువాఁడు ని
య్యల జరయుక వరించుటకు ♦ నేవపడం దగునట్టి వృద్ధతన్. ౨౯౦

చ॥ నలినముఁ బోలు తేట నయ ♦ నమ్ములు కచ్చవలీల నింద్రియ
మ్ముల యడకమ్ము గూనియును ♦ పొల్పుగు జన్నిదమొప్పు నొక్క ని
శ్చల ముని వోలె దైత్యకుల ♦ జాల్ముఁ డరుంధతిఁ బోలు జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులను ♦ నిక్కి కనుంగొని మాటి మాటికిక. ౨౯౧

క॥ త్రిదశులును బ్రమయునట్లుగఁ, ద్రిదండి యయి రావణుడు వి ♦ దేహతనయ యు
న్న దెసంగని వా తడఁబడఁ, గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ ♦ గడఁకం బలుకన్ ౨౯౨

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోదంబున జనకరాజ ♦ పుత్రి యతని న
త్యాదరమునఁ గాంచుచు నుమ్మ, దూదార వచోభిరామ ♦ యొద్దకు వచ్చెన్. ౨౯౩

తే॥ మదజలముగాఱునట్లుచె ♦ మృతలుగ్రమ్మఁ, దొలఁచువలపున దైత్యుండు ♦ తొడవుతొడవు
ప్రణతి పాత్ర పతిప్రతా ♦ రత్నమైన, సీత సుమీమ సుషమ కనుల్ ♦ చెలఁగఁగాంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియున్న యా ♦ వామ మాఖము, సురసతీ ముఖంబులకం బె ♦ సాబగుమెఱసె
తస్మఖమ్మును చూచినం ♦ తనె సురారి, రెట్ట లుప్పొంగి కృశించె ♦ హృదికలంగె

ఉ॥ వాని కనుంగవల్ విరిసి ♦ పార్థివ పుత్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాక్షికము ♦ నాని మదంబునఁ గ్రాలుపుష్పలి
త్రేచ్ఛణీవలె బ్రమోదమును ♦ చెందిన వంచు వచింపనేల? య
వాని మనలబువోలె ముద ♦ పాన్నిధి ముగ్ధి తరింప వక్షముల్. ౨౯౪

ము॥ వసజావాసము వీడి భూస్థలికి దీ ♦ పృథ్వీ సరికాశహా
తను వల్లెం గొని వచ్చినట్టి చెలి సాం ♦ దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్వది చాలునే? తలఁపఁ బా ♦ క ద్వేషి చందాన నా
కనిమేషునితీ నొందు నేత్రములు వే ♦ యెసంగనంబాలునే? ౨౯౫

క॥ ఈరమణి తోడి నుఖ మను, వారిధి దాటంగఁ దపము - ఫలముగ నజుచే
గూరిన యాయువు చాలునె, సౌరగు మూడు నట కోటి - సంవత్సరముల్? ౭౯౮

చ॥ దివిజులు దిబ్బహీనులు త - దీయసతుల్ రజసి చరావళుల్
తవిలి భయంబునం గొలువఁ - దక్కక యీ భువన త్రయంబు ని
య్యవతియె యేల నేనును న.యోక్తుల నీయమ కాలఁ చూప గౌ
రవమునఁ జేయఁ బూనుదు శి - రంబున జీవితమే తరింపఁగన్. ౭౯౯

ఉ॥ వేదన తోడి కేశమున ధ్వజమైన ముఖస్థ శోభయే
యీదివి భూమి గెల్పునన - నించు స్మితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోమ గరు - వం బది యెంతగ నొప్పవోకదా?
సోదెగ నీచెలిం దెలుపు - సోదరి కిత్తు నమస్త రాజ్యమున్. ౮౦౦

తే॥ ఇట్లు లవినీతుండై మది ధ్వజమెచ్చుచున్న, కపటమునిఁగాంచినంతనే ధ్వజములవారిఁ
జేతఁడుడిచికొనుచు దయఁ నేయుడనుచు, నీత యుపచారవాక్కు వ ధ్వజించియంత.

తే॥ జాసిసం గని యామె వే ధ్వజాననంబు, చూపికూర్చుండుడన మాయ ధ్వజాననంబు
జింకతోలు త్రిదండంబుఁ చెంతనునిచి, కొంచుఁ గేశవాచంచునుఁగూరుచుండె. ౮౦౧

క॥ వృక్షములు గిరులు మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి ధ్వజాననంబు
రాక్షస వరుఁగాంచి హరిణు, లక్షమమునఁజెదరి కొదరి, యదరుచుఁ దొలఁగెన్. ౮౦౨

తే॥ ఎవరిదీపర్ణ శాలమీ ధ్వజాననంబు, గలుగు మునియెవ్వడనిదశ ధ్వజాననంబు
నితఁడు వెరవిడి యని నీత యెడఁదలంచి, పలుకఁదొడఁగె మహాదర ధ్వజాననంబు.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోసల ధ్వజాననంబు, భూమిపాలు, దశరథేశుతుండు పిన ధ్వజాననంబు
వెలయఁదమ్ము తోసీయటఁవీన్ధలమునఁ, గొఱలుచున్నాడతని నెఱుంగుదురేయనిన.

తే॥ ధ్వజాననము వినియున్నాడఁ దనయలేదు, గంగప్రవహించు కోసలఁ గంటి నొకట
నరిదియగు కాల మడవిలోఁజరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయలోఁపలుక వలతుండె.

చ॥ అనుకపటంపు మానికి ధ్వజాననంబు యిట్లను మానిచంద్రమా!
అనఘలు సచ్చరిత్రులు మ ధ్వజాననంబు మివలెనున్న పుణ్యలౌ
మునులయెడన్ మహాదరము ధ్వజాననంబు విదేహ ధర్మతలంద్రుడె
జనకుని ప్రేమపుత్రి నను ధ్వజాననంబు రాముగేహిని ౮౦౩

తే॥ కఠినపథముల నడచి వి క్షయమునొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్ ధ్వజాననంబు
దలఁచినారలు మీరే ధ్వజమునుండి, వచ్చినారన నిట్లురా వణుడుపలికె ౮౦౪

సీ॥ వ్రాయనలవికాని ధ్వజాననంబు, ధ్వజాననంబు, సాంద్రయశుండు
బ్రహ్మవంశజుడు ధ్వజాననంబు, మస్తలోకములేలు ధ్వజాననంబు

వేదవేది రజతః పృథ్వీధరము లీలఁ బెల్లగించిన భుజః భీమ బలుఁడు

చౌదంతి కొమ్ము వః డక్షమునకుఁ దొడవుగాఁ, బోరునల్పిన లోకః పీఠవరుఁడు

తే॥ అతనివీధి వాకిట నిల్చుఁ నట్టివారు, వేలుపుతెనుమ్మి యారామః పీఠులందు
తరువులెల్లను కల్పకః తరువుతెయగుఁ, గాపురంబ్రాభునిది లంః కాపురంబు. ౮౦౯

సీ॥ పాదంబులొత్తుటఁ పాదరక్షలుమోచు, పనులు రంభాదులఁ పనులె ముగుద!
అడపకత్తెలు పావః పడఁతుకల్ కాళంజి, గొనువారు గంధర్వః వనజముఖులు
తన చండశాసనః మున భానుచంద్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ జెలఁగువారు
ఇంద్రుని దేవతః లెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయిఁ క్రాలువారు

తే॥ నాకమునయందు భూమినిఁ నాగమందు, గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁ గడమలేక
యుండునాతని సగరానఁ యువతి! యేమి, చెప్పనేర్తును? విభవ మొచ్చెంబులేదు. ౮౧౦

తే॥ అజుఁడొసంగిన యమితాయుఁ వందువాఁడు, భవునిచే జంద్రహాసంబుఁ పడసినాఁడు
గ్రహములంబట్టి చెఱిలోనఁ గట్టినాఁడు, సకలసద్గుణవంతుండు, సన్నతాంగి!. ౮౧౧

తే॥ మంచినడవడి గలవాఁడు - మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుఁడ - శ్రేయపడఁగఁ
దగిన పరువంబుగలవాఁడు - తప్పులెన్ని, యజహరాదుల గౌరవ - మడఁచువాఁడు.

తే॥ సకలలోకంబు లందున్న - సన్నతాంగు, లెందఱోవాని దయగోరి - యెలయువారు
వారికోర్కెలదాఁ ద్రోచి - నైచి యొక్క, కాంత్రబ్రేమించి యామెకై - కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం - దానమొయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁగోరి చాల
కాలముండే క్రమ్మఱినాఁడ. లోలనేత్ర!, యనుచుఁ బల్కి యాయమ తలం - పరయఁదలఁచె

తే॥ తనువె భారమంచుఁదలంచు - తాపసేంద్ర!, తపసు లార్చులు కోరంగఁ - దగనిహింస
సేయు నసురల నగర వ - సింపుచుండ, వలసినంత కారణమేమి - వచ్చెమీకు? ౮౧౨

చ॥ వనముల నిష్ఠమై దపము - వారకచేసిడివారి చెంతలక

మొనసి వసింప కార్యజన - పూజ్యులు రాజులు గల్గు చోటులక

దనిని వహించియుండ కీటు - దర్పితలై బహు దుష్టకార్యముల్

పొనరుచు క్రూరదానవ స - సమూహములొఁ బనియేమినిల్వఁగన్? ౮౧౩

చ॥ అనివచ్చియుంచు సీతఁగని - యంతటఁగై తపవకాని యిట్లు ప

ల్కును మృగనేత్ర! యీరసము - క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయుక

దనుజుల యొద్దనుండునని - తప్పుగ నెంచితి నిర్జరాళికం

శ్రును దనుజుల్ దురాత్ములెక - డిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్. ౮౧౪

ఉ॥ రావణుఁడెల్లు పల్క రఘుఁ రామునిదేని తపోఽధికల్ సదా

పావమలై న వారు చెడుఁ పాపులఁ జేరఁగ రాదయరచు మా

యావులు రక్కసుల్ తలచి ♦ నట్టి స్వరూపము చాల్చువారలక
భావన లేని జాట నట్లు ♦ పల్కుగ నించుక వాడుకొంకుచుక. ౮౧౮

ఉ॥ ఈయను శంకనొందెనని ♦ యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చుగాఁ
దోయము మార్చి యిట్టులనుఁ ♦ దోయజనేత్ర! బలిష్ఠులైన దై
తేయులు వారికిం బరులు ♦ దెప్పరముల్ పొనరింపకున్నచో
న్యాయము దప్పి లోకముల ♦ కాపద గూర్చరు వారలెన్నడుక. ౮౧౯

ఉ॥ ఆమె మనస్థిరత్వము ను ♦ రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లనక
భూమిజ యిట్లు పల్కు రఘు ♦ ముఖ్యుడు కానల నున్న యప్పుడే
యా మనుజుశనావళుల ♦ నందఱఁబట్టి వధించుఁ బిమ్మటక
క్షేమము చిత్తశాంతి ముని ♦ సింహులు చెందెద రెల్ల కాలమున్. ౮౨౦

ఉ॥ నావుడు రావణుండు నుమ ♦ నస్విని! మర్త్యులు రాక్షసాళికిక
హావడి గూర్చి కూలురన ♦ నార! శశంబు గజంబుఁ జంపదే?
వావిరి జింక చంపదె య ♦ వారణ ధీరత వారణ ద్విషుక
జేవచెడక ఖగాధిపుని ♦ జిహ్వాగముల్ వధియింపవే యనన్. ౮౨౧

తే॥ క్రూర ఖర దూషణదుల ♦ బారి నమరు, టీరు వినియుండ లేదొ ముసీంద్ర! యనియె
నాడు రామునకై న బంన్నంబు దలచి, వెడలు దుఃఖాశ్రుకణములఁ దుడిచికొనుచు.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్ర! శూరులయి ♦ పొల్చు దినేశ కులేశ ధర్మ నై
పుణ్యముచేత లంకఁగల ♦ పుణ్యజనుల్ నశియింప నక్షజి
ద్గణ్యులు సజ్జనుల్ శ్రమలు ♦ దక్కిసుఖించుట నేట రేపటక
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు ♦ న్యాయ మధర్మ తతిక జయింపదే? ౮౨౩

తే॥ చక్కెరయుఁ దేనె యమృతంబు-చిక్కఁగలిపి, నట్లు సీత పల్కుగ ముద-మంచుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెద - రన్నమాట, విన సహింపక గరువంపుఁ గినుకఁ దాల్చె.

చ॥ కినియుచు నొక్కమానవుని - కిక సరిగాక సమరులైన య
ద్దమజులు గూలిరందువు గ - దా? దశకంధరు బాహు మారుతం
బున నరుణొక్క యూఁపుననె - బూరుగ దూదియుఁ బోలెఁ దూలి యే
వననిధిఁ గూలువాఁడొ కన - వచ్చును రేపె వరాంగనామణీ! ౮౨౪

చ॥ చదురులు పల్కుచున్న వన - జాత ముఖ! దశకంఠు వేనిగా
నెడఁదలపోసి యిట్లు వచి - యించితి మేరువు నెత్తఁ గోరిక
ద్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ న - రిత్పతి సంక్షుభితంబునేయ నౌ
ర్వదహను నార్పివేయఁగ ధ - రం దలక్రిందుగఁ జేయ నర్హుడౌ. ౮౨౬

ఉ॥ ఈ కరణేక వచించు దను ♦ జేశ్వరుతో నృపపుత్రి పల్కునా
నాకవిరోధి బట్టి చర ♦ ణంబుల గట్టి యడంచి బందిలో
నూకిన కార్తవీర్యుని య ♦ నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గట్టి మను ♦ జేంద్ర విరోధియై త్రుంచివేయడే?

రావణుడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానకి యిట్లు పల్కుగ ని ♦ శాచరు కన్నుల విస్ఫులింగముల్
వానగఁ జందె దిక్కులకుఁ ♦ బర్వు భుజంబు లొకళ్లొకళ్లతో.
నూనిక మోఁదె బొమ్మికము ♦ లుప్పరమంటఁ బయోధిరావ మ
ట్లానికఁ బండ్లుగీఁపె ముని ♦ యాశ్వుతివోయె జలంబు పెంపుచన్. ౮౨౮

చ॥ ఇతఁడు తపస్విగాఁడనుచు ♦ నెంచి కలంక వహించి యెవ్వఁడీ
మతకరియంచు లోన లవ ♦ మాత్రమెఱుంగ నశక్యమైన దు
స్థితి గొనునట్లు క్రూర విష - జిహ్వాగ మల్కు ఘణంబు విప్పి వి
ద్రుతగతిఁ బైబడం దొడరు - తోపిక నొప్పెద శాస్త్రుడయ్యెడన్. ౮౨౯

మ॥ అనిరోధుండు యమండుపట్టుకొన న - హ్యంబెంతయున్ లేని జీ
వునిచందంబునఁ గంప మొంది సురింగెన్ - భూపుత్రియచ్చోభయం
బును పోకార్పగ నేరి చిల్చు? నుడువం - బోనేమి గల్గున్? వెనం
బానరింపంగ మఱేమియుండును? తలం - పుంబోవ దేత్రోనకున్ ౮౩౦

మ॥ అమరేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా - హళ కిసామర్థ్యముల్
తమిసిక్షింపుమ యంచు రావణుడు దై - త్యశ్రేణి నిందించెదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిగృహ - భావంబునం గానిచో
దెమలంబట్టి కలుక్కునం గొఱికి యే - దిందున్ రుషాశాంతికిన్. ౮౩౧

మ॥ జలజాతేక్షణ! వంగ కెచ్చిరిలు శీ - ర్షశ్రేణిపై శీర్షకం
బుల చందంబున భక్తిపూర్వకముగాఁ - బొంకంబుగాఁ దాల్తు వే
ల్పుల చెల్వోర భవదీయ పాదరజముల్ - పోకార్చి నేవంప రం
జలి పద్మాలుగు లోకముల్ సుఖముమై - జెన్నారఁ బాలింపుమా!. ౮౩౨

సీత రావణుం బదరుట.

శా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా - హస్తంబులన్ మూసి కాం
తామత్తలిక సీత, కుర్కురము పూ - తంబౌ హవిర్భాగముం
ప్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితన్ - శ్రీరాము సత్పత్ని న
న్నేమన్నావుర దుష్ట! బాలిక! నరా - శీ! ద్రోహి! పోగొల్పమే?. ౮౩౩

చ॥ తృణమున నిల్చు కంకణము - తీరగు ప్రాణము కోస మానమై
గుణవతులైన వారు కుల - కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే?
ఫణులను పోలు రాఘవుని - బాణకదంబము నీ శిరంబులం
గణకను త్రుంచుమున్నె బ్రదు - కం దలఁతేని తొలంగి పాటుమా? ౮౩౮

తే॥ అనుడు రావణుడనుఁ గకు. బృహ్నిరదన, కిణము లొప్పు వక్షసున నీ-యినుండువైచు
విశిఖములు కొండపైఁ బడు ♦ విరుల కరణి, వ్యర్థములు గాక యేమేని ఫలముగనునె?

ఉ॥ ఓ వరవర్ణి నీ! మదనుఁ ♦ దుత్కుట బాధలఁ జెట్టుచుండె నా
యావి కృశింపసాగె నిడఁ ♦ బ్రాణము నీయటచేత నిల్చె న
న్నేనిధి నైన గావు మమ ♦ రేశ్వర కాంతలకుఁ దురానదం
బై విలసిల్లు భోగముల ♦ నందుమ యంచుఁ బదంబులం బడెన్. ౮౩౯

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము ♦ ల్లలఁగినట్లు, తనువునుండి జీవంబులు ♦ తరలి నట్లు
లా ర్తినొంది జానకి లక్ష్మణా! యటంచు, నార్య! యంచు నా క్రందింపఁనయ్యదనున

రావణుడు సీతం గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి శాపంబుఁ దలఁచి యా ♦ దుష్టదైత్యుఁ, దురుభుజంబుల నానెలఁనొక్క పెట్టఁ
బెల్ల గించి సీతను దాటి ♦ వెడల నీక, చేతులంజుట్టి రథమునఁ ♦ జేర్చి పెట్టె

తే॥ ఊరముపై భయమునఁజేతుఁలుంచుకొనిన, చెలువతనప్రాణములఁగూడఁ ♦ దెలియదయ్యె
మట్టితో నామె మెఱుపులో ♦ మఱిఁగిపోయె, రావణుం డాకనంబున ♦ రథముఁదోలె.

తే॥ అనలమునఁబడ్డపూఁగొమ్మ, యట్లునీల, వాడుఁదపియించుదొరలును ♦ వనటఁగుండుఁ
ద్రుళ్లి వడి లేచుఁగాలుసేతులు విదుర్చు, చిక్కులం జూచు వెఱిగొందు ♦ చిక్కుమాలి

సీ॥ ధర్మమా! యీ యాప ♦ దను తొలఁగింపవే, యిదిగదా రక్షింప ♦ నదను నీకుఁ
బావనివమ్మ గో ♦ దావరీ దేవి! నీ, వేని దెల్పఁగదె యి ♦ య్యెడరు పతికి
వనదై వతములార! వందనములు మీకు, నాస్థితిఁదెల్పరే ♦ నావిభునకు
వై లంబులార! వృ ♦క్షములార! పిత మయూ, రములార! మృగ నిక ♦ రంబులార!

తే॥ మొగుభులార! మీకును దయ ♦ పుట్టదేమి? ఓదినేళ! భవత్కులా ♦ మోదకరుండు
రామునకు నీవు చెప్పఁగా ♦ రాదే? నీకు, లమున కియ్యది యొక్క కంలంకు కాదే?

శా॥ అన్నా! లక్ష్మణా! యాపదల్ తలఁగ రా ♦ వన్నా! గురు జ్ఞాన సం
పన్నా! నిన్ను విసీతిమైఁ బనిసితిన్ ♦ మన్నించి వేరమ్ము యీ
పన్నన్ రక్షణ సేయుభారమది నీ ♦ పై నుండఁగాదే? దురా
త్మున్నీచుం బరిమార్పరే భరత శ ♦ త్రుఘ్నుల్ కృపాపూర్వులై. ౮౪౦

మ॥ భ్రమ గొన్నావు కలంగినావు సుడియక * వత్సంబు గోల్పోయి దుః
ఖమునం గుండెడు ధేనువట్లు మిగులం * గ్రందెట్లు చున్నావు శా
తమి! నీనెంజిలి చూడఁగా నెఱుంగు మ * త్రాప్తజేతుతో నీదు పు
ణ్యము పెంపారఁగ గొబ్బునం దెలుపవే * నాదుప్త కర్మస్థితిక. ౮౪౩

తే॥ ఎదురుపడు దొనలార! మృగేంద్రులార!, పక్షులార! యాభూమితో * వచ్చినన్న
పట్టు నిరువది చేతులు * పది శిరములు, బ్రుంగి ధరఁబడఁ గాంచిన * వృషదురు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున సీత యిట్టులన నా * యుష్కాలముం గోలుపో
వు రహిం బూనిన రావణుండు తరుణీ! పూజోణి! సింగారి! చ
క్కెర బొమ్మా! నను మానవుల్ గదిసి యా * జేపించి గెల్పొంది నిక
వెరవారక విడిపించు వారె? యని న * వ్వెం జేతులం దట్టుచున్. ౮౪౪

ఉ॥ రావణు పల్కులక వినిన * రామునిదేని దురాత్మ! నీచ! మా
యావి మృగంబుఁ బఁపి భవ * దంతకు రాఘవు దవ్వచేసియే
యావల నన్ను పట్టితి కు * లాపశదా! యనిసేయు తెంపు నీ
కావిధినున్నదోలకు శ * తాంగము నిల్పుము మాటలేటికిక. ౮౪౬

ఉ॥ వీరుండవైతివేని పెను * భీతిని దొంగిలనేల? పండ! నీ
వారలు రోషమూనఁగ భ * వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా
తీరున వారిఁజంపు రణ * ధీరులు కానన వీధియందె యు
న్నారని గాక కుర్కుర గు * ణంబున వచ్చితివేల? బాలికా! ౮౪౭

చ॥ అనుటయు దె త్యుండిట్టులను * నబ్జముఖి! విను నన్ను బోఁటికిక
మనుజులతోడ నాహవము * మానకచేసిన నిందరాదె? రు
ద్రుని ఘనశైలమెత్తిన యు * దూధ భుజంబులు దొడ్డ న్యూనతం
జెనయవె? వంచనమ్మె తగు * చెయ్యము మానవపాళి పట్టునక. ౮౪౮

చ॥ అది విని సీత నిర్దయత * నావడి చేసిడి క్రూరదైత్య దు
ర్మదులకు శత్రునమ్ముఖము * క్రాలుట లోపము వారితోడ బె
ట్టిదపు దురంబు సేతయు బి * డెంబగు సాధ్వల మోసగించు టా
ప్పిద మగు నిట్టిపాపులకు * వీర్యము మాన మనంగ నున్నదే? ౮౪౯

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట.

సీ॥ అనునంత దుష్టాత్మ! యరిగెద వెచటికి? నిలుమంచుఁ గాలాబ్ధ - నినద లీల
గర్జించి నిప్పులు - గ్రక్కుకన్నలతోడఁ, బిడుగులఁ బోలిన - నుడులతోడ
మేరుగిరియె లేచి - మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా - యంబుతోడ
శంపాభవూ బలి - వ్యంపుఁ జంచువు తోడఁ, గొండ్ల కొండ్లయు ధాఁకి - పిండిగా

తే|| జలధిచలరేగి భూమితోఁగి - గలసిపోవ, విలయవాయువుకై వడి - వీచుచున్న
పక్షుమారుతమునఁడరు - వ్రజము విఱుగ, గరుడుఁడని పుట్టలనుభుజంగములుచొరంగ

క|| తెక్కలఁ బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁ బైకి నెగసి యాకసమందుం
గ్రిక్కిటిసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కగ మిన్న మిగుల మాటుపు చెందన్

క|| అరదమున ధరణిజం గొని, యురవడి నెటకేగు వాఁడ యందు నిలుమునీ
గరువం బడఁచెడ నీచా!, తెరువు గలదె నీకుఁ బోవఁ డేకువ? ననుచున్. ౩౫౭

తే|| ద్రోహిరావణుఁ డలలతోఁగి యుంపనెంచి, యెఱుకావులు మనక యెఱుకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోలె యొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయువ యత్తఱిని వచ్చె.

క|| బిడ్డా! భయపడకు మనుచు, నడ్డముగా నిలిచి యనుర యనదలించుచు మీ
డెడతనమూని తాఁకం, డొడ్డాడెన యనుచు నుంత యూఱుట పడుచున్. ౩౫౮

చ|| చెడితివి నీవు బంధులకుఁ యజ్ఞేనానరించితి దైత్యనాథ! యీ
పుడమి కుమారి నీత నిటు యెఱుకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే?
విడువుము వీడవే ననువు యీడుట నిక్కము జీవితంబు గో
రెడు జనులెవ్వరేనియుఁ జఱి రింతురె యిట్టి కుమార్తె వర్తనన్? ౩౫౯

క|| ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బాలియించిపితర యొరకుఁ డనియ విం
దురవుగఁ బెట్టంగ నాతఁడు, నరునముతోఁగొనుట యెఱుంగ వా? యవివేకి!

తే|| కోప ఘూర్ణిత మదకరి యొప్పురింప, శిలలు వైవఁ డలంచితే? చెరఁటి! పక్షి
యేడ? నను చంపుటేడని యెంచితేమి? విసము మ్రుంగియు బ్రదుకును యిశ్వసింతె?

క|| హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు యాకాలుండును దా
శరభులఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేడివి నీవు బ్రతుకు యెంటయుఁ గలదే?

క|| సుతసోదర సహితముగా, హతమాటకు నింతకంటె సధికమగు దురా
గతమును కలదే? కుగతికి, గతమిది, యే జన్మమునకుఁ గలుగవు శుభముల్. ౩౬౦

క|| ఈ సరవరులు త్రిమూర్తుల, లో నగ్రియు లాత్మలగుట యొకములో నె
వ్వారికి బోల్చుగ నగు? నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక యత్తుడవైతే? ౩౬౧

క|| అమరులఁ గాంచిన సరవరు, కొమరుఁడు కోదండ ధరుఁడు యొక్కల నడరన్
సమయించుఁ దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె యతనిం జేర్తున్. ౩౬౨

తే|| బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు, భర్గుఁడొసంగు, ఖడ్గమునుమాయమంత్రముల్, కడఁగలెల్ల
సత్యసంతుఁడొ రాఘవు యాయకములు, బయలు వెడలు సంతపఱకె, బలయుతములు

తే|| అనిన విన్నదైత్యవల్లభుఁ డొడు గఱచి, కనుల నిప్పు లురలఁ జూచి యగ్రద్రో నీవు

త్రోవ వీడుము కాదేని ♦ యీవు పొగడు, వారి జూపుము తలగిల్లి ♦ వైచు వాడ
తే॥ శిల శరాళిచే నీతామ్ము ♦ చీల్చికొనక- త్వరగఁ దొలఁగుము నిలువకు ♦ తప్తలోహ
గత జలం బది క్రిక్కినఁ ♦ గ్రక్కుఁగాక, యీమధురవాణి మీకడ ♦ కింక రాదు.

తే॥ ఇట్లు లసుర పక్కఁగఁ గోప ♦ మినుమడించి, సీతఁగని జటాయువు, తల్లి! చెనఁటియొడలు
ఖండ తుండ ములుగఁ; మహా ♦ క్రందనంబు, వలదు మనవారు లేరను ♦ వంత వలదు.

ఉ॥ కన్నుల సీరు ముత్యముల ♦ కై వడి తామ్మునఁ జింద నేడ్వకొ
యన్నల రాణి! యూటడిలి, యారయు తాలఫలౌఘు గుచ్చమ
ట్లున్న శీరంబులీ ఐది న ♦ మున్నతి మున్నితఁడేలు దిక్కులక
భిన్నములై నిరూపములఁ ♦ బేర్చి పడం గనుమంచు నుగ్రుండై. ౮౬౬

చ॥ ఎఱకల బల్మిచే నశని ♦ యేపునఁ జావఁ బడంగఁ ద్రోసి య
మొట్టకు తలల్ ధరం బదియ ♦ మోదుచు ముక్కునఁ గన్నలూడ్వఁగా
బెఱుగు జటాయు వయ్యసుర ♦ వీరుని తేరిని వీణెఁటెక్కెముక
విఱుగఁగఁ దన్ని తొల్తొలుత ♦ వేల్పుల దీవన లందె నత్తటిక. ౮౬౭

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టి భంగ మెరి ♦ యింపని దై త్యువనంబు దిగ్గన
గన్నులు క్రాఁగు లక్కవలెఁ ♦ గట్టెఱు పొందగ సర్వలోకముల్
క్రన్నన నంచలించ దశ ♦ కంధరుఁ డయ్యెడ బిట్టు నవ్వచుం
బన్నుగ వంచె భూకుటిల ♦ బంధము తోఁ దనదొడ్డచాపమున్

ఉ॥ క్రొన్నెలరేకవంటి నెఱి ♦ కోటలు దై త్యుడు చిత్తజల్లు గా
బన్నిన బాణజాలములఁ ♦ బడుమరుత్తునఁ గొన్ని దూల్పుచుం
గొన్నిటి గోళ్లతోఁ జటచెఁ ♦ గొన్నియముండును భీతి నొందఁగా
భిన్నము చేసెఁ జంచువుల ♦ భీమబలుండు జటాయు వయ్యెడక. ౮౬౯

ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను ♦ గొబ్బునఁ గైకొన వచ్చు పక్షి రా
డ్డిరుని వోలె గృధ్రపతి ♦ డీకొని రక్కస బామ్మిడికముల్
తేరిపయిం బడం బద హా ♦ తిం దొరలించుచుఁ గర్ణ కుండలాల్
వేరిమి డుల్చి పై కెగిరి ♦ వెక్కనమంది నురారి చూడఁగక. ౮౭౦

చ॥ దనుజుఁడు పట్టరాని బెడి ♦ దంబగు కోపముతో బదేను మా
ర్గణముల నాజటాయువు ను ♦ రమ్మున నాటఁగఁ నేసి వెండియుక
ఘన విశిఖమ్ములం దనువు ♦ గానిల జేయ ఖగేంద్రుఁడవు క్రుం
గెన యని వేలుపుల్ మిగుల ♦ భేదమునొందిరి పిచ్చులించుచుక. ౮౭౧

ఉ॥ గాయములందునుండి వడిఁ ♦ గాఢెడి శోణిత భారతోడ న
త్యాయత సత్త్వయుక్తుఁడు జ ♦ టాయువు చూడఁగ ముఖ ఖరాద్యన్తు.

కోయధి నుండి తెల్లనగు ♦ తోయదమొండు ద్రవంబు గొంచు నా
ప్రాయముగా జడిం గురియు ♦ వైనము దోచె నభస్థలంబునన్. ౮౨౨

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున ♦ సుగ్రముఖుండయి పక్కితేడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న ♦ ఖావళి అక్కుచు దూటి ముక్కుతో
వారక తొక్కలం జఱచి ♦ వాని మహోజ్వల తారహార యు
క్సార్ విశాల వక్షమున ♦ ప్రబ్బిన కంకట మంటఁ జించగన్. ౮౨౩

చ॥ ఎరియుచు రావణుండు కఠి ♦ నేఘ శతంబునఁ బక్కితేని పే
రురమును గాఢ నేసిన ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జరులును మోదిలం బులుగఁ ♦ రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన ♦ బంధుర చంచువుతో బలంబునన్. ౮౨౪

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు ♦ నెత్తినట్టి, లావరి శరాసనము నోట ♦ లాగి కొంచు
నింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని ♦ సాంద్రమేఘు, మట్లు వెలసె; నాతని బలమరయ వశమె?

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బారయు నా ♦ వేగంటిఁ బాఱంగఁ జే
సిన దైత్యేంద్రుని విల్లు శూలిధనువుం ♦ జెండాడు శ్రీరామ చం
ద్రున కుం దండ్రిగ నొప్పి యాజికి నుమి ♦ త్తుండైన పక్షింద్రుఁ డు
క్కున నోటంగొని కాళ్లతో విఱిచె డి ♦ క్కుల్చూచి మేల్కొలువన్. ౮౨౫

తే॥ లోక కంటకుండైన యా ♦ నాశవైరి, విల్లు విఱుగుట గని కోప ♦ వివశుడగుచుఁ
ద్రిపుర సంహారకారకో ♦ దీప్తమైన, శరమువంటి శూలమువైచె ♦ జగము వడఁక.

ఉ॥ శూలము తన్ను చంపునని ♦ స్రుక్కక నీడజ రాజు కాంచినా
మేలిమిఁ జూడుమంచుఁ గడు - మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము ♦ విన్మయ మంచు వచించి చేతులన్
బోలఁగఁ దట్టి కేకలిడి ♦ బోరన నార్చిరి మెచ్చులాడుచున్

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన ♦ పేదను పోలె, సతీమల్లె వ
ర్తిని గృహంబునం దతిధి ♦ బృందమువోలె, బరేశు చింతయే
చెలువము గాఁగ నొప్పు ముని ♦ సింహునిగాంచిన యొప్పులాడి చూ
పుల వలె, గ్రమ్మితిల్లె వ ♦ డిఁ బోయిన రావణు శూలమత్తఱిన్. ౮౨౬

చ॥ కినుకను వేలుకై దువును ♦ కేలఁ గొనం గమకించు సంతలో
నన రథచోదకుం జదిపి ♦ నాలుక వెల్పడ మూర్ధ మూడ్చి రా
వణుండు కలంగి వందరంగ ♦ వాని ముఖంబులు రక్తసిక్తమై
మునుగఁగ లక్ష్యముంచి తగు ♦ పోడిమితోఁ బయివైచె నాతలన్, ౮౨౭

తే॥ వినరకొట్టిన తలఁగాంచి ♦ వెక్కనమగు, బిడియమును కక్కనంబును ♦ పెనఁ గొనంగ
రావణుఁడు దండమునఁ బక్షి, రాజుఁ గొట్టె, బర్హతమువలె భువిఁ బడెఁబక్కితేఁడు.

తే॥ అంతఁ దీక్ష్యదృష్టియును వెన్నంటఁ జాల, నట్టి వేగంబుతోఁ దానె ♦ స్వందనంబు
నడపుకొని పోయె దానవ ♦ నాయకుండు, నీత పుంటిపై నిప్పుంచు ♦ చెన్నునొంద.

ఉ॥ ముక్కుడి దైత్యుఁ డేగుటయు ♦ భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరక
నిక్కిమహోద్ధతిఁ మెఱవ ♦ ణించుచు శోకము నొంద కమ్మ! యీ
టక్కరిఁ గూల్తు నే నని జ ♦ టాయువు దివ్యుల సంతసంబుతో
నెక్కడ కేగదంచు దను ♦ జేంద్రు శతాంగము నడ్డగించుచుక. ౧౮౩

చ॥ బలమున వాని దండమును ♦ పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జులఁ దన శాత చంచువున ♦ జొత్తెలఁ బొడ్చి వధించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు ♦ భూరిభయంబునఁ గేలుదోయి కం
పిలఁ గొనియెక రథం బవల ♦ భిన్నము చేసెఁ దదున్నతుల్ సెడక. ౧౮౪

చ॥ అరదము నుగ్గుచేసి భుజ ♦ హంకృతి మాపి శరాసనంబులక
గరముల నూడ్చివైచి రణ ♦ కర్మము సాగక చేసి లోభులం
బారసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ ♦ బొల్పు నిమగ్నులక సరాలునక
గెరలిపడంగ లాగికొని ♦ కీడ్పడఁ జేసె జటాయు వాతనిక. ౧౮౫

చ॥ చలమున వాని శీర్షములఁ ♦ జక్కుగ మోది శ్రమంబు గూర్చి బా
హులపయి తొమ్ముపై శితన ♦ ఖోత్కర శక్తిని అక్కిముక్కుతో
నలిగులిసేయ దైత్యకుల ♦ నాథుఁడు స్రుక్కుచు విహ్వలించుచుక
నిలిచినఁ గాంచి నీ బలము ♦ నేరుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగక.

క॥ ఉగ్రుడయి దైత్యనాథుఁ డు, దగ్రత హరుఁడిచ్చు చంద్ర ♦ హాసము పెలుచన్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని, నిగ్రహమున నేసె విబుధ ♦ నివహము బెదరన్. ౧౮౬

చ॥ అపజయ మెట్టిదో యెఱుంగ ♦ నట్టి జటాయువు వృద్ధుడౌట మో
క్షపదము చేరువాడగుటఁ ♦ గ్రవ్య భుగీశ్వర చంద్రహాస సౌ
తపన మహాగ్రతన్ బలము ♦ దక్కి సురేంద్రుని వజ్రధారచే
విపుల గరుచ్చిదం బయిన ♦ పృథ్వి ధరం బనఁ గూలె నేలపై. ౧౮౭

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప ♦ యింబడె గృధ్రవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాటి రెచ్చటికొ ♦ పారివనంధన దిక్కులేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జిత్తులు ♦ శోకము నందిరి తాపసేంద్రుల
తఱిని సువర్ణ పుష్పములు . దండడి రాలెను కంకరాజుపై. ౧౮౮

ఉ॥ రావణుడాఁర్చె వాగుర ♦ నొఱంగి దగుల్కొను లేదేవోల భూ
దేవి తనూజ విహ్వలత ♦ దీల్పడె నూర్చె వడంకె నొచ్చె దుః
ఖావిల తప్తచిత్తయి ♦ యాదరువొ కొమత్రుంగిపోవఁగాఁ
దీవియవోల నేలఁబడి ♦ తేఱక మిక్కిలి కుంది దూపిలెన్. ౮౯౦

తే॥ సన్నుకాసాడ వచ్చిన ♦ నయగుణుండు, గృధ్రరాజు గతించెది ♦ క్కెవ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి ♦ యంగలార్చె, నాదరువువోవ వెల్లువ ♦ సలయుభంగి. ౮౯౧

చ॥ తెలివి యొకింత లేక గుణ ♦ ధీయుతు లక్ష్యులు పల్కులన్నిరా
కలనముచేసి కోపమునఁ ♦ గాఱులు పల్కితి సాగనంపిత
త్ఫల మిపు డొందితిం దవిలి ♦ బాసటయైన జటాయు వీలఁగా
వల మది యెట్టి కష్టముల ♦ పాల్పడఁ జేయునో! యేమి చేయుదున్? ౮౯౨

చ॥ శరణ మొసంగి రక్షణము ♦ నల్పంగ వచ్చిన యీతఁ డీలుటా?
నరకమునొందఁగాఁ దగిన ♦ సంజుడుదిండి జయంబు నొందుటా?
కరకరిపాపమే జయము ♦ గాంచునె? ధర్మమె యోడిపోవునె?
ధరఁగల సర్వశాస్త్రములు ♦ దబ్బుటలే? సుకృతంబు వ్యర్థమే? ౮౯౩

ఉ॥ కొంకక యేను బేలనయి ♦ కోరుటఁ బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులార! తగు ♦ న్యాయపథంబున నేగువారికిం
బాంకపు మార్గదర్శియగు ♦ పూతచరిత్రుండు తండ్రికంటె ని
ర్వంకలఁ బ్రీతిశాలి యగు ♦ పక్షివరేణ్యుని చూడ రండిటన్ ౮౯౪

తే॥ క్రొత్తడి తనంబు చెడఁగొట్టు ♦ కొనకయుంట, నానయత్న మేయైనవి ♦ న్ననువునెందు
రాముకోదండమునకు నే ♦ రాణఁజొచ్చు, వంశమునకబ్బె నాచేటువలనఁబ్రబ్బు. ౮౯౫

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు ♦ కోనలేంద్ర! మైత్రికై ప్రాణములువీడు ♦ మానసియు
నజ్జటాయువు దివిఁబరి ♦ వ్యంగసుఖము, గొంగఁబలిచిచే? తా నిన్ను ♦ గూడవచ్చె.

తే॥ ఒఱలుచిటులుండు జానకి ♦ నెఱకలుతెగి, సడు జటాయువుఁగని శేరి ♦ పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామెఁ ♦ బెట్టికొనుచు, గగనవీధిని పఱచె నా ♦ క్రవ్యభుజుండు ౮౯౬

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీధిని ♦ శీఘ్రగతిని, జరుగఁ గన్నులు మనసును ♦ గిరిగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి ♦ దిక్కులు, తెలియకుండ, తన్ను మఱచి జానకిచేష్ట ♦ దప్పియుండె. ౮౯౭

తే॥ పిదపనినుమంత, తెప్పితి ♦ విహగవిభుండు, మంటిదెసఁగాంచి దైత్యుండు ♦ మిగులవేగ
మునను జనకనందిని గొని ♦ పోవుటరసి, మనసు తపియింపఁగుంది యిట్లనియె దుదకు.

క॥ లేరైరి తనయు లిచ్చట, రారైరి ధరాత్మజాత ♦ రావడి యుడువం
గ్రూరాత్ముల రాకాసుల, నేకితిం గూల్చు వారో! ♦ యెచ్చుది తెరువో? ౯౦౦

క॥ రాకాసులఁ బరిమార్చంగఁ, గాకుత్స్థులు జగతిబద్ధ ♦ కంకణులగుచో
నీకరణితగునె నీతకుఁ, గై కేయి కడంక యెంత ♦ గావించెఁ దుదిన్? ౯౦౦

క॥ పరమాత్ముడై రాఘవుడై, పరఁగె నసురవధమునేయఁ ♦ బాపాత్ముడై కా
వరమున నిటువంచించెను, పురుషోత్తము నెదుట నిలువఁ బోలియకయున్నే? ౯౦౧

క॥ నాముద్దుల తనయుడై శ్రీ, రాముడై రక్కసులనెల్లఁ - గ్రచ్చఱఁజంపున్
దామరన జన్ముళాపము, చే మానిని దాఁక వెఱచుఁ ♦ జెనటి యసురయున్. ౯౦౩

క॥ జనకజ రక్కసిచెఱఁబడె, ననినేయఁగఁ దగినతెక్క ♦ లఱువులైనన్
వనితారత్న సతీత్వం, బనునెఱకలు త్రుంగవనుచు ♦ నారట ముడిగెన్. ౯౦౪

ఉ॥ సత్తువ తగ్గి తెక్కలును ♦ జాఱఁగ నీత చెఱన్ వదల్పలే
కత్తి నసిగ్గు రాఘవుల ♦ యందలి ప్రేమయు మానసంబులోఁ
గ్రొత్తులవాఱ నిద్రగొను ♦ కోపునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
నుత్తలపాటుతోఁ డెలివి ♦ యొయ్యనఁ దప్పకయుండె ధీరతన్. ౯౦౫

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబుగాఁగ రా-వఱుడైజనక, తనయఁగొనిపోయియామెను-తాఁక వెఱచి
వినమువంటి రాకాసుల - పిండునడుమఁ, బందినుంచె నశోకికా - వనమునందు. ౯౦౬

లక్ష్మణుడై రాముఁ గానఁ బోవుట

తే॥ అచట హేమకురంగంబు - నంటిపోవు, సనఘురాఘవు జ్ఞేమంబు - నరసిరాఁగ
సీతయంపిన సామిత్రి - చెలువునింక, నరయఁబోదము వారల - మఱవనగునె? ౯౦౭

క॥ జానకి నొంటిగ విడుచుట, చే నేమగునో యటన్న - చింతను సీతా
జాని నిడఁ గాంతి మానిన, యూనగరము వీడు - భరతు నంగముతోడన్. ౯౦౮

క॥ సాగరమున నొకంబలె, వేగిరమున నడచి రాము - వీక్షించి మన
స్సాగరము నడచి పరిము, త్సాగరమున మునిగెఁగనులు - తనివెంబొందెన్. ౯౦౯

క॥ తడఁబడి భీతిం బొరయఁగ, నెడమగు మారీచురవము - నెఱుంగమి వలనన్
బుడమి తనయ బెగఁడెడునని, యెడఁదఁదలఁచు రాముడతని-నెలమింగనుచున్. ౯౧౦

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ ♦ దీఱని విక్లమమంది వచ్చె నం
దేహముతోడ మానసముఁ ♦ దీఱని విక్లమమందు నాకడన్
మోహముతోడ మానసము ♦ మూర్ఖులఁ దొందఱ జెట్టి పంప నై
దేహియే కారణంబగు వి ♦ ధిం దొలఁగింప జనుల్ సమర్థులే? ౯౧౧

చ॥ అని తలపోయు చున్న తన ♦ యన్నను డాసి నమస్కరింపఁగా
ననుజని కొఁగిలించుకొని ♦ యత్తలపాటున వచ్చుటేలనన్

- వినుటకు వింతయైన ధ్వని ♦ వీనులఁ జేరఁగ నుమ్మలించి మ
జనని భయంబు నొందె బలు ♦ చందములకై దగవూఁది పల్కినక.
- ఉ॥ నీవరశ క్తి ధైర్యముల ♦ నేనెఱిగింప విసంగ నొల్ల కే
పోవక యుందువేని పడి ♦ పోయెదఁ జిచ్చున నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ ♦ ధర్మము కాదని యందు నిల్వలే
కీవగ నామెఁగావ మది - నెంచితి నంచనుజుండు పల్కఁగక. ౬౦౩
- ఉ॥ చావఁగనున్నదప్పనొకొ? - సంకటముల్ దొలఁగంగ నూఁకు నే
ర్పేవిధి లేని దక్కట! వి ♦ హీనమతిం బదరె నిజంబుగాఁ
గావలి లేనిచో నెడరు ♦ గల్గును వచ్చిన చూపదావభుల్
పోవపు వేటుసేయుటకుఁ ♦ బూనిన సోకుల తంత్ర మియ్యదా. ౬౦౪
- ఉ॥ నీయెడఁ దప్పలేదు గుణ ♦ నీరధి! ధీ రహితాత్మ నీతనీ
వాయెడఁ బల్కు పల్కుల న ♦ నాదృతి చేసెను నేదలంచిన
ట్లేయది పూని నక జెఱచె ♦ నే యని యెన్నఁడు నేనిఁడెంద మ
త్యాయతమై కలంకమతి ♦ నందని రాముఁడు కుందె నెమ్మదిన్. ౬౦౫
- ఉ॥ కాలము త్రోవఁగా ఫలము ♦ గల్గదు జానకిఁ గాంచు పిమ్మటకై
దూలును చింత వేఱొకట ♦ దోరదయంచు వచించి క్రంచరక
జాలగ దవ్వు నారసము ♦ చందమున న్నడతెంచి లోల వ
క్రాలక సీతయుండిన మ ♦ హావనముకై దరిసించి యయ్యెడక. ౬౦౬
- శ్రీ రాముఁడు సీతలేమికై జిలఱియట.
- ఉ॥ శ్రీరఘునీర శేఖరుఁడు ♦ చింతను పర్ణ కుటీరమందు కాం
తారమునందు నెచ్చటను ♦ భారణి కన్యక జాడ గానక
ట్లూరక మాన్పడ న్నిలిచె ♦ నొత్తిలి కాయము జీవువీడి ని
స్సారత నొంది పిమ్మటను ♦ సంకట మందుచు రోయు నై వడిక. ౬౦౭
- ఉ॥ జీవితవాంఛపై విసుగు ♦ చెందిన రాఘవ సార్వభాముఁడ
దేనిని కానమి న్నిలిచె ♦ ధివ్యనిధిం దనకంచు డావఁగాఁ
జేవిడఁ జోరుఁడొక్కరుఁడు ♦ చేరి ధరాస్థలి గెల్ల గించి కొం
పో వెఱనొంది దిగ్భ్రముము ♦ పొంది యలంగెడు దీను కై వడిక. ౬౦౮
- చ॥ తిరుగఁగఁ జొచ్చె భూమియు న ♦ దీనదముల్ కడు నంచలించె సా
గరములు ఘూర్ణి లెక గిరులు ♦ క్రక్కదలెక దొలివేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రులును ♦ దిక్కటి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుఁడు తపింప నెయ్యది ధ్రు ♦ వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పుమా?:

శా|| కోపంబూచునో పాడిపైఁ ? దనదయం ♦ గోపించునో? పాపముం
గోపంబారంగఁ జూచునో? త్రిదశులం ♦ గోపించునో? మానులం
గోపన్ఫుర్తిని కాంచునో? శ్రుతులపైఁ ♦ గోపించునో? వేనిపై
గోపంబూచునో? యేమియకానో? యనుచుం ♦ గుండె జగజ్జలముల్.

చ|| సకలము డింది లోకవిభు - చక్కని గర్భము సాచ్చువేళలోఁ
గకవికచెంది లోకములు - క్రన్న విపర్యయ మొందుకై వడిక
సకల జగచ్చరణ్య గుణ - జాలుని రాము మనంబు వేగఁగా
మెకములు కొండలుం జనము - మేదిని నాకము చెందె దుఃఖమున్. ౯౨౦

ఉ|| కాంచుము తేరి చక్రము ది - గంబడి పోయినదారి యియ్యడక
గాంచుము దేవి దాణ భయ - కంపితుడై భుని జెల్ల గించుటల్
కాంచఁగరాదు కార్యమిటఁ - గాడ్పడి యజ్ఞులపోల్కినిల్చినక
కాంచఁగ నొను వారు దవు - గాఁ జను ముందని లక్ష్మణుండనన్. ౯౨౧

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁబోవుట.

చ|| సరియని రామచంద్రుడును - చయ్యన నాయుధముల్ ధరించి పెం
దెరువును వట్టి వ్రూచు లవ - నీ ధరము ల్లులఁగంగ వేగమై
సరదము భూమిమీఁదఁ జని - సంతకు దుర్గమ కాననస్థలిక
దరియుచు దాటుచుం గడక - తక్కక యేగె ననుంగుఁదమ్ముతో. ౯౨౨

చ|| ధరణి శతాంగ చక్రముల - దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగినట్లు సడి - పాటుటచే వ్రణమందు నీకై పో
టారసిన లీలఁ దోఁపఁ గన - నోపుట కెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనం డనఁ బ్ర - పూర్ణ గుణాంబుధి లక్ష్మణుండనన్. ౯౨౩

శా|| అన్నా! చూడుము తేరు దక్షిణదిశా - ప్రాంతానకుం బోయిన
తెన్నంగాఁదగు సీతరంబు పొడవే - యీవోయ్యమ మార్గంబు నీ
కన్నల్ బాష్పము గార్చుచుండ నెదియుం - గాన్పించునే? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యదంతముల్ తెలియనాఁ - దెల్లంబుగా మీఁదటన్.

చ|| అన నది య క్తమంచు వను - భాధిప వర్ష్యుడు తమ్ముతోడ యో
జనములు రెండు దాఁటిచని - చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లక్రిందులుగ - జాతినకై వడి వీణెటకై మొం
డనువుగ భారణిం బడుట - యల్లనఁ గాంచెను సంతయించుచున్. ౯౨౪

చ|| కని జనకాత్మజాతకయి - కయ్యము గల్గిన దియ్యడక భరం -
బున దనుజాళితో విబుధ - ముఖ్యులకంచుఁ దలంచి తుండ మ

ర్దనమునఁజాలు ప్రీలఁగని - తద్దయుఁ గన్నుల బాష్పబిందువుల్
తోనఁకఁగ లక్షణుఁగని సు - దుఃఖముతో రఘురాముఁ డిట్ల నున్ . ౯౨

చ॥ అరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ - డైన జటాయు కరాళ తుండ దు
ర్భరహతిచేతఁ ద్రుంగినది - రాజిత సత్త్వముచే నెదుర్చు న
ప్పరమగుణాబ్ధి కేమిగతి - పాటిలెనో? యొకరుండు దేహమున్
వరఁబెను వార్ధకానఁ బలు - వత్సరముల్ కడద్రోచె నావుడున్ . ౯౨

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి - మంతఁడు వృద్ధుఁడు సత్త్వశాలియున్
గ్రంచరనేగి యాతనిని - కాంతము వారల నడ్డగించుచున్
మించి నిశాటులం దునిమి - మేలుగ నీతచెఱు వదల్చు యో
చించుచు నిట్టులుంట సొగనే యని తమ్ముఁడు పల్క రాముఁడున్ . ౯౩

ఉ॥ జాలమొనర్ప కేగుటయె - చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును - గాలిపటంబు క్రియన్ భజించి జం
ఘాలురు రామలక్ష్మణులు - కార్యకమొక్కటి యింద్రచాపముం
బోలెఁ బయోధి వీచికయుఁ - బోలెఁ దునుంగుట గాంచి రచ్చటన్ . ౯౩

ఉ॥ తమ్ముడ! కాంచితే ధనువు - ధారణిఁబడ్డది దేవదానవుల్
క్రమ్మి పయోనిధిం జలుకు - కవ్వపుఁగొండను పోలు సత్త్వఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన ప్ర - తాపము గల్గిన యజ్ఞటాయువీ
యమ్మొయిఁ ద్రుంచెనంచు నమ - రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిద్దఱున్ . ౯౩

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి - మరలఁగనిరి, శూలమొక్కండునారాచఁజాలమున్న
తూణములు రెండు కొండల - తుండులట్లు, పడి విరాజిలు టాశ్చర్య - భరితులగుచు.

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి - వెఱుగుగొలుప, సూర్యచంద్రులరిక్కలు - సారిదె జేరు
కరణినున్న బొందడమును - కానయెల్లఁ, గ్రమ్ముకొనఁ జీల్చివై చుట - గాంచిర చట ౯౩౩

తే॥ షవన జవన తురంగముల్ - పడినచోటు, సారథియుఁ దలదెగిపడి - చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ కెడసిన - తానములును, పం క్తికంఠుఁడు సోలిన - పట్టగనిరి. ౯౩౪

తే॥ ప్రళయవేళను భానుబిం - బములు పెక్కు, లుర్విఁగూలిన కరణి ర - తోన్నెజ్జలైత్రు
శస్త్రకుండలములు విభూ - షణచయంబు, తెరలుటంగని కేలువి - దిర్చికోనిరి. ౯౩౫

తే॥ అంగదములు కుండలములు - హరిరత్న, మకుటములు పెక్కులున్నవి - మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన - వీరపరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కుండ్ర - జాడ దోచె. ౯౩౬

తే॥ శ్రీశుండెట్లన లక్ష్మణ - సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై - తనరుకతన
తండ్రితో ననిసేసిన - దై త్యవరుఁడు, దశముఖుండని నామది - దలఁతు ననియె

తే॥ తమ్ముపలుకులు నమ్మిడెం ♦ దమ్ముకనులు, నిప్పులురలంగఁ జూచుచు ♦ నెగచినడచు
రఘువరుడు రుధిర సాగఁగఁగమునఁదేలు, నురుతరాద్రినాఁజనుజటాఁయువునుకాంచె.

జటాయువుంగాంచి రాముఁడు చింతిలుట

ఉ॥ తత్తమంది రాఘవుఁడు ♦ తామరజేకులవంటి కన్నులం
జొత్తిలు బాష్పముల్ తేరువు ♦ చూపఁగ నీయక యడ్డునెట్టఁ దా
నొత్తిలి తండ్రికై వడిన ♦ సూక్తర వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తముపైఁ బడెక భవు శి ♦ లోచ్చయమందొక యంజనాద్రినాక. ౯౩౯

తే॥ గడియసేపు రాముఁడు సామ్మ ♦ గాంచియుండె, లక్ష్మణుం డశ్రుమిళితజ ♦ లంబుచల్ల
నలినదళలీల గల నయ ♦ నములుడెఱచి, మెల్లమెల్లన నిట్లని ♦ పల్లటిల్లె ౯౪౦

చ॥ పితరులఁ జంపుకొంచు ♦ బృథివీస్థలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెక
బ్రతికెను?మున్నె కన్నపితృ ♦ పాదుని వీడితి మాకుఁగాఁగ నీ
తతి ననువుల్ త్యజించితివి ♦ తండ్రివి నీవు నిఁకేది దిక్కు? దు
ష్కృతినగునేను మీయెడఁ బ ♦ రేతవిభుండనుగా జనించితిక. ౯౪౧

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ ♦ శాలివి భావి నెఱుంగ కిట్టులే
ననయము నొందితిక డెలివి ♦ నందని జానకి కీడుద్రోవఁదో
డెనయక యొంటిమై నిడుమ ♦ నెన్నక మిత్రబుణంబు దీర్చితో
క్కనికినిగాని నేనిక వ ♦ గం గడియించుట యే ఫలంబుకై? ౯౪౨

ఉ॥ ఏనును తుచ్చజీవముల ♦ నీఁగియె యుందును చూడలేని న
నొముల దుఃఖముల్ దొలఁప ♦ మాటయొసంగితిఁగాన జీవముల్
పూనినవాడె వ్రానివలె ♦ బాల్చి సుకృత్యము చేయకున్నచో
సీసరజన్మముక నిలువ ♦ నిచ్చవహింప ధరాతలమ్మునక ౯౪౩

చ॥ తరుణి చెఱు దగుల్వడుట ♦ ధర్మగరిష్ఠుని నిన్ను చంపు ము
ష్కరుఁ డనుపూని యుండుటయు ♦ గాదిలి తండ్రివి మమ్మువీడుటల్
మెరమెరనింప హస్తమున ♦ మేరువువోలిన విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జలంపక వి ♦ తంబటి నిల్చిన వాడెఱెల్లరే! ౯౪౪

మ॥ ననుపోల్కిరితిగల్గు వారు గలరే - నాకెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బనుభోగించుచున్న నీత గనుగో - నవ్యాహత స్థైర్యముక
దనరంజూపి కృతార్థతంగాను మహా - త్యా! యొక్కనీమండు ని
న్ననుమానింపక కూల్చిపోవ నిక శా - ర్యం బుండియుం గాల్పనే? ౯౪౫

తే॥ పలువితంబుల నృపుణ్ణి - పనవించిత్త, వికలతం జెందె; సామిత్రి - వెగడుకుడిచె;
నపుడు నుంత తెలివినొంది - యండజేంద్రుఁ, డూర్వుపుచ్చుచు నిర్దుర - నొగినిగాంచె.

తే॥ రాఘవులఁగని సమ్ముద - స్రములుగురియ, తెగినతెక్కలు ప్రాణాబు - తివిరిసప్త
భువనములఁ బొందుపోలికఁ - బొంగినింద - పాపివై చితిసనియల్లఁ - బలుకఁదొడఁగె. ౯౪౭

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము దెలుపుట.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రులార! పాలి ♦ వోవు శరీరము వీడ నుంటి నా
పుణ్యవశంబునం దెలియం ♦ బొందితి మిమ్మని చేరఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేశు శీర్షములఁ ♦ బొడ్చిన ముక్కున భానువంశ రా
డ్లణ్యుల మస్తకంబుల రు ♦ టంబుగ మూర్ఖాని వెండి యిట్లనుక. ౯౪౮

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి ♦ వచ్చె దొనంగని మున్నె యెంచితిక
జంచలనేత్ర నొంటి నుట ♦ జంబున వీడితిరేల? యన్న ధ
ర్మాంచిత మూర్తి లక్ష్మణుఁడు ♦ హావడి కారణమెల్లఁ దేట గా
వింది వచింప నాతఁడును ♦ వీనులు క్రుంగ వినంగ లేమికిక. ౯౪౯

తే॥ వెండి మోమును గన రామఁవిభుఁ డెఱింగి, తెలుపఁ జెవికడ సామిత్రిఁతెలియఁ బలుక
విని గ్రహించి కుమారులు, వెగడు పడక, యుండునట్లు పల్కఁగ నెంచి, యొయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తగా నొక్క రెద్దియఁఁగూర్చలేరు, జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మఁసంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్నఁ ♦ గర్మములను, బుద్ధిచే జయించుట యెట్లు, పానఁగు

చ॥ విధి కృతమంచు నెంచఁదగు, వీడలు గల్గినవేళ మానసం [జెప్పుడ? ౯౫౦
బధికముగాఁ గ నొవ్వఁ దన ♦ యక్కఱ మానుట ధీరధర్మమే?
బుధనుతమైన లోకమును ♦ పోడిమి నృప్తి యొనర్చి నట్టి యా
విధికిని మస్తకం బొకటి ♦ వీడఁగఁ జేసిన కర్మ మల్పమే?. ౯౫౧

మ॥ సుఖదుఃఖంబులు గల్గువేళ తొలఁగం ♦ జూడంగ నొనర్చిదే?
మఖ విద్యేషి కపాలియై తిరియఁగా ♦ మార్పించె రాహు గ్రహ
ప్రఖరాశీ గ్రసితుల్ రవీందులు, చెడుక ♦ వర్ధిల్లు శుభ్రాంశుఁడీ
నిఖిలాండంబులు కర్మచేతఁ బొడముక ♦ నిల్చుక నశించుక దుదిక. ౯౫౨

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీఱుట, పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ ♦ మున నగు నిక్కం
బిడుమల నింద్రుఁడు పెక్కులు, కుడువఁడె తొలి? మీరు వినరె, గురుశాపమునక?.

అ॥ సాటిలేని మోధ, శంబరాసురునిచే, నిర్జరాధిపుండు ♦ నింద నొంద
నపుడు నానిఁ గూల్చె, నజ పట్టి మీతండ్రి, కర్మపునస యిన్ని ♦ గలుగు జువ్వ.

ఉ॥ వీరవతంస! జానకిని ♦ వీడుటయున్ దనుజాళి ధర్మపుణ్
మీటి చరించి త్రేంచుటయు ♦ మిక్కిలి ఖేదము సంఘటించె నీ
ధారణి సజ్జనావళికి ♦ దానిఁ దొలంపుము క్రూరదైత్యులన్
ధీరత సంహరింపుము క ♦ దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మమున్. ౯౫౬

ఉ॥ భూమిఁ బెకల్చి యెత్తి కొని ♦ భూమిజఁ గైకొని పోవుదైత్యునా
స్థేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు ♦ దిన్ దనుజేంద్రుఁడు శంభుఁ డిచ్చుప్రో
ద్భీమ కరాసిచే జతను ♦ వీసరవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
మరణార్తి గల్గిరది ♦ యిప్పుడె రాజకులవతంసమా! ౯౫౭

శ్రీరాముఁడు దివిజాలపైఁ గినుకఁ గొనుట.

క॥ ఆమాటలు చెవిఁబడ శ్రీ, ధాముని కనుదోయి రక్త ♦ ధారలఁ గురిసెన్
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె, ధూమముతో నగ్నిలే చెఁ ♦ దొట్రితె జగముల్. ౯౫౮

చ॥ నిలుకడ దప్పి ధాత్రి ధర ♦ యీ ధరముల్ పెటిలెన్ దినేశ చం
ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ ♦ దోయజగర్భుఁడు లెక్కిడెన్ జగ
ద్విలయము నాకము న్యడఁకె ♦ దిగ్దజముల్ బెడరెన్ సమస్తముం
దెలిసికొనెన్ రఘుప్రవరు ♦ దీపిత సత్త్వపరాక్రమ సితుల్. ౯౫౯

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొయి ♦ యీర్ష్యయనుచు, జగములెల్లను బెగఁదొంది, సంచలంపఁ
బాగయు నిప్పును వెలువడ ♦ భూరి భీక, రముగ నట్టహాసంబుతో ♦ రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింతలేని యొక ♦ తెక్కలి దైత్యుఁడు నాసతీమణిన్
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక ♦ పాటిగ మీరిటు గాఁగ నుంత భీ
తిలని దిశావృతంబు జగ ♦ తీ తలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ బరిమార్తు నిష్ఠా కని ♦ యూజట నందును తండ్రి! యీయెడన్.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును ♦ ప్రేల సభస్థనిలి నిప్పుగ్రమ్మగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు ♦ నుర్వి చరాచర జీవ కోటులున్
స్రుక్క సమస్తలోకములు ♦ చూర్ణముగా దిశలుం బగుభ్రుగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ న ♦ ముత్సుకతన్ గను తండ్రి! యిత్తఱిన్.

చ॥ అని రఘుపుంగవుం డడర ♦ సంబుజ మిత్తుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు ♦ పొక్కుచుఁ బాతె జగంబులెల్ల జం
కెనయును బిమ్మిటిం గొనిన ♦ ఖేదము చెప్పఁగ నేల? దిట్ట ల
క్ష్యులుఁడును జంకెనన్న నుడి ♦ చాలదో? తక్కటి యేల పల్కఁగన్? ౯౬౩

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట.

ఉ॥ రాఘవు కోప జృంభణ భ • రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లనుకొ
నీ ఘనకోపముకొ విడుము • నిర్జరులుకొ ముని చంద్రులుకొ వరా
ఘోషు భవద్బలంబునన • మోఱకు సోకుల పోరుసీఁగి దుః
ఖోఘములం ద్యజింతురు దు • రాత్ముల వేటాక రీతి దోర్తురే? ౯౬౮

చ॥ అజని వరంబుచే మదము • నంది దురాత్ముఁడు చేయు చేతల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసె • గాదె? మఱొక్కటి యేల చూపగకొ?
భుజగులు వేల్పులు న్నరులు • పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజగుజవోవ, ధర్మువును • కోరి చరించెడు వారలుందురే? ౯౬౯

ఉ॥ వైరులయొద్ద సేవకుల • వైఖరి స్త్రీలవలెం జరించుచుకొ
భూరి సుఖంబుల న్విడిచి • పొక్కుచుఁజూవక వేల్పు లెల్ల ముకొ
• శ్రీరమణుండు పాల్కొడలె • ఇల్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల సేమఱించుచు ద • యకొ సుధ యీయఁగ నుండి రింతకుకొ.

ఉ॥ బాహు బలాఘ్యలార! వర • వర్ణిని గానల నొంటి డించి మా
యా హరిణంబు వెంటఁ జని • యచ్చపు మీకులగౌరవంబు నం
దాహ మొనర్చినార లది • తప్పక మీదగు తప్పగాక నం
దేహములేల? మానవులు - దెప్పిన వారల సేరమానొకొ? ౯౭౦

ఉ॥ కావునఁ గోప మందకుము - కాంత యరుంధతి వంటి సీత దుః
ఖావలె బాపి వేలుపుల • యంగద క్రుంగఁగఁ బాడి నర్థిలకొ
రావణుఁ గూల్చి లోకముల - రక్షణసేయుమ యంచుఁబల్కి - తా
పావల మానసుండయి ద • యాళ్ళు జటాయువు మూసెఁగన్నులకొ. ౯౭౧

మ॥ విహగశ్రేష్ఠు వినీతి సంభృత వచో • నిన్యానముకొ మూర్ఖమం
దహరేశాన్వయుఁడూనె నాత్మ పితృవా • క్యాభింబలెకొ; ధర్మ సం
గ్రహముకొ దైత్య వధంబు ముఖ్యమగు నా • కర్తవ్య మిచ్చొఁగ్రుథా
బహుళ వ్యాహృతులేల యంచు నుడిగెకొ • బ్రజ్ఞాయుతుండై వెనకొ.

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి నీ • శ్రాంతిం గొనుం డేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ శిరస్సునం దునుచు కం • టకొ వేటు నాకేది మో
దము గల్గించును? సీత నెచ్చటికి నా • దైత్యుండు కొంపోయె? ద
త్త్రమముం దెల్పుఁడు నా జటాయు వలసెకొ • దప్పక స్మృతికొమీఁదటన్.

మ॥ అరవిందాసన శింకరాదులును సర్వా • మ్నాయముల్ వేసి పా
ద రజంబుర గనుఁగొంటకై శ్రమములకొ • దైవాటగా నోర్చియుకొ

బొరయం జాలవో యట్టి రామ చరణం ♦ బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముడై
దొరసెన్ శాశ్వతమోక్ష లక్ష్మీ విహగేం ♦ ద్రుం జాత్య సాక్షాత్కృతిన్.

మ॥ అటఁ బక్షిండుడు ముక్తి నొందఁగ నిలెం ♦ పాదుల్ రఘుశ్రేష్ఠులు
త్కట శోకావలచితులైరి యల కాం ♦ తార ప్రదేశంబు సం
కట పాటొందె మృగాళితోఁ దరులతో ♦ త్కౌ భృత్యమూహంబుతో
బటు దుఃఖంబున శీఘ్రమందు కరముల్ ♦ బంధించె లోకావళుత్. ౯౨౭

మ॥ శ్రేమలం బొందితి దుష్టరాక్షసునిచే ♦ శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమినై ఘోర తపంబు సేయుదున? దై ♦ త్యశ్రేణి మర్దింతునా?
యమినై ప్రాణములం ద్యజింతున? మహా ♦ యం బెయ్యదోతెల్పు శ్రే
యములు గూర్చెడు తండ్రి గోలుపడి యె ♦ ట్లంకింతు జీవంబులన్? ౯౨౮

మ॥ అను నన్నంగని తమ్ముడిట్లను మహా ♦ త్యా! నిత్యతేజా! పురా
తన కర్మంబుల నింద సేయఁ దగున? దాయంబు రెచ్చెనఁ జిం
తను పొందన్ ఫలమున్నె? రక్కసులఁ గ్రో ♦ ధం బొఱఁ జక్కాడి యా
వెనుకక దుఃఖము నొందఁగాదగు మదిన్ ♦ పీఠింపునూ తత్త్వమున్.

శా॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు నై ♦ న్యంబూని విభ్రాంతి నా
పన్నన్ మావదినన్ విడన్ చలఁతురే ♦ బందీకృతక? బుద్ధి సం
పన్నుండా మనతండ్రి గీటడఁచు క్ర ♦ వ్యాదున్ వడిం జంప కి
ట్లెన్నన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుచుఁ దపం ♦ బీ కొంటయు బోలున?

మ॥ అనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్పు విని ♦ దైవ్యంబున్ వినర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి వధించుటే తగవుగాఁ ♦ దర్శించి సౌమిత్రితో
మనుజాధీశుడు పల్కు నీతనికి సం ♦ స్కారంబు గాంతమా
తనుజన్ముద్వలె నౌర్ధ్వ దైహికములం ♦ దాత్పర్యమేపారంగన్. ౯౨౯

తే॥ అని యగురు చందసేధనా ♦ లరసి తెచ్చి, పేర్చి దర్భలు పఱసి పై విరులు సల్లి
యరణి మధిమించి యనలంబు ♦ నెరియజేసి, వినుల జలమున స్నానాది విధులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ ♦ గావము పేర్చునఁ జేర్చి వేద వి
ద్యరుడు రఘుద్వహుండు శ్రుతి ♦ పద్ధతిఁ దక్కకచేసి యవ్వలన్
శిరము కెలంకునం గొఱవెఁ ♦ జేర్చి దహించి కొలంకులోనఁ గ్రం
కి రహిని తర్పణాదులను ♦ గీడ్పడ కుండఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్. ౯౩౦

తే॥ పితరులకు నెల్లఁ దర్పణ ♦ విధులు తీర్చి, యింతుక జలంబు తాఁ ద్రావిత్వ ప్రియంద
బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల జీ ♦ వ ప్రతాన, ముఖము సంతృప్తి పహియించె మోదనంది

మ॥ జయ శీలుండగు రామ భూవరుడు శౌ ♦ ప్రస్తు ప్రక్రియల్ దీర్చినం
శయముల్ మాని నిశాట మర్దన మహా ♦ సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంతోషమునం వలిచ్చె గ్రతు భు ♦ కృంభుంబు, భానుండుఁ ద
త్త్రియఁ దానుం బానరింప నేగెననఁ గ్రుం ♦ కెం బశ్చిమాంభోనిధి. ౯౦౦

౯ అయోముఖి పటలము (౧౦౧)

చ॥ సరగున రామ లక్ష్మణులు ♦ సంజను తత్ఫల విడి కారు చి
చ్చు రవులు వెలుచేఁ జెరువు ♦ చొప్పు గనంబడ నొక్క సల్ల నౌ
గిరివరమందు చేరి రటఁ ♦ గీల్కొనె నింద్రు జయించి రేగు రే
దిరుగుడు మూఁతల్లు కడుఁ ♦ దెట్టియలై యిరు లగ్గలించుచు. ౯౦౧

ఉ॥ అయ్యెడ కానల్ గిరులు ♦ సన్నియుఁ దేనియ చింది వాఁగుల
గ్రయ్యగఁ దుఃఖ మొందు క్రియఁ ♦ గానఁగ నయ్యను వారి చింతతో
నెయ్య జటాయుపాతమును ♦ నిండిన కోపము నాన తెల్వియు
డయ్యటయుం బెనంగొని యె ♦ డందల మిక్కిలి నొంచి మూరిచె. ౯౦౨

మ॥ ఘన విజ్ఞానము లేని మూఁగుండు తగం ♦ గర్మంబుచే నొందు సం
జననంబుంబలె రేయియ. ౯, ఘృతము నో ♦ జం బోయ వర్ధిలు న
గ్నిని పోలెం గడు వేడి యూర్పులు పెరిం ♦ గె, నిద్రాదయ్య రా
మునకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ ♦ పోరాములం బొందుట. ౯౦౩

రాముండు సీతం దలంచికొని పరితపించుట.

తే॥ రాము నేత్రపద్మంబులు ♦ రాత్రులందు, ముడుంగకుండుట సీతయ. ౯, డధి కన్య
విడి యుంటుకో? తన్ముఖి ♦ నిధుని చూడ, కుంటవలననో? మది తన ♦ యొద్దలేదో?

తరల॥ అతని కన్నల మ్రోఁగ నప్పడి ♦ నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పు కుప్పలు ♦ శోషిలం బాలుపారె దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు ♦ మాడ్కి తెప్పలు వ్రాల్చ క
ట్లతివ రూపు నిమేషణ స్థితి ♦ నంది కాంచుచు నుండఁగ. ౯౦౪

తే॥ మైథిలాత్మజ శోభాయ ♦ మాన్దమైన, మోము గాంచితి నని తాను ♦ మురియునట్లు
మలయపవనరృముప్రాచు ♦ మలచక్షయను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు ♦ కానఁబడియె.

చ॥ అతనుండు పొంచియున్న తెర ♦ నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు లెల్ల నా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర ♦ యంబునఁజేసిన చంద్రకాంతు లు
ద్ధతి భుజగంబు భూరోష ♦ దంష్ట్రలతోడ వియోగ బాధిత
ప్రతితిని కాటువై చి యు ♦ నంతలు గూర్చెడు నట్లు లేవరే. ౯౦౫

చ॥ జనకజ లేని చింతయు వి ♦ సంబును చల్లెడు చంద్రుపీడయున్
 బెనఁగొన నేమిదోచక వి ♦ భిన్నతనొంది ఘోరద్రువంటి ప్ర
 న్నని మృదురోమరాజి నలి ♦ సమ్మము మించిన మోము పాల బో
 లిన సలుకుల్ గలట్టి లవ ♦ లీ లలితాంగిఁ దుంచు కుందుచున్.

౯౮౮

క॥ పెదవులఁ గఱచుచు నిట్టూ, రొద్దవ భుజము లదర నిస ను ♦ లో త్రముఁడు మదిన్
 మదగజము విజిచివై వఁగఁ, గుదివడు లేఁ గొమ్మవంటి ♦ కోమలిఁ దలఁచున్.

౯౮౯

ఉ॥ వంచిన నింటితో వడిగ ♦ వచ్చును వచ్చునటంచు దిక్కులం
 కించుచుఁ జూచె నేమొ కిల ♦ కించితవర్తన నంచు లోన భా
 నించుచు వార్ధిపై నిరియు ♦ వీచికలంబలె నెచ్చునొగ్గుగా
 వించెడు నూర్పుతోడఁ బల ♦ వించె మదిం బయలు బృకుండఁగన్.

౯౯౦

తరల॥ మెఱుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రలు ♦ మీఱ భీకరరూపుఁడై
 వెఱుపు పుట్టఁగ నిల్చునిల్చుని ♦ వెక్కిరించుచుఁ బం కీ కం
 ధరుఁడు జాసిననేళ జానకి ♦ తత్తఱించెనో? సోలెనో?
 విరవీరం గొని నిహ్వలించెనో? ♦ భీతి న్మును తలంచెనో?

౯౯౧

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ ♦ విన్ననొ నిధువైఖరిన్
 విషమ సంస్థితి నొందు మైథిలి ♦ వీరుఁడేలొకొ రాఁడు నా
 విషయమే యింక విస్మరించునో? - శ్రవ న్ముతు ధాటికిన్
 విషధరాభ శరీరుఁ డల్కియె ♦ నిడనంచుఁ దలంచెనో?

౯౯౨

తే॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ దనకు జ్ఞప్తి, నెఱుపఁ గట్టమునొందిజీ॥ వములుకలఁగ
 దైన్యమందిన శ్రీరామ ♦ ధాత్రివరుఁడు, తలరినాకింక నిల్లు కా ♦ వలెనె? యనును

తే॥ ధనువు నెగ దిగఁ జూచి మం ♦ దస్మితంబు, నేయు భుజిగులం గాంచి ♦ చిన్నవోవుఁ
 జెలువఁ గాపాడలేమికి ♦ సిగ్గునొందు, గడకు రాఁగల నిందకుఁ ♦ గలఁగి జంకు.

౯౯౩

తే॥ మంద పవనునిచే మేను ♦ మలయుచుండ, నావరారోహ కులనతి ♦ నన్ను పాసి
 పరితఱించెనొ ప్రాణముల్ పాసె నేమొ, యచుచు నిట్టూర్పులొనరించు॥ నలమటించు

క॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలేక ♦ మఱుఁగుచు నుంటిన్
 జగజెట్టి గానె యేనని, నగు సిగ్గిలు నలఁతనొందు ♦ నవయుం గుములున్.

౯౯౪

క॥ నుసలును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ ♦ గెడవును నూత్ను
 వ్యసనము వర్ధిలఁగ మా, ససముం దపియింప బ్రమయు ♦ నలఁకువ సెందున్.

౯౯౫

ఆ॥ కమలములను పోలు - కమల తెప్పలు వ్రాల్చి, కల్పకాలములను - కడపు నేరఁడు
 నిసి ముగింపు గనఁడు - నెలఁతలేమియె? యభి, మానముననో? కతము శాపరాధు,

క॥ అన్నాలక్షణ! దివసము, లన్నియు మును సమమలగుట - యరయుదు గద నేఁ
డిన్నియమమ్మున నిన్నటి, కన్నను నిసి దీర్ఘమైన కత - మెయ్యదియో? ౯౯౯

క॥ చెలి మోము సాటి నెనయమి, నలగుదు సిగ్గునను దిన ది - నంబు మలయుచున్
నెలజేడ! నానలి ముఖ, జలజము మఱుంగగుడు నేఁ డె - సం గెదు కడిమిన్. ౧౦౦౦

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుండు, పొగఁజొందిన తనకులంబు - పొలుపు సమసి నేఁ
డగఁజొందె ననుచుఁ జింతను, జగతీస్థలి దాఁటి యవల - జని మరలంజో? ౧౦౦౧

అ॥ ఇనుండు పుట్టకుండె ♦ నేల? పివనవ్వంతు, గుఱ్ఱములను రథముఁ ♦ గూడఁబట్టి
కట్టి రావణుండు ♦ కారాగృహంబున, నూచఁబోలుఁ గాక ♦ యున్నరాడె? ౧౦౦౨

అ॥ ఉడుకఁబోలుఁ మధ్య ♦ మొప్పారు జానకి, కానకుండు పొడవు ♦ గలుగు రాత్రి
తోడ లోకలయము ♦ తోతెంచు జాడలే, యెఱుంగనయ్యె మదికి ♦ నింతనిజము. ౧౦౦౩

తే॥ తాపనులకుఁ గ్లగ్గముఁ గూర్చి, ధాత్రియందు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్యవరులు బ్రతికి
యుందురేనియు ధర్మపునఁబాదియున్న, వారు నిల్తురే? తగవునవఱునెది? ౧౦౦౪

అ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట ♦ శింజిని నెక్కించి, విరి శరములఁ బూని ♦ వేయఁ దొడఁగె
మారుఁ డంబరంబు ♦ మఱుంగుననిల్చిరా, శువుని మనసు తలరి ♦ కలఁగిమలఁగ. ౧౦౦౫

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గైకొనఁగ. ♦ వీ లినుమంత లభించునేని యా
వీడినదానికై జతను ♦ వేకొను మానవుపోల్కి రాముమై
ప్రోడిమిఁ గాంచి మానసము ♦ పొక్కఁగ మారుండు కుండె మున్నుతా
నాడిక రుద్రకుంటి సెగఁ ♦ వాఱిన మేనిఁ దలంచి పొందఁగన్. ౧౦౦౬

తే॥ నీలనీరదశ్యాముని ♦ నెమ్మనమ్మునఁ, దూఱి యారాత్రి శూలమై ♦ దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత ♦ కాలమట్లు, కడచెఁ జీకట్లు కొండల ♦ గవుల కేగె ౧౦౦౭

ఉ॥ షీరపయోధిఁ దా వలచు ♦ శేషుని శయ్యను నిద్రవీడి నీ
తారమణి మణి విరహ ♦ దాహ రసాంబుధి ముగ్ధుచున్న యా
వీరుండు నీడజాది వన ♦ విశ్రుత నాదము తోడఁ దన్నివం
గారవమొప్పు లేచె; నలు ♦ గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడలే? ౧౦౦౮

చ॥ నెమిళ్లు జింకలున్ గరులు ♦ నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుచుఁ గాంచు రామునకు ♦ ధైర్యము నిల్చునె? తేనెకొకిలం
బమ్మతము వీణ వేణువు వ ♦ రాంగ రసాలముఁ గేరు క్రమ వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని ♦ కానలఁ గోల్పడి కుందకుండునె? ౧౦౦౯

చ॥ తెలతెలవాఱు గాంచియును ♦ తేకువ జానకి యించు పల్కులన్
దెలియని తామచంద్రునకు ♦ నిన్న జలేజముపై వసించు హం

సిలలి వహించు నమ్మగువ ♦ సీత సిజంబుగ నేడు లేమి ని
 చ్చలముగ జూపురీతిఁ దొలి ♦ చక్కిని భానుఁడు పుట్టె నయ్యెడన్ గంగం
 చు అడవుఁ గాంచి చుండెను తిరు ♦ గాడెను చక్కివజంబుఁగాంచి నె
 న్నడగల కేకులం గని వ ♦ నంబుల హంసలఁ బూలగుత్తులన్
 బెడఁగఁగ నేఁదలం గని ని ♦ భీతమ్మగ క్షి వరాంగపాళిఁ దా
 నెడఁదఁ దలంచి చింతగొను ♦ సిచ్చట నచ్చట నిల్చు నార్తిమై గంగం
 చు ఇటులు తపించు నన్నఁ గని ♦ రెండొ కలుగి నుమిత్రవట్టి నం
 కటపడి లో నలగదారి వి ♦ కారము వెల్పుల దోషనిక మీ
 రిట్ల వెతఁచెని మావదిన ♦ సర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడి గా
 దట మనఁబడి పలుకు దను ♦ జాధఁడు తావును కాన తెండనన్ గంగం

తే॥ సరి యనఁగ నిర్వరును కొండ ♦ సంహలంగు, తూటిపెక్కు వనంబులు దొడ్లగిరులు
 నదులు దాఁటుచుఁ జనిచని ♦ నాఁడు పూర్తి, నడచి పదు నెన్ని దామడల్ కడచినార్దు.

తే॥ వసుమతీ తపఃఫల సంభ ♦ వంబు జాన, సనతిం గానఁ జాలముఁ ♦ గిన్నయడర
 నిశ్వసించుచు వారలు ♦ సిడజాత, నాన పుష్పర మైన వ ♦ నంబుఁ జేర గంగర

తే॥ తనకులేశుల హృదయ చిం ♦ తనము తెలిసి, యన్ని చోటుల జానకి ♦ నరసి యరసి
 కనక మేరువు నవరభా ♦ గమున వెడకఁ, జనిన తెఱఁగున భానుడ ♦ స్తమయ మందె

అ॥ జ్ఞానఘక్కి నెఱుంగఁ ♦ బాలని మూఁఘల, మన ముపంతు మించి ♦ కనులు గాన
 రాని రీతిఁ జెలఁగి ♦ రాముని ననుకాంతి, గెలువనేమొ దిశల ♦ సలమె నిరులు గంగఁ

తే॥ వీణతంత్రులకును సా పు ♦ సలయనేర్పు, శారికలు చిల్లలకు బడి ♦ చదువునేర్పు
 వనమునం జంద్రమండల ♦ ఘక్కి-నున్న, సటిక తా ♦ మండపమగు ని ♦ ల్వంగఁ దలంచి

అ॥ కూరుచుండి రామ - ధారణీ నాథుండు, అమ్మఁగాంచి యిచట - దాపునందు
 నీరు గలుగునేని - నెమకి తెమ్మన లక్ష్మ, కాఘ్యఁడరిగె విల్లు - సమ్ములూని గంగర

నీరు తేఁబోయిన లక్ష్మణుని అయోముఖిదొంచి కామించుట

అ॥ జలము వెదకి వెదకి - తెలియక సౌమిత్రి, యెంటరిగ మృగేంద్రు - నొప్పునఁజను
 నచట నెలపుకొన్న - యది యయోముఖయను, కాంత గాంచె నతనిఁ - గాముకియయి

తే॥ మంత్రమునకు లొంగని పాము మాడ్కి వెంట, నంటియసుర యా సౌమిత్రి సరసి నంత
 గర్వోపమ్ములను ద్రోచి ♦ కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెదకుచు మనలు వ్యాడు.

అ॥ అనియంధకార మందున, ఘనతర మోహంధకార ♦ కలిత హృదయయై
 మనసిజుని కవయఁ గౌగిలి, గొనుటా ప్పునుగాని మ్రొంగఁ గూడునె యనుచున్ గంగర

ఆ॥ వేడుదాన వీడు ♦ వినడేని కడుదవ్వ, గొనుచుఁబోయి యచట ♦ గుమరుపఱచి
యలమి యెడఁదఁగలుగు ♦ నలమట నెడలింతు, ననుచు నెడుట నిలిచె ♦ ననురవనిత.

సీ॥ నిట్టూర్పులందుడి ♦ నిప్పులు చల్లుచు, పెనుపండ్ల నిభముల ♦ విఱిచి నమలి
మ్రొంగనుబ్బిన పొట్ట ♦ మీఁదఁజుట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు ♦ గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా ♦ సరి పాములంగట్టి, కాళ్ళుల నందెలుగా ధరించి
యన్ని వస్తువులఁ గ ♦ ల్పంత మందున మ్రొంగు, మిత్తిబోలిన మోము ♦ నెత్తిపైకి

తే॥ కడలి నీటి నెల్లను ముంచు ♦ గరిఁబెప్పగిది, వెలయు నోటితో బడబాగ్ని ♦ విధమునొంది
విరిసియున్న వెండ్రుకలతోఁ ♦ బృథివివిరిసి, గొలుచునట్టిపాదములతోఁ ♦ దలముమీఱి

సీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ ♦ క్రమ్మి చాలుగఁ జిందు, ఘనకటి శవముల ♦ కాంచి యొప్పు
బ్రళయ కాలానల ♦ ప్రభనొప్పి మిడుఁగులుల్, చిటపట కన్నులఁ ♦ జెదరు చుండఁ
బాద సంఘట్టన ♦ మేదిని వణఁకుచు, జానయా యిదియని ♦ సంశయింప
వననిధి మోకాటి ♦ బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచుఁ ♦ దెరలిపడఁగ

తే॥ పాఁప కడియముల్ ముంగేలఁ ♦ బరిధవిల్లఁ, బులుల దండ లష్టాపద ♦ ముల మినుకులు
సింహముల కుండలములు ♦ చెలఁగుచుండ, నడచె లక్ష్మణ నెదుటికి ♦ బెడిదురాలు.

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద ♦ జలకణంబు, లెఱు చిన్నకన్నులనుండి ♦ వజ్రవాఱఁ
జూచె దద్దంప్రికాకాంతిఁ ♦ జొప్పడంగఁ, గాంచె లక్ష్మణుండును దాని ♦ కాయనుషమ.

తే॥ మునుపు ముక్కంటఁదెగిన శూర్పణఖగుణము, తోడఁ దాటక గుణమును, కూడినట్టి
యీచెడిపె దుష్టరాక్షస ♦ బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని ♦ తెలిసె నతఁడు.

ఉ॥ వీరలు పాపవర్తనలు ♦ వీఱిఁడులున్ బలుపాటు స్వైరింతుల్

కారణమొండె మాకడకుఁ ♦ గ్రచ్చుట వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం

డారసి ఘోరకాననము ♦ నందు నిసిం జనుదెంచితేలగిసి

వేరి పడంతివోదు వచి ♦ యింపుమ వైశమ యన్న వెంబడిన్. ౧౦౨౭

తే॥ బిడెము లేనిది చలియించు ♦ నెడఁదగలది, యగు నయోముఖి యిట్లను ♦ నానతోడఁ
జాలకాలంబు నీయొద్దఁ ♦ జనవులేని, దాననై నను కాంచితిఁ ♦ దమి వహించి. ౧౦౨౮

క॥ సుందరవీరా! మున్నెవ, రుం దాఁకని నానభిత్వ ♦ రుక్మము నీకుం

జెందఁగఁ జేసితి సుఖముల, నొందుము తొలఁగింపు మరుని, యాగాత్యంబుల్. ౧౦౨౯

క॥ ఉపశమమున రక్కసి యిటు, లుపకంఠమునన్ వచింప ♦ నుడుకుచుఁ గినుకన్

జపలిని! యిఁకినిట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నాశరములు ♦ గీటడఁచు నినున్. ౧౦౩౦

క॥ తొలఁగుమ యనిలక్ష్మణుండన, నలుగక రాకాసి యను న ♦ నంగ సుభగ!జో

తలు నేసెద స్వాప్రాణం, బుల నిలుపుము చెడుగులేదు ♦ పుణ్యమె గలుగున్, ౧౦౩౧

క॥ అభయఁ బిచ్చితి ననుచో, రభసంబున గంగ పుష్క- ♦ రమె తెచ్చెద నో
యిభజిద్విక్రమ! నిన్నును, నభమున గొనిపోదు తలఁపు ♦ నం గొనునెడకున్. ౧౦౩౨

క॥ అనువలుకుల మన్నింపక, కనలున సౌమిత్రి నీదు ♦ కర్ణంబులతో
డను నాసిక తెగఁ గోయక, మునుపే, తొలఁగుట శుభంబు ♦ పొమ్మన నదియిన్.

క॥ నేవీనిం గొని నాగుహ, లో వై చిన పిదప నాకు ♦ లొంగును సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ దలఁచుచుఁ, ద్రోవ విడిచి యొక్క క్రేవ ♦ తొలఁగుచు నిలిచెన్

క॥ మొదటన్ మోహనమంత్రము, కొదుకుచు లక్ష్మణుని వారు ♦ కొని గగనమునం
దెడగందు తోడఁ జను తో, యద మనఁ బఱచెన్ మనోజు ♦ నంగదవలనన్.

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని ♦ కన్నుల సద్దుచు తామ్ము చేర్చగా
సారగు తొలంగి లక్ష్మణుఁడు ♦ జోటిక మూపున నిల్వ, నబ్ధి మం
దర మటు లుండె నిండు మద ♦ దంతిని పోలుచుఁ గుంతి హస్తుఁడొ
హరసుతుఁడెక్క కేకివలె ♦ నయ్యెను రక్కసి లేమ యయ్యెడన్. ౧౦౩౬

తే॥ దాని కేలను తామ్మునఁ ♦ దలను మెడను, నిలిచి సౌమిత్రి గజ చర్మ ♦ కలితుఁ డభవుఁ
డైన లయకాల రుద్రు మ ♦ హా సతేశు, కొమరు నిలసిల్లె జంకును ♦ కొంకులేక.

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

అ॥ అటులు దైత్యకాంత ♦ యనుజుని గొనిపోవ, నిచట విరహ బాధ ♦ నెనయు చున్న
యిన కులుండు నీరు ♦ కొని తేరఁ బోయిన, తమ్ముఁ గుట్ట రామిఁ ♦ ద త్తఱించె. ౧౦౩౮

శా॥ నీరంబుల్ లభియింపవో? తెరువునన్ ♦ విఘ్నంబు లేపారెనో?
నారామామణిఁ గొన్న వార లెదురై ♦ నారో? దురంబయ్యెనో?
క్రూరాత్ముండగు పంక్తి కంఠుఁ డితనిం ♦ గొంపోయెనో? యేమొనో?
మేరన్ మీఱఁడు వేగవచ్చు నతఁ డ ♦ మృధాని రాఁడేలొ కో?. ౧౦౩౯

శా॥ నాజీవంబును పోలు లక్ష్మణుని వి ♦ జ్ఞాన ప్రబోధంబులన్
రాజుద్రీతి గణింపకే జనకజన్ ♦ రామామణిన్ మానమున్
దేజఃకాంతలు కోలుపోయి వనటన్ ♦ దీల్పాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగలేక ప్రాణములనే ♦ యుజ్జింపఁగాఁ బూనెనో?. ౧౦౪౦

శా॥ దట్టంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గటి పదా ♦ ర్థంబుల్ గనకరావు నే
నెట్టి చీకటి నెందు రోయుదు మన ♦ స్నే పుండుగా బాధ యాఁ
కట్టెన్ దోచ దిఁకేమియున్ జెడితి నా ♦ కాయంబు భారంబుగా
దట్టెన్ జీతమేల నాకు నను జా ♦ తా! నీవు లేకుండఁగన్. ౧౦౪౧

చ॥ ఎడతెగకుండు యుద్ధముల ♦ నేవునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ ♦ గై తివె? తమ్ముడ! అన్న! నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణమున్ ధరణి ♦ వీటిఁడినై బ్రదుకంగ నేర్తునే?
కడుఁ జెడుగే యొనర్చి ♦ గావున నీవని యొప్పు నేరికి? ౧౦౪౨

చ॥ తొలఁగని డెప్పురంబులను ♦ త్రోపుడు నేయఁగఁ జాలు తమ్ముడ!
తలఁగని చింత నామదికి ♦ దాపము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
స్థలిత మహారివీర! యెద ♦ చంపి యిటుల్ నను వీడ నాయమే?
వెలుపల నింత కాల మిటు ♦ వీడి వసించుట నీకు నొప్పునే? ౧౦౪౩

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను ♦ నర్మిలి సీతను వీడి జీవినై
చనుటయు నిన్ను పాయ మది ♦ చాలమిచ్చే గద! జానకీ వియో
గ నిభృత తాప కర్షితుని ♦ గ్రమ్మట నీవును వీడి నిన్ను లో
యను పని గూర్చి రెండవ మ ♦ హరిని నాకిట సంఘటించితే? ౧౦౪౪

ఉ॥ తమ్ముడ నీవుక్రమ్మరిలు ♦ దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరవేని త్యజి ♦ యించెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుం జెడును ♦ నాకము దప్పును తండ్రి కింకఁ బ
ట్టమ్మున నెల్ల రీలుదురు ♦ డబ్బుట యింతకుఁ గూర్చ బోలునే? ౧౦౪౫

ళా॥ మాంధాత్రాది మహిళ వంశమున సా ♦ స్రూజ్యంబు గైకొక న
ద్యంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని ♦ ర్బంధంబుతో నెల్ల న
ద్యంధుల్ వలన సర్వసౌఖ్యముల మ ♦ త్రైంకర్య సంసిద్ధికై
సంధరించు ప్రియూను జన్మ! యిట నీ ♦ చక్కెన్ విడంబొడియే? ౧౦౪౬

తే॥ అనుచు లేచును ధరణి కుఁ నలయు సాలయు, మలఁగుఁ దెలియును మెలు పైనఁ మెలయు
నిట్టి చీడలు లలమె నిం ♦ కెట్లు లనును, నడచుఁ బలుచును బమ్మెరఁ నడలు బడలు కుండు

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు ♦ చెలఁగి కావ, నిద్రసై తను వీడిన ♦ నిశ్చలుండు
రామికిం గతమేమి? భా ♦ రమగు పాప, కర్మ కాతనిఁగను నోము ♦ గలదే? యనును.

తే॥ ధర్మ మనునది జగమునఁ ♦ దనరునేచి, మాఱు జన్మంబునగుదు న ♦ మూన్మృత్యుడగుచు
నన్నయగుఁ గాక యతఁడు నా ♦ కనుచుఁగ త్తి, దూసిప్రాణమున్ పోకార్చఁ దొడఁగు సంత

తే॥ మాయనుండి మేల్కొన్న లఁక్ష్యుఁడుదాని, ముక్కుగోయఁగి నొచ్చినఁ మొఱకుటసుర
వైచే బెడబొబ్బ యదినిని ♦ పద్మరయను. డక్కజంపాలుతోఁ దమ్ముఁ నిక్కు వరసె

తే॥ గులకతాల యడవియందు ♦ గూడ్చిదై త్య, సమితి లక్ష్యుఁడోచని ♦ సలుపుచుండె
నాఁడు ముక్కుపోయిచుప్పఁ నాతియే మొ, నేడు పేరెలుంగునఁ గూసెఁ నిక్కమనుచు

- క॥ నీలాబ్ధ నిభండు జ్వాలా, మాలా భీలంబుగలుగు ♦ మార్గణమును కెం
గేలం గీలింపఁ దమో, జాలంబులు తొలఁగి వగలు ♦ చందం బయ్యెన్. ౧౦౫౨
- క॥ కొండలు నలఁగఁగ మాఁకులు, తుండములుగ విఱుగ ధరణి ♦ తొడిఁబడ వాతో
ద్దండ గతి నడచె దిశలును, దండ ధరుండు నడల వడిగఁ ♦ దమ్ముని దెసకున్. ౧౦౫౩
- అ॥ విలయకాల కాల ♦ జలధి భూస్థలి మీఁదఁ, దెరలివచ్చు కరణి ♦ సరవరుండు
సరగ రాఁగఁ జూచి ♦ సౌమిత్రి కష్టంబు, నలదు వలదటంచుఁ ♦ బలుకరించె. ౧౦౫౪
- క॥ మీశ్వపచే మీ భృత్యుండు, మీకడ కేతెంచె ననుచు ♦ మిక్కిలిభక్తి
బైకొని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె, పోకాడిన చూడ్కి మరల ♦ బొందు పగిది గాన్. ౧౦౫౫
- క॥ కన్నీరు దొరఁగ నిల్పిన, యన్నయుఁ దనలేగ వెడకి ♦ యలయుచుఁ జేపుం
గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు, పెన్నొడలిం దడవి తడవి ♦ విరవిర మానెన్. ౧౦౫౬
- చ॥ పలుమఱు దేహము న్నిమిరి ♦ బాధముగాఁగఁ బరివృజించి య
శ్రుల ననుజన్మ మైరజము ♦ చొక్కముగాఁ దొలఁగించి తమ్ముడా!
తొలఁగితి వంచు నెంతయును ♦ దుఃఖము నొందితి నింతసేపు కా
సల నిటు రేయి తామసిల ♦ నామన మెట్లగునయ్య నాయనా! ౧౦౫౭
- ఉ॥ కూరినదేమి తెల్పుమనఁ ♦ గూరిమి నన్నకుఁ దమ్ముడ డయ్యెడన్
దారిగఁ దెల్ప రాఘవుండు ♦ తాపము మోదము నంది యిట్లున్
దోరపు జన్మకారఁబడి ♦ దుఃఖములం గణియింపఁబోలునే?
వారిధిఁబడ్డ వాడలల ♦ పాటునకుం జడియంగఁబోలునే? ౧౦౫౮
- తే॥ మూఁడు జగము లొక్కుమ్మడి ♦ మున్నురించి, చెనకినను లెక్కనేయక ♦ చీల్చివై తు
నొక్కఁడవు నీవు నాయొద్ద ♦ నుందు వేని, చాలు; వేఱు రక్షణము నా ♦ కేల చెవుమ?
- క॥ పోయెడి వెల్లను పోనీ, వేయాపదలై న వచ్చి ♦ విరియ విరియ నీ
నాయయ్యా! నీవున్నం, బాయును గా కడరి నన్ను ♦ పఱుపంగలవే? ౧౦౫౯
- క॥ రాకాసిముక్కు గోసితి, నీకడకున్ మగిడితి నని ♦ నిగదించితి వా
సోకును చంపపు గద కరు, ణాకర! యను రాఘవునకు ♦ సతఁ డిట్లనియెన్. ౧౦౬౦
- క॥ చను కట్టుతోడఁ జనుగవ, దొనయుం బలె నున్న ముక్కు ♦ దొడ్డ మొరిఁ కులన్
జెనసెడు చెవుల నసింగొని, తునుమంగ నేడ్చినది యనుచుఁ ♦ దుది నవ్వటయున్. ౧౦౬౧
- క॥ మను వంశ సంభవా! కిను, కను నిను వెన్నంటు నసురఁ ♦ గనలి పయిం ద్రె
క్కినక దయ తలఁచి విడిచితే, యని రాముండు తమ్ము నలమి ♦ యశ్రులు తాల్చెన్
- క॥ అంగదలు తొలఁగ వారలు - గంగాధరు వరుణుఁ దలఁచి ♦ కట్టియఁ బుడమిన్
రంగారఁ దొలిచి యంత, ర్గంగం గొని త్రాగి యచటఁ ♦ గడపిరి రేయిన్. ౧౦౬౨

క॥ అడవులఁ జివులు పూవులు, తోడరికఁగా లక్ష్మణుఁడు వి + ద్రుచు మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి + యట శయనించెన్. ౧౦౬౫

క॥ జానకి చెఱ వడు పిమ్మట, మానము వేధించుచుండ + మలఁగి యొక ఫలం
బేని భుజింపని రాఘవుఁ, డానిక నిద్రింప కలఁగి + యలయుచు నూర్చున్. ౧౦౬౬

క॥ కన్న పెను కాన జానకి, కన్నులకుం గట్టినట్లు + కానం బడుటల్
మన్నీడు మఱవమినో? లే, కున్నన్ రాక్షసుల మాయ + యో? తెలియముగా!

క॥ జనకజ చెంతం దోఁపఁగఁ, దనుకుచు బయలలమి లజ్జఁ + దలరును నన్నీ
వనితామణి డాయును మఱి, వెనుదీయును తనదు నడుము + విధమున మఱుంగున్ ౧౦౬౮

క॥ జానౌ వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు + తీరగు నధరం
బానితి నిప్పుడు కనులం, బూనికఁ దెఱవంగ డాఁగుఁ + బో! నిదికలయో? ౧౦౬౯

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ + తములకంటె, బెద్దదగు దుఃఖ మీరాత్రి + పీడసేసె
చలున తావియు నలుపును + వెలయు కురులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె + ఘనమెరేయి

చ॥ జలకణ కీర్ణకారక వి + సార విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విధుండు పుట్టి బడ + బాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
మృలత భజించి యాకసము + మై సకలంబును బాబ్బలెక్కెని
ట్రలముగ నన్న తీరునఁ గ + డల్కొనెఁ జక్కలు మిక్కుటంబుగన్ ౧౦౭౦

తే॥ లువిధంబుల నీరీతిఁ + బలవరించి, కార్య మొంది రాముఁడు మదిఁ + గలఁతఁజెడఁ
గాంచి లోక బంధుఁడు కని + కరముతోడ, వెలుఁగు తగ్గించి కొనె నన + మొలచి వచ్చె

౧౦ కబంధ పటలము (౫౮)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి + యోర్పుతోడి, క్రొత్తడితనంబు గల సీత + కొఱకు వెడకఁ
బతులును పలవించిన + పగిదిఁ గూయు, వేకువను రాఘవులు లేచి, వెడలినారు ౧౦౭౩

తే॥ చాలదూరంబు రామల + క్ష్మణులు నడచి, తమ్మినెచ్చెలి గగన మ + ధ్యంబు చేరఁ
జేతులను చాచి ప్రాణులఁ + జేర్చి మ్రింగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని + వసము చొరఁగ

తే॥ ఆపివీలికానేకప + మైన జీవ, వితతి పరుగెత్తి యలసెను + బెదరుచూపు
లొలయ జంకుచు నుండెను + వలను దగులు, కొన్న రీతిని విలవిల + కొనుచునుండె. ౧౦౭౫

సీ॥ ప్రజల కులాచార + పద్ధతుల్ నెలకొల్పు, లేనివాఁడును కావ + లేనివాఁడు
బలహీనుడగు నొక + ప్రభు దేశమున జన, ప్రతతికై వడి భయ + పడెడు నవియు
చెదరునవియు గుంపు + చేరునవియుఁ బఱ, చునవియు విభ్రాంతి + నెనయునవియు
పర్వతక్రియ దొడ్లి + నచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యేటి + వెల్లునలును

తే॥ తిరిగిపడు మేఘములు పొంగిపారలువార్చి, గాఁగఁ గాలునేతులు పెరుఁగఁగఁజూచి
నకల జీవులఁ గుప్పగా * జనిరి నోట, వైచికోను కబంధునిచేతఁ * బట్టువడిరి. ౧౦౭౬

చ॥ జనకజ కారణంబున ని * జంబుగ రక్కసిదండు వచ్చి చు
ట్టినదని రామలక్ష్మణులు * డెందములం దలపోయుచుండఁగాఁ
జనఁజనఁ జక్రవాళమను * శైలము డాయుచుఁ జాట్టుచుండె నాఁ
జను బహుభు క్కబంధు కర * సాలములోఁబడి చిక్కిరయ్యెడఁ ౧౦౭౭

తే॥ జానకిని దుఃఖమున ముంచు * దానవేంద్రు, నగర మీయెల్లలోనిది * నవయఁజేయు
మన మనోదుఃఖ మీనాఁడె * మృగ్గుననుచు, నన్నపల్కఁగ లక్ష్మణుఁ * డనియె నిట్లు

తే॥ దనుజునై న్యమేయైనఁ జిం * దముల తుముల, రవము దుందుభి పటహాది * రావములును
గలుగ వియ్యెడఁ గావునఁ * దలఁచి చూడ, నేదియోయిది వేఱని * యెంచువాడ ౧౦౭౮

తే॥ పాలనంద్రంబుఁ జిలుకంగఁ * బాలుపడిన, వానుకియె? లేక మఱియొక * పన్నగంబా?
తలయుఁదోఁకయు వట్టువ * గలుగఁ ద్రిప్పి, దొరకు వానిమ్రొంగెడు చొప్పు * దోఁచునాకు

ఆ॥ తమ్ముడనిన పలుకు * తగియున్నదని రామ, ధరణివిభుఁడు మదిని * తలఁచునంత
మూఁడు యోజనములు * ముందటఁ జని కొండ, పగిదినున్న యాక * బంధుఁజేరి ౧౦౭౯

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల * నేక పర్వతమునఁ, బూడ్చి పెట్టిన యట్లు * పాలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు * కడలిగాఁ బండ్ల నం,దులు యోజనాయతి * యెలయుచుండ
దనుజులు సురలబ్ధి * ద్రచ్చుచోఁ జాఁగిన, యహిరాజుఁ బోలిన * హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తినిహిత * జ్వలన ధూమంబులఁ, జెదరఁ జిమ్మెడు ముక్కు * జెరమలొప్ప

తే॥ బాడబ జ్వాలవంటి జి * హ్వయును చేతు, లనెడురాహున కడలి న * ల్లనిమహీధ్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము * గ్రొచ్చిరెండు, గాఁగఁజీల్చినట్లగు దంష్ట్రీ * కలును మేఱయ.

సీ॥ పంచ భూతములును * పంచపాతకములు. కూడి రూపొందిన * కొమరు మేను
కను లను రవి చంద్రు * లను మింగ వచ్చి ప, త్మలములక పాములఁ * గాంచి రాహు
కేతు లాపనిమాని * క్రేవల నలరారు, గుహల నిద్రిలి రనఁ * గొఱలు చెవులు
కల్లసాత్మ్యమువల్కు * కఱకరు లొండెడు, ఘన రౌరవముఁ బోలు * గడ్డుకడుపు

తే॥ కాల మానన్నమగు ప్రాణి * గణముఁబట్టి, పడవ వంటి చేతులజేరి * కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమునింటి * వాకిలివలె, నున్న కడుపెద్ద నోటితో * నొప్పువాడు.

తే॥ వారిధింబలె ఘోషించు * వాఁడు హాళ, హలమువంటి నల్లనిమేను * గలుగువాడు
చక్రమునఁ దలదెగి పడఁ * స్రగ్గు కాల, నేమివలెఁ బెనుమొండెంబు * నెగడువాడు. ౧౦౮౦

తే॥ పంతమున శిఖరంబును * పవనుఁడగురఁ, వైవఁ దలలేని ఘేరువు * వంటిమేను
గలుగువానిఁ గబంధుని * గాంచినారు, రామలక్ష్మణు లిర్బు * ర. ౧౦౮౧

మ॥ చతురంభోధి పరీతమైన జగతీ • చక్రంబు సర్వంబు సం
గతమై తూటంగఁ దగ్గ నోరుగని యీ • త్మో భృద్గుహాద్వార ము
ద్ధత రక్షః పుర సాల మార్గమగు న • త్వంబంచు నీతేశుఁ డు
ద్భృతినుండం గని లక్ష్మణుండు కడు సంఘోహంబుతోఁ గాంచుచున్. ౧౦౮౬

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతమిది • ఘోరకరంబుల కబ్బు జీవులన్
వారి కుదించి నోటఁబడ • వై చెడు నట్టిది దీని చేతులం
దారితి మింకఁ దప్పు కొను • దారి గనంబడదన్న! చేయఁగాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁగా రఘునవ్యుండు పల్కుఁ దమ్ముతోన్. ౧౦౮౭

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు షర • ఘోఃఁగిని పోలిన లక్ష్మణా! వెనక్
గతుకఁగఁ జూచె భూతము; జ • గంబున దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెతకిన లేదు దొడ్డ దిది • పృథ్వీ నమస్తము చుట్టివచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పినది, కాఁగల దెయ్యది యింకఁ దమ్ముడౌ! ౧౦౮౮

తే॥ ధరణిజాతఁ గోల్పోయితిఁ • దండ్రిపోయె, నిందమోచితి బ్రతుకంగ • నేర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ • దృష్టితోడ, నీవుతప్పించు కొనిపొమ్ము, నియితచరిత! ౧౦౮౯

ఉ॥ తల్లులు చింతమైఁ దలరఁ • దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లడమంద లోకములు • తప్పక దెప్పెడు జీవితంబు నే
నొల్లను నీత రాక్షసుని • యొద్దఁ దృజించితి నంచు భూమిభృ
త్లజుడై న యాజనక • ధారణినాథు మొగంబుఁ గాంతునే? ౧౦౯౦

క॥ నీతను కావఁగఁ జాలని, భూతలపతి లక్ష్మణుండు • పొలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెడు వాఁడన, నాతరమా యసువు నిలుప • నయగుణ వర్యా! ౧౦౯౧

ఉ॥ బమ్మెర రాముడీ కరణి • బల్కఁగఁ దమ్ముండు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మిని మీకు దానుడయి • నేజనుడెంచిన పిమ్మటం గదా
యిమ్ములు దప్పుచున్నయవి • యే మరణింసక తప్పునేని వ్య
ర్థమృగుఁగాక యూడెము కృతార్థ నొందునె యెన్ని భంగులన్? ౧౦౯౨

కబంధుచేఁ జిక్కినరామునకు లక్ష్మణుండు ధైర్యవాక్కులు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు • వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు • సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చుగఁ దల్లిదండ్రులకు • నన్నలకున్ సిలుగొందు వేళఁ దాఁ
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన • జన్మము సార్థకమా ధరాస్థలిన్. ౧౦౯౩

మ॥ తరళాక్షిన్ జనకాత్మజన్ గొని మహా • దారుండు రాముండు డె
ప్పరమా కానల నుండఁగా నిదురయున్ • వర్జించి రక్షించె న

పూరమోదారుడు లక్ష్మణుం డనినయా - భవ్యాత్ములే వీడు ము
మృదుఁ డన్నన్ వదినెన్ దృఙ్చించె నని ప - ల్కన్ సైవఁగా నేర్తునే?

మ॥ భవదీయాగ్రజ నాజ్ఞకున్ వశుడవై - భద్రంబులం గూర్చు నీ
కన్తు దుఃఖంబుల లెక్కవెట్టుకుము నీ - ప్రాణంబులన్ జానకీ
ధన్వుకై వీడఁగఁ గూడునేని యది మో - దంబారఁ గావింపు మం
చనభానంబుగఁ బల్కు తల్లివలుకుల్ - వృథంబు గావించునే? ౧౦౯౫

మ॥ నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ ♦ నాత్మన్ నినున్ గొల్చుచో
జనముల్ మొచ్చుచు సంస్తుతింపఁగ మన ♦ స్సంబంధముల్ మార్పులన్
గొన కిట్లెన్ని విధాల కష్టములు మా ♦ కుం గల్గినన్ మీకునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతు ము ♦ ర్విం గీర్తి నంలభిక్తై
మ॥ ధర నామ్నాయములున్ సురేశ్వరులు నం ♦ తంబొందినన్ నాశమున్
భారయంబోవని నీవు, దంతి నిచయం ♦ బుం దిన్ను నీ కానలో
గురువు ల్వాడెడు భూత మొండు బలముం ♦ గ్రుంగించి హింసింపఁగా
నఱుటల్ సమ్మంగఁజోలునే? విను జనుల్ ♦ హాస్యంబు గావింపరో?

తే॥ నీత విడిపించి కీర్తిని ♦ చెందలేక, బవరముం జేయఁ జాలక ♦ భయము నొంది
ప్రాణములఁ బాసెనని లోకు ♦ లందురేని, దాని కంటె నవఖ్యాతి ♦ ధరణిఁ గలదె?

తే॥ లోకనాయక! యిది లెక్క ♦ లోని దగునె? మనల లాగు నీచేతులఁ ♦ దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ ♦ గాంచు మిప్పు, డనుచు ననుజుండు ముందున ♦ కరుగునంత

తే॥ తమ్ము దాటి ముందునకేగె ♦ దాశరథియు, నతని వారింది సౌమిత్రి ♦ యరిగమున్ను
అన్యు లెవ్వరు లేరు వా ♦ దాట దీర్చు, ననుచుఁ గనిన సురలు చింత ♦ నందినారు.

చ॥ ఒకమొగ మందు కన్నుదుగ ♦ యొప్పున నిర్వరు డాయనంతనే -
మెకమెక పాటుతోఁ గినుక ♦ మీటి కబంధుండు యుద్ధ వీర నా
యకులగు మీర లెవ్వరన ♦ నల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి జెప్ప వా
ల్పక నిలుచున్న వారిగని ♦ లక్ష్మము చేయర యంచు నాతఁడున్. ౧౧౦౧

ఉ॥ రోష రుహిగ్నిచే నొడలి ♦ రోమము లెల్లను మాడుచుండ వి
ద్యేషము వెంచి వాడు కని ♦ దీట గ్రసించి మెసంగువాడ భూ
రీషణతోడ నంచు గ్రహి ♦ యింపఁగ వాని భుజంబులన్ మహా
భీషణ ఖడ్గ ధారలను ♦ పీచ మడంగఁగఁ ద్రుంచి రొక్కటన్. ౧౧౦౨

తే॥ కేలు తెగి యొడలున నిరు ♦ క్రేవలందు, చిట్టచిట్టున రక్తంబు ♦ చిమ్ముచుండ
పొడవు వెదుళ్ళులు తెగవడఁ ♦ బాలుపు చెడిన, పర్వతంబుచందమునఁగ ♦ బంధుఁడుండ

కబంధుడు శాపము క్తుడై రాముని వినుతించుట

- ము॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనకొ ♦ దత్పూర్వ శాపంబుతో
ఘన సాపంబులు దీటిపోవ దనువకొ ♦ గంధర్వ వర్షండు తొం
టి నిజాకారము చాల్చి పక్షివలె మిం ♦ టిం జేరి శ్రీరాముల
క్షణులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదికొ ♦ సంధిల్ల గేల్తోడ్పుచుకొ
- శా॥ పుణ్యాత్ముండు గడించి యత్యధిక స ♦ మోదంబు డెందంబునకొ
గణ్యం డీతఁ డజామరాధిపులకుకొ ♦ గష్టింప విజ్ఞాన నై
పుణ్య ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః ♦ పుణ్య స్వరూపంబు లా
వణ్య వ్యూహ మటంచు భక్తి వినుతిం ♦ పం జొచ్చె నుత్సాహియై.
- శా॥ శ్రీకాంతా! బహు పాప సంచయముచే ♦ జింతించుచున్నట్టి నా
యీ కాలుష్యముతోడ శాపమును పో ♦ యెన్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేశుండవు ధర్మసాక్షి వికఁ జా ♦ లుం జాలు నీరూపమే
లా కైకొంటివి మమ్ము బోలులకు నె ♦ ల్లం దెల్పఁ గానేకదా! ౧౧౦౬
- ఉ॥ మూలములేని నీవు జగ ♦ ముకొ దగవూనఁగఁ జేయ వేయు వే
సాల నెఱుంగ నెవ్వనికి ♦ శక్యము? నీదగు లీలతెన్న నే
జాలుదునయ్య! నీవు వట ♦ సాలమొ? పత్తిమొ? యందు పండు సం
శీలుడవో? ముకుందుడవో? శ్రీదుడవో? తెలియంగఁ బల్కువే. ౧౧౦౭
- ఉ॥ కాంచెడు వాడవుకొ దెలియు ♦ కాంచనముకొ గను కన్నులుం గను
గాంచిన శక్తి వీవ యొడి ♦ కంబున దేనిని తాడకుందు వీ
వంచనయేల? యీభవన ♦ వర్షము గర్భమునం ధరించి వె
ల్లించెడు నీవు పూరుషుడో? లేమవో? రెండునుగావో? తెల్పవే. ౧౧౦౮
- ఉ॥ ఈవ విరించియుకొ హరుడ ♦ వీవ జగంబులు నీవ వస్తువుల్
నీవ శ్రుతుల్ తదర్థమును ♦ నీవ యనంతండు వీవ సర్వరూ
పావలీ కావలకొ వెలుంగు ♦ నాదిమ తత్త్వమునీవ సర్వము
న్నీవ యటన్న తక్కుఁగల ♦ నిర్జరు లల్కు వహింపనేర్తురే? ౧౧౦౯
- చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ ♦ హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగదులై రహించు ఘన ♦ వేశ్యమునందున మూఁడు త్రోవలం
బనుపడు చోట నిచ్చ విరి ♦ వాఱని సారస కర్ణికాంతరం
బున వసియించు జ్యోతిమయ ♦ మూర్తివి నిన్నెఱుంగంగ శక్యమే?
- ఉ॥ ఎల్ల యెఱుంగ లేని దెన ♦ తెన్నిది లోపలనున్న భూమిపై
మొల్లముగా దివేశులు ♦ మోదము నంద నొనర్చువేల్పులం

దెల్ల హవిస్సు నీవ భుజి ♦ యింతువు దివ్యలకిత్తు రెండు నీ
యల్ల సితంపు వేడ్కలని ♦ యల్లమునం గనువార తెవ్వరో?. ౧౧౧౧

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలధి ♦ యుబ్బుచుఁ దగ్గుచు నుండునట్లు తే
త్రాప్తియిక బుద్బుద ప్రకర ♦ భంగి జగంబులు పుట్టి పొల్పుచుకొ
నీయుదరంబునం దడఁగు ♦ నీదగు లీల తెఱుంగలేము నీ
మాయను దాటి నిన్నుగన ♦ మాటలొకో యది మమ్ము బోంట్లకుకొ?

ఉ॥ నీదగు లీలలం దెలియ ♦ నిరర వర్షులు నేర్చినారలో?
వేదము లట్లు పల్కినవా? ♦ విష్ణుగ మేమెఱుంగంగలేము బ్ర
హ్మాదులు వొందఁగా నరిది ♦ యైన మహాదయ మొందినాడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు న ♦ మంచిత రీతి భజింప రెయ్యెడన్. ౧౧౧౩

చ॥ సిలుగుల కాలవాలముగఁ ♦ జిక్కిన జన్మ పరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దుష్టదేహమును ♦ దోర్చితి సుందర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల ♦ ధిక్ మునిఁగించితి మోహ దుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు ♦ తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధికె?. ౧౧౧౪

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు ♦ శాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాడ నని ♦ చింతన సేయుచు వీరి పుట్టువుల్
సుంత వచించినకొ నుమన ♦ సుల్ తలపోసిం వెంట కెగ్గు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బసి ♦ చెంగటి లేక విధాన నిర్వ్వగకొ. ౧౧౧౫

ఉ॥ శ్రీరఘురామచంద్రముఁడు ♦ చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్ష్మణా!
తా రజనీచరత్వమును ♦ తక్కిమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్చినాడితని ♦ నారసితే యన లక్ష్మణాఖ్యుడొక
గారవ మారఁ గాంచి యడు ♦ గకొ దను విట్లని పల్కె వారికికొ. ౧౧౧౬

కబంధుఁడు కర్తవ్యము తెలుపుట

సీ॥ దనువను వేరి గం ♦ ధర్మండ వర తపో, బలమునఁ గామ రూ ♦ పంబు వడసి
యొక్క రక్కసిరూపు ♦ నొంది వేడుకస్థూల, కేళుడకొ మునిఁజేరి ♦ కేరినంత
నాతఁడీ రూపె నీ ♦ కగుఁగాక యన వేడి, శాపమోక్షము తీర్పు ♦ చక్క నెఱిగి
యిందనునీతోఁ బోరి ♦ యిట్టిరూపము గొంటి, మీహ స్తములు దాఁక ♦ మేలుగంటి

తే॥ లోకరక్షణ వినుత సు ♦ శ్లోకులీరు, మిమ్ముపొడగరటి సుఖముల ♦ మీఱాచుంటిఁ
దండ్రులకుఁదండ్రులగుమిమ్ముఁధాత్రిఁగాచు, వారుల్లేరె నాకూర్పుఁపల్కుఁవినుడు

తే॥ తరణిలేని వారికి సము ♦ ద్రంబు దాట, నరిదియగు పగిదిని నీత ♦ నరయు కొఱకుఁ
దోడులేనట్టి మీకు శ ♦ త్రువులగెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావునఁ♦దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీస్థితిని ♦ లోఁకువ యంచు వచింపఁ జాల మీ
చావ శరంబులే గెలువఁ ♦ జాలు జగత్త్రయ, మైన లోక సం
తాపము గూర్చువేళ నగ-ధన్వి వెనం బ్రమథాళిఁ గూడియే
యేపు వహించుఁ గాదె యటు ♦ లే యిపు డీదును కొండు బాసటన్.

చ॥ కుజనుల మైత్రి గొన్నఁ దమ ♦ కుం గడగండ్లు లభించు టబ్రమే?
నుజనుల గూడువారలకు ♦ శోభనముల్ పురణించుచుండు న
క్కజముగ జీవరాసులను ♦ గాదిలి తల్లినిపోలెఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి ♦ రాజిలు నాశబరిం గనుండొగిన్. ౧౧౨౦

ఉ॥ ఆవల సూర్యపుత్రిఁడు మ ♦ హాగుణశాలి కపిండుఁడైన ను
గ్రీవుని ఋశ్యమూకమున ♦ క్షీరజలంబులఁ బోలెఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును ♦ తేర్చుట మేలని పల్కి-మొక్కి ను
శ్రీ విలసిల్ల వీడుకొని ♦ చెచ్చెర నేగ వియత్పథంబునన్. ౧౧౨౧

తే॥ దనువు పల్కిన మార్గానఁ ♦ జనుచువారు, శై లకాననముల దాటి ♦ సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు ♦ క్రియ మతంగ, మాని యాశ్రమస్థలికి సమ్మతిని చనిరి.

౧౧ శబరీ మోక్షణ పటలము (౯)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికలఁ ♦ గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులన్
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ ♦ దియ్యని పండ్లను తాని పూవులన్
మీటి యొసంగు నాశ్రమము ♦ మేదిని వారల స్వర్గ భూమియన్
సౌరున ధర్మయు కులకు ♦ సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పగన్. ౧౧౨౩

చ॥ కని ముదమంది రాఘవుఁడు ♦ కల్లు పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను తాఁ దలఁచి ♦ మాన్యతపం బానరించుచున్న వృ
ద్ధున శబరీన్ సమంచిత ము ♦ దంబునఁ గాంచి మహాత్మురాల! యో
జనని! యనామయంబె! యన ♦ సంభ్రమ హర్షము లుల్లసిల్లగన్. ౧౧౨౪

ఉ॥ రామ! రమాభిరామ! జయ ♦ రామ! శుభావహనామ! సద్గుణ
స్తోమ! యవిద్య మాసె మన ♦ సుం దపసుం బరిపక్వమందె నా
బాము కృతార్థమయ్యెను కృ ♦ పామయ! నీవిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ పంకజంబు గని ♦ నేదనువండు ఫలంబు గాంచితిన్. ౧౧౨౫

ఉ॥ ఆకలి గొంటివయ్య నడ ♦ చూడి శ్రమంబు వహించితయ్య నే
 నీకొని నీకుగా ఫలము ♦ లేటిచి యుంచితి నానుమయ్య నీ
 చూడలి దీట లోకములు ♦ హర్షము నందవె యంచు మున్నగు
 మేకొని పండ్లద్రుంచి చవి ♦ మిక్కిలు వాని నొసంగె బ్రాహ్మిమై. ౧౧౨౬

ఉ॥ ఆతడు ప్రేమమై గొని ఘ ♦ లావళి నానుచునుండ నిండ్రుడుడు
 ధాతయు శంభుడును సురలు ♦ తత్పరులై చనుదెంచి నీదు ని
 ఖ్యాత తపంబు నత్ఫలము ♦ నందెడు వేళ సమీపమయ్యె నీ
 తాతరుణీవతిం దనిసి ♦ తక్కక మాయెడఁ జేరుమా యనన్. ౧౧౨౭

ఉ॥ నీనిట కేగుదెంతువని ♦ నిర్మల భక్తిని యిన్నినాళ్లుగా
 భావమునందు నిన్నె బహు ♦ భంగుల సంస్తుతి సేయుచుంటి బ్రా
 ణావలి నిల్పియుంటి ఫల ♦ మందెను పుణ్యచయంబు తండ్రి! నే
 డీవహినన్న, వారు జన ♦ యిత్రీ! శుభంబుల నొందుమా వెనన్. ౧౧౨౮

ఉ॥ నీవలనన్ శ్రమాబులను ♦ నీగితి మమ్మగ్! దుఃఖ సంతతుల్
 ద్రోవఁగఁ గంటి మిందు తలి ♦ తోవఁగఁ బుత్తులకున్న యెల్ల కే
 శాదిల పంకముల్ తొలఁగ ♦ నా? యని యచ్చట నిల్చిరానిసిన్
 వేచిన ఋశ్యమూక పద ♦ విం దగఁ జూపె నిషాది ప్రీతిమై. ౧౧౨౯

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ పథ ♦ మున్ వివరించెడు జ్ఞానికై వడిన్
 శిక్షితరీతి నాశబరి ♦ చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులన్
 సుక్షములై నవారు విని ♦ నూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
 త్యక్షిత తత్త్వైలై యలరు ♦ నందమునన్ నిని రా రఘుప్రభుల్ ౧౧౩౦

తే॥ శబరి యవ్వలఁ దన యోగ ♦ శక్తివలన, శాశ్వతంబగు ముక్తిక ♦ శాశ్వతంపు
 తనువు విడువఁగఁ గని చోద్య ♦ మనుభవించి, యామె తెలిపిన త్రోవనే యరిగినారు.

తే॥ వనులు కొండలు నదులును ♦ వెనుకఁ బడఁగ, నడచు జనులెల్లఁ జేయు స్నానంబుకతనఁ
 బాపమును నగ్ని చల్లాటి ♦ పాడి కరఁగి, పరవి నట్లున్న పంపను ♦ తఱిసినారు. ౧౧౩౧

ఆరణ్య కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామ చంద్రాష్టమస్తు.

ఓమ్ నమో నమో.

కంబ రామాయణము. ❀ కిష్కింధా కాండము.

౧ పంపా పటలము. (౪౨)

మ॥ స్వజన ధ్యేయ విధానమై శుభదమై ✦ సుజ్ఞేయమై మూలతో
యజ్ఞమై వ్యక్త గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా ✦ నానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ ✦ త్రీతస్థ హంసంబునై
యజముఖ్యార్థిత జన్మమై వెలయు బ్ర ✦ హ్మంబంద్రు సీతావిభుక్. ౧

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు తామరలచే ✦ మాన్యంబయై మత్తదం
తి కదంబంబులు స్నానమాడఁదగి, నీ ✦ తిం బోలె లోఁతై, సితో
దక పూర్ణంబయి వార్ధినా, మెఱుపు ల ✦ బ్దంబుల్ పురాణింప ద్యో
తకవూ నంబరమట్లు, పంప వెలసెన్ ✦ దద్భ్రాత్ ప్రశంసింపఁగన్ ౨

చ॥ మలిచిన నిద్దపుం బటిక ✦ మాడికి నొప్పెడు స్వచ్ఛ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పతిల్లఁ బాలు ✦ పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను ✦ తాల్చి, బహుశ్రుతుఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞ మానసము ✦ తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యెడన్. 3

ఉ॥ ముత్తైపుఁ గుప్ప లెల్లడలఁ ✦ బొల్చు తటాకము నిద్రుమప్రభో
ద్యత్తతిఁ బోలు పాదరుచి ✦ యందిన హంసము హంసమూఁకతోఁ
జిత్తము రంజిలం దిరుగు ✦ చెన్ను రహించెను ఋక్షనంతతుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ ✦ బూర్ణ శశాంకుఁడు క్రాలు మిన్నునాన్. ౪

చ॥ అనమ తపస్వి గాధినుతుఁ ✦ డబ్బి పరీత మహీతలంబు జీ
వ సమితి వేద పారగుల ✦ బ్రహ్మకు మాటుగ సృష్టినేయఁగా
నసమునఁ బూను కాలమున ✦ సంబుధి మాటుగ శుద్ధ తోయధిక్
వెన సృజియించె నొక్కొ యనఁ ✦ బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యెడన్.

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ ✦ గ్రాలు ఫణామణు లొప్పు పన్నగుల్
తవిలి వసించు లోకమిది ✦ తక్కుక చూడుఁడి యంచుఁ జూపు లోఁ
తు వఱలి యుండియున్ వెలసె ✦ దోష విహీన విభాసి సత్కవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస ✦ పద్ధతిఁ బ్రస్ఫుటమై ప్రవేయమై, ౬

- చ॥ జల విహంగంబులందు ♦ పలు ♦ చందములన్ విహరించు చీవలా
వలకును పాటు చన్నుట ర ♦ వంబులు సేయుచునుంట పెక్కు భా
షలు గల పెక్కు దేశముల ♦ జానపదావళి యొక్క పట్టన
స్థలి నొక వీధిలోఁ దిరుగు ♦ చాడ్పు వహించె వినోద పద్ధతిన్. 2
- చ॥ సరసున రక్త తామరన ♦ షండమునన్ వసియించు హంస లా
సరసిజవాసినిన్ ధరణి ♦ జాతను గూర్చి వచింపలేమి న్ము
చ్చిరుచును రాము నెమ్మొగము ♦ చేరికఁ జూడఁగలేఁ ఖిన్నతం
బొరయుచు వహ్నిలోఁ బడెడు ♦ వై నమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్. 3
- చ॥ ఎఱుకువ నిర్మలంబయిన ♦ యేఘన నుండియు సప్పు డప్పు దు
స్తరమగు మాయ గప్పఁగ ని ♦ జస్థితి గానక పోవు రీతిఁ బు
ష్కరిణిని గల్గు ముత్తైములు ♦ గట్టు నగిల్చి పరీక్ష సేయఁగా
మఱుఁగగుచుండు నందు జల ♦ మధ్యమనం గల నాచు మొక్కలన్. 4
- ఉ॥ మోదములేని రాను జన ♦ ముఖ్యుఁడు చూచినచో సతీత్వమున్
సాదుగుణంబు రూపమగు ♦ జాసకి కన్నుల చుట్టలంచుఁ బెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల ♦ మీడని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్చేద మనస్కుఁడొ ననుచుఁ ♦ జింతిలి లోన నడంగ వాలుగల్. 5
- చ॥ వెనురుల నుండి పంక మద ♦ విశ్రుత వారణ మస్తంబులన్
జెదరిన ముత్తైముల్ మఱియుఁ ♦ జెన్నగు పెక్కు పినూత్న రత్నముల్
మెదలుచు మీఁద రాజుల గ ♦ మించుచు వచ్చెడు వాఁగు వెల్లెవల్
మదవతు లుల్లసిల్లి చను ♦ మాడ్కిఁ గనంబడుచుండు నయ్యెడన్. 6
- చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల ♦ మధ్యముచేరి కలంపఁ బుష్కరా
స్పదము భుజంగ పుంగవులఁ ♦ నల్పిన దర్పక సంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిశ ♦ యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పిదమున నుండె; స్వార్థపర ♦ వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా?. 7
- చ॥ కొదరుచు నింగి రాయు పెను ♦ గొండలనుండి స్రవించు తేనెయన్
మద గజ ధారలున్ గుసుమ ♦ మంజరులన్ భ్రమరంబు లూడ్చు పె
ల్లదపు మధుద్రవంబు నట ♦ లీనముగా జలపాయు లెల్ల రు
న్మదితులె యాట నయ్యదొక ♦ మానిని యోషనమం బనం దగెన్. 8
- ఉ॥ బాసలయందు బంధురతః ♦ భాసిలు లక్షణ లక్ష్యజాలమున్
సీన మెఱుంగకుండు పెను ♦ వేటిఁడు లొక్కటఁ గూడి వేడ్కమై

- గాసటబీనటం బలుకు ♦ కై వడి నన్వయ బంధ శూన్య ని
హ్మసిత వాగ్వివోదముల ♦ గ్రాలు విహంగచయంబు లయ్యెడన్. ౧౮
- ఉ॥ ప్రాణనమంబుగాఁ దలంచి ♦ బాళిని కౌగిలి గాంచు హంసికన్
ప్రాణములన్ గళేబరము ♦ పాసిన కై వడి బాయు హంస గీ
ర్వాణ పదంబునుండి యల ♦ రన్ మునుగఁ జను వేల్పుబోట శిం
జాన మృదున్వనంబు తన ♦ జాయ యెలుంగని సంగ్రహించెడన్. ౧౯
- చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు ♦ వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు వా
హినులు సుగంధ వృక్షముల ♦ నీడిచి తేచుచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ
త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి ♦ దండిగఁ బాత్రనునించు గంధమ
న్ననువున నొప్పు వర్షముతు ♦ వందలి యయ్యమృతాలయాంబువుల్. ౨౦
- ఉ॥ సాంకషగంధి మోవికిని ♦ సాటి వహించెడు హల్లకంబులం
బొంకముగా స్రవించు మధు ♦ వుం దగఁ గ్రోలి మదించు సక్రముల్;
సంకెలలం బలెన్ సారిది ♦ జన్మ మృతుల్ వహించుచు లీల ను
ల్లంకు లొక శ్లోకభుగ మి ♦ లం గొన మున్నుచుఁ దేలుచుండెడన్. ౨౧
- ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు ♦ నిందిర జానకిఁ దెచ్చి యిచ్చు నే
ర్పించిత శక్తి తేమిఁ దమ ♦ కై న తెఱంగున మేలు గూర్ప యో
చించి మరాళముల్ నడకఁ ♦ జెంగలువల్ కనులన్ బ్రవాళముల్
కాంచనదేహ యోషమును ♦ కానఁగఁ జేయుచు నుండెన త్తటిన్. ౨౨
- చ॥ తొడవులకాంతి దిక్కులను ♦ దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ నం
దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ ♦ దావళ యానలు చేతి హంసలన్
గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి ♦ క తెలు త తట మందు నిల్చు కై
వడిని సర స్తటస్థ సుమ ♦ వల్లులు హంసలతోడ నొప్పెడున్. ౨౩
- ఉ॥ మేటి తటాక నీరమున ♦ మీఱు బక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్
స్ఫాటిక కాంతులం గులుకు ♦ న్నచ్చ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్
పాటిలఁ గాంచి భీతిలుచుఁ ♦ బాఱుచు దాఁగ బోట ఝాటముల్
నీటుగఁ జెట్లకొమ్మలను ♦ నిల్చి విడుల్చుచునుండు జెక్కలన్. ౨౪
- ఉ॥ తీరమునం దొక్కొక్కదెనఁ ♦ దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం
భారి నిసీల రత్న రుచి ♦ యంతటఁ బర్వ నొక్కొక్క ప్రక్కఁ జెం
పారిన పద్మరాగముల ♦ యంచిత కాంతులు పర్వ జక్కవల్
నేభక రేవగ్గళు తరు ♦ నీ కుచ యుగ్మముఁ బోలు నిచ్చులన్. ౨౫

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర - వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల - వారి శునీ తితి గజైగట్టి యు
లీల నటించు గారడి న - తె న్నటనంబు దెడంగు నేయ భే
కాలప మద్దిగాంచి యహ - హా! భళిరా! యను పోల్కిఁ గ్రాలెడికా. ౨౨

శ్రీరాముఁడు జలపక్షిల తీరుగని సీతం దలంచికొని చింతియట.

ఉ॥ సుందరమై మనోజ్ఞ గతి - శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుఁడు డాసి యందుగల - యింబగు హంసలఁ దమ్మిపూల నిం
దిందిర వారముం గని వి - దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయు బుద్ధియును - నాశిల మిక్కిలి చింతనొందుచుకా. ౨౩

సీ॥ కవ వీడకుండు జ-క్కవలార! యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి - హంసలార!
ఎడఁబాయ నొల్లని - యిల్లాలు చెఱవోయెఁ, జిక్కి సోలుచునుంటిఁ - జింత మునిగి
ఇయ్యెడనై న మీ - రెదుట నిల్వరదేల? యెడయిక వంత న - న్నేచు చుండఁ
గరుణించి నిల్చిన - గొఱయౌనె మీకీర్తి? మిముగాంచి యూట - మెలయరాడె?

తే॥ ఎన్నఁడు వియోగ బాధల - నెనయకుండు, నాకు మది నుల నెమ్మది - సోకునట్లు
చెవుల కింపగు వల్కొండు - దవులఁ బలుకఁ, గీడు మూడునే? యాడిక కిట్టునేమి?

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి - వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుందెడు మ - నంబున కౌషధహా తటాకమా!
నకియ మొగంబుఁ గన్నులును - చక్కగఁ జూపెడు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేల్సారఁ - జూడని లోభులు కీర్తిఁ గాంతురే? ౨౪

చ॥ కమలినీ బద్మకోకనద - కైరవ హల్లక వల్లుల దరం
గములను కైవలంబులను - గండు మిలం గని, యోసరంబ! నా
రమణిని పట్టి వ్యోమమున - రావణ హంతకుఁ డాహరించుచో
బ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి - పడ్డవే? యంచడుగున్ భ్రమంబునకా. ౨౫

చ॥ ఉదుటున నాడుచుకా ముదము - నొందుచు నిక్కెడు కేకి! నామన
స్సదనకు నాడె యాడితి వ - నంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే?
నుదతిని గాంచలేక యిటు - స్రుక్కెడు నాపయి జాలి గల్గిందో?
కొదుకక చెప్పవేమి వెయి - గొప్ప కనులల నీవు కానవో? ౨౬

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుంగు - నర్థము దెల్పుఁడు హంసులార! నా
వలన దొనంగు లేదు మద - వారణ యానదు మిమ్ము గెల్పెనా
కలికి పయిం బగం గొలువఁ - గాఁదగుఁ గాని నమానదృష్టితో
నలుపునఁ గాంచి సంతసిలు - నాయెడ మీరలు కోపగింతురే? ౨౭

చ॥ దళములఁ జేరే గీతము ము - దంబునఁ బాడ ద్వారేఘపాళిన్
జెలువుగఁ జోటునిచ్చు సర - నీజములార! తొలంగరాని తొ
య్యలి ననువీడి స్వీయ నిల + యంబగు మీకడఁ జేరె; లేదనం
బాలువగునేమి? కల్గియును + బొంకెడు వారల మైత్రి గాంతురే? ౨౯

చ॥ ఒక పలుకై న నాడ కిటు + లొత్తిలి సీతముఖంబుఁబోలు హ
ల్లకము కుఱంగటం గలవి + లక్షణకై వలమా! కడంగి జా
నకి వదనంబు నీవయిన + నర్మిలిఁ జూపుము తత్సుధా ద్రవ
ప్రకట చణంబులై పరఁగు + పల్కుల నేవిన నిచ్చగింపవో? 30

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మి! లలి + తాంగి శ్రవంబవుకాని వేఱుగా
విత పరాకులే? కృశి + యించుచు దిక్కులు దోఁపకట్లు ప
న్వంతలఁ జిక్కు నన్నగని + వారిజనేత్రను గూర్చి తెల్పవో?
యింతగ వేడుచున్న దయ + యింతయుఁ బూసక వైరమూనెదో? 31

చ॥ పగడము లెఱ్ఱదామరల + పై ఖచియించిన లీల నొప్పు న
ద్యుగళ మలక్తకాంగుళులు + తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
నెగడఁగ నన్ను సాయు ధర + ణీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
ల్ల గలువలార! నన్ను వెత + లం బడఁ జేయుచు నవ్వ నాయమే? 3౨

ఉ॥ క్రూర వియోగ తాపమునఁ + గుందుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
దారుఁడు పూ బొదల్లుగల + తత్తటమందున నిల్చి చూచి కా
సారమ! నామనోహరిని + జానకిఁ బాసి తపించుచుండ నో
దారుప క్రూరకుందు విది + ధర్మమొకో తలపోయ నీ కనున్. 33

మ॥ కరుణావారిధి రాఘవుండు మద పం + కం బొప్పు సారంగముల్
కరిణీ వారముఁగాంచి తుండముల నా + కర్ణించి తోయంబు మో
దరసాధ్వి మునుఁగంగ నంది యిడుటల్ + దర్శించి తస్మిమణిన్
ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద నం + తాపంబు వర్ధిల్లఁగన్. 34

శ్రీరాముండు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట.

శా॥ ప్రేమానర్థ నిభూషణుండు సుగుణ + శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
రాముం గాంచి దివాకరుం డపర భూ + ద్రం బొందె సంధ్యావిధుల్
నేమం బారఁగ నాచరించి భవ దు + స్మేష ప్రకీర్తిం బలెన్
భూము ల్నిండు త్రివిక్రమేశు పథముల్ + పూజింపు మన్నా! యనన్, 3౫

ఉ॥ రాముడు చింతతోఁ జనిత ధరంగములకు బాలుపారు నత్తటా
కామల తోయముల్ తొలుత ధందు తపంబు ఫలింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ తొలంగ రభ ధసంబున వారి శేకుంత జాలముల్
భూమిజపాళిఁ జేర జల ధముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చట. 31

తే॥ ఆతఁ డానీట మజ్జన ధమాడునంత, నతని దహియించు విరహాగ్ని ధ యా తటాక
వనము లెఱుగఁ గాంచిన ధయినము ముంచి, నట్టికరణిని నలనల ధ మనుచు నుడికె. 32

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట న ధనాతన ధర్మ పథానువర్తియై
మానుగ సాంధ్య కృత్యములు ధ మక్కువఁదీరిచి యర్ఘ్యముల రమే
శానున కప్పించి విల ధనద్దుణులౌ ముని ముఖ్యులున్న యా
కానన మంద యొక్క యొడి ధ కమ్మగు తావున నిల్చెఁ దమ్ముతో. 33

ఉ॥ సంజను చందనాదికము ధ చక్కఁగఁ దాల్చు విదేహ కన్యయుల
రంజిల రామికిఁ మనసు ధ రాగ వియోగ మహర్తిఁ గుందుచు
గంజదశాక్షుఁ డాండునెడఁ ధ గంజ హితుం బలఁ దీక్షణ దేహుడై
కంజ విరోధి పుట్టెఁదొలి ధ గట్టుపయిం బలు దిట్ట కై వడిక. 34

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్చు సెందె ద్వీర ధ దమ్ములు నిమ్ములఁ జేరె నీడజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ ధ తండము లెల్ల నడంగె గీర సం
ఘమ్ములు పల్కులక వదలఁ - గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ - తమ్ములు నిల్పె ముడింగె నాకులు. 35

ఉ॥ నిద్రలఁ బ్రాణికోటి ధర - ణీధర సంస్థిత జీవరాసులు
నిద్రలె వ్యాళ సంఘములు - నిద్రలె దామరసాకరంబులు
నిద్రలె బక్షి జాలములు - నిద్రలె భూత పిశాచ సంతతుల్
నిద్రలెదె మౌల్యుడలి - నిద్రలు సామజ యుగ్మ నేత్రముల్. 36

ఉ॥ జానము గల్గినంతఁ దన - జన్మరుజల్ విడిపోవు కై వడిక
భానుడు పుట్టుడుందొలంగె - బాధ తమంబును విచ్చెఁ గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూవరుడు - సెందెడు దుర్భర చింత తేలిక
జాను వహింపఁగా భవన - జాలము మేలుకొనంగ మేల్కొనె. 37

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు - గ్రక్కున మేల్కొని కీరవార్ధి
న్యను హరిణాక్షి రాకొమిరె - నందములౌ వనులందు శైలకా
నశముల రోయుదుం జని మ - నంబున కంటెను వేగ ఋశ్యమూ
క నగము చేరఁ బోయి దెన - కమ్మున లెక్కిడకుండ గోకము. 38

౨. సాలభేదన పటలము. (౧౪౫)

సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగనిభీల్లుట.

ఉ॥ వచ్చుచునున్న రాఘవుల - వారక యర్క-సుతుండు కాంచి యీ
వచ్చెడు వార లింద్రజుని - పంపున వచ్చిన వారలంచుఁ దా
హచ్చగు భీతి గుంది వెర - వేది రయంబునఁ బాఠఁ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి - మానము వీడి బిలంబు చేరఁగన్. ౪౪

ఉ॥ పాటుచు నాంజనేయుఁగని - పానని! కాంచితె యీ సుధన్వులన్
వారలు వాలి పంపుగొని - వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ మింక వేఱకటి - గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూతెను దొడ్డ కందరము - తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రక్కునన్. ౪౫

ఉ॥ తారుండు నీలుండు హనుమ - తక్కు వనేచరరాజితోడ న
ట్లూరక పాటు సూర్యసుతు - నొయ్యన వెక్కిరిని పోవుచుండ, భూ
దార కుమారకుల్ శబరి - తత్పరతన్ వచియించు త్రోవ నీ
తారమణి మణిన్ వెదకు - దారి కసంబడు నంచు నెంచుచున్. ౪౬

చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గపి ♦ వీరులు కొండలు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును ♦ దైన్యము తోఁపఁగ వచ్చువారు జం
భదనజవైరి పుత్రుకుని ♦ పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డనఁ ♦ దేకువ మారుతి తేటి చూచుచున్. ౪౭

శా॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెనలం ♦ బర్వంగ నాదిత్య దై
త్యాభుల్ పొందిన భీతి మాన్సిన యిరూ ♦ పాటుం బలెన్ జ్ఞానమన్
వేలంగొందిన యాంజనేయుండు భయో ♦ ద్వేగమ్మునన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క ♦ లోలంబులన్ మాన్పుచున్. ౪౮

హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట.

చ॥ భయపడ కిందె యుండుఁడని ♦ పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రాఘవుల ♦ రాజిత చాపుల మానివేఱులన్
నయవిదులన్ మఱుంగున న ♦ ణంగి కనుంగొని శంక నొంది నం
శయము తొలంగ నిట్లని వి ♦ చారణ చేసెఁ గుళాగ్రబుద్ధిమై. ౪౯

సీ॥ దేవతా పూజ్య మా ♦ ర్తి త్రయంబా యన్న - నిద్రతే యిచ్చుట ♦ నెనఁగువారు
పటు చాప హస్త లి ♦ వ్యాయుల బోలిన, వార లే జగమున ♦ వఱలబోరు
వీరి కసాధ్య మీ ♦ పృథివిని గల్గునే?, వీరల నెఱిగడి ♦ వెరవులేదు
మ్రుక్కున మది నొచ్చి ♦ సోలు న్లున్నారు, వీరు చింతిలఁ దగ్గ ♦ వారుకారు

తే॥ సురవరులుగారు సామాన్య ధనులుకారు, వీరి చింతయదెయ్యదో పెద్దదగును
భ్రాంతిఁ గొల్పెడి యరుదైన ధనువండు, ఖిన్నులగుచు నన్వేషించు చున్నవారు

సీ॥ ధర్మశీలంబులే ధనముగాఁ గలవారు, శాంతి యుక్తులు కృపా సాగరులును
లోకహితులు దేన లోకేశుఁడును వెఱుఁగందు గభీరిమ మొందినారు
ధర్మదేవతయుఁ ద త్తఱుడు శీలంబు, గలుగు వారలు జిత కామతనులు
కాలుండు సడలూను ఘన సర్వాశ్రమ గుహల్, వీరి కార్యము నెంచ వేఱుకాదు

తే॥ ధర నలభ్యమా దేవామృతంబుఁబోలు, నరిది వస్తువు నెడ వీడి యరయు వారు
సింహములక్రియ దేనల వీ ట్టిదను వారు, వంచనములేని మోముల నఱలు వారు

చ॥ అసదృశ బుద్ధిశాలి యగు నంజని పుత్తుఁడు చాలసేపు మా
నసమును నిట్లు పెక్కు నయి సంబులుగాఁ దలపోసి స్రీతిచే
నెనఁగి యెడందయుఁ గరఁగ నెచ్చిరు భక్తియు హెచ్చరింప నం
తసమునఁ గాంచుచుండె మును తప్పిన నెయ్యిరఁగాంచు కై నడిక. ౫౧

ఉ॥ గ్రూరగుణంబు గల్గు మృగ కోటి విశాచములుం గనుంగొనక
గ్రూరత మాన్చి సాధుగుణ కోటిగ మార్పఁగఁ దగ్గ నక్షయే
పారు మహాత్ములం గని య హ! పగవారని వైరిసేనలో
వారని యెంచి భీతిగొని పాటఁగ సేతు హాకండుఁ గల్గునే? ౫౩

చ॥ విహగము లెల్ల సందమగు వీరి శరీరము లెడ సోకఁగా
నహనము నొందలేక బలు జాలినెఱకల్ల విప్పి పైపయిక్
బ్రహ్మితులఁ బోలె బందిరిగఁ బర్వచు వచ్చెడి మేఘ సంఘముల్
తహతహ డింపఁ దుంపురులఁ దన్నుగఁ జల్లుచు వెంబడించెడిక. ౫౪

ఉ॥ ఆతప తప్త గండశీల లన్నియు వీరి సదాచరిత స
పాతమునక మధుద్రవము పైకొను పుష్పము లట్లు మేకొనుక
బ్రాహ్మిగ గుల్మముల్ లతలు చాదసముల్ భుని వంగి వ్రాలుచుక
జోలెలు సేయలీలఁ దగఁ జూడఁగ వీరలు ధర్మమూర్తులో? ౫౫

మ॥ ఘన తాపత్రయముక నడల్చి మఱి యా - గామ్యాది కర్మాభి వీఁ
కను పోకార్చి యమాలయంబునకుఁ బో కల్మాన్ని కై వల్యముక
గొనఁ గాన్పించెడు విష్ణుమూర్తులొ? కరం - గుక శల్యముల్ పైపయిక్
దనరుక భక్తి యపారమై కలము కా - నకరాదు నిక్కంబుగక. ౫౬

మ॥ అని యాలోచన సేసి వారలును డా - యంగక విసేతాత్ముడై
యనుఁ దేజస్వుల రాక భవ్యమయి యి - హ్లావాప్తి చేకూరుతక

బానుఁగౌఁ గాతఁ మనిష్టముల్, కుశలమేఁపున్యాత్ములారా? యనన్
దనుజధ్వంసియు నీవెవండ వన ను - ద్యత్రోన్మేఁదా నిట్లున్.

౫౭

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

మ॥ వనదశ్యామల! పంకజేషీణ! జగ - త్రాణ ప్రసాదంబునన్
వనితోత్తంసిక యంజనాఖ్య గనియెన్ - బ్రఖ్యాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్తునకు మం - త్రాలోచనల్ సెప్పువాఁ
డను భవ్యాత్మకులార! నే వనచరుండన్ దానుండన్ మోక్షదన్.

౫౮

తే॥ ఇచట సుగ్రీవుండను వాన - రేశ్వరుండు, మిమ్ముగని తన మది శంక - మీఱుకతన
నరసి రమ్మన నాతని యాజ్ఞనూని, వచ్చినాడ నిటకు వీర - వర్యులార!.

౫౯

తే॥ అనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా - హనుమ పలుకు, లరసి ఎక్రమంబునను శాస్త్రార్థవితతి
నెఱుకయందు సద్గుణముల నితనినదృశు, తెవరు తేరని తమ్ముతో నిట్లులనియె.

౬౦

క॥ ఇతఁడు పశింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు - సూన్యత వాక్యం
డతులిత మృదుల మధుర వా, గ్వితతి గలుగు నితఁ డజుండో? - వృషభధ్వజుండో?

తే॥ జగతిసామాన్యఁడును బ్రహ్మ-చారిగాఁడు, విక్రమంబును మహిమయు - నెలయువాఁడు
సుస్థిరుండు నిష్క-పటి వి - శుద్ధగుణుండు, నిజము నీవు పిమ్మట గమ - నింపఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందునాకులయందు నిట్టివాక్య, చతురుండవ్వఁడుగలఁడు? నిశ్చయముగాగ
నితని నేలు నాతని కిల - నేది కొదువ? యనుచు హనుమంతుఁగని పెండి - యనియెన్.

తే॥ ఓయి ధీవీరకీశ కు - లో తమ్ముండు, రవిసుతుం డెందు గలఁడు ని - ర్వక్తగతిని
అతనిఁ గను కోర్కితోడనే - యరుగుదెంచి, నారమన నుత్పహించి వా - నరవరుండు.

చ॥ ఘనభుజులార! మీకుఁ ద్రిజ + గ బుల నెవ్వరు సాటి? మీరలి
ట్లనుపమమైన నెయ్యమున + నా కపినాథుని చూడ రానచే
ననితరసాధ్యమైన తప + మాతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సినది ఫలించె నిప్పు డని + చిత్తమునం దలపోసి పొంగెదన్.

౬౫

మ॥ బలభిత్సానుఁడు వాలి కోపమున దు + ర్వైరంబు వర్ధిల్లఁ గా
వలుండై చంపఁగ వెంబడింపఁ బురమున్ + వర్ధించి యీకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో + వర్ధించు మాజేని కీ
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్ + బ్రత్యక్ష మౌటే కదా!.

౬౬

ను॥ తమ వాంఛల్ నెఱవేర్చుకొంటకయి కా + దా జీవ సందోహముల్
ప్రమదంబారఁ బ్రయత్నముల్ నలుపుటల్? భావింప యజ్ఞాది ధ

ర్మములం జేయుదు రీ జగచ్చభముకై ♦ మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గావాడుటకంటె ధర్మముకడ ♦ న్యంబున్నె ధాత్రీస్థితీ? ౬౭

సీ॥ మము గావమీరు న ♦ మర్థులనుట చాల, జాలుకన మాటయై ♦ నిలుచుంగాడె?
యనిమిషులాది చ ♦ రాచర వితతితో, నలరారు కృతకంబు ♦ నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి ♦ యెనఁగు నీ పదునాల్గు, జగములఁ గానంగఁ ♦ జాలువారు
శరజన్ముఁ బోలిన ♦ చక్కండనమ్ము ప, రాక్రమ గుణము లొ ♦ ప్పారు మిమ్ము
తే॥ శరణ మొందిన మాకింక జయముగాక, వేఱు గలుగునే? మాపరివృథుఁడు నన్ను
వార లెవరని ప్రశ్నింపఁ బలుకవలయు, వై నమును మీరె సెలవిండు ♦ భద్రగుణులు!
తే॥ సత్యమను చేని కంచెయో ♦ శ్వసన తనయుఁ, డిట్టు లడుగంగ సౌమిత్రి యించుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వచరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల పి ♦ స్పష్టభణితి.

సీ॥ జగతీతలంబు నా ♦ జ్ఞా చక్రమునఁజేసి, చతురత నడపిన ♦ చక్రవర్తి
శంబరాదులఁ జంపి ♦ జన్మంబు లొనరించి, యమరలోకం బేలు ♦ విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష పీ ♦ ష్టణముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న ♦ యలఘుమూర్తి
సత్యసంధుఁడును ♦ సహజ సద్గుణుఁడును, నీతి విఖ్యాతుఁడొ ♦ నియతవర్తి
తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా ♦ మాణికుండు, ధరణిముఖ తిలకంబనఁ ♦ దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి ♦ హిత కృపాలి, ప్రథిత గుణశీలి దశరథ ♦ రాజమాలి. ౭౦

శా॥ ఆ రాజన్యుని ముద్దుపట్టి రఘురా ♦ మాఖ్యు డితం డుర్వరా
భారం బెల్లను తల్పిడి పల్కు నిలుపఁ ♦ వై మాత కోరంగ నా
మేరం దమ్మున కిచ్చి యుల్లమున నం ♦ ప్రీతిఁ మహారణ్యముఁ
జేరఁ వచ్చె మహాత్ముఁ డీతనిని నే ♦ నేమించు సద్భృత్యుడఁ. ౭౧

ఉ॥ రాముని పుట్టుదొట్టి దివ ♦ రంబుగ దండక జేరు హేతువుఁ
బూమెలు చేసి రావణుండు ♦ భూమిజుఁ బందిగఁగొంచు బోవుటల్
తామును రోయుచుండుటలు ♦ తక్కక దెల్పు నమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను ♦ తోరపు భక్తి మనంబు నిండఁగఁ. ౭౨

చ॥ అటులు సమస్కరింపఁ గని ♦ యంబుజనేత్రుండు విప్రవర్ణి వ
క్కట కయిమోక్షుఁగాఁ దగునె ♦ క్షత్రియ వర్ణున కంచు నవ్వఁగాఁ
బటుతర నీతివిక్రముండు ♦ పావని యిట్లనుఁ గింకరుండు మ
క్కట కులజుం డటంచుఁ బలు ♦ కంఠాకొ! మీర లెఱుంగకుంటిరే? ౭౩

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల ♦ కాదరువై న మరుత్కుమారుఁ డ
య్యినకులు లక్కజంపడ వ ♦ హించె నిజంబగు తొంటిరూపు మే

దివి గల సర్వవస్తువులు * తిన్నని పిన్నని నంచుఁ బల్కు ని
న్ననువునఁ, గాంచు వారల మ * సంబులు మిక్కిలి పిచ్చులించగఁ. 20
తే॥ జగముఁ గాలితోఁ గొలిచిన * చక్రిలోక, రక్షకుఁడు రాఘవుండెడి * గ్రహము నొంద
మేరు నిభ శరీరుండును * మిహిర శిష్యుఁ, డైన సాహిక్ వర్ణింప * నరివికాడె?

ఉ॥ గుమ్మండ! కాంచితే విమల * తత్త్వము నత్త్వము గూర్చుదాల్చిన
ట్లెమ్ముగ మోక్షమె యొక కపిశ్వరు నాకృతి నొందు భాతిఁదే
జమ్ముల పుంజమై వెలసె * సమృతి నిమ్మహాసీయుఁ జేరి నుః
భమ్ముల నీఁగునట్టి యొడి * కమ్ము నెఱుంగంగ నయ్యె నియ్యడఁ. 21

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు * నింక సుఖమ్ములు వచ్చు నిశ్క-
మిడిచి పరాక్రమ సిరుని * గల్గిన సూర్యసుతుం డెట్టిఁడో
ఎడయక యెట్టి కార్యతతు * లేని వలంతులు సీతిమంతులె
య్యెడఁగల రట్టి భూపునకు * భృత్యులచే నమకూరు నన్నయఁ. 22

చ॥ అని రఘువంశ పుంగవుండు * స్వాంతము పొంగ వచ్చిచి యానన,
బును వికసింపఁ గాంచుడు న * మున్న తి మూరుతి వారిఁ గాంచి న
జన నుతులార! మాప్రభుని * చయ్యనఁ దోడ్కొని వత్తు మీర లి
చ్చును ఊణ మింద యుండుఁ డని * సత్వరుండై మరలెక దదాజ్ఞమై

చ॥ ఆతులిత సీతిమంతుఁ డగు * నా హనుమంతుండు చిత్తమందు శ్రీ
సతి గుణభూతి మాటికిని * భావన నేసి జగంబు నేనుమా
పతియును కష్టముల్ తొలఁగ * బంధుర సౌఖ్యము గొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీశభ * పాలికి నేగె వడిక ముదంబుతో. 23

హనుమంతుండు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ స్మృతాంతము తెలుపుట

శా॥ వాలిం గీలి వధించు కాలుఁ డిటుకు * వచ్చెక మనోవేదనల్
తూలెక ధైర్యమునొందుఁడిక మది నొ * త్సుక్యంబు సిద్ధించు న
త్కాలంబయ్యె నటంచు మూరుతి మహా - కాలుండుపోలెక ముదా
లోలల్లెల నటించుచుం దెలిపె మే * లుం గూర్చి సుగ్రీవుతో. 24

చ॥ దివి భువి నాగలోకమున * దిక్కులఁ దక్కు జగంబులెల్లడఁ
నెవడిన వారిచేతలను * నేత్రములక నుడులక మనస్సులం
దవిలినవారు శత్రులకుఁ * దల్లడమందెడు వారలెల్ల వా
చవి సుధఁ బోలి చూడఁగల * చందము వారలు రాకుమారకుల్. 25

సీ॥ కల భూమియెల్ల నే * కచ్చత్రముగ నేలి, నాతఁడు విమల విఖ్యాతయశుండు
ధాజ రత్న కిరీట * ధంజిత పాదుడొ, దశరథేశ్వరుని పు * త్రైకులు ఘనులు

నీతిమంతులు కృపా నిరతులు యావకులు, మహిమాన్వితులు ధర్మమార్గతులు
 క్షీరికాములు సీకుఁ ♦ గీశరాజ్య మొసంగి, యువకార మొనరింప ♦ నోపువారు

తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుడగు రామఁనల్ల భుండు, తొట్టను గుణాహుని చంపితపసి మఖము
 గాచి ఓవ్యావ్రుమఁగొని ♦ గౌతమ నతి, శాపకుఁ బాపినాఁడు విశాలగుణుడు

సీ॥ జనకుని పురికేగి ♦ శంభు చాపముఁ ద్రుంచి, యననిజాతను పెండ్లి ♦ యాడినాఁడు
 త్రోవలో నెదిరించి ♦ దుడుకుతనము చూపు, సరళరాముని భంగ ♦ పఱచినాఁడు
 తండ్రివాక్యము నిల్పు ♦ దల్లికోరిక దీర్చ, నిలదొల్లఁ దప్పన ♦ కిచ్చినాఁడు
 వనమున డీగొన్న ♦ జనవిరోధు రాధు, యముని పురంబున ♦ కంసినాఁడు

తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ ♦ కైత్యముగను. నలువ ఖర దూషణాదులఁ జంపినాఁడు
 కాలగళుకంబు ఘన సరా ♦ క్రమము వాడు, రామచంద్రుండు నజ్జన ♦ రక్షకుండు.

తే॥ అతఁడు క్షీరసాగరశాయి ♦ యైన హరియె, త్రిదశు లధిపఁ బుట్టిన ♦ దేవదేవుఁ
 డతనితో మైత్రి నెఱపుమా ♦ భూపదాళి, యర్కుఁ గను మంచు కెవడినడఁగిపోవు

క॥ మాయని మారీచు నొకే, సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని ♦ సాటికబంధుఁ
 మాయించె శబరి ఫలము ల, మేయ ప్రేమమున నొనగఁమెనఁగెం గరుణఁ.౧౫

చ॥ కపివర! సంయమిశ్వరులు ♦ గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
 స్తృపవరు దర్శనంబుకయి ♦ నింగిని గాచిన చాతకంబు చా
 డుపు వహించి బంధములు ♦ డుల్లఁగ గాంచిరి మోక్షసంపదఁ
 జపలుండఁ దన్మహత్త్వము వి ♦ చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే? ౧౬

ఉ॥ క్రూరుఁడు రావణుఁడు కడు ♦ క్రొవ్వున వంచనచేసి రామ భూ
 దారుని ధర్మపత్నిఁ గొని ♦ దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
 వారిజ లోచనఁ నెడక ♦ వచ్చిన వారలు సీ సభత్వముం
 గోరినవారు సీనుగుణ ♦ కోటియు మున్నగు విన్నవారలున్. ౧౭

మ॥ మనమీదం గృప నూనినారు మనకై - మద్దింతు రయ్యింద్రజాన్
 గనిసెన్ సీనుకృతంబులున్ శుభములం - గాంక్షించి కాకుత్స్థులన్
 గని మైత్రిం బొనరింపఁగా నడవుమా - కాలంబు మేలయ్యె లె
 మ్మని రాణ్ణీతి నిశారదుం డఖిల కా - ర్యజ్ఞుండు వాక్రువ్వఁగన్. ౧౮

మ॥ తనపై నెమ్మిని మారుతాత్మజుఁడు చం - దంబొప్ప వాక్రువ్వ సం
 తనగా సూక్ష్మమతిఁ గ్రహించి విపులో - త్యాహుండు సుగ్రీవుఁ డ
 త్వన మోదంబున బావనిం గని గుణా - ధ్యా! ధీయుతున్ మంత్రిగాఁ
 గొను నా కెయ్యది దుర్గుటం బనుఁడు గా - కుత్స్థుం గనన్ వెల్లడన్.౧౯

రామసుగ్రీవులు మైత్రిసేయుట.

మ॥ కనులారం గనె భానునూనుఁ డచటన్ ♦ గార్జేఘముం బోలె వి
చ్చిన యంభోజముఁబోలె పోడశ కళత్ ♦ చెన్నారు చంద్రుంబలెన్
ఘనవకా పచ్చలకొండవోలె దగు శ్రీ ♦ కాకుత్స్థు నత్కర్ణవే
ష్టన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడున్ - జల్వెన కందోయియున్ ౯౦

చ॥ కని చిర ముట్ల నిల్చి యెస ♦ కంబున ధాత సృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్ల బుట్టిన మొ ♦ దబ్బాని నిన్నటి దాఁకఁ జేయించుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ ♦ టిష్ఠతఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టఁ గావలయుఁ ♦ గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదిన్. ౯౧

ఉ॥ ఇమ్ముగ విష్ణురశ్రవనుఁ ♦ డీ యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింపఁ గోరి యిటు ♦ నంటి శరీరము దాల్చె గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుడు ♦ గా వహించిన లీలకంటె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం డగుట ♦ నన్ని భవంబులకంటె మేలగున్. ౯౨

మ॥ అని సూర్యాత్మజుఁ డాత్మనెంచి పులకల్ ♦ హర్షంబుచేఁ గ్రమ్మగం
దన నేత్రద్వయి నాన దీఱఁ గని యా ♦ సందాభి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముడు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరా ♦ బ్జాతంబు వే చాచి ర
మ్మని సమ్మోదకరంబులైన కుశల ♦ వ్యాహరముల్ సేయఁచున్. ౯౩

శా॥ శ్రీరాముండును వాసరేశ్వరుడు రం ♦ జిల్లంగ సంధించి దు
ర్వారుల్ కూరులు దానవాళి యను ని ♦ ర్లం ద్రోలి ధర్మంబు సి
రైవై ప్రక్రియ నిల్చు బూనిన యుగ ♦ ద్వంద్వక్రియాసంధి నా
నారం బొల్చిరి దర్శక జేరు శశి కం ♦ జాప్త ద్వయంబో యనన్. ౯౪

మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దోడ్పొందె జేరు మాడ్కిన్ గ్రుధా
కలిత క్రూర నిశాచరాఖ్య కలుషే ♦ ఘంబుల్ విమూలంప శా
స్త్రు లనన్ జ్ఞానము తత్త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా ♦ ప్తంబైన చందంబునన్
దలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుత మా ♦ ర్తండాస్వయుల్ సమ్మతిన్. ౯౫

చ॥ రవిమతుఁ డంత నిటనియె ♦ రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకా! సకల ♦ రాజిత సద్గుణ రాశివై జగ
ద్గుప్తక వినోద కార్య సుఖ ♦ భావనుఁడొ నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను ♦ వంటి తపోధనుఁ మన్నె యీభవిన్? ౯౬

ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱు దలఁ ♦ పుల్ నెఱవేటుట యింకఁ జోద్యమే?
యన్న రఘూత్తముండు సుగు ♦ ణాకర! ధూకు నిపాది తెల్పె నీ

యున్న తెఱంగు సీవలన ♦ నుత్కట ఖోకము నీగు నంచు మే
మెన్నిక వచ్చినార మది ♦ యేగినదే యగు నన్న నాతడుకొ

చ॥ సడవడి తప్పి తమ్ముడగు ♦ నన్న మహా బలశాలి వాలి దుం
దుడుకున సర్వభూమియును ♦ తోయధులుకొ ఘన చక్రవాళముకొ
గడచని పోవఁగాఁ దులిమి ♦ ఖండన సేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యీగిరిని ♦ వీడక యుందు భయంబు పెంపునకొ. ౯౮

చ॥ మిము శరణంటి నన్న కృప ♦ మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ బాడి చం
ద మనుడు రామచంద్రుఁ డను ♦ ధర్మ గుణాకర! యింతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు ♦ రాయిడి తీతెను రేఁగ దింక సా
ఖ్యములును దుఃఖముల్ మనకుఁ ♦ గల్గు సమంబుగ నింత యేటికికొ ౯౯

సీ॥ నిను పఱిచెడువాఁడె ♦ ననుపఱిచెడు వాఁడు, నీ విరోధియ చుమ్ము ♦ నా విరోధి
నీ చెలికాఁడెపో ♦ నా చెలికాఁడు నీ, బంధు వితతి నాకు ♦ బంధు వితతి
నీకు దుఃఖబేది ♦ నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖం బైనదే ♦ నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి ♦ నెయ్యుండవైతనఁ, గపులెల్ల ముదమను ♦ కడలి మునిఁగి

తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య ♦ రాజి సకల, జగములకు వేదముల మించి ♦ నెగడుననిరి
హనుమ పులకితగాత్రుఁడై ♦ యాడె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం ♦ పురులు చల్లె

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు ♦ సంజలి చేయుచు నాంజనేయుఁడో
సంతత తేజువార! సిర ♦ సంపద మీ చెలికార మొంది క
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు ♦ నర్మిలి నించెడు తారకాణయై
మంతు వహించుఁగాక యింక ♦ మా భవసంబున కేగుదెడనకొ. ౧౦౦

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు ♦ సారసనిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనస ♦ నాగ తమాల రసాల సాలముల్
సరసులు గల్గి పుణ్యఫల ♦ సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోటకు వి ♦ లాసముతోఁ జని రుల్లసిల్లుచుకొ. ౧౦౨

ఉ॥ చందన వృక్ష సంతతులు ♦ స్ఫాటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ ♦ లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తలన ఘన ♦ భూజ శిఖాంతర డోలలందు వే
ల్పుం డలిరాకుఁబొండ్లు తమి ♦ నొంగఁగ నూఁగుట నేత్రపర్వహా, ౧౦౩

అ॥ విబుధసభను మూర్ఖు ♦ వెలయని రీతి ను, ద్వానమందు మణి వి ♦ తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార ♦ ముం బొందలేవయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి ♦ శుద్ధ రుచులు

అ॥ అట్టి యందమైన ధూలరుల తోటలో, రాఘవులును ప్లవగ ధూజు నిరుల
యాననంబులను ను ధూసీనులై వేడ్క, ముచ్చటించుకొనుచు యుదితులై రి. ౧౦౫

అ॥ కందమూలములును ధూకాయలు పండ్లును, చవులు మూలు మంచి ధూశములును
కవులు గొంచుదేరఁ ధూగాకుత్ఫతిలకుండు, పానమాడి మెక్కి ధూశ్రమము పేడె.

అ॥ అనఘుఁ డిట్లు లతని ధూకతిథియై ముదమంది, సరితితోడఁ గని గృహస్థ ధర్మ
మెడలకుండ నడవ ధూగృహిణిని సీవును, పాసి తేమి యనుచుఁ ధూబ్రశ్నసేసె. ౧౦౬

హనుమ శ్రీరామునకు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

క॥ శ్రీరాముని ప్రశ్నమునకు, మారుతి కేల్పొగించి నిలిచి ధూమహానీయగుణా!
పూరితిగఁ జెప్ప దగునది, మీరలు నవధామతిని ధూచుకొని నినుడి. ౧౦౭

క॥ శంకరు ననుగ్రహమున ని, శంకటగతి నరబలంబు ధూసామర్థ్యగుణు
జంకు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు ధూలావు గలాఁడుక. ౧౦౮

తే॥ దేవదానవుల్ తీరవా ధూర్ధిని మథించు, తఱిసి తరిత్రాటి యొప్పుమే ధూపరుగునట్టు
లొక్కఁడే యిరుగేలనుఁ చిక్కఁబట్టి, తరిచినట్టి భావములంబుఁ తనరువాఁడు. ౧౦౯

తే॥ అవనిజలము శేజమువాయుఁ వనెడునాల్గు, భూతములన త్వమ్మొక్కఁ డుఁ పాలుచువాఁడు
చక్రవాళుంబునుండి యీ ధూశైలముచకుఁ, దేలికగి లీల జాఁట గఁ జాలువాఁడు

తే॥ బవర మొసరింప నెదిరిచు ధూవారి బలముఁ సగము లొగొనెడు నరఁ శక్తి గలఁడు
ప్రతిదినంబు దిక్కుల కొనఁ వఱకు నేగి, వాగ్ధి సీరాడి హరుఁ గొల్చి ధూనచ్చువాఁడు.

ఉత్సా॥ గాలి వాని టూశుగతిని ధూగడనఁజాల దెప్పుడుక

శూలి నుతుని బలై మఠని ధూనూటి తొమ్ము పాడువదుక

వాలి వాలు చొరని తావు ధూసం కీర్తిరుండుఁ బోవఁడుక

వాలి యనెడువాఁడు కలస ధూవాలువాఁడు మిక్కిలిక. ౧౧౩

తే॥ వాఁడు కుప్పించి రెంఁగసిన ధూవడికి గిరులు, పెకలి తేచును ఘనభుజ ధూవేగమునకు
జలదములు గ్రహసంఘముల్ కలఁకఁబాటి, గతులుదప్పును వివరింపఁ గలమె బలిమి?

మ॥ ధరణిం గోతలఁ గ్రుచ్చి యెత్తు కిటి మం ధూధాన్యాది యంభానిధి

దరువ న్నిల్చిన కూర్మముక హరినద ధూధ్యానై క శీలుక గుణ

త్కరు రక్షింపఁగ నా హిరణ్యకశిపుక ధూదర్పించి చక్కాడు భీ

కరూపుండు నృసింహుండుక గపివరుక ధూగయ్యంబులో గెల్తురే?

తే॥ వేయి పడగలతో ధూధణి ధూవిధుండు మోచు, పుడమి నగచరుడగు వాలి ధూనడచుచుండి
యె భరింపఁగలఁడు వాని ధూయెపు కొలిచి, తెలుప వేల్పుల కేనియుఁ నలవి కాదు. ౧౧౪

తే॥ సతము జలధి ఘోషించుట ♦ శ్వసనుడెపుడు, సంచలించుచుండుటవివశ్వంతుడెల్ల
వేళఁ దిరుగుచుండుట వాలి ♦ బెట్టిదంపుఁ, గినుకకై బిట్టు బెదరియె ♦ యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంఠకును ♦ వాలి యధీశుఁడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొసంగ సమ ♦ వర్తియు జంకుచునుండు వాని యా
రాణువ లెక్కవెట్టఁగ వి ♦ రాజులు డెబ్బది వెల్వలూ సువ
ర్వాణ నగంబునేని కడ ♦ వం దలక్రిందొనరింప శక్తముల్

తే॥ మొగులు మొరయుచుమీఁచుగాఁ, బోవ వెఱచు, సింగములుకందరములగఁగింపవెఱచు
విరులు రాలంగ వాయువు ♦ వీన వెఱచు, వాలి పౌరుష మేమని ♦ పలుకనేర్తు?

తే॥ వాలి వాలంబుచే బల ♦ వంతుడైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి ♦ రాణ చెడఁగఁ
జాట్టి కొంపోవ నెత్తురు ♦ సోఁకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని ♦ తలముఁగలడె? ౧౨౦

క॥ శతమఖునకు ప్రియ సుతుండగు, నతఁ డుడువతి సాటియైన ♦ స్వచ్ఛ తనుండున్
చిత్తవతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, ధృతిమంతుఁ డిలని యన్న ♦ తేజోయుతుండున్.

ఉ॥ ఈవిధి వాలి వాలి ప్లవ ♦ గేశ్వరుడైన మము గాచుచుండ సు
గ్రీవుఁడు యౌవరాజ్యమునఁ ♦ గీర్తి వహించుచునుండ నీచు మా
యావి యనంగ నొప్పు దను ♦ జాధముఁ డొక్కఁడు వచ్చి మించి దు
ర్భావముతో రణంబునకు ♦ రమ్మని వాలిని పిల్చె బెల్చునన్. ౧౨౧

చ॥ పిలువఁగ వాలియున్ దనుజ ♦ వీరుని దాఁకి కలంచి నొంపఁగా
నిలువఁగలేక రక్కసుఁడు ♦ నిల్వనఁ జంపెడి నంచు బాటుచున్
నిలువక వెంబడించు కపి ♦ నేతను గన్గొని ప్రాణ భీతిచే
వెలవెల వోయి యొక్క బిల ♦ వీధిని చేరఁగ వాలి యంతటన్. ౧౨౩

ఉ॥ వెంబడి వచ్చుచుండు కపి ♦ వీరుని తమ్ముని గాంచి సావధా
నంబున నీ గుహాముఖము ♦ న స్నీలుమేను సురారిఁడెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాఁకెనేని సమ ♦ రం బొనరించి వధించి వత్తు డై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహ ♦ రాంతర సీమను చొచ్చి యవ్వలన్. ౧౨౪

క॥ పదునాలుగు ఋతువులు దు, రృదుని వెదకి యెట్టులయిన ♦ మడియించెడు ప
ట్రైదఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖ ♦ మగున్ డగుచున్. ౧౨౫

చ॥ మతకరి రక్కసీఁడు మటు ♦ మాయముగాఁ జనె నన్నకింతకే
చితము ఘటించెనో యెఱుఁగ ♦ వీలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గానియెడ ♦ నంతము నొండెద వానిచేత నం
చితఁడుచు పోవఁగాఁ దొడర ♦ నేమును పౌరులు నడ్డువెల్చుచున్. ౧౨౬

చ॥ తగదని లోకనింద యని ♦ తా మది నొప్పుకయున్న నెన్నియో
తగవులు పల్కివేడుకొనఁ ♦ దక్కటి వారలు చింతనూని యొ
ప్పుగఁ బురికేగుచేరుమని ♦ పొందికతో బతిమాలఁ ద్రోసి పు
చ్చుగ మదిరాక తుట్టతుద ♦ సమ్మతిచూపెఁ బురంబు చేరఁగన్. ౧౨౭

చ॥ తలకొని వాలిఁ జక్కడఁచి ♦ దైత్యుఁడు ద్వారము దాఁటి పట్టన
స్థలికిని వచ్చునేమొ? యని ♦ తద్బిలమున్ బెను జాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్క పేరుపుగఁ ♦ గూర్చితి మా శిల కూతగాఁగ న
వ్వల రవిపుత్తుఁ దోడుకొని ♦ వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్. ౧౨౮

మ॥ అట మాయావిని గూర్చి ప్రాణ మధువు ♦ ద్యత్రౌఘ్నిమైఁ గ్రోలి యు
త్కట మత్తుండయి వాలి ధీరత గుహఁ ♦ ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూతంగని సూర్యజుంబిలిచి యే ♦ చందాస మార్కాట యొ
క్కటియున్ లేమికి టిచ్చునొంది వడి ను ♦ గ్రక్రోధుఁడై యంతటన్. ౧౨౯

ఉ॥ వాలముతోడఁ బాదమును ♦ పైకెగయించి బలిష్ఠ చండ వా
తూలముఁ బోలెఁ దన్న వడిఁ ♦ దూలి శిలా నికరంబు లువ్వనన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని ♦ తోయద మండల మంటెఁ గొన్నిది
ద్బాలము దాఁకెఁ గొన్ని పడె ♦ సాగరమందున టివ్వ టివ్వనన్. ౧౩౦

చ॥ ఉరవడి వాలి వెల్వడి మ ♦ హోద్యతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుటి పటవంగ నచ్చటికి ♦ ఘోరతరాకృతితోడ రా, గుణో
త్తరుఁ డకలంకుఁ డాశ్రవుఁడు ♦ తామరసాస్తమతుండు చూచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ ♦ సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్. ౧౩౧

ఉ॥ వ్రాలి నమస్కరించి ప్రభు వర్య! ♦ భవ త్పునరాగమంబు మా
కేలొకొ లేమిఁజేసి తపి ♦ యించి మహాపద మూఁడె నంచు మీ
పాలికి రాఁ బ్రయత్నపడ ♦ వానర సూరులు మంత్రివర్య లీ
కొలును చూప కిచ్చటికిఁ ♦ గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్. ౧౩౨

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెఱచి ♦ వచ్చితి నిచ్చటి కిట్టు లీ భరా
భారము పూసి మీకడకుఁ ♦ బట్టుగ రామికి సిగ్గునొండు నా
తోరపు దోషమున్ దయచు ♦ ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ ♦ నేర్చిన పెద్దలు సైఁచు టావుగున్. ౧౩౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప భయ ♦ దమ్ముగ నిండనుతుండు కాంచి గ
ర్భమ్ములు ప్రేవులుం గలఁగ ♦ రక్కసమాటలు వల్కి తమ్ము దే

హమ్మునలంగ మోఁదె జల ♦ జాప్త తనూజుఁడు డిల్లవోఁ బ్లవం
గమ్ములు దొడ్డభీతిని క ♦ కావికలై దిశలక భజింపఁగన్. ౧౩౪

మ॥ పరితాపంబున నూర్యసూనుఁడు భయ ♦ భ్రాతీం బయోరాసులం
బరఁగం దాటి యజాండ భిత్తిక సమీ ♦ పం బొందఁగాఁ జేరినన్
గరుణా సంగములేక వాలి హరి సం ♦ కాశుం డనామాస స
త్వర సత్త్వంబున దాటి పోయెనన నీ ♦ తానాథుఁ డగ్గించుచున్. ౧౩౫

మ॥ మన సుగ్రీవుఁడు వాలిచే నపుడె సా ♦ మర్థ్యంబునన్ దూఁకుచుం
జను చందంబులు నేర్చెఁ గావలయుఁ గ ♦ వ్తంబొంది యంచాంజనే
యుని వీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే ♦ శో త్తంస మార్తాండ సం
దనులే జాడలఁ బోయిరో యన జగ ♦ త్రాప్తాత్మజుం డిట్లున్. ౧౩౬

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరిగి ♦ సారసమిత్ర మయూఖ సంతతుల్
చెలఁగని చక్రవాళగిరిఁ ♦ జేరియు వెండి యతిక్రమించుచున్
జలజభవాండ భిత్తికను ♦ చయ్యన నింద్రసుతుండు డాసి య
చ్చలమునఁ బట్టె నాతని వి ♦ శంకట వృత్తిని పిచ్చలించుచున్

ఉ॥ సోదర హింస్రకుం డనెడు ♦ సుద్ది జగంబు వచించు నంచు నుం
తేఁ దన మానసంబున మ ♦ తింపక దొడ్డకరంబు లెత్తుడున్
భేదిలు సేత డయ్యదను ♦ కీడ్పడకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదముతోడఁ బాతెఁ దన ♦ ముందటి వెల్ల నలంగఁద్రొక్కుచున్

చ॥ పటపటమంచు వాలి తన ♦ పండ్లను గీఁటిన కాలుఁ డేనియున్
దటతటపొంది తా నభయ ♦ దానము చేసిన వానిఁ గావఁగా
నటమటనూనుఁ బూర్వము మ ♦ హాత్మ మతంగుని శాపభీతిచేఁ
గటకట!రాఁడు గాన మనఁ గల్గె ♦ నితం డిట నిన్నినాల్గున్. ౧౩౭

తే॥ ఇతని ధర్మపత్నిని రుమ ♦ నతఁడుకోరి, చేరఁదీసె సీతండు ను ♦ శ్రీని స్త్రీని
వదలి రెంటికిం జెడ్డ రే॥వఁడుగ నున్న, వాఁడనుచుఁ బల్కెఁ దత్కథ॥వవనసుతుఁడు.

తే॥ నిత్యనిర్మలుఁడగు రామ ♦ నృపవరుండు, మిత్రుకథ విని కోపంబు ♦ మిగులనూనె
గ్రుంగువేళ జగంబుల ♦ మ్రొంగునట్టి, పెదవి కంపించెఁ గెంపొందె ♦ వీక్షణములు. ౧౩౮

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట ♦ లాక్షుఁడుఁ దక్కు సురాధిపాదులే
పరముని వాఙ్మనః క్రియల ♦ భావననేని గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము ♦ లాదట ధాత్రి వహింపనుండుటల్
ధరణి నధర్మముం జెఱిచి ♦ ధర్మము నిల్కగ నిల్పనే కథా? ౧౩౯

చ॥ దయ యొక యింతలేని పిన ♦ తల్లి వచించిన దంచుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు ♦ రాజ్యభరంబు నొసంగు నా కృపా
మయుఁడు దయం దొఱంగి యొకమందుఁడు తమ్ము సతికా హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు ♦ వాత సహించుచు నూరకుండునే? ౧౮౩

ఉ॥ వానర వీరులార! త్రిభు ♦ వంబులఁ గల్గిన వీరు లెల్లరుం
బూనిక వచ్చి వాలి యను ♦ వుల్ పరిరక్షణసేయ నిల్చినకా
మానక యుక్కుడంచి కపి ♦ మాన్యధరిత్రి రుమా యుతంబుగకా
మానుగ నీకు నిత్తు నను ♦ మానము మానుము వానిఁ జూపుమా. ౧౮౪

ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము ♦ నం బడి మున్ది తపించుచున్న ను
గ్రీవుఁడు తత్తటంబుఁ దిల ♦ కించి ముదంబను వార్ధిఁ జొచ్చి తా
నావల రాముఁగూర్చి వ్లవ ♦ గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గునంచు మతి ♦ మంతులఁ బానని ముఖ్యమంత్రులన్. ౧౮౫

ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితులఁ ♦ దోడ్కొని పోవఁ గవీంద్రుఁ గాంచి సా
మిరి వచించు నీతలఁపు ♦ మేసిన భావ మెఱింగినాఁడ జు
భారిసుతుకా వధింపఁ గల ♦ యట్టి పరాక్రమ సత్త్వ సంపదల్
వారికిఁ గల్గునే యని య ♦ వారణ సంశయ మందనేటికికా? ౧౮౬

హనుమ నుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట.

ఉ॥ ఆతని హస్త పాదముల ♦ యందు సుదర్శన శంఖరేఖ లు
ద్వ్యోతక విశ్వ వంద్య లన ♦ దుత్తమ పూరుష లక్షణాళి వి
ఖ్యాతము గాఁగ నున్నవి జ ♦ గంబున నేరికిఁ గానఁ గాన ల
స్మృతరుణీ విభండె యగు ♦ సిద్ధము సమ్ముము నా వచన్సులకా. ౧౮౭

చ॥ త్రిపురములకా దహించి యతి ♦ తీవ్ర రుషా సహితుం గృతాంతము
న్యవగత జీవుఁ జేసిన క ♦ పర్ది కరాంచిత భీష్మ చాపమున్
ద్రవగొని రాజనూనులు శి ♦ రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రుప లొనరించు సత్త్వఁడు చ ♦ తుర్బుజాఁ డొక్కఁడు దక్కఁ గలునే?.

ఉ॥ నా జనకుండు వాయు వొక ♦ నాఁడు 'కుమారక! భాతఁగన్న పం
కేజదళాయతాక్షునకుఁ ♦ గింకర వృత్తి గడింతు వీపు త
త్పూజయె నీకు నాకు భవ ♦ దుఃఖము లెల్ల దొలించు జన్మము
త్రేజితరీతిఁ బొల్పు' నని ♦ తెల్పఁగ నేనును సంశయించుచున్. ౧౮౮

ఉ॥ అప్పురుషోత్తముం దెలియు ♦ సంగముఁ దెల్పుడి యన్న సాతఁడుకా
ముష్ణ జగంబువొండు తఱిఁ ♦ బుట్టి ప్రసన్నతఁ గానవచ్చుచో.

విష్ణుగు భక్తి చేకులు ద్ర + వింతును వ్రేవు లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు ప + దాంబుజ సేవ యొనర్చుమా యనెన్. ౧౫౦

ఉ॥ వానరవర్య! తద్విధమె + వర్తిలె నిప్పుడు శంకలేల? శ్రీ
జాని మహాత్మ్య సత్త్వముల + చంద మెఱుంగఁ దలంచితేని ల
య్యోనకు లొంగకుండు తరు + సప్తక మొక్క శిలీముఖంబుచే
నూచము లేక తూటి చన + నొయ్యన నేయుట చూతమా యనెన్. ౧౫౧

చ॥ భళియని తోడునీడయగు + వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల + కించుచు రాముని చెంతకేగి ప్రాం
జలి ఘటియించి రండని ని + సప్రతఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిసి నభంబు రాయు నవ + నీజములం గనిపించి యిట్లనెన్ ౧౫౨

తే॥ ఈ మహోన్నత సాలంబులేడు నొక్క, యిషువుచే రంధ్రములు వహించుచునేని
ప్రబ్ధి యున్నట్టి నామనో + వ్యాకులతయఁ, దాఱునని వచియింపంగ + దాశరథియు
క॥ ఇననుతు కోర్కి దెలిసి మో, మున మందస్మితము చెలువు + పొలు పారఁగనె
ట్టన ధనువున గుణమెక్కిడి, ఘన తరువుల చెంత కరిగె + గజ గమనుండై ౧౫౪

సప్త సాల వర్ణనము

చ॥ యుగములు మాఱినన్ నిలుచు + నున్ని సశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తఱియెన నీ తరులు + తీతవు సప్త కులూచలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి + యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితిన్
నెగడి మహోన్నతంబులయి + నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్. ౧౫౫

చ॥ ఇన శేషు లీ మహిజ శిఖ + రేంద్రముఁగాంచి తరింపలేక చిం
తను తపమూన బ్రహ్మయు ను + దగ్గ మహోత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిరోగ దళ + ముల్ గని తెల్పుఁగలేకపోవఁగా
మనుజులు దాని యున్నతిని + మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురే? ౧౫౬

చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము + భానుని వాజులు ప్రాలు మాల కి
ట్లతితర వేగముం గొని ప్ర + యాణము సేయ మహాకృపేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు + విస్తృతి దిక్కులఁ బర్చి పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని నీడ నలఁ + తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్. ౧౫౭

చ॥ చదలఁ జరంబుగాఁ బొదలు + చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పరం
బు దవిలి యెల్ల దిక్కులను + పొల్పు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పిదమగు పూవులే; విటప + వేధముచే వ్రణమైన మచ్చయే
యెద శశి శంకటంచు నచి + యింపఁగ నొప్పఁ దదున్నత ప్రితుల్. ౧౫౮

ఉ॥ భేదము సేయరాని పృథి + వీజము లందలి కొమ్మ రెమ్మలూ
 చ్ఛాదనసేసి వ్యోమము ది + శా వలయంబును గప్పియుంటచే
 వేదములట్లు పొల్చుటను + వేలుపుఁబెద్ద హుమాయి హంసితో
 మోద విహారముల్ నలువఁ + బోలు నటంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౧౫౯

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా వినరఁ + గమ్మని వానన వీచు పుష్ప ప
 త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు స + మస్తము చెట్టుల నుండి డుల్లి య
 వే్వలుపువాడయందు పడి + వేళమ భూమికిఁ జాటి తోయధిక్
 బోలఁగఁ జేరఁగాఁ దగు న + మున్నతి నొప్పెను సప్తసాలముల్. ౧౬౦

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని + గోళములం దగదాఁటి యవ్వలక్
 మొనరఁగఁ బోలు నన్న విధ + మున్ వహియించి త్రివిక్రముంబలెం
 బానరి ధరిత్రి మధ్యమునఁ + బొల్చు హిరణ్య నగంబువోలె లా
 పునఁ దనుపొంది చూపులకు + భూరి భయంకరమై విరాజిల్లున్. ౧౬౧

తే॥ వాలి మగ్గివుల మనంబు + పగిది చేప, గలిగి, నూదికేషుని పడ + గలను గూడఁ
 జిల్చుకొని క్రిందికిం బోవఁ + జెనయు వేళ్లు, గలిగి మద్దులభేద్యమై + వెలయుచుండు
 తే॥ పెరిగి దట్టమై పరవిన + విటప చయము, భాస్కర నిరోధ శంక యా + వహిలఁజేసి
 యుదయ చరమ గిరులకంటె + నున్నతిగొని, యోజనంబువిస్తృతితోడ, నొప్పుచుండె

మ॥ ఇటు లొప్పారెడు సప్తసాల నికరం + బీక్షించి రాముండు త
 త్పటు బాహుబల మంత వారలకుఁ జూ + పంబూని జీవశ్రవః
 పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ + మున్నెన్నఁడున్ లేని సం
 కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుణ టం + కారంబు గావింపఁగన్. ౧౬౨

ఉ॥ దగ్గఱ నున్నవారలును + దవ్వల నుండెడివారు దిక్కరుల్
 బెగిలి సామ్రాజ్యం నర + వింద భవుండు దినంబు లెంచ మి
 న్నొగ్గె ఫణిండుఁడున్ వడఁకి + యోరకువ్రాల్చె ఫణంబు లన్నిటిన్
 మ్రొక్కితిలంగఁ బడ్డవి స + రోజు హితాశ్వము లచ్చల్లించుచున్. ౧౬౩

తే॥ శత్రు సంహారకుండు దా + శరథి చాప, గుణ నినాదంబు విన్న ల + క్షృణుఁడుదక్కఁ
 దక్కవారలు పడు నవ + స్థల వచింప, నవమతించిన చందమే + యగునుగాదె.

తే॥ హనుమ దాడులు నిబ్బరఁమంది రాము, నస్త్ర విద్యా మహాత్వము. సరయఁగోరి
 పూన్కి నిలువ నాకర్ణాంత - ముగసు లాగి, నీరజాక్షుండు పటపెను - నిశిత శరము.

సాల వేధనము.

ఉ॥ సాయక మంత సాల తరు - సప్తముం దొలచేసి క్రింద స
 ప్తాయత లోకముల్ దొలిచి - యవ్వల నేడగు వస్తుపాళి లే

దేయని క్రమ్మటిల్లి వసు - ధేను నిషంగము చేరె సప్తసం

ఖ్యాయుతముండుచోఁ దొలిచి - యవ్వలికిం జన కేగుడెంచునే? ౧౬౮

చ॥ జలనిధు లూర్ధ్వలోకములు - శైలములుక బుు ఘు లర్కువాజులుక

మలయు మరుత్తులుక భువన - మాతృకలుక గ్రహరాజి యుమ్మి చం

చలత భజించి యే డనెడు - సంఖ్యను గల్గుట రామబాణ మి

మ్ములఁ దొలచేసి చంపునని - పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యడక. ౧౬౯

శా॥ లోక త్రాణ పరాయణుండయిన శ్రీ - లోలుండు దుష్టాత్ములక

జోకక గూలిచి ధర్మము న్నిలువ ను - శ్లోక స్ఫుర జ్జన్మముక

శ్రీకారుణ్యము తోడ నొందెనని ను - గ్రీవుండు నిర్భీతి న

స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం ♦ స్తోత్రంబు గావించుచుక. ౧౭౦

సీ॥ సుర పూజితంబులౌ - చరణాంబుజములకు, శిరము సోకఁగ మ్రొక్కి - చేమొగిడ్చి

పంచ భూతములీవ - పంకజాసనుఁడీవ, క్షీర సాగరమందు - చెలంగు దీవ

పాపమ్ములం ద్రెంచు - పరదేవతవు నీవ, వెలుపల లోపల - వెలుంగుదీవ.

మత్స్యార్వ పుణ్యక - ర్థములె యీదానుని, కడకుఁదో డైచ్చెని.ష్కలుషహృదయ!

తే॥ ఏ గృతార్థుఁడనై తి నా ♦ కేది కొదువ? పాపములు తెప్పి పుణ్యాంబు ♦ పండ నేడు

రాక్షసవిరామ! భవ్యతా ♦ రక సునామ!, సద్గుణ స్తోమ! శ్రీరామ ♦ సమర భీమ!

చ॥ అని వినుతింప వాలి యిడు ♦ సంగదచేఁ దపియించు వానరుల్

గని కపిరాజుపాలి కొక ♦ కాలుఁడు నేటికి వచ్చెనంచు ము

ద్వననిధి మున్గి రుచ్యమగు ♦ వారుణి నాని చెలంగి పాడి న

ర్తనములు సేసి గంతులిడి ♦ దాటిరి దూకిరి తొంగలించుచుక. ౧౭౧

ఉ॥ అండచయంబు లొండయి యు ♦ గాంతము వేళ మహాగ్ని కీలలు

ద్దండతఁ గాల్చఁగా మిగిలి ♦ తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కై వడిక

మొండయి దొడ్డ కొండవలె ♦ మిక్కిలు దుందుభి యెంపగూడు కో

దండధరుండు కాంచె దన ♦ దారిని నెమ్మది నబ్రమందుచుక. ౧౭౨

ఉ॥ ఇయ్యది కాలు వాహనము ♦ నెమ్ముల కుప్పయొ? దిగ్గజం బాకం

దొయ్యసఁ గూలెనో? మకర ♦ మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెండెనో?

యియ్యెడ నిట్టులుండుటకు ♦ హేతు వదెయ్యది? తెల్పఁగోరెడక

నెయ్యిరి! యన్న నిట్లను వ ♦ నే చరనాఘుండు సంతసంబునక. ౧౭౩

౩ దుందుభి పటలము, (౧౫)

ఉ॥ శాత్రవ హింసనాయత రు ♦ పామతి దుందుభి దానవుండు న

క్షుత్రఫతిం బెకల్పు నుని ♦ శాత మహాన్నత శృంగధారియై

చిత్రతరాకృతి౯ మహిష • శీర్షముతోఁ జని మందరాద్రి నా
క్షాత్రముతోఁ బయోధిఁ బెలు • చం గలఁచెక౯ హరి రోయు కోసమై. ౧౭౫

చ॥ హరియును మ్రోలనిల్చి యిటు • లాలము చేయుట యేల యన్న సం
గర మొనరింప రమ్మనుచుఁ • గర్భరుఁ డాడఁగ నన్నుబోటి న
త్వరహితు నేల కోరెదవుఁ • తార గిరింద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు నేయఁ బిలు • వం దగునం చనురారి పల్కుఁగెక౯. ౧౭౬

చ॥ వడివడి వాడు రుద్రభగ • వానుని శైలముఁ జేరి కొమ్ములం
బాడిచి పెకల్చి త్రోయఁ బని • పూనుడు శూలియు మ్రోల నిల్చి నీ
వడుగు నదేమి తెల్పుమన • న య్యనురుండును సంగరానకుం
దొడఁగుమ యన్న శంకరుఁడు • మండుభిఁ గాంచి హసించి యిట్లనెక౯.

ఉ॥ నీకు సమాన దోర్బలుఁడు • నిర్జరనాథుఁడు భిక్షువైన నే
నీకొను తెట్లుపొమ్మన ను • రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుడుక౯
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగ • నాక విభుండును గాంచి నీకు న
స్తోక భుజాగ్ర కండువునఁ • ద్రొక్కటయేని వచింతుఁ బ్రీతిమై. ౧౭౮

ఉ॥ ఆహవ దోహలుండు ప్లవ • గాధిపుఁ డొక్కఁడు నా కుమారకుం
డోహరి సాహరిం బెనఁగ • నోపును వాలి యతండు పొమ్మనక౯
దాహకుపోల్కి నేగి రణ • దర్శుని వాలిని పిల్చి యూగిరిక౯
బాహులఁ గొమ్ములం గెలకీ • పాడొనరింపఁగఁ దాఁకె పాలియుక౯. ౧౭౯

నీ॥ వడిఁదాఁక నిరువురు • వలపల దాపల, గిరిగిరఁ దిరుగుచు • నొరయు నపుడు
వారి నేర్పఱువంగ • వలను గాకుండఁగఁ, బడుదురు విడుదురు • తొడరుచుండ్రు
నిలుతురు పిలుతురు • నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ, ద్రోతురు లేతు రుత్సృత మెఱియఁ
బాద ఘట్టనలచే • బలువిడి యగ్నిపై, కెగసెను ధూళియు • నెగడె దిశల

తే॥ భూధరంబులు హుంకారములకుమాటు, మ్రోగె భూసలివడఁకుచు, మ్రొగ్గెబక్వతి
నిలుకడం దప్పి చెలువంబు • నీగె వార, లెచ్చు తగ్గులు గనకీట్లు • పెచ్చు పెరుగఁ.

నీ॥ అంబుదంబులు నంబ • రంబు నంబుధులు నం, బుధి వేష్టితాఖిల • భూతలంబు
ధూసరావృతమయి • తో తేరకుండె ని, యిద్రి యది యని నిర • యింపరాక
పండ్రెండు నెలలిట్లు • తీండ్రంబుగాఁ బోర, విజిగీషుపా సగ • భేదిసుతుండు
ప్రోన్నత శృంగముల్ • పోడిమితోఁ బట్టి, యిడ్చి యూడ్చి శిరంబు • నేయునంత

దే॥ ననురుఁ డంతఁ బర్జన్య గ • ర్జానుకారి, యెర ఘర గరితుంబు మి • న్నదరఁజేసి
నిలువ వాలియుఁ గోపంబు నిలువలేక, పిడుగుకై వడి నెత్తిపై • బాహువ వాడు. ౧౮౦

ఉ॥ దిమ్ముగొనంగ నెత్తివయి ♦ దెబ్బపడక విలుగక బదమ్ములం
గమ్ములు నుగ్గుగాఁ జదియఁ ♦ గండరలీలను పొల్చు నోటర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు ♦ గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవపాళి యొ
క్కుమ్మడి లేవ వజ్ర హతి ♦ నుల్ల గిరింబలెవాఁడు డుల్లఁగక. ౧౮౨

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు ♦ మాఱులు చామర మట్లు త్రిప్పుచుక
దిరుగుచునుండ శోణితము ♦ దిక్కుల జిజ్ఞునఁ జిప్పిలంగ ది
క్కురుల యొడఘ్న ధాతువుల ♦ కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివరమెల్ల నొక్క ఘన ♦ కింశుక వృక్షముఁబోలె భాసిలెక. ౧౮౩

మ॥ పటు బాహు బలశాలి వాలి యటుపై ♦ పైఁ ద్రిప్పి వై వంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాఁటి భాను శశి న ♦ క్షుత్రప్రభా మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాఁటి యూర్ధ్వ భువనం ♦ బుల్టాటి ప్రాణంబు ల
చ్చటనే నిల్వి శరీర మిచ్చటఁ బడెక ♦ శక్రాదు లగ్నింపఁగక. ౧౮౪

ఉ॥ దుందుభి పిస్తు కంపెనఁగు ♦ తోరపు దేహము ఋశ్యమూకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుడుఁ ♦ గిన్న-మహామహుఁడౌ మతంగ మా
నీందుఁడు శాప మిచ్చె నది ♦ యే యుపకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యసూతి వచి ♦ యించెను పూర్వ చరిత్ర మింపుగక. ౧౮౫

ఉ॥ రామవిభుండు తత్కథక ♦ రంబు రహింపఁగ వించుఁ జాప వి
ద్యా మహనీయు లక్ష్మణు ము ♦ దంబునఁ గాంచి యనుంగ! దీని ని
చ్చామతి నిందునుండి యొక ♦ చక్క-టికిం దొలఁగింపు మన్న ని
త్యామల శీలచిత్తుఁడు ప ♦ దాంగుభితో నెగమిఁటె మిఁటఁగక. ౧౮౬

చ॥ అదియును సత్యలోకమున ♦ కవ్వలి చోటికిఁ బోయి క్రమ్మఱక
జదియఁగ నచ్చటం బడియె ♦ జెచ్చెరఁ గోతల మూఁకయాల్చె నీ
రదము క్రియక రఘూత్తముఁడు ♦ రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి న
మ్ముదమున నుండ భాస్కరుని ♦ పుత్తుఁడు నన్నిధి నిల్చి పేమమై. ౧౮౭

౪. ఆభరణ దర్శన పటలము. (౪౨)

చ॥ మఱి యొక మాట దేవ! విను ♦ మా యొకనాఁ డిట మేము గుంపుగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుఁడు ♦ తెక్కలియై తమ కాంతనేమొ పే
రురవడిఁ గొంచుఁ బోవునెడ ♦ నుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ నవో
త్కరములఁ గల్గు త్రోవలను ♦ గాంచుచు రోదనముం బొసర్చుచుక. ౧౮౮

మ॥ తన మార్గంబు తదీయ నాథునకు దూ ♦ తం బోలెఁ గాన్పించుఁగా
కని కాఁబోలును భూషణావళుల న ♦ య్యభాషి చేలొంచలం

- బున నొప్పున్ ముడివైచి జాతి విడిచెన్ ♦ బూర్ణాశ్రు వర్షంబుతోఁ
గని మేమయ్యది యంతరిక్షమునఁ జి ♦ క్కం బట్టి హస్తంబులన్. ౧౮౯
- మ॥ ఒకచో దాచితి మావిభూషలను మీ ♦ కొప్పారఁ జూపింతు మో
పిక వీక్షింపుఁడు మీ సతీతిలకమా ♦ పృథ్వీజవో? కావో? యం
చకలుకుండు దినేశ పుత్రకుండు ప్రే ♦ మాలాపముల్ సేయుచున్
సుకలుండో రఘురామ భూవరునకుం ♦ జూపెన్ బ్రహ్మాదంబునన్. ౧౯౦
- శా॥ సీతాదేవి వీభూషణంబులఁ బరీ ♦ ష్మించెన్ నిమేషంబునన్
జేతం బగ్గిం గరంగు మైనముక్తియం ♦ జెందెన్ విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సామృసిల్లె నని వ ♦ ర్ణింపంగ నెల్లను?త
జ్ఞాతస్థితహృదంతరస్థితి మహా ♦ చాంచల్యముం బొందఁగన్
- శా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి ♦ న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరా ద్యాభరణావళుల్ జనకజా ♦ శ్లేష్టాంగముల్ జ్ఞప్తికిం
దేరం గానఁగనయ్యె బాప మవి యా ♦ ర్థిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చునొకొ నుం ♦ తైనన్ ధరా జానికీ? ౧౯౧
- చ॥ ఎడయికచే గృశించిన ను ♦ హీశుని తెల్పిని దెచ్చె నందునా?
దుడుకున రాము జీవముల ♦ దోరిచె నందున?చందనంబుకై
వడి సుఖ శైత్య మిచ్చెనని ♦ పల్కుదునా?కడు నుగ్రతాపమే
యిడె నన నేర్తునా!మఱియు ♦ నేమని చెప్పుదు? నెట్లు దెల్పుదున్? ౧౯౨
- చ॥ కొనరి వచించు సీత తోడు ♦ గుల్ రఘువర్మకుండు ప్రేమ మూర్ఖానం
గునుమములయ్యె దాల్చుటకుఁ ♦ గోరఁగ నొప్పిన పుత్రరీయమై
విస్మయర కాంతి యుల్లసిలి ♦ పేరురమందున గందమట్టు ల్లా
ప్పెనఁగె శరీరమెల్ల రహి ♦ యించి విరాజిత దుప్పటంబు నాన్. ౧౯౩
- చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు ♦ కాటి యటం గల వస్తుజాలముం
గొని వడిఁ బాతె దేహము గ ♦ గుప్పడిచెన్ భరియింపరాని మో
దనమున నుబ్బి నిక్కై భుజ ♦ దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది సంతసఁబా? మఱి ♦ త్రెవ్వని తాపము? మేని సామృయో? ౧౯౪
- మ॥ తనువెల్లెన్ వివబాధ నొందు వహి నం ♦ తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి ధరితి వ్రాలు సరసీ ♦ జాతాక్షు సుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వక్షంబున రోమబృందము చుఱు ♦ క్కంచూనఁ గేల్పించి త్తా
మ్మన కానించికొనెన్ మనమ్మున దిగు ♦ ల్కుట్టింప దూపిల్లుచున్. ౧౯౫

సుగ్రీవుడు రాముని స్థితికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁ డురమ్ముపైఁ గొడువలే ♦ కానించు కొంచుకొ మహా
త్కటమా రాముని దుర్వ్యవస్థఁ గని చి ♦ తుంబందు సంతాప లం
పటుఁడై కుందుచు నిల్లునుకొ రఘువరా! ♦ పాపాత్ముఁడో నేను సం
కటపాటుం గలిగించినాఁడఁ దొడవులే ♦ గాన్పించి నీ కియ్యెడక. ౧౯౭

శా॥ వేదోద్ధారక! యీ యజాండమున న ♦ స్వేషించి నాలావు దై
త్యాదులే రావణ దుర్విదగ్ధుఁ డెఱుంగక ♦ వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్థల భూసుతకొ భువన ల ♦ స్థిం దెత్తు సందేహముకొ
లేదిల్లెల తపించి సామ్యునిల? వే ♦ లెమ్మా జగన్నాయకా!. ౧౯౮

మ॥ అమృతోద్ధార! పతివ్రతానియమములే - వ్యక్తీకరింపంగ జ
న్మము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయ కం ♦ పంబులే నెసం జెంద నొ
ప్పమి గావించిన నీచ రావణ శిరో ♦ బాహర్గభులే గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల ♦ త్స్యంబైనఁ గాఁజాలునే?. ౧౯౯

మ॥ భువనోద్ధారక! యింద యుండుము మహా ♦ వీర్య ప్రతాపంబునకొ
దివిజుల్ మెచ్చుంగ లంక యేటికి జగ ♦ ద్భృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ ♦ ర్జం బాడి నీదేవి నీ
వపు మేల్మేలనఁ దెత్తు నేవకుని కా ♦ ర్యం బిద్దె వీక్షింపుమా. ౨౦౦

ఉ॥ దానవ మర్దనా! భవ దు ♦ దార గుణంబులఁ గొల్చి నిల్చి నీ
యాసతిసేయు నెయ్యర, మ ♦ హార్య పరాక్రమ శోభితుండు స
మ్మానితుఁడై న లక్ష్మణుండు, ♦ మస్తక మందు జగముతాల్పు నీ
యాసను, నిన్ను నీవ యిటు ♦ లక్కట చూచెదె యల్ప దృష్టితో?. ౨౦౧

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పుకొనరు ♦ దృష్టితీమై సజ్జనులే
తమ కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు ♦ త్వంబుకొ గనన్నేర్చు ధ
ర్మము నీవేకద నిన్ను గాకితర ధ ♦ ర్మంబులే భువిం గల్గునే?
భ్రమలం బొందుచు నుమ్మలింపఁదగునే ♦ భ్రాంతాత్ము చందంబునకొ?.

చ॥ అకలుష వాగ్విశారద! పు ♦ రాయు బ్రహ్మాయ విష్ణురశ్రవుం
డొకటిగఁ జేరుచో సమత ♦ యొప్పగుచుండునుగాని వార లొ
క్కొకరుగ వేఱువేఱయిన ♦ నొప్పురు నీకు సమాన సత్త్వై
వికచ జలేజనేత్ర! యిటు ♦ వీ టిండి పోల్కిఁ దపింపఁబోలునే?. ౨౦౩

ఉ॥ కాంచన చిత్ర పంకరుమా ♦ కాత్ముక! నా కుఱుగోర్కి నిప్పుడే
కొంచక చేయుమా యనుము, ♦ గోరుటలేదు విశంభనంబు లే

కందిత లీల నేగి యసు ♦ రాధిపుచే నగచాట్ల నొంది శో

కించెడు దేవి బంది దొలఁ ♦ గింతము లెమ్మని పల్కునంతట. ౨౦౮

క॥ రాముఁ డొక విధమునఁ మూ, రాఘవేశుము తొలఁగఁ దేజీ ♦ ప్రస్థిన బాష్ప
స్తోమము వెలియఁ గడు గా, రామున నుగ్రీవుఁ గాంచి ♦ క్రచ్చట నసయె. ౨౦౯

శ్రీ రాముని నిర్వేదము.

ఉ॥ పాపుడనైన యేను నొక ♦ పర్వత పన్నిభ చాప మూని పె
ల్లొసిన శౌర్యశాలివలె ♦ సుర్వరఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు
ష్ప్రీప దురంత దుఃఖముల ♦ వందరి బాసకి భూషణంబులఁ
దూపిలి దూసె నా బ్రతుకు ♦ దుర్భర భారము గాడె భూషికే?. ౨౧౦

చ॥ అలఘు పతివ్రతా గుణము ♦ లారసి గౌరవశీర్షులఁ మహిం
జెలఁగిన స్త్రీలపట్ల నిటు ♦ చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరే
గలరొకొ? దేవియట్లు కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుండ నే శిలా
తల గిరి కాననంబుల వృ ♦ థా తిరుగాడుచునుంటిఁ జెల్లరే! ౨౧౧

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన ♦ దగ్గటి చామల కెద్దియేని యొ
డ్డారము నేయువారల న ♦ డంపఁగఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్
కూరుచువారు నద్గుణులు; - కోరిక దిక్కుగ జీవగట్టగా
వారక నన్నె నమ్మిన ను - భాసిని గావఁగలేక యుండితి. ౨౧౨

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్కులోద్భవులు కా ♦ కుత్సల్ పయోరాశినే
కణఁకం ద్రవ్విరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః - కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం
చరణం జంకలు దువ్వలొక్కదొన ని - చ్చన్నీరు ద్రావించి రే
బణఁతిక నద్గుణ సంయుతక నతిని గా ♦ వన్లకయుంటింగదా?. ౨౧౩

చ॥ స్థిరుడగు ధర్మరాజునకుఁ ♦ జేరఁగ శక్యముగాని వీరు శం
బరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర ♦ వస్థల బాసిన రాజుపట్టినె
గురుతర దుఃఖపాత్రమగు ♦ గోడు నొహరు భరించి దానితో
శరములు చాపముల్ బరువు ♦ చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్లరే!. ౨౧౪

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు ♦ జాటుడు గల్గుట యొప్పదంచు నె
మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శ ♦ మంబున వీడి యరణ్య సీమకుం
దశయఁగ వచ్చి యిందు సహ ♦ ధర్మిణి గోల్పడి శాశ్వతంపునిం
దను జను లీనడింపఁ దలఁ ♦ దాల్చితి నెట్లు తొలంచుకొందునో?. ౨౧౫

తే॥ ఇట్లు దుఃఖించి పనచెడి ♦ యెన్నరాని, శోక వేదనాహతుడయి ♦ సొమ్మసిల్లు
రామచంద్రుని వానశ ♦ తాన దుఃఖ, వారిరాశి తీరఘు చేర్చి ♦ యూఱిడించె. ౨౧౬

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల ♦ నీఁగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!

ప్రాయంగ నెంచి నాడఁ దను ♦ బంధము వేఱకాక త్రోవ లేదు నా

కీ యెడ గడ్డునింద నమ ♦ యింపఁగ, నీకొనరించు పంతమున్

మూయక తీర్చి యవ్వల న ♦ మాహిత చిత్తుండనై మరించెదన్. ౨౧౩

హనుమంతుఁడు కర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముఁడు పలుకఁగ, విని మారుతి కేలు మొగిచి ♦ వినయ సమితుండై

జనపాలక! యొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు ♦ విధ మోషికమై. ౨౧౪

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్ముని వాలి ♦ సదమదంబు, సేసి భాస్కర పుత్తుఁగి గిష్కింధ నిలిపి

యసదృశంబగు ప్లవగ పై సైస్యంబు గూర్చి, కున్న దైత్యుల తావు రోయుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలపు ధరనా? య, ధిత్యకలనా? నాగముననా? ♦ దివిసా? యెటసా?

సత్యముగ నెఱుంగలేమ య, గత్యముగా వలయు వెదుకఁ ♦ గపి సైస్యంబుల్ ౨౧౬

మ॥ ఊణకాలంబునఁ జుట్ట నేరుతురు లో ♦ కంబెల్ల నిష్కర్ణముల్

చణులై కూర్చురు పూర్వకర్మవలె హిం ♦ సల్ చేయ నేతెఱతు దు

ర్గుణు లెఱుఁగొ తొలంగుచుందురు మహా ♦ ఘోరాపదల్ వోవు ధో

రణి వారేగు పథంబు లా కుటిల చ ♦ ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్. ౨౧౭

ఉ॥ అంచిత రీతిమై జగము ♦ లన్ని యొకేపరి నివృట్టిల్ల గా

లించి మహీజఁ గానఁగ వ ♦ లెక బరి దప్పి యొక్కొక్కచోటె శో

ధించుచుఁ బోవుచో వితగఁ ♦ ద్రిప్పటగాక ఫలంబు లేదు యో

చించఁగ నేండ్లు పూండ్లు కడ ♦ చెల్లును మీరుఁ దలఁచి చూడుడీ

ఉ॥ వాసరసేన కల్పమున ♦ వారిధి పొంగిన రీతి లోకమున్

బూనిక గప్పఁగాఁ గలదు ♦ పూర్తిగ డెబ్బది వెల్వ లుండు నం

భోనిధిఁ ద్రావఁగాఁ జగముఁ ♦ బోడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా

నైనను చాలియుండు భవ ♦ దాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చు నిచ్చులున్.

ఉ॥ కాపునఁ దొల్ల వాలిఁ గడఁ ♦ కన్ వధియించి యనంతరంబ మీ

దేవిని రోయఁబూనఁగ వి ♦ ధించుట కార్య మటంచు నెంచెదన్

దేవ! యుంగ శాంతినిధి ♦ ధీరుఁడు రాముఁడు మంచిదంచు నం

భావన సేసి నేడె చని ♦ వాలిని గూల్తుము రండు లెండన్. ౨౨౦

సీ॥ భయద నేత్రంబుల ♦ వణులు శరభ మొండు, కడిమి నొప్పారు వ్యాఘ్రములు రెండు

గమన కాశల మొప్పు ♦ గజములు రెండు ప, రాక్రమ సిర మృగ ♦ రాజ యుగళి

త్రోవఁ జన్నట్లు ను ♦ గ్రీవుండు నల నీల, తార మారుతులు ను ♦ దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును ♦ రాజులఁ గదళీర, సాల తమాల త ♦ క్కోల సాల

తే॥ వట పనస సుర పున్నాగ ♦ బదరికాది, తరువు లేలాది లలికావ్ర ♦ తతులు క్రమ్మి
యున్న చరియల మార్గాన ♦ నుద్ధతిమెయి, నేడుగురు కూడి వెడలినా ♦ రెసకమెసఁగ.

సీ॥ ఆమార్గ మందెల్ల ♦ హరిణాక్షు లై నట్టి, హరికాంత లూఁగు ను ♦ య్యాల లుండు
నుయ్యెల లేని చో ♦ ట్లొప్పుగాఁ జందన, తరులచే నివిడమా ♦ చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే ♦ శముల మేఘావృత, మగు ఘనగిరి శిఖ ♦ రాళి యుండు
ఘనగిరి శిఖరముల్ ♦ గలుగని చోటులఁ, దావులు వెదజల్లు ♦ తీవ లుండు

తే॥ తీవ లల్లిబిల్లిక గల ♦ త్రోవలుఁడుఁ, ద్రోవలందు నిశ్రాంతికై ♦ తోట లుండుఁ
దోటలం దొడ్డ డిగ్గియల్ ♦ దోచుచుండుఁ, డిగ్గియల హరిణంబులు ♦ డిగుచుండు.

తే॥ అద్రు లెక్కునప్పుడుదిగు ♦ నపుడు సహజ, వరురుతమునేయు గండపెం ♦ డెరములులియ
రామలక్ష్మణుల్ వీరహా ♦ ర్యక్ష భంగి, సడిచినారలు తోడి వా ♦ నరులతోడ. ౨౨౩

సీ॥ కాకుత్స్థ సవర్యుల ♦ కపికులోత్తంసుల, గమన వేగమునకుఁ ♦ గరులు బెదరె
జీమూతసంఘముల్ ♦ చెదరెఁ దుంపురులు చిం, దర వందరై వసుం ♦ ధరను రాలె
సురపొన్న వృక్షముల్ ♦ సొంపారఁ బెరిగిన, చఱియల నురగముల్ ♦ సరుగులెత్తె
శరభ శార్దూల ♦ కేసరి కిరి భల్లుక, గవయాదులును భీతి ♦ దవిలి పాఠె

తే॥ వాని వేగాన విటిగిన ♦ పాదపములఁ, దేనెతెట్టెలు చితికి ధా ♦ త్రిని స్రవింపఁ
పోవు త్రోవ యెల్లాడఁ జాల ♦ బురదయగుచు, నడవ నులభంబుగాక జా ♦ టుడుగ నుండె.

తే॥ పద్మరాగ మణి ప్రభా ♦ పటలి పరవి, మండుచున్న కొండలఁబోలె ♦ మలసె గిరులు
వానిఁ జల్లార్ప జలదముల్ ♦ ప్రబ్బు కరణి, రాఘవుల దేహకాంతులు ♦ క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాటు వియన్నదీ జలము ♦ పర్వత సానువులందు ద్రోణుల
బాటుఁ బొలంబులందు గల ♦ పైరుల కందలి మీలు చాలుగ
బాటు ర్పురంబులుక బొడువఁ ♦ బాటు మదావళపాళి వెన్నులం
బాటుఁ బత్రేత్రి బృందములు ♦ పాదప శాఖలఁ బాటుఁ గోతరులుక. ౨౨౬

సీ॥ ఏలా లతాజాల ♦ డోలా నమాలోల, ఫల వాసనలు సుర ♦ పాళిఁ దివుచు
మకరంద నివృంద ♦ మలయజ సాను ని, ర్భరములు నక్షత్ర ♦ సమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాతవ్ర ♦ ధా మరీచీ జాల, మింద్రచాపంబుల ♦ నేచి తివుచుఁ
బటుతరవిన్నుట ♦ న్నటిక శిలాతల, నందోహములు బాల ♦ చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులుగ్రహకాంతి ♦ విరియఁ దివుచు, సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం ♦ చయముఁ దివుచు
వృక్ష సంతానములు మిన్ను ♦ వీలఁ తివుచు, రమ్యతమమైన యవ్వన ♦ రాజమందు,

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్టు లుల్లసిలు త ♦ త్కాంతార మార్గంబునక
శ్రమ లెక్కింపక పోయి స్వర్ణమయమా ♦ స్వర్గంబె యచ్చటికిన్
సుమనోరాజసుతుండు తెచ్చె ననగా ♦ శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారంగ డాసి చేయఁదగు చం ♦ దంబుకవిచారించుచుక.

౫. వా లి వ థ ప ట ల ము . (౧౫౩)

చ॥ అరి బల మర్దనుండు సుగు ♦ శాఘ్యుండు రాముండు కొంతసేపు క్ర
చ్చుటఁ దలపోసి యర్కసుతు ♦ నాదటఁ గాంచి బలీముఖేంద్ర! నీ
వరమర లేక వాలిని ర ♦ శావని కామికతోడఁ బిల్చి నం
గర మొసరింపు మొక్క విశి ♦ ఖింబునఁ గూల్చెద దవ్వనుండియేక.

ఉ॥ నావుడు మేలుమేలని ఘ ♦ నంబగు నూహమటంచు నుబ్బి ను
గ్రీవుండు సింహనాద మొన ♦ రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
ఘావళి సిగ్గిలంగ నమ ♦ రాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గూభవలయంబు పిక్కటిల ♦ వ్యోమము మిక్కిలి బూరటిల్లఁగక. ౨౩౦

నీ॥ రమ్మెదిరించి పో ♦ రంగ సమరంబున, నంత కాంతికమున ♦ కనుపువాడ
నని యాడుగఱచి భు ♦ జాస్థాలనమ్మెగిఁ, జేయఁ దద్రవము కి ♦ ప్పింధయందు
దడిమంబునం బాల ♦ కడలికై వడి నిద్ర, సెందిన యవ్వాలి ♦ చెవులఁ జొరఁగఁ
గరిరాజు గీక కే ♦ సరి విని కోపాన, లేచు కై వడి వాలి ♦ లేచి నిలిచి

లే॥ తమ్ముఁ డాజి కాయితమయి ♦ దాసి సింహ, నాద మొసరించె నని పెద్ద ♦ నవ్వునవ్వె
నా నగవుచేత నొకపరి ♦ యదర సగరు, పరిజనంబులు వాసర ♦ వరులు బెదర. ౨౩౧

మ॥ లయకాలంబున వారిరాశి తరంగల్ ♦ అంబిల్లఁగా లేచు నొ
ప్పయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే ♦ పారక ధరక దాఁచె ద
ద్యయదాఘాతముచే గిరింద్రము దిగం ♦ బాఱెక మహీజాత నం
చయముల్ దొర్లె భుజంబులక విదురుపక ♦ జండాశుగ ప్రోద్ధతిక. ౨౩౨

శా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ ♦ గుర్వొందె నందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జట్టి పెట్టి వెడలెక ♦ రూక్షంబుగా నిప్పుకల్
వేధోండంబు వడంక మిడ్లులు ప ♦ ర్వె నేత్రయ్యగ్ధంబునక
బాధించె దవ ధూమమట్లు పొగ లు ♦ చ్ఛావసంబుచే స్వర్గముక. ౨౩౩

చ॥ కరతలము ల్పడిం జఱచు ♦ కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు భీతిఁ గూర్చె గిరి ♦ కందరముల్ మఱుమ్రోతఁ బేర్చె
స్తరములు దొర్లు పేరులివు ♦ దందడిచే జలదంపు గర్జనల్
కొఱవడఁ బ్రాణోటి కల ♦ గుండు చహించె జగంబు కంభితము. ౨౩౪

తే॥ అధమ! వచ్చితి వచ్చితి ♦ ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన ♦ వచ్చె నడరి
నిలువ శీరక శిఖరంబు ♦ నెగడి తగిలి, ఋక్షజాలంబు పలపల ♦ క్రిందరాలె. ౨౩౧

సీ॥ నడతెంచు వేగాన ♦ నడరిన పెనుగాలి, వీవఁ గిరిశ్రేణి ♦ పెల్లగిల్లి
దెసల కొనల దాడ ♦ వినరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దటిలంగ ♦ దొరలి పడియె
శ్వేత రోమంబుల ♦ చివరల వెడలిన, యదరు లజాండ కు ♦ డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిఱు ♦ మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటులు పఱచిరి ♦ గతులు దప్పి

తే॥ పండ్లు పటపట గీటఁగా ♦ వఱలు నగ్ని, కణము లశనిపాతమువోలె ♦ గడలఁ జెడరెఁ
బుజుము లప్పలంపఁగ బాహుపురుల రాలు, రత్నములు మెఱుపులక్రియ ♦ రాలుచుండె

చ॥ నరులును వారిధుల్ నురలు ♦ నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణియు నాసిరిల్లు తఱిఁ ♦ దార్కొను చండతరాగ్నివోలె జూ
పఱకుఁ గనంబడె భయము ♦ భ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తాఁ
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి ♦ దంబుగఁ బుట్టు విషంబు కై వడికె. ౨౩౨

తార వారికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకిసి తిలకంబు ♦ తనదు భర్త, కనులనుండి నిప్పుకలు మొ ♦ గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని ♦ ముంగురులను, కాల్యుచుండ నడ్డమువచ్చి ♦ కరమువట్టె.

తే॥ మగువ! విడువుమ యడ్డగిం ♦ పకుమ నన్ను, బలిమి ననికె బిల్చిన ప్రాద్దుఁపట్టిఁ బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తణ్ణివ ♦ ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద ననవుడు ♦ వెలది పలికె.

మ॥ జయశాలీ! భవదీయ దోర్బలము నో ♦ ర్చనైక యల్లాడి దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాటువాఁడు నవ న ♦ త్వంబొందఁగాలేదు వి
స్మయమా నూతన జన్మమొందఁడును భా ♦ స్వత్పుత్రుఁ డిన్వేళ ని
ర్భయఁడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో ♦ డ్పాటుండు నిక్కంబుగకె.

చ॥ అన వికటంబుగా నగి ను ♦ రాధివ పుత్రుఁడు పల్కుఁ దొయ్యలీ!
వినుము త్రిలోకజీవు లొక ♦ పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్తుఁ దారసిలి ♦ క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ డొక్కఁ డి
దనుకను వింటివేమి? విత ♦ థంబుగ భీతిలనేల చెప్పుమా? ౨౪౧

సీ॥ మందరశైలంబు ♦ మంథానముగఁ బాఁన, తేఁడు దిట్టపుఁ దరి ♦ త్రాడుగాఁగ
చక్రీ పీఠంబుగాఁ ♦ జంఘ్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ ♦ పూర్వదేవ
బృందంబు ఊరవా ♦ ర్ధిని చిల్కి యలసిన, తఱి నొక్కడన పట్టి ♦ తరిచి సుధను
వారి కొనంగు నా ♦ బీరంబు మఱవంగఁ, దగినదే? నీకుఁ జం ♦ దన సుగంధి!

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి ♦ దీలుపడిరి, ప్రాణిఁబ్రాణంబులను వేఱు ♦ పఱచు యముఁడు
నా యభిధ విన్న గడగడ ♦ నడుంకువాఁడు, పో నాతోడ నెవ్వఁడు? పూనువాఁడు?

చ॥ అటు భాకవేళ మందమతి ♦ యె యొకరుం డెదిరించెనేని యు
త్కట తపమూని మేలిమిని ♦ గొంచు వరంబున శత్రుజేహ వి
స్ఫుట పటు సత్త్వమం దరులు ♦ స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
న్నిట నెదురొడ్డువాడు ఫల ♦ మేమి గడించును? చింత యేటికి? ౨౪౩

తే॥ వాలి యిటు పల్క విని తారఁప్రాణనాథ! రామచంద్రుండు దశరథఁజనుతుండు
రవిజ మిత్రుడై నిను చంపఁబ్రతిపచేసె, ననుచు హితులచే వింటి నేఁడచుడు నతఁడు

వాలితాకు శ్రీరాము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని! యేమి పల్కితిని? ♦ బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
ధా పరితప్త దేహులకు ♦ ధర్మసథంబు గమించి చూపు ల
క్ష్మీపతి కిట్లనర్హుమగు ♦ చెట్టలు గట్టదవేమి? యిట్టి నీ
పాపము వోవ నింక నొక ♦ పాచితముం గలదేమి? వెంగలి. ౨౪౪

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ తనర ♦ నిచ్చు ముకుందున కిట్లునేత ము
ద్వహ మొకొ? గౌరవార్హ మొకొ? ♦ తత్కృతి లాభకరంబొ? ప్రేమయుక్
సహనము రూపుగా నకల ♦ జంతువులక బరిరక్ష సేసి భో
క హితము గోరు ధర్మమె స్వ ♦ కర్మ మడంచుకొనంగఁ జూచునే? ౨౪౫

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ ♦ జల్ప విమాతృ నిదేశ మూని వ
ర్జన మొనరింపలేని కరు ♦ కామతిఁ దల్పియసూతికిక్ స్వమే
దిని విడిపించి కానలకుఁ ♦ దృష్టిగ వచ్చిన యు త్తమోత్తముక్
దనియ నుతింప కిట్లు నడి ♦ దార్శ్వుడు ప్రల్లద మాడఁగూడునే? ౨౪౬

ఉ॥ అండుములెల్ల నొక్కటయి ♦ మాజి నెదిర్చినఁ గేలఁ బూను కో
దండ సహాయుడై విజయ ♦ తామరసాసన చెట్లఁబట్టు ను
ద్దండుఁ డనన్య సామ్య గుణ ♦ భాముండు రాముండు పేరు నూరు లే
కుండెడు నీచుతోఁ జెలిమి ♦ యొప్పుగఁజేయునె మత్తకాశిని! ౨౪౭

చ॥ అనుజులకంటె వేఱయిన ♦ ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
నెనరునఁ గూడి వర్తిలు వి ♦ నీతుండు కారుఁకేకుండు నాదు వే
ల్పునగు రఘుప్రభుండు తన ♦ పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముండుక్
మొనసినవేళ మధ్య శర ♦ ముక్ దెగ నెక్కిడునేమి? కోమలి! ౨౪౮

చ॥ క్షణ మిట నుండు మియ్యదన . నయ్యు నేఁజని ఘోర సంగరాం
గణమున వాని క్రోవ్వడఁగఁ ♦ గాఁ జదియి చి యనువ్రజు బావా
రణగతిఁ బారణల్ సలిపి ♦ క్రచ్చుట తోడుగ వచ్చినట్టి ను
ర్జునులకు భంగపాటు నొడఁగూర్చెద వచ్చెడఁ జులై దక్కుమా. ౨౪౯

చ॥ అనవుడు భర్తమాట కెదు ♦ రాడ కుదార కపింద్రుదార తా
ర నిలిచె వాలి యుత్సుకత ♦ గ్రన్నన బాహువు లుబ్బు బూర్వ ది
గ్గున గిరి మీఁద దోచు రవి ♦ కై వడిఁ గ్రాలి మహాగ్ర చండ కో
పనుడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి ♦ వాలి కనంబడెఁ తన్మహాద్రిపై. ౨౫౦

చ॥ భుజబల దార్ధ్యమందు పెను ♦ పోడిమినొందు గిరింద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజుఁడూ, నిశాచరేంద్రుని మ ♦ దం బడఁగింపఁగఁ బూని గుంజ న
క్కజముగఁబుట్టు నా సరమృ ♦ గప్రభు సుచునఁ గాంచువారలున్
గజగజలాడ వచ్చెఁ దమ ♦ కంబున నర్కజుఁ డున్నచోటికిన్. ౨౫౧

వా లి సు గ్రీ వు ల స మ ర ము .

ఉ॥ గర్జిలు తమ్ముఁ గాంచి ఘన ♦ గర్జన చేసె సురేంద్రసూతి త
దర్జ త్రివిక్రమేశుని ప ♦ దంబు పరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల నుగ్రముగ ♦ దూఁటెను మేఘ సమూహమెల్ల వి
స్ఫూర్తిత రీతిగాఁ బిడుగు ♦ పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లడన్. ౨౫౩

ఉ॥ అప్పుడు రాఘవుండు తన ♦ యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్
దప్పక చూడు నాగ పిలు ♦ ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాల్గి నీ
ర్ముప్పయు మేఘరాజయు మ ♦ రుత్తు లయాగ్ని మండపియేని యీ
యొప్పుగు మేనితో సమత ♦ యొప్పున? భీకరదేహి వీడనన్. ౨౫౪

చ॥ అవరజుఁ డిట్లనున్ వినితి ♦ నార్య! విభాకరసూతి జ్యేష్ఠ నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకాలుని ప ♦ ముద్ధతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేడు సు
స్తవగతి సంగరంబు బెడి ♦ దంబుగఁ బూనినవాఁడు కాడ యీ
స్లవగుఁ డటంచు నా మనము ♦ పాయని వేదన నొందు ని త్తటిన్. ౨౫౫

ఉ॥ చిత్తజరూప! ధర్మము నశింపఁగ నమ్మిగ మాయు చెయ్యులన్
జిత్తముచేర్చు బాలిశుని ♦ శిష్టులు నమ్మగరాదు నమ్మికో
లు త్రమ రీతికాదు తన ♦ యుల్లమునందు నిరోధి వోలె ను
న్మత్తుండు జ్యేష్ఠుఁ జంప జల ♦ సం బొనరించె నిఁకెట్లు నమ్ముటల్? ౨౫౬

చ॥ అను తనతమ్ము మోముగని ♦ యార్యుండు పల్కును లక్ష్మణా! వివే
చన మొక యింతలేని మృగ ♦ జాతుల శీలముఁ గూర్చి యిట్లు చిం
తన మొనరింపఁగూడ దొక ♦ తల్లి కుమారులలోన్గఁ దమ్ము త
ల్లను తమ యన్నజాడల మె ♦ లంగినచో భరతుం డెలర్చునే? ౨౫౭

ఉ॥ చాప కిణాంక సుందర భు ♦ జా! భుని శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పావులె పల్కు రుండుదురు ♦ బాళి యెలర్చిన చోట నద్భుతా

వాపమే గాంచుచుంట గుణి ♦ పద్ధతి యట్టుల గాకయున్న ని
 మ్మాపులు లోకమందుగల ♦ వారొకొ సూక్ష్మమతిక గ్రహించినక? ౨౫౮

తే॥ బలియరగు రామలక్ష్మణ ♦ ప్రభువు లిట్లు, మాటలాడుచు నుండఁగా ♦ మంచుఁగొండ
 లట్లు దిగ్గజంబులపోల్కి - సర్క శక్ర, పుత్తు) లిరువురు పోరాడఁ బూనినారు. ౨౫౯

ఉ॥ కొండోయిఁ కొండ డీకొనిన ♦ కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
 దండితనంబు గల్గిన యు ♦ దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కై వడిన్
 జండతరంబుగాఁ దిరిగి ♦ సారెకుఁ గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
 మెండుగఁ ద్రిప్పు సారె కర ♦ ణిక్ గుడిచుట్టుచుఁ బోరి రుద్ధతిక్. ౨౬౦

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ ♦ తుండములన్ మెల్లివైచి దంతు లు
 గ్గడువుగఁ బోరురీతిఁ దడ ♦ కట్టుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
 దొడఁకక చెంగుచున్ మరల ♦ దూఁకుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
 బెడమఱఁ ద్రిప్పుచున్ మెఱసి ♦ బెట్టిదులై వడిఁ బోరి రిద్దురున్ ౨౬౧

చ॥ భుజ బల వీర్య సంపదలఁ ♦ బొల్పిన భీకరమూర్తు లేక గ
 ర్భ జనితు లొక్క కాంతకయి ♦ పట్టుగఁ బోరుట చూడ మున్ను బే
 రజమన వచ్చు నచ్చర క ♦ రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీఱి పె
 చ్చు జతన పోరు నుండు నువ ♦ నుండుని పోలిరి వార లయ్యెడన్. ౨౬౨

చ॥ జలనిధు లొండొకళ్లఁ బెలు ♦ చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
 తలకొని మించి డీకొనుట ♦ దర్పము రోషము మాఱుకొంట యి
 య్యలఁ గనలేనివార మిఁక ♦ నేడెఱ వాలియు సూర్యసూతియున్
 మలయుచుఁ బోరుచుంట కువ ♦ మానము తెల్పుగఁజాల మియ్యెడన్. ౨౬౩

ఉ॥ వాసర నాథు నేత్రముల ♦ వారక వెల్వడు విస్ఫులింగ సం
 తానముచేఁ బయోదములు ♦ తాఱెను కొండలు మండె దిక్కరుల్
 పూనె వడంతు నాకులును ♦ పూర్ణ భయంబున డాఁగఁజాఱి నా
 రూనములై చతుర్విధము ♦ లొప్పిన భూస్థలి వీడె దద్గతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున - వారొ? ధరాధర సాను భూమిపై
 వారొ? ధరిత్రిపై వఱలు - వారొ? దిగంతములందు నిల్చు వా
 రొ? రహి సముఖానఁ గల - రొ? యని చూపఱు భ్రాంతి నొంద వి
 స్ఫార జిగీషులై దిగులు - వాఱక నమ్మికఁ బోరి రుద్ధతిక్. ౨౬౪

చ॥ కఱచుచు రక్కికొంచుఁ బెను - గాయములన్ రుధిరంబు కాల్యలై
 వఱలఁగ వార్ధు లొండొకటి - పైకొని నేసెడు మ్రోత కైదు పా

శ్లాఘించు ముష్టిఘాతముల - యారవము ల్లయకాలమందు మ
బృహతిమీస లీలఁ గ్రాలఁగ మ - హోన్నతులై యెనరేగి రయ్యెడన్.

ఉ॥ వారితోర రాహతుల - వాఁడి నఖంబులఁ బంటి కాటులన్
బోర వపు తీతంబులను - బోరన రక్తము చిమ్మి మిన్ను వి
స్తారము తోఁగఁ జేయ నుడు - జాలము భామునిపోలె, స్థాద్ర సాం
ధ్యారుణ శోభితంబయిన - యంబరముంబలె నొప్పె మేఘముల్. ౨౬౨

సీ॥ కొలిమి నెఱ్ఱనగఁ గ్రాఁ - గుడు లోహమాను డాకఁ, బెట్టి సమ్మెట్తోడఁ - గొట్టునంతఁ
జటపటమసి డెనల్ - చెదరు మిడుంగుల, కరణి నిప్పుక లెల్ల - కడల బెరయ
నిరువుర భుజముల ♦ నిరువురు పిడికిళ్లఁ, బాడింతు ఘన సినా ♦ దంబు లెగయ
నరములతోడఁద్రో, యుదురు పాదములతోఁ, దన్ను చుండుదురు హస్తములతోడ
తే॥ బాడుతు రజతురు తరుబృందములను పెఱికి, వై తు రద్రులఁ బెకలించి వై చుచుండ్రు
బెదర నార్భటింతురు. కోప వీక్షణములఁ, గాంచుచుండురు లోకముల్ ♦ కలఁతఁజెంద

సీ॥ పైకెత్తుదురు పట్టి ♦ పాఱవై తురు తొమ్ము, గాన్వితు రురమున ♦ గాఢ ముష్టి
లో క్కిగాఁ బాడుతురు ♦ లోఁగొన సవ్యాస, సవ్యసాధతులఁ గే ♦ సరుల నరణి
సరికట్టుదురు నెన్క ♦ కరుగుదు రొండోరుల్, పెనవడి పడుదురు ♦ పృథివి యదర
తొమ్ముతోఁ కంజుట్టి ♦ యెమ్ములు పొడిగాఁగ, లాగుచుఁ గాళ్లతో ♦ లాగి త్రోతు

ఆ॥ రీఁపెతోడఁ బాడుచు ♦ వాటాన ఖర సఖి, రముల నెత్తు ధోలుక ♦ అక్కుచుండు
రలసి సాలసి లేచి ♦ యలవు బలంబును, చలము మీఱ రణము ♦ నలుపుచుండ్రు.

ఉ॥ భూమిని పాడుకొన్న తరు ♦ వుల్ శిలలుం బాడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వవస్తువులు ♦ స్రుక్కక వై వగ నొండొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి స ♦ యోధిని దిక్కులఁ జేర వారు స
స్తోమము దక్క కొక్కరును ♦ చిక్కక పోరిరి భీశిరంబుగన్. ౨౭౦

ఉ॥ పూచి రహించు మోముగుల ♦ పొల్పున దేహములొప్పు సిర్వరుగ్
బూచి చలంబు పెంపఱక ♦ పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ ♦ ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోచె సురల్ వడంకి పలు ♦ త్రోవలఁ బాటిరి తక్కు లేటికిన్. ౨౭౧

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు ♦ చిత్రమనంపద సాంపుపంపఁగాఁ
బోరొసరించుచుండఁ బటు ♦ భూరి భుజా బల శీలి వాలి క్రో
ధారుణ లోచనుండయి గ ♦ జాధిపు సింగము నొంచుకై వడిన్
గ్రూరముగా నలంచి వడిఁ ♦ గొట్టె మనస్థితి సంచలంపఁగన్. ౨౭౨

మ॥ ఘన దర్పంబున వాలి వాలి పెను ని - ధ్వాతంబు నా వ్రేయ నొ
చ్చిన సుగ్రీవుడు సాటి వచ్చి పడుచుకొ - జింతాకుల స్వాంతండ్లై .
యిన వంశోత్తముఁ గాంచి దీనుడయి న - న్నిట్లెల సేయంగ నీ
వన శ్రీరాముడు లోన నొచ్చుకొని యి - ట్లాడెక దయాసాంధ్రుడై . ౨౨౩

సీ॥ భేద మొందకుము ను - గ్రీవ! మీలో వాలి, యెవ్వఁ డనుచు మది - నెఱుంగనై తి
గజపుష్ప మాలను - కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్ము మే - లెనయు నీకు
నని పంప సుగ్రీవుఁ . డతి రభసంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన - తీరు మీఱు
పేరు దానిచిహ్నంబు - సేరెత్తి వాలిని, చీరె పేరులిప్సన - జేరి యతఁడు

తే॥ వెఱునఁ బొడిచి హింసింప న - వీర్వుఁ డులికి, సాటిబోయిన వాడేల - వచ్చెననుచు
నెగడి కోపించి రవిసుతు - నెఱుతులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను - మోఁడెదనై.

చ॥ రవిజుండు ప్రాణముల్వెడలఁ - గ్రక్కెను నెత్తురు వచ్చెఁ గన్నులగ
జెవులను నొచ్చి యాతఁడును - శ్రీరఘరాముని దిక్కుచూచె బైఁ
దవిలి సురేద్రనంటనుడు - దారుణ హింస యొనర్పఁ జూచె రా
ఘవుఁడు నమోఘసాయకము - కార్ముక మందునఁ గూర్చె జెచ్చెరక ౨౨౪

చ॥ కటివయిఁ గంఠమందు నొడి - కంబుగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
ద్భటగతి నేలపైఁ జమమ - వాలి దినేశుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
బటువుగ నారి లాగి రఘు - వర్యుఁడు లక్ష్మముచేసి యేసె ను
త్కటుఁడుగు వాని తొమ్ము వడిఁ - గాడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునక .

రామ బాణముచే వాలినేలఁ గూలుట.

సీ॥ ఆ రామ శరరాజ - మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై - శ్వనరుండు
వైశ్వనరునిగన్న - వాయువు వానికొ, ధారమై నెలసిన - ధరణి యనెడు
భూత చతుష్కంబు. పొలుపు బలంబు నొం, దిన వాలి యరమునఁ-దినిరి తూతె
నరఁటి పండున నూది - యవలీలఁ దూతిన, పగిదిఁ దస్మహిమంబు - పలుకవశమే?

తే॥ నిర్దయుండయి తమ్ముని - నేలమోది, కడప యత్నించు వాలి ది - గ్భ్రాంతిఁ గూలె
బ్రళయవేళఁ బ్రచండ - ప్రభంజనగతి, వేళ్ల తోఁ బెల్లగిలు మేరు - విధముదోప.

తే॥ విలయవేళను భాస్కర - బింబ మురలి, నేలఁ గూలిన లీలను - వాలి గూలి
తరణిపుత్తుని గొన్న హ - స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూట-నీక పట్టె

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము - భీకరలీల నురంబు గాడ ను
త్కంపితగాత్రుడై యతఁడు - క్రన్నన లోఁజొరనీక వాల్చుతోఁ

దెంపునఁ గాలఁ గేలను గ - దించుచు నాఁపుటఁ జూచి తా శిరః

కంపన మాచరించె నల - కాలుఁడు గూడఁ దదీయ శక్తికిన్. ౨౮౯

ఉ॥ చీల్చి ఖగోళ మ్మాత్రుటిని - చింసఱ లాడెద నంచు లేచు నేఁ
గాల్చెదనంచు దిక్కులను - గాంచు నమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూల్చెదనంచుఁ ద్రుల్లీపడుఁ - గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు డొల్లు నన్
మాల్చినవాఁ డెవం డనుచు - మాటికి దిక్కులు సూచు హాయనున్. ౨౯౦

ఉ॥ నేలను మోఁదు నేత్రముల - నిష్పలు రాల్చు శరంబుఁ బట్టి వే
వాలునఁ గాలఁ గేల వెలి - వాఱఁగఁ జేయఁ గదించు రామికిన్
దీలుపడున్ దపించుఁ బడుఁ - డెప్పిలు లేవఁగఁ జూచు వేధమై
సోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెతె - స్రుక్కుఁ జూఱుక్కనఁ దత్తళించుచున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది - వంబుచ నుండెడు వేల్పులేమో? గీ
ర్వాణులు నిట్లు లేయఁగల - రా? యిటులేయఁ బనేమివారి కీ
జాణ యెవండా? యంచు నొక - సారి హసించు నతండు దైత్యజ
త్థాణు విరించి తుల్య బల - శౌర్యము లొందినవాడెవో యనున్. ౨౯౧

తే॥ చక్రమో శూలమో కాక † శక్రచేతి, వజ్ర మిట్టులు నా యరః † పథముఁ దూఱు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో † సంశయంబు, గలిగె నంచు నాక్రోశించుఁగలఁగు నలఁగు.

చ॥ ఉరమునఁ జొచ్చియున్న శర † యోగము గాంచుచు నొక్క వింటిచేఁ
బఱపిన తూపు గాదు శర † పం కికి నింతటి శక్తి యే? మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు - సాయముగా విడిపించినారో? యే
కరణియో? యంచు దంతముల - గట్టిగఁ గీటు నలఁగు నీల్పడున్. ౨౯౨

చ॥ శరమిది, ఘోరమంచెఱిగి - సంశయమంద ఫలంబులేదు నా
యరమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె - యుద్ధతిఁ దూఱిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వాలమునఁ - గ్రన్ననఁ దీసెద నేసినట్టి యూ
పురుషుని పేరు గాంతునని - పోడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్. ౨౯౩

ఉ॥ చేవయు మేటి సాహసముఁ - జిత్త దృఢత్వము ధైర్యవిక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు వాలి తన - జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ ము
చోచ్చ వెలికిడ్చి దేవ దను - జుల్ కయివారము సేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవఁడు - పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్? ౨౯౪

చ॥ అడవులఁ గొండలం గడచి - యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
ఫల ముంచి పోయు క్రియఁ † గాయము గాయమునుండి చిటునన్

వెడలెను మ్రోతతోఁ గనిన ♦ వీరుల యల్లములెల్ల సీరమై
కడవఁగ ఘోరదృశ్యమయి - కన్నులు మూతవడం దటాలునక. ౨౮౨

తే॥ వాలి యురమను దొడ్డ ప - ర్వలమునుండి, వెడలు నెత్తురు సెలయేటి విధము చూచి
సోదరప్రేమ పాశ ని ♦ యుక్తుఁ డైన, సూరసుతు నేత్రముల వారిఁ భార దొరఁగె.

ఉ॥ మేరువుఁగూడ భగ్గుముగ ♦ మేకొని చేయఁగఁజాలు చేవయ్య
గీరితి గల్గు వాలి తన ♦ కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూఁ
కారఁగ నంగవించియుఁ బ్ర ♦ యత్నము వ్యర్థమ యంచు దానిపైఁ
దీరుగనున్న వ్రాలు కను ♦ దేటిచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునక ౨౮౩

మ॥ త్రిజగత్సేవన మూలమంత్రము భవా - ర్తిం బాపు దివ్యోషధం
బజ రుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే - యఃపాళి హర్యంబు భ
క్త జన శ్రేణీకిఁ దారకంబు నిగమాం - త జ్ఞాన వేద్యంబు తా
భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ - వ్వంగంచె నేత్రద్వయిక. ౨౮౪

మ॥ గృహిధర్మంబుల వీడి కానలకుఁ గో - ర్మిక వచ్చు ధీరుండు ని
ర్వహణీయంబయి ఊత్త్రవంశమునకుక - రాణించు సద్ధర్మ సం
గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిసె యీ - రాముండు జన్మింపఁగా
గ్రహరాష్ట్రంశము దుష్టమయ్యెనని వీ - క న్నాన చెందె న్నగక ౨౮౫

సీ॥ పరఁగ నగాధ జం - బాల పటల మగ్న, మగు గజరాజంబు - పగిదినున్న
వాలి సిగ్గున మణి - జాల సంశోభిత, శీరక యుతమగు - శిరమువంచు
నవ్వు నాలోచించు - నరవణ్ణ్యుల కిది, ధర్మ మేమో యని - తలఁచి తలరుఁ
బ్రాణికోటికిఁ బ్రభు - వగు రాముఁడే నీతి, దప్పిన జనులెట్లు - తలఁగకుండ్రు?

తే॥ మేటి నియతి నాకొఱకె న - ట్టేటఁ గలిపె, ననుచుఁ జం తాకులితుండగు - నతనియెదుట
నిలిచె ధర్మసంస్థాపన - నియతికొఱకు, జగతి నుద్భవించిన రామ - చంద్ర విభుఁడు.

సీ॥ నీలనీరదమొండు - నీరజ ద్వయముతో, విలసిల్లుచున్నట్టి - పాలుపుదోవఁ
జక్కటి తా శిల్ప - చాతుర్యమున నొందె, నవయవ స్ఫూర్తి నా - నతిశయిల్లఁ
జీఁకటి ప్రాఁకునఁ - జెలఁగు తీవియవోలె, బలు విల్లెడనుకేల - వెలయుచుండ
ఊత్రియధర్మంబు - సచ్చీలమార్గంబు, క్రమపడ నిల్పంగఁ - గాంతుసేసి

తే॥ భారణికి దిగినట్టి సాం - దర్యరాశి, సుగుణరాశి తేజోరాశి - సుకృతరాశి
రామభద్రుని గన్నులూ - రంగఁ గాంచి, యేమిచేసితి వని వాలి - యిట్లు లనియె. ౨౮౬

వాళి శ్రీ రాముని నిందించుట.

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును - చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ సాం
గత్యము వీడు పుణ్య కరు - ణానిధి పంక్తిరథేను పట్టి వీ

- వత్సమలాఘ్యుడౌ భరతు - నన్నవుగా జనియించితే! స్వఫుల్
నత్సము మీటి ధర్మమనఁ - జాలుదురే యధికార గర్భులై?
- చ॥ కులము బలంబు విద్యయు న - కుంతిత శౌర్యము లోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు సధి - కారము శీలము సీదు సాత్తులై
వెలయఁగ నన్నియుం దెలిసి - వీటిఁడికై వడి సేగుణాలి ని
వ్వుల మగునెల్లు వీడువడి - పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునే?.. ౨౯౫
- చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది - నేశ కులాఘ్యుల సాత్తుకాదే? ని
ర్మలగుణ ప్రాణతుల్యయును - మైథిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్పులయెరవోలె నబ్రముగఁ - బొందిన జానకీ బాయు మీఁద నీ
వలసిన కార్యపాళి తడఁ - బడ్డది యేము యతేభ్య సుందరా!. ౨౯౬
- చ॥ దనుజులు కీడునేయఁ గృప - దప్పి కపిఁద్రుని త్రుంపుమంచు నా
మనువు వచించెనేమి?మతి - మాలి దయాగుణ మేడవీడి తీ
యనువున నన్ను చంపుటకు - నారసి తెయ్యది యెగ్గుసేవ యి
ప్పని యొసరింప నద్యశము ♦ బ్రాంతిగ నేరు భరించువారలో?. ౨౯౭
- మ॥ కరుణావార్ధి! చతుస్సముద్ర పరిఖాం - కంబైన యీధాత్రిపైఁ
బరుగుల్ వాఱు ప్లవంగరాజికె కలి - ప్రారంభ మిట్లయ్యెనే?
వరశీలాదులు దుర్బలావళికె యే ♦ ర్పాటయ్యె గాఁబోలు! భూ
వరు లెగ్గునిన నిందగాక యశముకా ♦ బ్రాప్తించునే రాఘవా!. ౨౯౮
- శా॥ నాటం జేసితి వొక్క చిత్రముగి నా ♦ నగనంబునం దండ్రి యూ
పాటక రాజ్యముసీయఁ దమ్మునకు న ♦ ర్వంబిచ్చి యామీఁద నీ
కాటక జేసితి వొక్క చిత్రమును వీఁ ♦ కం బూని కిష్కింధశీ
చోటక దమ్మున కన్నఁ గూల్చి తిఁక నె ♦ చోచ్చె గల్గు నీ వద్ధతుల్?. ౨౯౯
- ఉ॥ శాంతినిధీ! పరాక్రమ ని ♦ శాలురు చేయు పనుల్ మగంటిమిన్
సంతసగాఁగఁ దెల్పుఁగద! ♦ సత్య సనాతన ధర్మపాళి కా
ద్యంతము నీవ కర్తవయి ♦ యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్టింతలుగాఁగ, రావణుని ♦ యెగ్గులు వల్కు నెడంబు గల్గునే?. 300
- చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ నమ ♦ హృత్ఫిత్తి దూరముచేసి యొక్కరుం
గరుణను గాంచి వేటొకని ♦ గై తవ మొప్పుగఁ డాఁగి క్రూరమా
శరమున తొమ్ము జీల్చి వడిఁ ♦ జంపుట ధర్మమో?వేటొకండా?దు
ర్భరతర నిందకు న్నెలవో? ♦ ప్రాజ్ఞులు మెచ్చుని పక్షపాతమో?. 301

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు నిధి ♦ కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్వేషముం
గాదు భవత్ప్రపాలిత జ ♦ గంబున నా తను వొక్క భారమే?
నీ దయివాఱు సత్కరుణ ♦ నీతియు మాని దురాత్మలంబు పెం
పేద నొనర్చితేల? భువి ♦ నిట్టిది కూడునె నిన్నుబోటికి? . 3౦౨

చ॥ ఇహపర సౌఖ్య పదతుల ♦ నెంచి నమ ప్రతిపత్తి నిల్చి ఎ
గ్రహములఁ దోలి యెల్లర క ♦ ఖండిత లాభము గూర్చు కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము ♦ నిలుపు కార్యముగాకిటు పక్షపాత ము
త్సహనము తోడఁ బూని దిన ♦ ధంబున మర్కటుఁ జంపు టెట్టిదో? . 3౦3

ఉ॥ చింతిలఁజేసి నీనతిని ♦ చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
ఁజ్ఞాతయు వీని సాయము గ్ర ♦ హించితి నందువ యేని దొడ్లదా
దంతి శిరోతరస్థ పిశి ♦ త గ్రహ లాలస కేసరిం గొనం
జింతిల కేన్న కాల మృతిఁ ♦ జెందు శశంబును గోరు టెట్టిదో? . 3౦౪

తే॥ జగము వెలిగించు చల్లని ♦ చంద్రునండు, పుట్టుతోడఁ గలంకంబు ♦ పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ ♦ రంబుగాఁగ, నిలుపఁ బోలుఁ గాలువ్యంబు ♦ నీవు పుట్టి. 3౦౫

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహా మి ♦ కను పెలువ, నచ్చు నను డాఁగి కూల్చి తఃస్మాత్ నిచటఁ
దక్కువారి యెదుట నాన ♦ దడవకుండ, నిక్కి మగసంగముంబలె ♦ నిలిదితేమి? . 3౦౬

తే॥ శాస్త్రధర్మముల కులవృద్ధ ♦ చరితములును, శీలమును పూని నీవు ర ♦ షీఁ పలేక
వాలిఁగూల్చి తంతియ కాదు ♦ ప్రాభవంపు, ధర్మ మర్యాద చెఱిచితి ♦ దారుణముగ.

ఉ॥ సీదగు, ధర్మపత్ని నొక ♦ నీచుఁడు దొంగిల మాఱుచేత నిం
పాదిగఁ జేయ కిట్టు లన ♦ యంబు నొనర్చితి నీశరంబు దు
ష్టాదముకాదో? సవిల శ ♦ రాసన విద్యల నారితేఱుట
మోదముతో నిరాయుధుల ♦ స్రుచ్చుగ నేయుటకా? వచింపుమా. 3౦౭

తే॥ పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుఁ ♦ బ్రజ్వరిల్లు, కనుల మిడుఁగుఱు లురలఁగాఁ ♦ గఠినవాక్కు
లిట్టులాడు వాలిని గని ♦ యెదుట నిలుచు, వీరుఁడగు రాముఁ డనియె నీ విధముగాఁగ

శ్రీ రా ముఁ డు వా లి కు త్త ర మి చ్చు ట .

సీ॥ మాయూవి వెన్నాడి ♦ మడియింప బిలముర, కొంటిమై యేగి రా ♦ కునికిఁజేసి
యీవు పోయిన త్రోవ ♦ నేగ సంసిద్ధుఁడొ, సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ ♦ చుట్టములు
రాజపు గమ్మని ♦ ప్రార్థింప ఎనక జ్యేష్ఠుని చంపు దుష్టుని ♦ తునిమి పిదప
నేనును చచ్చెడ ♦ నింతియ యన్నకుఁ, దరువాత రాజ్యంబుఁ ♦ చాల్చు ననిన

తే॥ వారు ప్రాధేయపడుచు ని ధర్మంధపఱచి, నిష్కలంకుని సుగ్రీవు ధనియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాటు ధ పలుకలేక, తుదకు నేలికై కాలంబు ధ ద్రోచుచుండ.

సీ॥ మాయావి మాయించి ధ మరలి వచ్చిన నిన్ను, గని సంతసమున వం ధ దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి ధ బలవంతమునఁ గట్టు, నీరాజ్య మిదియని ధ నీకు నొసఁగి
నిర్మమత్వంబున ధ నిన్ను వేఁడినవాని, యెడఁ దప్పలేదని ధ యెఱుఁగు పిదప
శరణు బాధింపకు ధ కరుణఁ జూడుమ యను, తమ్మునిపై నీవు ధ దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక ధ మండిపడుచు, ద్రుంపఁ బూనితి వంత జి తోస్మీయనుచుఁ
నిటల తట ఘటితాంజలి ధ పుట్టుడు నగుచు, గాల్గఁ బడి బలిమాలినఁ ధ గావవై తి.

సీ॥ భయమొంది పరుగిడు ధ వాడని యెఱిఁగియు, గొంచెమేనియు దయ ధ యుంచవై తి
లవరజం డగఁగదా ధ యనుచు నక్కటికంబు, పూనక తఱుముట ధ మానవై తి
మునిశాపమున నీవు ధ మొనయని గిరినెక్కు, దనుక వెన్నంటుట ధ తప్పవై తి
పాటువారల వెంటఁ ధ బడుట శూరులకు గ, ర్హితమని సుంతయు ధ నెంచవై తి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబు లుత్తమ ధ కృత్యములును, శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞలు ధ చదువుఫలము
నొకఁడు వలచిన సతిఁ గాచియొసఁగు ఫలము, గాక వేతొంటఁ గలుగునేగారవంబు?

చ॥ మదమున వీరధర్మమును ధ మాలించి దుర్బలుఁ గోపగించుటల్
సదయులు ధర్మదూరమని ధ చాటుదు రొక్కపడంతి భ రతో
ముదమున నుండ మానమును ధ మూర్ఖత మాల్పుట పాడి వీడుటే
గద! యిది గాన కీవు పలు ధ కం గమకించెదె ధర్మి పోలిక? 3౧౩

తే॥ పొలుచు ధర్మంబు నై హికా ధ ముష్మికంబు, లిట్టివని పరిశీలించి ధ యెఱుఁగవై తి
వసుజు జీవితేశ్వరిని మ ధ ర్యాదవీడి, పొందినాడ విదియు నీకు ధ బుద్ధి యగునె? 3౧౪

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు భానువు ధ త్త్రీకుండు కాన, నిన్ను చంపితి సంబంధ ధ మొన్న లేని
వారెయైన దుర్బలులగు ధ వారి సిలుఁగు, నీగఁజేయుటే నామనో, నిశ్చయంబు.

క॥ అని సుందరుండగు సన్ముని, వినుతుండనఁ దగవుకాని ధ వెడ పనులం జే
సిన వాలి యిట్టులను మా, కొనరవు నీ వాడు నీతు ధ లొక్కటి యేనిక. 3౧౬

సీ॥ మీ కులధర్మముల్ ధ మేటి పతివ్రతా, ధర్మముల్ వానిని ధ దవిలియుండు
ప్రీడాది గుణములు ధ వెలయ నారులకగు, మాంగల్యధారణల్ ధ మాకులేవు
స్వేచ్ఛావిధిగఁగ్రీడ ధ నేయుచుఁ దిరుగ వి, రించియే మాకు వి ధించినాడు
శిచ్ఛావ్రవర్తన ధ మే గాని వేదోక్త, మార్గ సంచరణంబు ధ మాకులేదు

తే॥ వంశ సంగతి వచ్చిన ధ వర గుణములు, మాకు లేవు నేఁజేయు ప్ర ధమాద మెదియు
లేదు కనుమని గౌరవ ధ శిష్టభావిత, బలుకు వాలికి శ్రీరామ ధ భీదుఁ డున్నా

ఉ॥ మీరలు నిర్జరాంశముల ♦ మేదిని బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషముల ♦ గోరిక మీఱ నెఱింగి ప్రాక్షా
చార నిగూఢ పద్ధతుల ♦ జక్కగ నేర్చిన వారతాటసీ
ధారణి బోల్ప దగ్గ మృగ ♦ ధర్మము పెందిన వార తాచురే? 3౧౮

ఉ॥ హరిముసేయువారు జయ ♦ హరిము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియాళి గల ♦ యంగికి జేరునె ధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ ♦ తేజిన తెల్వికి జెందుగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి ♦ కాని పనుల్ పొనరింప బోలునే? 3౧౯

చ॥ మకరము వట్టిలాగ విడు ♦ మార్గము గానక చక్రహస్త! నా
వికలత మాన్పవే యనుచు ♦ వేడిన జ్ఞానఫలంబుచేతనే
యకలుష ముక్తియుగ్మకము ♦ నందిన యా గజరాజుకూడ మీ
మొకముల జాతి యాతఁడె న ♦ మీక్షణ సేయుము శక్రసందనా! 3౨౦

ఉ॥ సంతత ధర్మవృత్తి జన ♦ సమ్మతుఁడౌటనుగాదె జానకీ
చితను తీర్ప బూని విల ♦ సిల్లెడు సాహస ధైర్య శౌర్య వి
క్రాంతుల జూపి యూపనికె ♦ బ్రాణము లిచ్చిన పెద్దతండ్రి నా
వంత యెఱుంగకుందువె జ ♦ టాయువు నాతఁడు గృధరాజెకా! 3౨౧

చ॥ పరువున మంచిచెడ్డల స్వ ♦ భావ మెఱుంగు విమర్శన సిఠిం
బారయక సంచరించుటయె ♦ మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
వరయని ధర్మపద్ధతు లి ♦ హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరివిగఁ జాటుచుండ నిక ♦ వేటిఁడి చందము లేల యాడఁగక? 3౨౨

తే॥ ఇదియ తగు నిది తగదని ♦ యెఱిగి నీతి, పద్ధతిని నడవని వారిఁ ♦ బశువు లంద్రు
పశువులే యైన సద్ధర్మ ♦ పద్ధతి జన, వేల్పు సమము లొనని ధర్మ ♦ విజ్ఞు లంద్రు. 3౨౩

క॥ కాలునకుఁ గాలుఁడగు శ్రీ, కాలగఢుం గొలిచి ఫలము ♦ గంటిని విజయ
శ్రీలం జెలఁగితి కొంటిని, నాలుగు భూతముల బలము ♦ నయ మెఱుంగవోకో? 3౨౪

తే॥ దోషులందును నిమ్నులం ♦ దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక ♦ తరలు వారు
మునులయందును దేవతా ♦ జనులయందుఁ, జెడుగు లొనరించిచింతించు ♦ జడులుగలరు

చ॥ అరయ యథార్థ మిక్కరణి ♦ యాటఁ గులీనులకేని యేరికే
నరవడి మేలు కీడులు స్వ ♦ యంకృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చు టీ
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప ♦ రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
టరసిన మూఢచిత్తు లెవ ♦ రె నను నీవలె గానవత్తురే? 3౨౬

చ॥ అని తగు తెల్వీ యబ్బు నటు ♦ లాడిన మాటల నాలకించి రా
ముని గని వాలి యిట్లను న ♦ ముద్ధతి యుద్ధము నేయువేళ నే
గన సముఖమ్మున న్నిలిచి ♦ కాండము నేయక డాగి యేయు పే
లన విని లక్ష్మణుండు సము ♦ దంచిత రీతి వచించె వాలితో. 3౦2

ఉ॥ నీయనుజుండు తొల్ గుణ ♦ సీరనిధిక్ శరణంబు వేడ న
బ్రాయతనేత్రుఁ డంత నెఱి ♦ యాఁటిన నిన్ను కృతాంతుప్రోలికిక్
బ్రాయక పంపువాడ నని ♦ బాస యొనర్చెను గానఁ బోలిలో
నాయనఁ గాంతువేసి శర ♦ ణంబునా యంచు మఱింగె నిర్విధిక్. 3౨౮

ఉ॥ బాల్యమునుండి సజ్జనుల ♦ పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
కల్యము విన్నవాడగుటఁ ♦ గంజహితాన్వయుఁ డాడు వాక్యముల్
కల్యము తాట నమ్మతిని ♦ గైకొని రాసు విభుండు ధర్మ వై
కల్యము నేయఁ డంచుఁ గపి ♦ కాంతుండు మూర్ఖము వంచి యిట్లనుక్. 3౨౯

వా లి శ్రీ రా ము ని క్ష మి ఁ ప వే డు ట.

ఉ॥ తల్లిని పోలి జీవక వి ♦ తానము పట్లను నత్సలత్వముం
గొల్గఁ బూని ధర్మము న ♦ కుంతిత వీర్యము నద్వణానభుల్
చెల్లిన నీవు ధర్మపరి ♦ శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లుగ నుండవే? నెనరు ♦ పేర్ని డమింపుము రాక్షసాంతకా! 33౦

చ॥ తెలియని కోఁతయంచు మదిఁ ♦ దేల్చి వెలార్చిన నావచస్సులం
దలఁపకుమయ్య! చింతలిడు ♦ దారుణ జన్మ రుగౌషధంబు నీ
సలలిత నామమే కద! వి ♦ శంకటవృత్తి శరంబునెసి నా
కలడకు పాపి జ్ఞానమను ♦ కంటి నొసంగితి మోక్షదాయకా! 33౧

సీ॥ ముమ్మూర్తులీవె త ♦ న్మూలంబు నీవె పా, పంబును నీవె పు ♦ ణ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె ♦ మిత్రత్వ మీవె యా, దానీన్య మీవె కృ ♦ త్సంబు నీవె
త్రిపురారి మున్నగు ♦ దేవత లిచ్చిన, వరములు నిఫలమా ♦ కరణి, దూసి
యకలంక దార్ధ్యవ ♦ రాక్రమోపేత వ, డ్మముఁ దొలచేసి స్రా ♦ గములఁ గ్రోలి

తే॥ నట్టి నీతూపు ధర్మంబ ♦ యరమచేల?, హరుండు కొల్పిన వారికి ♦ వరములీగి
నీలన న్నామ సంస్తుతి ♦ నియతి గాడె?, యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు ♦ సందుకొంటి.

సీ॥ చరములు నీవ య ♦ చరములు నీవ ను, స్థిరములు నీవ య ♦ స్థిరము లీవ
ఋతువులు నీవ యా ♦ ఋతుఫలంబులు నీవ, విరులందు నానన ♦ వెలయు లీల
సర్వవస్తువులందు ♦ సమరీతి నుండు వం, తన్నూత్తమగుచు న ♦ త్యవ్రకాశ!
నీదిట్టి వాడని ♦ నీగుణాలివియని, నాజ్ఞానమే యిట్లు ♦ నాకుఁ దెలిపె

తే॥ కాన నక్షయలోక ను ధింబులరుడెడి, నన్న వెన్నంటు కర్మముల్ ధి నిన్న గాంచు
వఱకె కద! నీదు దండంబు ధి వలన బాసె, నాయఘంబులు నుతిపాత్ర! నలిననేత్ర! 333

చ॥ అనుజాడు నన్ను చంపుటకు ధి నై నిను దోడ్కొని వచ్చి యల్ప చిం
తనము గలట్టి వానర ము ధి తంబున సిమ్మల రాజ్య భారమున్
బానుపుగఁ బొంది నాకుఁ బరి ధి పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్
దనియఁగ నిచ్చె నింతకును ధి తమ్ముని మేలు మఱాండు గల్గునే? 33౪

ఉ॥ సేవకుడైన యేనొకటి ధి చిత్తమునం దలపోసి వేడెదన్
నావలె నాదుతమ్ముఁ డొక ధి నాడు మధుద్రవ మాని మందుడై
కావర మందునేని నను ధి గ్రచ్చుట నేసిన నారసంబు ను
గ్రీవునిపై వడి గినిసి ధి కీడ్పడ నేయకుమయ్య! రాఘవా! 33౫

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను ధి మా! రవిసందనుఁ గాంచి నీదు సో
దరు లొకవేళ కేలికయి ధి తక్కుక భ్రాతృవధంబు సేయు ము
ష్కరుఁడని యాడిరేని తగు ధి చందము కాదని మందలింపు నీ
వరములు పూర్తిచేసి తిఁక ధి వాడును తప్పి చరింపనేర్చునే? 33౬

ఉ॥ వేటాకమేలు నీకు నొద ధి వింపఁగ లేను దశాన్యుఁబట్టి వా
లారక గట్టిగాఁ దిగిచి ధి లూమముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు నై
వాఱఁగఁ గాన్కగా నిడెడు ధి భాగ్యము నోచకయుంటి నన్నిటన్
దేసిన వాయుపుత్త్రిండు ను ధి ధీమణి చాలిన బంటు నీకగున్. 33౭

ఉ॥ శూరుఁడు సద్గుణాకరుఁడు ధి సూన్యతవాది మహాశయండు సా
మిరి భవత్కరం బధిగ ధి మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా
సూర కుమారు నీ యవర ధి జంబలెఁ గాంచుము వీరిఁబోలె నీ
కేరును దోడ్పడం దగు మ ధి హిష్ట బలాధ్యులు లేరు భూస్థలిన్. 33౮

శా॥ వీరింగొంచు సమస్తదేశముల న ధి న్వేషించి నీ జానకిం
దేరం గాంచును యంచుఁ బల్కి యనుజాన్ ధి దీర్ఘంబులౌ బాహులం
జేరం దీసి కుమార! నీకు నుపదే ధి శింసంగఁ దగ్గట్టి మే
లారం దెల్పద నాకునై వగవరా ధి దయా! సుధీంద్రోత్తమా! 33౯

మ॥ పరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు న ధి ర్వంబున్ దపోధన్యులున్
పరమేష్ఠ్యాదులు తక్కువారలును సం ధి భావించి వాక్రుచ్చు నా
పరమేశుండె కడంక ధర్మమును ని ధి ల్పంగోరియే శత్రు సం
హరణ క్రిడన లాలసంబయిన యిష్టాస్వాసంబు చేఁ బాల్పుచున్. 34౦

దు|| విజయంచేసెను రాముడై నిజము నా + విజృంభి లోనమ్ముమా
సుజనుల్ ముక్తికి రామనామమును సఁ + శుద్ధాత్ములై నిత్యమున్
భజియింపఁ గలవారు నీవితని స + త్త్వం బార్యం గోర స
క్కజమా లీలను నన్ను గూల్చుటయె సా + క్ష్యం బింక వేయేటికి. ౩౮౧

మ|| అనివార్యంబగు దుష్టకార్యము లసం + ఖ్యాకంబు మోసంబుతో
దినముం జేసెడివారలే యయిన ని + ద్వేషంబుతోనైన రా
ముని యస్త్రాహతిఁ గూలువారు విలస + న్ముక్తి భజిత్రైప్య డా
తని పాదాంబుజ సేవకావలికి + ముక్తత్వంబు సందేహమే? ౩౮౨

మ|| తన సత్కర్మలై తోడు రా జని కసా + ధ్యంబెద్ది? చూతాడి తిం
దున నాదుం గల సౌఖ్యజాలముల నెం + దు న్నూనత ల్లవీ
ఘన లక్ష్మీయత వక్షు నాజ్ఞయె సదా + కర్తవ్యమం చన్య చిం
తనము ల్గాని తలం ధరించి విలస + ద్భాగ్యంబులం బొందుమీ. ౩౮౩

సీ|| మార్ఖ్యంబు పెనుపారు + మర్కటచేష్ట లు, నృత్తగుణంబు పూ + ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన + ర్చిన మహాపకృతి మ, నంబున నిడి సమ + యంబు రాఁగఁ
బ్రాణంబులై నన + ర్పణసేయ జాణఁగకు, మంచిత గతి ప్రసా + దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ + యఖిలకార్యంబులు, జరసి దుర్లభ పున + ర్జన్మ రహిత
తే|| పదవి నొందుము తుచ్ఛమాప్రాభవంబు, గలిగె ననుచు ను పేక్షింపఁగడఁగకయ్య
నెరసు లొనరినఁ గృపను మన్నింపరయ్య, నృపులు ప్రజ్వలితాగ్నిసన్నిభులు తండ్రి!

చ|| అని హితవాక్యముల్ పలికి + యవ్వల రాఘవుఁగాంచి సత్ప్రభా!
యినజుఁడు రక్షితవృత్తుడు ప + యంబయిఁ దెల్పఁగనేల? యంచు కే
ల్మానసి నమస్కరించి రవి + పుత్త్రుని గన్గాని తోడితెమ్ము నీ
తనయని సంగదాఖ్య ననఁ + దత్ప్రతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడున్ ౩౮౪

తే|| అంగద మతెన్నఁ డెఱుంగనియంగదుండు, నిండు నెలవోలె వచ్చి కన్పించి యచట
మృదుల సుమశయ్యగా కస్ర + నదమునందు, గాసి పొందిన తండ్రిని + కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

సీ|| రవినిభ కుండల + రాజ ద్వరాంగద, సంగత భుజుండగు + సంగదుండు
ప్రాణపదంబయి + క్రాలు తండ్రినిగాంచి, కన్నుల బాష్పర + క్తము దొరుగ
ననువు దప్పి పడిన + యబ్జ బింబంబుపైఁ, బడునొక నక్షత్ర + భాతిఁ బడుచు
హతండ్రి! నిను గని + యడలక మృత్యువు, డాసెనే? దాని స + డంపఁ దరమె?

తే|| వాఙ్మనః కర్మపాలి నే + ప్రాణికేని, యెట్టి కీడొనర్పని నీకు + నిట్టిపాలు
భనసె నేమని పలుకుదు? నెందుచొత్తు? నపజయ విధూర! వీర భ + ద్రావతార!,

సీ॥ మేకులిడినయట్లు ♦ మేకొని దిక్కుల, మోయు గజంబుల ♦ మొనసి గెలుచు
రావణ హృదయంబు ♦ లావై న యాదోక, వాటమై యందమా ♦ వాలుఁ దలఁచు
నపుడెల్లఁ దటతట ♦ నదరు నీ మీఁదట, వాని భయంబును ♦ వదలిపోయెఁ
జక్ర వాళముఁ గుల ♦ శైలముల్ నీపాద, హరిగల్లు దద్దురు ♦ లందమింక
తే॥ సురలు ప్రార్థించిరేని నీ ♦ కరణి జలధిఁ, జలికి యమృతంబు నిచ్చువాఁరలును గలరే?
యమరులై రి వారలు నీవో హతుఁడవై తి, హరపదాబ్జాత శీరాంక! యగచరేంద్ర!
తే॥ పలువిధముల నంగదుఁడిట్లు ♦ పనవుచుండ, వత్స! దుఃఖ మొందకుమని ♦ వాలియలమి
నాయనా! చూడు మీ జగ ♦ న్నాయకుండు, చేయు పుణ్యఫలంబిది ♦ చిన్నితనయ!.

చ॥ జగతిని దేహధారులకుఁ ♦ జావును పుట్టువు వీడకుండు నా
యగణిత పూర్వ పుణ్య ఫల ♦ మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
దెగడని మంచి చావును వి ♦ ధించె జగంబుల సాక్షిభూతుఁడై
నెగడిన రామమూర్తి కరు ♦ ణించె దసంతన వచ్చి మోక్షమున్. ౩౫౦

చ॥ జనకుఁడనై న నా ♦ పలుకు ♦ జార్ప కనుత్తమ మద్వితీయమున్
ఘనమగు తత్త్వమిట్లు పద ♦ కంజము ధారణి సోకఁగా శరా
సనమును కేలఁబూని మను ♦ జత్వముఁ దాలించి కన్నుదోయికిం
గనఁబడుచున్న దిందు పుల ♦ కంబులు గ్రమ్మ నమస్కరింపుమా. జీ౫౧.

మ॥ భవరోగంబులఁ బాపు నా ♦ వధము నా ♦ ప్రాణంబులందీసె నం
చవహేలం గమనింపకన్న! రఘురా ♦ మాజ్ఞాను సారంబుగా
బవరం బబ్బిన నీవుఁ దోడ్పడుము న ♦ ద్భక్తి దదీయాంఘ్రియు
గృవనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న ♦ త్కల్యాణముల్ నీకగున్. ౩౫౨

మ॥ అని యారీతి హితంబు పక్కి తన య ♦ వ్యామోహ మేపారఁ బు
త్రుని గాఢంబుగఁ గాఁగిలించి రఘు వ ♦ ర్యం గాంచి యీ నా సుతున్
దనుజౌఘంబును తూల భారములకున్ ♦ దావాగ్ని నా నొప్పు వా
నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న ♦ నిశ్చింతఁ గావింపుమా. ౩౫౩

మ॥ అనుచుం బుత్త్రుని రాముకేల ముద మే ♦ పారంగ నర్పింప వాఁ
డును శ్రీరామ పదాంబుజంబులకుఁ దో ♦ డ్దో మ్రొక్క లోకేశుఁడున్
దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి శుభహా ♦ న్తం బుత్తమాంగంబుపై
నునిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె దే ♦ వాఘంబు లగ్గింపఁగన్.

ఉ॥ అంతట వాలి యూర్ధ్వగతి ♦ నందఁ గరంబుల పట్టువీడ శ్రీ
కాంతుని సాయకర బురము ♦ గాఢి వడిం భువిఁబొచ్చి యయ్యుడ

న్వంతములోనఁ దోంగి గగఁ ♦ నంబున దివ్యుల కల్పహరిముల్
సంతనఁదాల్చి రాఘవు ని ♦ మంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్. ౩౫౫

౬ పట్టాభిషేకపటలము. (౫౪)

ఉ॥ వాలి మృతిం భజింప రఘు ♦ వర్జుఁ డపార స్వపారసాంబుధిఁ
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన ♦ దివ్యకరంబుల భాను పుత్రాకుఁ
వాలి కుమారుఁ గొంచు నొక ♦ వంశకు నేగఁ గవీంద్రుడార య
వ్వాలి మరించు వార్త నిని ♦ వచ్చి యెఱుంగెను వాని మేనిపై ౩౫౬

మ॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండకొమ్ములకురం ♦ గుల్ గూర్చు సాలిండ్లపై
నపుడే నెల్వడు నెత్తు కుంకుమ రస ♦ వ్యాప్తి బ్రసాదించఁగఁ
దిపురు ల్లట్టి ముంగురుల్ రుధిర దీ ♦ ప్తి బొంద శాఖాచరా
ధిపు వక్షంబున వ్రాలెఁ దార పెను సం ♦ దెక్ మించు చందంబునన్. ౩౫౭

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీ ♦ నాదక రసముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ ♦ రంబుతోడ
నేక మనస్కయై ♦ యింకఁ దపించు గ, ద్దదికతో నిట్లూర్చు ♦ గాడ్పుతోడ
రక్త పంకిల శరీ ♦ రంబుతో నేత్రముల్, వరతెడు కన్నటి ♦ నటదతోడఁ
గనువారి గుండియట్ ♦ కరఁచి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వాఁకృములతోడ

తే॥ నధిపు మస్తకముత్సంగ ♦ మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబుతినిది కన్ప
మొగులులోని విభాకరు ♦ మొగిసిదోచు, మోము గని తార యిట్లు చిమ్ముచును నగచె

శా॥ నాజీవంబ! మనోధనంబ! గుణమా! నాపాలి నర్వన్వమా!
తేజస్సూర్ణిత బాహు సంజరమునన్ ♦ దీపించి యేనాఁడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుంగకే ♦ యున్నట్టి యేనిప్పు డీ
నీ జోకం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ ♦ న్నిఁజా! భయం బయ్యెడిన్. ౩౫౮

మ॥ అనుకూలస్రియ జీవితేశ్వర! భవ ♦ ద్వ్యత్యస్త ఘోరస్థితిఁ
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ విడని దై ♦ త్యక్ ప్రేమతోఁ బిల్వవా?
నను దుఃఖంబుల పాలు చేసిన నిధి ♦ నాజీవముల్ సోనఁగఁ
దనువీ మేదిని నిల్చునే? యొకటి చే ♦ తక్ రెండు గావించితే?

శా॥ ప్రాణంబుల్ గొనిపోవుకాలునకు ముక్ ♦ వారాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్వాణ స్తోమముతోడ నీయవె సుధా ♦ ద్రవ్యంబు? నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం ♦ భావించెనే తాను? మ
త్పాణేశ! జముఁ డింతలో మఱచెఁ గ్రూ ♦ రస్వాంతుడై శ్రేయమున్

మ॥ కకుబంతంబుల కెగి దివ్యసుమముల్ ♦ గైకొంచు సామేన సం
చికఁ బ్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి హరు ము ♦ వ్వేశక వినిశ్చంచలం

- బకలంకంబగు భక్తిగొల్తు వది నే ♦ డాలస్యముం జేసి యూ
రక యిట్లుండుట పాడియే? దనుజ స ♦ మ్రాడ్లర్వ విధ్వంసనా! 3౬౦
- చ॥ వర సుమ తల్పమందు మృదు ♦ వస్త్రముపైఁ బవళించు నీవు నే
డిరవుగ వట్టి నేలవయి ♦ నెడ్డియవోలెఁ బరుంటఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖి తాపముల ♦ న్రాలుచు నేడ్చేడు నన్నుగాంచి యొ
ప్పరికము సేయునంత యప ♦ పాడి యొనర్చితేమి నాయకా! 3౬౩
- ఉ॥ ఇచ్చట నిన్నుపాసి తపి ♦ యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకసుఖ ♦ మందుచు సంతసిలంగ నాయమే?
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితిని ♦ నా వర జీవము నీవయంచు నా
పొచ్చెనులేని పల్కిపుడు ♦ పొల్లుగ నేల చరింతు వల్ల భా! 3౬౪
- ఉ॥ నీమది నే వసించుటలు ♦ నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
భూమిని నన్నుగూడఁ బారి ♦ పుచ్చియె యుండును గాదె? నీవిటక
నామనమందునుండినను ♦ నావలె జీవముతోడ నుండు వి
ప్లేమెకొ రెండు పద్ధతులు ♦ నేర్పడఁ గల్గయ యయ్యె వల్ల భా! 3౬౫
- ఉ॥ నీదయచేత నెల్లరము ♦ నిశ్చల జీవిత మొందినార మ
య్యా! దరిఁ జేర్చితంచు విబు ♦ ధాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్ను నా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర ♦ పుల్ల నిలింప మహిజపుష్పముల్
సాదరవృత్తిఁ జల్లుచును ♦ స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్ల భా! 3౬౬
- చ॥ కలశ వయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ ♦ గంటులకుఁ సుధయిచ్చు నీకు ని
మ్ముల వడి డాఁగి నీపయి న ♦ మోఘ శరం బాగి నేసినట్టి మై
థిలి హృదయేశ్వరుండె పని ♦ దెల్పి యొసంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు ♦ భాగ్యము లన్నియు నీయకుండువే? 3౬౭
- ఉ॥ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ ♦ దార్కొని యేగడు వేళఁ గూడదం
చొమ్మిక నెల్పితొక రఘుకు ♦ లోత్రముఁ డన్నెము లాచరింపఁడం
చిమ్ముగఁ బల్కి నమ్మి యటు ♦ లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాడ విక ♦ నెన్నడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడికే? 3౬౮
- ఉ॥ నీవెదిరించి డీకొనిన ♦ నిగగు కాంచన శైలమైన ను
గైవడి రాలునన్న నొక ♦ యమ్మెదురై భవదీయ వక్షముక
వారిరిఁ జీల్చివైచె నను ♦ పల్కుల నమ్మంగఁజాల కుంటి ని
ట్టివగఁ జచ్చియుండు ప్లవ ♦ గేశుండు వేటొక వాలియే మొదో! 3౬౯

మ॥ తనయా! అంగడ! నీపితృవృక్షం తొలికా ♦ దా వాలి తమ్ముండనక
ఘనసంపూజ్యత నొంది యిప్పుడు పగకా ♦ గార్వణ్యముం బెంచి వా
లిని శ్రీరాము నమోఘ బాణమునఁ గూ ♦ ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
మన సౌభాగ్య పవిత్ర జీవితము లి ♦ మ్మాడ్కి స్పృశించెం గదా? 320

మ॥ పర కష్టంబుల నౌషధంబువలెఁ బా ♦ పం జాలు విల్కొండ తా
మరసాక్షుం డొక వీరుండేని యొనరిం ♦ పకరాని దుష్కార్యముకా
జరపెం; బెద్దలు వారివారి పనులే ♦ సద్రీతిఁ దద్యోగ్యతల్
ధరజాఁగ న్నికపోవలంబు లను న ♦ ర్థంబెన్న వ్యర్థంబాకో! 220

తే॥ అనుచుఁ బరిపరివిధములఁ ♦ బనవి పనవి, సోలినట్టి సంభవమును ♦ చూచినీతి
మంతుండగు హనుమంతుండఁ ♦ మానవతిని, చెలులతోఁ గొనిపొమ్మని ♦ చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వాలి మేనునకుఁ జే ♦ యంగడగిన, చరమ కర్మంబు లంగడు ♦ కరముమీఁద
గడఁకఁ జేయించి జరపిన ♦ కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ ♦ విభవయొద్ద. 223

తే॥ దోషనమితి సమూలంబుఁత్రుఁగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రిఁజేరుచుండ
నతని బింబ మంతిమదళ ♦ సందినట్టి, యింద్రనందను మొగమట్టు ♦ లెఱునయ్యె. 322

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను ధీరుడో ♦ రామపిఘండ, నీతఁగూర్చి చింతించుచుఁ జెంతనొక్క
నెలస్తన. న్వసించి చూఁచిడుదరేని, యనెడు కడలి నెట్ల ♦ యాదిఁచెనునసె దరిని

చ॥ తనయుండ నాఁడు రత్నసము ♦ దార కిరీటము చాల్చునంచుఁ ద
జ్జనకుండఁ చూడవచ్చె నను ♦ చక్కటి భానుడు వేగలేచి యా
పనికి రహించి తోడుపడు ♦ పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
ఱుని కరపాళితోఁ దెఱచె ♦ రాజిత పద్మ దభారరంబాగి. 322

ఉ॥ అంతఁ గృపాసముద్రుండగు ♦ నర్కకులగ్రణి యర్కసూతి క
త్యంత ముదంబుతోడఁ బ్లవ ♦ గాధిప వట్టము శాస్త్రపద్ధతుల్
సాంతముగా రహింప నెల ♦ సంబునఁ గట్టుమ యంచుఁ దెల్పి ధీ
మంతుండఁ లక్ష్మణుండు హను ♦ మంతుని గాంచి వచించెఁ గ్రచ్చుటకా.

మ॥ అభిషేకం బొనరింపగా వలయు దీ ♦ వ్యధ్యవ్య సామగ్రులకా
రభసం బారఁగ నేకరింపు మన స ♦ ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
నభిజి ద్వేళయు డాసె రండనిన మో ♦ దాత్ముండు సౌమిత్రి తా
నభిషేకం బొనరించె భానుజునకుకా ♦ బ్రాంచన్మణి వీరపైకా. 325

కా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపనవరుల్ గా ♦ వింపగా దేవతా
వర్చ్యుల్ కల్పకసూనముల్ ముదముమై ♦ వర్షింపగా వృద్ధులూ

శీర్ష్యక్షంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా * శీర్షంబునన్ శీర్షకం
 భార్యశ్రేష్ఠుఁడు వెట్టె వానరుల క * త్యానంద మాపాదిలన్. ౩౭౯
 చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు * సర్కసుతుండు కుతూహలుండు రా
 ఘవ చరణారవిందముల * గాటపుభక్తి భజింప నాతఁడు
 త్వవ మలరారఁగా నలమి * సాదర మేదురమైన దీననల్
 తవిలి వచించి వెండియు ను * దార వచస్సుధ లూర నిట్లున్. ౩౮౦

శ్రీరాముండు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట.

సీ॥ కీశకులాధ్యక్ష ! * కిష్కింధకేగి నీ, కర్తవ్యములను చ * క్కఁగ నెఱింగి
 విధ్యుక్త విధులఁ గా * వించుచు రాచకా, ర్యము లాచరింపు కొ * అంతలేక
 యంగదుతోఁ గూడి * యానంద జీవిత, మనుభవింపుము పుట్టు * సార్థకముగ
 జ్ఞానధనాధ్యుతో * సచివులతో వీర, వరులగు సైన్యాధి * పతులతోడఁ
 తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు * పాటిలంగ, నలరి కలుషవిదూర కృ * త్యములఁ బ్రేమ
 నిలిపి ప్రజలకు నాశ్రయ * ణీయఁడవయి, ధీకరుఁడవై గభీరిమన్ * వెలయు మయ్యు.
 సీ॥ ధూమంబుగలచోట * ధూమధ్వజుండుండు, ననువాక్కులో సత్య * మరయుమయ్యు
 శత్రుమిత్రులయెడ * సమరీతి మధుర వా, క్యములఁ బ్రసన్నత * నాడుమయ్యు
 అమరు లతిశయించి * బ్రమియింపఁదగిన పం, పద్ధారవంబుఁ గా * పాడుమయ్యు
 ముల్లోకములయందు * మూఁడు తెగలవారు, మునులకుం గలరని * మనఁగదయ్యు
 తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రౌర్య * మెంచకయ్యు, దూషణము లాడినను చెచి * దూర్షకయ్యు
 యించి వర్ణాశ్రమములఁ బా * లించుమయ్యు, దేవుఁడని ప్రజల్ దలఁప వ * ర్తింపుమయ్యు
 తే॥ పరుల కుపకృతి సత్యవా * క్పాలనంబు, పరులధనమునకై యాన * పడమి యనెడు
 పద్ధతులె జగమున గౌర * వంబుగూర్చి, సద్గతిం జేర్చునవి యని * జరగుమయ్యు. ౩౮౩
 ఉ॥ తక్కువవారటంచు ఘన * దర్పముతో నెటువంటివారికిన్
 జిక్కులు గూర్పఁగాఁదగదు * చేటానఁగూర్చును బాల్యచేష్టచే
 నొక్క యవజ్ఞచేసేకద * యొందితి మంథరచేత నింతయున్
 నిక్కము దీని నాత్మ గమ * నించి చరింపుము మిత్రరత్నమా! ౩౮౪
 ఉ॥ స్త్రీల నిమిత్తమే జనులు * చేటుల నొందుదురన్న యర్థమున్
 బోల నెఱుంగు మివ్విధము * పూర్తిగ నియ్యెడ వాలిచేతలన్
 దేలెను వారి మూలమున * దీఱని దుఃఖిజనాపవాదముల్
 తేలికయున్ ఘటించు నని * తేర్చితి మీయెడ నేల వేఱికన్? ౩౮౫
 చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండే?మన * కేడడ తల్లియుఁ దండ్రి చుట్టమున్
 హితుఁడును గాఁడె యంచు గణి * యింపఁ బ్రజాహిత తత్పరుండవై

ధృతిగొని క్రూరకర్ములను ♦ తెక్కలి వారలబట్టి ధర్మ ప
ద్ధతి చెడకుండఁ గాచుటకు ♦ దండన చేసెడు గాక మిత్రమా!. ౩౮౬

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయునెడ ♦ నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ ♦ బట్టియె వచ్చు నధర్మవృత్తు ల
య్యజునకునేని జీవిత మ ♦ హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్త మ
క్కజముగఁ బెంచుచుండు నను ♦ గణ్యుల పల్కులు నమ్ము మిత్రమా!.

చ॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ - గారణమానవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు ♦ ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నిశ్చయించి యా
కలిమికి హేతువైన శుభ ♦ కర్మ సమూహము నుజ్జించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ ♦ బూని యొనర్చుట మెచ్చుచేతయే?. ౩౮౭

మ॥ నృపధర్మావళి యిట్టిదంచు మది ని ♦ క్లితిక విచారించి స
త్కృపఁ బాలింపుము కీశరాజ్యమును; ప్రా ♦ వృట్టులమంతంబుగాఁ
గపిసంఘంబులతోడ నాయెడకు వీఁ ♦ క్క రమ్ము పొమ్మన్న సం
తపడక భాస్కరసూతి యిట్టులను సీ ♦ తాహృత్సరోజుర్ముతోక. ౩౮౮

శా॥ చెట్టుల్ చేమలు ద్రోణులున్ వెలయు కి - మ్మింధాద్రి కీశాలి కిం
బట్టె నంవాక పేర గాని యరయక - స్వర్గంబుతో సామ్యముం
దొట్టుక వై భవ సంపదావళులతో - దుఃఖమ్ములం దొలి మా
పుట్టుల్ ధన్యముగాఁగ నేవ గొనుమా - పుణ్యాత్మకా! వేడెడక. ౩౮౯

చ॥ నిను శరణంబు గోరి మఱి - నీయనుకంపకు భాజనంబులై
నిను పెడఁబాసి భోగముల - నిచ్చలు గోరునె మా హృదబ్రముల్?
జనకజ రోయఁగా నదను - సంధిలు దాఁకఁ బ్రవంగ పట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి - మ్రొక్కెడు వార మనుగ్రహింపవే. ౩౯౦

చ॥ అనవుడు మందహాస రుచి ♦ రాసనుడై రఘురాముఁ డిట్లనుక
వఘులఁ జరించు సువ్రతులు ♦ పార్థివ భోగము లందఁజెల్లునే?
పనిగొని నీవు మమ్ము కడు ♦ భక్తి నసర్యలు సేయుచుండఁ బా
లనముఖ లోటు లేర్పడ వి ♦ లాతి నధర్మము రేకులై త్తజే? ౩౯౧

ఉ॥ కానల సంచరింతునని ♦ కైక సమక్షమునందు పల్కితిం
గాన వసింప నొల్ల మహి ♦ కాంతుల కిమ్ముగు రాజధానిలో
మాశపతిలలామ యగు - మైథిలిలేమి నలంగు నాకు న
మ్మావిత సౌఖ్యముల్ గలవె ♦ క్షౌతలమందు తలంచుమా శుభమా!, ౩౯౨

మ॥ తనదారక దనుజుల్ హరింప మదిఁ జిం ♦ తాలేశముక లేక య
బ్బిన రాక్షోగములంది స్నేహితులతో ♦ వేంచేసి యాతిధ్యముల్
గొనుచున్నాడని లోకు లాడుకొను వా ♦ క్కుల్ లోకమున్నంతదాఁ
కను దైవాటక యంతరంబున నడం ♦ గం బాటునే మిత్రమా! ౩౯౪

మ॥ గృహిధర్మంబులు వీరధర్మములు మూ ♦ రింబోన నల్లాడు నే
మహి నెయ్యుండ్రను గూడి సౌఖ్యముల న ♦ మ్రానించుటల్ రోతఃమ
ద్భహిణి గోల్పడ నేనుచేసిన సుదు ♦ మృత్యుంబు లింకంగ ని
స్సృహతోఁ దాపనధర్మవృత్తి వనులం ♦ జింతామతిం బూనెదక ౩౯౫

మ॥ పరిపాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల నం ♦ భావించి రాజ్యంబుఁ ద
త్సరణి జేయుచు నాల్గుమానములు వే ♦ దాటక మహాసేనతో
వెరవారక నను గాంచ రమ్మదియ నా ♦ వేడ్కోలు సుమ్మించు భా
స్కర వంశంబుధి సోముఁడౌడ మఱి ప ♦ ల్కలైక సుగ్రీవుఁడుక. ౩౯౬

మ॥ కనులక బాష్పకణంబు లుబ్బి యరలం ♦ గాకుత్స్థు నాజ్ఞానువ
ర్తసమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి ♦ ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శీరంబుతోఁ దడవి చిం ♦ తావారిధి న్మున్ది లి
బ్బిని గోల్పోయిన వానిలీల నడచెక ♦ వెన్నాడు పాదాలతోక. ౩౯౭

ఉ॥ వాలికుమారుఁడుం గదిసి ♦ వారని భక్తి సమస్కరింప శ్రీ
లోలుఁడు వ్రేమతోఁ దిగిచి ♦ లోభి వసిండిని పోతఁ జూచి న
స్థీలుఁడ పొటకుక జనకు ♦ చెన్నున నీసినతండ్రి నెంచి త
త్పాలనలో సహాయుఁడయి ♦ భాసిలుమా యని పల్కి యంతటక. ౩౯౮

ఉ॥ పావనిఁ గాంచి నీవును వి ♦ భాకరసూతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర ♦ యందగు నన్న నతండు దేవ! మీ
సేవకుఁ డిందయుండఁ గృప ♦ సేయుఁడు దాన్యము సేయుచుండు మీ
కేవిధమైన తక్కువల ♦ నేర్పడనీయక చూచువాఁడనక. ౩౯౯

ఉ॥ రాముఁడుపల్కు గౌరవము ♦ ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
టోముఁడు తాల్పియుండిన వ ♦ సుంధర వేతాకరాజు పూన నాఁ
గాములు గల్గవచ్చు నటు ♦ గాన భవాదృశ బుద్ధిమంతుల
భూమిపు చెంతనున్నఁగద ♦ పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్. ౪౦౦

శా॥ మాన్యుండైన దినేశసూనునకు స్వా ♦ మ్యంబైన వ్రాగ్భార రా
జన్యత్వంబు సిరంబుగా నిలిపి యా ♦ చంద్రబునక వచ్చి సా

జన్యస్ఫూర్తి వహించి నాదగు పనుల్ ♦ సాధింప నీకంటె నా
కన్యలేరిపు జేను గోరిన విధం ♦ బారంగఁ గాచింపుమా!.

రంగ

మ॥ అను శ్రీరాముని గాంచి మారుతియు మీ ♦ యాజ్ఞ ప్తి యిట్లైనచో

నన నేమున్నది కింకరుం డటులె నే ♦ యంగలు వాడంచుఁ ద
ద్దన పాదాబ్జములకై భజించి కపులం ♦ గన్నాకు కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేటుకొండ కరిగెక ♦ సౌమిత్రితో రాముడుక.

రం౨

మ॥ ఇనవంశోద్భవునాజ్ఞఁ బూని కపి లో ♦ కేశుండు కిష్కింధకుం
జని భూభారముదాల్చి బాంధవ సుహృ ♦ తానమంత నేనాపతుల్
తను గొల్వొం జని మాతృభావమున నా ♦ తారం బ్రశంసించి వా
లిని డెందంబునఁ దండ్రుగాఁ దలఁచి సా ♦ లించెం గపివ్రాతముక.

రం౩

శా॥ దిగ్రాజన్యమహోపభోగములతో ♦ దీపించు శాఖాచరుల్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిక ♦ భాసిల్ల నాజ్ఞావిధుల్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ వి ♦ జ్ఞుల్ పేర్కొనం జేసె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగదుండును యువ ♦ క్షోణీశుండె యొప్పగక.

రం౪

మ॥ వినుతుల్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం ♦ భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్వనముం దాఁటి మతంగమాని నిలయ ♦ ప్రాంత ప్రదేశంబునకై
దన తమ్ముం డొనరించు పర్ణ కుటిలోఁ ♦ దాత్పర్య సంయుక్తుడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద ♦ త్కాలంబు సౌమిత్రితోక.

రం౫

౭. వర్షర్తు పటలము. (౧౨౧)

ఉ॥ పుత్రడిబొమ్మ చందమునఁ ♦ బొల్పు బెడంగును మించు జానకికై
దత్తపాటుతో వెదక ♦ దక్షిణ దిక్కునకుకై రఘూత్తముం
డత్తజీఁ బంపినట్టి యొక ♦ యర్చిలి కాలరివోలె భాస్కరుం
డు త్రుదదిక్కునుండి తగు ♦ నోజను వెల్వడె దక్షిణాశకుక.

రం౬

తే॥ నల్లమబ్బులు ధరయను ♦ మల్లకమున, వారిరాశియకై నెయివోసి ♦ మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ ♦ పము రగిల్చి, కాటుకం గొని పెట్టిన ♦ కరణిఁ దోచె.

రం౭

క॥ జీమూతంబుల వలనకై, వ్యోమము గరకంపు కుతికఁ ♦ బోలి యధికమై
తామసి గప్పెను భాస్కర, ధామంబుల తైక్ష్ణ్యముడిగి ♦ ధర చల్లారెక.

రం౮

శా॥ నీలాకాశము నంజు చందమున ము ♦ స్నిటింబలెక గాటుకం
బోలం దిద్దిన శ్రీల కన్నులవలెక ♦ బొల్పారు కేశంబులం

బోలెన్ నంజుడు దిండ్ల దేహముల చా ♦ డ్వుక్ బొంది తచ్చిత్తముం
బోలెం జేష్టల బోలెం గారు మొగుళున్ ♦ మూఁగెన్ జగంబంతటన్. రం౯

మ॥ చిరకాలంబుగ వార్ధి తోయముల వా ♦ సిం గ్రోలు మేఘంబులన్
మొలుపుల్ పుట్టెను నంగరస్థలి విజృం ♦ భింపన్ మదేభంబులన్
ఖర ఖండంబుల వీర బృందములు వ్ర ♦ క్కల్ సేయఁగాఁ దోచు నె
త్తురుతోఁ కూడిన దుర్వణంబులఁ గఱుల్ ♦ తోఁపంగఁ జూపించె నాన్.

తే॥ కారుమొగుళులు భద్రేభ ♦ కాండమట్లు, గానిపించె గరళ తోఁ ♦ గడలిపొంగి
గగనమెల్ల ను వ్యాపించి ♦ గర్జనంబు, లొనరఁజేయు విధంబున ♦ నుఱుమసాగె. రం౧

తే॥ హరిహరూదుల భూషణో ♦ త్కరములట్లు, కరువలం దగ్గి తరువులఁగాల్చినట్లు
నవ్యఫక్కి దిగ్దేవతల్ - నవ్విన్లు, నింగి శంపా పరఁపరల్ ♦ నెగడి మెఱసె. రం౨

తే॥ గగనమను బాగులను వడ ♦ గాలి యనెడి, తిత్తిచే నూఁది వడివడి ♦ దిక్కులనెడు
కమ్మరీండ్లు రగుల్చు నింగలములుమియు, కొలిమియనొప్పె మొలుపుతోఁ - జలదచయము

తే॥ పన్నగములు వియోగినుల్ - పరితపింప, నిన మయూఖముల్ కోసి పె - ట్టిన విధాన
నశని జిహ్వలో యన మిట్టి - యతిశయిల్లె, నిఖలదిక్కుల సౌదామి-నీ వ్రజంబు. రం౩

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు సమ - రోర్వియందు, రక్తసిక్త కరానుల - రమణఁ ద్రిప్పు
రహిఁ బదచ్యుతులైనది - గ్రాజదంతి, ఫాలపట్టికలట్లు శం - పాలి మెఱసె. రం౪

చ॥ అవనిని మోయుచున్న భుజ - గాష్టక మవ్వనిశాంతసీమలన్
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు - తేపలు జిహ్వలు చాఁచెనో యనన్
నెవడెను చంచలాలతలు - నీరదముల్ వనజాక్షు మేను నా
మివులుచు నిశ్చసింపె నన - మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్. రం౫

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మఱి ♦ పైయవి క్రిందివి నాక వాన గా
డ్వైల్లడ వీవసాగెను మ ♦ హీధ్రములందును పట్టణంబులన్
బల్లలఁ గానలన్; గుణము ♦ వంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టకే
పల్లవు లిచ్చు రోయికయి ♦ పడ్పుది చాఁచు మనంబుకై వడిన్. రం౬

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు ♦ చిగురుఁబోండ్ల, పొగులుకుచములహంసపు, ముద్దలనుచు
మ్రొంగవచ్చు భూతంబు ల ♦ నంగ నొప్పి, దారుణంబుగ నడరె నీఁదరలు ధరణి. రం౭

తే॥ ధూళిక్రమ్మి యాకసమున ♦ దోచుకతన, మొలుము లడిదంబులంబల్ ♦ మెఱయుకతన
మొగులు మురజంబుకై వడి ♦ మొరయుకతన, గగన మయ్యెడ రణరంగ, గతినిదోచె.

తే॥ జనకజం బాసీకుందు దా ♦ శరధిమూఁద, మారుఁ డరవిరి శర పరం ♦ పరల నేసి
సట్లు సౌదామినులతోడి ♦ యంబుదములు, వర్షధారలఁ గురిసెను వసుధమూఁద, రం౮

చ॥ అడవులఁ గొండలందు నడు ♦ నంబుదధారలు శక్ర వింటితో
విడిచిన బాణరాజువలె ♦ వేగముతోఁ బడె నందునుండి రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల వె ♦ లింగెడు మూలికలట్లు కాంతు లు
గడువుగ వీచు రత్నముల ♦ కై వడి రోచులు వీచె నయ్యెడన్. ౪౨౦

ఉ॥ తోరపు వర్షధారలట - దొడ్డగు గుండలపయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శక్ర మత్తగడ ♦ బృందముపై నిగిడించు సీఁతెలన్
తీరున నుండె నాదరువు - తీఱఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్లు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ - దంబఱఁ బొర్లిన పోల్కిఁ గన్నడెన్. ౪౨౧

ఉ॥ అంబుదముల్ రమానుతుని - యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంబరవైరి చాపమను - చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు - లందలి సానువు లొప్పె మన్మథా
స్త్రంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ - రంగు వియోగుల మేనులో యనన్. ౪౨౨

చ॥ జలజహితాన్వయుల్ ప్రబల - శౌగ్యులు కిశులు నొక్కఁజూటచేఁ
బాలిసిరి రావణాదు లని - పూర్ణ ముదంబున వేల్పు లార్భటుల్
నలిపిన యట్లు మేఘములు - నందడి గర్జితఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్పుకై వడిని - జాతాను దందడి వర్షబిందువుల్. ౪౨౩

తే॥ రావణుఁడు జానకి గొని - రయము మీఱ, గగనవీధిని పోవుచోఁ - గలికి మిన్న
కనుల నశ్రువుల్ మిక్కిలి - కార్చినట్లు, లంబుదము లంబుధారల - నవనిగాల్చె.

ఉ॥ రాజ ధరుండు మున్ను త్రపు - రంబులఁ గాల్చిన చిచ్చుటమ్ము నా
రాజులు చంచలాలతలు - రాచిన కుంతము వోలెఁ జిత్తపం
కేజములందు గాఁడి యుడి - కించె వియోగమునొంది కుందు ని
ర్వాజ రుషా పరితమగు - యశావతసున్ యువక వ్రజంబులన్. ౪౨౪

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూరదేశముల కు - త్సాహంబుతో నేగి గ
ద్దన రాకుండెడు నాథులం గలఁచి వం - తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాత్మతా సతులకుం - గల్యాణదంబైన కా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖ ఫణి తా - ర్మ్యండున్న నంచె తగెన్. ౪౨౫

తే॥ జలధరములు గరిలుచు జలముగురియు, చొకటిచొకటి తాఁకుచునుండు - యొప్పెగొప్ప
కరులు గర్జించుచు మదము - గార్చు చీర్వఁ, దవిలి పోరు సాగించు చం - దంబునంది.

తే॥ పయర తెమ్మెర నుడిగాలి - వానగాలి, యీడనెడివెల్లతో వాయు - వేచి వీవ
జలకణంబులు బాణవర్షంబుమాడ్కి, బడియె దిక్కులుదిక్కులు, పొడిచెనఁగ, ౪౨౬

చ॥ నకల జవాలి కూతయగు ♦ సంపద పెంపంగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు ♦ క్రమ్మట గ్రమ్మట బ్రాణమొందు పాం
దిక నలరారు నాయకల ♦ తీరున వాడిన వృక్షజాల మా
నికను తలర్చి పూచి నసి ♦ నిండి యెలర్చెను వానకారునకా. ౪౩౦

సీ॥ పాటలీ తరువులు ♦ ప్రసవ దూరంబులై , దుఃఖంబు నొందిన ♦ తోయమొప్పు
ప్రేంకణంబులు ప్రస ♦ వించి నిరాశ్రిత, గువలయంబులు కంది ♦ కుండుచుండ
దినకరుండుచు స్వీయ ♦ తేజో విహీనుడై , కరములు క్రుంగఁ బే ♦ దఱిమి నొంద
సంపద లలరార ♦ సంతృప్తి గొనుపోల్కి, నమ్ములు నెమ్మిమై ♦ నర్తిలంగ

తే॥ తమ్మునిదనాడిచన్న బాంధవుల వెదక, వలసియు తాహరహితులై , యలయుజనుల
మొగిని పికము లడగి మాన ♦ ముద్రఁ బూన, నెనక మెనఁగె సీరామనిదెనలఁ గ్రమ్మి.

మ॥ పలురంగులల బంధరంబులు వెనక ♦ బంగారు రంగారు వ
న్నెలచేఁ గ్రాలు ప్రియాభు సూనములపై ♦ నిండారుటల్ పొల్పై నీ
తొలికారామని నూడ్చి గెల్చెఁ గదయెం ♦ తో మేలు మేలంచు భూ
లలనారత్నము గ్రీష్మ మాఁవఁగను పె ♦ ల్పుం జూచు కెంకేలనకా. ౪౩౧

మ॥ తమ శీర్షంబుల కై వడిం దనరి - నిద్దంబై వళక్షంబునై
భ్రమలం గొల్పెడు నాగలింగ కుసుమ - వ్రాతంబు సీతించిన్
ర్పములే యంచు భుజంగ బృందము పరి - వ్యంగంబు గామించెఁ బు
ష్పము లామోదము చెందినట్టులై వికా - సం బందె నాకూటమికా. ౪౩౨

ఉ॥ సీమలు గాని సీమలకు - జేరిన నాథులు గీము సేరఁగాఁ
ప్రేముడి మీఱు తత్సతులు - తృప్తి వహింపఁగఁ బెక్కురీతులకా
గామునికేళిఁ దేలి తమ - కమ్మున నుమ్మిన తమ్మలో యనకా
భూమిని నూపుగింజ పడఁ - బోలక నిండిన వింద్రగోపముల్. ౪౩౩

ఉ॥ నేరెడుపండు దుల్లిపడి - నింగిని తాఁకెడు నెత్తు వొల్పున
మృదువునుండి బంగరువు - మిక్కిలి తెచ్చెడి నేరఁ టేటనకా.
జాతిన వెల్లువల్ నెగడి - సర్జక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్లారిచి తెచ్చుచుం గలియ - గూడుచుఁ బాతె భయంకరసితికా. ౪౩౪

ఉ॥ అందము చందముం బాడవు - నందిన కాండలతోడి మోరటుల్
పొందిక నుల్లసిల్ల దళ - మూలములం బడి యింద్ర గోపముల్
చిందిన తేల పూవులును - చెన్నలరారె ధరిత్రిదేవి సాం
పొందఁగఁ బాడు తేలులకు - నొప్పున నేయు కరంబులో యనకా. ౪౩౫

సీ॥ జంజుమ్మనుచుఁజుట్టి - సుడియాడు మధు లిడ్చి, రావంబు కిన్నర - రవముఁబోల
ఘుమఘుమ ధ్వనులతో - ఘూర్ణిల్లు మేఘుగ, ర్జనము మృదంగ ని - స్వనముఁబోలఁ
బురివిచ్చి యాడు సౌం - సౌరయు మయూర నృ, త్యంబులు చెలుల స - ర్జనముఁబోలఁ
దావిపూవులు కంచు - తాళంబులను పోలఁ, బ్రేంకణంబులు దీప - వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల - కనులఁ బోల, దేవసభ నాఁగ నా భూమి - తేజవిల్లెఁ
బ్రావృడంబుదజాత వ - ర్ష ప్రకీర్ణ, శాంత నిర్మల విశ్రాంతి - సదనమగుచు. ౪౩౭

మ॥ సుర పున్నాగ విశిష్ట పర్యతములక - స్రోతస్వినుల్ జాటు చొ
ప్పరయక జీవులఁ గావ ధాత్రి కరుణా - వ్యాసంగయై మేదిసి
ధర వక్షోజములందు చేసిన పయో - ధారా ప్రవాహం బనం
బరఁగెక; జీవనదాత్రి భూమియె కదా - బ్రహ్మాండ భండంబునక

సీ॥ కోరిన వారల - కోరిక లొనఁగంగఁ, బ్రత పత్రమునకుఁ - బసిఁడిసరులు
వ్రేలనొప్పెడు కృష్ణ - వృక్షంబువై ఖరి, తేలతరువు లొప్పెఁ - బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న - నేపారు తుమ్మెద, రొదలతో నెఱయు పూ - బాదలు పొదలె
కామ మగ్గలముగాఁ - గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల - కొరసికొనుడుఁ

శ్లో॥ గ్రోతతాంకస్థురి కంటె - గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి - యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక - నొగిలి యలుక, చెంది చెంతకు రాసేకఁకుందుచుండె.

మ॥ పరిదూరంబున కేగ వానతటి నె - న్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
షిత నాథాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం - చెక వాడి యిందీవర
ప్రతతుల్య; నాథుఁడు క్రమ్మటిల్లఁగ నని - ర్వాచ్యప్రమోదోత్తరం
గిత సుస్వాంత వినూత్న హాస రుచులక - గెల్పించె జాతీ లతల్. ౪౪౦

మ॥ దరి సర్పించు కుశీలవ ప్రభృతి ను - ద్యత్రీతి మన్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ - ప్పక హేమమృత్పిండముల్
దరులం ద్రోచెను వెల్వ; లింట నతిథి - దన్వించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచె బంకజము లం - భోదంబు నీక్షింపఁగెక. ౪౪౧

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల బహుళ సం - ఖ్యాతామిసీ సంగమా
సందం బొందు విధానఁజేరి యభిబృం - దం బన్ని పుష్పంబులం
గ్రంథై చిందు రసంబు నొక్క యెడఁ గూ - ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రవా
సంద శ్రీకర రూపకంబు కవి తి - స్నక గూర్చు చందంబునక. ౪౪౨

మ॥ మన రమ్యక్షల గెల్చి మించు ధరజక - మాయావి మారీచుఁ డీ
మన రూపంబె ధరించి యూపదలు ప్రా - ముడేసి సంతోషముక

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం - భావ్యంబయకా నగు న
 న్ముని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ - ష్పక జింక లయ్యున్దై. ౪౪౩
 చ|| చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ - జెల్వల చిత్తము వాడియుండ ని
 ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ - రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెక
 వరటి జలంబు లేనివగు - వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
 బరమున వచ్చి చేరినవి - వారక తండములై మరాళముల్. ౪౪౪

శా|| పారావార జలంబు గ్రోలి విను త్రో - పం బోవు మేఘాలితోఁ
 దారామార్గము చేరనేగు బకముల్ - దామోద రోర స్థలిక
 దోరంబై చను తారహారమున ను - త్తుంగోత్తరీయంబనక
 గారామార వెలింగెఁ దక్కినవి చు - క్కల్వోలఁ గన్నట్టఁగక. ౪౪౫

శా|| కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన - క్షోణీశుఁ డేగంగ ని
 క్షేపండుక నుగుణాభిరాముఁడగు ప్రా - వృధూభూఁ డేతేర హృ
 త్తాపం బాటి ధరిత్రి మేనఁ బులకల్ - స్తంభించె నా శాడ్వలం
 బేపారెక గనుపండువయ్యె ధరణీ - వృత్తంబు లెండేగినక. ౪౪౬

మ|| నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లరును వి ♦ జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
 సలరాజాత్మజు దుఃఖముం గని కృపా ♦ సంగాత్ములై జానకిక
 గలయక రోయఁగఁ గన్నులక బఱపి యా ♦ కారించిరో నాఁగ మం
 దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా ♦ నక నీలకంఠావభుల్. ౪౪౭

మ|| అరిరక్తార్ద్ర) కృపాణ కుంతధర వీ ♦ రాగ్రేన రోత్కర్ష శీ
 ర్ష రుహ ప్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా ♦ జద్రాజ బింబాననా ||
 చరణాల కక భంగి నెఱువగు న ♦ బంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
 ద్వార మధ్యంబులఁబోలి పూలతిక లు ♦ త్కంపించె లీలాగతిక. ౪౪౮

మ|| పికరాడ్వృందములార! మిమ్ముబలె తి - విం బల్కు నానీత నో
 పికమై గానసనీమలందు దగ న - న్వేషించి తోడ్పెండనక
 బికముల్ సమ్మతి నెల్లదిక్కులను వే - పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
 పిక వేసారి యలంగి కూయిడుట లా - పెంబోలు నీరామనిక. ౪౪౯

చ|| కడిమిడి మేసి లేగ గమి - గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు లె
 లెడఁబడి బజ్జయె చెదరి - యేపటి మార్జికవోలఁ గన్నడక
 గడిమిసుమంబు లుల్లసిలి - కానఁగనయ్యెను ప్రేత లీడి పెక
 గడవలఁ బోయఁ బై కుబికి - కన్నడు పాల నురుంగుకై వడికె ౪౫౦

సీ॥ కొండచేరువనేలఁ ♦ గొండగోగులు పూచి, కొఱవత కురుల ఘుం ♦ ఘుమలొనర్చె
సురపొన్న పూవులు ♦ విరిసి బెస్తల యుది, దల కచముల తాది ♦ యలరఁజేసె
బల్లంపునేలల ♦ భాసిలు కలువలు, భిల్లుల తలలు వా ♦ సిల్లఁగూర్చె
సద్యో వికస్వర ♦ జాతీ సుమంబులు, వ్రేతల వెండ్రుకల్ ♦ వెలయనొప్పె
తే॥ ఎచ్చటెచట విచ్చిన విరు ♦ లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల న ♦ మ్రోనమొంది
జనన సాఫల్య మొనరించు ♦ కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారల కిదే ♦ వర్తనంబు.

మ॥ విరివిల్కాని కవారిగా శరతతుల్ ♦ వేకూర్చు నీరామనిక
సరసీజాక్షి స్రవన్న సుందర తరా ♦ స్యస్ఫూర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుండు రఘున ♦ ర్యుండెట్టులోర్చుం గటా!
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికిక ♦ దార్కొన్నె నమ్మోదముల్? ౪౫౨

మ॥ అతిద్వీర్వంబగు వాసకారడర ధై ♦ ర్యంబెల్ల మానీంద్ర సం
తతికేసిం జెడుచుంట తథ్యము సుధా ♦ ధారా నిషిక్త స్ఫుటీ
కృతవాక్యక జనకాత్మజక విడిచి తా ♦ నేకాకియై కుండు నా
శ్రిత రత్నామణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా ♦ వృట్కూల మా కానలోక. ౪౫౩

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము.

మ॥ స్ఫురదిందీవరగాత్రుఁ డయ్యెడ మదిక ♦ స్రుక్కుక విచారించు దు
ర్భర తాపమ్మునఁ గ్రుంగుఁ గుండు బలన ♦ త్వంబుల్ దిగంబాఱని
వ్వెరపొందుక జలియించు నూర్పు వెత ని ♦ ర్వేదించు నిశ్చేష్టుఁడౌ
ధరణీజాత ముఖాంబుజాతము నికక ♦ దర్శింతు నొక్కోయనుక. ౪౫౪

మ॥ వనదంబా! వనజాక్షి నాచికోని క్ర ♦ వ్యాదుండు బంధించి దాఁ
చిన తావుం డెలిపింపవో? తెలుప నీ ♦ చిత్తంబు మెకోదో? జీ
వననంధాతవు సీకు నాపయిని న ♦ ద్భావంబు పాటిల్లదో?
నను క్రుంగించి హృదబ్జముం ♦ గలఁతువే? న్యాయంబె యిక్కార్యముర ?

చ॥ మెఱువను కొఱవండ్లు గల ♦ మేఘమ! నల్లని చాయ గల్గి భీ
కరముగ బొబ్బ వెట్టు చెటఁ ♦ గాంచిన నచ్చటఁ దోచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టులును ♦ వంచనయుం గల దైత్యరాజ వై
ఖరి గల నీవు వ్రాణములఁ ♦ గైకొనికాని నివృత్తిసందవో? ౪౫౬

కవిరాజు॥ తరళమృగాక్షి సుధామయవాణి మ ♦ దావళయాన హిమాంశు ముఖక
ధరణి కుమారిని తోడ్కొని వచ్చి వి ♦ తాకును దైత్యము నొందిన నా
కురవుగఁ గూర్పు మనేక సునేత్ర మ ♦ యూరమ! నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంచియుఁ గారుణి ♦ కర్తవ్యము పూనమి నాయమో?

ఉ॥ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని ధీమతువ నయ్యది యార్చు భంగి నే
మమ్మున నాడుచుండెడు ను ధీమత్రతీ! చెడునంటు బల్మి నా
యమ్ముల గ్రుచ్చి నొంచెడు ధీ రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుచున్
నెమ్మది నున్ననాకు మును ధీ నెమ్మిని గూర్చుట విస్మరింతువే? రక్క

చ తరలను దుష్కృతంబులకు ధీ దంచిత సత్కృతు లందు నుండియున్
మరలను మంచిచెడ్డలను ధీ మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియున్
దొరలను సోలితిం జెడితిం ధీ దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియుం
దెరలెను సీతఁగూర్చి నను ధీ దేర్పు కురంగమ! పుణ్యమబ్బెడిన్. రక్క

కవిరాజ, మృదుపద జానకి నిష్కలుషార్తక ధీ మేదిని పుత్రిక యున్నెడ నన్
వదలఁగ నీవు వలంతివె యెన ను ధీ భాసిని వెంటనె యేగవోకో?
సుదతియ నీకును నాయితకూ పరు ధీ సున్ వెడజీవమ! యెంచవోకో?
మదిమది నుండక మాలుమ యంచు ను ధీ మధ్య తృజింప నుఖింతువోకో?

తే॥ ప్రసవ సరములు వ్రేలు నా ధీ రగ్వధంబ!, కలికి కురులతోఁ బగఁబూను ధీ కతన నన్ను
గలఁచుచుంటి యియ్యది గుణ ధీ క్రమమె చూడ?, నెయ్యమెప్పుడునీకుండునియతులందు?

మత్త, సాంద్ర కోరక దంత సంగతి ధీ సర్పముంబలె జాజియున్
జంద్రుతో మరణార్తిఁ గూర్చుచుఁ ధీ జంపనే తలపెట్టె ని
స్తంద్రుఁడొ సురవైరి కోపమె ధీ చాలియుండఁగఁ జంపెఁగా
యంద్రుకోపమొ యంద్రగోపమొ ధీ యింతియోషముఁ జూపుచున్. రక్క

శా॥ మారీచుండు ధరాత్మజాతను హరిం ధీ పం దగ్గ యాలోచనన్
సారంగాకృతిఁ దాల్చె దొల్లి యిపుడో ధీ చంపం గృతాంతుండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యీ ధీ వాత్సాకృతిం దాల్చె మా
కారాటం బానఁగూర్చు వారలకుఁ గా ధీ మ్యాకారముల్ గల్గెఁగా!. రక్క

ఉ॥ క్రూర నిశాచరావళుల ధీ కోపున గర్జిలు కాల మేఘుఁడా!
నీరసమొందె రాముఁడని ధీ నెమ్మినిసీతను తెచ్చి యాయకీ
తీరున మాటి మాటికి వి ధీ దేహ తనూభవ మేని కాంతులన్
బేరిమిఁ జూపి డాచెదవు ధీ వేటిమి చేతలు నీకు నచ్చెనో? రక్క

మానిని, ప్రాణము నిల్వఁగ తావు నొనంగక ధీ యంతట నిండిన తాపము నా
ప్రాణములన్ వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ ధీ బ్రాణము లేని శరీరమునన్
బ్రాణము లేయుట రోత గదా నుమ ధీ బ్రాణ! తొలంగుము తమ్ముడు నీ
ప్రాణము తీయుఁ దదీయ రుషా పరి ధీ పాక మడంపఁగ లేరెవరున్. రక్క

చ॥ అనమశరా! భవచ్ఛరము + లార్తులపైఁ దెగ నేయఁగా నమం
జనములు కావు చేవయును + సైర్యము గల్గిన వారిపల్లనే
యనమున వైవఁగాఁ దగుఁ; గృ + తాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కసి మఱి నాపయిన్ విడువఁ + గా ఫలమబ్బునె? కీర్తి దక్కునే? ౪౬౬

చ॥ అనదృశ దుఃఖ వారినిధి + యందు మునింగిన రాముఁ డివ్విధి
బనచెడి పల్వరింప గుణ + బద్ధుఁడు తమ్ముఁడు కాంచియొర్పు సా
హసము చలింపఁ జేల్మోగించి + యార్ద్ర! యెఱుంగవు నిన్ను నీవు, దు
ర్వ్యసనము కార్యభంజన క + రంబని పల్కుచు వెండి యిట్లనున్. ౪౬౭

ఉ॥ రామ! శమాభిరామ! గుణ + రాజిత ధామ! యలంగులేల? నీ
రామని దీర్ఘమైనదని + చూ? దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచిరూ?
కామిని యున్న తావు వెద + కం గపి సేనలు రావటంచునా?
నీమదిఁ గుండ నేమిటికి? + నెవ్వగసాలయి వాడ నేటికి? ౪౬౮

చ॥ శ్రుతులు నశించినన్ బ్రదిలి + సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుత్రోవ దప్పినన్
వితత నభంబు భూమియును + వీఁగి విపర్యయ మందినన్ భవ
నృతి చలియింపరాదు కల + నన్ బలు దైత్యుల విక్రమ క్రమ
స్థితులు భవ చ్చల దృఢుకుటి + సింగిణి వంగెడు దాఁకనే కదా? ౪౬౯

ఉ॥ మారుతి శౌర్య ధైర్యములు + మానుగ వింటిమి, తక్కువారలున్
వీరులు కీశు లేడు పది + వెల్వలు, పాపములంబలెన్ సదా
తీఱని పీడ వానతటి + దీతాను, జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ + దాఱడి లేదిక నూఱడిల్లమా, ౪౭౦

ఉ॥ దండకయందు మౌనులకు + దానవ వారము పేరు మాయ ను
ద్దండతఁ గూల్చి సౌఖ్యములఁ + దార్చెద నంటివి తగ్గయట్లె యా
దుండగులున్ ఘటించిరి ను + దుఃఖము; వారలఁ జంపి చేవతా
తండము నాకవాసము ము + దంబునఁ బొందఁగఁ గీర్తి నిల్పుమా. ౪౭౧

చ॥ పగతురఁ గూల్పఁగా విజయ + భాగ్యము నిన్ను వరించు; రిత్త యీ
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల + పద్ధతి గాదు; సుఖంబు దుఃఖమున్
జగతిని సర్వజీవులకు + సాజము; నీవు ప్రయత్న పడ్డచో
నెగడవి దేదియుం గలదె? + నీమది చింత యదేల? రాఘవా! ౪౭౨

ఉ॥ ఈకరణిన్ హేతంబు వచి + యించిన తమ్ముని యూఱడింపులన్
శోకము మాని రాఘవుఁడు + జోక వహించెను కొన్నినాళ్లు ల

ఘోరకడచన్న మీఁద నొక యాండ్రము సేసెను గోరుచుట్టుపై
రోకటిపోటు రీతిని దు ధర్మమై జడివట్టి క్రమమౌత.

౪౭౩

సీ॥ కాసారము తెలర్చె ధూసారము తలిర్చె, దటపట లాడుచుఁ దరగ లురలె
ధరణి వేడిమి తగ్గె దరణి వాడిమి మ్రగ్గె, దిక్కులు నల్లనై తెలియవయ్యె
నెడఁబాటు బరువయ్యె దడఁబాటు గురువయ్యె, పక్షివితతి జత పాయకుండ
లోకంబు శాంతించె భేకంబులు రుతించె, నీటియెద్దడి యెల్ల నీగిపోయె

తే॥ చాలినంతకు మీఱి వర్షంబు గురిసె, జనులు ఘటికార యంత్రంబు సాయముననె
గడియ లెఱిగిరి రేయిం బ గల్లు మునరి, పెక్కు దినములు జడివట్టి విడని కతన

సీ॥ కీరవాణుల వాక్య కీర్తికి సిగ్గిలి, చిలుకలు ధాన్యరా సులను డాగె
సుదతుల నుందర రదనంబులకు నోడి, ముత్తెంబులు తరంగ ములను డాగె
గలకంతకంతుల కలరవంబుల కోడి, కలకంతములు కుడుం గముల డాగె
లంచయానల నడ యందంబులకు నోడి, యంచలు మానస మంద డాగె

తే॥ పూల పొన్నలు బంగరు పోకముడిని, విప్పినట్టి పగిదినుండ వెలఁదు లూఁగు
నుయ్యెలల గాలివలె నేగి యువకహృదయ, ములనుక్రాంగించె జలిగాలి, ముసరివిసరి.

తే॥ నర్వసంగముల్ విడిచిన సాదులట్లు, కదలకుండు గ్రావంబుల కరణి సామ
జము లహోరాత్రములును వర్షమునఁ దడిసి, నిద్రలేక చలింపక నిలిచియుండె.

మ॥ చలిచేఁ గంపిలు హంసలెల్ల నుటజ సానంబులన్ హోమ వే
దులపై వ్రాలె బ్రవంగికల్ గుహలలోఁ దూఁగె బ్రవంగాళి ముం
దల నిల్చె ఋషీనత్రముల్ దరులఁబ్ర త్యాహార యోగసిత్తి
నిలుకర జెందిన మాడ్కి నెల్ల సుఖముల్ నీగంగ సవ్వేళల

లయగ్రాహికజడి వట్టియెడఁమీక కురియంగఁ జెనువాఁకలు కొలంకులుతటాకములు నిం
జోకగొని కామిను లశోకమతి నాడమి వితాకువడి తావులును సోకువడకుండె డ్రె
ఆకనము నంటుకొను పోకతరులందు బలు తేకువను కట్టఁబడి టీకు గొనియుండె
శ్రీకర విలాసినులు చేకొనమి నుయ్యెలలు వాకమగు మంచెలును మూఁతపడియుండె

చ॥ మొగలి పొదళ్ల మీఁదఁ గల మోహన దీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి తోరముగా వెలయన్ బకోటముల్
తిగిచిన జెక్కలన్ ముడిచి దేహము చావలమంద నూరికె
మగలను పంపి దూపటిలు మానినులంబలె నొప్పె వయ్యడె.

సీ॥ పలుపలు వన్నెల జల విహంగంబుల, స్వనము మృదంగ ని స్వనముగాఁగ
బహువిధ భృంగ రా వంబులు శాస్త్ర వ, ధృతి నొప్పు సరస గీతములుగాఁగ

కేకుల నృత్య మః నేక విధంబులై, డంబించు భరత నా ధ్రువంబుగాఁగ
 నులుముల కులికి జెఁదరు చూపులం జూచు, సారంగ తతులు స్రేఁ డ్దకులుగాఁగ
 తే॥ వెలయు సుమ లతా వేష్టిత ధ్రువోడ, చిగురు టాకుల చేలంబు ధ్రువదులాడ
 నలరు వనదేవతా నభా ధ్రువయమందు, ముదము దీపించు వేడుకల్ ధ్రువదలుచుండె

చ॥ సకీనెల మంచమందు సుమ ధ్రువయ్యల ధూపపుఁ దావి క్రమ్యుగా
 నుకముగఁ దీగఁ కొనుగల ధ్రువందరులెల్లరు చొక్కుచుండఁగా
 వికచ జలేజ రాజుఁ జలి ధ్రువనమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదల్
 రకముగఁజొచ్చె గంధ తరు ధ్రువంధ్రములకొ నుఖసిద్ధ నేయఁగల్గె. ౪౪౦

ఉ॥ అంచలు కాణమూచియగు ధ్రువంబుజ పుష్పములం ద్యజించి వృ
 త్తాంచిత వాటిఁ జేరి కొమ ధ్రువంబు వసంపఁగఁ దాకికట్టులకొ
 జెంచులు నంచు నించి నిర ధ్రువించిన మంచెలఁ గప్పకొందుగల్గె
 జెంచెత లంటసిల్ల నొగిఁ ధ్రువంబు పెచ్చని హాయి నిద్రకుల్. ౪౪౧

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలం బలియ ధ్రువంబు ముతా పెను చెట్లక్రింద న
 త్తాపుల మేషబృందముల ధ్రువంబు నిల్చిరి గొల్ల లొక్కెడకొ
 త్రోవలుగాని త్రోవలను ధ్రువంబులకై వడి నేగు నా విశా
 చావలి పండ్లు గిట్టకొని ధ్రువంబులకై గృహియించె నెల్లెడకొ. ౪౪౨

ఉ॥ నింగిని మ్రొంగున ట్లడరి ధ్రువంబు వంక్తులు బాణవృష్టి భా
 తిం గొని యేఁపఁ దేనియల ధ్రువంబు పట్టులు వ్రేలు కొనలకొ
 సంగడిగా వసించు నసి ధ్రువంబు చాలక డాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
 తంగము లేగఁ బర్యంత ని ధ్రువంబులం గల కందరాలికి. ౪౪౩

ఉ॥ దీటొకయింతలేని గుణ ధ్రువంబు రాముండు వర వేళలో
 గాటుకకంటి తామరస ధ్రువంబు సుహాసిని భాత్రజాతపై
 మాటిస చింతతో నయించు ధ్రువంబు మార్గము గానక తన్ను చూచుచుకొ
 మాటికి మాటి కూర్చుచుఁ గు ధ్రువంబు తమ్ముని గాంచి యిట్లనుకొ. ౪౪౪

ఉ॥ పంకజగంధి జానకిని ధ్రువంబు విచారండు రావణుం డొగ్గి
 లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి ధ్రువంబు లావణి సోలి పయోధిఁ గూలెనో?
 సంతటమందుచుకొ దనుజు ధ్రువంబు జీవములం ద్యజించెనో?
 జంకి కృశించుచుం బ్రదుకఁ ధ్రువంబు జాలెనో? యేగతి నోర్తుఁ దమ్ముడా! ౪౪౫

చ॥ అరి జన భీకరంబులగు ధ్రువంబు లిట్లు నిమగ్నమంద ని
 ధ్రువంబు గొన దీర్ఘ పుష్ప దృఢ ధ్రువంబు దొర్లగళంబు కృశించి పోవ దు

ర్భరమగు దుఃఖతాపమున ♦ మ్రాలుచు నుండుట నాకు నైజమై
పరంగిన దీక్షై పోటుచకు ♦ వ్రయ్యక యున్నది తొమ్ముతమ్ముడా! ౪౮౭

ఉ॥ జీనువ లించు నీడముల ♦ జేరి మిడుంగుఱుబుర్వ వెల్లునన్
జానుగ ధర్మచారిణుల ♦ సంగతి హాయిగ నిద్రసేయగా
నేనిటఁ దుంట విల్తుఁడు ర ♦ తీశుఁడు పొంచుచు బాధముప్పించే
సూంశరంబు లేయ మది ♦ స్రుక్కుచు వ్రుక్కుచు నుంటి లక్ష్మణా! ౪౮౮

క॥ ఉఱుముల మెఱుములఁ గని పెలు, కుఱు సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి ♦ కుందుచునుంటిన్
నెఱసిన కార్యము లేమిని, వెఱపరులు న్నవ్వనుంటి ♦ విజ్ఞాననిధి! ౪౮౯

చ॥ ఉడుగక యిల్లు వాచ పడు ♦ చుండినచోఁ దపియించి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయె ♦ నిక్కిము; దైత్యుఁడు దొంగిలించఁగాఁ
బడఁతిని గోలు పోవు నప ♦ వాదము రెండవ జన్మమెత్తిన్
విడివడునో? తపోధనుల ♦ వృత్తి నే వీడునో యేమి? లక్ష్మణా! ౪౯౦

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల యిక్క దెలిసి, కొనఁగఁ జరకాలమేగు నా ♦ పనియెవలదు
విరహావహ్నిచేఁ గ్రాఁగి దా ♦ శరథి యీలై, ననుటయే నాకు గౌరవంమనుచుఁదోఁచె

మ॥ అలిసీలాలక విద్రుమోషి గురు క ♦ మ్రాలాప వై దేహి ని
ర్మల భవ్యాత్మక సాహచర్య గుణ ధ ♦ ర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దామ్రద్రవ వైఖరిం గురియు వ్రా ♦ వృట్కూల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం బెరియంగఁ దల్లడిలి ము ♦ స్వం బొందనయ్యెం గటా! ౪౯౧

మ॥ పురుషార్థంబుల పొంటె నీ గృహి శిగాఁ ♦ బూఁబోణి వై దేహి భా
స్వరు సాన్నిధ్యము నం దొనంగితిఁ గృపం ♦ బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజ ధర్మ నిర్ణయము వి ♦ ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మున కున్నె సౌఖ్యముల పొం ♦ దుం దమ్ముడా! చెప్పమా!

ఉ॥ ఊటట పల్కఁగా ననుజుఁ ♦ డుండ వియోగభరంబు నోర్చి పై
నూటడ నేను నమ్మతిలి ♦ యుండఁగ జానకి యిందు వచ్చి నా
కూటటగాఁ గనంబడునె? ♦ యుత్కట దుఃఖము నాసిరిల్ల నా
కూటట గొల్పలేరు మఱి ♦ యొక్కరు దీనికి నంతమేదియో? ౪౯౨

మ॥ శితభల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ ♦ చీకాకు గావించి సం
గత రోషంబున సర్వలోకముల వీఁ ♦ కం గూల్చి దిక్పాలక
ప్రళయిందొట్టి నుపర్య రాక్షస సర ♦ వ్రాతంబులన్ మాడ్చి ని
రతి గావించిన గాక కాంచఁగలనే ♦ కల్యాణి నా జానకీ? ౪౯౩

మ॥ ఘనగర్జనా సమ శింజినీకృతరవా • క్రాంతాప్రదిబ్బంధలా!

ఘన రోషంబున నీ ప్రసంచ లయమున్ • గావింప కిట్లుంట ధ
ర్మ నిబద్ధ సితిగాడె? దానవ సుర • వ్రాతంబు లొక్కండయె
యనిలో నన్నెదిరించి నిల్వఁగలవే • ప్రాణాలతో? లక్ష్మణా!.. ౪౯౬

మ॥ అన సౌమిత్రి వచించు నార్య! కడత్రో • యం బూని యున్నట్టి నా
ల్లు నెలల్ వోయె శరత్తు వచ్చినది ర • ట్తోనాఘః డెచ్చోట నీ
వనితారత్నముఁ దాఁచెనో? బలిముఖ • వ్రాతంబు వే రోయఁగా
ననువౌ కాలము డాసె మానుమిక నీ • యారాటముల్ రాఘవా! ౪౯౭

లయగ్రాక్షీరజలరాశిఁగనిఁ యూరకయ తెమ్మనిన, మాటునలుకాడుటకు • నేరకయతానే
తేర రహినుండ వెర • వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరముఁ నార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల నుఁ రారులను చేర్చికొని, వారకమథించియె చొ • కారమగు వెన్నెన్
శ్రీరమణిఁ జెందె హరి • ధారణిని కార్యములు, తేరకు ఫలింపవు నెఁ తారపడకున్నెన్

మ॥ తన సంకల్ప వికల్ప మాత్రమున భూ • తశ్రేణితో లోకముల్
తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని • త్య శ్రీనిభుం డెప్పుడున్
ఘనచక్రాచులఁ బూనియే దనుజులం • గారించి లోకత్రయం
బురు రక్షించుచునున్న వాఁ డిదిగదా • ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్ ౫౦౦

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మది • దేకునఁ జేసిన శూలి యోచనల్
తపము నుదాత్త యత్నము ను • దంచిత యానముఁ దక్కు దివ్యహా
నుపకరణంబులున్ వినఁగ • నూహ మొనర్ప మతింప శక్యమే?
తపనకులాగ్రగణ్య! ఘన • ధర్మ శరణ్య! తలంచి చూడుమా. ౫౦౧

తే॥ పలు తెఱంగులఁ బలుమఱుఁ ప్రాణహితులఁ, తోడ నాలోచనముచేసి, తోడుగొనుచుఁ
బోవఁదగు నదనునఁ బోయి • పోరొనర్ప, జయము చేతులు ననుటకు • శంకలేల?

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి • నిర్మల ధర్మము నిల్పఁబూని రా
కలిమిఁ దృణించి కానఁ గడ • గండ్లు గడించిన నీకుఁగాక యా
పలువలు రేయిద్రిమ్మరులు • పాపహితాత్ములు క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ • చిత్తులు వారికిఁ గీర్తి యబ్బునే? ౫౦౨

ఉ॥ పావని ధాత్రిపుత్రి పథు • బాములు బాములనొంద సౌఖ్యమో
దావలి నొందు; నీకుఁ గల • యూఱడి యూఱడివోవు; నిచ్చులున్
దేవ మునింద సంతతి న • దింబది సారులు వేడ వారి ర
తావిధి నిర్వహించు ఘన • కా యపహాదులు? రాజవల్లభా! ౫౦౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డీటుల్ వచింప నవి ♦ తథ్యముగా మది నిశ్చయించి శాం
తమ్ము వహించె వర్షముతు ♦ దర్పము తగ్గె శరన్మహంబు మొ
తమ్ముగ లేచె నోజగని ♦ ధారణి వంశ పరంపరాత్మవి
తమ్ముగఁ గాదె? స్త్రీలకు న్వ ♦ తంత్ర దశల్ గలవే జగంబునకా? ౫౦౪

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యించుకంత మదిఁ ♦ గూర్పక యర్థుల కిచ్చియిచ్చి కూ
లంకవ లట్లు రిక్తత న ♦ లంగెడుచో నొక యర్థి రాఁగ ల
జ్జా కురితాననంబు తెల ♦ యెస శ్రావణగురఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి ఘోషములు ♦ వీగఁగ వెల్లన యయ్యె సయ్యెడక ౫౦౫

ఉ॥ మేదిని మేలుకీ శ్లధిగ ♦ మింపఁగఁ డెల్పు శ్రుతుల్ పఠించి క
ర్యామల పద్ధతుల్ తగు ఫ ♦ లావళి శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొందునంత నడి ♦ యొందు నవిద్యవిధిక శరత్సమా
సాదనవేళ నంధతమ ♦ నంబు పలాయన మొందె మబ్బుతోక. ౫౦౬

శా॥ వీరశ్రేష్ఠు లొనర్చుచుండిన నమి ♦ ద్వృత్తంబు శాంతించుచో
భేరీ ధ్వానములంబలెక జలద గం ♦ భీర ధ్వనుల్ శాంతిలెక
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల వి ♦ న్నాణంబులుక శాంతిలెక
నారాజీ లొఱయందు దాఁగినక్రియక ♦ జాటొందె శంపా లతల్. ౫౦౭

తే॥ గిరుల చఱియల దరులఁ గొ ♦ ప్పరములందు, వట్టులొడ్డిన సెలయేళ్లు ♦ వట్టిపోయె
నత్తఱిం గొండ లుత్తరీ ♦ యంబు సంత, రీయముం గట్టిపడిన ♦ రీతిగ్రాలె. ౫౦౮

తే॥ జలదములు సర్వతోపరి ♦ తలములందు, వ్రాలి కురియ నాకనఁబు ని ♦ ర్యలీనమగుచు
న్యాయపథమునఁ గూర్చి న ♦ న్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు ఘనుని కల్మి ♦ వలెవెలింగె

మ॥ మద మాతంగ సమాజముల్ బెరయు సా ♦ మ్యంబంది జీమాతముల్
చదలం డెల్లడఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ ♦ శ్రుం బూడ్చు విన్నాణమై
యొదుఁగంబాఱఁగ నర్తకీ వదన బిం ♦ బోన్మేషములబోలె నొ
ప్పిదమై వెల్వడి వెల్లెఁ జంద్రుఁడు నభో ♦ వీధిక మహోల్లాసుడై. ౫౦౯

చ॥ పసిమి కడని రంగుగల ♦ వాలుగకంటుల గబ్బిగుబ్బలక
ససిగ నలంది తెమ్మగొను ♦ చందన పంకము లాటిపోవఁగా
శ్వసనుఁడు పుష్పితౌ తతుల ♦ పైఁబడి నీరములాడి నెండియుక
మిసికినఁ దాఁకుడొందునని ♦ మెల్లన మెల్లన పీచె హాయిగక ౫౧౦

తే॥ దాశరథి చింత దొలఁగింపఁ ♦ దగిలయదను, దొరకె మేమును జనకజ, సరమునగ
భారమని పోవుక్రియ దివి ♦ బారుగట్టి, నలువతేజీలు నలు వలం ♦ కులకలకలె

కవిరాజ॥ ఛాయలు సీరము సాధుతపస్సుల ♦ చిత్తములంబలె నిర్మలమై
 పరగెను తూలముపై నిడుమా యని ♦ పల్కిన మాత్రనఁ బొక్కులు ని
 బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్ గల ♦ పాయపుఁ జెల్వల కాటుకరం
 గొరసెడు కన్నుల కై వడి నందలి - యల్పులు మిక్కిలి మిట్టిపడెన్ ౫౩

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక ♦ మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొంది యొ
 ప్పిదము తొలంగు కామినుల ♦ వేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
 ల్లఁదనము నొందు పూవులఁ జె ♦ లంగి వెలింగెడి సీరుసిప్పులుల్
 చిదియఁగఁ బీల్చుగా వెలయు - చెల్వల యోషము వోలె రాజులెన్ ౫౪

సీ॥ పిన్నబాలకు లొజ్జ - నన్నిధి నాతని, బెత్తబుసకు లొంగి - భీతితోడఁ
 బలువిధంబులు గల - పాఠముల్ గొంతెత్తి, యాటచుచు నుండెడి - తెఱఁగుదోఁప
 వర్షపునయందు ♦ పరిపరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు ♦ భేషనికర
 మా శరత్పమయాన ♦ నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు మాని ♦ పలుకకుండె

తే॥ తమ వచోనై పుణికిఁగార ♦ వమును ఫలము, గొటలకుండు నదస్సులఁగ్రుక్కుమ్రుక్కు
 మనక మానమే భూషణ ♦ మనుచునుండు, చతురులగు బుద్ధిమంతుల ♦ చందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట ♦ బర్హములను, ముడుచుకొని వినుగున దుఃఖ ♦ మును భజించి
 నెమలి గుంపు లెల్లడ ధర ♦ కీకుమారి, చందమునఁ జిత్రతోఁగూడి ♦ కుందుచుండె.

చ॥ జలనిధి వీచికా కరము ♦ చాచి జలంబను నల్ప సీడ్చి ప
 త్నులఁ గవఁ గూడ లాగికొను ♦ తోయమునఁ గనుపట్టె; వాహినుల్
 పాలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి ♦ పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
 దెలువఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ ♦ దేలెను ముత్తైము లంతటంతటన్. ౫౧౭

చ॥ ఎడయికచే బడంతుక ల ♦ హీన మనోహర వర్ణమొందు న
 వృడువున నద్విధుల్ వినెడు ♦ భక్తులపోలికఁ బోఁకనూఁతులం
 దడరి రహించునట్టి గెల ♦ లదృఢత రీతిగఁ బై యడి నన్నియం
 బడసెఁ గ్రమంబుగా జనుల ♦ భావన హెచ్చుకై నడిక వడిన్. ౫౧౮

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే ♦ గ్రాలుచుంటఁ, జలికి నోర్వక లేయెండ ♦ చిలుకుట్లు
 తటములం జేరి సుఖముగాఁదనిసి కూర్చె, సక్ర సంఘంబు లుదందు ♦ వక్రగతుల.

తే॥ కొనరి మాటాడు చిలుకల ♦ కొమరు గలిగి, సొలయు తేట్లు నలకలఁసాంపుగలిగి
 తలిరు టాకుల చేల యం ♦ దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కై వడిఁదనరె లతలు. ౫౨౦

తే॥ తమవలన నుద్భవించు ముఁత్యములు స్త్రీల, పలువరునతోడ సామ్యంబుఁపడయకునికి
 వారివోములఁ గన నాన ♦ వాటి యడును, లోన మునిగె నాశుక్తులు ♦ కాశరావు,

తే॥ పద్మలతలు వర్ణిల నాఁపత్తములను, మఱుంగుగొని లోభులంబోలెఁ మఱుంగువడఁగ
ద్వారముల మూసికొని లోనఁజేరుకొనియె, గర్కటములు కర్కటులతోఁగలసిమెలసి

౮. కిష్కింధా పటలము. (౧౩౯)

ఉ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ ధీరుఁడు రాముఁడు తమ్ము లక్ష్మణుఁ
గ్రన్ననఁ జూచుచుఁ గడువు ధీమతియు నింత నిద్రమై
సన్న దలంపఁ డియ్యెడకు - నర్మిలిరాఁడు కపింద్రుఁ డేమి యీ
మన్నన? యేమిగాఁ దలఁచె ధీమాసనమందు మదించి? తమ్ముఁడా!

ఉ॥ పొందఁ గడిందియైన కపి ధూస్థలి నీ పగిదిఁ సుఖంబుగాఁ
బొందియు గౌరవంబు దల ధీయఁడు శీలము జూర్చె ధర్మముఁ
డెందమునఁ గణింపఁడు ప టిష్ఠతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
ట్లొందిన నొందుఁగాక కని యుగ మన విక్రమ మింత యెంచఁడో? ౧౨౪

ఉ॥ రాజ్యసుఖంబులఁ మరఁగి ధీరాఁడు కృతఘ్నుఁడు సౌహృదంబు న
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన ధీశికి ధర్మము సత్యమెల్లెడఁ
భాజ్యముగాఁగనుండ నది పాసిన పాపిని ధాత్రిఁ గూల్చుటల్
ద్యాజ్యముగాదు వానిహృద యస్థిర నిశ్చయముఁ గ్రహింపుమా. ౧౨౫

శా॥ ఉగ్రకూరుల సంహరించి ధర్మ ధీర్వృద్ధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రస్థిత నిశాత సాయక నికా యంబుండె; దుర్వారుడై
వ్యగ్రుండై మనఁచెంతనే కలఁడు ప్రేతాధీశ్వరుం డింకనో
సుగ్రీవా! మిముచంపుశక్తి కలదం చుగ బల్కుమా ధీరతఁ. ౧౨౬

తే॥ విసముఁబోలు క్రూరులఁ జంప ధీమాసఁగుగాదు, పుట్టుకఁ వచ్చిపుడుకలఁబోవుననుట
యైదులో లేని దేబది యందురాద, యనఁగ నున్న సుగ్రీవున కానఁ బలుకు ౧౨౭

శా॥ మీ కిష్కింధయు మీ ప్రజా సుఖములుఁ మీ పాలనా పద్ధతుల్
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతో, మేలొందఁగా నెంచుచో
నే కైలాటము లేక రండు కృతఘ్నము ధీమంతుడు రాచేని నా
యీ కోదండ విముక్త ఘోర శర వ పీషాధ్మంబులై చావుడి. ౧౨౮

మ॥ మనకంటె బలవంతులైన విభులఁ మాతాకుగాఁ గాంచ నె
న్నిన ముల్లోకములఁ బలాధ్యు లెచటఁ సీకన్న లేరన్న వ
క్కుణయుఁ వారికి నాటునట్లు దెలుపం గాఁ గోరెదఁ వైశమే
చని యాపీరుల యూహ మెట్టిదియొ లె సంగంచి చర్చింపుమా. ౧౨౯

చ॥ మఱియొకమాట తొట్టతొలి - మన్నన నీతులు నెప్పి యవ్విధుల్
తొలుపిని గూర్చున్న వడిఁ ద్రెక్కొనఁ భూషకు వారి భావముల్

నెఱపుగ నాకుఁ బెల్పుమని ♦ సీరజనేత్రుఁడు కీర్తి భూషణుం
డుఱపుగ నాడి తమ్ముని న ♦ మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పగఁ.

౫౩౦

ఉ॥ బొదలఁబూని యన్నపలు ♦ కాదట మ్రొక్కి యతండు వేదనా
సాదిత వేగుఁడై తన వి ♦ శాల భుజంబున నిల్లు నక్షయ
శ్రీద నిషంగముం జెలఁగఁ ♦ జిత్తమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన ♦ ముం బొనరించె మహాగ్ర శీఘ్రుఁడై

శా॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు సుకుమా ♦ రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యుడు
ర్భీమ ప్రోత్తిత వేగుఁడై మునుపు ను ♦ గ్రీవుండు కొంపోవు నీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురా - మాఁకుల్ ధరిత్రీధర
స్తోమంబుల్ పొడిగాఁగ ద్రొక్కె నొక క్రొం ♦ ద్రోవన్ విస్మయించుచున్.

తే॥ అంఘ్రిఘట్టనచే మేరు ♦ వంత లోతు, పర్వతంబులు భూమియుఁ ♦ బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్శిక ♦ రేంద్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరీక్షింపంగఁ ♦ గానఁబడఁగ.

తే॥ అమితవిక్రముఁడగువాలి ♦ యనుజుఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతిలకని ♦ యనుఁగఁ
వేగ మరయ నొప్పెను సాలభేదసంబు, సేయఁబోయిన శ్రీరామసాయకమన ద్రమ్ము

మ॥ ఒకదిజ్ఞాగము శాబకమ్ము చనఁగా ♦ నూర్పుచ్చుటం గాంచి వే
తొక దిజ్ఞాగము తోడినే నరయ వే ♦ గోద్యు కమై యేగుతోఁ
పికతో లక్ష్మణుఁ డేగుచుండఁ గృతమున్ ♦ వేబార్పు సుగ్రీవు చి
ట్టకమున్ రామునిమీఁది భక్తియును నె ♦ ట్టం దన్ను బిట్టార్పగఁ. ౫౩౫

తే॥ పూర్వగిరినుండి పశ్చిమ ♦ భూధ్రమునకుఁ, బరము నాజ్ఞచే జను భానుభంగి నార్చు
నాజ్ఞ సామిత్రి ఋశ్యమూ ♦ కాద్రి నుండి, కీశవరుఁ డుండు కిష్కింధ ♦ గిరికి నేగ

తే॥ రామునుండివెల్వడు బాణరాజ మరఁగ, వడిగఋశ్యమూకమునుండి ♦ ప్లవగ గిరికి
నేగులక్ష్మణుఁడొప్పె మృగేంద్ర మొండు, కొండ కొండకు లంఘించు ♦ కొమరు దోచ

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు ♦ నినకులేశుఁ, గాంచి ప్లవగులు కాలునిగన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁగాంచి రాము, తమ్ముఁ డరుదెంచె నుగ్ర ♦ విధానననుడు

ఉ॥ పౌరుషవంతుఁడైన రఘు ♦ వర్మని తమ్ముని రాకకుం గతం
బారయ డాసి డాయక ము ♦ ఖాబ్బ విలక్షణ మూహసేసి ప్రా
గ్భార లఘుప్రకారుఁడయి ♦ పాటి పితృవ్య గృహంబు చొచ్చి యం
దార వినూత్న భోగముల ♦ నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కువఁ. ౫౩౬

మ॥ నల నిర్మాణ వినూత్న భాస్వదురు ర ♦ త్నస్తోత విద్యు త్పభా
ఫలన భ్రాంత సురాక్షతారమగు నా ♦ పౌధాగ్ర భాగంబునఁ

గలిత ప్రస్తరమందు తొయ్యలులు రా ♦ కాచంద్రబింబాననల్
లలిఁ బాదంబుల నొత్త నిద్రగొను హే ♦ లాలోల సోనృత్తునిక్. ౫౪౦

శా॥ సుజ్ఞానాఘ్నలు రామలక్ష్మణులు నం ♦ శుద్ధాత్మ లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నానవము నిం ♦ పారంగ సేంచుటక్
బ్రాజ్ఞత్వంబు దొఱంగువాని విలస ♦ ధృన్య ప్రభారాశి స
ర్వజ్ఞ గ్రావము మేరు భూధర గుహా ♦ బన్నుండెనా నొప్పుచుక్. ౫౪౧

మ॥ లలితామోదక పాటలీ వకుళ క ♦ ల్హారాబ్జ సంఘంబులక్
విలసచ్ఛందన చర్చులక్ గచభగా ♦ విరూపత గంధంబులక్
లలనాచ్ఛాంగ విశేష వాసనలఁదా ♦ లంకించి యామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహు నా ♦ సందించు నిద్రాలసుక్. ౫౪౨

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా ♦ మారత్నముల్ సేయు న
మృధురాలాపములక్ ఫలోష్ఠ సుధలక్ ♦ మందస్మిత జ్యోత్స్నలక్
మధువుం ద్రావి వికారచేష్టలను కా ♦ మంబుక్ మదంబుక్ మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యన - స్మాంద్యంబు గొన్నాతనిన్. ౫౪౩

ఉ॥ కుండల హార సన్నుకుట ♦ కూట మరీచులు తెల్లమేనిపై
నిండుటచే దినేశ్వర వి ♦ నిర్మల దీధితి పుంజముల్ మహా
ద్వండలఁ బర్వ రాజులు ను ♦ దార మహీధర చక్రవర్తి నా
నుండెడువాని నిద్రగొని ♦ యుండెడు వానిఁ బల్లభుక్. ౫౪౪

తే॥ కాంచి తారాసుతుఁడు సమీక్షించి కేలు,దోయి శిరమునఁ గీలించి ♦ తొడరి మేలు
కొలుప యోచించి హితవాక్యములు శ్రవములఁ, బడఁగ గంభీరరవమునఁ బలికె నిట్లు

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న- త్యుగ్రాతుఁడై లక్ష్మణుం
డరుడెంచెక్ రభసాతిరేకమున బ్ర - హ్మాండంబై యూటాడఁగాఁ
జరుపందగ్గది యేది? నీదగు నభీ - వ్తంబిప్పు తెల్లంబుగా
నరయం గోరుచునున్నవారు కపు ల - త్యంతంబు విభ్రాంతులై ౫౪౫

మ॥ కఱ లేకొప్పెడు రాజ్యసంపద బలా - త్కారంబుగా లోఁపఁగాఁ
గొఱలేకుండ సురాసంబులు మతిం - గుంచింపగా దేహముక్
మఱచెక్ మాటయు స్నేహముక్ మఱచె నే - మంబొప్పు దారాసుతుం
డుఱిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే - కుండెక్ గవీంద్రుం డటక్. ౫౪౬

మ॥ కలభంబుక్ హరిపోతముం జెనయు నా ♦ కన్నామి మేల్మొందు గాం
గల కార్యంబట నెంత మొట్ట యుడిసెం ♦ గాదంచు దత్తజ్ఞుడుక్

లలితాచ్చ ప్రతిభాధ్యుడుం గపికులా ♦ లంకారుడౌ మారుతిం
గలియంగా నగునంచు గ్రమ్మతిలె వే ♦ గిన్నూర్తి శోభిల్లంగఁగ. ౫౪౮

ఆ॥ హనుమతోడఁ గలిసి ♦ యతనిఁబోలిన కపి, వరులఁ గలిసి మరలి ♦ బయలుదేటి
తల్లి తార యున్న ♦ తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ ♦ జొప్పవరయ. ౫౪౯
తే॥ చేరి జరిగిన వృత్తాంత ♦ మారఁ దెలిపి, భావి కర్తవ్య మేమని ♦ స్రశ్న సేయఁ
జెడుగుసేసి తప్పికొనఁగఁ ♦ గడఁగినారు, తప్పి త్రతుకుట గలదె కృ ♦ తఘ్నులకును. ౫౫౦

ఉ॥ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను ♦ చేరఁగ రండని మీకు జానఁ
జాని వచించు నాగడువు ♦ జార్చిన నాయువు జాణు సంచు ము
న్నే సయమారఁ పల్పితి బ ♦ యిం దగినట్టులె విన్నవించుచుకొ
గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి ♦ కాఁగల దేమిఁకఁ గీడు తక్కుంగఁగ. ౫౫౧

ఉ॥ వారి కడింది యాయువు న ♦ వారణరీతి జముండు కైకొనక
గోల నొకండు తాఁబఱపి ♦ కోరిన రాజ్య విభూతి నిచ్చు నా
భీలగుణుండు రాఘవుఁ డు ♦ పేక్ష యొనర్పఁగఁ దగ్గవాడటే!
మేలును విన్నవించుటలు ♦ మీకె తగఁ బలు మాట లేటికె? ౫౫౨

చ॥ తన సహధర్మచారిణి ను ♦ దారుండు రాముండు పాసి కాసలక
ఘనతర చింతఁగుంది తన ♦ కాయముపై వినుగొందుచుండ మీ
రనువుగ భార్యలం గలిసి ♦ యాదట వోవని భోగనంపదల్
గాని పరిమ త్తతక వికృత ♦ ఘూర్ణ మనస్కుల రైతి రేమనక. ౫౫౩

ఉ॥ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ ♦ తఘ్నులరైతిరి సాప ఘంజముల్
గుప్పనఁ జూపై బుద్ధులును ♦ కూడని త్రోవలఁ బట్టె జేయఁగా
నిప్పు డొకండు గల్గినె? మ ♦ హింద్రులతో నని సేయ నెంచుచోఁ
దప్పక చచ్చువారలని ♦ తార కటూక్తుల మందలించఁగఁగ. ౫౫౪

ఉ॥ కోతులు పాటి గుంపుగొని ♦ కోట కవాటము మూసి స్రస్తర
వాతము వృక్షజాలముఁ గ ♦ వాట బలంబుగఁ బేర్చి మించి తా
సీతలి కేగుదెంచిన న ♦ హింపక మర్దనసేయ వృక్ష సం
జాతము గుండ్లు గుట్టుల న ♦ నంబునఁ దాలిచి పొంచి నిల్వఁగఁగ. ౫౫౫

ఉ॥ వానరు లొకవాటముచు ♦ బంధనసేయుటగాంచి లక్ష్మణుం
డీనియతులే స్వరక్షణ వ ♦ హించుటకా? యని కోవ సంచల
న్మానసుఁడై యలంతిగను ♦ న్న్వయలక్ష్మ్యము చేసి లక్ష్మీకిం.
దానకమైన పుత్ర పద ♦ తామరసంబునఁ ద్రోవఁ దాఁచంగఁగ. ౫౫౬

ఉ॥ అంతట గోట వాకిలియు ♦ నానికఁ బేర్చిన తాలు జప్పలున్
సంతసయైన గోడలును ♦ చయ్యన గూలఁ బ్లవంగరాజి దా
వంతపడంగ లక్ష్మణుని ♦ పావన పాదము సోకి ఘోర దు
ర్దాంత పురాణు పుంజములు ♦ తాటి సమూలము గూలుకై వడిన్. ౫౫౭

చ॥ బలమగు గోట వాకిలియుఁ ♦ బ్ర సర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
సులభముగా రుటంబు చెడి ♦ ట్తోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులన్
మలయంగఁ గాంచి వానర స ♦ మాజము భీతిని తల్లడిల్లుచున్
దొలఁగి చనెన్ సరాలు మని ♦ దూరముగాఁ దమ జీవరక్షకై. ౫౫౮

చ॥ మెఱపును మబ్బు లేక తల ♦ మీఱిన హ్రోదినివోలె లక్ష్మణ
స్ఫురమరు పాదతాడనము ♦ సోక నలంగిన కోటగోడ లొ
త్తొరపుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల ♦ యోధుల ఊమ్ములు మ స్తకంబులున్
బరిపరియై యడంగఁ గని ♦ పాటిరి తక్కినవారు భీతిమై ౫౫౯

చ॥ తెలుపఁ గడించి యైన పెను ♦ దెప్పరమందిన వానరావభుల్
కలఁగి కకాదికం బఱచి ♦ కాటియఁ గేకలువెట్టఁ బట్నమున్
జెలుపుగ మందరాచలము ♦ చిల్కిన య త్తటి నార్పటించుచున్
జలచరరాశితోఁ గలఁగు ♦ సాగరముంబలె బిట్టు ఘూర్ణితెన్. ౫౬౦

ఉ॥ ఈగతినానరుల్ కలఁగి ♦ యిచ్చ తెఱంగునఁ బాటి తత్పురిన్
నీఁగి నమీప షర్వత వ ♦ నీ కుమారాంతర భూములన్ వడిన్
డాఁగఁబురంబు దట్టముగ ♦ డాబుగఁ బంచిన భంబు బృందమున్
నీఁగు నభంబు నా సాగను ♦ నీఁగి బిసోరన నుండె నత్తఱిన్. ౫౬౧

ఉ॥ అంతట రాము నాసతియె ♦ యాశ్వుతి గొన్న విధాన నూర్మిళా
కాంతుండు రాజవీధి ది ♦ గాలునఁ జూచ్చుట చూచి తారతో
మంతస మాడుచున్న కపి ♦ మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె వీ
ధ్యంతరముం భజించె నీక ♦ నయ్యెడి దేమని కేకవెట్టఁగన్. ౫౬౨

ఉ॥ అయ్యెడ సంజనీతనయుఁ ♦ డంగద మాతను గాంచి తల్లియా
యయ్య మనంబు నూనమున ♦ కన్నను కోమలమాను గాన వెన్
దియ్యక నీవ యేగి యరు ♦ దెంచెడు వాకిట డడ్డగింపుమా
యియ్యదె చేయఁదగ్గ పని ♦ యివ్వలికిం గనవిచ్చి చూడఁడున్. ౫౬౩

చ॥ అనభ్రమఁ దార యిట్టును ♦ నంతటి భీతి యదేల? యేనె యా
తనిఁ గని మాటలాడి చెడి ♦ దంబగు కోప మడుగఁజే సెదన్

జనుడన వారు దవ్వులకు ♦ జట్టిన నేగిరి పుష్పవేణులొ
వనితలు చుట్టిరా నరిగె ♦ వారక తార యుదార ధీరతన్. ౫౬౪

చ॥ మదగజ సన్నిభుండయిన ♦ మాన్యుడు లక్ష్మణుడంతః గీత రా
ట్రుదవిని చొచ్చి యంతిపురి ♦ బంగరు నాకిలి జేరఁ బోవ వ
ట్రుదముల లాగు నై జనుగు ♦ బంధుర వాసన గల్గుపెన్నెఱుల్
పొదలు వరాంగనా మణి ప్ర ♦ పుల్ల జలేజ దళాక్షి తారయున్. ౫౬౫

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ ♦ గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
బ్రాంచిత చంద్రికా నిభ ద ♦ రస్మితమున్ మణి కల్లు లేదనం
గాంచిన కాను లేఁగొమరు ♦ గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నడల్
మించిన కన్యకల్ బలసి ♦ మేవడి రాఁ జన వాలి దారయున్. ౫౬౬

సి॥ మేనఁదాల్చిన మేటి ♦ మిసిమిపాత్రుడ నగల్, పిల్లు సమ్ముల వలె ♦ నెలుఁగుచుండ
కాలి యుదియలును ♦ కాను మేఖలలును, జేజే నినాదముల్ ♦ నేయుచుండ
పలుపలు తెఱఁగుల ♦ వంగిన ముంగురు, లరిది తెక్కె-బుల ♦ ట్లందగింప
గజైల రవములు ♦ ఘన భేరి మ్రోతగఁ, బిలుందులు మెఱవడి ♦ యరదములుగ
తే॥ బొములువిండుగఁగన్నుల ♦ ముంబుగనమరి, యకానతింబునై న్యమ ♦ య్యనఘనలమఁ,
గినుక వదలి మోమును వంచు ♦ కొనుటెకాక, వారిఁ దీక్షిచూడఁగఁగఁ ♦ వాయిగొనియె.

చ॥ మొగమును వాంచి కార్ముకము ♦ భూస్థలి నూని సునిత్రసూతి యా
తగవున సత్తగార్ల పెను ♦ దండున నిల్చిన క్రొత్త యల్లుడకొ
పగిదిని కొంకునొంది నిలు ♦ నం బరిశుద్ధ మయాత్మ తార కో
డిగములు లేని సిగ్గును గ ♦ డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లనుక. ౫౬౮

ఉ॥ వీరకుమార! నిప్తమెయి ♦ వేయి సమల్ తప మాచరించినకొ
మిరఁగు మమ్ముబోటి గృహ ♦ మేధుల యిండ్లకు వత్తురేమి? మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర ♦ సీరుహముల్ వహియించి మాగృహం
బారఁ బవిత్రమయ్యెఁ బురు ♦ పార్థము లెల్ల లభించె మాకిటక. ౫౬౯

ఉ॥ సీమహితోగ్రమూర్తిఁ గని ♦ నిర్విక కోతులు భీతిచేత ది
క్కామొగమయ్యె నీకడఁక ♦ కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామసదాంబుజంబు లను ♦ రక్తి సతంబు భజించు నీవ యా
స్వామిని యొంటిమై విడిచి ♦ వచ్చితివేల? కుమారసత్తమా! ౫౭౦

శా॥ సంగీతంబునకంటె నింపయిన వా ♦ చాస్ఫూర్తిచే దార స
ర్వాంగిణ ప్రశమంబు గూర్చు పగిదికొ ♦ వాచింప సౌమిత్రి సా

- రంగాంకుండు దినంబునక వికలుడౌ ♦ రాగక వెలుంగారు తా
రంగాంచంగ వెనక నుమిత్ర మదికిక ♦ రా నొందె బెందుఃఖముక. ౫౨౦
- ఉ॥ మంగళసూత్రమూడ్చి కును ♦ మంబులఁ దాల్చక రత్నభూషిత
స్వంగము వెల్లినొండఁ గల ♦ పంబు లలందుట మాని యున్న తా
రాంగన వాలకంబు గని ♦ యత్తఱిఁ దల్లుల యిట్టి దుస్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల ♦ జాలిని కన్నుల నించె నశ్రువుల్. ౫౨౧
- చ॥ ఇటువలెఁ నల్లు లిద్దఱును ♦ హీనదశక భజించియందు ర
క్కట! యని జాలిఁదూలి కలఁ ♦ కం గొని యేమియుఁ దోచకుండి సం
కటపః ప్రశ్న సేయ నొడి ♦ కంబున నుత్తర మీయఃకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగతము ♦ గాదని తారను గాంచి యిట్లనుక. ౫౨౩
- చ॥ రనిజుఁడు నున్న తాను దన ♦ రాణువతో ధర్మతనూజ నీ
భువి సకలంబు రోసి సతి ♦ పోబడి తెల్వెద నంచుఁజెప్పి తా
నవలను రాని కారణము ♦ నారసి రమ్మని పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని ♦ దాని నిజస్థితి దెల్పుమా యనక. ౫౨౪
- తార లక్ష్మణుని సమాధానపఱచుట.
- ఉ॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱిఁ ♦ బెద్దలు సైరణ సేయుటాప్పు మీ
కన్నను మిన్న లేరు కని ♦ కావ? దినేంద్రసుతుండు దూతలం
బన్నగ వేలువేలుగను ♦ పంపె భువింగల యెల్ల సేనలక
గ్రన్ననఁ దేర వారలకుఁ ♦ గాచెను గాక కడంక మానెనే? ౫౨౫
- ఉ॥ కోతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ ♦ గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి ♦ దూరములేదు భవత్పదాంబుజ
ధ్యాతలఁ గాచు కార్యమునఁ ♦ దల్లిని పోలిన మీరు పూర్ణ వి
ఖ్యాత యశుల్ సహింపఁదగు ♦ నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా. ౫౨౬
- ఉ॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ ♦ దండన కర్దులు గల్గ రీభువిక
దప్పులు లేనివారి యెడఁ ♦ దన్నుటకంటను తప్పునైచుటల్
గొప్ప యటండ్రు మిత్రులకుఁ ♦ గోరినవెల్ల నొనంగి వానిచే
దప్పిక యించుకైనఁ దమ ♦ తప్పెగదా యని సైఁవఁగాఁదగుక. ౫౨౭
- ఉ॥ సత్యమనస్కులై యరిని - చంపి సుఖాస్పదమైన రాజ్యముక
నిత్యముగా నొనంగితిరి - నీరజనేత్రకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయమొప్పు మీకునయి - ప్రాణము లీయరయేని యట్టి శాం
గత్యము నేతిబీజయగుఁ - గాక నిజంబగు సాహృదంబాకో? ౫౨౮

ఉ॥ ఇమ్మగుమేలు మీవలన - నిచ్చ గడించినవాడె మిమ్ముల
శ్మయ్యమొనరించునేని యధ - మాధముడై చెడు నంతెకాక లో
కమ్మున నెద్దడిం గుడిచి - కష్టము లొంది షరమ్ముగందు ని
త్యమ్మగు సౌఖ్యసంపదలఁ ♦ దన్నికొనుం దసకాలఁ దానుగజ్జె. ౫౮౯

ఉ॥ మేటి కపీంద్రుఁ గూల్చినది ♦ మీశర మొక్కండై కాడె? నేడు దై
త్యాటవులం దహింపఁగ న ♦ హాయుడొకం డనియేల మీకు? మీ
బోటని దాచియున్న నెల ♦ నుం చెలుపంగలరే యవశ్య మీ
పాటియొనర్ప నర్హులుభ ♦ నత్పరిచారకు లివ్వనాటకున్. ౫౯౦

మ॥ అని యింద్రాత్మజుడార తార యను చా ♦ కృత్రేణి నాల్గించుచో
ననుకంపామతి లక్ష్మణుం డవుడు ప్రీ ♦ డాయత్త చిత్తుండుగాఁ
గనలుక మానెనకాఁ దలంచి ప్రతిభా ♦ గణ్యుండు సామిరి క్ర
న్నన నేతెంచి సుమిత్రసూతి పద కం ♦ జాతంబులక వ్రాలఁగజ్జె. ౫౯౧

ఉ॥ కోపముగల్గిన గృహను ♦ గూర్చెడు లక్ష్మణుఁ డాజనేయు సం
తాపముగాంచి యూఱడిలి ♦ తత్త్వగుణాంచిత నీవు సైతముక
బ్రావు నొసంగు మమ్ము మఱ ♦ వందగునే? యస వాక్యకోపిండుం
డౌ పవనాత్మజుండు విను ♦ మా యని తెల్పుడొడంగ నివ్వధిక. ౫౯౨

ఉ॥ ఓపినపెద్దలక జనకు ♦ నొజ్జను తల్లిని స్త్రీల గోపూర్ణ
బాపలఁ జంపువారి ఘన ♦ పాపచయంబును పాచితంబుచే
బాపఁగవచ్చు గాని యొక ♦ పట్టున మేలును సన్మరించు నా
పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ ♦ బాచిత మొండు ధరిత్రుఁ గన్ననే? ౫౯౩

ఉ॥ మీశుఁ బ్రవంగరాజునకు ♦ మేలగు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
నేకద నాఁడు కూరిచితి ♦ నిప్పుడు నెయ్యము శీర్ణమైనచో
నేకడఁ దప్పి యేగఁగల ♦ మేనును వానరనాథుఁ డంతియే
కాక భవత్సహృత్త్వమునఁగల్గిష మందుట కాదె మా మతుల్? ౫౯౪

మ॥ తొలి జన్మంబున నీభవంబునను సం ♦ తోపంబునం జేయు ప్రా
జ్ఞునేవల్ ప్రత దాన ధర్మములు సం ♦ శోభిల్ల మీరూపమై
చెలఁగెం గాకని నమ్మియుందుఁ గ్రిజగ ♦ జేస్సవ్యల్ కృపంజూడుడి
తలి దండించిన విడ్డ తల్లి పద ప ♦ ద్మంబుల్ వడిం జుట్టచే? ౫౯౫

మ॥ కపిరాజేంద్రుండు మిమ్ముగూర్చి మఱవం ♦ గాలేదు జంఘాలురక
గతి సంఘంబులఁ దేరఁగాఁ బనిచి రా ♦ కం జూచుచున్నాఁడు త

త్కపులేరేరగఁ దామనంబు గలిగెం ♦ గాకన్యము లల్లునే?
కపియైనం దగవుం ద్యజింప నరకా ♦ క్రాంతిండు గాకుండునే?

౫౮౬

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు ♦ దారుడు మేలొనరింప వానికై
తన కొదవంగనొరతని ♦ తప్పక యాతని శత్రువర్గమున్
జెసి యెదిర్చి గెల్పుటయొ ♦ చేడ్పడి కయ్యమనెను చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన ♦ ధర్మము వేలొకచేత యుక్తమే?

౫౮౭

ఉ॥ నీవింక నిందు నిల్పుటయు ♦ సీతికథంబును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగిరేని మన ♦ తోయాము ద్రెంపఁగఁ బూనకుందురే?
నీవ యనుగ్రహించిన వ ♦ నేచర రాజ్యరమన్ సహోదరున్
లోవరి కేగుడెంచి యవ ♦ లోక మొనర్తువు గాక రమ్మనన్.

౫౮౮

చ॥ హనుమని మాటలన్ వినిన ♦ యార్జునుడు కోపము వీడి రాముచే
దనియ లభించు భోగములఁ ♦ దత్పరతన్ భజించి మత్తుడై
మనమున విత్రికార్యమును ♦ మానిన యాతఁడు కాఁడు కావునన్
వనచరరాజు చూడఁదగు ♦ వాడని చింతనసేసి యిట్లనున్.

౫౮౯

క॥ పలుకంగలదే? పనసజ!, పలుకఁగ నగునేమి? యన్న ♦ పరితాపంబున్
దిలకింపఁ గలిగెనేనియు, శిలయైనం గరఁగుఁ గడుపు ♦ చెఱువగుఁగాదే?

౫౯౦

శా॥ క్రూరాత్ముండు ధరాత్మజం జెఱగొనం ♦ గోపంబు మానాగ్నియున్
శ్రీరామున్ దహించుటల్ గనిన నా ♦ చిత్తంబు సోద్రేకమై
ఘోర క్రూరతఁ గొంది కొంది నటకం ♦ గోరుం జఘన్యావలిన్
గ్రూరత్వంబు నపాఖ్యయుం దలఁపఁజూ! కోపాతిరేకంబునన్

శా॥ నాకోపంబును నేనె యార్చుకొని ప్రా ♦ ణంబుల్ బిగంబట్టి నీ
తాకాంతున్ దగ నూటడించుటకె నీ ♦ తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లడంగకున్న జగముల్ ♦ మాఁడున్ సురల్ చతురం
తేకాకుండఁగ ధర్మమాఱు;విధిచె ♦ ద్దియం దాటె శక్యంబాకో?

౫౯౧

ఉ॥ పోలఁగ నిన్ను చూచి రఘు ♦ ముఖ్యుండు దెప్పురమందువేళ నీ
మూలముగా శుభంబులను ♦ పొందఁగజేయన యంచుఁ గీశభూ
పాలుని నన్నువోలెఁ గొని ♦ బ్రాంతిని చూచుచు నిన్నినాళ్లు ప్రా
ణాలను నిల్వెగాక తన ♦ నాతిని రోయఁగలేడె యమ్మలన్?

శా॥ ఆకాశంబనలేభూ జలధి శై ♦ లాంతర్గుహానీమలన్
లోకాలోకములం దజాంఢమున నా, లోకించి భూపుత్రి) వృ

దైవ్యకల్యణంబు దొలించి తెచ్చుటకు భా • స్వద్వంశ్య కోదండమే
వీరకంజాలనైయైన మీపలుకు ని • ర్వీర్యంబు గానొప్పునే? ౫౯౪

శా॥ ఈపాలారుపు కాలయాపనమెకా - దెన్నంగ నైత్యాలికిం
బ్రోవుం గూర్చితి రాదితేయుల హిత - మ్ముం దూర్చి పారాశరి
వ్యాపారంబులఁ గూర్చి పాపముల నొ - ప్పంగూర్చి లో నెన్నఁడుం
గోపంబూనని రామచంద్రు మదికిం - గ్రోధంబు గల్గింతురే? ౫౯౫

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁ డా - ర్యా! మించు కార్యములన్
మనమందుంపకుమయ్య మేము చలువన్ - మైకొన్న కార్యంబు వీ
డినచోఁ బ్రాణమె వీడువార మిది పా - టింపంగ ధర్మంబె యొ
మ్మిన సాక్ష్యంబగు భానుసూనుఁ గన ర. మీమా! ప్రేమ దైవాటంగన్ ౫౯౬

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డనిల • సందనుఁ గాంచి వచించు మారుతీ!
నీవనినట్లై పూర్వమును • నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నమున్
దావకబోధనం బెపుడుఁ • దప్పము పోదము కీశరాణ్యనో
భావము గాంతమంచు • వడిఁ బావని వెంబడి నేగె లోనికిన్. ౫౯౭

సీ॥ శరములవంటి వీ • క్షణములు చెంగలు, వలవంటి సౌరై స • వదనములును
వింటికోపులఁబోలి • నెలుగొందు భామలు మ, యూరంబువంటి యొ • య్యారములును
అంచకై వడి మంద • యానంబు ముత్తియ, ములనంటి యొప్పై • నలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు • కోయిల కంఠముల, బంగరు గిండ్లనఁ • బరంగు చనులు
తే॥ చంచలా లత యనఁదగు • నన్న కౌను, లలరు సంపెగవంటి నా • నలును కారు
మొగులు నాఁదగు కచభార • ములును వలయు, చెలులతోఁదార శుద్ధాంత • నీమకరిగె.

ఉ॥ అత్తఱి వాలిసూనుడు న • యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
నత్తము పాదపద్మములఁ • జాగిలి మ్రొక్కంగ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమ! నీవు మున్నరిగి • యోజను దెల్పుమ యన్న నాతఁడున్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడిఁ • జేరఁగఁ బోయెను పిన్నతండికిన్. ౫౯౮

ఉ॥ అంగదుఁ డేగి యంతిపురి • నర్కజు పాదముల్కొత్తి నిద్దురన్
దొంగలపాలునేసి వడి • దోర్బల యుక్తుఁడు లక్ష్మణుండు తో
నంగద ముమ్మరింపఁ జల • మంబుధికంఁజెను దొడ్లగాఁగ నీ
ముంగలి వాకిట న్నిలిచె • మ్రొక్కెద వైభవ లేచి రమ్యునన్ ౬౦౦

ఉ॥ మత్తునఁ దెప్పితిల్లని సు • మాళము నొందిన భానుజుండు మై
వృత్త సుకాశినిమణు ల • ఘాంతముగా నొనరించు కేకలన్

జత్తముదేటి రాఘవుల ♦ నేగి దలంపము యట్టులుండ రే
కెత్తిన కిన్నతోడ నతఁ ♦ డేమి కతంబున వచ్చె దెల్పుమా. ౬౦౧

చ॥ అనవుడు సంగదుం డనున ♦ యమ్మున నిట్లనుఁ బొల్లి బాసచే
సిన గడువుం గతించె రఘు ♦ శేఖరు నన్నిధి కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ ♦ లోలత సత్యము నెంచలేదు ల
క్ష్మణునకుఁ గిన్నపుట్టె హను ♦ మంతుని సాంత్యము ప్రోచె నెల్లరఁ. ౬౦౨

తే॥ లక్ష్మణుండు వచ్చు వేగబ ♦ లంబు గాంచి, కోట వాకిలి బిగియించి ♦ కోఁతిమూఁత
తాలు అప్పులు పేర్చిక ♦ రములఁ బూని, నిలిచియతని కోపాగ్నిని ♦ నిగ్రుడఁజేయ. ౬౦౩

తే॥ వారిచేష్టలఁ గని యల్లి ♦ పాదమునఁ గ, వాటముందన్న నదియును ♦ ప్రహరిలోడఁ
జేర్చు తాలుఅప్పలతోడఁ ♦ బిండిపిండి, యగుచుఁగూలి చెదరిపోయె ♦ నన్ని దెనల ౬౦౪

తే॥ దానిఁ గాంచిన వాసర ♦ సేనలగతి, యేమియయ్యె నెచ్చటికేగి ♦ యిటుముగొనియెఁ
దెలుపనేటికిఁమాతల్లి ♦ తెలిసి చెలుల, తోడ సామిత్రి వచ్చెడు, త్రోవ నిలిచె. ౬౦౫

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని ♦ తాజనతా పరివీక్ష సేయఁగా

నేరక లోనఁద్రోచిగొని ♦ నెట్టు చిరాకున మానమూసఁగాఁ

దార మృదూక్తి మావలనఁ ♦ దప్పెది వర్తిలె? రామువీడి యీ

తీరున రాఁగతంబు గల ♦ దే? యన నాతఁడు విన్నె సర్వముఁ ౬౦౬

ఉ॥ వచ్చినకార్యముం దెలుప ♦ వారక తారయు సూర్యసూతి తా

నిచ్చట నూరకుండఁడు మ ♦ హింగల వాసరసేన దేరఁగా

నచ్చుగ దూతలఁ దెనల ♦ కంపెను వారల రాకవేచినాఁ

డొచ్చెము లేదటంచుఁ దన ♦ యోపిన యంతకు మాన్వెఁ గోపముఁ. ౬౦౭

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను ♦ దాశరథుల్ కనఁబూనిరేని యీ

జగముల నేరెదుర్కొనఁగఁ ♦ జాలినవారలు? లక్ష్మణుండు కో

పగతిని తీవ్ర వేగమున ♦ వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁదెల్పకీ

పగిది యొనర్చుటెల? యన ♦ వాలితనూజుండు తండ్రి కిట్లనుఁ ౬౦౮

ఉ॥ ఆతఁడు వచ్చుతీరరని ♦ యప్పుడె తెల్పితిఁగాని నీవు నీ

చేతములోన లేవు మఱి ♦ చేసెడి దేమని వాయుసూతియే

యీతఱిఁ ద్రోవ దెల్పునని ♦ యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్ష్మణుఁ

బ్రాంతిగఁ జూడనేగుటయె ♦ భావ్యము చెచ్చెర లెండు నావుడుఁ. ౬౦౯

సుగ్రీవుండు సురాపానమును దూషించుట

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు ♦ చెల్మి వహించు కపింద్రుఁ డిట్లనుఁ

బావనమూర్తించే మహిత ♦ భాగ్యము నావలె బొందరవ్వరుఁ

నావలన నవంతల న ♦ ఇంచుకొనం దలపోయుచో సురం

ద్రావి నమస్తమున్ మఱచి ♦ తప్పితి నాతనిఁజూడ సిగ్గసున్.

౬౦౦

ఉ॥ కల్లును త్రావు కై పాకఁడు ♦ గాక మఱొక్కటిలేదు; దీనిచే
దల్లిఁ గళత్రముం జెలియు ♦ తద్ జ్ఞతయే నశించు నన్నచో
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు ♦ గూరిన నేనుగు? మాయ పైకొనన్
దలడమంది దానివయి ♦ దార్పితి హలను వెట్టిపోలికన్

శా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల న ♦ మార్చించు సిహతులే
మాయందాఁటి నిముక్తి నొందుదురు; పై ♦ మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురన్ భజించు జనముల్ ♦ జ్వాలాకరాశాగ్నిలో
నేయుం బోయుచు నార్పఁగాఁగడగు చి ♦ న్నెం బొల్పువారే చుమి?

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని ♦ ధ్ధామంబులై తూలెడిన్
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల న ♦ వృంబైన దేహంబు నీ
మనుజుం డొందెడు నొందియొది సిదపన్ ♦ మైరేయ పానంబుచే
జరుఁ డంధుండయి నూతి గఁబడెడిఁ ద ♦ త్సంగత్యముల్ కూడునే? ౬౦౩

సీ॥ శరణాగతార్థిర ♦ క్షణధురీణులు తత్త్వ నిష్ఠాతు లింద్రియ ♦ నిగ్రహులును
సుఖదుఃఖనమచిత్త ♦ శుద్ధిగలారు గా, కొరులను మఱచి ♦ సురను ద్రావి
మత్తునఁ బడరాని ♦ మల్లాటపడి దూఱు, గనువార లొందున ♦ దగ్ధిమఁగలదె?
వంచన చౌర్య మ ♦ బద్ధోక్తి యున్నాద, మజ్జాన మవలేప ♦ మవినయంబు

తే॥ ప్రాక్షనాన్వయాచారగ ♦ ర్హణము శరణు, చొచ్చువారిఁ జేసిడుట ♦ చుట్టిచెఱచు;
విసము త్రాగువారిని చంపి ♦ విడుచుఁగాని, కల్లువలె నవ్వలను నర ♦ కంబుసీదు. ౬౦౪

ఉ॥ మిత్రమహాపకారము న ♦ మిత్రులుకూర్చు మహాపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచినది ♦ నేర్చిన నిద్రయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతనిచ్చుమార్గమును ♦ బన్నము వచ్చునిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱింగెనేని జన ♦ మాస్యత నొందుట యబ్బురంబోకో? ౬౦౫

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడవచ్చునని న ♦ మ్మంబుల్కు నద్యాక్య ము
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె నిక వా ♦ దాడన్ ఫలంబుండునే?
తుదకీయాపద మారుతాత్మజునిచేఁ ♦ ద్రోవంబడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మణునికో ♦ ప జ్వాలలన్ మాడనే? ౬౦౬

మ॥ సుర నేవింపఁగఁ గల్గు దోషములు నన్ ♦ స్రుక్కించె నిక్కంబుగా
సుర చేదాఁకు టటండఁ జింతనమె తే ♦ చ్చుం బ్రాణగొడ్డంబికన్

సురజిత్రంబున నెతునేనియు ♦ రఘు ఖోణీశు పాదాబ్జముల్
తోటఁగం ద్రోచి నలంచుఁగాక పయి నెం ♦ దుంగొని చందంబునక. ౬౧౭

మ॥ అని సుగ్రీవుఁడు తెల్విడెచ్చుకొని తా ♦ నత్యంత మోదంబుతో
నినవంశీయుని స్వాగతంబుకయి యా ♦ యిత్రంబుచేయించుచుక
దనయా!మున్నగు నేగుమంచుఁ బాలుపొం ♦ దం బంపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన ♦ ద్వారంబున న్నిల్వఁగక. ౬౧౮

సీ॥ అయ్యెడ శ్రీచంద ♦ నాగురు మృగనాభి, కాదులు వికచ ల ♦ తాంతదామ
ములును మంగళకుంభ ♦ ములును దీపశ్రేణులును ముత్తైముల సరుఁలును ధ్వజములు
వీలికుచ్చులు శంఖ ♦ భేరీరవంబులు, వీధులయందెల్ల ♦ వెలసినిండె
శుద్ధ స్ఫటిక శిలా ♦ సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న ♦ ఖచితములగు

తే॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణాస్వామి ప్రతిఫ, లింపజూచువారలకు భావింప శత న
హస్ర కార్ముక ధరులట ♦ కలవి మోటి, వచ్చి రను సందియము దోఁసఁబ్రజ్వలించె.

ఉ॥ వాలిసుతుండు రాఁ గనిస ♦ పార్థివపుత్రుఁడు వాసరేంద్రుఁ డెం
దేలలి నున్నవాడనిన ♦ నిద్ధపరాక్రమ!తొల్లి బామునక
జాలఁగఁ బున్నెముల్ నలుపు ♦ సౌరి భవచ్చుభదాగమంబుకై
పోలఁగ వేచుచుక మొగిలు ♦ ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాక. ౬౨౦

ఉ॥ మేలి కడానిసామ్యులను ♦ మించుగఁ దాల్చి రహించు వాసర
స్త్రీలు కలాపముల్ విరులు ♦ తీరుగఁ జల్లుచు వెల్లచాచురాల్
లీలగ వై వఁగా విధుని ♦ లీల వెలింగెడి యెల్లనీడఁ గీ
శాలి భజింప భానుసుతుఁ ♦ డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె నమ్రతక. ౬౨౧

సీ॥ బింబాధరలు రఘు ♦ వీరుని సేవింప, సర్వాదులను గొని ♦ యరుగుదేర
భేరీ పటహ ఝల్ల ♦ రీ రావములు మేఘ, నిస్వసంబులలీల ♦ నెరవుకొనఁగ
సంగీతవాద్యముల్ ♦ సకలదిక్కులనిండ, వేలుపుల్లని చాల ♦ విభ్రమింప
యశావతంబు నడుమ ♦ నారారు కపిరాజు, రిక్కలలోఁ జంద్రు ♦ రీతి వెలుంగు

తే॥ శ్రీయుతుండు సుందరుండు సుగ్రీవుఁ డుదిత, భాను పగిది రాజ్యలుచు భక్తి వినయ
సంభ్రమంబులు మునుకొని ♦ సందడింప, నియతి రామావరజుని సన్నిధిని నిలిచె

ఉ॥ వాసరనాయకుం డెదుట ♦ వైభవ లీలల నట్లు గన్పడక
మాసితమూర్తి లక్ష్మణుండు ♦ మానసమం దుదయించు కోసముక
మానుగ ధర్మసూక్ష్మమును ♦ మన్ననసేయు మహాత్ముఁడౌట దా
మానిచె సుత్ర రక్షణమె; ♦ మాన్యుల కిన్క నిమేషమేకదా? ౬౨౨

క॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొ, కొండు నొక్కరు కౌగిలించి ♦ కొని గాటముగాఁ
దరుణులు కప్పులును తమతో, నరుడేరఁగ బసిడిమేడ ♦ కరిగిరి బ్రాతిక. ౬౨౪

చ॥ వ్రవగకులాధిపుం డచట ♦ వైచిన సింగపు గద్దెఁ జూపి మా
నవవర! కూరుచుండు మన ♦ సవ్వచు నాతఁడు నాదువేల్పు రా
ఘవుఁడు వనంబునందు కడు ♦ కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
పవిదిఁ బసిండి గద్దెపయి ♦ భాసిలువాఁడను నీవ తెల్పుమా! ౬౨౫

ఉ॥ కైకవరంబునకొ మణివి ♦ కాసి కిరీటము వీడి కాసలకొ
నాకనుదోయి మాఁడఁగ దృఙ్గప్రసరంబగు సెజ్జ రాఘవుం
డాకరణికో దపింప నక ♦ టా! విరుల్కొల్కిన పైఁడి గద్దెపై
నేకరణికో వసెంతు నది ♦ యించునె నామదికికొ సుహృత్తమా! ౬౨౬

తే॥ అనుచు సౌమిత్రి వచియింపఁనర్కసుతుఁడు, కనుల జలజలమనియత్రు, కణములురలు
నేమియును పల్కలేడయ్యె ♦ రామవిభుని, తమ్ముఁడును కదలక యట్లు ♦ ధరణినిలిచె.

తే॥ బాలురును వృద్ధులును స్త్రీలు ♦ బావురుమని, కొందఁ జేడ్చిరి కొందఱు ♦ కుందినారు
కొందఱేమియుఁ బలుకక ♦ క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహర్షుల ♦ పగిదినుండ్ర. ౬౨౭

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ ♦ హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తండ్ర! యీ
చింత నడంచి స్నానవిధి ♦ చేసి రసోచిత మైన యోరె మొ
క్కింత భుజంప మేము కృత ♦ కృత్యుల మౌదుము మా గృహంబు నీ
మాంత పవిత్రతం జెనయు ♦ నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లునక. ౬౨౮

ఉ॥ నిందయు దుఃఖముకొ గడుపు ♦ నిండుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది ♦ గారము నింపును గూర్చు? నాఁకటకొ
గుందినయేని దుఃఖములు ♦ గూరినవేళ సుధారసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునె? ♦ యోచన సేయుము వానరేశ్వరా! ౬౨౯

ఉ॥ తామరసాయతాక్షు సహ ♦ ధర్మిణి యెచ్చటనుండఁ జూపినకొ
బ్రామిన యారటంగునెడి ♦ పావకు నాటిపి మమ్ము స్వర్గదికొ
బ్రేమను ముంచినాడవును ♦ వీడక దుగ్ధపయోధిఁ బుట్టు దే
వాన్మృత మిచ్చినాడవును ♦ ప్రాణము లిచ్చిన వాడవుం బమీ! ౬౩౦

ఉ॥ ఆకులు దుంపలుకొ ఫలము ♦ లాయస మెక్కి మిగుల్పువానినే
కొనువాడ వేటొకటి ♦ గ్రాహ్యముకా దటుమీటి కోరుచో
శ్రీకరమూర్తి కర్షణము ♦ నేయమి శాన్వనము ముట్టు నెంగిలే
నాకగు నిశ్చయంబుగను ♦ నమ్ముము ముట్టను వానరేశ్వరా! ౬౩౧

చ॥ మణియొకమాట యేను ఊణ ♦ మాత్రములోఁ జని కాయలూకులకా
ద్వారపడి తెచ్చి యిచ్చిన భ ♦ వత్సుహృదుండు భుజించుఁ గావునకా
నెఱవడి నేగఁగావలయు ♦ నీకును నిల్పుట పాడిగాదు నె
య్యరి గొడఁదీర్ప నీకును స ♦ మర్హమె కాదొకొ? వానరేశ్వరా! ౬౩౩

చ॥ అన విని భానుసూతి జన ♦ కాత్మజనాథుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
గని మనువంశవర్ధనుఁడు ♦ కష్టము లొందఁగ నంతనంబుతో
మనుట యనం బ్లవంగులకు ♦ మాత్రమె చెల్లునెయంచు నిశ్చసిం
చెను వడిలేచె భోగములఁ ♦ జీదఱ నొందెను రాల్చె నశ్రువుల్. ౬౩౪

తే॥ అలతనొందిన మదితోడ నర్కసుతుఁడు, నీరజాత్మునికడకుఁ బో ♦ నిశ్చయించి
నిత్యసుఖములనెల్లఁ బరిత్యజించి, నెనరు వహించి మఱి యుంజునెయుఁగాంచి.

తే॥ నిఖల శాస్త్రార్థకోవిద! నీవు దూత, లేగుదెంచెడు నందాఁక ♦ నిందెయుండి
రాణువలఁ గూర్చుకొని రమ్ము ♦ రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో నడి ♦ నరుగుదేరె

ఉ॥ నిండుమఱంబుతో నట వ ♦ నేచరనాథుఁడు నిష్కలంకు కై
దండ ఘటించి యంగదుఁడు ♦ దావునరాఁ దనమూఁక ముందు చ
న్బుండఁగఁ గామినీజనుల ♦ యుల్లములెల్లను వెంబడింపఁ గో
దండము కేలఁదాల్చిన యు ♦ దారుని సన్నిధిఁ జేరఁగాఁ జనెక. ౬౩౫

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి ♦ తోయము వెన్నయు ముందు క్రేవ లం
దమ్ముగఁ జుట్టిరా హితులు ♦ దగ్గఱి బంధులు డాసిరాఁగ ర
త్నమ్ముల సొమ్ము లెండలను ♦ తప్పగు వెన్నెలలకా దటితులకా
జమ్ముచునుండ భానుఁజుడు ♦ చేరఁగఁబోవుచునుండ రాఘవుకా. ౬౩౬

అ॥ ధ్వజము లతిశయించె ♦ వాద్యధ్వనులు చెల, రేగెఁ జిందములును ♦ మ్రోగె నగల
జిగులు మెఱుఁగు గముల ♦ పగిదిని నెగడారె, ధూళి యెగసి మిన్న ♦ తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరునువెండిముతైముత్ ♦ స్ఫటికములును, మణులువలువలుకూర్చియ ♦ మర్పఁజడిన
పల్లకులు దట్టమై కాన ♦ వచ్చె వెల్ల, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ ♦ గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదుపదము లి ♦ లాతలమున, నానుచుండుటచే నర్క- ♦ సూనుండంద
మైన వీరఘంటలుమ్రోగ ♦ నతనివెంట, భూరథమున శిబిక వెంటఁ ♦ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుణోత్తరుండు రణ ♦ భీకరుఁ డార్జ్యుఁడు లక్ష్మణుండు పం
కేరుహమిత్ర సూనుఁడును ♦ క్రేవల వచ్చెడు మూఁక వెన్నకుం
దూఱఁగ గామదర్శన కు ♦ తూహల మయ్యది ముందువోవఁగా
శ్రీరఘువీరసింహుండు వ ♦ సింపు గిరింద్రముఁ జేరి రయ్యెడకా. ౬౩౭

ఉ॥ అందఱచేతఁ గోరఁబడు ♦ నట్టి మహాత్ములు భోగభాగ్య రా
జ్యేందీర మీది భ్రాంతిఁ ద్యజి ♦ యింది రమేశు పదద్వయాంబు ని
ప్పుడ మనంబుతోఁ గాలున ♦ వచ్చిన భక్తుఁడు భాసి నూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు నన ♦ యుక్ భరతుం దలపించె నత్తులక. ౬౪౩

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడునీడవలె ♦ నిమ్ముగనుండెడు లక్ష్మణుండు తి
న్నప్పుడు పాసిపోవ విల ♦ యాంతమునక భువనంబు లాటఁగాఁ
దప్పుక యొంటినిల్పు సర ♦ తత్త్వముకై నడి నున్న రాఘవుఁ
జన్మనఁ గాంచి నేలఁబడి ♦ సాగిలి మ్రొక్కెను భక్తి మెప్పునక. ౬౪౪

శా॥ సుగ్రీవుండు నమస్కరింపఁ గని ర ♦ ష్టోవేరి ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురమందు లక్ష్మీయును నొ ♦ వ్యక్ దీర్ఘ బాహర్లలిక
బ్రగ్రీవాబున కర్యమాత్మజుని శీ ♦ ర్నంబాన గాఢానురా
గ కై వేయకమో యనంగ సలమెక ♦ గారుణ్య భావంబునక ౬౪౫

శా॥ కూర్పుండక సెలవిచ్చి ప్రేమమునఁ గా ♦ కుత్తుండు బ్రహ్మాండమం
దర్శనూపుఁడు కాంచి నీప్రభుత సాం ♦ పారంగ సిర్విఘ్నము
పేర్చుగాడె? జనంబులెల్లరును ని ♦ ర్భీతిక సుఖంబుండరే?
చర్చింపక జలదంబుబోలెఁ గపిరా ♦ జ్యం జెల్ల రక్షించెడే? ౬౪౬

మ॥ అని సంప్రశ్నము సేయు రామునకుఁ గీ ♦ శాధ్యక్షుఁ డోదేవ! నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష దృష్టిగల మా ♦ కబ్రంబ సౌఖ్యాళికిక?
ఘన తామిస చయంబు లెన్నియయినక ♦ గంజాస్త్ర సాన్నిధ్యమం
దన నిల్వంగలవే? భవాద్ధి తరణ ♦ ద్రోణీ! దయాంభోనిధీ! ౬౪౭

తే॥ నీయకారణ సత్యప్రా ♦ నియత సంప, దంధతను మీఱితిని భవ ♦ దాజనేను
నై జమైన కాపేయంబు ♦ నక మహాత్మా! బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే ♦ పూతచరిత! ౬౪౮

మ॥ కకుబంతంబుల దాక నీజగములక ♦ గాలించి యెందున్న జా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన ♦ న్నాహంబు నేఁ గల్గియుక
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖపడఁగా ♦ విస్తార భోగములం
దకటా! మగ్నుడనై పరాకునను కా ♦ లాతీతముం జేసితిక. ౬౪౯

తే॥ నా స్వభావంబు నానీతి ♦ నాతలంపు, లిట్టివయ్యె సిగ్గయ్యెడి ♦ నెదుటనిలువ
నిత నను గూర్చి పలుమాట ♦ లేల రామ, భద్ర! రణవీర! విలసత్కృత! సముద్ర!

మ॥ కమలావతుండు రాఘవుండనుఁ బ్రవం ♦ గ గ్రామణీ! వర్షకా
లము వేచన్నను వత్సలత్వమున నా ♦ లాపించు నీవాకృముఖ్

ప్రమదారత్నము రోయుకార్యమును సం ధావించుటంజేసి య
ల్పములై తోచవు న్యూనతండెలువ నే ధి లా ప్రేమ నిండారగఁ. ౬౫౧
మ॥ భరతుం బోలిన భక్తి యుక్తుడవు త్ర ధి వ్యంబోకు మీ చన్నయ
న్నెరసుల్ మూడవకన్ను డాచిన మృడా ధి నీభర్త సర్వజ్ఞుడ
ప్పరమోదారుడు మారుతాత్మజుడు నీ ధి సజ్జం బ్రకాశింపఁ డ
చ్చెరువయ్యెం గతమేమి యున్నఁ బ్లవగ ధి శ్రేష్ఠుండు తొ నిట్లనుఁ. ౬౫౨

ఉ॥ దూతలు కోతి మూఁకలను ధి తోడ్కొని రాజనియున్నవారు వా
రీతటిదాఁక రారు గడు ధి వింకను జేపటిదాఁక నుండె ని
ర్ణీతిని వచ్చిచేరిన వ ధి నేచరవర్గముఁ దోడితే మరు
త్సూతిని నిల్పివచ్చితిని ధి తొందరవచ్చును నేఁటరేపటన్. ౬౫౩

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిదివేల కోట్లు, రావలయు సైన్యములును ని ధి ర్ణయము చెడక
రాగలవు రేపెవచ్చు త ధి రావృత మిగత, కార్యమును నిశ్చయింతు మఁకృతగననుడు.

చ॥ తలఁచినకార్యముఁ బలయు ధి తంబుగఁ జక్క యొనర్చు టన్నచోఁ
జులుకన గాక దొడ్డగునె ధి సూర్యకుమారక నీకు? శ్లాఘ్యమీ
యలఘు వినీత భావమది ధి యందఱ కబ్బునె? నేఁడుపోయి రే
పెలమిని రమ్మటంచు నెల ధి విచ్చి ప్రియంబునఁబంపె భానుజుఁ. ౬౫౪

ఉ॥ వాలితనూజుఁ గాంచిప్రియ ధి వాక్యములాడి కుమార నేఁడు నీ
ప్రోలికి నేగి తండిరికిఁ ధి బూర్తిగఁ దోడ్పడుమంచుఁ బంపి శ్రీ
లోలుండు తమ్ముతోడఁ దన ధి లోపలి జానకి తోడఁ దన్నిశా
కాలము ద్రోచివైచెఁ గడఁ ధి కఁ; భువి నిల్చినఁ గాల మాఁగునే? ౬౫౫

ఉ॥ రాతిరి కీర్తికాముండగు ధి రాముండు తమ్మునిగాంచి నాయనా!
కోతులజేని నెట్లుగనుఁ ధి గొంటివి! తత్ఫల నిమిక్తరే? నా
కాతతరీతిఁ దెల్పుమన ధి నాతండు దెల్పుచునుండె నన్నయుఁ
బ్రీతిని విన్నునుండె జనె ధి రేయియుఁ బ్రొద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మఱుఁ. ౬౫౬

౯ కపిసేనా సందర్శన పటలము. (౪౦)

ఉ॥ సూర్యుండు పూర్వదిక్పతిని ధి శోభిలు మున్నుగ లేచి సూర్యవం
శార్యుడు నిత్యకృత్యముల ధి నాదరమొప్పుగఁ దీర్చె; ధాత్రి యీ
ధుర్యత నోర్వదఁ దిగులు ధి దోషగ వానరసేన నై జహా
చర్యలు సేయుచుఁ జనక ధి జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె నత్తటిఁ, ౬౫౭

తే॥ శతసహస్ర నాగబలులు ధి సైన్యపతులు, వేపురొగి వెంటరాఁబది ధి వేలకోట్లు
చిందము బోలుం నచ్చుంపు ధి చందమొప్పు, సేనతో శతబలి వచ్చి ధి చేరెనటకు.

తే॥ మధువు నెక్కువ గ్రోలియు ♦ మత్తుగొనక, మేరువును గూడఁ బెకలింప ♦ మీఱుమేటి శిక్షణలు వానరులు పది ♦ లక్షకోట్లు, మెంబడింప నుపేణుండు ♦ వేగవచ్చె. ౬౬౦

తే॥ సరసవాక్య రుమాదేవి ♦ జనకుడైన, తారుండు పయోధి క్షణములో ♦ దమ్మునేయఁ జాలు నలువది యెనిమిది ♦ వేలకోట్ల, కపిచయంబుతో రవినూతి ♦ కడకువచ్చె. ౬౬౧

తే॥ దివిని భువిని శాశ్వతకీర్తి ♦ నివృడఁజేయు, హనుమతండ్రి కేసరియను ♦ సగచరుండు కోతు లేఁబది లక్షల ♦ కోట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజనూనుని ♦ గొలువవచ్చె. ౬౬౨

తే॥ అలుక గొలువ భాస్కరునేని ♦ నలఁచి వైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని ♦ గ్రొచ్చి త్రోచు కొండఁముచ్చులు నలువేల ♦ కోట్లు బలయ, సత్తయబలుండు వచ్చె గ ♦ వాక్షుండటకు

ఉ॥ అది వరాహమూర్తి బల ♦ మందిన వారలు రోమరాజు శై
లాదులఁగట్టి యీడ్వఁగల ♦ యట్టి యెలుంగులు రెండువేల కో
ట్లదటఁ గొల్వ వాసర వ ♦ రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
త్సేదరుఁ డాజిభీకరుండు ♦ ధూముండు మిక్కిలి కౌతుకంబున. ౬౬౪

తే॥ పిడుగు హాలాహలముఁ బోలు ♦ భీకరుండు, పనసుండనువాఁడు సడగొండ ♦ యనఁగవచ్చె నినుత బలయఃతుల్ పండ్రెండు ♦ వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వసు ♦ గ్రీవుకడకు. ౬౬౫

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను ♦ సగచరుండు, కంధి కంధర సన్నిభ ♦ కంఠ రవుండు యమసమాను లేఁబదికోట్ల ♦ యగచరాలిఁ, దోడుకొనివచ్చె రవినుతు ♦ తోయమలర

తే॥ గురుభుజుండు విశాల వ ♦ శుండునైన, దధిముఖుండు స్థిరకార్యులు ♦ దగ్రమూర్తులు గ్రులై సముప్పదికోట్ల ♦ యువక వనచ, రావళులతోడ వచ్చి ను ♦ గ్రీవుఁ గలిసె.

తే॥ తాము వసియింప వేఱకా ♦ ధాత్రియున్నఁ, బాలదననొప్పు ముప్పది ♦ వేలకోట్లు సింహభీకరులగు కపి ♦ సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విఖ్యాత ♦ బలుండు గజుండు. ౬౬౮

తే॥ అంబుధి తరంగములఁబోలె ♦ నంటియంటి, వచ్చు, వేయు నేఁబదికోట్ల ♦ భల్లుకేంద్ర విఠితో బ్రహ్మపుత్రుండు ♦ వీరవృద్ధు, జూబవంతుఁ డేతెంచె ను ♦ తాసహనుడర.

తే॥ అజుని యాజ్ఞచే దనుజుల ♦ యాయువడఁప, వచ్చెననఁ బదిలక్షల ♦ పంక్తులిరువదైన సేనలతో నాటి ♦ లేని కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ ప్లవఁగ వ ♦ ర్యుండువచ్చె

తే॥ అశ్వినీదేవతల యంశ ♦ మందు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు ♦ ద్వివిదుండెనడి ప్లవగు లొక లక్ష కోటి బ ♦ లంబు తోడ, ధూళి మిన్న గప్పఁగ వచ్చి ♦ దూఁకినారు

తే॥ మల్లయుద్ధకోవిదుండు సన్మహితగుణుండు, విజయశీలి కోటికిఁ గోటి ♦ వెలయుదళము వెంటరా గోముఖుండను ♦ వీరవరుండు, భుజయుగము పొంగ రవిపుత్రి ♦ పొంతఁజేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మనఁగ్రాలి యలల, తోడి కడలినా ♦ నుప్పొంగి తొమ్మిదియగు కోట్ల రాణువతో వచ్చెఁగుముదుండటకు, విజయమే రూపమందిన ♦ విధముఁబోఁప

- తే॥ ప్రళయకాలమందేని న ♦ శ్వరములేని, ప్రోడ పద్మముఖుం డేమ ♦ నేడువేల
కోట్లసంఖ్య యొప్పారెడు ♦ కోటిమూఱ, తోడవచ్చె భూతలమెల్ల ♦ ధూళిగ్రమ్మ.
- తే॥ విలయమున జగములు చెడ ♦ పీఠచెడని, కులమహీధ్రములన లావు ♦ కొమరువెరవు
గలుగు తొంబదికోట్ల సం - ఖ్యకుమతించు, దళముతో ఋషభుండు రవి తనయుండేరె
- తే॥ కడలికంటె విస్తరమైన ♦ కట్టికోటి, మూఱలను లెక్కవందని ♦ మొత్తములను
పిలిచికొని దీర్ఘపాదుండు ♦ వినత శరభు, లొక్కొక్కరుగా వచ్చి ♦ రుల్లసిల్లి. ౬౭౬
- తే॥ రవికిగూడ భీతిల్లని ♦ పవనసుతుండు, దెసలుచిన్నవియన నొప్పి ♦ మునుగు కవిసి
యున్న యెడైదువేల కోట్లాయు బలము, లొప్ప నడతెంచె ధాత్రియు ♦ నొడ్డగిలంగ.
- తే॥ వేలుపులకును లెక్కింప ♦ వీలుకామి, యముండు కాంచి దిగ్భామ మొందఁనరిదియైన
లక్షకోట్ల యెన్నికగల ♦ పక్షబలము, లొలయ విశ్వకర్మసుతుండు ♦ నలుండు వచ్చె
- తే॥ రాము నమ్ములపొదలోని ♦ ప్రదర సంఖ్య, తోడఁ బోల్పుంగఁదగినది ♦ తొడరి తెచ్చు
శంఖ కుంభుల విస్తార ♦ సైన్యచయము, లోకులకు లెక్కవెట్లంగ ♦ లోనుగాదు
- సీ॥ ఇట్లుకూడిన వాన ♦ రేశ్వరసైన్యంబు, మునుంగంగ జాలదు ♦ వనధిజలము
త్రొక్కిన దిక్కు మే ♦ రువును ధరాసలి, యొడ్డగడవుగాఁగ ♦ నోరగిల్లుఁ
జరియింపఁ దొడఁగిన ♦ జగమందు నువుగింజ, నిడుటకేని యెడమ్ము ♦ నెనయకుండుఁ
గినిసిన రవియును ♦ కీలియఁ గాలి బా, గ్గుదురు భుజియింప ♦ నండచయము
- తే॥ విడికెఁడేనియేనియు నాటి ♦ యిడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప డెబ్బది ♦ వేల బ్రహ్మ
లంగవించియు వ్యర్థప్ర ♦ యత్నమగును, కెరలిచూచి చిచ్చుటకంటి ♦ గెలువఁజాలు.
- తే॥ విఱువఁదలఁచిన మేరువు ♦ విఱువఁగలదు, పొడువఁదలఁచిన మింటిని ♦ పొడువఁగలదు
వట్టఁదలఁచిన యమునై నఁ ♦ బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ ♦ ద్రావఁగలదు.
- తే॥ కడలదాటి యవ్వల దూఁకఁ ♦ గడఁగువారు, విభునిపనికిఁ బ్రాణములేని ♦ విడుచువార
లఱువఁదేడుకోటుల పది కాధిపతులు, నొప్పసేనతో సుగ్రీవుఁ ♦ గూడినారు. ౬౮౦
- తే॥ వనధికంటె విస్తృతిని మిం ♦ చిన దళమ్ము, తెలమి నలమఁగ దళపతుఁ తెల్లవచ్చి
సప్తహరిదశ్వ సుతుపాద ♦ జలజములకు, నరగ నెఱుగి క్రొవ్విరులను ♦ చల్లినారు.
- తే॥ ఇట్లు వచ్చిసేనలు నిండ ♦ నెనసుతుండు, దాశరథికడ కరుడంచి ♦ త్వరితగతిని
అఘవిదార! తలంచుచు ♦ న్నంతలోన, దడము లేతెంచె జిత్తగిం ♦ పుండి యటన్న.

ఉ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి ♦ మోద భరంబున మోమెలర్ప వై
దేహిని యవ్వడే కనెన - తీరున నంగద వీడి సైన్య సం
నోహమునెల్లఁ గాంచెడు కు ♦ తూహలమంది నగేంద్ర శీర్ష మా
రోహణసేనె; భానుజుండు ♦ కోతులమూఱను చేరి యవ్వలక. ౬౮౧

తీ॥ పదియనై దుయోజనముల ♦ సరపుగలిగి, యిచటనుండి దక్షిణమున ♦ కేగుడనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ సైన్యాధిపతులఁ బిలుచుకొని వచ్చె శ్రీరామః విభునికడకు

తీ॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ ♦ బార్థివేంద్రు, కడన యుండఁ బాలకడలి ♦ కడలతోడఁ
దెరలి ప్రవహించుచందాసఁ దివిరి సేన, బహుళ కోలాహలంబుతో ♦ బయలు వెడలె.

౨॥ అష్టదిశలు భూమి ♦ యనిమిషలోకంబు, వసధిచయము మఱుంగు ♦ పడఁగ సైన్య
ఘట్టనలను దుమ్ము ♦ కడురేగ బ్రహ్మాండఘటము నెలసె మట్టికడవయనఁగ. ౬౧౮

చ॥ మొసలకు గొప్ప వారినిధిఁ ♦ బోల్తమ యన్న సముద్ర నిస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు ♦ గావునఁ బోలిక కేదియుండ? నా
యిసకులు లట్టులే దినము ♦ లిర్వది చూచియుఁ జక్రమధ్యమున్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ ♦ గాంచుసమరులు గల్గనేర్తురే?

చ॥ జయమునఁ బ్రాడిమంబునఁబ్ర ♦ శస్త్రబలంబున సాక్షిలేని శ్రీ
దయితుఁడు కన్నులన్ మదిని ♦ తర్కవిధంబున నింగితజ్ఞతన్
బయిపయిఁ గాంచి కాంచి మఱి ♦ పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యనం
చయములఁ గూర్చిప్రేమ నను ♦ జన్మనిగాంచి వచించె నిష్వధిన్. ౬౧౯

మ॥ మనబుద్ధిగొని చూచినారము చమూ ♦ మధ్యంబు నీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోషికయు నెం ♦ చల్లేద యంభోనిధిన్
గనినట్లందురెకాని యెవ్వరు తదా ♦ కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని సంశయంబు గలుగున్ ♦ గాకుత్స్థ చూహమణి! ౬౨౦

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్నియూమకుని న ♦ ర్వవ్యాప్త దేహంబుఁ, బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, నూ ♦ క్షృజ్ఞానమున్ బల్కులన్,
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి ♦ ప్రాయంబులన్, గీతసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు ♦ ణ్యాత్ముల్ కనన్ వత్తురే?

శా॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై ♦ సీక్షింప యత్నించుచో
గాసింబొందుట కాలముం జనుటయుం ♦ గాకొండు గానేర్పునే?
యా సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చుటఁగఁ గా ♦ ర్యాలోచనల్చేసి నీ
తా సౌగంధికగంధి నారనెడు చేఁ ♦ తల్ చూడ మేలొగదా! ౬౨౩

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ ♦ హాశయ యీకసిసేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన ఊణ ♦ కాలములో నవలీల నేర్పుమై
నొసరుపఁజాలు; జానకి న ♦ యోనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే?
చనిగొని ధర్మమే గైలిచెఁ ♦ బాపములెల్ల నశించె రాఘవా! ౬౨౪

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజాత ♦ నగబునఁ జేసిన సృష్టియందు జీ
వుల గములన్నియున్ జలధి ♦ భూధర నన్నిభమై చెలంగు నీ
బలిముఖ సైన్యసంతతులఁ ♦ బట్టుగ లెక్కిడఁ బూని యుంచు నా
సలుగులు గాఁగఁ దోచె ముని ♦ సన్నత నిర్మల సద్గుణాకరా! ౬౯౫

శా॥ ఆలస్యం బిడనేల మెథిలిని యో ♦ గృప్రాఢి రోయంగఁ గీ
ళాలిన్ దిక్తతి కంపుటే తగిన కా ♦ ర్యంబంచు వాక్రువ్వఁగా
శ్రీలక్ష్మీ హృదయేశుఁ డాప్తవరు సు ♦ గ్రీవుం బ్రబోధించుచున్
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప ♦ ల్కంబూనె మోదాత్ముడై. ౬౯౬

౧౦ అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము. (౭౪)

మ॥ జనతా నై జ మహాభిమానము మన ♦ స్తాపంబు నన్యోన్య భ
ర్జన విద్వేషము లేమిలేక విపులో ♦ తాహంబుతో నొప్పు నీ
మన సైన్యంబుల లెక్కవెట్టఁ దలఁపన్ ♦ మానం బాకండున్నె ధా
త్రిని? మోదంబునఁ డెల్పుమా యనుడు సు♦గ్రీవ ప్రభుం డిట్లనున్. ౬౯౭

సీ॥ ఎనిమి దక్షాహిణు ♦ లేకంబు నాఁబడు, నెనిమి దేకములై న ♦ నేకకోటి
కోటు లొకెన్నిది ♦ గూడి శంఖంబగు, నవి యెనిమిది కుము ♦ దాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది ♦ యమరఁ బద్మంబగు, బద్మంబు లెనిమిది ♦ పరఁగు నాడి
నాడు లెన్నిది చేరి ♦ సన్ సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిదై ♦ చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి * వెల్వలు డెబ్బది ♦ యమరు సేన, యిందు సేనాను లఱువది ♦ యేడుకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాఁడు ♦ క్రూర కాలు, నై స నలఁపఁజాలిన నీలుఁ ♦ డనెడివాఁడు.

తే॥ అనిన రవిమతుఁ బ్రేమమైఁ ♦ గని వృషాలుఁ, డింక వృథ ప్రసంగంబు ♦ లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య ♦ సరణి చూడ, నగుఁగదా యన్న సుగ్రీవుఁ, డనుమఁగాంచి

క॥ జనకునివలె జనము బలం, బును గలిగిన సీవు కార్య ♦ మున మునుకొనకే
యనువున నితరుల బలమును, గను వేడుక నుంట తగునె ♦ కరువలిపట్టి! ౭౦౦

అ॥ ఈవ బయలుదేటి ♦ యిలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెడడి ♦ భోగిలోక
మరసి తరణి కులజ ♦ తరణి యునికిఁ గాంచి, తెలివితోడ బలముఁ డెలుపఁ దగవె?

చ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు ♦ దక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునన్
ఘన జవ మొప్పుఁగా నరిగి ♦ కర్బురవర్షుల గెల్చి శ్రేయమున్
జనక కుమారికిన్ ధరణి ♦ జాపతికిన్ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
రిని వహియింపఁగాఁ దగిన ♦ తేకువ నీక యెసంగు మారుతీ! ౭౦౧

- అ॥ వాలిసుతుఁడు జాంబ ♦ వంతుఁడు తక్కిన, బలము రెండు వెల్లు ♦ వలును మీకుఁ
దోడుగాఁగ వచ్చుఁ ♦ దోయజాషీని రోసి, త్వరగ రండు తేమ ♦ వార్తతోడ.
- తే॥ వరుణ దిశకు ఋషభుఁ డేగి, యరయువాఁడు, నీనతుఁ డింద్రుని దిక్కున ♦ వెదకువాఁడు
ధనుదు దెన శత్రుబలి రోయ ♦ మొనయువాడు, రెండు రెండేసి వెల్వల ♦ దండుతోడ.
- తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదేశములఁ జొచ్చి, రాముడేని నన్వేషించి ♦ రావలయును
గడుపు నెల గల్గు సంతలోఁ ♦ గడఁగతోడ, వచ్చి తెలుపుఁడు మీర ల ♦ వార్తలెల్ల.
- తే॥ * దక్షిణంబున కేగయ ♦ త్నంబునేయు, వారిఁగని వెండి మీరలు ♦ భవ్యమైన
నిష్ణ విశ్వరూపంబున ♦ వెలయుచున్న, వింజమును దొల్లఁ గాంచుడి ♦ వేడ్కతోడ
- తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని ♦ వెదకిచూచి, యనల వేల్పు డిగ్గియ యన ♦ సలరి పట్టు
దముల ఝంకృతిచేత్రవ ♦ ణముల కింపు, గూర్చు సర్మదఁ జేరుఁడు ♦ కూర్చిమీరు.
- తే॥ అమరకాంతలు డోలిక ♦ లందు తూఁగి, నేయు గానామృతము గ్రోలి ♦ చేష్ట లుడిగి
యలరి తూలి నిద్రించెడి ♦ యశునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ ♦ కూటము గని.
- తే॥ అచటఁ గలుగు పూఁబొదరిండ్ల ♦ సరసి కడచి, యుత్తర పినాకినీ నది ♦ నుత్తరించి
సుందరంబులై యలరారు ♦ చోలులెల్ల, నెమకి యవ్వలఁ జనుఁడు ని ♦ ర్ణిద్రులగుచు.
- తే॥ తావి యగురు వృక్షములు చం ♦ దన వసంబు, లేపు మీఱి భాసిలు విదఁభాపురంబు
వరసి నానా పురంబుల ♦ నధిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుఁడు ♦ త్వరితగతిని. ౭౧౦
- తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే ♦ వృక్ష సాంద్ర, మగు తలంబులచేరమ్యమై యగ స్త్య
మాని వసియించు పుణ్యాశ్ర ♦ మంబు గనుఁడు, పావసన్నుల్ దర్శింపఁ ♦ బాప మీఁగు
- తే॥ ప్రసవజాల సంభృతమైన ♦ వన ముదారు, సంపదంబోలె స్థిర వితా ♦ సంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవిఁ ♦ బోలు ఫలము, లెల్ల ఋతువులలో ఫలి ♦ యించుచుండ
- తే॥ అచటివారలు కనుతెప్ప ♦ లార్పకుండ్రు, గాఢనిద్ర నేయరు మోద ♦ కర సుఖంబు
లచట సుస్థిరమై యుండు ♦ నర్కుండేని, చొరఁగలేఁడు తగ్గనివగు ♦ ఝరములుండు.
- తే॥ దాని దాట నిశాకరు ♦ దాకి యొరయు, నదియు భానుండు విశ్రాంతి ♦ సనుభవించు
పట్టునాఁ దోచునదియు నొ ♦ పాండులై ల, మొండు కస్పృట్టు సచటికిఁ ♦ బొండుమీరు.
- నీ॥ సతతంబు జీవన ♦ సందాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర ♦ హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము ♦ క్తాంశులంబుల రత్న, సంచయముల దొర ♦ లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్ ♦ కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ నికరంబులఁ ♦ ద్రోచుకొనుచు
జీవజాలముల నీ ♦ డ్చికొనుచు మునిగిన, వారి పాపము నోట ♦ వై చుకొనుచు

* ఇట నుండి గల పద్యములలోని కింకర నగ్నిది దండక అగస్త్యశ్రమము గొదావరి యనునది కిష్కింధకు త్తరముననుండునని. కింధ్యును మధ్యప్రదేశముగా నుండుకొని నాలుగుదిక్కులకు కవులను పంపెనని వ్యాఖ్యాతారులు వ్రాసియున్నారు. అట్లు చూచినను తక్కినపద్యము స్థలక్రమ విరుద్ధములై యున్నవి.

తే॥ వచ్చు పావన నది యొండు॥ వజ్రలుచుండు, ధర్మమార్గంబుకరణి నొ॥ దార్యమట్లు
వరంగు గోదావరిం దాట॥ శరవణాఖ్య, నమరు నదియుండు వజ్రఖం॥ డండు నిలుచు

సీ॥ ఆవలఁ బోవ భి॥ ల్లాంగనల్ మంచెల, పై నుండి పక్షులఁ॥ బాఱుదోల
సుడియంగ నొడిసెల॥ సూర్యకాంతంబులఁ, జుట్టి వై వంగ నెండ॥ సుట్టికాచు
కొట్టచేలల కొండ॥ కోనలఁ గాంతురు, కడచి చవంగఁ జంద్ర॥ కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియును॥ కడచనఁ బెక్కువి, శాల ప్రదేశముల్॥ సౌరుమీఱు

తే॥ నవల నాది శేషుండు ఖ॥ గాధిపతికి, నలికి డాఁగిన కొంకణ॥ మను పిలాతిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు॥ శిందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దాని॥ మీఱి చనుడు.

సీ॥ హరుండు ఘనుండని॥ హరియె ఘనుండని, వాదించు మూఢులు॥ పడయలేని
నద్గతి కై వడిఁ॥ జనరానిదియు సుర, నది పరిసరమునఁ॥ బొదలునదియు
నభ్రంకవంబయి॥ శుభ్రాంశుఁ డుగ్రాంశు, డను దీపకళికలఁ॥ ఓనరు నదియుఁ
బ్రణతుల కభిమతా॥ రము లొనంగునదియు, నగు సరుంధలి గిరి॥ మొగిని గనుండు

తే॥ కాంచి మొక్కుడుదానిని॥ గాంచి నదులు, గిరులు కొన్ని దాటిన ఖగ॥ వరుండు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా॥ న్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁ॥ గలయఁగనుండు

సీ॥ ఉత్తర భాషయా॥ నురు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ భాషయా॥ ద్రావిడమున
కెల్లగాఁ గలదియు॥ నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు॥ వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు॥ మేరయా నదియు న, సామాన్యమగుట య॥ శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు॥ నది మహర్షులకు మ, హత్త్వములకు స్థాన॥ మైన నగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర॥ వెలయుచుండు, దొందములఁ ద్రోచి నమ సుఖి॥ దుఃఖులై న
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాగ్ని - దగ్ధకర్మ, లై న తపసు లా శైలంబు - నందుగలరు. ౭౧౮

సీ॥ సర్వపాపఘ్నముల్॥ స్నాన తీర్థంబులు, మాని ప్రశాంతాశ్ర - మ స్థలములు
రత్న పుంజములతో॥ రాజిల్లు చటియలు, వేల్పుబోటుల గాన॥ విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్॥ శార్దూల శాబముల్, ద్వేషంబు మాని ని - ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁకలియుఁ గన్పింపదు, వినుగు పుట్టుడు మోద॥ మెనఁగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్గెష॥ గిరు లడంగు, డాసినకొ ముక్తి తప్పక॥ డక్కుచుంట
మనకుఁ గార్యభంగంబగుఁ॥ గనుక నచట, దూరముననుండి ప్రణవించి॥ లొలఁగుడిరు

సీ॥ విమల ప్రభావ ని॥ వేశ మయ్యది గాన, రావణుం డచటికి॥ రాముడేవిఁ
గొనిపోవఁ డవలికిఁ॥ జని తొండమండల, మునఁగాంచి విఖ్యాతి॥ నెనసి స్వచ్ఛ
శీతలవారిచే॥ జెన్నారి సజ్జన, చిత్తంబువోలె ను॥ దాత్త మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి॥ వజ్రలు చోభుల దేశ, మును దాటి యవ్వల॥ మునుల వసతు

తే॥ లగు ప్రదేశబులం గాంచుఁ డలత లేక, యలను లెన్నుండు సఫలతఁ డందలేరు
కడచి ద్రవిడభాషను పేరుఁ గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొందుఁ ద్లవగులార!
మ॥ మలయాద్రిం గల యాయగ స్త్యమునినిఁ ద్రావణించు భాషాస్ఫుర
త్కలనా ద్రావిడ సంఘముం గనినఁ దఁ ద్రావణి నుభా మాధురీ
కల నాదం బది క్రమమిట్లుటకు నాఁ డగూర్చుం గాఁబట్టి మీ
రల శై లంబున కర్థి మ్రొక్కి చనుడేఁ డయంభోనిధిం దాఁటుంగన్. ౭౨౦

సీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం డర్య పూర్ణంబగు, దరులతోఁ నిలసిల్లుఁ దామ్రవర్ణి
ద్విరద పోతంబులుఁ విచ్చలవిడిఁ జరి, యించు సానవుల మఁ పొందనగము
కలవు వానిని గాంచి, కడచి యన్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రాఁ పలుము ననుచు
నుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యిఁ చ్చుట గాంచి రాఘవ, ప్రసరుండు కనివీరుఁ డననమాను
తే॥ నక్షయ కలాక్ష వీక్షణఁ మాన్సి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యొనఁ గదిగ్రహించి
యేకతమఁ నకుఁ గొనిపోయి, యెలమితోడఁ గొన్నియంగమచ్చముల దాఁ నున్నవదొడఁగ
సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

శా॥ కీ॥ రాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతాఁ డేచ్చదంబులం దెచ్చి సౌం
పారక లత్తుక పూసి చంద్ర దళకంఁ బాపై నఁ బొందింపఁ గే
తీకా నవ్విధిఁ గాలి వ్రేళ్ల మరు ధాఁ త్రీపుత్తికిం గాననన్
నీరేఖామలు సాటిగావు వినుమాఁ నిక్కంబుగా మారుతీ! ౭౨౩

మ॥ మెఱుంగుబోడుల నింపు సౌంపెనగు నఁ మీఁగాళ్లకున్ సత్కృత్య
తెఱఁ గొప్పం గమనంబులన్ సదృశరీఁ తిం బోల్చి వర్ణిత్రు చ
కైరకంతుక మధురంబులౌ పలుకులంఁ గీలించు చంద్రాన్య కా
యఁబా సామ్యము దెల్పు టజ్జత యగున్ య్యానోపమం బౌటచేన్.

మ॥ విలిఖింపంగ నశక్యమై తనరు పూఁ విల్కాని చేయమ్మలీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బోఁ లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెల్పెడి శాలిగర్భము నిమంఁ గంబున్ మహాగ్రాహమున్
దెలుపం గల్గెడు మోదమేది? త్రిజగఁ ద్విభ్రాత వీరోత్తమా! ౭౨౪

తే॥ కలికి సాబగు నీరోమోరు, వలకుఁగవులు, నహజముగఁ దెల్పు కదళికాఁ స్తంభములను
తొలుతనె జయించె నన వేఱుఁతోడరి తెలుప, నుపమ లేదయ్యెజగమునఁ నూహనేయ
తే॥ కంచుకము దాల్చు చక్రవాఁ కముల సౌరు, పసిఁడిగిండ్ల మెఱుంగును. పరఁగఁగల్గు
కుచభరంబున ననియూడిఁ కునియు కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబుఁ కరణి నొప్పు.

ఉ॥ సౌమ్యవజాలమున్ జగతిఁ సాదనచేసి గడించి బ్రహ్మయున్
నిష్ఠఁగు మెచ్చులాడులనుఁ నేర్పున నృప్తి యొనర్చుచుండె బిం

బోష్టి తను ప్రకాశమున ♦ నొప్పుగఁ గానఁగరాదు కౌను నే
సువుగ నంటియే కలుగు ♦ చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ! 2౨౮

మ॥ వటపత్త్రంబును వెండిపల్లియరమున్ ♦ వర్ణాటఁ డంకించి వ్రా
యుటకుం గూర్చు పటంబు నద్దము కవి ♦ ప్రోక్తంబులై యుండు ని
చ్చొట నవ్వొనిని పోల్చి పల్క నుపమా ♦ స్తోత్రంబులొ మైథిలీ
పటు భవ్యోదర పద్ధతి గనినచో ♦ బ్రజ్ఞాధనీ! పావనీ! 2౨౯

శా॥ సంద్యావర్తపు మధ్యరంధ్ర మది గాం ♦ చక్ష సౌరుగా నుండినన్
నింద్యంజౌ నుపమానమా గుణవతీ ♦ నిమ్న స్ఫుర న్నాభికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ విమల వా ♦ స్సంఘాత జావర్త మా
సంద్య ప్రక్రియఁ గాంచి నాడ నది యె ♦ న్నన్ వచ్చు దత్సమ్యమున్.

తే తరుణి నూఁగారు నాప్రాణధార యనియె, తలఁపు మది కౌనులతయెగు-దలకుఁబ్రాణి
యలమ నొటగనీకుంచు మాఁతాకుఁబోలు, ననుచుఁ దెలుపంగఁదగునాశుఁగాత్మజాత!

చ॥ దళముల రాపిడిం దనువు ♦ దద్దురు వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన ♦ సాగరకన్యకకున్ వళిత్రయం
బీలఁ గల ముద్దరాండ్ర నసి ♦ నింపును సాంపు హరించు కీరితిన్
సులలిత రీతి వ్రాయు జయ ♦ సూచక రేఖలొ నాఁగఁ బొల్పెడిన్. 23౨

చ॥ కనకపుగిండ్లు పోల్పడవు ♦ కందుకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి ♦ గిర్చిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గాన వెడనీరు కాయలును ♦ కూడవు పో చదరంగకాయలుం
బానరవు కల్పిచన్నులకుఁ ♦ బోలిక కన్నడదయ్యె నింతకున్. 233

ఉ॥ లేవెదు రిక్షుదండములు ♦ లేమ భుజంబుల సాటి యెంచి నే
నావిలచి త్రతన్ గనుల ♦ నశ్రులు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు ♦ తీరు గనుంగొన నేరన్ నైతి వా
పోవక యుక్కు గుండియను ♦ పొందినఁ గాదె వచింప నిమ్మగున్. 23౪

తే॥ అతివ ముంజేతికిని సామ్య ♦ మరయలేదు, దిరిసెనయును కాశ్యప్తమై ♦ పరఁగు మకర
వీణియయు సరికాదికఁ, బృథివియందు, సౌష్ఠవము మించి యొకఁడున్న ♦ సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎఱ్ఱకంకేలి చివులు ♦ నెన్న నేల? కల్ప కిసలయములు నవ్య-కమలజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమా ♦ నడుగు జతకె, సాటిరావనఁ గేలకుఁ ♦ జాటఁదగునె?.

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్ జెలువ ♦ నీత నఖద్యుతిఁ బోలలేవ యం
చలికులవేణు లాలిగొన - నమ్ముఖవై రము నూని కిన్మ-మై

జిలుకలు నేటికి విడక - స్త్రీల ముఖంబులె యంచు దొండలం
దొలుచుచుఁ దృప్తి నొందుననఁ - దూకొని సామ్యమికెందు దెత్తునో? 232

చ॥ కర చరణంబులం దనియఁ - గాంచెడుచో మదిఁ దట్టుచుండుఁ దా
మరసము లట్టులే చెలువ - మంగళ కంఠము గాంచువేళ స
చ్చరముగఁ బోక వృక్షమును - శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
సరసిజనేత్ర యందమును - సాటి గనుంగొని నిశ్చయింపుమా. 23౩

తే॥ వెలది నోటికిఁ బగడంబు - బింబ ఫలము, నెట్టగలువ బూరుగుపువ్వు - నింద్రగోప
మును పలాశనుమంబుఁ దెల్లని వెయగుట, నుపమకాలేపు తననోరె - యుపమయగును

తే॥ ఎట్టయమృత మెట్టని తేనె - యిలను లేవు, తలఁచు మాత్రాన నవ్వె మో - దంబు నిడవు
తెలువ యధరంబునకు సాటి - ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవ - హీనమచుమి. 2౪౦

ఉ॥ జానకి దంతపాళికిని - జాజులు ముత్తెనరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీకల పి - సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేనియతోడ వారిధి మ - థించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మానిని వాక్యజాలము స - మాసము చేసి వచించుటయగుక. 2౪౧

ఉ॥ ఊనర వెలియుక దిలను - మోన్నతియుక మఱి నీరు గుబ్బియుక
నాసికతో నమాన మన - నాణెముగా జిగి లేదు వానికి
వాసపు చిత్రకారుఁడును - వ్రాయఁగలేడట గాన జానకీ
నానను గాంచియే ననుపు - నొరు నెఱుంగ నగుక మరుత్తుతా! 2౪౨

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుడును - వ్రాలనుశ్రీయును ముంతమామిడిక
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు - పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్క వెట్టులని - త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యంగన వీనులై జనన - మండె బుర్రాత్త తపః ఫలంబుచే. 2౪౩

ఉ॥ శ్రీపతివోలె నల్లనయి - ఊరపయోనిధిఁ బోలఁదెల్లనై
యేపగు వాలు వాడిమి జ - యించిన కన్నుల మేల్గిరిమక
దేవకుఁ దేవ గాఁగ వెయి - తేవలు చూచినఁ దృప్తి లేదు నీ
వోపమమా సమద్రమితి - యూహకు నందడు పోల్చి తెల్పఁగక. 2౪౪

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను - చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజమై
రమ్యములైన పోలికల - గాణ రహింపదు పూవు టమ్ములక
గామ్యముగా రహిందొడుగు - కాముని చాపము రెండుకొమ్ములుక
సమ్య గుదారతం గొనవు - జానకి బొమ్మల పోల్కిఁ దెల్పఁగక. 2౪౫

చ॥ చెలువము గల్గు తామరల - సిగ్గిలజేయు పదంబులొప్పు నా
చెలువ లలాట లావణిక - నీమ ద్వితీయవిధుండు కాంచి సి
గ్గిలి నెఱ పున్నమందునను - గీడ్పడి యెల్లదినంబు తెచ్చు త
గులు గొనఁడేని వానినొక - కోపునఁ బోల్పఁగవచ్చు మారుతీ! ౨౪౩

ఉ॥ వారక కానఁజేరు పిద - పక్ష వనజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము నేయుచుండు చెలి - కత్తెలు లేరుగదా? యటుండ నా
వారిజనేత్ర నై జమగు - వక్రత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హరిత నొప్పు; నీలమణి - యందము నొల్లవు సాటిగాఁ గొనక. ౨౪౪

అ॥ వానమబ్బుచిగురు - వంగిన విండ్లు ము, నై నన వస్తువులని - శాధిపతిని.
గూర్చి బ్రహ్మచేసె - గొమ్మ నెమ్మోమునీ, వచటఁ గాంచు నప్పు - డరయఁగలవు

ఉ॥ నన్నని వస్తుజాలమును - సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు న్నెఱిగట్టి తావియును - పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మఱక
జెన్నుగఁ గప్పునీట జిగి - చేసి రుటంబుగ మోపు గట్టి సం
పన్నత ప్రేల వై చిన క్ర - మంబున నొప్పుఁ గురుల్ వెలందికీ. ౨౪౫

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది - కంజవిరోధికి మచ్చయండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ - గమ్మున మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకటేని పొందినది - కాని విదేహతనూజ యెట్టిలో
పము వహియింపకుండునది - పావని! కాంచియె నిశ్చయింపుమా. ౨౪౬

ఉ॥ అద్రిజలోనుగాఁ గలుగు ♦ నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రక లక్ష్మణంబు లవి ♦ పూర్తిగ లక్ష్మికి నుండఁబోవు త
ద్భద్ర గుణంబులెల్లఁ బరి ♦ పక్ష దళక గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి ♦ పావని! నీకట నానవాళ్లగుక. ౨౪౭

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము ♦ వీణియ కీరము గోరువంక నా
నెల్లడఁ గమ్రవాక్కులకు ♦ నేర్పడఁ బోలిక గూర్చు వస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానలువ ♦ కోమలి వాక్కులఁ గూర్చె; బోలికక
జెల్లరె! యింతదాఁక మఱిచేయఁడు చేయునొ యేమొ మీఁదటక? ౨౪౮

మ॥ పరఁగక జానకి కమ్రవాక్కులకు నౌ ♦ పమ్మంబు లార్జించుచో
దొరకుం దేనియ పాలు మున్నగునవా ♦ త్రోవక నిచారింప దే
వరలాహరిము గల్గుఁగాని యవి జి ♦ హ్వంద్యప్తి గావించు నా
హరువా వాక్కులఁబోలె నించునొకొ సర్వాంగీణ సాహిత్యముక. ౨౪౯

సీ॥ సారసాకరముల ♦ సంచరించుటయందె, చులవాటుపడిన రా ♦ యంచగములు
నారై న లేజవ్వ ♦ నంబున నిలసిల్లి, వసములఁ దిరుగు హా ♦ స్తించయమ్ము
తీరై న నడకలఁ ♦ దీరినవని నీత, నెమ్మి నడకఁ బోల్పు ♦ నమ్మతింప
ధారావిశుద్ధిచే, ♦ సౌరుగాఁ జదువంగ, విన నింపుగూర్చు క ♦ విత్వములు

తే॥ పండితవరేణ్యులు రచించు ♦ ద్యగతులఁ, బోలియొయ్యారమును సొంపు ♦ పొంపుగలిగి
యల్లసిల్లును జానకీ ♦ యువతి నడలు, పరమ పావన చారిత్ర! ♦ పవనపుత్రి! ౭౫౪

సీ॥ మావి చిగుళ్లు ని ♦ మృళముగ నెల్లప్పు, డొక్కటే తీరున ♦ నుండలేవు
బంగారు వెతఁజెంది ♦ వన్నియ చెడిపోవు, రత్న కాంతులు మగ్గి ♦ రాపునొండు
సౌదామినియు చిని ♦ శ్చలత నుండఁగ జంకి, మొగుభుల డొంగురు ♦ మూఁతలాడు
వనజముల్ వెనుకంజ ♦ వై చి నీటను డొంగు, నీట ముచాయకు ♦ స్థిరముగాఁగ

తే॥ నొక్కటేనియు నుపమాన ♦ మొత్తివలుకఁ, దగినయనిలేదు తెలుపంగఁ ♦ దలఁపుగొన్నఁ
దని శరీర వర్ణమె చుమీ ♦ తనకు సాటి, యుగంగవచ్చు బగద్యేయ! యుంజనేయ! ౭౫౫

శా॥ ఈ లోకంబున జానకిం దొరయు ప్రేమి ♦ లే తీరు నీరంగు సీ
వాలోచించి దృఢాత్మకుండవయి న ♦ మృగ్రీతి సన్నేషణ
లోలత్వంబున నేగి ధాత్రినుత నా ♦ లోకించి యా చాయగా
నీలో సమ్మిక దోచుచోఁ గదిసి మ ♦ స్థింపంగ మాటాడుమీ. ౭౫౬

చ॥ జనకుని యాగముం గనడి ♦ చక్కటిఁ గొళికుతోడ వచ్చు నాఁ
డనువుగ మేడమోడ నడ ♦ యాడుచు నుండిన యుమెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి ♦ మానిని మిన్నయు వన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక నిసి ♦ దూపిలు చుండెను దానిఁ జల్పుమా. ౭౫౭

మ॥ భవకోదండ విఖండన క్రియను ని ♦ ర్వర్తించు టాలించి యు
నవ కందర్పఁడె యకానా 'కాఁడొ యనుమా ♦ సంబయ్యెఁ గాకున్న నూఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నని నా ♦ కులశెట్టెఁ దర్వాతఁ దే
కువ నీవార్తను నమ్మకంబాదవ వా ♦ క్రువ్వందగుక మాదుతీ! ౭౫౮

మ॥ ఘన మత్త ద్విస కుంభయుగ్మము క్రియకా ♦ గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుల మోవలేక యన దె ♦ జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణికా ♦ సౌదామినీ వల్లికా
గను విన్నాణము గూడ నాయమకు వే ♦ డ్కం దెల్పుమా మారుతీ! ౭౫౯

ఉ॥ కానకు నేగుడెంచు లఱిఁ ♦ గాంతయు వెల్వడ నిలదాఁక న
న్మానముతోడ నాకుఁ బరి ♦ణామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి వీ

పై నధికార్తి గూర్వఁ జల ♦ పట్టితివా? యన నాభుజంబులన్
మానుగఁ గూర్చుకొంచు వ్యస ♦ నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తిసేయునూ. ౭౬౦

ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు న ♦ రణ్యము చేరఁగనున్న నాథ! నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికి ♦ భంగము నేఁ గలిగింతునేమో? నక
ద్యాజ్యమునేయ సర్వము ను ♦ ఖాస్పదమై చనునేమో? యంచు నా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు ♦ లొందిన చందము దెల్పు మారుతీ! ౭౬౧

చ॥ పురమును వీడి కానలకుఁ ♦ బోయెడివేళ సుధాంశు మండలం
బూరసెడు కోట వాకిలికి ♦ నొప్పుగ వచ్చెడు మున్నె పాదముల్
విరనిరవోవ నిల్చి 'యట ♦ వీసలి యెంతగ దవ్వు' యన్న భూ
వర తనుజాతేకిది విను ♦ వానము పుట్టఁగఁ బల్కు మారుతీ! ౭౬౨

మ॥ అని యీతీగ నానవాళ్లు గల వా ♦ క్యంబుల్ విరూపించి పా
వనికిఁ ముద్రిక నిచ్చి కార్య మెదియుం ♦ బ్రత్యూహము ల్లేక గ్ర
మ్మన గావించి ప్రమాదదాయివయి ర ♦ మ్మా యంచుఁ బల్కు మరు
త్తనయుం డాదట మ్రొక్కి రామ కరుణా ♦ దర్శిద్ధతిఁ వెల్విడె. ౭౬౩

మ॥ పర దేహ షీతి వాహినీ హలమునన్ ♦ భంగించి భాన్వద్యత
స్కర సన్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను ♦ తాహంబుతో సంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీశరాజ్యరుని న ♦ ప్రాశ్వాప్యయాభిషేపా
కరులన్ వీడ్చొని మ్రొక్కి వెల్విడిరి వ్య ♦ గ్రస్ఫూర్తి గుప్పించుచున్.

౧౧ బిలనిర్గమన పటలము. (౭౪)

తే॥ తరణినుతుని యాదేశ మాఁ దలను దాల్చి, యంగదాదులు వెడలు నానంతరంబు
తక్కు దిశలకు వినతాది ♦ తరుచరులును, పరపు నుత్సాహగరిమతోఁ ♦ బయనమైరి.

తే॥ తక్కుదిశల కేగినవారిఁ ♦ దడవనేల?, పట్టుదలతోడ దక్షిణా ♦ పథముఁ జేరు
సంగదాదులు చనిచని ♦ యవనిజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి ♦ వింధ్యగిరిని, ౭౬౬

ఉ॥ * చెందిరవన్నెతో మణుల ♦ చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియం జలుకు ♦ చక్కని యంబరమట్లు వెల్లుచున్
జందురు నిర్ఘరంబులను ♦ సర్వచయంబులఁ బొందియుంటచే
నిందు ధరాగ్రచూడమను ♦ నేడ్డెట నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుమన్. ౭౬౭

చ॥ గిరి కుహరంబులున్ మణి వి ♦ క్షీర్ణ విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులున్ వెదకెఁ ♦ గోతుల మూతలు పెక్కు నాళ్లకే

నరయఁగరాని యా కుధర ♦ మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరవుచు నెందు చూచినను ♦ వానర సేనయె తోచునట్లుగాఁ. ౭౬౫

చ॥ పుడమికిఁ జేలయకా నుదధి ♦ పొంకము నొందిన కీశరాజి యా
పుడమికుమారి మించులను ♦ భూషలఁ దాల్చిన కారుమబ్బు నా
నడరు కురుల్ ప్రకాశిలు వ ♦ రాంగిని రాముని రాణి రోయుచుఁ
విడువక వేనటం గొనక ♦ వింధ్య గిరింద్రముఁ జుట్టి రత్తతీర్. ౭౬౯

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి ♦ కొందఱు డిగ్గుచుఁ గొంద తెక్కుచుఁ
గొందఱు కుంజముల్ గుహలు ♦ కొందఱు శుద్ధ జలాశయంబులఁ
గొందఱు నిర్ఘ్ని దరులఁ ♦ గోరిక రోసిరి చూడకుండు తా
వందునఁ గల్గునేని యది ♦ యంబుజ సంభవు నృప్తి కానిదే. ౭౭౦

చ॥ పృథివికి మేల్మిఁగూర్చి ఫల ♦ విస్తృతిచే బాగడొందు దక్షిణా
పథమున మైథిలి నెదకు ♦ వానర వీరులు, కారు మబ్బులుఁ
బ్రథితముగా లులాయములు ♦ భాసిల గుర్రెఱుఁగంగరాని య
వ్యధమున నొప్పు నర్మదను ♦ వేగమ డాసిరి ప్రీత చిత్తులె. ౭౭౧

క॥ అంచలు క్రీడించెడి వ, ట్లంచితముగ దేవకాంత ♦ లాడెడు చోట్లుఁ
గాంచిరి మధువానిన యల్లి, సంచయములు రొదలు సేయు ♦ సముచిత తలముల్.

సీ॥ ధరణిజాన్వేషణ ♦ తత్పరులగు కపుల్, నల్ల సైకతమును ♦ నొరు కురులు
నీలాలకములను ♦ రోలంబ సంతతుల్, ముసరిన ముఖ తామ ♦ రసచయములఁ
దరఁగలు త్రోవఁగా ♦ దరుల సరులుగాఁగఁ, గొదరు ముత్తైములను ♦ రదనములను
హంసయానంబుల ♦ హరిణ నేత్రంబులఁ, గనిన వారలె కాని ♦ కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్ణముగ నెందుఁ గానరై రి, తనిలి మదకరులును కళి ♦ ణవులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు నర్మదను దాటి, యవలికిం బోయి రెల్లడ ♦ నరయు నాస.

ఉ॥ రత్న మయూఖరాజి జిగి ♦ రాజులు శృంగములందు పుట్టుచుఁ
బ్రత్న పథంబులఁ వఱులు ♦ పావనులంబలఁ బొలు నిర్ఘ్ని రుల్
నూత్నరుచుల్ తొలంకు సుమ ♦ నో వర భేటము హేమకూటముఁ
యత్నముతోడఁ గీశులు ధ ♦ రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటఁ. ౭౭౪

తే॥ పరిసరంబుల యందున్న ♦ తరులు గిరులు, తక్కు వస్తు జాలంబులు ♦ తమ నివర్గ
వర్ణముల వీడి యవరంజివగిది వెలుఁగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో, నొప్పుమీఱు

సీ॥ అచట వసియించుమృగపక్షినిచయములకు, నందుగల హేమరజముపై ♦ నంటకొనఁగ
మొదలవందలి వస్తువుల్ ♦ మెఱయు లీలఁ, గాంచనమయంబులై ప్రభాశరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పద్మ ♦ రాగ మణులతో
డం గూడి పాట నగ్నిఁ గ, రంగిన బంగరువువోలె ♦ రాజులు గిరియుక్

222

తే॥ కమ్ర విద్యాధరాంగనా ♦ గానరవము, నిర్జరీ నటచ్చరణ స ♦ న్నియతరవము
ఘంకృతులు గర్జనములు ప్ర ♦ కీర్ణమగుచు, హేమకూటంబు గౌరవ ♦ హృద్యమయ్యె

తే॥ దనుజ వానస్థలం బిందు ♦ తనరు ననుచు, ధరజ గన్పడునంచు మో ♦ దమున నుబ్బి
కొండ రాడిరి నెగసిరి ♦ కొండ ఆసుర పైని కోపానఁ గనులెట్లు ♦ పఱచినారు. 22౯

తే॥ ఈమహీధరమున గోల ♦ నేణనేత్రఁ, దెలియఁగలము రాముని చింత ♦ దీర్పగలము
పాదఁ డనుచు నుల్ల ముప్పొంగ ♦ వెదకఁగోరి, గిరివరం బధిరోహించి, కీశవరులు. 2౩౦

తే॥ జరగు చుండఁగఁ గనికరి ♦ శరభ సింహ, భల్ల శార్దూల నికరముల్, భయము నెంది
పాదలఁ దూఱుచు నుండఁగఁ ♦ బూవుఁబోడి, వెదకి కానఁగ నేరక ♦ వినువు పుట్ట.

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన ♦ యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర స
త్త్వంబుల కాకరంబయిన ♦ పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా
సం బిట లేదటంచుఁ గపి ♦ సత్తము లయ్యెడనుండి క్రిందికిం
బంబిన చండ వేగమున ♦ వచ్చిరి క్రమ్మజి దేవిఁగానమిక్.

2౩౧

తే॥ అంత నంగదాదులు సైన్య సంతతిఁగని, మీరు పడమటి తీరంపు ♦ మేదిని ధ
రముల వెదకి మహేంద్ర పర్యవ్రాజమునందు, మమ్ము గలిసి కొనుం డని ♦ నెమ్మి నంపి.

ఉ॥ పావని జాంబవంతుఁడును ♦ వాలినుత ప్రభృతుల్ జిగీషువుల్
ధీవరు లొక్కటాచుఁ దొలి ♦ దిక్కుగఁ బాయ వహించి పోవుదుక్
ద్రోవను వారి శూన్యమయి ♦ దుస్తరమై హరిదశ్వుఁడనియుం
బోవఁగ జంకు కొంకు గొను ♦ పోట యెడారిని గాంచి రొక్కెడక్

2౩౨

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును ♦ వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ
ఱుగఁ బయి కేగుచుండు నట ♦ రోసిన వెల్పలినుండి వచ్చునే
తెగ యగు వస్తువైనఁ బడి ♦ త్రెల్లి పదంపడి బూది యాచు నా
శుగమునఁ జేరి పైకెగయు ♦ నూడ్చు రజంబగు; వేఱు లేదటక్

2౩౩

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి ♦ ధీరుల యింద్రియ రాజు బెగ్గిలక్
దెలివియు నామమాత్ర మగు ♦ దేరఁగ గాత్రము లుక్కి దూఱిలక్
బాలుపటి తప్తకుంభమున ♦ బ్రుంగి తపించెడు పాపులంబలెక్
వెలవెల పోయి తాపమున ♦ వెక్కనపాటు వహించి రయ్యెడక్.

2౩౪

ఉ॥ నాల్కలు వెల్లఁబెట్టి చర ♦ ణంబులు బొబ్బలు వోవఁ న్నుక్కుచుక్
బల్కుగ లేక కాలిడఁగ ♦ బాధల నొందుచు దూఱి నోలుచుక్

నిల్కండ దప్పి బాణలిని ♦ నివ్వరి వేలల మాడ్కి మాఁడుచుక
బెల్కుటి జీవితాశలను ♦ వీడిరి తప్పడు త్రోవ లేమిచేక. ౨౮౨

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిను ♦ మంతయు లే దనువునీ తొలంగుటే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన ♦ పద్ధతి యంచుఁ దనించి తీసిచే
నేశ్రమ మందియొస వెలి ♦ కేగఁ దలంచి కడంత సేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్పడె గు ♦ హఃపూఖ మొక్కటి యంత వారికిక. ౨౮౩

చ॥ ఎడరున గల్గు నీయెడరు ♦ నేక్రియ దాటంగ జాలు వారమో
పుడమికుమారి నేసగిదిఁ ♦ బోయి కనుంగొను వారమో పటా
యెడవు నెల్లెట్టునో కడచి ♦ యేగి గుహా ముఖమంచు చొచ్చినక
బడలిక వోవు భూసుతను ♦ బాలిశుఁ డచ్చట దాచెనేమిచో? ౨౮౪

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు ♦ నా కపిముఖుల్యుల తమ్ము భాన్కరుం
డనువుగఁ బట్టి దప్పికయు ♦ నాఁకలి దీటంగ మ్రొంగు నన్న భీ
తిని గొని సేమమందు పగి ♦ దిం గని చీకటి గుంపు లిచ్చటక
దనుకఁగ డాఁగె నన్న క్రియఁ ♦ దారు గుహంగని చొచ్చి ర త్తటిక. ౨౮౫

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి ♦ పోవఁగలే కడుగైన బెట్టఁగాఁ
బోయిన మార్గముక మఱియుఁ ♦ బోవఁగ మార్గము తోఁగలేదు వ్రే
గై యిరవొంది వేరి నిల ♦ యంబు గడింపని చిమ్మచీకటిక
దాయము నొంది యొండొరుల ♦ దాయఁగఁ జూడఁగలేక యూర్పుచుక.

కా॥ కర్తవ్యంబును విస్మరించి తత ది ♦ గ్రాభంతాత్ములై భీతిమై
నార్తతాణపరాయణాత్మక! జగ ♦ త్రాప్తాప్రియా! కావనే
మూర్తంబై తగు కాశరాత్రి సగిదిక ♦ మ్రొగించి బాధించు నీ
యూర్తిక మాన్వఁగ నీవ దిక్కని కపుల్ ♦ ప్రార్థింపఁగా నాతఁడుక. ౨౮౬

కా॥ మీరూక జీవము లిచ్చెదక దిటవుమై ♦ మిర్రెల్లరుం గూడి నా
తోడం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుకక ♦ దోయంబుగా రండు శో
కాకలపంబులు మానుడం చతఁడు హ ♦ స్త్రాభోజముల్ చాచి ఘో
రాకారాంధక మార్గముం దడవె నం ♦ ప్రార్థించి నీతాపతిక. ౨౮౭

తే॥ అతుగ మఱుండు దొడ్ల దే ♦ హంబుతోడ, మెఱుపుఁబోలిన పోగుల ♦ మిసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీకటిఁ, వొలఁగజేయ, వేగ నడచెను ప్లనగులు ♦ వెంబడింప. ౨౮౮

కపులు స్వయంప్రభ మేదమ కాలచుట.

చ॥ కపులు మింబులో నడచి ♦ కాంతి జగ త్రోయి కిచ్చుచుండు నా
భవముఁబొల్పి పాలవ వి ♦ ధమ్మ నొనర్చు పురంబో? వ్యథముం

ద్రవగొను చందమొంది జిగి ♦ రాజులు లచ్చి మొగంబా? నా ననం
తననను గూర్చు పెట్టణము ♦ దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్ములై . ౭౯౫

ఉ॥ కిల్ప కుజంబులం జెనయు ♦ కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప సలాశయంబులు మ ♦ హా రజిత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విన్మయంబుగొను ♦ వేశ్యములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు
క్తిల్లి మయుండు స్వేచ్ఛగొని ♦ చేసిన యప్పుర మెన్న శక్యమే? ౭౯౬

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దానిఁగీడు గాదు, సూర్య చంద్రుల కాంతులుఁబొరకయున్న
సౌధ శిఖర భుచిత మణి ♦ జాలకాంతి, చీకటులఁ దోలుచుండు ని ♦ శ్లేషముగను.

చ॥ శిగ భువి సంస్తుతించు బహు ♦ దాన విహర్తల భూమి భర్తలం
బాగడిన సత్కవీంద్రుల న ♦ మున్నత గేహములందు పచ్చపా
న్నగలును కీలు మంచులు ♦ నాణెపు వస్తువులున్ సుగంధముల్
జిగిబిగి నుండు పోల్కి విల ♦ సిల్లెను తత్పుర వైభవ క్రియల్ . ౭౯౭

చ॥ పనగొన గల్లుగల్లును ర ♦ వంబుల నించెడు గజై లందియల్
మిసిమిగలట్టి పాదముల ♦ మించి చరించు వరాంగనామణుల్
రసికత గల్లు పూరుషులు ♦ రాజులకుండుటచేత నప్పురం
బనువులు లేక ముద్దయిన ♦ హాటకపుత్రిక నాఁగ భాసిలెన్ . ౭౯౮

చ॥ అమృతముకంటె నింపయిన ♦ యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు తేనెలున్ సురయు ♦ స్వాదుఫలంబులు తావినించుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ ♦ ద్రుష్టును డుల్పు విధాన నొప్పుచున్
శ్రమగొని వచ్చు వారలకు ♦ స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నయ్యెడన్ . ౭౯౯

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగదాదులు ముదా ♦ యత్తాత్ములై యీపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని న ♦ ద్భంబుండఁగా నోపు సీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గౌతుకముతోఁ ♦ దద్దొర్ల సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీధులం దిరిగి రా ♦ మోదంబు క్రుంగంబడన్ . ౮౦౦

తే॥ నరులు సుఖలును లేరు దానవులు లేరు, ప్రాణులును లేవు రూప చిత్రములు లేవు
మఱియు యాథార్థ్య వస్తువు ♦ తెఱఁగు లేదు, వట్టిపురమునఁ దిరుగాడె ♦ వానరాలి.

సీ॥ నడబావు లుండెను ♦ నలినాకరములుండె, చావులు వెదజల్లు ♦ తావు లుండె
నుత్పలాక్షుల మంజా ♦ లోక్తులఁ దెలిపెడి, శుక విక శారకా ♦ నికరముండె
గలహంసలుండె ద ♦ త్కలిత సుఖంబుల, ననుభవంపంగఁ దొ ♦ య్యలుండె
ఘానకు లాపుర ♦ వైఖరి యంతయు, నరసి మామూద్యశ్యమనుచుఁ దలఁచి

ఆ॥ భోగి భూమి యనుచు ♦ బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు ♦ సరగలి గొని
తుదకు నిద్రి శుద్ధ ♦ పదము స్వర్గంబని, నిశ్చయించి మఱియు ♦ నిలకలేక ౮౦౩

సీ॥ స్వర్గలోకమె యైనఁ ♦ జావు గలుగలేదు, జన్మముల్ సద్విధి ♦ జరుపలేదు
రణరంగమున నన్న ♦ రణమొండఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ ♦ మఱవలేదు
సందేహమును నిమి ♦ షత్వంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది ♦ చిత్రమయ్యె
నని టిచ్చ వడఁగ ఋ ♦ ఊఘ్యుఁ డిట్లను రాము, దేవిఁ దెచ్చిన దొంగ ♦ పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన ♦ మాయ గుహయె, గాక వేఱేది? మన పాప ♦ కర్మ వశతఁ
జక్కితిమి తప్పిఁగొని పోవు ♦ చెన్నులేదు, చావు దప్ప దనుచు నోరు ♦ చప్పరించె. ౮౦౪

సీ॥ పావని యది విని ♦ భల్లుకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు ♦ స్తరముగాఁగఁ
దోచిన నగర పు ♦ త్రులఁబోలె ధాత్రిని, త్రవ్వె బిలముచేసి ♦ తలఁగి పోద
మటు గాదయేని యీ ♦ పటుమాయ లొనరించు, దనుజుల మ్రుందించి ♦ తలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున ♦ నన నదిమేలని, యంగదాదులు పొంగి ♦ యంగవింపఁ

తే॥ బట్టణంబు లోపలి యెల్ల ♦ భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ ♦ జనుచునుండ
వినుత తపమె స్త్రీరూపంబు ♦ గొనియెననఁగ, నొప్పుజటిలస్వయంప్రభ ♦ నొకటఁగనిరి.

సీ॥ తరుణి వల్కులములఁ ♦ దాల్చి చక్రంబుల, పగిది బంగారు గిండ్ల ♦ భాతి నమరు
పాలిండ్లపైఁ బైఁట ♦ వన్నె తొఱఁగి ధూళి, పటలి గప్పఁగ నొప్పు ♦ వాసియుండ
రక్తాంచలంబులై ♦ రాజులు నేత దృ, ఘ్టులు నాసికాగ్రంబుఁ ♦ జూచుచుండఁ
బద్మాననంబున ♦ భాసిల్లి శ్వాసంబు, నణఁచి మధ్యం బెగ ♦ యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్ములఁ దొడలపైఁ ♦ గీలుకొలిపి, శత్రు వట్కుంబుఁ గూల్చియ ♦ షములగల్చి
సాంద్ర దీర్ఘ కోమల శిరో ♦ జములు జడలు, కట్టి వ్రేల నిశ్చల రీతిఁ ♦ గ్రాలుచుండె. ౮౦౬

మ॥ కపు లామెం గని భక్తి భావన నమ ♦ స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము సీ ♦ తాడేవి యంచుబ్బి మో
ద పరీతాత్మకులై సమీరనుతు చెం ♦ తన్నిల్చి వీక్షించి యీ
యపయే జానకి యానొకో తెలుపవే ♦ యున్నంత నాతం డనుక. ౮౦౭

ఉ॥ జానకి యంగ చిహ్నముల ♦ జానుగ రాముఁడు, తెల్పె పాననొం
డేనియు నీమెయందు రహి ♦ యింపవు పెక్కు లిఁకేల? యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తైములు ♦ పోహణ చేసిన దండతో నమం
బేని విదేహరాట్పుతకు ♦ నీయమ సాటి యనంగఁ బోల్చుడుక. ౮౦౮

చ॥ అని వచియించుచుండఁగ న్వ ♦ యంప్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్కని యెదురం గలట్టి కపి ♦ కాంతులఁ గిన్న వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ ♦ జక్కఁగ వచ్చిన మీర లెవ్వరె
 పునికయి యిందు వచ్చితిరి ♦ పల్కుఁడి యన్న వచించి రివ్వెథి. ౮౦౯
 ఉ॥ రావణుడెక్ దురాత్మకుఁడు ♦ రామునతిన్ హరియించె మాయచే
 దేవిని రోయఁబంపె జగ ♦ తీధవుఁ డాతని దూత లేము ధ
 ర్మావన దత్తు నాజ్ఞగొని ♦ యద్రులు కానలు పట్టనంబులున్
 భూ వివరంబులు న్నెమకఁ ♦ బోయెడు వారము సత్తపస్వినీ! ౮౧౦

తే॥ అనుడు నామెయులేచిప్రియంబుమీఱఁ, గాంచి మీరాకశభమగుఁ, గాక యనుచుఁ
 గనులనుండి ముద్రశ్రువుల్ ♦ గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కృత జనియింపఁనుత్పహించి
 క॥ పలుకుఁడి రాఘవుఁ డెచ్చటఁ, గలఁడని ప్రశ్నించునంత ♦ గాడుపుకొడుకా
 జలజాక్షికి రాముని కత, దెలిపె నమ స్తంబు మిగులఁ ♦ దేటవడంగన్. ౮౧౧

తే॥ విని స్వయంప్రభ నాతప ♦ మినకులేశు, చరిత వినుటచే ఫలియించె ♦ శాప మీఁగె
 ననుచు స్నాన పానముల మృష్టాన్నములను, తనియ నిడె మృదువాక్కుల, వనచరులకు.

తే॥ అంత మారుతి యామెకు ♦ నర్థిమొక్కి, నీదు పేరేది? యీ పురి ♦ నేత యెవఁడు?
 తపము సేయఁ గారణమేమి? తల్లి! తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లనుఁహనుమఁగాంచి

ఉ॥ ఏణ ముఖుండు దొడ్డ దను ♦ జేంద్రుల శిల్పి మయుండు గేహ ని
 ర్మాణ విశారదుండు జల ♦ మారుత భోజనుడై తపించి నం
 త్రాణ పరాయణుం డయిన ♦ బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
 ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొని ప్ర ♦ వాసము మాని వసించె నియ్యెడన్. ౮౧౨

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను ♦ దాని సురాంగనఁ బొందఁ గోరి నే
 దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు ♦ దానను కావున నన్ను మిక్కిలిన్
 దీనత వేడ నాయమను ♦ దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
 మానిత కందరాన గుణ ♦ మానితుఁ జేర్చితిఁబేర్చి గూర్చితిన్. ౮౧౩

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ ♦ గూడి సురారుల శిల్పి ప్రేమ దై
 వాట జలాశయంబులను ♦ పర్వత కందర సీమలన్ మనో
 హరి హిరణ్మయంబులగు ♦ హర్మ్య తలంబులఁ జాలకాల మి
 చ్ఛార్జితఁ దేలుచుండఁ జెలి ♦ సంగడి పాయక యింద నిల్చితిన్. ౮౧౪

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ ♦ నేత యొకానొకనాఁడు నాదు నె
 చ్చెలి వసియించు చోటఁగి ♦ చిండటతో నరుడెంచి యంతటన్
 బలియుని దైత్యకారువును ♦ వజ్రముతోఁ దెగటార్చి హేమప్రై
 డలకొని నీవొనర్చినది ♦ తప్పని కోపము చేసె మారుతి! ౮౧౫

ఉ॥ కోపముచేసి హేమఁగని ♦ కూడని యీపని యెట్లు కూరెనో
దాపక తెల్పుమన్నఁ గను ♦ దమ్ముల సంజ్ఞను విద్రుమోష్ఠి నక
జూపుచు దీనిచే నయిన ♦ చొప్పని చెప్పిన నన్ను గాంచి యు
గోపతి యింద యొంటిమెయి ♦ గొందలమందఁగఁ జేసె నానతిక. ౧౧౯

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప ♦ దాంబుజ యుగ్మము మీఁద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెడు ♦ బంధ విముక్తి యనుగ్రహింసనే
నా నలఁ డక్కనుక విడిచి ♦ నాతిరొ! రాముని యాజ్ఞ వాసురుల్
జానకి రోయ రాఁ దొడరు ♦ నద్దతియంచు వచించె నాయనా! ౧౨౦

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము ♦ లిచ్చ కొలందిని గల్లుఁ బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులగు ♦ బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పచయము భూషణంబులును ♦ నన్నియ వల్వలవెన్నియున్న రో
యుచు భవ దాగమంబు పొలు ♦ పొందఁగఁ గోరి తపించుచుండితిక. ౧౨౧

చ॥ అధిక విశాలమైనది గు ♦ హంతర మంబర వీధి కేగుటే
విధమె యెఱుంగలేను దయ ♦ వేడెడ మీర లనుగ్రహించినక
బధము లభించు నేఁ డనఁబ్ర ♦ భంజన నూనుఁడు లేమఁ గాంచి నేఁ
బ్రథిత హితంబు చేసెద న ♦ పార గుణాలయ! చూచుచుండుమా! ౧౨౨

చ॥ అనవుడు నంధతామసము ♦ నందు మునింగి మనుంగ నున్న మ
మ్మనువున నీబిలంబున ద ♦ యామతిఁ గాచితి వట్ల యిప్పుడుక
వనితను మమ్ముఁ గావ నొక ♦ పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనివడి వేడె మారుతి య ♦ పార కృపారసమూర్తి యంతటక. ౧౨౩

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ ♦ వల్లభఁబోలె బరాక్రమించి య
మ్మయ భునమండలంబు నడు ♦ మాసము బిట్టవియంగ వర్ధిలక
మయిమయి కందరంబు పయి ♦ మాడుగు ఫట్టని ప్రీతి ది క్కుట
పయికొని నిండ గ్రావముల ♦ బ్రద్దలు వోయెను తీవ్ర తీవ్రనక. ౧౨౪

చ॥ వడిగొనఁ జూచు కేలు నిజ ♦ వక్త్ర గుహా నిశితోగ్ర దంష్ట్రులక
పడువునఁ గ్రాలఁ బైకి వెలు ♦ వడ్డ మరుత్తుతఁ డప్పు డొప్ప ముక
పుడమి సముద్ధరించు తఱిఁ ♦ బొల్పిన యాది వరాహమూర్తి కై
వడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు ♦ భ్రాంతియు నబ్రము తీచ్చ యొందఁగక. ౧౨౫

మ॥ అరవిందాసనసృష్టియం దమరు ర ♦ వ్యాది గ్రహాధిష్ఠిత
స్ఫుర దాకాశ శిరోగ్రముం బూడిచి నం ♦ శోభిల్లు పామిని, యు

ర్యర పాదత్రయి వేడి యంత జగదా ♦ క్రాంతంబుగాఁ జెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెఁ వెలిగె న ♦ త్యాశ్చర్య సంధాయుడై.

తే॥ ఇట్లు బిలము భంజించి పై ♦ కెగసి దానిఁ, బడమటి సముద్రమునఁ బాఱవై చిప్రతయ
జలద నినదంబు పగిది గర్జనము చేసె, నమర నిచయంబు భయ విస్మయంబు లొంద

చ॥ బిల నగరంబు పశ్చిమ కృ - పీటనిధిం బడి యుండు నేటికిఁ
బిలమను పేరి దీవియయి; వేడ్క స్వయంప్రభ కీశవర్యులుఁ
బిలముననుండి భూస్థలికి - వెల్వడఁ గల్గిరి; హేమ యన్న వే
ల్పుల నగరంబు చేరఁ దల - పోసి వరాంగన కాంచి మారుతిఁ. ౮౨౮

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కుభంఁగులను మధుర, వాక్కుల నుతించి మేరుసాన్వర్ణి పుత్రి
యగు స్వయంప్రభ మేలు మీఁకగుతమనుచు, బలికి దేవలోకమునకుఁ బయనమయ్యె

తే॥ వీరులగు కపుల్ హనుమంతుఁ వివిధగతులఁ, బొగడుచుం బాదచారులై ♦ పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమైన ప ♦ ద్మాకరంబు, నరసి చేరంగ భానుఁ డ ♦ స్త్రాది జేరె. ౮౩౦

౧౨ మార్గాన్వేషణ పటలము. (౫౫)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ ♦ చేర లొడిసి, జలములం ద్రావి తటములఁ ♦ గలుగు తేనె
పండ్లు మెనని విశ్రాంతికై ♦ పండి నిదుర, నేయు నచటికి వచ్చె డై, తేయుఁ డొకఁడు.

తే॥ పాడవునం బర్వతంబు రూ ♦ పునఁ బయోధి, హింసలను సమవర్తియు ♦ నీడుకారు
క్రూర్యములకుఁ గాణాచి రా ♦ తునుఁడు చండ, కోపుఁడై కాలకూటంబు ♦ కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని ♦ బాహుయుగ్మ, మొరయుకతమునజాటుతుం ♦ పురులుమేన
ధారగాఁ గాఱ నుదక పా ♦ తంబుతోడఁ, జెలఁగు నడఁగొండయన వచ్చెఁ బొలనుదిండి

ఆ॥ వేల్పులకును మొదటి ♦ వేల్పులకును గెల్వ, రానివాఁడు దురభి ♦ మాని యెదురు
వారు లేని మత్త ♦ వారణ లీలను, తిరుగుచుండు వాఁడు ♦ దిమ్మరీఁడు. ౮౩౪

తే॥ పుష్కుల సుతుండు ధూముండు ♦ పూర్ణ గర్వి, ధర్మచింతనపరులు ప ♦ ధశ్రమంబు
వలన నిద్రించు వారలొ ♦ వానరాలిఁ, గాంచి విధివశమున వారికడకు వచ్చె. ౮౩౫

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని ♦ యెఱిగియుండి, వచ్చి నిర్భీతి నిట్లున్న ♦ వారలెవరు?
చావఁదలఁచిరేయని యుగ్రఁఁచంచలుఁడయి, గాఢముష్టినంగదుని వఁతుంబుఁబాడిచె.

తే॥ అంగదుఁడు నిద్రమేల్కని ♦ యనురఁగాంచి, పం క్తిముఖుఁడని శంకించి ♦ పట్టి యాడ్చి
మాటు దెబ్బ యొకండియ ♦ మడిసె వాఁడు, విలవిలం దన్ని కొని నాల్క ♦ వెడలఁ బెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ ♦ పగిది నసుర, చావుకేకతో మేదిని ♦ నంచలిఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన ♦ ప్లవగులెల్ల, లేచి పొలనుదిండి శవంబుఁ జూచినాడు. ౮౩౬

క॥ మారుతి తారాసుతుఁ గని, యీరక్కనుఁ డెవ్వఁ డిచటి ♦ కేలా వచ్చెన్
బోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుఁగ ననుచు ♦ నంగడుఁ డనియెన్. ౮౩౯

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ ♦ హాబల నందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడైన వీఁడు బలు ♦ మానిసిదిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్పదమునఁ గాచియుండి యిట ♦ వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రొంగుచున్
గొద వదలించుకోఁ దొడఁగు ♦ క్రూరుఁడు ధూముఁడు నాఁగ నందఱున్.

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కను లి ♦ కెందఱు గల్గుదురో? దురాత్ముకుల్
మతకరుతాట నేమఱిన ♦ మాఁడ్తురు మేల్కనియుంట భావ్యమా
వితమని ముచ్చటాడుచును ♦ వేడుక నుండఁగఁ దొలైసం ద్విషాం
పతి యుదయించె రాఘవుని ♦ పత్నిని రోయఁగఁ బోయి రాకపుల్. ౮౪౧

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప ♦ యోధరముల్ వికచాంబుజాస్యముల్
తిన్ననియత్పలాక్షములు ♦ తేటగు మాక్తిక దంతపాళి యా
పెన్నది కుంటఁ బెన్ననది ♦ బిల్లిరి నాఁ గనుపట్ట రాము నా
పెన్నది తీరమందు కపి ♦ వీరులు రోయుచుఁ జేరి రిమ్ముగన్. ౮౪౨

ఉ॥ రేవులలో మయూరములు ♦ రెచ్చి సఠించుచునుండు చోటులన్
దీవులలోఁ బరీమళము ♦ తేనెయుఁ జిందు ననంబులుాడు నా
తావులలో వినిర్మల త ♦ టాకములన్ స్ఫటిక స్థలంబులన్
దేవులలో వినూత్నమఁగి ♦ దీపిక రోసిరి వానరో త్తముల్. ౮౪౩

చ॥ లలిత సమీర పోతకము ♦ లం జనియింపఁగఁ జేయు నంచ డో
లలఁ బాలుపారు నిర్మల జ ♦ లంబుల మజ్జన మాచరింపఁగాఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ ♦ దోర్ని సుఖంబులఁ గూర్చు పన్నన
బృలిముఖు లాయ్యనం గడచి ♦ వచ్చిరి దక్షిణ తీర భూమికిన్. ౮౪౪

ఆ॥ నదులు గిరులు ధురులుఁపొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు ♦ నరసికడచి
ముగితి కేగునట్టి ♦ పురుషులకరణి ద, ♦ శార్ఙ్గ దేశమునకు ♦ జరిగినారు. ౮౪౫

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర ♦ శస్తి గాంచి, వివిధ ఫలవృక్షములచేత ♦ వినుతిగన్న
యాదశార్ఙ్గ దేశంబెల్ల ♦ నరసి శుక్రఁ, దుదితుఁడైన విదర్భకుఁ ♦ గడలినారు౪౪౬

తే॥ పల్లెపల్లె యూరూరును ♦ ప్లవగవరులు, వక్షమున జన్నిదంబులు ♦ వఱులుచుండ
గేల దర్భలఁ గొని ముని ♦ వాలకమ్ము, లూని వెదకిరి రాఘవ ♦ ధ్యానమొప్పు. ౮౪౭

తే॥ శాలి పండు విదర్భ దే ♦ శమును దాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ ♦ హాత్ములైన.
తపసి వరులు మిక్కిలి యున్న ♦ దండకాఖ్య, వనమునం బ్రవేశించెనుఁ వనచరాలి. ౮౪౮

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు ♦ పరపుచున్న, సంతరింద్రియ శక్తుల ♦ నణచుకొన్న
ఋషులు గల దండకాటవి . యెల్ల వెదకి, ముండకాటవి చేరిరి . ముదిత వెదక. ౪౯౯

ఉ॥ అందలి సారసాకరము . లందమరాంగన లెల్ల నిత్యమున్
జందన లేపముల్ తొలగ . స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గందము నొంద మీలు తమ . కంపును వీడుటఁబట్టి పక్షులున్
జెందవు వానిఁ గై కొని భు . జించెడు కోరిక మాననంబులన్. ౫౦౦

చ॥ హితముగఁ గోడకాండ్రురకు . నింపును గూర్చుగ నెంచి కిన్నరీ
వితతులు వీణమీటుచును . వేడుకఁబాడ వియోగినీ సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది . వాడఁగ నశ్రులు రాల్చు దజ్జలం
బతితరమై మతంగజము . లాడు మడుంగులు గల్గు తావులున్. ౫౦౧

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి . కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు తూపులనఁ . జెల్లిన చూపులు మారు చాపమున్
గెలిచిన భ్రూలతల్ మధుర . గీతములుం గల సుందరాంగనల్
చెలువుగఁ బోక ప్రాఁకులకుఁ . జేర్చిన డోలల నూఁగు తావులున్. ౫౦౨

తే॥ అరసి *పంచ సంస్కరణార్థమైన దీర్ఘ, కుంతలంబు లొప్పారు కా . కుత్తున దేవి
గనఁగలేక యమ్ముండక . వనము గడచి, పాండుగిరికి వేగమ చేరె . బ్రవగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ ♦ మందునుండి, గంగ యందేడుముకుచున్న ♦ కరణిఁ దోచ
వెలయు నగ్గిరిగనచుం ♦ బిత మహాన్న, తంపు శిఖరంబుఁ జేరెను తరుచరాళి. ౫౦౩

తే॥ చంద్రచంద్రికలను గేలి నలుపునట్టి, ప్రబల కాంతులతో నొప్పు ♦ పాండుశిఖరి
పంక్తికంఠుని త్రొక్కిన ♦ పరమశివుని, పర్వతమువోలె దెల్లనై ♦ పరిధవిల్లె. ౫౦౪

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి ♦ యనఘు దేవి, నెచ్చుచుచటఁ జూడఁగ సంశయించువారొ
యచ్చటచ్చట గాలించి, యరసి కానఁ, జాల కగ్గిరింద్రము వీడి చనిరి కపులు. ౫౦౫

తే॥ భువనకంటకుడైన దా ♦ నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో ♦ జాతిపడిన
పుష్పహారమో యననొప్పి, పాలుపు మీఱు, గౌతమీనదిఁ గీశులు ♦ కాంచినారు. ౫౦౬

చ॥ పాలుపగు వీచికాచయము . ముత్తైమువంటి విశుద్ధ నీరముం
గలిగిన గౌతమీనదిర . కంబుగ జన్నపుసాల దున్ను నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కివెల్పడిన . కన్యను రక్కసిముచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవి నయ . నాశ్రుల ధారయొ నాఁగ రాజితన్ ౫౦౭

* కాండవేయుట, చొల్లము పెట్టుట, కీలుగంటు చేయుట, కొప్పుపెట్టుట, ప్రేలుబడ ఆసునని
ప్రతీకేతనంబు సంస్కరణములు.

ఉ॥ కాంచన రత్న జాలములు - కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
సంచయ మూడ్చి తేరఁ బెలు - చక గమనంబుల వచ్చు గౌతమిక
గొంచక చూడనొప్పె ధరఁ - గొల్చెడు దారమొ గృధ్రరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనుగి - త్రెంచిన మాన్తికహరమో యనక. ౮౫౯

శా॥ న్యాయాన్యాయవిచక్షణుల్ ప్లవగు లా ♦ నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో ♦ త్తుంగ ప్రదేశంబులక
దోయం బొప్పంగ జానకిక వెదకి యెం ♦ దుంగానగాలేక మా
ర్గాయాసంబును లేక స్వర్ణనది డా ♦ యంబోయి రుగ్ర త్వరక. ౮౬౦

చ॥ పనుపును నల్పు వన్నెగల ♦ బంభరముల్ బకముల్ మరాళముల్
నసి నడయాడు ట్లేత్రములు ♦ చల్లని తావులు నీటిపట్టులుక
వినవిన నేగి చూచి మతి ♦ వేడ్కఁ దరించుచు నారకేల నృ
క్ష సమితి నిండు ధాత్రి తిల ♦ కంబు కుళిందము దాటి యంతటక. ౮౬౧

ఉ॥ కొంకణదేశముక గడచి ♦ కొరికఁ బట్టిమవార్ధి చేరువక
వంకలు డొంకలుక వెదకి ♦ వారక యంబరమంటి యేగి యే
ణాంకుని త్రోవ నడ్డు శిఖి ♦ రాగ్రము లొప్పంగ దేవపూజ్యమై
క్రంకుడుగట్టు నాఁ జను న ♦ రుంధతి శైలము జేరి రవ్వలక. ౮౬౨

ఉ॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున ♦ కందము గూర్చెడు నీత లేమికిక
నొచ్చి తరించి భిల్ల తరు ♦ ణుల్ తమ తేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను ♦ తేటగు పచ్చల కొండ సానువుల్
చొచ్చి ధరాత్మజక వెదకి ♦ చూచిరి మల్లరి వేంకటాద్రికిక. ౮౬౩

శా॥ జ్ఞానుల్ మానులు బాసవాలులు మరు ♦ న్నారీమణుల్ సాధు ల
జ్ఞానుల్ పాపులు సర్వమానవులు త ♦ చెచ్చలేశు నారాయణక
జ్ఞానాతీతుని గొల్చువారు విలస ♦ చ్చార్చిత్రులై వేడ్క న
జ్ఞానం బూడ్చెడు పుణ్యతీర్థములలో ♦ స్నానంబు గావించుచుక. ౮౬౪

శా॥ కామాదుల్ తెగఁగోసి యింద్రియకృతుల్ ♦ ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా ♦ షప్రక్రియల్ గోసి యు
ద్దామంబై న తపంబునేసి మునిసం ♦ తానంబు గోవింద రా
ణ్ణామధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా ♦ నందించు నాకొండపై. ౮౬౫

శా॥ కేలక లీల సుదర్శనాదికములక ♦ గీలించి భక్తాల్లికై
నీలాంబోద శరీరుడై వెలయు త ♦ నిత్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం ♦ బుల్ చెందు మోక్షంబనన్
శ్రీలక్ష్మీశు పదంబు చేరు టరుదే ♦ సేవించు పుణ్యాత్మకుల్? ౮౬౬

ఉ॥ అగిరిరాజముం దఱిసి ♦ యంగదముఖ్యులు చుట్టి వచ్చుచున్
యోగనమాధినుండి విని ♦ యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగఘభారముల్ తొలగఁగఁ ♦ బావనులై న తపోధనాధ్యులన్
బాగుగఁ గాంచి తచ్చరణ ♦ వారిజముల్ తలపోక మొక్కుచున్. ౮౬౭

తే॥ కుటిల కుంతల యైన కా ♦ కుత్స్థు డేని, నెందుఁ గనక ద్రావిడమున ♦ కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి విప్ర ♦ వేషములను, వెలలినారలు తొండ మం ♦ డలము చేర.

తే॥ దేశమంతయు నటవీప్ర ♦ దేశమగుట, వ్రేల యిండ్ల ముంగిటఁ బంటుచేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక కే ♦ దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి ♦ యలరుచుండు ౮౬౯
మ॥ పొలముల్ దున్నెడి కర్షకుల్ వృషములన్ ♦ బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాటిన హంసముల్ పనస వృ ♦ త్తంబుల్ తెగంబండి భే
దిలి యందుండి స్రవించు ద్రవ్యములు ప్రో ♦ దింగూర్పుఁ బెంపారు పై
రుల దొమ్మాడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా ♦ రూఢంబుగా నచ్చటన్.

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ సేత్రములఁ బోలు, సుత్పలము లటకోభిల్లుచుండుఁ; జెలుల
యూరువులవంటి కదళీ త ♦ రూత్కరముల, నిద్ర సేయును పరభృతఁనీడజములు.

ఉ॥ వీధుల మ్రోఁగుచుండు బహు ♦ విశ్రుత వాద్య విరావ మేదురో
దోధము నిత్యమున్ వినుటఁ ♦ దోయద గర్జనమంచుఁ గేకులు
తేధము నొంద వంచలును ♦ ధిధిమి నాదము విన్నఁ బాటపున్
బాధ భ్రమంబు గల్గునొకొ ♦ వాడుక యశానెడఁ బ్రాణికోటికి? ౮౭౨

శా॥ శృంగారించిన తేరులం జెనయు తేఁ ♦ జెట్లందు పూబాళలన్
రంగారంగని గండు చేపలు బక ♦ వ్రాతంబుగా నెంచి భీ
తిం గాంచుం దొవ మొగ్గలం గని మహా ♦ ర్తిక భేక సంఘాతముల్
మ్రుంగన్ వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని ♦ ర్వేదించుఁ బెల్లార్చుచున్. ౮౭౩

క॥ వీతలను పట్టుకొను కడ, జాతి చెలులు ముత్తైముల ప ♦ సం గని బక సం
జాతాండములని పగులఁగ, వై తురు తాఁబేటి చిప్ప ♦ పై నజ్ఞతచే. ౮౭౪

క॥ లేత వయసు గల కోతుల, చేతులఁ గల పనస తొనలఁ జిట్టేగలు పైఁ
దొతెంచి ముసరుఁ బుష్ప, వ్రాతమునకు ముసరు బంభ ♦ రప్రజముక్రియన్. ౮౭౫

చ॥ ధనికులతో గృహస్థులగు ♦ ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్ధనులకుఁ గామితార్థముల ♦ దండిగ నిచ్చు వదాన్యరాజుల్.

గొనకొని దుష్టనిగ్రహము ♦ గోరిక నేయు సృపాలిలోడ డీ
కొని పులుమేయఁగాఁ దొడఁగె ♦ గోరిన దిచ్చెడి యాపు వెల్లనై. ౮౭౬

ఉ॥ మీఱిన వై భవంబు లుప ♦ మింపఁగరాని విలాతి యందు పం
కేరుహవాసినికా వెదకి ♦ కీశులు దాఁటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి ♦ వీన్ధలిఁజూచ్చి వనంబు భ్రాత్తుగాఁ
బైరులు గల్గి తూఱ నెడ ♦ పాఱని భూములఁ జేరి గడ్డుగఁ. ౮౭౭

ఉ॥ వంకర టింకరై పెరిగి ♦ వ్రాలిన న్రూఁకులనుండి రాలు తేఁ
డెంకలు కాళ్లకుం దగుల ♦ డెందము తల్లడమంద డుల్లుచుకా
పంకలు పాఱు తేనియల ♦ పల్లములంబడి లేచి తుడ్చుకొం
చంకిలి సంతటం పడుచు ♦ నాఁగక యేగిరి యూఁకి జోకచేక. ౮౭౮

మ॥ శ్రుతిగూర్వక బాసరించు నాదుక్రియ హె ♦ చ్చుందగుగా మ్రోఁగ ని
తులతుల నించిన గానుఁగులో విడుచు నిం ♦ చుఁబాలు నిండారి సంత
గతమై యుండఁగఁ గాంచి యూపెనములం ♦ గాంక్షించి యుల్లంకుల
దుప్పతరీతిం జూరఁబాఱి చేపలట నెం ♦ దుకా గోమి వే క్రమ్మఱుక. ౮౭౯

చ॥ వికసిత పుష్ప గుచ్ఛములఁ ♦ బెల్లుగ వ్రాలిన వట్పదాభిచేఁ
బ్రకటిత గాన మాధురి వి ♦ రాజులు తోటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాఱి వెల్లువయి ♦ శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీశ శా
బకములు గాంచి యేతెయను ♦ భ్రాంతి డిగంబడకుండు శాఖలక ౮౮౦

ఉ॥ కేళికి పూల దుమ్మచటి ♦ కేళివనంబులఁ బండి వ్రేలు నా
చూత ఫలంబులం దవులఁ ♦ జొప్పడుఁ బూవుల తావి పండ్లకుకా
రీతిగఁ గేదరంబులను ♦ రేగటి పంకములందు కల్వ పూ
లాతతమాటఁ బంకిలము ♦ నందలి వ్రేవలులఁ బొందు గందముక. ౮౮౧

ఉ॥ స్రుక్కక వానరుల్ వెదకి ♦ చోరులదేశము దేవిఁ గానమికా
మిక్కిలి కుంది ధర్మపథి ♦ మేటి గృహస్థులు కల్లు చేరలోఁ
దక్కకచూచి యింపయిన ♦ ద్రావిడభాషకుఁ డెంకి యంచుఁ బే
రెక్కిన పాండ్యదేశమున ♦ కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై ౮౮౨

చ॥ నకలజగంబులకా విమల ♦ సన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకములభ్యాతి నొందు ద్రవి ♦ డ ప్రకటామృతముకా జనాలికి
చ్చకముగ నిచ్చి గౌరవ వి ♦ శాలత నొందిన పాండ్య దేశముకా
లుకలడలాడు సన్నిబుధ ♦ లోకము పోలు నందఁగఁ జెల్లునే? ౮౮౩

మ॥ ఋజు మార్గ ప్రవణుల్ కపింద్రులు మహాః ♦ త్కృష్ట ప్రభౌ పుణ్య పాం
 డ్యజగంబందు మెలంకువం దిరిగి నీ ♦ తాన్వేషణ స్ఫూర్తిచే
 భుజముల్ పాదములు జలించుచును నొ ♦ పృథ్వీద నిర్విణ్ణులై
 నిజ జీవాంబులు వీడువారివలె గ్లా ♦ నిం బొంది రప్పట్టునక. ౮౮౪

ఉ॥ దక్షిణ వార్ధి తోయ కణ ♦ తర్పిత శీతల వాత పోతముల్
 శిక్షణ మొందినట్టి వహిఁ ♦ జెంది నతంబును వీచుచుండు పాం
 డ్య క్షితి దాటి కీశులు క ♦ డంకను చేరి మహేంద్రశైలముక
 లక్షణ లక్షితాంగి మహి ♦ భామణి రోసిరి యెల్ల చోటులక. ౮౮౫

౧౩ సంపాతి పటలము. (౬౬)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడఁక ♦ గర్జన నేయుచు నింగిదాఁక ని
 క్కించిన దీర్ఘ వీచులను ♦ కేలను చాచి కురంగనేత్ర పూ
 తాంచితగాత్ర జానకి ధ ♦ రాత్మజ యున్నది లంకయందు వీ
 క్షించఁగ రండు రండనుచుఁ ♦ జీరెడి కై వడి నొప్పు నంబుధిక. ౮౮౬

తే॥ కలిసికొనఁ బల్కి పంపిన ♦ కపిచయంబు, లన్ని దెసలను వెదకుచు ♦ నవనిజాతఁ
 గాంచనేరక వచ్చి యా ♦ గ్రావమందు, కడకు సంగదాదులతోడఁ ♦ గలిసికొనియె.

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి ♦ కమలనేత్రఁ, గుటిలకుంతల నెందుఁ గ ♦ న్గొనఁగలేమిఁ
 గర్జమియ్యది యని మదిఁ ♦ గాంచలేమి, దూఱటిల్లుచు నాల్కలు ♦ తొట్టుపడఁగ.

తే॥ జేఁడొసంగిన గడువు మీ ♦ జినది కాని, కార్యమో వట్టిదయ్యె రా ♦ ఘవుఁడు విన్న
 నసువులను వీడు; మనచేత ♦ నగునదేది? చెడితి మెల్లవిధంబులఁ ♦ జిట్టచివర. ౮౮౭

తే॥ పొనఁగ నిండె తపింతమా? విసముమింగి, చ త్రమా? యేదియుచితంబు? చావేమేలు;
 పోయి చచ్చుటకంటె నీ ♦ భూధరమున, నిలుగుటేయుటవని వారు ♦ తలఁచుచుండ.

తే॥ అపుడు యువక పంచాస్యహా ♦ వంగదుండు, గిరులు వరుసలై యమరినఁకరణినున్న
 వనచరులఁగని తనకుఁ దోఁ ♦ చిన విధంబు, నిట్లు వాక్రుచ్చెఁ జింతాకుఁ ♦ లేకుండు

మ॥ దివియుక భూమియు నెల్లడక వెదకి నీ ♦ దేవిక సమీక్షించి వా
 చపు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా ♦ సం దేశము న్నికు రా
 ఘవ! యంచుం గడు జాణలంబలె నన ♦ ర్హ ప్రజ్ఞలం బల్కి యా
 పవిదిం జేయఁగలేక మాటపడఁగం ♦ బాలైతి మిప్పట్టునక.

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును ♦ చేసి ముగింపము మేరమీలుము
 న్నే నతి గానరాదనుచు ♦ నేగి వచింపము పూనియే ననం

తానుతఁ గానవచ్చు నను ♦ ధైర్యము లేదు మరించుటే యింకఁ
మోనములేనిత్రోవ యగుఁ ♦ బోవుట సిగ్గులు పెన్న యుక్తిమే? ౮౯౩

మ॥ గడువున్ మీఱఁగఁ గార్యమున్ సమకుటం ♦ క్షోభకీష్కింధ కూ
ఱడగా నేగినఁ దండ్రీకోపపడు శ్రీ ♦ రాముండు చింతాంబుధి
బడు నాఘోరము గాంచఁజాల నగుటన్ ♦ బ్రాణంబులన్ వీడదన్
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు నిశ్చయముతోఁ ♦ గర్తవ్యముం దెల్పుడీ. ౮౯౪

చ॥ అన విని జాంబవంతుఁ డిటు ♦ లాడుఁ బ్రభుండవు సీవు సన్న త్రో
వన చనువార మీవు కడ ♦ వం గని యిచ్చట నేడ్చుచుందుమే?
మనమున దార్థ్యమూని యను ♦ మానము మాని వినాశవార సీ
జనకునకున్ వచింపఁ జనఁ ♦ జాలునుమే? పలుమాట లేటికిన్? ౮౯౫

తే॥ వినత విక్రమ! యువరాజ! వెనుక కేగి, తెలుపఁగా నేమిగలదు చిం ♦ తింపు మయ్య
యేము చావంగఁ దగుఁ గాని ♦ యింగితజ్ఞ!, సీవు చావంగఁ దగవు మన్నింపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త ♦ దన్యులఁ గాంచి వచించు నిట్లు లం
గదుండు మహాత్ములార! దరి ♦ గానక మీరు నివస్మహంబుధి
బ్రిదిలి మనుంగుచుండ నొక ♦ వీరునికై నడి నీసు మాత్రమే
మదిమది నేగిన్ జనము ♦ మన్ననసేయునె? యద్ది యుక్తిమే? ౮౯౬

తే॥ పెద్ద లేమందురో యను ♦ భీతిలేక, వెంట నచ్చిన మిత్రులు ♦ మంటఁ గలియ
వీడు చావక యిటు వచ్చి ♦ నాఁడొ! యనడ, లోకనిందకై యరిగెద ♦ నాకమునకు

సీ॥ మనమిందఱము నిందు ♦ మరణింతుమేని నా, తలిదండ్రు లెఱిఁగినఁ ♦ బాలియువారు
అడివిని రాఘవుఁ ♦ డతని తమ్ముండు త్రై, య్యదురు తద్వార్త యుఁ యోధ్యఁబ్రాంక
భరతాదులును తమ ♦ ప్రాణముల్ విడుతురు, వారి తల్లులు నెండి ♦ పౌరవరులు
చచ్చెడువారిది ♦ సత్యంబు సత్యంబు, చెడితిఁ జెడితిఁ జెడఁ ♦ బాడమినాడ

ఆ॥ పుట్టి నిల్లు తాను ♦ మెట్టిన యిల్లును, వెలుంగఁ జేసినట్టి ♦ విమల చరిత
లోకమాత సీత ♦ కాకుత్స్థ కులవత్ని, కానరాకయున్న ♦ కారణమున. ౮౯౭

తే॥ అంగదుం డోర్వలే కిట్టు ♦ లాడునంత, నిప్పు కడుపునఁ బుట్టిన ♦ చొప్పుగాంగ
నెల్లవారల యుల్లముల్ ♦ తల్లడిల్లె, ఋక్షనాథుఁ డంగదుఁ గని ♦ యిట్టులనియె

ఉ॥ ఏవగ నెంచిచూడ మఱి ♦ యీవును సీజనకుండు రాజు ను
గ్రీవుండు దక్కఁ గీశకుల ♦ కీర్తిని నిల్పెడు వాఁడు లేడటల్
గావున సీవు నీలుగుట ♦ గాఁదగదంచు వచించినాడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిటఁ ♦ జింతన సేయుటయేని యుక్తిమే? ౯౦౦

ఉ॥ ప్రాణముతోడ బోవడగు ♦ వాడవు నీవొకరుండవే చుమీ
యేణవిలోచనక వెదకి ♦ యేడైత వాసరవర్యులెల్ల ని
స్సాణ భజించి క్రమ్మటిల ♦ జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్రా) ఎనకుం గగోద్రువకు ♦ రాణ వచింపుము మాకు మాటుగ్గ. ౯౦౨

చ॥ అవుడు నాంజనేయడను ♦ సర్వమ శీఘ్రగులార! లోకమం
దుస నొక భాగమేని వగ ♦ తోడ బరికింపగ లేదు రాముడే
విని; మఱియుంతలో గమన ♦ వేగము మాలినవారిమాడ్కి శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి ♦ తాకును వేసట నొందఁ జెల్లునే? ౯౦౩

తా॥ పాపాశంబున నూర్ధ్వలోకములలో ♦ స్వర్గాద్విపైఁ బద్మసం
జాతాండ వ్రజమందు నిబ్బరపు దీ ♦ తుంబూని వీక్షించుచుకొ
నీతాడేని కాంతుమేని మఱి యా ♦ తేసింతురే? తస్మాద
జేత్రుబందు దలంతురే? యొడయడకు ♦ శ్రీరామ సౌమిత్రులు. ౯౦౪

ఉ॥ కాపున జనకిక వెదకు ♦ కరమె న్యాయము లోకమెల్లడక
దీనరమంది రోయువము ♦ తేకున సంతటఁ గానమేని యా
గీవరుడొ జటాయువు గ ♦ తించి దారిని పోద మిప్పుడి
త్రోవఁ జరింతుమేని యస ♦ చూటు గడింతుము మూర్ఖ సద్ధతిక. ౯౦౫

ఉ॥ సీతుల నిట్లు మారుట గ ♦ జగచి వచింపగ గృధ్రరాజు సం
పాతి, యనుగుడమ్ముడు స ♦ పార కృపాభుడు నిత్య విక్రమో
పేతుడు సీతిమంతుడు ♦ వేకి జటాయువుచావు వింటచే
జేతము తల్లడిల్ల నడిఁ ♦ జేరె గవీశ్వరు లున్న చోటికి. ౯౦౬

సీ॥ ఆయత్తొర్తి జ ♦ టాయు నటులఁ గూలె, సని కొట్టుకొను గుండె ♦ యెనరువాడు
గడగడ వడకు మే ♦ న్నలవాడు సపి భిష్మ, పక్షవకా శైలంబు ♦ పగిదివాడు
తమ్ముని చగపి ♦ తతి బాగు డెవడని, కిన్నుల బాష్పముల్ ♦ గార్చువాడు
భూమిపై గర్జించు ♦ భూరి మేఘముమాడ్కి, వేదనచే బల ♦ వించువాడు

తే॥ గుల్మతరు లతాదులు విట్టగొట్టలెల్ల, సనుము లగునట్లు త్రొక్కుచు ♦ జరగువాడు
వాయుదేవుడు బలముతో ♦ వైవ దొరలు, వెండికొండ నిధంబున ♦ వెలయువాడు

తే॥ వచ్చి చేరగ బ్లవగులు ♦ భయమునొంది, సరుగులిడిరి కకాంకిక ♦ బవనసూను
డుగ్రుండై నిల్చి సత్వీ రూపాంది వచ్చు, మాయలాడవు నిలువని మాటుకొనిదె

ఉ॥ మూర్ఖుని నిమ్మలంకుడుచు ♦ మాన్యడు దుఃఖతుఁ డార్జిదమ్మునే,
పేర్కొనువాడు కన్నులను ♦ వృష్టిగ నశ్రులు రాల్చునాతడే

కోర్కెయు లేనివాడగుటఁ ♦ గొంచక యింగితవేది తత్త్వము

త్యర్కుఁడు వాయుసూతి ముఖ ♦ మందలి చిన్నె తెఱింగె బాగుగఁ. ౯౦౯

తే॥ ఎఱిగి యాతఁడు డాయంగ ♦ నెదుర నిలిచి, వాయి తెఱవక మున్నె సంపాతి నాయ
నుంగుడమ్ము జటాయువునొంచి కూల్చు, శూరుఁ డెవఁడనియడిగె సామీరిఁగాంచి

తే॥ అంత మారుతి నీదు వృ ♦ త్తాంత మిపుడు, నిజము దాఁపక తెల్పుడే-నియును పిదప
జరిగిన యుదంతమెల్ల ని - శ్చయముగాఁగఁ, డెలుపఁగలసన సంపాతి - పలికె నిట్లు

ఆ॥ నాకు వెనుకఁ బుట్టి - నాకన్న ముందుగా, మరణమొంది యశము - ధరణి నిలుపు
నాజటాయువునకు - నన్నను భ్రాతృ వి, రహితవృత్తి నిట్లు - బ్రదికినాఁడ. ౯౧౦

తే॥ అనిన సంపాతి పల్కుల - నాలకించి, యడలి యో పక్షిరాజ! ద - శాస్త్వతోడ
నాల మొనరించి యతని చం - ద్రాయుధమునఁ, గాలగతి నొందెనని పల్కె - గాలిపట్టి

తే॥ విన్న సంపాతి వజ్ర ని - ర్భిన్న కుధర, భాతి భువిఁబడి వేడి ని - శ్వాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తఱ-పాటు పెంద, హనుమ పల్కు లట్లె పల్కి - యడలిబడలె

మ॥ అనుఁగా! భానుఁడు కాల్పఁ బక్షములు పా - డైపోవ నిచ్చానువృ
త్తినిఁకెందుం జనలేక దుర్భర మహా - ర్థి బొంది చాకుండఁగా
నినుచే నుంతయు నొప్పి చెందవును నీ - వేముందుగాఁ బోవు తెం
దనువౌ ధర్మము? చిత్రమయ్యె నిది మా - యాలోకమంచెంచెడఁ. ౯౧౧

మ॥ సరసీజాననుఁ డల్లెయుండ భువియుఁ - స్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
వర ధర్మంబును నిల్చియుండ దివిఁ గ - ల్పంబట్టులే యుండ సం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదినులు స - ర్వంబట్టె యుండంగ సో
దర! నీవొక్కఁడ వెట్లు కూలితివా? చి - త్రంబయ్యె నాకీయ్యడన్. ౯౧౨

ఉ॥ రంభ కనూరుచేఁ బొడమి - రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్లు సం
రంభముతోఁ జరించితిమి - క్రందగు లోకములెల్ల వెండి బ్రా
రంభము దోచె నిర్వరకుఁ ♦ బ్రాయిడియైన వియోగ మిప్పుడా
రంభయె తల్లిప్రేమగాని ♦ రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుచుఁ. ౯౧౩

ఉ॥ వీరవరాగ్రణీ! గరుడ ♦ వేగ! దశాస్త్వఁడు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్పుఁగా కడలి ♦ పాఱక నిల్చెనే? నిల్చి ధీరుఁడై
పోరెనే? పోరుఁగాక! పారి ♦ పుచ్చఁగఁ జాలెనే? చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొని జ ♦ యంబు గడించెను భాతి నేటికిఁ. ౯౧౪

తే॥ అనుచు సంపాతి పలవించి ♦ యవశుఁడై నఁ, దలరి మారుతి సమయోచి ♦ తంబులైన
పలుకులాడి యోదార్ప నాపక్షివిభుఁడు, మరల నిట్లనియె మరుత్తుఁమాఁడుఁగాంచి.

ఆ॥ క్రౌర్యశీలి బహుళః కపటి దశాస్యతోఁ, బోరఁగా జటాయుః వ్రనకు నేమి
హేతువొసరెఁ దెల్పుఁ వే మహాత్మక! యన, వాయుపుత్రుఁ డిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

శా॥ మారామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలాఁ ట్టొనాథు సత్పుత్రి సీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దై ట్టొన్వామి కావించు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాథు నెడఁబా ట్టొన్ గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజన్యుఁడు మ్రుచ్చిలించికొని యే ట్టొన్ గంబూనె భూమినుతక. ౯౨౦

శా॥ ధర్మాత్ముండగు నీదు తమ్ముఁడట దై ట్టొన్ క్రౌర్యముం గాంచి దు
ష్కర్మ నీడుతులఁ దేర్పఁ జూచి యెటులుం ట్టొన్ గాకున్గి గోపంబునక
మర్మం బంట నఖాలి దూటి దనుజుక ట్టొన్ మార్కొంచు ధాత్రీనుతా
నిర్మక్తి దలపోసి సంగరము పూ ట్టొన్ నెం బల్కి లంకేశుతోక. ౯౨౧

ఉత్సాహ॥ పూని వాని యరదముఁ బొడి ట్టొన్ పొడిగఁ జేసి చేతులుక
మేను వాడిగోల్లఁ జీల్చి ట్టొన్ మిగిలి దిటపు గ్రుంచఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁ ట్టొన్ దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీదు తమ్ము నునుటు ట్టొన్ లూడ్చి పోయ నావుడుక. ౯౨౨

ఉ॥ తమ్ముని చావుకై మిగులఁ ట్టొన్ దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయిన ట్టొన్ ప్రాణములం ద్యజియించి నిత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మది ట్టొన్ సంతసమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్ముగ సార్థకం బయిన ట్టొన్ దెన్న మహీనలి భక్తసత్తమా! ౯౨౩

ఉ॥ రామునిదేవే గావ సమ ట్టొన్ రం బొనరించి రణంబునంద యా
స్వామినికై ప్రియంబుమెయి ట్టొన్ బ్రాణము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు నిక్కము సి ట్టొన్ రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుడై
భూమిని గల్గువాఁ డనఁగఁ ట్టొన్ బోలు మఱొక్కటి చెప్ప నొప్పునే? ౯౨౪

ఉ॥ శ్రీరఘువీరు నెయ్య మొన ట్టొన్ రించిన తమ్ముఁడు రామసేవకై
జాతించి జీవముల్ విమల ట్టొన్ శాశ్వతకీర్తి గడించె దానిచే
గూరిన నప్తమేది? మఱి ట్టొన్ కోరికం బొందఁగదగ్గ యర్థముక
గౌరవ మున్నె? సంతసము ట్టొన్ గాంచఁగ నింతకు మించి కలునే? ౯౨౫

చ॥ అని వినుతించి నిర్మల జ ట్టొన్ లాశయ మందున మజ్జనాదికం
బొనరిచి వెండివచ్చి ప్లవ ట్టొన్ గోత్రములార! వడిక ధరాత్మజా
తను వెదకంగ వచ్చితిరి ట్టొన్ తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్నుపా
వనునిగఁ జేసినార లొక ట్టొన్ వంతను గూర్చిన వారె మిరలుక. ౯౨౬

చ॥ మృదు మధురోష్ఠుల నిజము ♦ మేకొని వల్కెడు వీరులార! యె
ప్పిదముగ నేకకంఠులయి ♦ ప్రేమను తొరక మంత్ర రాజమున్
బడరక యుచ్చరింపుఁ డటు ♦ పావన నామము నిన్న నాకు మే
లొదవును రాము సత్కరుణ ♦ నొప్పును కాలిన పక్ష యుగ్మమున్. ౯౨౮

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేడుకొనఁ బ్ర ♦ తృప్తంబుగాఁ జూచు నే
డ్కును శ్రీరాముని దివ్యనామము తదే ♦ కస్వాంత్రై భక్తిభా
వనతోఁ గీశులు పాడుచుండఁగ నె త ♦ తృప్తంబు లందంబుగా
దనరెన్ విన్నయమంది రెల్లరును త ♦ ధ్వాన ప్రభావంబుకై. ౯౨౯

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల ♦ సూత్రత భాషుండు గృధ్రరాజు, శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న ♦ పారముగాఁ గొని శిశువునొప్పించి
వరమగు వహ్నిఁ గ్రక్కుకర ♦ వాల మొఱంగొనుపోల్కిఁ బక్షకాం
తర గత దీర్ఘ దేహుడయి ♦ తద్ద నెలింగెఁ బ్లవంగు లుబ్బుగన్. ౯౩౦

ఉ॥ తెక్కలులేని యండజము ♦ తెక్కలు గొన్ననిధంబు గాంచఁగా
నక్కజమంది సందియము ♦ సంది భయంబును పొంది రాఘవున్
నిక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ ♦ నేర్చిన వారికిఁ గల్గు లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని ♦ సల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్. ౯౩౧

క॥ శ్రీరామ నామ మహిమము, నారూఢిగఁ దెలిసినట్టి ♦ యండజ రాజున్
గాతవమున మ్రొక్కి యతని, చారిత్రము దెలుప వేడ ♦ సంతృప్తుండై. ౯౩౨

క॥ పలుకు నిటు విత్త్రులారా! యిలఁ జీకటిగొంగ రథము ♦ నేడ్డెఱ నడవం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర, ద్దల కులమున కేలికలము ♦ తరుణ వయసునన్. ౯౩౩

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరుప్రమును నెగసి యెగసి - యేగుచునుండన్
ఖరకరుని చేరువకుఁ జను, తరుణంబున నళండు కాంచి - తద్దయుఁ గినిసెన్. ౯౩౪

శా॥ నాకన్నం గడు సూర్ధ్వమం దరుగుటన్ - నాతమ్ముడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుమ యన్న నేను తనక - న్నం బైకి వే పోయి యు
కాఁకం దాఁకఁగనీక కాచితిని శా - క్కల్విప్పి, నామేనికొ
సోకెన్ వేడిమి తెక్కలుం గమరె నీ - త్తోఁగి నల్లిం గూలితిన్. ౯౩౫

మ॥ పుడమిం గూలిన నన్నుగాంచి రవియుం - బూర్ణానుకంపామతిన్
బెడఁబాయంగల రాముధర్మనతి న - న్వేషింపఁగా వానరుల్
కడఁకన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం - గారుత్స సంగీర్తనల్
నొడువన్ తెక్కలు వచ్చుగాకనివివ - నోక్షంబు వాక్రవ్వగన్. ౯౩౬

శా|| నా పక్షంబులు భస్మమౌ కతన నం ♦ తాపించి నిట్టూర్పుతో
 నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం ♦ బే మేలుగా నెంచుచో
 శాపానుగ్రహశక్తుఁ డార్జున ర ♦ డ్డన్ లోక సారంగుఁ డా
 నాపూనిన్ వదలించి యూఱడిల వి ♦ న్నాణంబుగాఁ బలుకుచున్. ౯౩౭

చ|| చదువని మూఢులంబలెనె ♦ స్వాంతమునందున నుత్సహించి న్వః
 పదమున కేగ నెంచి యిటు ♦ భంగము నొందుట నీమ తస్మాకా
 కిది మఱియొక్కటే? యినకు ♦ లేశుని దూతలు వచ్చునంతకుం
 బదరక యుండు మాతృవధ ♦ పాతక హేతువు శీలధర్మమే? ౯౩౮

శ|| గర్వ ముదెట్టివారికిని ♦ కాని గుణంబది కల్గియేచుమీ
 సర్వముఁగోలుపోయితివి ♦ సత్యము వానరరాజి పూని మై
 నుర్వర కన్యకై ప్రభు ని ♦ యుక్తిని వచ్చును మేలుగల్గు నీ
 కోర్వని యిట్టితీరు తగు ♦ నో? యని యమ్ముని మందలింపఁగన్. ౯౩౯

చ|| తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి ♦ దుఃఖము లోర్చుచునుంటి నామహః
 పదగని దిక్కుదోపక య ♦ పార మనోవ్యథ నొందు తమ్ముఁ డ
 య్యదనున నాయనుజ్ఞ విన ♦ యంబున మీఱఁగలేక గృధ్రరా
 ట్వుదమును పొందె మాచరిత ♦ పావనులార! గ్రహించినారలే? ౯౪౦

ఉ|| మీరలు వచ్చినారలును ♦ మేలిమి టెక్కలు వచ్చె నాకు మీ
 చేరహి నొందితిం బుడమి ♦ శ్రీరఘరాముని సేవనేత మీ
 కారయ నెట్లు ధర్మమగు ♦ నట్టులె నాకును ధర్మమాట నే
 నారసిసంతపట్టు తెలి ♦ యం నెలుపంగలవాఁడ నమ్ముడి. ౯౪౧

ఉ|| దేవిని దొంగిలించికొని ♦ దిట్టరి నీచుఁడు పాపి క్రూరుఁడీ
 త్రోవనె యేగఁ గాంచితిని ♦ దుష్టుఁడు లంకను చేరినాఁడు తాఁ
 గావలినుంచినాఁడు జన ♦ కప్రభు నందిని యందయున్న దీ
 రేవగనై న నభిఁ దరి ♦ యింపుఁడు కాంచుఁడు రామగేహిని ౯౪౨

చ|| ఏగుట కెట్లు శక్యమగు - నిచ్చటి కున్నది నూఱు యోజనాల్
 సాగరవేష్టితం బయిన - లంక యముండును చూడ్కి నిల్చుగా
 నీగును బెగ్గడిల్లి దను - జేంద్రుని కోప దవాగ్ని పావకుఁ
 జాఁగఱలాడఁజేయు నన - జాలుదురే యెవరేని చేరఁగక? ౯౪౩

చ|| నలువయు శంకరుండును చ - నంగ నశక్య మనంగనేల? క
 ర్వలియును కాలుఁడుక జొరంగ - రాదు చరాచరకోటి లోపలక

మొలనున్న వెన్నుడు ప్ర - వేశ మొనర్పగలేడు మీరలి
 పొలుపు నెఱిగి పెల్లు దల - పోసి చనుండు మెలంకువం దగ్గ. ౯౮౮
 ఉ॥ ఇందఱు జేరి పోదమని - యెంచుట గూడని కార్యమాను మీ
 యందు నమర్చుడై మెలపు - నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
 దందు చరించి రామునతి - నారసి తెల్పుడు తన్ని దేశ మ
 ట్లొందిక గానిచో మరలి - యోషికఁ దెల్పుడు నా వచస్సులన్. ౯౮౯
 మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు - భ్రంశంబుచే బాడి వీ
 నరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర - తొన్నూర్తి కేఁ బోవుటే
 యరవో మీరలు రెంట నొక్కటి తగ్గ - యోచించి చేయుండు ను
 సిరకీర్తి వహియింపుఁ డంచుఁ జనియెన్ - దీనించి సంపాతి తాన్. ౯౯౦

౧౪. మహేంద్ర శైల పటలము (౨౯)

ఉ॥ తప్పులు పల్కునే యతఁడు * తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దలతేఁడు తెల్పు నా
 చొప్పునఁ బోవ జానకిని * చూడగవచ్చును రెంట నొక్కటిగ్
 దప్పక చేయఁగా వలయు * దాటుటయా జలరాశి? రాముతో
 నిప్పుని దెల్పుటా? యుచిత * మెయ్యది యేర్పడ సిచ్చయింపుడీ. ౯౯౧
 మ॥ త్రిజగన్నోహనుడైన రాఘవుని ను * గ్రీవున్ వెసంజేరి భూ
 మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపన్ * మెలొందుఁ గర్తవ్య ము
 క్కజమా వేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ * తొప్పుత్రి నీషించి నీ
 రజ ప శ్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా * రం దెల్పు టుత్కృష్టమా. ౯౯౨
 నీ॥ గడువు కడవజావఁ * గడంగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మజీల సాహ * సింది నార
 మివి రెండు తొలఁగు వడువు విన్నవారము, సంపాతివలన నిశ్శంకముగను
 కడలిని దాటి లంకకునేగి జానకీ, బాడగాంచి రాఁగల * పుణ్యుఁ డెవఁడు?
 మా ప్రాణ మాన సంరక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచితి * మనిరి కొంద
 తే॥ ఆ సమశూరులు నీలాదు * లంబురాశి, దాటు శక్తి లేదనిరి * సంధ్రంబు దాటఁ
 గలను వెదకుదు మరలి రాఁగలనో లేనో, యనుచు శంకింతు సనియెఁ దా*రాత్మజుండు

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను - నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
 సలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ - దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
 క్కులను ప్రదక్షిణించు తఱి - గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్మునా
 బలము చెడెన్ బదం బిలుకు - వట్టెను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడున్. ౯౯౩

ఉ॥ కాపున నబ్ధి బంగఁగొని - కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
 జేవను చొచ్చి రాక్షసులు - చేడ్పడు చేతలు చేసి జానకీ

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు - దీర్ఘ బలంబు జవంబు లేదు నే
నేనిధిఁ బోవనేర్తు నని - యిమ్ముగ సంగదుఁ గాంచి యిట్లనుకొ. ౯౫౧

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన - రాదిత నెవ్వరి వేడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు - నొప్పుదు తొల్ల దినేశసూతికికొ
రాజిత కీర్తిశాలి యగు - రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజిత మూర్తి యుండఁ దెక - తేరకుఁ జింత వహింపనేటికికొ? ౯౫౨

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాడు రఘు - నేతృ పదంబులఁ గొల్పినాడు తాఁ
దియ్యము మీఱ నుంగరముఁ - దెచ్చినవాడు యశంబు గూర్చు వాఁ
డెయ్యడనేని హెచ్చరిక - నే డ్దెఱఁ గార్యమొనర్చువాడు జో
డియ్యల లేనివాడు కలఁ - డియ్యడ మారుతి చింతయేటికికొ? ౯౫౩

సీ॥ పవననందన! నీవు- పరమేష్ఠిపొందని, చిర జీవితమ్మును - చెందియుంటి
సకల శాస్త్రంబులు - శ్రద్ధమొఁ బతియించి, యంచితార్థమ్ము గ్ర - హించియుంటి
వివరింప వలసివ - విషయమ్ములనుహందఁ, దెలుపు వక్తృత్వానఁ - దేటియుంటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి - గావించు సుస్థిర, సంకల్పుఁ డంచుఁ బ్ర - శస్తిగంటి

తే॥ జముండు శంకించునంతటి - శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యొ - హలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను - గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను స-మీరతనయ!

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి - యంబుపులందునఁగాని యుగ్రమా
సనలమునందుగాని మృతి - నందపు దివ్యశరభు లేవియున్
జెనకి వధింపఁజాలవు వి - శిష్ట గుణుండవు నీకు నీవ కా
కెన మఱి లేరు దాట రహి - యించిన నండము దాటఁజాలెదున్. ౯౫౪

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను - శోధన చేసి వచింపనేర్తు వి
య్యల ససహాయ శూరుడవు - నే డ్దెఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను లంకకేగి ఘటి - క్రమ్మఱనేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము సశింపకుండెడు న్వ - భావము గల్గినవాడ వయ్యరే!. ౯౫౫

ఉ॥ మేరుపుకంటె దొడ్డదగు - మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడకొ
వారిధరంబునుండి వడు - వర కణంబులలోనఁ బిన్న యా
కారము నూని తూలుదువు - గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారణి నర్యముం గదిసి - తాఁకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులకొ. ౯౫౬

మ॥ మఱియుం బెక్కు వరంబులందియును నం - భావించు శీలంబ యే
డెఱ బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱతు పు - ధీపాల ధర్మంబులకొ

హరిచే నేర్చి దినేంద్రవంశజునిచే . సవాల్వలె జంపింపవే

పురుషూతాశని బాల్య రోమమొకడే - బోగొట్ట మున్నోపేనే? ౯౫౮

మ|| రణరంగమ్మునఁ దాఱునేనియు జగ - ద్రావృత్తమ్ము లొక్కమ్ముడే

దృణకల్పమ్ముగఁ జూచువాడ వారు లూ - హింపంగరానట్టి భీ

షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ - స్ఫారోగ్ర చేగంబుతోఁ

గణఁకం బోపుచు నేర్చినాడపుకదా - గాంక్షించి నద్విద్యలన్ ౯౫౯

ఉ|| సీతపథంబునన్ దిటగ - నిల్చినవాడపు సత్యశీలివిన్

నాతిసుఖంబు చిత్తమున - నాటని ధీర జితేంద్రియుండపున్

ఖ్యాతిగ వేదముల్ చదివి - యందలి మర్మ మెఱిగినాడపున్

ధాతపు కాఁగలాడవని - ధారణిఁ బేరు వహించినాడపున్. ౯౬౦

శా|| సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుడని రా + జీవాక్ష సుగ్రీవులే

ప్రీతిం బ్రేరణసేయ మేలనుచు నూ - రీకారముం దెల్పుటల్

చేతంబందున నుంచినాడ నది నీ - చేఁ దీరు నెక్కంబు నీ

చేతల్ ధాత్రిని నుస్థిరంబు లయి భా - సిల్లున్ మరు న్నందనా! ౯౬౧

ఉ|| కాలముకానిచో సణఁగి + కాలము పుచ్చుగ నేర్పవయ్య! ౯౬౨

రాలము కూరెనేని కడు - నాగ్రహ మందిస సింగముంబుతే

వాలుదు వెల్ల కార్యముల - బట్టి సమగ్రముగా నొనర్చు

ఘ్నలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ - హా ఘనసిద్ధిని గాంచు టబ్రామే? ౯౬౩

మ|| అమరేంద్రాదాలక్షై న నాదరణమై - యాదర్శము యొప్పు శీ

లముచే నుక్షమచేతఁ గామిత ధుల్ - నాధింపు భీశక్తచే

విమలాత్మీయక! నీకుఁ గానిపనులీ - సృష్టిస్థలిం గల్గునే?

యమరం దెల్పఁగదగ్గ దొండుగలదే - యర్థంబు? వాత్సత్మజా! ౯౬౪

శా|| సీవే వారిధి దాటి మైథిలిని స - న్నితం బరీక్షించి దే

వీ వృత్తాంతము దెల్పఁగాఁగల మహా - వీరుండవై యుంటి మా

జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై - చెల్వారు మాకింక నే

త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వస్థజా పు - త్తుగిం దధి వాక్రువ్వఁగన్. ౯౬౫

తే|| అవసత ముఖాబ్జమం దొక్క-యంబుజంబు, మొలచుపాలికన్వో కే-లొగ్గించిహనుమ

వానరావలి యుల్లముల్ - పల్లవింప, దెలిపె నీరీతిఁ దనమది - తేటపడఁగ. ౯౬౬

మ|| త్రుటిలో న ప్త సముద్రముల్ కడచి యు - ద్యోగించి లోకంబులన్

జటుల స్థితిపడంచి గెల్చు చతురుల్ - చర్చింప మీరిల్లు ని

స్ఫుట భావంబున నాజ్ఞ యిచ్చుటలు మ - త్పూర్వార్జితంబైన య
ష్టు భాగ్యంబుగ నెంచెదన్ దృఢమతిన్ - భావింప నల్పజ్ఞుడన్. ౯౬౬

శా॥ లంకాపట్టణ మధ్యతోఁ బెరికి లీ - లందెత్తునా? దైత్యులన్
బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాఘవుని దే - విం దెత్తునా? వాలుతో
లంకాధీశుని గట్టి యీడ్చికొని పో - లన్ దెత్తునా? యేది మీ
పొంకంబైన మనోరథంబు వడిఁ దె - ల్పుం డిష్టె కావించెదన్. ౯౬౭

శా॥ వెన్నుం డేపున నొక్క పాదమునఁ బృ - థియిం గొల్చు చందంబునన్
గ్రన్నం గొల్చెద సీసముద్రమును ర - డిశ్చేయికిం దోడుగా
నెన్నన్ వేల్పులు వచ్చినన్ సలఁచి మీ - యిష్టంబు గావించు ని
ప్థిన్నత్వంబున నుండుఁడీ సమద సం - శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్! ౯౬౮

శా॥ భూభాగంబును ముంచఁగాఁ దొడరి యం - భోధుల్ విజృంభించినన్
భూభాగంబె పటాలునం బగిలి పై - వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
శ్రీ భూ నాయకు నాజ్ఞ పటములుగాఁ - జెన్నార సేవాబల
శ్రీ భాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్జ్యనిక్రియన్ - గ్రీడావిధిన్ వారిధిన్. ౯౬౯

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విండు క్రమమిటు సం - దాఁచన్ సుఖంబుండుఁడీ
ధరణీపు త్రిక్ గాంచి వచ్చెదను వ్య - ర్థప్రక్రియన్ రానటం
చుటిదిన్ మారుతి యెక్కెఁ దచ్చిభర ము - ద్యోగంబునన్ లేచి వా
నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు ప్రసూ - న వ్రాతముల్ నల్లఁగన్. ౯౭౦

మ॥ జలధిం దాటఁ గుతూహలం డయిన యా - సామిరి దైవాట స్వ
స్థలముం గొల్వఁగ నెత్తినట్టి హరి పా - దంబట్లు తద్దాత్రమున్
గలయం జెంచెను శ్రీపదుండను సమా - ఖ్యా స్ఫూర్తి సార్థంబుగా
నల శ్రీపాదమె సాటియూ ననుచు బ్ర - హ్మాదుల్ ప్రశంసింపఁగన్

మ॥ రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలం ♦ భ్రాజిల్లుచున్న ట్లవా
రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ ♦ రాజిల్ల నాకాశ చా
రణ తేజోధికుఁ డస్తమించు మునుపే ♦ రక్షోగణాధీశ రా
నణ తేజోధిక పట్టణంబు వడిఁ బో ♦ వంగన్ సముద్యుక్తుడై. ౯౭౧

శా॥ పంచాన్యంబు లనేకపంబులును కం ♦ పం బొందఁ బంచాన్య సం
 శాంచత్పణ్యుని భారమోర్వక గిరీం ♦ ద్రాగంబు క్రుంగార ని
 ఘ్నంచద్వాలము మేనఁ జుట్టికొని య ♦ చోచ్చి నాది కూర్మంబుపై
 సంచె నిల్చిన మందరంబుకరణిక్ ♦ సామిరి విభ్రాజలెక్. ౯౨౩

శా॥ శంసా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిం ♦ జా నాదముల్ సేయ వ
 ర్ణింపక్ లేక నిలింపు లాతనువు ని ♦ ర్ణిద్రాత్ములై కాంచ గో
 శంపుం గంబము క్రింది తాయి యన శై ♦ లం బొప్పుగా నందుపైఁ
 జాంపేయాది విధమ్మున న్నిలిచె నా ♦ సామిరి గంభీరుడై. ౯౨౪

కెక్కింధా కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్చనమస్త్య.

~*~

